

Ahmed b. Hanbel

KITÂBÜ'Z-
ZÜHD

“Kitâbü’z-zühd”

Ahmed b. Hanbel

© İz Yayıncılık Limited Şirketi

İZ YAYINCILIK

İslâm klasikleri dizisi

Tercümeyle esas olan metin:

Kitâbu'z-Zühd, nşr. & thk. Muhammed Saîd Besyûnî Zağlûl,

Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1406/1986

Çatalçeşme Sokağı No: 27/2 Cağaloğlu 34110 İstanbul

telefon: (212) 5207210

faks: (212) 5115791

www.iz.com.tr

e-posta: bilgi@iz.com.tr

kapak: Medine Efe

AHMED BİN HANBEL; Ebû Abdullah, Ahmed bin Muhammed bin Hanbel eş-Şeybânî el-Bağdâdî. Hicrî 164 senesinde Bağdat'ta dünyaya geldi. İlim ve hadis için Mekke, Medine, Şam, Yemen, Kûfe, Basra ve Cezîre gibi pek çok beldeyi dolaştı. Süfyân-ı Sevrî, İbn Uyeyne, Abdürrezzâk ve Vekî gibi zamanın şöhretli hadis hocalarından binlerce hadis dinledi. Kendisinden oğulları Abdullah ve Sâlih, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud ve Ebû Hâtim gibi şöhretli hadis hâfızları hadis ve ilim aldılar. İlim, fıkıh, takvâ ve verâsı herkesçe kabul edilecek kadar ün yaptı. Sayısı yüzbinlerle ifâde edilebilecek miktarda hadisi ezberlemişti, hadis rivâyetindeki sağlamlığı yanında fikhî konularda da oldukça mahâretli idi. Kendisine yöneltilen altmışbin fikhî meseleyi cevaplamıştı. Hanbelî mezhebinin imamı olarak aranan en üstün özelliklere sahipti. En meşhûr eseri el-Müsned'dir. Bunun dışında et-Ta'rîh, Kitâbu'z-Zühd, et-Tefsîr ve Cevâbâtu'l-Kur'ân gibi eserleri de vardır. İmâm Ahmed, hicrî 241 yılının Rebiu'l-evvel ayının 12. gecesini Bağdât'ta vefât etti.

ÖNSÖZ

“Kitâbü’z-zühd”ler ve

Ahmed b. Hanbel’İN aynı adlı eserİ

Hicrî ikinci asır, İslâm dünyasında hummâlî bir ilim faaliyetinin başlatılıp, geliştirildiği bir dönemdir. Tefsir, hadis, fıkıh ve müsbet ilimlerin her bireri, bu coşkun mesaiden nasibini almıştır. Bilhassa, o devirde İslâm dünyasında yaygın olan ilim anlayışı rivâyet ilimlerinin geliştirilmesinde fevkalade önemli bir rol oynamıştır. Zira, bu devirlerde yaygın olan düşünceye göre ilim ancak “Haddesenâ ve Ahberenâ”dan ibarettir. Yani ilim, nakildir ve re’y mezmûmdur.

Hicrî birinci asırda, bâhusus hadis, siyer tarih alanında şifahi olarak gerçekleştirilen nakil sistemi, ikinci asrın başlarında yazılı hale getirilmeye başlanmıştır. İlk asırda da yazım olayına rastlanmasına rağmen, bu çok büyük çapta gerçekleştirilememiştir. İkinci asırda, siyasî, hukukî ve coğrafi şartların etkisiyle yazının yaygınlaştırılması, tedvîn ve tasnif hareketini de beraberinde getirmiştir. Kabul edilen görüşe göre, ilk tedvin faaliyetini gerçekleştiren zat İbn Şihâb ez-Zührî [h.50 124/m.670 741]’dir. Daha sonra bu hareket, kademe kademe gelişmiş ve hadis ilimleri sahasında IIIncü asırda tasnifin altın çağı yaşanmıştır. En sahih hadis koleksiyonları bu asırda teşekkül ettirilmiştir.

İşte, bahis mevzuu edeceğimiz “Kitâbü’z-zühd”ler de, tedvin asrı olan h.IIinci asrın ortaya çıkardığı, IIIncü asırda yaygınlaşan, IVncü, Vnci hattâ Vİnci asırda örneklerine rastladığımız eser türlerinden bir tanesidir. İkinci asırda tedvin edilen eserler genel olarak, beş grupta toplanmaktadır:

- a) Siyer ve mağâzî kitapları
- b) Sünen kitapları
- c) Câmi’ler
- d) Musannefler
- e) Belirli bir konuya tahsis edilmiş kitaplar

“Kitâbü’z-zühd”ler de beşinci gruba dahil olan kitaplar zümresinde mütalaa

edilmektedir. Bazen, yine bu asırda rastlanılan ve “cüz” olarak tesmiye edilen eser türünden de sayılmaktadır.

Aynı adlı eserlerin yazımı IIIncü asırda da genişleyerek devam etmiştir. Fakat bu asırda, müstakil kitap olmanın yanında, Câmi‘ ve Musannef ismini verdiğimiz eserler içerisinde bir bölüm olarak da yer almıştır. Ulemâdan ziyade, daha çok halk için kaleme alınan bu eserler türü, az da olsa IVncü, Vnci ve Vİnci asırda da görülmektedir.

Tesbit edebildiğimiz “Kitâbü’z-zühd”leri asırlar itibarıyla şöylece sıralayabiliriz:

h. İkinci Asır:

1. Zâide b. Kudame es-Sakafî [öl. h.160/m. 776]: Bu zata ait böyle bir eserin olduğu yalnızca İbn Nedim tarafından zikredilmektedir.

2. Ebû Abdurrahman Abdullah b. Mübarek [h.118 181/m.736 779]: Kitabın adı “Kitâbü’z-zühd ve’r-rakâik”tir. Bu türün en meşhur eserlerinden birisidir. Yazmaları günümüze kadar intikal etmiştir. “Ale’l-ebvâb”, yani konu başlıklarına göre rivâyetleri ihtiva eden bir eserdir. Asılsız rivâyetleri de içerdiği belirtilmektedir.

Tahkikli ve tahkiksiz neşirleri yapılmıştır. Tahkikli neşirini Habîburrahman el-A‘zamî gerçekleştirmiştir. el-A‘zamî’nin tahkikini yaptığı bu eser, muhakkike ait bir mukaddime, ve eserin aslı olarak da 11 cüz ve “1627” rivâyetten ibarettir. Ayrıca, sonunda Nuaym b. Hammad’ın ziyade rivâyetlerini ihtiva eden bir bölüm de vardır. el-A‘zamî üç yazma nüshayı asıl alarak eseri tahkik etmiştir.

3. Ebû Mes‘ûd el-Muâfî b. İmrân el-Ezdî el-Mevsîlî [ö. h.185/m.801]: ez-Zehebî, bu zatın “zühd”e dair bir eserinin olduğunu kaydetmektedir.

4. Ebû Abdurrahman Muhammed b. Fudayl b. Gazvân ed-Dabbî [ö. h.195/m.810]: Eserine, İbn Nedim ve ez-Zehebî işaret etmektedirler.

5. Veki’ b. el-Cerrah [h.129-197/m.746-812]: Bu eser, Abdurrahman b. Abdülcabbar el-Firyâbî’nin tahkiki ile Medine’de basılmıştır. Muhakkik, eserin sonuna hadislerin ve genel olarak diğer haberlerin birer fihristini koymuştur.

h. Üçüncü Asır:

Bu asırda söz konusu eserleri iki şekilde görmekteyiz: a) Müstakil olarak kaleme alınanlar; b) Câmi' ve Musannef türünden eserlerde bir bölüm halinde yer alanlar

1. Esed b. Musa b. İbrahim b. Velid b. Abdülmelik b. Mervan b. el-Hakem el-Ümevî [h.132 212/m.749 827]: Gerek ez-Zehebî ve gerekse İbnü'l-İmad eser sahibi bir zat olduğuna işaret etmektedirler. Fakat, sarih olarak "Kitâbü'z-zühd"ünün bulunduğunu belirtmiyorlar. el-A'zamî, İbnü'l-Mübarek'in adı geçen eserine yazdığı mukaddimede Esed b. Musa'nın da "zühd"e dair bir kitabı olduğunu kaydediyorlar. Ancak, kaynak zikredilmiyor.

2. Bişr b. el-Hâris el-Hâfî [h.150-227/m.767 841]: Kitabına, İbn Nedim işaret etmektedir. Kaydedildiğine göre, bütün kitapları kendisiyle birlikte gömülmüştür.

3. Ahmed b. Harb b. Abdullah (Ebû Abdullah) en-Neysâbûrî [ö. h.234/m.848]: İbnü'l-İmâd, eser sahibi bir zat olduğunu belirtiyor. "Kitâbü'z-zühd"ü olduğunu ise, kaynak belirtmeksizin el-A'zamî kaydediyor.

4. Ahmed b. Muhammed b. Hanbel [h.164 241/m.780 855]: Eseri üzerinde makalenin sonunda durulacaktır.

5. Hennâd b. es-Serî b. Mus'ab et-Temîmî ed-Dârimî [ö. h.243/m.857]: "Kitâbü'z-zühd" isimli büyük bir eseri olduğuna, kaynaklarda özellikle dikkat çekiliyor.

6. İbrahim b. el-Cüneyd [ö. h.260/m.873]: Hatîb el-Bağdadî, "Zühd ve Rakâik"e dair eserleri olduğunu söylemektedir.

7. Ubeydullah b. Abdülkerim b. Yezîd el-Kureşî Ebû Zür'a er-Râzî [ö. h.264/m.877]

8. Ebû Davud Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî [h.202 275/ m.817 888]

9. Muhammed b. İdris İbn Münzir el-Hanzalî Ebû Hatim er-Râzî [h.195 277/m.810 830]

10. Ebû Bekir Ubeydullah b. Muhammed b. Ubeyd İbn Ebi'd-Dünyâ [h.208 281/m.823 894]: Eserinin ismi "Kitabü'z-Zühd-ü Mâlik b. Dinâr"dır. Bu eserin yazma bir nüshasının [İstanbul, III. Ahmed Ktb., no.: 591] mevcut olduğu, sayfa

adenin ise 126 olduğu belirtilmektedir.

11. Ebû'n-Nasr Muhammed b. Mesûd el-Ayâşî: “Kitâbü'z-zühd” adlı bir eserinin olduğu ve kendisinin bir Şîa âlimi olduğu İbn Nedim tarafından kaydedilmektedir.

12. Utbe b. Gulâm: “Risâle fi'z-zühd” adlı eseri olduğu, yine İbn Nedim tarafından zikredilmektedir.

b. h. IIIncü asırda Câmi‘ ve Musannef ve daha başka bir bölüm halinde “Kitâbü'z-zühd”e yer veren eserler:

1. Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi es-Sânânî [h.124 211/m.741 826]: “el-Musannef” adlı eserinde “Bâbu zühdü'l-enbiyâ”, “Bâbu zühdü's-sahâbe” ve “Bâbu halki'l-kafa ve'z-zühd” isminde bâblar açmıştır. İlk bâbda altı rivâyet; ikincisinde yedi rivâyet; sonuncusunda ise iki rivâyet zikretmiştir.

2. Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrahim el-Absî [ö. h.235/m.849]: “Kitabü'l-musannef fi'l-ehadîs ve'l-âsâr” adlı muazzam eserinde “Kitâbü'z-zühd” adlı müstakil bir bölüm açmıştır. Peygamberlerin, sahâbe ve tabiûnun zühde dair söz ve davranışlarına bu bölümde yer vermiştir. Toplam “1506” rivâyet vardır.

3. Ebû Abdullah Muhammed b. Ebû'l-Hasen İsmail el-Cûfî el-Buhârî [h.194&256/m.8069 869]: “el-Câmîu's-sahîh” adlı meşhur eserinde zühde dair rivâyetleri “Kitabü'r-rikâk” başlığı altında bir bölümde toplamıştır. Eserinin “81nci” bölümüdür. “53” bâbtan oluşmaktadır. İlk bâbı “Sihhat ve boş vaktin” kıymetine dairdir. Toplam “168” rivâyet vardır.

4. Ebû'l-Hasen Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî en-Neysâbü'rî [h.206 261/m.821 874] Müslim’de “es-Sahih”inde, “Zühde dair rivâyetler”, “Kitâbü'z-zühd ve'r-rakâik” başlığı ile bir bölüm halinde toplamıştır. Eserin “53ncü” bölümüdür. “15” bâbdan oluşmaktadır. İlk hadisi Ebû Hureyre (ra)’nin rivâyet ettiği; “Dünya mü'minin zindanı, kafirin ise cennetidir” şeklindeki hadistir. Bu bölüm toplam “75” haberi ihtiva etmektedir.

5. Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni (İbn Mâce) [h.207 275/m.822 888]: “es-Sünen” adlı eserinde, “Kitâbü'z-zühd” başlığı ile bir bölüm açmıştır. Eserin “37nci” bölümüdür. “37” bâbdan teşekkül etmektedir. Ebû Zer el-Gıfârî (ra)’nin rivâyet ettiği, Rasûlullah (sav)’ın zühdü tarif eden bir

hadisiyle başlamaktadır. Hadisin bir bölümü şöyledir: “Dünyada zühd, helâli haram edinmek veya malı mülkü terketmek değildir. Asıl zühd, kendi elinde olana, Allah’ın kudretinde olandan daha fazla güvenmemendir...” Bu bölümde “241” haber yer almaktadır.

6. Ebû İsa Muhammed b. İsâ b. Sevre et-Tirmizî [h.209 279/m.824 892]: “el-Câmiu’s-sahih” veya “es-Sünen” diye bilinen eserinde, Tirmizî de “Kitâbü’z-zühd” başlığı ile bir bölüm ayırmıştır. Eserin “37nci” bölümüdür. “64” bâbdan oluşmaktadır. İlk bâb ve ilk hadis, Buhârî’de olduğu gibi, “Sıhhat ve boş vaktin kıymeti”ne dikkat çeken hadistir. Hadisi İbn Abbas (ra) rivâyet etmektedir. Bölümün son hadisi ise Hz. Âişe (ra)’nın, Hz. Muaviye (ra)’ye tavsiyelerini içeren bir mektupla ilgilidir. Bölüm “111” rivâyeti ihtiva etmektedir.

7. Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe el-Kûfî [h.213 273/m.828 889]: “Uyûnu’l-Ahbâr” adlı “10” bölümden meydana gelen eserinin bir bölümünü “Kitâbü’z-zühd” teşkil etmektedir. İbn Kuteybe’nin bu eseri 1927’de Dâru’l-kutubi’l-Mısriyye” tarafından basılmıştır.

h. Dördüncü Asır:

1. Ebû’l-Hasen Ali b. Muhammed b. Ahmed [h.257 338/m. 870 949]: Eserinin adı “Kitabü’l-hadîs fi’z-zühd”dür.

2. Ebû Ahmed Muhammed b. Ahmed b. İbrahim b. Süleyman el-İsbahânî [hb269 343/m.882 954]: Eserinin adı “Kitabu’r-rakâik”tir.

3. Ebû Ahmed Muhammed b. Ahmed b. Şuayb eş-Şuaybî en-Neysâbûrî [ö. h.357/m.967]: Zühde dair bir eserinin olup, 40’tan fazla cüzden teşekkül ettiğini, el-A‘zamî “el-Cevâhirü’l-Muziyye ve Keşfü’z-Zünûn”dan naklediyor.

4. Ebû Bekir Muhammed b. el-Hüseyin b. Abdullah el-Bağdâdî el-Âcurî [ö. h.360/m.970]: el-A‘zamî “Keşfü’z-Zünûn”a istinaden, el-Âcûrî’nin zühde dair bir eseri olduğunu nakletmektedir.

5. Ebû Ubeydullah Muhammed b. İmrân b. Mûsâ b. Saîd b. Abdullah el-Merzubânî [h.297 384/m.909 994]: Eserinin adı “Kitâbü’z-zühd ve ahbârü’z-zühhâd”dır. “200” varak olduğu kaydedilmektedir.

6. (İbn Şahin) Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Osman b. Ahmed el-Bağdâdî [h.297 385/m.909 995]: “Kitâbü’z-zühd” adlı yüz cüzlük bir eserinin olduğu

kendisinden nakledilmektedir.

7. Ebû'l-Kasım Halef b. el-Kasım b. Sehl el-Endelûsî İbnü'd-Debbâğ [h.325 393/m.938 1002]

8. Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. Hamdeveyh b. Nuaym ed-Dabbî en-Neysâbûrî [h.321 405/m.933 1014]: Hakim, Buhârî ve Müslim'in Sahîh'leri üzerine yazmış olduğu "el-Müstedrek ale's-sahîhayn" adlı eserinde, zühde dair rivâyetler için, "Kitabü'r-rikâk" diye bir bölüm ayırmıştır. "104" hadisi ihtiva etmektedir. İlk hadisi Muaz b. Cebel (ra)'in rivâyet ettiği Rasulullah'ın şu tavsiyesidir: "Dininde samimî ol, az bir amel yapsan dahi o sana yeter."

Hâkim Vnci asırda vefat etmesine rağmen biz onu IVncü asırda zikrettik. Çünkü ömrünün çok büyük bir kısmını bu asırda yaşamış ve eserlerini de bu asırda vermiştir.

h. Beşinci Asır:

1. Hafız Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin el-Beyhekî [h.348 458/m.994 1065]: "Kitâbü'z-zühd" olarak bir ciltlik bir eseri olduğu kaydedilmektedir. Kettânî ayrıca bir de "Kitâbü'z-zühd es-sağîr" olmak üzere ikinci bir kitabının olduğunu belirtmektedir. el-A'zamî, el-Beyhekî'nin "Kitâbü'z-zühd el-kebîr" adlı eserinin bir nüshasının [Haydarâbad-Âsafiyeye Kütüphanesi]nde büyük boy "346" sayfa halinde mevcut olduğunu, "h.626" senesinde yazılmış bir diğer nüshanın ise [Medine-Ârif Hikmet Kütüphanesi]nde bulunduğunu zikrediyor.

h. Altıncı Asır:

1. Ebû Muhammed İbn Abdurrahman b. Abdullah b. Hüseyin b. Saîd el-Ezdî el-İşbilî (İbnü'l-Herrât) [h.510 581/m.1116 1185]: Eserin adı, "Kitabü'r-rikâk"tır.

Ahmed b. Hanbel'in "Kitâbü'z-zühd"ü

I. Eserin Kendisine Nisbeti

Ahmed b. Hanbel'in "Kitâbü'z-zühd" adlı bir eserinin olduğu hemen hemen bütün kaynaklarda zikredilir. Ayrıca İbn Teymiyye, Ebû Nuaym ve es-Safedî ve benzeri âlimlerin kitap hakkında değerlendirmelerinin bulunuyor olması, söz

konusu kitabın ilim tarihi boyunca beyne'l-ulemâ meşhur ve mütedâvil olduğunu gösterir. Kitabın bugün elimizde olması da, eserin ona nisbeti konusunda kat'î bir bilgi verebilir. Zira, “Kitâbü'z-zühd”ü ondan rivâyet edenlerin ilk üç tanesi aynen “el-Müsned” adlı eserini kendisinden rivâyet eden râvilerdir. İlk râvisi ise, oğlu Abdullah b. Ahmed'dir. Eserin râvilerini sırayla şöylece tesbit etmek mümkündür:

1. Ahmed b. Muhammed b. Hanbel [h.164 241/m.780 855]
2. Ebû Abdurrahman Abdullah b. Ahmed b. Hanbel [h.213 290/m.828 902]
3. Ebû Bekir Ahmed b. Ca'fer b. Hamdân b. Mâlik el-Katî [h.274 368/m.887 978]
4. Ebû Ali el-Hasan b. Ali b. Muhammed b. Ali b. el-Müzehheb [h.355 444/m.965 1052]
5. Ebû Tâlib Abdülkâdir b. Muhammed b. Yusuf el-Yusufî [ö. h. 516/ m.1122]
6. Ebû'l-Kasım Yahya b. Esad b. Yahya b. Bûş et-Tâcir [ö. h.593/m.1196]
7. Takıyyüddin Ebû Muhammed Abdurrahman b. Ebû'l-Fehm b. Abdurrahman el-Yeldânî el-Abbâsî [h.568 655/m.1172 1257]
8. Nâsırüddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Yusuf b. Muhammed b. Abdullah ed-Dımeşkî İbnü'l-Mihtar [ö. h.717/m.1317]

Eserin başında verilen isnad bilgisine göre kitap tek isnadla günümüze kadar gelmiştir. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere, ilk üç râvinin “Müsned”i rivâyet eden zatlar olması, bâhusus, ilk râvinin Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah olup, babasına nisbet ederek eseri rivâyet etmesi, kitabın aslının imama ait olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, bu noktada şöyle bir soru hatıra gelebilir. Acaba, kitapta mevcut olan “2379” rivâyetin tamamı, bizzat Ahmed b. Hanbel tarafından rivâyet edilmiş midir? Yani, eserde Ahmed b. Hanbel rivâyet etmediği halde, sonraki râviler tarafından ona sokuşturulmuş haber ve rivâyetler mevcut mudur?

Eserin tahkikini yapan zat, bu konuda herhangi bir bilgi vermiyor. Ancak kitabın tetkiki neticesinde bütün rivâyetlerin İmam Ahmed'e ait olmadığı, onun tarafından rivâyet edilmediği anlaşılıyor. Bunu iki bakımdan tesbit edebilmek

mümkündür. Şöyle ki:

a. Birincisi, rivâyetlerin başındaki senedlere bakılarak; oğlu Abdullah doğrudan babasından aldığı haberlerde ya “Haddesenâ Ebî” veya “Haddesenâ Ebî” ibaresini kullanıyor. Ancak, öyle rivâyetler var ki Abdullah babasından zikretmiyor. Bu iki ihtimali hatıra getirebiliyor. Birincisi: Böyle bir haberi Abdullah hem babasından ve hem de babasının üstündeki râviden işitmiştir. İsnadın âli olması bakımından babasını zikretmeyip, yalnızca bir üstteki râviden haberi nakletmiştir. Nitekim böyle olan rivâyetlerin bir kısmı “el-Müsned”de yer almakta ve oraya bakıldığı zaman senedinde Ahmed b. Hanbel’in mevcut olduğu görülmektedir. Fakat Ahmed b. Hanbel’e nisbet edilen bir eserde onun rivâyet ettiği bir haberin isnadından, ne gerekçe ile olursa olsun adının çıkartılması ma’kul gözükmemektedir. O bakımdan bu nevi rivâyetlerin, en azından bir kısmının imama ait olmadığı ihtimal dahiline girmektedir.

İkincisi: Abdullah bu nevi rivâyetleri başka râvilerden işitmiş ve kitabı rivâyet ederken ona ilave etmiştir.

Bu kanaatimizi kuvvetlendiren bir önemli husus ise: Gerek Ahmed b. Hanbel’in oğlu Abdullah’ın ve gerekse onun râvisi el-Katî’nin el-Müsned’e İmam Ahmed’e ait olmayan rivâyetleri dercetmiş olmaları gerçeğidir. Bunu, Şemsüddin Ebû’l-Hayr Muhammed el-Cezerî [h.750 833/m.1349 1429] Kitâbu’l-mas’adi’l-Ahmed adlı eserinde belirttiği gibi daha başka muhakkik âlimler de söylemektedirler. Hattâ Müsned’de var olduğu ileri sürülen uydurma haberlerin, bu kabil İbn Hanbel’e ait olmayıp da, oğlu Abdullah ve onun râvisi el-Katî tarafından esere ilave edilen rivayetler içerisinde çıktığı görüşü de vardır.

Şu halde, aynı durumun Kitâbü’z-zühd için de söz konusu olduğunu söyleyebiliriz.

b. İkincisi: Ahmed b. Hanbel’in bizzat kendi faziletine dair rivâyetlerin eserde yer almış olmasıdır. Örneğin “528” numaralı haberde şöyle denilmektedir: “Bişr b. el-Hâris şöyle demiştir: ‘Ahmed b. Hanbel körüğe girdi ve kıpkırmızı altın gibi çıktı.’ (Râvilerden Ali b. Haşrem diyor ki:) ‘Bişr’in bu sözü Ahmed b. Hanbel’in kulağına gittiği vakit o: ‘Yaptığımızda Bişr’i razı eden Allah’a hamdolsun’ demiştir.”

Haberin senedi “Abdullah Hamza et-Tartûsî ve Ali b. el-Haşrem”den

oluşmaktadır. Binaenaleyh bir haber hem sened ve hem de metin yönünden Ahmed b. Hanbel'in kendi rivâyeti olamaz.

“1036” ve “1855” numaralı rivâyetler de bu kabil olup, İbn Hanbel'in doğrudan faziletini ifade eden haberlerdir.

Bütün bunlar gösteriyor ki, Ahmed b. Hanbel'e nisbet edilen Kitâbü'z-zühd adlı eserdeki rivâyetlerin tamamı onun kendi rivâyeti değildir.

II. Eserin tahkiki üzerine birkaç söz

Kitâbü'z-zühd'ün iki baskısı yapılmıştır. İlki tahkiksiz olup, ikincisi Muhammed es-Saîd Besyûnî Zağlûl tarafından 1. baskı asıl alınarak tahkikli bir şekilde basılmıştır. Bu baskıda rivâyetlere baştan sona numara da verilmiştir.

Ancak eser tedkîk edildiği zaman yapılan tahkîkin titiz bir çalışma olmadığı göze çarpmaktadır. Şöyle ki:

a. Eserin yazma nüshaları hakkında hiçbir bilgi verilmemektedir. Yalnızca “Birinci baskı esas alınmıştır” denilmektedir. Halbuki sağlıklı bir tahkikin yapılabilmesi birden fazla yazmanın varlığına bağlıdır.

b. Kitabın râvileri hakkında yeterli tanıtım ve izahat da verilmemiştir. Hattâ râvilerin isim ve lakaplarında görülen yanlışlıklar olduğu gibi muhafaza edilmiştir. Örneğin eserin son râvisi Nâsirüddîn Ebû Abdullah “İbnü'l-Minhar” olarak kaydedilmiştir. Halbuki kaynaklarda “İbnü'l-Mihtar” şeklinde geçmektedir.

Ondan bir önceki râvi olan, Takiyyüddîn Ebû Muhammed Abdurrahman ise, “el-Beledânî” şeklinde zabtedilmiştir. Oysa “el-Yeldânî veya el-Yeledânî” olması gerekmektedir. “Yelda”nın Şam köylerinden biri olduğu, bu zat da oralı olduğu için buraya nisbet edilerek “el-Yeldânî” denildiği kaynaklarda tasrih edilmektedir.

c. Ayrıca, kitabın girişinde, “İlmî emaneti muhafaza etmek bakımından, birinci baskıdaki izahların aynen bu baskıda da alındığı” özellikle belirtilmesine rağmen râvilerin tanıtımı ile ilgili önemli açıklamaların alınmadığı görülmektedir. Örneğin “349” rivayette Ka'b ile ilgili “362”de Ebû Bekir el-Ca'd'la ilgili “441”de Mâlik b. Enes'le ilgili açıklamalar bunların bazılarıdır.

d. Birinci baskıda mevcut olan bazı rivâyetler bu baskıda yer almamaktadır. Örneğin “36ncı” rivayetten önce olması gereken şu rivayet: “‘Ebû Hureyre (ra) diyor ki: ‘Rasûlullah (sav): ‘Allah’ım! Ehlimin rızkını, hayatlarını idâme ettirebilecekleri kadar kıl’ diye dua ederdi.’” ve “1434” numarada bulunması gereken: “Katâde’nin rivâyetine göre Alâ b. Ziyâd şöyle demiştir: ‘Biz, kendimizi ellerimizle cehenneme koyduk. Ancak, Allah dilerse kendimizi oradan çıkartabiliriz.’” şeklinde ki rivayet 2. baskıda yoktur. Bunlar matbaada da düşmüş olabilir.

Tahkik hakkında bu noktalara dikkat çekmekle iktifa ediyoruz.

III. Eserin muhtevası ve tercümesi hakkında

Ahmed b. Hanbel’in Kitâbü’z-zühd’ü “ale’l-Esmâ”, yani şahıs isimleri esas alınarak meydana getirilmiş bir eserdir. Bu durum eserin bir eksikliği olarak kaydedilmektedir. Zira aranılan rivâyetlerin bulunması noktasında kullanımı güçleştirmektedir.

Şayet bir bölümlenme yapılacak olursa, eserin dört bölümden meydana geldiği söylenebilir.

a) İlk bölümde Hz. Peygamber’in (sav) zühdle ilgili söz ve davranışlarına yer verilmektedir.

b) İkinci bölümü, peygamberlerin zühdüne dair haberler teşkil etmektedir. Bunlar: Yunus, Süleyman, Eyyüb, Âdem, Lokman, Nûh, İsa, Musa, Dâvud, İbrâhim ve Yusuf (aleyhimüsselatü vesselam)” peygamberlerdir.

Burada şu hususu da belirtmek yerinde olur. Her isim altında zikredilen rivayetlerin tamamı o isimle ilgili değildir. Hattâ bazen başlıktaki zâtla ilgili üç-beş rivayet zikredilmekte, daha sonra, ne onunla ve hattâ ne de zühdle ilgili olmayan haberler yer alabilmektedir. Bu durum hemen hemen her bölümde böyledir.

c. Üçüncü bölüm, sahâbenin zühdüne dair rivayetleri muhtevidir. Ebû Bekir (ra)’la başlamakta, Amir b. Abdu Kays’la ilgili rivayetlerle bitmektedir.

d. Dördüncü bölüm ise, tabîûndan bazı zevâtın zühdüne dair haberlerden oluşmaktadır.

Bu arada Şu noktayı da hatırlatmakta fayda vardır: Kitapta mevcut olan rivayetlerin hepsi sağlam ve sahih haberler olarak telakki edilmemelidir. Genel İslâmî prensiplere çeliŐki arzeden içerikte rivâyetlerin varolduğu da bilinmelidir. Özellikle Cenab-ı Hak hakkında antropomorfik imajlar içeren rivâyetlere rastlanmaktadır. Kitabın tercümeye esas olan matbu nüshasında hadisler numaralandırılmıştır. Ancak birkaç yerinde muhakkikin hatâsı sebebiyle hadis numaralarında atlama olmuştur. Sözkonusu yerlerde bu duruma dipnotta işaret edilmiştir. Böyle olan yerlerde okuyucunun dikkati çekilmiştir. Ayrıca, İsrâiliyata dair haberler rivâyet etmekle Şöhret bulmuş Vehb b. Münebbih vb. kişilerden çok sayıda rivâyetler vardır ki bu haberler ihtiyatla karşılanmalıdır.

Tercümeye gelince: Eserin çevirisi okunurken Şu hususların bilinmesinde fayda vardır:

Herşeyden önce, kitabın Arapça'sında mevcut olanların hepsi Türkçe'ye aktarılmamıştır. Rivâyetlerin başında mevcut olan senedler, yalnızca bir veya ikinci râvileri itibariyle çevrilmiştir. Binaenaleyh çevrilmeyen kısımlarla ilgili dipnotlar da terceme edilmemiŐtir.

Dipnotlarda tamamen teknik kıymeti bulunan açıklamalar da Türkçe'ye aktarılmamıştır. Kaynak gösterilen eserlerin sadece ismi, cilt ve sahife numarası terceme edilmiş olup, metnin anlaşılmasında katkısı bulunmayan açıklamalar olduğu gibi bırakılmıştır.

Çeviri esnasında ve sonrasında azamî gayret gösterilerek, iyi bir Türkçe metin ortaya konulmaya çalışılmıştır. Şüphesiz ki mutlak kemal, varlığı mutlak olan Zat'a mahsustur.

Çevirinin faydalı olması en büyük temennimizdir.

Mehmed Emin İhsanoğlu

Ankara, 1992

KAYNAKLAR

1. Abdürrezzak Ebû Bekir, el-Musannef, ty.
2. Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, İstanbul, Çağrı Yay., 1982.
3. Ahmed b. Hanbel, Kitabü'z-Zühd, Beyrut, 1986.
4. Buhârî, es-Sahih, İst., Çağrı Yay., 1982.
5. Hâkim Ebû Abdullah, el-Müstedrek, Beyrut, ty.
6. İbn Abdilberr, Câmi-u Beyâni'l-İlm, Kahire, 1982.
7. İbnü'l-Cezerî Şemsüddin, Kitabü'l-Mas'adi'l-Ahmed, thk. M. Zâhid el-Kevserî, Kahire, 1929.
8. İbn Ebi Şeybe Ebû Bekir, el-Musannef fi'l-Ahâdis ve'l-Âsâr, Beyrut, 1989.
9. İbnü'l-İmâd Ebû'l-Felâh Abdülhayy, Şezerâtü'z-Zeheb Ahbâr-u men Zeheb, Beyrut, ty.
10. İbn Kuteybe Ebû Muhammed Abdullah, el-Maarif, thk. Servet Ukkâşe, Kahire, Dâru'l-Maarif.
11. İbn Mâce, es-Sünen, İstanbul, Çağrı Yay., 1982.
12. İbnü'l-Mübarek Abdullah, Kitâbü'z-zühd ve'r-Rakâik, thk. Habîburrahman el-A'zamî, Beyrut, ty.
13. İbn Nedim, Ebü'l-Ferec Muhammed b. Yakub el-Varrâk, el-Fihrist, Kahire, ty.
14. el-Kettânî Muhammed b. Ca'fer, er-Risâletü'l-Mustatrafe, İstanbul, 1986.
15. Koçyiğit, Talat , Hadis Tarihi, Ankara, 1981.
16. Ebû'l-Mahasin, Muhammed b. Ali, Zeylü Tezkireti'l-Huffâz, thk. M. Zâhid el-Kevserî, Mekke, ty.

17. Müslim, es-Sahih, İstanbul, Çağrı Yay., 1982.
18. el-Maraşlı, Yusuf Abdurrahman, İlmü Fehreseti'l-Hadis, Riyad, 1986.
19. Tirmizî, es-Sünen, İstanbul, Çağrı Yay., 1982.
20. Unat, Faik Reşit, Hicrî Tarihleri Miladî Tarihe Çevirme Kılavuzu, Ankara, 1988.
21. ez-Zehebî, Tezkiretü'l-Huffâz, Mekke, ty.

KITÂBU'Z-ZÜHD

AHMED B. HANBEL

İMAM AHMED'İN HAL TERCEMESİ

d

Ebû Abdullah, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, el-Bağdâdî'dir. Annesi ona Merv'de hamile kalmış; H. 164'de Bağdad'da dünyaya gelmiştir. İlim için pek çok yer dolaşmış, Mekke, Medine, Şam, Yemen, Kûfe, Basra ve Cezîre'ye gitmiştir. Süfyân b. Uyeyne, İbrâhim b. Sa'd, Bişr b. Mufaddal, Yahya el-Kattân, Huşeym, Veki', İbn Uyeyne, İbn Mehdi, Abdurrezzâk ve daha sayılamayacak kadar çok zâttan hadis dinlemiştir. Kendisinden ise, oğulları Abdullah ve Sâlih, Abdürrezzak, Yahyâ b. Adem, Ebû'l-Velid, İbn Mehdi, Zeyd b. Hârûn, Ali b. el-Medînî, Buhârî, Müslim, Ebû Davud, Ebû Zur'a er-Razî, ed-Dımeşkî, İbrahim el-Harbî, Ahmed b. Hânî, Abdullah b. Muhammed el-Bağavî, İbn Ebû'd-Dünya, Muhammed b. İshâk es-Sağâni, Ebû Hâtim er-Râzi, Ahmed b. Ebû'l-Havârî, Mûsâ b. Hârûn, Hanbel b. İshak, Osman b. Saîd ed-Dârîmî, el-Mervezî ve daha pek çok kimse rivâyet etmişlerdir. Bunları, İbn Münde, Beyhakî, Şeyhu'l-İslâm el-Ensârî, İbnü'l-Cevzî, ez-Zehebî ve İbn Nâsır gibi hafızlar eserlerinde kaydetmişlerdir.

Hüseyin b. İsmâil, babasından naklen Ahmed b. Hanbel'in meclisinde beş binden fazla insanın toplandığını haber vermiştir. Bunlardan beşyüze yakını hadis yazar, diğerleri de ondan edeb ve âdâb-ı muâşeret gibi davranışları öğrenirlermiş. İmam Ahmed, Şâfiî ile de görüşmüş, her ikisi birbirinden hadis almışlardır. İmam Şâfiî onun hakkında: "Bağdat'dan çıktığımda orada, Ahmed b. Hanbel'den daha âlim, daha fakîh, daha müttaki ve verâ sahibi biri yoktu" demiştir. Ebû Zur'a da, Ahmed b. Hanbel'in oğluna, babasının bir milyondan fazla hadis bildiğini söylemiştir. İbn Hacer ise: "Hz. Peygamberin sünnetine karış karış uyan tek zât Ahmed b. Hanbel'dir" demiştir. İşte bu, İslâm ümmeti ve ulemâsı içerisinde, Ahmed b. Hanbel'i temâyüz ettiren bir menkibedir. İbrâhim b. İshâk el-Harbî de onun hakkında şu kanaâtini dile getiriyor: "Bazıları, Ahmed b. Hanbel hakkında zanna dayanarak konuşuyorlar. Vallahi, ne tâbiûndan onun üstüne meziyete sahip olan ve ne de müslümanlar arasında yerini doldurabilecek birisi yoktur. Ben ona yaz, kış, gece, gündüz tam yirmi sene arkadaşlık ettim, her gününün bir öncekinden daha iyi olduğunu gördüm. Her taraftan ilim adamları ziyâretine gelir. Mescid dışındaki celâletlerine rağmen, onun mescidine girdikleri zaman ilim öğrenen birer talebe vaziyetini alırlardı. Ben, dünya kadar insanla karşılaştım. Ahmed b. Hanbel gibisini görmedim. Analar, onun gibisini doğurmaktan âcizdir.

Abdulvehhâb el-Varrâk'ın hakkındaki değerlendirmesi ise şöyledir. "Ahmed b. Hanbel gibisini görmedim." "Peki, onun senin yanında diğer insanlardan üstün olmasına neden olan hangi meziyetidir?" diye sorulduğunda, el-Varrâk: "O, öyle bir insandır ki, kendisine altmış bin mesele sorulmuş, hepsine de "Haddesenâ, ahberanâ ve ruvînâ" diyerek hadisle cevap vermiştir." karşılığında bulunur.

Ali b. el-Medînî de şöyle demiştir: "Allah Teâlâ bu dini bir üçüncüleri daha olmayan iki insanla kuvvetlendirmiştir. Birisi, Ridde hâdiseleri karşısında Ebû Bekir; diğeri de Mihne olaylarında Ahmed b. Hanbel'dir. Şu kadar var ki, Ebû Bekir'in kendisine yardımcı olacak arkadaşları vardı. Fakat, Ahmed b. Hanbel'in ne yardımcısı, ne de arkadaşı vardı."

İshâk b. Râheveyh de: "Ahmed b. Hanbel, yeryüzünde, Allah ile insanlar arasındaki hüccettir" demiştir.

Ebû Zur'a da kanaatini şu şekilde dile getirmiştir: "İlim, zühd, fıkıh, bilgi ve hayrın her türlüşünde Ahmed b. Hanbel gibisini görmedim. Ondan daha kâmil ve daha mükemmeline de rastlamadım."

Ebû Dâvud es-Sicistânî ise: "Yüzden fazla ilim ehli ile karşılaştım. Ahmed b. Hanbel gibisine rastlamadım. İnsanların uğraştıkları boş şeylere hiç bulaşmamış. Yalnızca ilmî konulardan bahsetmiştir" diyor.

İbn Kuteybe: "O, dünyanın imamıydı" derken İbn Mâkûlâ onun, sahâbe ve tâbiunun görüşlerini en iyi bilen kimse olduğunu söylüyor.

Sarsarî beyitlerle (Ahmet b. Hanbel'i) şu şekilde tanıtıyor.

Bir milyon müsned hadis öğrendi.

Bunların hıfzını, kavrayan bir kalb ile sağlamlaştırdı.

Atmışbin kadar meseleye cevap verdi.

Bunu, rivayet sahifeleri değil; (Anberenâ) sığıması ile gelen (haberlerle) yaptı.

Hadiste imam tutarlı, sağlam ve doğru eleştiride hüccetti.

Kitab (Kur'ân) ve sünnette; ilim, üstün zühd ve tevekkülde (eşsiz) imamdı.

Hakkı aramada takib ettiği metod (menhec) en doğru metodu; Şer-i şerifte beslendiği kaynak en tatlı kaynaktı.

Kur'ân hususunda kırbaç ve kılıçla tehdid edildi. Fakat o, ne (kırbaç) sesine ne de kılıcın tehdidine boyun eğmedi (bunlardan korkmadı).

Bir şey söylemedi ki, hakkı (hidayet) üstün tutmak için söylemiş olmasın. Bunun için binlerce ordulara karşı koydu.

O (artık) şanı yüce bir bayraktır (alem) ölüm bile nâmını yok edemedi. Aksine, tüm mutekebbirlerin üstünde bir makama ulaştı.

O büyük imam ki Allah'ın; muşebbihe ve muattılayı (Allah'ın sıfatlarını inkar eden mezheb) hükümsüz bırakan, (yeryüzündeki) hücceti idi.

Müsned'i, tekrârlar hâriç, otuz bin hadisten meydana gelmektedir. Tefsir'i ise yüz yirmi bin hadisten oluşmaktadır. Bunlardan başka, en-Nâsîh ve'l-mensûh, et-Târih, ez-Zühd, el-Mukaddem ve'l-muahhar fi'l-Kur'ân, Cevâbâtü'l-Kur'ân (yani er-Redd ale'z-zenâdika), el-Menâsikü'l-kebîr, ve's-sağîr, vb. gibi eserleri vardır.

Yezid b. el-Münâdî de hakkında şöyle diyor: “Ahmed b. Hanbel, insanların en kerimi, en cana yakını ve edeblisi, lüzumsuz şeylerden sakınan, boş ve çirkin işlerden şiddetle kaçınan biriydi. Dâimâ vakar ve sukûnet içerisinde olduğu, yalnızca hadis ve hadis ricâline ilişkin konulardan bahsettiği müşahede edilirdi. Onunla karşılaşmanın içini bir sevinç kaplar; ister istemez ona meylederdi. Mütevâzi bir insandı. Halk ona ikrâm ve ta'zim eder, sevgi gösterisinde bulunurdu.”

Süfyân es-Sevrî'ye, fütüvvet'ten sorulmuş, o da: “Fütüvvet akıl ve hayâdır. Başı ise, kendine sahip olmaktır. Zineti, hilim ve edep, şerefi, ilim ve verâdır. Süsü ise şunlardır: Namaza devam, ana babaya iyilik, sıla-i rahim, iyiliği yaymak, komşuyu korumak, kibiri terketmek, cemaata sarılmak, vakarlı olmak, gözü haramlardan alıkoymak, yumuşak sözlü olup İslâm'ı yaymaktır. En akıllı fetâ'lar, Allah'ın emir ve nehiyelerini anlayan, doğru sözlü, sevimli, dürüst, güler yüzlü, hoş geçinen, geveze olmayan, sır tutan, ayıpları örten, emanete riâyet eden, hıyaneti terkedenden, ahde vefâ gösteren, meclislerde sözü anlamadan konuşmaktan sakınan, mütevâzi olan, büyüklere ikrâm edip küçüklere yumuşak davranan, müslümanlara rahmet ve şefkatle muamele eden, belâlara sabreden, bollukta şükreden kimselerdir. Fütüvvetin kemâli Allah korkusudur. Bir insanda

bu hasletlerin tamamı bulununca, o gerçek mânâda bir fetâ olur” demiştir.

İbnu'l-Medînî diyor ki: “Eğer ona medhiyeler yağdırmak için, bir meclis oluştursak, yine de faziletlerini kemâliyle dile getirmekten âciz kalırız”

İmam Ahmed b. Hanbel h. 241'de Rebû'l-evvel ayının 12. gecesi, Cuma günü, Bağdad'da vefât etmiştir. Cenaze namazına büyük bir kalabalık iştirak etmiştir. Abdulvahhâb el-Varrâk'ın haber verdiği göre; ne Câhiliye ve ne de İslâmî dönemde bir benzeri işitilmemiş, cenâzesine yaklaşık bir milyon erkeğin, altıyüz bin de kadının katıldığı söylenmiştir. Bu sayının toplam bir buçuk milyon olduğu da söylenmiştir. Oğlu Abdullah'ın söylediğine göre “Bid'at ehline cenâze günü kimin haklı olduğu ortaya çıkar” denilmiş. Ve o gün de, yahudi, hıristiyan ve mecûsîlerden toplam yirmibin kişi müslüman olmuştur.

es-Sarsarî ise bir beytinde şöyle diyor:

Cenâzesini gördükleri vâkit, her sapık fırkadan yirmi bin kişi müslüman oldu.

Cenâze namazını bir milyon altıyüz binden daha kalabalık bir muvahhidler topluluğu kıldı.

Abdurrahman b. Kâsım

(Eserin Arapça neşrinden)

I. BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.V.) ZÜHDLE İLGİLİ

SÖZ VE DAVRANIŞLARI

BİSMİLLÂHİRRAHMANİRRÂHÎM

d

1. Ebû Hûreyre (ra) Hz. Peygamberden şu rivayette bulunmuştur: Her kim, sabah ya da akşam mescide giderse Allah her bir gidişi için ona cennette bir yer hazırlar.

2. Abdullah (ra), Resûlullah'ın (sav) huzurunda, uykuda kalıp sabah namazına (kalkamayan) birisinden söz edildiğini, bunun üzerine Hz. Peygamberin (sav) de: İşte bu kimse, şeytanın bir veya iki kulağına bevlettiği kimsedir. dediğini rivâyet eder.

3. Alkame diyor ki: Hz. Âişe'ye (ra) Resûlullah'ın (sav) nasıl namaz kıldığını sordum, bana: “Resûlullah'ın (sav) gücünün yettiğine hanginizin gücü yeter, onun ameli düzenli ve sürekli idi,” diye karşılık verdi.

4. Hz. Âişe (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav) secde ve rükûlarında sık sık, Allahım! Rabbimiz! Ne kadar da yücesin Allahım! Hoşnudluğunla beni bağışla! derdi. Bunu yaparken de Kur'ân'ın: Rabbini hamd ile tesbih et, Onun bağışlamasını iste, şüphesiz ki, tevbeleri çok kabul edendir. (en-Nasr, 110/3) âyetini te'vîl ederek yapardı.”

5. Hz. Âişe (ra) şöyle buyurmuştur: “Resûlullah (sav) bir yahudiden veresiye yiyecek satın almış, rehin olarak da karşılığında zırhını bırakmıştır.”

6. Ebû Abdullah el-Cedelî diyor ki: Hz. Âişe'ye (ra) Resûlullah'ın ehline karşı tutum ve davranışının nasıl olduğunu sordum. Şöyle karşılık verdi: “O, insanlar içerisinde ahlâkı en güzel olandı. Çirkin ve kaba ifadeler kullanmazdı. Çarşı ve pazarlarda münakaşaya girip, bağırıp, çağırılmaz, kötülüğe, kötülükle mukabelede bulunmaz, af ve hoşgörüyü tercih ederdi.”

7. Hişâm b. Urve bir şahıstan naklen diyor ki: Hz. Âişe'ye (ra) Resûlullah'ın (sav) ev içerisinde nelerle meşgul olduğunu sordum: “Elbise yamamak, ayakkabı tamir etmek ve buna benzer işlerle meşgul olurdu.” cevabını verdi.

8. el-Esved diyor ki: Hz ÂiŖe'ye (ra) Resûlullah'ın s. evde bulunduğu zamanlarda nelerle meŖgul olduğunu sordum: "Hanımlarına ev iŖlerinde yardım eder; namaz vakti geldiğinde de mescide çıkar ve namaz kılardı" karŖılıđını verdi.

9. Hz. ÂiŖe Ŗöyle r. demiŖtir: "Resûlullah (sav) vefatından sonraya (miras olarak) ne para, ne pul, ne koyun ve ne de deve bırakmıŖtır. Hiçbir vasiyette de bulunmamıŖtır."

10. İbn Abbas (ra.) Ŗöyle demiŖtir: "Resûlullah vefat ettiğinde, geriye ne para, ne pul, ne de köle bırakmıŖtır.. (Yalnızca) üç ölçek yiyecek karŖılıđında, bir yahudiye rehin olarak verdiği zırhı kalmıŖtır."

11. Ebû Hureyre (ra.) diyor ki: "Resûlullah (sav) katiyyen herhangi bir yiyeceği kınamaz; canı istediği takdirde yer, istemezse geri çekilirdi."

12. Câbir b. Abdullah (ra.) diyor ki: "Resûlullah (s.) kendisinden istenilen hiçbir Ŗeye karŖılık,aslâ 'Hayır, olmaz' cevabını vermemiŖtir."

13. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) bir gün Ŗöyle buyurdular: "Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin olsun ki, Muhammed'in hane halkı, aslâ ne bir ölçek tahıl ve ne de hurma ile akŖamlamıŖlardır. O vakit Resûlullah'ın dokuz odası ve dokuz tane de eŖi vardı."

14. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav)'ın aslâ herhangi bir yemeği kınadığını görmedim. İŖtahı varsa yer yoksa susardı."

15. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav)'ı bir yahudi, arpa ekmeği ve biraz bozulmaya yüztutmuŖ et bulunan bir yemeğe davet etmiŖ, o da bu davete icabet etmiŖti."

16. Bistâm b. Müslim diyor ki: "Muâviye b. Kurre'nin Ŗöyle dediğine Ŗahit oldum: "Babam bana: 'Resûlullah (sav) ile pek çok defa umre yolculuğunda bulundum. Yanımızda iki kara yiyecekten baŖka birŖey bulunmazdı. Sen bu iki kara Ŗeyin ne olduğunu biliyor musun?' diye sordu. 'Hayır' cevabını verdim. Bana: 'Onlar hurma ve sudur' dedi."

17. Hz. ÂiŖe r. Resûlullah (sav)'ı kastederek diyor ki: "Ah! Babam ona feda olsun, bir defa dahi karnını buğday ekmeği ile doyurmadan bu dünyadan çekti gitti."

18. Hz. Âişe (r.) diyor ki: “Allaha yemin olsun ki, aylar geçer de, Muhammed (sav)’in evine ekmek girmedeği olurdu.” (Râvî soruyor): “Peki, Ey mü’minlerin anası! Resûlullah (sav) bu müddet zarfında ne yiyip, içerdi?” Hz. Âişe (r.) -Allah kendilerini hayırla mükafatlandırısın.- Ensârdan biraz sütü bulunan komşularımız vardı. Onlar, Resûlullah’a (sav) hediye de bulunurlardı” diyor.

19. Atâ b. Rabâh şöyle diyor: “Resûlullah (sav)’ın yanına bir zât girdi: (Bu sırada) Resûlullah, bir yastığa yaslanmış oturuyordu. Önünde de içinde ekmek bulunan bir tabak vardı. Ekmeği tabaktan alıp yere koydu ve yastıktan beri çekilerek: ‘Ben sadece her kul gibi yeyip içen, oturup kalkan bir kulum’ buyurdu.”

20. Ebû Sâlih diyor ki: “Resûlullah (sav) bir yemeğe davet edildi. Yemek bittikten sonra, Allah’a hamd etti ve: ‘Şu kadar zamandan beri karnıma sıcak yemek inmemişti’ dedi.”

21. Cerîr b. Hâzim, Hasan Basrî’nin şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: “Resûlullah (sav) yemek getirildiği zaman, yere konulmasını söyler, ve ‘Ben sadece her kul gibi yiyip içen, oturup kalkan bir kulum’ derdi.”

22. Yezid b. Abdullah b. Kusayt diyor ki: “(Birgün) Resûlullah (sav)’a badem ezmesi getirilmişti. (Bir kapta) karıştırıldıktan sonra o ‘Bu nedir?’ diye sormuş. Kendisine: ‘Badem ezmesidir’ demişler. Bunun üzerine Resûlullah (sav): ‘Onu benden uzaklaştırın. Zira o, gününü gün edenlerin meşrubatıdır’ buyurmuştur.”

23. Muâz b. Cebel (ra), Resûlullah (sav)’ın kendisini Yemen’e (vali olarak) gönderirken, ona: “Konfora dalmaktan sakın. Zira Allah’ın (has) kulları lükse göz dikmezler” dediğini haber vermiştir.

24. Bedîl el-Ukaylî, Resûlullah’ın gömleğinin kolunun bileğine kadar uzandığını söylemiştir.

25. Ali b. Zeyd diyor ki: “Resûlullah (sav) Alâ b. el-Hadramî’nin sırtında alacalı, yenleri uzun, Bahreyn usulü bir gömlek görmüş. Bunun üzerine bir bıçak getirip parmaklarının hizasından gömleğin kollarını kesmiştir.”

26. İmrân b. Husayn (ra), Resûlullah (sav)’ın şöyle dediğini rivayet eder: “Ben, ne al (binite) biner ve ne de kırmızı renkli elbise giyerim. Ve ne de kenarlarına ipek geçirilmiş gömlek giyerim.” (Râvîlerden biri olan) Hasen, gömleğinin cebine işaret ederek demiştir ki: “Bilin ki erkekler kokulu fakat renksiz, kadınları

ise, renkli fakat kokusuz kozmetik (tîb) kullanmalıdırlar.”

27. Amr b. Muhâcir diyor ki: “(Halife) Ömer b. Abdülaziz’in halvete çekildiği bir evi vardı. Bu evin içerisinde Resûlullah (sav)’tan geriye kalan, üzerinde dar bir örtü ile topraktan bir sedir; su içmek için bir kap; içerisine öteberi koymak için ağzı kırık bir küp; üzerinde Resûlullah (sav)’ın saçının kalıntıları bulunan lifle kaplanmış deriden bir yastık ve Acem işini andıran toza belenmiş bir yaygı bulunurdu. Ömer b. Abdülaziz Kureyş’e hitaben şöyle seslenmiştir: ‘Ey Kureyşliler! İşte Allah Teâlâ’nın size ikramda bulunduğu ve sizi şereflendirdiği zâtın mirası. O, gördüğünüz şekilde dünyadan ayrılıp gitmiştir.’”

28. Ebû Abdurrahman’ın söylediğine göre, bir zât Hz. Ali’ye (ra) misafir olmuş ve kendisine yemek hazırlanmıştır. Hz. Fâtıma (ra) “Keşke, Resûlullah (sav)’ı da çağırırsak da O da bizimle yemek yese!” demiş ve bunun üzerine onu da çağırılmışlardır. Resûlullah (sav) da gelmiş. Daha, kapıdan adımını atar atmaz, evin bir köşesinde, üzerinde canlı resmi bulunan perdeye gözü ilişmiş ve derhal geri dönmüştür. Hz. Fâtıma’nın (Hz. Ali’ye) “Yetiş ve (niye girmediyini) sor” demesi üzerine Resûlullah (sav) Süslü püslü bir eve girmek ne bana ve ne de bir peygambere yakışır” buyurmuştur.

29. Ebû Ümâme, (ra) Resûlullah’ın üç defa: “Giyim kuşamda, sade ve gösterişsiz olmak imanın gereğidir, Giyim kuşamda, sade ve gösterişsiz olmak imanın gereğidir, Giyim kuşamda, sade ve gösterişsiz olmak imanın gereğidir” buyurduğunu haber vermiştir. Babama: “Bezâze”nin ne olduğunu sordum. “Giyimde sadeliktir” cevabını verdi.

30. Hz. Âişe diyor ki: “Resûlullah (sav) bizlerden birinin elbisesi üzerinde (izalesi icap eden) birşey gördüğünde onu ovalayarak temizlerdi.” O vakitler, kadınların elbiseleri yünden ma’ mûldü.

31. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: “Suffe ehlinden yetmiş kadarını, üzerlerinde sadece bir parça elbise olduğu halde namaz kılarlarken gördüm. Kimisinin elbisesi dizlerine kadar uzanırken, kimisinin ki biraz daha aşağı sarkıyordu. Onlardan biri ruku’a eğildiği vakit, avret mahalli açılır endişesiyle elbisesini tutardı.”

32. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav) ile bir yolculuğa çıkmıştık. Kimimiz oruçlu, kimimiz ise oruçsuzdu. Sıcak bir günde bir yerde mola verdik. En fazla gölgelenme imkanına sahip olanlarımız elbisesi olanlardı. Bir kısmımız

da eliyle gölge yaparak güneşin sıcağından korunmaya çalışıyordu. Oruç tutanlar takatsiz düştüler. Tutmayanlar kalkıp çadırları kurdu ve develeri suladılar. Bunun üzerine Resûlullah (sav): ‘Bugün oruç tutmayanlar ecri alıp, götürdüler, buyurdu.’

33. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav), Ben her gün yüz defa Allah (cc)’a tevbe ve istiğfarda bulunuyorum derdi.”

34. Abdullah b. Mes’ûd (ra)’dan, Resûlullah (sav)’ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: Benim için dünya ne ki! Benimle dünyanın misali, sıcak bir yaz gününde, bir ağaç altında gölgelenip de, sonra bırakıp giden yolcu misali gibidir.

35. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah (sav)’ın Nefsim elinde olan Allah’a yemin ederim ki, eğer benim bildiklerimi sizler de bilmiş olsaydınız, az güler çok ağlardınız dediğini rivayet etmiştir.

37. Hilâl b. Süveyd Ebû’l-Muallâ, Enes b. Mâlik (ra)’ın şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: “Resûlullah (sav)’a üç tane kuş hediye edilmişti. O da, onlardan birisini, yemesi için hizmetçisine vermişti. Ertesi gün hizmetçi (kendisine verilen kuşu) Resûlullah (sav)’ın önüne getirince, Resûlullah ona: Sana hiçbir şeyi, ertesi gün için geri bırakmamamı söylemedim mi? Allah hergününün rızkını vermeye kefiledir, demiştir.”

38. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: Resûlullah (sav) aslâ, ne hıvanda (bir çeşit içine yiyecek konulan kap) ve ne de sükürrüce (yine bir çeşit kap)’den yemek yememiştir. Aslâ kendisine öğütölmüş undan ekmek de hazırlanmamıştır. Ravi diyor ki: Katâde’ye, Ne üzerinde (yiyorlardı)?” diye sordu. “Yere yayılmış sofrâ üzerinde yiyorlardı,” cevabını verdi.

39. Abdullah b. Amr b. el-Âs (ra) diyor ki; Resûlullah (sav): Allah’a teslim olan, ele muhtaç olmayacak kadar rızkî bulunan ve Allah’ın verdiğine kanaat eden kişi, saadete ermiştir buyurmuştur.

40. Fadâle b. Ubeyd Resûlullah (sav)’ın şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: Müjdeler olsun! İslâma hidayet edilen, yetecek kadar rızkî bulunan ve kanaatkâr olan kimselere.

41. Hasan (ra) diyor ki: “Üzerinde artık yiyecek kaldığı halde aslâ Resûlullah’ın sofrası kaldırılmadı.”

42. Abdullah b. Ömer (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav) elbisemden (veya tenimden) yapıştı ve Ey Abdullah! Dünyada ya bir yabancı veya bir yolcu gibi ol. Ve kendini (daima) kabir ehlinden telakki et, dedi.” Mücâhid diyor ki: “Abdullah (ra) bana: ‘Ey Mücâhid! Sabaha çıktığın vakit, kendi kendine (acaba) akşama erecek miyim, diye kuruntulanma. Akşama olunca da sabah için aynı şeyi yapma. Ölümünden önce hayatını, hastalanmadan evvel de sıhhatini değerlendir...’ diye tavsiyede bulundu.”

43. Muhammed b. Münkedir (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav)’a, Ey Allahın Resûlü! Cennet halkı uyku uyuyacaklar mı?’ diye soruldu. Resûlullah (sav) Uyku ölümün kardeşidir. Cennettekiler ise aslâ ölmeyeceklerdir, cevabını verdi.”

44. Hasan (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav) aslâ tek başına et ve ekmekle karnını doyurmamıştır. Ancak cemaatle beraber yemiştir. Mâlik b. Dinar, “Hadiste geçen ‘dafâf’ kelimesini ne mânâyâ geldiğini bilmiyordum. Bir A‘râbîye sordum, bana; ‘Bu kelime Arapçadır ve halkın yemek için biraraya gelip yemek yemelerini ifade eder,’ diye karşılık verdi, diyor.”

45. Mesrûk diyor ki: Resûlullah (sav), (Malından) infak et ey Bilâl! Ve Arşın Sahibinin onu azaltacağı endişesine kapılma, buyurmuştur.

46. İkrime diyor ki: “Hz. Ebû Bekir, Resûlullah’a (sav) ‘Yaşlandınız ey Allah’ın Resûlü’ deyince, Resûlullah (sav) ona Beni Hûd, Vâkıa, Amme ve Tekvîr sûreleri ihtiyarlattı, cevabını vermiştir.”

47. Sâlim b. Abdullah (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav): ‘Allahım! Bana, ağlayan dişler ateşe, gözyaşları kana dönmeden önce, devamlı senin haşyetinden heder olan göz ihsan et’ diye dua ederdi.”

48. Cafer b. Süleyman, Sâbit’in (ra) şöyle dediğine şahit olduğunu haber veriyor: “Resûlullah (sav) yakınlarının başına bir sıkıntı geldiği zaman, onlara: Namaz kılın! namaz kılın! (veya) dua edin’ diye seslenirdi.”

49. Abdullah b. Ömer (ra) Resûlullah (sav)’ın dualarında: “Allahım! Bir yavru nasıl korunursa, senden, beni öylece korumanı istiyorum” diye yakarıшта bulunduğunu söylüyor.

50. Ebû Hureyre diyor ki: “Resûlullah (sav) Dünya hayatında zühd insanın kalb ve bedenini rahatlatır, dünyada tamah ise gam ve kederi çoğaltır, buyurmuştur.”

51. Abdullah b. Amr (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav): ‘Bu ümmetin evveli, zühd ve yakîn ile kurtuluşa ermiştir. Sonu ise cimrilik ve kuru ümit yüzünden helak olacaktır’ buyurmuştur.”

52. el-Hakem’den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav): Kişi, ibadetlerinden taviz verdikçe, Allah da onu kuruntu hastalığına mübtelâ kılar” buyurmuştur.

53. Hasen (ra) diyor ki: “Bir zat, Resûlullah (sav)’a gelmiş ve ‘İmanın gereği olan işlerden hangisi daha faziletlidir,’ diye sormuş. O da: Sabretmek ve hoşgörülü olmak cevabını vermiştir.”

54. Sa’d b. Mâlik ‘Resûlullah (sav)’ın “Rızkın en hayırlısı (kişiye) yeteni, zikrin en hayırlısı ise, gizli olanıdır” dediğini haber vermiştir.

55. Ebû Ümâme (ra) diyor ki: Resûlullah (sav), Allah Teâlâ’nın şöyle dediğini haber vermiştir: “Katımda dostlarımin kendisine en fazla gıpta edileni, Rabbine ibadetini en güzel bir şekilde yerine getiren, namaza düşkün, mal ve çocuktan nasibini fazla alamamış olan mü’min kulumdur. O, aynı zamanda halk içerisinde parmakla gösterilecek kadar sivrilmemiştir de, ölümü kendisine yakınlaştırılmıştır. Geriye bıraktığı malı ve öldükten sonra arkasından ağlayanları da oldukça azdır.”

56. Mahmud b. Lebîd, Resûlullah (sav)’ın: “Azîz ve Celîl olan Allah Teâlâ, sevdiği kulunu dünyadan, sizin kendisinden endişe ettiğiniz hastalarınızı (onlara dokunacak) yiyecek ve içeceklerden koruduğunuz gibi korur” dediğini haber vermiştir.

57. Katâde b. Nu’mân, Resûlullah (sav)’ın: “Nasıl ki sizden biriniz hastasını sudan alırsa, (işte öylece) Allah Teâlâ da, bir kulunu sevdiği vakit, onu dünyadan alıkor” dediğini haber vermiştir.

58. Şu’be, Katâde’den, Mutarrif’in babasından (Abdullah b. eş-Şihhîr) naklettiği şu sözü işittiğini haber veriyor: “Resûlullah (sav)’ın yanına geldim. O: ‘Çokluğunuzla böbürlenmek sizi oyaladı’ diyordu. Ve: ‘Âdemoğlu, malım malım diyor; malından sana ne ki? Ancak yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin ve bir de sadaka olarak verip geçtiğin senin içindir’ dedi.”

59. Ebû Abdurrahman el-Hubelî, Abdullah b. Amr (ra)’dan şunu işittiğini haber veriyor: “(Sahabeden) bir zât, ‘Biz muhâcirlerin fakirlerinden değil

miyiz?’ diye sormuş. O da ‘Koynuna girdiğin bir eşin var mı?’ diye karşılık vermiş. Adam: ‘Evet, var’ cevabını vermiş. ‘Barındığın bir evin var mı?’ demiş. Adam yine ‘Evet’ cevabını vermiş. Bunun üzerine Abdullah: ‘o takdirde sen muhâcirlerin fakirlerinden değilsin’ demiştir”.

60. Abdurabbih b. Saîd el-Medenî şöyle diyor: “Resûlullah (sav) Osman b. Maz’ûn ölüm halinde iken onun yanına girmiş, öpmek için eğilmiş. Bir yandan da, ‘Allah sana rahmet etsin ey Osman! Ne sen dünyadan birşeyler koparabildin ne de dünya senden’, diye sesleniyormuş.”

61. Mus’ab b. Sa’d (ra), Resûlullah (sav)’ın: “Dünyadan sakının, zira o, latif ve haz vericidir” dediğini haber vermiştir.

62. Ukbe b. Âmir diyor ki: Resûlullah (sav) Bütün isyanlarına rağmen, Allah Teâlâ’nın bir kula istediklerini verdiğini görürsen bil ki bu, bir istidraçtır (yani Allah’ın onu yavaş yavaş azaba sevketmesidir)” buyurmuştur. Resûlullah (sav) daha sonra Allah Teâlâ’nın şu âyetini okumuştur: “Kendilerine hatırlatılanı unuttuklarında, onlara herşeyin kapısını açtık. Kendilerine verilene sevinince, ansızın onları yakaladık ve umutsuz kalıverdiler.”

63. Abdullah (b. Mes’ûd) (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav) (bir gün) hasır üzerinde uyumuş ve hasır böğrüne iz yapmıştı. Bunun üzerine biz de kendisine: ‘Ey Allahın Resûlü! Müsaade buyursanız da altınıza bundan daha kaba birşey sersek’ dedik. Bize şöyle cevap verdi: “Dünyadan bana ne ki? Benimle dünyanın misali, bir yaz günü yolculuk yapıp da, bir ağaç altında uyuyan, sonra da bırakıp yoluna devam eden kimsenin misali gibidir.”

64. Hasan (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav): ‘Kul üç şeyden dolayı sorguya çekilmez. Bunlar, içerisinde (başını sokacak kadar barındığı) evi, belini doğrultacak kadar yiyeceği ve üzerine giydiği elbisesidir’ buyurmuştur.”

65. Hâlid el-Vâsıtî, Beyân’ın şöyle dediğini nakletmiştir: “Duyduğuma göre Tivrât’ta: ‘Ey Âdemoğlu! Başını sokacak bir ev, üstünü örtecek bir hırka ve bir parça ekmek sana yeter’ şeklinde yazılmış.”

66. Sâlim b. Ebû’l-Ca’d diyor ki: “Resûlullah (sav): ‘Ümmetimden öyleleri vardır ki, birinizin kapısına gelse de bir dinar istese vermezsiniz. Bir dirhem istese yine vermezsiniz. Bir kuruş istese onu da vermezsiniz. Fakat o Allah’tan cennetini isteyecek olsa derhal verir. Şâyet dünyayı isteyecek olsa onu vermez. Dünyayı ona vermemesi o zâtı hakir gördüğünden dolayı değildir. Öyleleri, eski

elbise giyerler. Kimse de onlara iltifat etmez. Ama, (bir konuda) Allah'a yemin edecek olsa, Allah onu doğru çıkarttırır' buyurmuştur."

67. Muhârib b. Disar diyor ki: "Resûlullah (sav): 'Ümmetim içerisinde elbisesi olmadığından mescide veya namazgâha gelemeyecek durumda olanlar vardır. İmanları onları halka el açıp dilenmekten alıkor. Üveys el-Kârânî ile Furat b. Hayyan el-İclî onlardandır' buyurmuştur."

68. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) Size cennet ehlini haber vereyim mi? Onlar, üzerinde eski püskü elbise bulunan zayıf ve düşkün kimselerdir. Şâyet (bir konuda) Allah'a yemin edecek olsalar, Allah onları doğru çıkarttır,"

69. Ebû'l-Cevzâ, İbn Abbâs'dan naklen: "Resûlullah (sav): 'Size cennet ve cehennem ehlini söylüyeyim mi? Cennet ehli, güzel söze kulak veren; cehennem ehli ise kötü söze kulak veren kimsedir' buyurduğunu haber vermiştir."

70. Hz. Ali (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) Fâtıma (ra)'ya çeyiz olarak, bir elbise, bir kırba ve içi lifle doldurulmuş deriden bir yastık vermiştir."

71. Hasan (ra), Resûlullah'ın yatağının abaye'den, yastığının ise lif ile doldurulmuş yamalı bir yastıktan ibaret olduğunu söylüyor.

72. İbn Abbas (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) bir gün hasır üzerinde uzanmış yatıyordu. Yanına Ömer b. Hattâb (ra) girdi. Hasır, Resûlullah (sav)'ın böğründe iz yapmıştı. Ömer (ra) bunu görünce: 'Ey Allah'ın Resûlü! Bundan biraz daha kaba bir yatak edinseniz' dedi. Resûlullah da (sav): 'Dünyadan bana ne ki? Benimle dünyanın misali, ancak bir yaz gününde yolculuk yapan, bir ağaç altında gündüzün bir saatinde gölgelenip, sonra da bırakıp yoluna devam eden kimsenin misali gibidir' karşılığını verdi."

73. Abdullah b. Şeddâd, hadisi Resûlullah'a (sav) isnâd ederek şöyle diyor: "Kim ki yünden elbise giyinir, koyun edinir, merkebe biner, köle veya kalender kimselerin davetine icabette bulursa, işte ona kibirle ilgili bir muamele yapılmaz."

74. Hasan (ra) diyor ki: "Resûlullah (sav) hanımlarının kıyafetleri ile namaz kılardı. Onların kıyafetleri ise, o vakitler yünden mamül idi. Üzerlerinde de yine yünden işlenmiş nakışları vardı. Fiyatları ise altı-yedi dirhem civarında idi."

75. Hz. Âişe (ra) diyor ki: “Resûlullah’a (sav) (yatması için) iki yatak serdim, yalnızca birinde yatmayı tercih etti.”

76. Hz. Âişe (ra) diyor ki: “Ensardan bir kadın yanıma gelmişti. Resûlullah (sav)’ın yatağının katlanmış örtüden ibaret olduğunu görünce, doğru çıkıp evine gitti ve içi yünle doldurulmuş bir yatak alıp getirdi. Resûlullah (sav) geldiği vakit ‘Bu nedir?’ diye sordu. Ben de ‘Ensardan falanca kadın yanıma gelmişti. Senin yatağını gördü ve bunun üzerine bunu gönderdi’ dedim. Bana Onu geri yolla’ dedi. Ben ise yollamadım, çünkü böyle bir yatağın evimde bulunması hoşuma gidiyordu. Resûlullah ısrarla bana, üç sefer onu geri vermemi söyledi ve: ‘Ey Âişe! Allah’a yemin ederim ki, şâyet istesem Allah altın ve gümüş dağlarını benimle yürütür’ dedi. Bunun üzerine ben de yatağı gerisin geriye yolladım.”

77. Avf b. Hâris b. Tufeyl, Hz. Âişe’nin kendisine Resûlullah (sav)’ın şu sözünü haber verdiğini söylüyor: “Ey Âişe! (aman ha!) Günahları küçük gösteren şeylerden sakın, çünkü onlar için Allah tarafından bir talip vardır.”

78. Muhammed b. Münkedir diyor ki: “Câbir b. Abdullah son nefesini verirken yanına girdim ve ona: ‘Resûlullah’a (sav) benden selam söyle’ dedim.”

79. Abdullah b. Mes’ûd (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav): ‘Aman ha! Günahları küçük gösteren şeylerden sakının. Çünkü onlar bir kişide birikir birikir ve nihayet onu helak eder’ dedi. Ve bunu bir misalle açıkladı: ‘Bu, çölde konaklamış bir grup kimsenin hazırladıklarını ortaya koyduktan sonra, her bir adamın gidip, birer odun parçası getirmelerinden ve hepsini bir küme halinde yığmalarından sonra, ateşi tutuşturup içine attıklarını yakmalarına benzer’ dedi.”

80. Ebû Hüreyre (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav): ‘Sizden biriniz nereye varacağını bilmediği bir laf eder ve bu yüzden yetmiş sene ateşe düşer’ dedi.”

81. Bilâl b. Hâris el-Müzenî diyor ki: “Resûlullah (sav): ‘Bir adam vardır ki, Allah’ın hoşnut olacağı bir laf eder. Fakat lafzın değerini de takdir edip bilemez. Ancak Allah Teâlâ, bu sözü yüzünden kendisine kavuşuncaya kadar o adamdan hoşnud ve razı olduğunu kaydeder. Bir adam da vardır ki, Allah’ın gazabını celbedecek bir laf eder, sözün mahiyetini de idrak edemez. Bu laf yüzünden Allah Teâlâ kıyamete kadar ona buğzeder’ demiştir. Alkame: ‘Bilal b. Haris’in bu hadisi, beni nice sözü söylemekten alıkoymuştur’ diyor.”

82. Ukbe b. Âmir (ra), Resûlullah’a (sav): “ ‘Ya Rasulallah! Kurtuluş nedir?’

diye sormuş. O da: ‘Dilini tut, evine kapan ve günahlarını hatırlayıp ağla (işte kurtuluş bunlardadır)’ demiştir.

83. Câbir b. Semure (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav) sabah namazını kıldıktan sonra, güneş doğuncaya kadar namazgâhında otururdu.”

84. Târık b. Şihâb, Süleyman’dan (Selmân-ı Fârisî) naklen diyor ki: “Bir sinek yüzünden bir adam cennete, bir başkası da cehenneme girmiştir. Kendisine ‘Bu nasıl olur?’ dedikleri vakit:

İki adam putları olan ve onlara kurban takdim etmek isteyen hiçbir kimseye müsaade vermeyen bir kavimle karşılaşmışlar. Kavim, adamlardan birisine ‘Putlarımıza bir kurban takdim et’ deyince onun ‘Benim verebilecek hiçbir şeyim yok ki’ demesi üzerine ‘Bir sinek bile olsa yeter’ demişler. Bunun üzerine o da, putlara bir sinek takdim etmiş. Yolunu serbest bırakmışlar.

Tabiî adam bu yüzden cehennemi boylamış. Diğer adama yönelip, ona da ‘Sen de bir sinek dahi takdim etsen yeterlidir’ demişler. Fakat o, ‘Azîz ve Celîl olan Allah’tan başkasına hiçbir şey kurban edemem, karşılığını verince, boynunu vurmuşlar. Ve tabiî o da bu yüzden cennete kavuşmuştur.”

85. İbn Abbas (ra) Resûlullah’ın (sav): ‘Bir rekat dahi olsa gece namazı kılın...’ dediğini haber vermiştir.

86. Enes b. Mâlik (ra), Hz. Fâtıma’nın (ra) şöyle dediğini haber veriyor: “Ey Enes! Resûlullah’ın üzerine toprak attınız (onu gömdünüz) da, artık gönlünüz müsterih mi? (Fâtıma sözüne devamla) Ey Rabbinin kendisine yaklaştırdığı babam! Ey durağı Firdevs cenneti olan babam! Ey Cebrail’e ölüm haberini verdiğimiz babam! (Râvî Ebû Kâmil, burada tereddüt etmiş ve Hz. Fâtıma’nın Ey Cibril’e ölüm haberini kendi veren babam!” demiş olabileceğine de işaret etmiştir) Ey Rabbinin davetine icabet eden babam!’ demiştir.”

87. Hz. Âişe diyor ki: “Resûlullah (sav)’ın sırtında, Yemen işi, kaba ve sert iki tane hırka vardı. Ona ‘Ey Allah’ın Resûlü! Senin bu elbiselerin hem sert ve hem de kaba, ikisini birden giyiyorsun, üzerinde ağırlık yapıyorlar. Falanca kimse, Şam’dan kumaş getirmiş, ona birisini yollasan da elin bolalınca (parasını vermek üzere) sana ondan iki elbiselik kumaş alsa getirse!’ dedim. Resûlullah, ona birisini gönderdi. O da, adama gidip: Allah Resûlü beni sana gönderdi, eli bolalınca parasını vermek üzere, senden kendisine iki elbiselik kumaş satmanı istiyor’ dedi. Adam ‘Vallahi Resûlullah iki elbiseliği alıp götürmek veya ücreti

hususunda beni oyalamak istiyor' deyince, Resûlullah'ın gönderdiği şahıs, doğru Hz. Peygamberin yanına döndü ve olanları kendisine anlattı.

Bunun üzerine, Resûlullah: 'Yalan söylemiş.. İyice biliyorlar ki, ben onların Allah'tan en çok korkanıyım ve emanetlere en fazla riayet edeniyim' demiştir."

88. Câbir b. Abdullah (ra) Resûlullah (sav)'ın şöyle dediğini haber vermiştir: "İsrâîloğullarından rivayette bulunabilirsiniz. Bunda bir mahzur yoktur. Zira, onlarda enteresan hadiseler cereyan etmiştir. Daha sonra kendisi bir rivayette bulunmuş ve: 'İsrâîloğullarından bir grup yola çıktılar ve bir mezarlığa geldiler. (kendi aralarında) 'Önce iki rekat namaz kılsak da sonra, ölümden sormak için Allah'a yalvarıp ölmüş birisini bize diriltivermesini istesek, dediler ve öyle yaptılar. Onlar bu vaziyette iken, mezarların birisinden alını secde izi ile lekelenmiş bir adam başını çıkarıverdi. Onlara yönelip: 'Bre adamlar! Ne istiyorsunuz benden? Ben yüz sene evvel öldüm ve şu ana kadar da hâlâ ölümün harareti üzerimden gitmiş değildir. Allah'a dua edin de, beni eski halime döndürsün, dedi' demiştir."

89. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah'ın (sav): 'Ağız tadını bozan ölümü, çok sık anın'dediğini haber vermiştir.

90. Süfyân diyor ki: "Resûlullah (sav)'ın yanında bir adamdan sitayişle söz edildi. Resûlullah: 'Ölümü hatırlama hususunda ne vaziyetteydi?' diye bir soru yöneltti. Orada bulunanların 'Pek fazla hatırlamazdı' demeleri üzerine, o zaman 'Söylediğiniz gibi birisi değilmiş' karşılığını verdi."

91. Ebû Zer (ra), "Resûlullah'ın (sav): 'Eğer kendilerine azab edersen şüphesiz onlar, senin kullarıdır (dilediğini yaparsın). Şâyet onları bağışlarsan şüphesiz sen, izzet ve hikmet sahibisin.' âyetini sabaha kadar tekrarladığını haber veriyor."

92. Ebû Sâlih, "Allah Resûlü'nün (sav) ayakları şişinceye kadar namaz kıldığını, kendisine 'Ey Allah'ın Resûlü! Azîz ve Celîl olan Allah, senin gelmiş geçmiş bütün kusurlarını bağışladığı halde (niye kendini bu kadar yoruyorsun?)' denildiğinde, onun '(Rabbine) şükreden bir kul olmayayım mı?' karşılığını verdiğini haber veriyor."

93. Ebû Sâlih diyor ki: "Hz. Âişe ve Ümmü Seleme'ye (ra) hangi amelin Resûlullah (sav)'a daha sevimli olduğunu sordum: 'Az da olsa, devamlı olanı, cevabını verdiler."

94. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: “Bir hizmetçi, Resûlullah (sav)’ın elini tutsa, Resûlullah (sav) da onunla beraber, ihtiyacını giderivermek için gelse, onun ihtiyacını yerine getirmeden geri dönmezdi.”

95. Hz. Âişe (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav) yanıma geldi, beraberimde de bir kadın vardı. Kendisine kadının nasıl namaz kıldığından bahsedince Allah Resûlü: ‘Sus! Yapabildiğiniz kadarıyla meşgul olun. Vallahi siz bitap düşersiniz de, Allah usanmaz. Dinin (amellerin) Allah’a en fazla sevimli olanı kişinin devamlı olarak yaptığıdır’ dedi.”

96. Ebû Müslim el-Havlanî diyor ki: “Dünyada zâhidlik, ne helalı haram etmek ve ne de malı melâli terketmekledir. Dünyada zâhidlik, ancak Allah’ın elinde olana, kendi elindekinden daha fazla güvenmen; başına bir felâket geldiği zaman, felaket başında olduğu müddetçe, onun ecir ve mükafatına son derece ümitli olmandır.”

97. Ömer b. el-Hattâb (ra) Hz. Peygamberin (sav) şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: “Eğer siz Allah’a icabettiği gibi tevekkül etseydiniz, sabahleyin aç çıkıp, akşama tok dönen kuşların rızıklandığı gibi rızıklandırılırdınız.”

98. Ebû Hureyre (ra),“Allah Resûlünün: “(Maddeten) kendinizden aşağı durumda olanlara bakınız. Fevkinizde olanlara göz dikmeyiniz. Çünkü, bu Allah’ın size verdiği nimetlerini hakir görmenize yol açan bir (davranıştır)” dediğini haber vermiştir.”

99. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav), ‘Zenginlik, malın çokluğuyla değildir. Asıl zenginlik, gönül zenginliğidir’ demiştir.”

100. Hz. Ali (ra) Resûlullah (sav)’ın şöyle dediğini naklediyor: ‘Cennette öyle köşkler vardır ki, içerden dışı, dışardan da içi görülür.’ Bir A‘râbî, ‘Bunlar kimin içindir ey Allah’ın Resûlü?’ diye sormuş. Allahın Resûlü de: ‘Güzel konuşan, başkalarına ikramda bulunan, oruca devam eden, Allah için herkes uykuda iken, kalkıp namaz kılanlar içindir’ cevabını vermiştir.

101. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah’tan (sav) şöyle bir rivâyette bulunmuştur. “Resûlullah (sav) Biliyormusunuz müflis kimdir? diye sormuş. Oradakiler: ‘Bizde müflis, parası pulu, yiyip içeceği olmayan kimsedir, ey Allah’ın Resûlü!’ cevabını vermişler. Resûlullah (sav): ‘Ümmetimden müflis olan kimse, kıyamet günü, namazıyla, zekatıyla ve orucuyla gelir. Bunun yanında falanın ırzına

sövmüş, filana zina iftirasında bulunmuş, falanın malını yemiş, filana haksızlık edip dövmüştür. Bunlar da getirilir ve oturur. Bundan sonra bütün iyilikleri, kötülüklerine kısas olarak alınır. Eğer hataları tükenmeden iyilikleri biterse, haksızlık ettiği kimselerin suçları alınıp, ona yüklenir ve sonra cehenneme fırlatılıp atılır’ demiştir.”

102. Ebû’d-Derdâ (ra), Resûlullah (sav)’ın şöyle dediğini haber vermiştir: ‘Güneşin her doğuşunda iki yanında iki melek, cin ve insanlardan başka bütün yeryüzü mahlûkâtının duyacağı şekilde, şöyle seslenirler ‘Ey insanlar! Rabbinize koşun. Zira az, ama yeten (rıзык), çok olup insanı oyalayandan daha hayırlıdır.’ Güneşin, her batışında da iki yanına iki melek gönderilir ve onlar insan ve cinlerden başka yeryüzündeki bütün mahlûkâtın işiteceği bir şekilde şöyle seslenirler: ‘Yâ Rabbi! İnfak edenin malını artır! Cimrilik edenin malını telef et!’ derler.”

103. Saîd b. Cübeyr (ra): “Allah’a tevekkül etmek imanın özü ve menbaıdır” demiştir.

104. Abdullah b. Ebû’l-Huzeyl, bana bir arkadaşım, Resûlullah (sav)’ın şöyle dediğini haber verdi: ‘Yuh olsun şu altına ve gümüşe!’ Hz. Ömer (ra): ‘Ey Allah’ın Resûlü! Sen, altına ve gümüşe yuh olsun diyorsun, peki biz ne yapalım? Bize ne emredersin?’ Allah Resûlü: Zikreden bir dil, şükreden bir kalb ve ahiretiniz için size yardımcı olan bir eşiniz olsun’ buyurdu.”

105. Abdullah b. Amr b. el-Âs (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav), kafatası büyüklüğünde bir şeye işaret ederek, ‘Eğer şunun gibi bir kurşun beşyüz senelik mesafede gökten yere gönderilmiş olsa, geceden önce yeryüzüne erişir. Şâyet bir zincirin tepesinden bırakılmış olsa, köküne ulaşmadan gece ve gündüz kırk sene yol gider’ demiştir.”

106. Ebû Saîd el-Hudrî (ra) Resûlullah’ın: “Orada dişleri sırtırken ateş yüzlerini yalar.” âyetini okuduktan sonra; ‘Bu ateşin dağlayıp insanın üst çenesinin başının ortasına kadar daha sonra da alt çenesinden göbeğine kadar kemirmesidir’ dediğini haber vermiştir.

107. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav): ‘Cehennemde) kaynar su, orada bulunanların tepesinden boşaltılır. Kafa taslarını deler ve karınlarına kadar ulaşır. Karınlarındaki de öğütülüp ayaklarından çıkar ve onlar erimiş bir vaziyet alırlar. Daha sonra (yeniden) eski hallerine çevrilirler’ demiştir.”

108. Ebû Ümâme, Hz. Peygamberin, Allah Teâlânın ‘Orada kendisine irinli su içirilecektir’ âyeti hakkında, “İrinli suya yaklaştırılır, ondan kaçınmak ister; iyice yaklaştırılınca, yüzünü ve kafasının derisini dağlar. Onu içtiği vakitte, bağırsaklarını paralar ve gerisinden çıkar’ dediğini haber vermiştir. Nitekim Allah Teâlânın ‘Bu, ateşte ebedî kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu hiç?’ dediğini; başka bir âyette de İmdad dileyecek olsalar, imdadlarına, erimiş maden gibi yüzleri dağlayan bir su ile cevap verilir. Ne fena bir içecek.!’ buyurduğunu söylemiştir.

109. Ebû Hâzim, Sehl b. Sa’d es-Saîdî’den Hz. Peygamberin (sav) şu sözünü işittiğini haber veriyor: “Allah yolunda bir sabah veya akşam yürüyüşü, dünya ve dünyadakilerden daha hayırlıdır. Yemin olsun ki, sizden birinizin kırbacının cennetteki yeri dünya ve dünyadakilerden daha hayırlıdır.”

110. Berâ b. Âzib (ra) “Resûlullah (sav) bize, hastayı ziyaret etmemizi ve cenazenin peşinden gitmemizi emretti” diyor.

111. Nuaym b. Hammâd, “Resûlullah’ın (sav) Allah Teâlânın: ‘Ey Âdemoğlu! Günün evvelinde benim için dört rekat namaz kıl, günün sonu için sana garanti vereyim’ dediğini haber vermiştir.”

112. Ebû Hureyre (ra) Resûlullah’ın (sav): “Melekler, bir kul namaz kıldığı yerde abdestini bozmadan oturduğu müddetçe, ona dua ederler ve: ‘Allah’ım onu bağışla, ona rahmet et!’ diye yakarıшта bulunurlarlar” dediğini haber vermiştir.

113. Ebû Ümâme (ra) Resûlullah’ın (sav): “Kim, sırf Allah rızası için bir yetimin başını okşarsa, ona elinin değdiği her kıl adedince sevap verilir. Kim de, yetim bir oğlan veya kıza güzel davranışta bulunursa (Resûlullah işaret parmağı ile orta parmağını göstererek) işte şu ikisi gibi birbirimize yakın oluruz” buyurduğunu haber vermiştir.

114. Osman b. Affân (ra) Resûlullah’ın (sav); “Âdemoğlunun başını soktuğu bir ev, karnını doyurduğu kuru bir somun, bedenini örttüğü elbise ve bir de sudan ötesinde bir hakkı yoktur” dediğini haber vermiştir.

115. Simmâk, Nûman b. Beşîr (ra)’in şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermiştir: “Yiyecek ve içeceğin en âlâsını buluyorsunuz. Yemin olsun ki, Peygamberinizin karnını doyuracak kuru hurma dahi bulamadığını biliyorum.”

116. Nu'mân b. Beşîr (ra) şöyle demiştir: “Resûlullah (sav)’ın minberden: Sizi ateşe karşı uyarıyorum. diye tekrarladığını işittim. Öyle ki bu esnada sırtındaki elbisenin bir ucu omuzundan aşağı düşmüştü.” Nu'man Kûfe minberinde “Şâyet Resûlullah (sav) benim şu anda bulunduğum yerde olsaydı, bu sözünü bütün çarşı halkına veya Allah’ın dilediği kadar kimselere duyurmaya gayret ederdi” diyor.

117. Seleme b. ebî Yezîd, Câbir (ra)’den Resûlullah (sav)’ın şu sözünü işittiğini söylüyor: “Ölümü arzulamayın. Zira onun sıkıntısı çok şiddetlidir. Kişinin ömrünün uzun olup Allah’a tevbe ve rücû ile nasiplenmesi saadetindedir.”

118. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah’ın (sav): “Cennette bir kırbaç ya da baston miktarı yer, yer ile gök arasındaki herşeyden daha hayırlıdır” dediğini haber vermiştir.

119. Abdullah b. Mes’ûd (ra) diyor ki: “Eğer ilim adamları, ilimlerini muhafaza edip, onu ehline tevdi edebilselerdi, devirlerindeki insanların efendisi olurlardı. Ne var ki onlar, ilmi dünya adamlarına verdiler. Onlar da ilim adamlarını küçük gördüler. Peygamberinizi şöyle derken işittim: ‘Kim ki, bütün tasalarını bir tasa yerine koyarsa, Allah ötekilerinde ona kefil olur. Kim de, dünya işleri karşısında gam ve kederini çoğaltırsa, Allah, onun hangi dert vadisinde helâk olacağına aldırış etmez.’”

120. Ebû Musa el-Eş’arî (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav): ‘Allah Teâlâ zâlîme mühlet tanır, ama bir de yakaladığı zaman, kurtulması mümkün değildir’ demiştir. Sonra da: “Rabbin haksızlık eden memleketler(in halkını) yakaladığında O’nun yakalayışı işte böyle (şiddetli)’dir.” âyetini okumuştur.”

121. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Zorba ve böbürlenmiş birtakım kimseler küçük karıncalar suretinde getirilirler ve insanlar ayakları ile onları tepelerler. Bu, Allah’ın onlara hiçbir değer vermeyişindedir. Nihâyet, insanlar arasında hüküm verilip tamamlanır. Sonra bu kimseler, Nâru’l-enyâr’a (Ateşlerin ateşine) götürülürler.” ‘Resûlullah’a (sav) Nâru’l-enyâr nedir, ey Allah’ın Resûlü?’ diye sorulunca O, ‘cehennem halkının sıkılıp suyunun çıkarıldığı yerdir’ cevabını vermiştir.

122. Enes b. Mâlik’in (ra) rivâyet ettiğine göre, Resûlullah (sav), ashâbı ile beraber bir oğlak leşinin yanından geçmişler. Ashabına dönüp: ‘Görüyor

musunuz? Bunun, sahiplerinin yanında hiçbir değeri yoktur, değil mi?’ diye sormuş. Ashab: ‘Evet, ey Allah’ın Resûlü!’ karşılığını vermişler. Bunun üzerine Resûlullah: ‘Muhammed’in canı elinde olan Allah’a yemin ederim ki, dünyanın Allah’ın yanında, sahipleri bu oğlağı terkedip attıkları vakit, oğlağın onların yanındaki kadar bile değeri yoktur’ demiştir.

123. Muhammed b. Yezîd b. Huneys şöyle demiştir: “Ziyâret için yanına girdiğimizde Süfyân es-Sevrî’nin, Saîd b. Hassân el-Mahzûmî’ye, ‘Bana bildirmiş olduğun hadis neydi?’ dediğini işittim. O da buna cevaben şöyle dedi: ‘Bana Ümmü Sâlih, Safiyye binti Şeybe’den, o da Resûlullah’ın (sav) eşi Ümmü Habîbe (ra)’den şöyle dediğini haber vermiştir: “İnsanoğlunun Allah’ı zikretmesi, iyiliği emretmesi ve kötülükten sakındırmasından başka her sözü aleyhinedir.” Bunun üzerine bir adam Süfyân es-Sevrî’ye, ‘Bu ne kadar ağır bir söz’ diyecek olmuş. Süfyân, ‘Bu ne ki? Allah Teâlâ: “Onların fısıldaşmalarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka, yahut bir iyilik, yahut da insanların arasını düzeltmeyi isteye(nin fısıldaşması) müstesna...” buyurmuştur. Başka bir âyette ise: “Hakkı ve sabrı tavsiye edenler müstesna..” demiştir. Bir diğerinde ise “Allah rızasına ulaşmış olanlardan başkasına şefaata etmezler..” buyurmuştur. Diğer bir âyette de, O gün, Rahmân’ın izin verdiğinin ve sözünden hoşlandığının dışındakilere şefaata fayda vermez. buyurmuştur,’ demiştir. Süfyân diyor ki: ‘İşte bu Cebrâîl’in (as) getirdiği, Rahmân’ın sözüdür.’

124. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki; “Resûlullah (sav) insanlar içinde çocuklara karşı en merhametli olanıydı. Medine’nin kenar mahallesinde, sütanneye verilmiş bir oğlu vardı. Çocuğu emziren kadın (veya kocası) demirci (ya da umumî mânâda) sanatkârıydı. Resûlullah ile beraber onu görmeye giderdik. O vakit ev güzel kokularla tütsülenmiş olurdu. Resûlullah (sav) yavruyu koklar, öper ve sonra geri dönerdi.”

125. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: Resûlullah (sav): “Ramazan ayından sonra en faziletli oruç, Muharrem ayında tutulan oruçtur. Farz namazlardan sonra kılınan en faziletli namaz ise gece kılınan namazdır.” buyurmuştur.

126. Ebû Hureyre (ra) Resûlullah (sav)’tan şöyle rivâyette bulunmuştur: “Allah’ın evlerinden birinde O’nun kitabını öğrenmek ve tedris etmek için bir araya gelen her topluluğu Allah’ın melekleri kuşatır ve Allah’ın rahmeti onları sarar. Allah da katındakilere onlardan söz eder. İlim talebi için yola koyulan herkese, Allah cennetin yolunu kolaylaştırır.”

(Abdullah) dedi ki: Babam (yani Ahmed b. Hanbel) şöyle dedi: “Bir ihtiyacı için yola çıkacak olan annemi uğurlayacaktım. Kâdisiye’de (boş) bir hevdeç göremedim; insanların hepsi binekler üzerinde idi.”

127. Süfyân es-Sevrî diyor ki: “‘Hevdeç’ âdeti, ilk defa Haccâc zamanında başladı. Babam dedi ki; ‘Annemi, hacca uğurlayacaktım. Kadîsiye’de bir tek hevdeç göremedim. İnsanların hepsi binek üzerindeydi.’ Süfyân diyor ki; ‘(O vakitler) iyilerin haccı, binek üzerinde yapılandır,’ denilirdi.”

128. Hz. Âişe r. diyor ki: “Resûlullah’ın (sav) küçük dilini görebileceğim kadar, alabildiğine güldüğüne hiç rastlamadım. O, sadece gülümsemekle yetinirdi. Hava kapalı, ya da rüzgârlı olduğu vakit (bu durumdan hoşlanmadığı) yüzünden anlaşılırdı. (Bir gün) ona dedim ki: ‘Ey Allah’ın Resûlü! İnsanlar, gökte bulut gördükleri zaman, yağmur yağacak umudu ile seviniyorlarken, sana bakıyorum, bulut gördüğün vakit bu durumdan hoşlanmadığın hemen yüzünden anlaşılıveriyor, neden?’ Resûlullah, Ey Âişe! O bulutta, bir kavmin azaba dûçar edildiği azab fırtınasının bulunmadığını bana kim garanti edebilir? Unutma, bir kavim de azabı (kara bulutları) görmüş, ‘İşte geliyor, bize yağmur yağdıracak’ demişlerdi,’ karşılığını verdi.”

129. Enes b. Mâlik (ra), Resûlullah (sav)’ın şöyle dediğini haber vermiştir: Kıyamet gününde, dünyanın en müreffeh insanı getirilir ve Allah Teâlâ; ‘Şunu bir kere ateşe daldırın,’ der ve tek bir sefer ateşe sokulup çıkartılır. Sonra getirilir ve Allah Teâlâ, ‘Ey Âdemoğlu! Hiç nimete erdin mi? Hiç iyi gün gördün mü? Hiç sevindin mi?’ diye sorar. O, ‘Şanına yemin olsun ki, hayır, görmedim,’ der. Sonra Allah Teâlâ; ‘Atın bunu cehenneme’ buyurur. Arkasından dünya hayatında en fazla sıkıntıya dûçar olan getirilir. Allah Teâlâ onun için de; ‘Onu bir sefer cennete sokup çıkartın’ der. Ve oraya yalnızca bir tek sefer sokulup çıkartılır ve getirilir. Ona denir ki: ‘Ey Âdemoğlu! Hiç hoşlanmadığın birşey görmüş müydün?’ O, ‘Şanına yemin olsun ki hayır, daha önce asla beğenmediğim bir durumla karşılaşmamıştım,’ der.

130. Ömer b. el-Hattâb (ra) Resûlullah’a (sav) gelerek, “Ey Allah’ın Resûlü! Sen değil miydin bana, ‘Senin için en hayırlı olan şey, asla hiç kimseden birşey istememendir’ diyen?” dedi. Resûlullah, ‘Bu yalnızca insanlardan istemekle ilgilidir. Ama, Allah’ın, istemeye gerek kalmadan sana verdiği, O’nun sana nasib ettiği, rızık (bunun dışındadır)’ cevabını verdi.

131. Üsâme b. Zeyd (ra), Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini haber vermiştir:

“Cennete bir göz attım. Bir de baktım ki, çoğunluğunu fakir fukara oluşturuyor. Cehenneme bir göz attım baktım ki, ekserisi kadınlar. Zevkü sefa sahipleri hep bir yere hapsolünmüşler. Kafirlerin ise cehenneme atılmaları emrolunmuş, oraya götürülüyorlardı.”

132. Enes b. Mâlik (ra) şöyle demiştir: “Resûlullah (sav) ölmek üzere olan bir gencin yanına girdi ve ona: ‘Kendini nasıl buluyorsun?’ diye sordu. Genç de ‘Bir yandan günahlarımdan korkuyorum, diğer yandan da Allah’ın affedeceğini umuyorum’ cevabını verdi. Bunun üzerine Resûlullah (sav): ‘Ümid ve korkunun kalbinde birleştiği bu gibi anlarda Allah Teâlâ, o kulunu umduğuna nail, korktuğundan emin kılar’ buyurdu.”

133. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: “Bir adam, Resûlullah’a (sav) geldi ve ‘Yolculuğa çıkmak istiyorum ey Allah’ın Resûlü! Bana duada bulunur musun?’ dedi. Resûlullah da (sav) ‘Allah senin takvanı artırsın’ buyurdu. Adam ‘biraz daha ya Resûlallah’ dedi. Resûlullah, ‘Allah günahlarını bağışlasın’ buyurdu. Adam ‘Anam babam sana feda olsun ey Allah’ın Resûlü, biraz daha’ dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sav): ‘Her nerede olursan ol, Allah hayır işlerini sana kolay kılsın’ buyurdu.

134. Enes b. Mâlik (ra), Resûlullah’ın (sav) ‘Nice üstü başı toza belenmiş, kendisine iltifat edilmeyen, yırtık-pırtık elbiseli kimseler vardır ki, bir konuda Allah’a yemin edecek olsalar, Allah onları doğru çıkartır. Berâ b. Ma’rûr (ra) onlardandır’ dediğini haber vermiştir.

135. Câbir b. Semure (ra) diyor ki: “Sanki Resûlullah (sav)’ın iki parmağını görür gibi oluyorum. Resûlullah işaret parmağı ile yanındakini beraber uzatarak, ‘Benim gönderilmemle kıyametin arası şu kadardır’ diyordu.”

136. Ebû Burde (ra) diyor ki; “Hz Âişe bize, Yemen işi belden aşağı sarılan kaba bir örtü ile ‘mülebbede’ de dediğimiz bir elbise çıkarıp gösterdi ve ‘İşte Allah Resûlü bu iki elbise içerisinde ruhunu teslim etmiştir’” dedi.

137. Talha b. Amr el-Basrî (ra) diyor ki: “Medine’ye geldiğimde, orada hiçbir yakınım yoktu. Bize iki günde bir hurma veriliyordu. (Bir gün) Resûlullah (sav) bize namaz kıldırdı. Daha namaz biter bitmez arkadan birisi yüksek sesle: ‘Ey Allah’ın Resûlü! Hurma karınlarımızı yakıp kavurdu, keten elbiselerimiz paramparça oldu (ne olacak bizim halimiz)’ diye bağırdı.

Bunun üzerine Resûlullah (sav) bir hutbe irad ederek, Allah’a hamd ve

senâdan sonra: ‘Vallahi, eğer sizin için et ve ekmek bulmuş olsaydım sizleri mutlaka doyururdum. Öyle bir zamana erişeceksiniz ki, sizden birinize, sabah akşam kap kap yemekler taşınacak ve Kâbe’nin örtüsü gibi elbiseler giyeceksiniz’ dedi. ‘Ey Allahın Resûlü! O gün mü bizim için daha hayırlı olacak, yoksa bugün mü daha hayırlıdır?’ diye sordukları vakit Resûlullah, ‘Siz bugün o günkinden daha hayırlısınız. Siz bugün, o günkinden daha hayırlısınız, o gün, birbirinizin boynunu vuracaksınız’ cevabını verdi.

138. Ebû Sâlih, ‘Karışımı tesnîm’ dendir’ (âyeti hakkında) “O, cennet ehlinin içecekleri arasında en kıymetli olanıdır. Onu (saf olarak) sadece Allah’a yakın olanlar içecektir. İnsanlar ise, karışık olarak içeceklerdir” demiştir.

139. Enes b. Mâlik (ra)’in haber verdiği göre, Resûlullah onu, eli genişleyince parasını ödemek üzere veresiye alışverişte bulunması için bir yahudiye göndermiş ve yahudi de, ‘Hiç Muhammed’in elinin genişlediği görülmüş mü?’ demiş. Bunun üzerine Enes (ra) Resûlullah (sav)’ın yanına gelip durumu haber vermiş. Resûlullah da üç kere ‘Yalan söylemiş o yahudi’ diye tekrarladıktan sonra yine üç sefer ‘Ben alışveriş yapanların en hayırlısıyım. Bir kimsenin çeşitli yamalıklardan oluşan bir elbise giymesi, kendisinin olmayan bir şeyi emanetine almasından daha hayırlıdır’ demiştir.

140. Sevbân (ra) diyor ki: ‘Altın ve gümüşü yığıp ta onları Allah yolunda harcamayanlara hemen acıklı bir azabı müjdele’ âyeti nâzil olduğu sırada, biz Resûlullah ile beraber bir seferde bulunuyorduk. Resûlullah’ın ashabından bir kısmı, ‘Altın ve gümüş hakkında, Allah’ın ne inzâl ettiğini biliyoruz.

Keşke bizim için hangi mal daha hayırlıdır bilsek de ondan edinsek dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sav): ‘En faziletlisi, Allah’ı çok zikreden bir dil, ona şükreden bir kalp ve kişiye imanında yardımcı olan mü’mine bir kadındır’ dedi.”

141. Atâ b. Yesâr’dan rivâyet edildiğine göre,“ Resûlullah (sav) Muâz b. Cebel’i (ra) Yemen’e göndermiş. O da ‘Ey Allah’ın Resûlü! Bana ne tavsiye edersiniz?’ diye sormuştu. Resûlullah da, ‘Gücün yettiği kadar Allah’tan kork. Her nerede olursan ol, Allah’ı hatırla. Bir kötülük işlediğin zaman, hemen ardından tevbe et. Gizli günahlarına gizli, âşîkar olanlarına da açıktan tevbe et’ tavsiyesinde bulundu.”

142. Ebû Hureyre (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav), ‘Hiçbir topluluk yoktur ki, bir araya gelip Allah’ı anmaz, Resûlüne salât ve selâmda bulunmazlarsa, her ne

kadar sevaplarının gereği cennete girseler bile, kıyamet gününde bir pişmanlık duyarlar' buyurmuştur.”

143. Ebû Zer (ra) diyor ki: “‘Ey Allah’ın Resûlü! Bana birşeyler öğütler’ dedim. O da, ‘Bir fenalık işlediğin zaman hemen ardından, onu giderecek bir iyilik yap’ buyurdu. ‘Ey Allah’ın Resûlü! Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur’ demek de iyilikler cümlesinden midir?’ dedim. Bana, ‘Evet, hem de iyiliklerin en üstünüdür’ karşılığını verdi.”

144. Ebû'l-Cerrâh, arkadaşlarından Hâzim isimli bir zâttan şöyle nakletmiştir: “Resûlullah’ın yanında bir kişi ağlarken, Cebrâîl çıkagelmiş ve ‘Bu kim?’ diye sormuş. Resûlullah da (sav): Falanca’dır demiş. Cebrâîl (as), ‘Biz Âdemoğullarının bütün yapıp ettiklerini ölçeriz. Ancak, ağlamak bundan müstesnadır. Zira, Allah Teâlâ, cehennem ateşini gözyaşları ile teskin eder, söndürür’ demiş.”

145. Rabâh, Resûlullah (sav)’ın Cebrâîl’e şöyle dediğinin kendisine haber verildiğini söylüyor: “Resûlullah (sav) ‘Bana hep suratın asık halde geldin, (neden?)’ demiş. Cebrâîl (as), ‘Ateş yaratılalı beri ben hiç gülmedim’ diye cevap vermiş.

146. Humrân b. A‘yun’ün rivâyet ettiğine göre, Resûlullah (sav) Hiç şüphesiz bizim nezdimizde (onlar için hazırlanmış) boyunduruklar, yakıcı bir ateş, boğazdan geçmez bir yiyecek ve elem verici bir azab vardır âyetini okumuş ve bayılıp yere düşmüştür.

147. Enes b. Mâlik (ra) Resûlullah (sav)’ın Eğer siz benim bildiklerimi bilmiş olsaydınız, az güler çok ağlardınız dediğini haber vermiştir.

148. Ebû Zer (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav) bana: ‘Ey Ebû Zer! Mesciddeki en gösterişli adamı bana göster!’ dedi. Ben de baktım, üzerinde kaftan bulunan bir adamı işaret ederek, ‘İşte bu ey Allah’ın Resûlü!’ dedim. Bu sefer de ‘Mescidde bulunan en kalender adamı göster’ dedi. Baktım, üzerinde yırtık pırtık elbise bulunan bir adam gördüm ve Resûlullah’a yönelerek, ‘İşte şu ey Allah’ın Resûlü’ dedim. Allah Resûlü (ikinci zâtı göstererek) ‘İşte şu var ya, Allah katında öteki gibi bir dünya dolusu adamdan daha değerlidir’ dedi.”

149. Hz. Ali (ra) diyor ki: “Bir koç derisinden başka birşeyimiz yoktu. Bir köşesinde uyurduk, bir kenarında da Fâtıma hamur yoğururdu.”

150. İkrime (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav), Fâtıma’yı (ra) gelin ettiği vakit, çeyiz olarak ona eski bir yaygı, içi lif dolu deriden bir yastık ve biraz da yoğurt vermiştir. (Yakınları da) sel artığı kumlu toprak getirip evin tabanına sermişlerdir.”

151. Abdullah b. el-Haris Resûlullah (sav)’ın çıplak deve ile haccettiğini; devenin onu sarsması üzerine de “Lebbeyk, gerçek hayat, âhîret hayatıdır” dediğini haber vermiştir.

152. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah (sav)’ın “Dünya mü’minin zindanı, kâfirin cennetidir” dediğini haber vermiştir.

153. Ebû Zer (ra) diyor ki: “Bir zât, Resûlullah’a (sav) gelmiş ve ‘Ey Allah’ın Resûlü! Kıtık bizi yiyip bitirdi’ demiştir. Resûlullah da ‘Benim sizin hakkınızda esas endişe ettiğim Allah’ın dünyanın bütün nimetlerini ayaklarınızın altına sermesidir. Keşke ümmetim, altın takmasalar’demiştir.”

154. Muhammed b. Münkedir, Resûlullah’ın (sav), “Allah için olan hâriç, dünya ve dünyadakiler lânetlenmiştir” dediğini haber vermiştir.

155. Hasan (ra) diyor ki: “Selman (ra) ölmek üzereyken ağlamaya başladı. Kendisine ‘Seni ağlatan nedir ki? Sen Allah Resûlünün sohbetinde bulundun’ denildi. O da, ‘Dünyaya esef ettiğimden veya ona meylim bulunduğundan dolayı ağlamıyorum. Fakat, Resûlullah (sav) bizden bir söz almıştı. Biz, o ahdimizi terkettik. O bizden, herhangi birimizin azığının bir yolcunun azığı gibi kendisine yetecek kadar olmasına dâir söz almıştı.’ (Râvî diyor ki:) Daha sonra, geriye bıraktığı mala bakıldı. Hepsi yirmi veya otuz kûsür dirhem kadardı.

156. Abdullah (ra) Resûlullah’ın (sav) Arâzî edinmeyin, çünkü bu sizin dünyaya olan rağbetinizi artırır, dediğini haber vermiştir.

157. Abdullah b. Amr (ra) diyor ki, “Biz, ahşap bir binayı tamir ederken, Resûlullah (sav) yanımıza uğradı ve Bu nedir? diye sordu. Biz de, ‘Göçmeye yüz tutmuş ahşap bir bina, tamirine çalışıyoruz’ cevabını verdik. Bunun üzerine Resûlullah: ‘Ben bu işlerin daha da erken olacağını zannediyordum’ dedi.”

158. Ebû’l-Buhterî diyor ki: “Abesoğullarından bir adam ilminden istifade etmek için Selmân (ra) ile arkadaşlık etmiş. Hiçbir işte onu yalnız bırakmak istemeyerek, o hamur yoğursa bu ekmeği pişirmiş; eğer o binekleri sulayacak olsa, bu da hayvanlar için yem hazırlamaya gayret etmiş. Nihâyet suların coşup

taştığı bir vakitte, Dicle nehrine ulaşmışlar. Selmân (ra) ona ‘İn ve sudan iç’ demiş. O da içmiş. Selmân ‘Biraz daha, biraz daha iç’ demiş. Adam bir miktar daha içtikten sonra, Selmân ona ‘(Dicle’nin) suyundan ne kadar eksilttiğini sanıyorsun?’ diye sormuş. Adam ‘Hemen hemen hiç azalmamıştır’ diye cevap vermiş. Bunun üzerine, Selmân (ra) ‘İşte ilim de, aynen böyledir. Ondan birşeyler alırsın, hiçbir şey eksiltmiş olmazsın. O takdirde, sana düşen ondan istifade edeceğini almaktır’ demiş. (Adam anlatmaya devam ediyor) ‘Sonra nehirden geçtik ve birden karşımızda arpa ve buğday yığınları gördük. Bana dedi ki: ‘Hey Abesoğullarının kardeşi! Muhammed (sav)’in sağlığında, şu hazineleri bize fethediverenin kimler olduğunu biliyor musun?’ ‘Evet,’ cevabını verdim. Sözüne devamlı, ‘Kendisinden başka ilâh olmayan Allah’a yemin ederim ki, biz (o vakitler) sabah olur, akşam olur da, yanımızda bir ölçek buğday bulunmadan günlerimizi geçirirdik’ dedi. Adam diyor ki: ‘Sonra yola koyulduk ve Celula’ya kadar geldik. Oralarda da Allah’ın altın ve gümüşten kendilerine neler ihsan ettiğini anlattı ve dedi ki: ‘Ey Abesoğullarının kardeşi! Biliyor musun, Muhammed (sav)’in sağlığında, buraları bize fethediverenin kimler olduğunu?’ ‘Evet’ cevabını verdim. O da: ‘Kendisinden başka ilâh bulunmayan Allah’a yemin olsun ki, onlar, yanlarına ne bir dinar ve ne de bir dirhem almadan akşamlayıp sabahlıyorlardı’ dedi.”

159. İbn Abbas (ra) diyor ki “Resûlullah (sav) ardıardına pek çok geceler aç olarak gecelerdi. Hanımlarının ise, ne sabah ve ne akşam için yiyecek bulamadıkları olurdu. Ekmeklerinin hepsi hepsi, arpadan başka birşey değildi.”(Râvilerden) Ebû Said, ‘Yiyeceklerinin hepsi arpadan ibaretti’ diyor.

160. Enes b. Mâlik (ra), Resûlullah (sav)’a, arpa ekmeği ile kokusu ağır bir et yemeği getirdiğini haber vermiştir.

161. Hz. Âişe diyor ki: “Ebû Bekir (ra), bir gece bize bir davar budu gönderdi. Ben tuttum Resûlullah da (sav) kesti. (Ya da Resûlullah tuttu, ben kestim).” (Bunu rivâyet eden, o gece içeriyi aydınlatacak bir mumun dahi bulunmadığını söylüyor) Hz. Âişe (ra) sözüne devam ederek, ‘Öyle zamanlar olurdu ki, Muhammed’in ehlinin, bir ay geçtiği halde ne bir somun ekme ve ne de bir kap yemek pişiremedikleri olurdu diyor’ Humeyd ‘Bunu, Süfyân b. Muhammed’in yanında söyledim de o, ‘Bazen iki ay geçtiği olurdu’ dedi,” diyor.

162. Nu’mân b. Beşîr (ra) bir hutbe irad etmiş ve hutbede, Hz. Ömer’in (ra) bir sözünü hatırlatmıştır. Hz. Ömer, insanların dünyadan elde ettiklerine değindikten sonra şöyle demiştir: ‘Resûlullah (sav), gün boyu açlıktan kırılır da karnını

doyuracak kötü bir hurma dahi bulamazdı.

163. Hz. Âişe, “vefat edinceye kadar Allah Resûlü ve onun ehli, iki gün üst üste arpa ekmeği ile karnını doyurmuş değildir” demiştir.

164. Muâz b. Cebel (ra), Resûlullah’tan (sav) naklen, “Böğürleri yataklarından uzaklaşır” âyeti hakkında: Kulun, geceleyin (namaz) için (yatağından) kalkmasıdır” demiştir.

165. Ebû Ümâme (ra) diyor ki: “Resûlullah’ın (sav) ehli beytine ikram edilen şey arpa ekmeğiydi.”

166. Ebû Kılâbe, Resûlullah’ın (sav) Allah Teâlâ’nın, “Sonra o gün, size verilen nimetlerden dolayı sorguya çekileceksiniz” âyeti hakkında, “Ümmetimden bazı kimseler, buğday özü ile yağ ve balı karıştırıp öyle yiyorlar” dediğini nakletmiştir.

167. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah’ın (sav) “Kıyâmet gününde kul, (dünyada kendisine) verilen nimetlerden dolayı sorguya çekilirken ona, ‘Bedenine sıhhat vermedik mi? Seni buz gibi sularla suya kandırmadık mı?’ denilecektir” dediğini haber vermiştir.

168. Mutarriif, babasının şöyle dediğini naklediyor: “Resûlullah (sav)’ın yanına vardım. O, ‘Çokluğunuzla (övünmeniz) sizi oyaladı.’ âyetini tefsir ediyordu. Buyurdu ki: Âdemoğlu, malım malım, deyip durur. Ona, ey Âdemoğlu! Senin yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin veya sadaka verip geçtiğinden başka malın var mı? denilir.”

169. Hâlid b. Umeyr’den rivâyet edildiğine göre, onlardan birisi Utbe b. Gazvân’ı şöyle derken işittiğini söylüyor: “Ben, Resûlullah (sav) ile beraber bulunan yedi kişiden biriydim. Yanımızda yiyecek olarak sadece üzüm yaprağı vardı. Öyle ki, sonunda ağızlarımız yara olmuştu.”

170. Kays b. Ebû Hâzim, Sa’d (ra)’ın şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: “Ben Araplar içerisinde, Allah yolunda ok kullanan ilk şahısım. (Bir seferde) Resûlullah (sav) ile beraber bulunuyorduk. Yanımızda yiyecek olarak semir ve üzüm yaprağından başka birşey yoktu. Eğer birimiz onlardan keçi misali yemeye kalksa ne çiğneyebilir ve ne de hazmedebilirdi.”

171. Muhammed (b. Sîrîn) diyor ki: “Biz, Ebû Hureyre’nin (ra) yanında idik.

Üzerinde de içerisinde salınarak yürüdüğü iki renkli elbise vardı.O, kendini göstererek, ‘Bak hele Ebû Hureyre keten elbiseler içinde salınıp yürüyor. Vallahi ben hatırlarım. Resûlullah’ın (sav) minberi ile Hz. Âişe’nin odası arasında baygın düşerdim de, (bana birşeyler oldu zannederek) yanıma birileri gelir, başımda dikilirlerdi ve ben onlara ‘Yok bir şeyim, (bu halim), yalnızca karnımın açlığından mütevellittir’ derdim.”

172. Katâde (ra) diyor ki: “(Bir zamanlar) insanların, açlıktan mütevellit, karınlarına taş bağlayarak bellerini doğrultmaya çalıştıkları bize anlatılmıştır. Yine insanların üzerlerine örtecek birşeyler bulamadıklarından dolayı, kış mevsimlerinde yeri kazarak oraya sığındıkları da söylenmiştir.”

173. Âmir (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav) Ebû Bekir (ra) ve Ömer (ra) ile beraber, biraz et, arpa somunu ve yaş hurma yemiş, üzerine de soğuk bir su içtikten sonra “Rabbimize yemin olsun ki işte bu, âyette (Tekâsur 8) sözü edilen nimetler cümlesindedir” demiştir.”

174. Fıtr b. Abdullah b. Ebû’l-Hüzeyl, Muhammed’in (sav) ashabından bazı kimselerin “(Biz açlıktan) devenin sıkıntudan inilmediği gibi inlerdik,” dediğine şahit olduğunu söylüyor.

175. İbn Ebî Seleme (ra) babasından şunu işittiğini söylüyor: Resûlullah (sav), bir grup arkadaşı ile beraber Ebû Heysem b. Teyyihan’a (ki o, Mâlik b. et-Teyyihan’dır) gitmiştir. Eve varınca, hanımına ‘Ebû’l-Heysem nerelerde?’ diye sormuş. Kadın: ‘Bizim için içecek birşeyler getirmeye gitti’ cevabını vermiştir. Onlar böyle konuşurlarken, Ebû Heysem çıkagelmiş ve eşine yönelerek ‘Vah zavallı kadın! Yoksa Resûlullah (sav)’a (ikram edecek) birşey bulamadın mı? diye çıkmış. Kadın, ‘Hayır’ cevabını verince ‘Öyleyse kalk, bize birşeyler hazırla!’ demiştir. Kadın arpa ekmeği hazırlarken Ebû Heysem de Resûlullah (sav) ve arkadaşlarına ikram etmek üzere bir koyun kesmiş [Bu arada Resûlullah (sav) ‘Aman, sütü sağılanı kesmeyesin ha!’ diye tenbihte bulunmuştur.] Koyun eti pişirildikten sonra, misafirlere takdim edilmiş, arkasından da onlara bir kova veya yılanmış bir testiden su ikram edilmiştir. Resûlullah ve beraberindekiler sularını içtikten sonra, Allah Resûlü ‘İşte bu sudan (kıyamet gününde) mutlaka hesaba çekileceksiniz’ buyurmuştur.”

176. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav), kölelerin dâvetine icabette bulunur, hastaları ziyaret eder ve merkebe binerdi.”

177. Übeyy b. Ka'b'dan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah (sav), "Bu ümmeti, Allah katındaki şeref ve mertebeleriyle, O'nun yardım ve inâyeti ile müjdeleyiniz. Fakat onlardan her kim, âhîret amelini dünyalık kazanmak için yaparsa âhirette hiçbir nasibi olmayacaktır" buyurmuştur."

178. Übey b. Ka'b (ra): "Her kim sabaha erer de en büyük kederi, Allah rızasından başka birşey olursa, Allah'tan birşey beklemesin" demiştir.

179. Süleyman b. Habîb diyor ki: "Resûlullah (sav): 'Kimin kederi bir tâne olursa Allah ona yeter; kim de herşeyi kendine kuruntu ederse, Allah onun hangi kuruntu vadisinde kahrolacağına aldırılmaz' demiştir."

180. Hasan (ra), Resûlullah (sav)'ın 'Eğer kulun derdi, âhîret olursa, Allah yitiğini ona garanti eder. Zenginliğini de kalbine koyar. Eğer kulun derdi dünyası olursa, Allah Teâlâ dünyalığını ortaya çıkarıp gözünün önüne diker. O da akşama fakir girer. Sabaha fakir çıkar' dediği bana haber verilmiştir." diyor.

181. Abdurrahman b. Ebân b. Ammâr'ın, babasından naklen şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "(Birgün) öğlene doğru Zeyd b. Sâbit, Mervan'ın yanından çıkmıştı. Bizler, 'Mutlaka (Mervan) onu birşeyler sormak için çağırmıştır' dedik. Doğru yanına gittim ve sordum. Bana, 'Evet Resûlullah'tan duyduğum bazı konularda sorular sordu' dedi ve Resûlullah'ın 'Bizim bir hadisimizi işitip de, onu başkasına iletinceye kadar muhafaza edenin Allah yüzünü ak etsin; zira nice fıkıh taşıyıcıları vardır, fakih değillerdir. Yine nice kimseler vardır ki, kendilerinden daha fakih olan kimselere fıkıh iletirler. Üç haslette asla mü'min insanın kalbi kararmaz; bunlar Allah için halis olarak amel etmek, emir sahiplerine nasihat etmek ve cemaata devam etmektir. Zira, onların duası geriden gelenleri de içine alır' deyip, devamla 'Kimin gamı âhîret olursa Allah onun iki yakasını bir araya getirir (işini yoluna koyar). Zenginliğini kalbine koyar ve zelil bir vaziyette dünya onun ayağına gelir. Ama kimin de gamı, kederi dünya için olursa, Allah, dünyasını darmadağın eder. Fakirliğini gözünün önüne diker, dünyadan da nasip olarak yalnızca kendisine ne takdir edilmişse o kadarını verir' dediğini duyduğumu söyledim.

(Mervan) Salâtü'l-vustâ'nın [orta namazı] ne olduğunu bize sordu, ki o öğle namazıdır, demiştir."

II. BÖLÜM

PEYGAMBERLERİN (A.S.)

ZÜHDÜNE DAİR

RİVAYETLER

YÛNUS'UN (A.S.)

ZÛHDÛNE DAİR HABERLER

d

182. Mücâhid'den rivâyet edildiğine göre, Beytullah'ı yetmiş tane peygamber haccetmiştir. Bunlardan biri Mûsâ b. İmran olup, hac esnasında sırtında pamuktan ma'mûl iki abayesi varmış. Bu peygamberlerden bir diğeri de Yûnus (as)'muş. (O da, hac esnasında) "Davetine icabet ettim, ey sıkıntıları gideren, davetine icabet ettim" dermiş.

183. Katâde'den Allah Teâlânın (Yûnus (as) hakkında) 'Eğer Allah'ı tesbih edenlerden olmasaydı, tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalmıştı' âyetini şöyle te'vîl ettiği nakledilmiştir: "Yûnus (as) bela ve sıkıntıların olmadığı zamanlarda çok uzun namaz kılardı. Güzel işler yapmak, sahibinin ehli ve iyâli içinde değerini artırır. Düşüp kalacak olursa, o takdirde de başını sokacak bir yer bulur."

184. Sâlim b. Ebû'l-Ca'd, Allah Teâlânın; Yûnus (as), nihâyet karanlıklar içinde, senden başka bir ilah yoktur. Seni tenzih ederim, gerçekten ben zalimlerden oldum? ifadesi hakkında şöyle diyor: "Allah balığa Yûnus (as)'un ne etine ve ne de kemiğine bir zarar vermemesini vahyetti. Daha sonra başka bir balık onu yutuverdi. O da karanlıklarda, Rabbine nida etti. (Bu karanlıklar) balığın (karnının) karanlığı ve denizin karanlığıdır."

185. Ebû'l-Celed'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Yûnus (as) kavmine azab inmeye başlayınca, zifiri karanlık geceler gibi başlarına üşüşmüş. İçlerinden akıllı olanları hemen âlimlerden geriye kalan bir şeyhin yanına gitmişler ve 'Gördüğün gibi başımıza gelen geldi. Bize bir dua öğret de, ola ki Allah bu sayede musibeti başımızdan giderir' demişler. O da 'Ey, hiçbir canlı yok iken diri olan!; Ey ölümlere hayat bahşeden ve ey kendisinden başka ilâh olmayan mutlak diri!, diyerek yakarın' demiş. Bunun üzerine Allah Teâlâ azabı onlardan defetmiştir."

186. Şa'bî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Yanında bulunan bir zât Yûnus

(as) balığın karnında kırk gün mü kaldı?’ diye sormuş. Şa‘bî de ‘Bir günden daha az bir süre kalmıştır. Balık onu kuşluk vakti yutmuş, ikindiden sonra olup da güneş batmaya doğru meyledince balık sıçramış ve Yûnus (as) güneşin parıltısını görüvermiş, derhal ‘Senden başka hiçbir ilâh yoktur, seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum’ demiştir. (Hemen balık onu kıyıya atmış ve o da gam ve kederinden kurtulmuştur)’ demiştir. Birisi Şa‘bî’ye yönelerek ‘Sen Allah’ın kudretini inkâr mı ediyorsun?’ deyince, o da ‘Hayır, ben Allah’ın kudretini inkâr etmiyorum. Eğer Allah Teâlâ dileseydi balığın karnında bir çarşı bile kurardı’ cevabını vermiştir.”

187. Ebû Mâlik’ten Yûnus’un (as) balığın karnında kırk gün kaldığı rivâyet edilmiştir.

188. İbn Abbas’tan Resûlullah’ın “İki nimet vardır ki, insanların çoğu kıymetini bilmez. Bunlar boş vakit ve sıhhattir” dediği rivâyet edilmiştir.

189. Amr b. Kays’ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Abdullah b. Bişr’in şöyle dediğini işittim: ‘İki tane bedevî Resûlullah’a gelmişler, birisi, ‘Ey Allah’ın Resûlü! İnsanların hangisi daha hayırlıdır?’ diye sormuş. Resûlullah ‘Ömrü uzun, ameli güzel olanıdır’ cevabını vermiş. Bu sefer diğer bedevî ‘Ey Allah’ın Resûlü! İslâmın farîzaları (mükellefiyetleri) çoğaldı. Bana bir şey söyle ki onu devamlı yapayım’ demiş. Resûlullah da, “Öyleyse Allah’ın zikrini ağzından eksik etme” demiştir.”

190. Cübeyr b. Nüfeyr’den Resûlullah (sav)’ın “Siz Allah Teâlâ’ya ondan sâdır olandan (Kur’ândan) daha hayırlı birşeyle dönmeyeceksiniz” dediği rivâyet edilmiştir.

191. Ömer b. Hattâb (ra), “Bu Kur’ân Allah’ın (cc) kelâmıdır. Onu nereye koymak icabediyorsa oraya koyun (onu kendi gösterdiği prensipler doğrultusunda anlayın). Onunla ilgili konularda arzu ve hevesinize uymayın” demiştir.

192. Ferve b. Nevfel el-Eşcaî diyor ki: “Habbâb ile komşu idik. Bir gün elele tutuşup mescidden çıktık ve bana: ‘Ey adamcağız! Güç yetirebildiğin şeylerle Allah’a yaklaşmaya çalış. (Ama bil ki) sen O’na kendi kelâmından (Kur’ân’dan) daha sevimli birşeyle yaklaşamazsın’ dedi.”

193. Ali b. Ali diyor ki: “Hasan’ın şöyle dediğini işittim. ‘Müslümanların fakirleri zenginlerinden kırk yıl önce cennete gireceklerdir. Diğerleri ise

dizlerinin üzerine çökmüş bir vaziyette bekleyecekler. Bu arada Allah Teâlâ onlara, ‘Siz miydiniz (dünyada) insanlara hükmeden, onların işlerini çekip çeviren? Benim sizinle görülecek bir işim var’ diyecektir. Hasan diyor ki: ‘Allah’a yemin olsun, Allah’ın işlerini kolaylaştırdığı kimseler hariç, hesapları çok zor olacaktır.’”

194. Ebû Hureyre (ra)’den Resûlullah’ın (sav), ‘Allah Teâlâ ‘Ey Âdemoğlu! Kendini benim ibadetime verirsen, ben de senin fakirliğini giderir, gönlünü zengin kılarım. Yok eğer bunu yapmazsan, gönlünü meşgul eder, fakirliğini de önlemem’ buyurmuştur dediği rivâyet edilmiştir.

195. Fudâle b. Ubeyd şöyle demiştir: “Resûlullah (sav) insanlara namaz kıldırırken, bazı kimseler açlıktan dolayı (takatları kesilip) yere düşerlerdi. Bunlar Suffe’de kalan kişilerdi. (Bir gün) Bedevîler, ‘Yahu, bunlar da deli midir nedir?’ deyince Resûlullah (sav) namazın akabinde Suffe ehline yönelmiş ve ‘Eğer Allah Teâlânın sizler için katında neler hazırladığını bir bilseydiniz, fakrû zaruretinizin daha da fazlaşmasını isterdiniz’ demiştir.” Fudâle, “Ben de o gün Resûlullah ile beraberdim” demiştir.

196. Bişr b. Mansûr, “İmân: yiyip içmekten, tamahtan ve haramlardan el etek çekmektir” demiştir.

197. Bişr b. Mansûr, Şumeyt’in (ra) “Bu para ve pullar var ya! İşte münâfıkların sıkıntısı bunlardır. Zira onlar sebebiyle kötülöklere sevkolunuyorlar” dediğini haber vermiştir.

198. Saîd b. Cubeyr’in ‘Abdurrahman b. Avf (kılığı kıyafeti ve alçak gönüllülüğü sebebiyle) kölelerinin arasında farkına varılıp tanınmazdı’ dediği haber verilmiştir.

199. Ebû Saîd el-Hudrî’den şöyle rivâyet edilmiştir: “Ensardan bir grup kimse ile beraberdim. Vücudumuzun açık yerleri görünmesin diye birbirimizi siper ediniyorduk. İçimizden biri Kur’ân okuyor, bizler de dinliyorduk. Derken Resûlullah çıkageldi ve kendini de oradakilerden biri sayarak oturdu. Kur’ân okuyan okumayı kesti. Resûlullah ‘Neden bahsediyordunuz?’ diye sordu. Biz de ‘İçimizden biri Allah’ın kitabını okuyordu’ cevabını verdik. Sonra Resûlullah, eli ile işaret ederek oradakilere ‘Halka olun’ dedi ve halka tamamlandı.” Ebû Saîd diyor ki: “Resûlullah’ın oradakilerin içinden, benden gayrısını tanıdığını sanmıyorum ve Resûlullah, halka tamamlandıktan sonra oradakilere ‘Müjdeler

olsun, size ey fukara topluluğu! Cennete zenginlerden yarım gün önce gireceksiniz, bu da beşyüz sene eder' dedi."

200. Hişâm b. Hassân, Hasan'ın (ra) şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: "Allah'ın, kendisini dünya nimetlerine gark ettiği kimse orada bununla, kendisine tuzak kurulmadığından emin olabiliyorsa onun ilmi ve ufku daralmış demektir. Allah'ın dünyayı kendisinden uzak tuttuğu kimse de, böylece dünyada kendisi için hayır murad edildiğini anlamıyorsa ilmi ve görüşü daralmış demektir."

201. Hasan (ra) şöyle demiştir: "Allah'a yemin olsun, öyle insanlara yetiştim ki, eğer onlardan birisi, şu malı helalinden almak istese alırdı. Onlara 'Şu maldan nasibinize düşeni gelip de helâli hoş olarak almaz mısınız?' denilirdi de, cevaben 'Hayır' çünkü biz onu almanın kalbimizi ifsad edeceğinden endişe ederiz' derlerdi."

202. Katâde diyor ki: "Bize Resûlullah'ın (sav) Suffe ehlinin yanına geldiği, ki oraya müslümanların fakirleri toplanırdı, elbiselerini deri ile yamarlar, çoğu zaman yama dahi bulamazlardı. Ve onlara 'Siz bugün mü daha hayırlısınız yoksa herbirinizin sabahları yeni bir elbise, akşamları bir başka yeni elbise giyeceği; sabahları ayrı kapta, akşamları ayrı bir kapta yemeklerin sunulacağı, evlerinizi Kâbe'nin örtüldüğü gibi döşeyip bezeyeceğiniz gün mü daha hayırlı olacaksınız?' diye sorduğu onların da, "Tabî ki o gün daha hayırlı olacağız, ey Allah'ın Resulü! diye karşılık verdikleri; bunun üzerine Resûlullah da, 'Hayır hayır! Bilakis siz, bugün çok daha hayırlısınız' dediği haber verilmiştir."

203. Ebû Hureyre, Resûlullah'ın (sav) şu kudsî hadisini rivâyet etmiştir: 'Ey Âdemoğlu, sen Beni sabah (namazından) ve ikindiden sonra (bir) saat zikret ikisinin arasındaki vakitte ben sana yeterim.'

204. Enes b. Mâlik (ra)'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Resûlullah'ın bir devesi vardı. Adı da Adbâ' idi. Hiçbir yarışta geçilemezdi. Birgün bir bedevî geldi, altında da genç bir deve vardı. Yapılan yarışta Resûlullah'ın devesini geride bıraktı. Bu durum müslümanların gücüne gitti. Resûlullah, onların çehrelerinden durumu sezince de, gelip ona 'Yâ Resûlallah! Adbâ'yı geçti. Onu geride bıraktı (bu nasıl olur?)' dediler. Resûlullah da, Dünyada yükselttiği herşeyi tekrar gerisingeriye düşürmek Allah'ın bir kanunudur' cevabını verdi."

205. Süleyman b. Ebû Abdullah'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

“Resûlullah’ın ashabından Ebû Ümâme azığını bir bohça yapıp bineğinin arkasına bağlamıştı. İbn Ömer ona bakıp ‘Kim hakiki bir hacı görmek istiyorsa, Ebû Ümâme’ye baksın’ demiş. Kendisine, ‘Peki ama, bizler hacı değil miyiz?’ denildiğinde de, ‘Siz sadece hacı olduğunuzu iddia ediyorsunuz (o kadar)’ cevabını vermiştir.”

206. Şeddâd b. Evs’ten, Resûlullah’ın (sav), “Akıllı kimse, nefsinin burnunu yere sürçen ve ölüm ötesi için çalışan kimsedir. Âciz kimse ise, nefsinin heva ve arzusuna uyan, Allah’tan da olmadık şeyleri uman kimsedir” dediği rivâyet edilmiştir.

207. Ka’b b. Sevvâr’ın mevlası, Saîd b. Eymen şöyle demiştir: “Resûlullah ashâbı ile sohbet ederken, fakir bir zât çıkageldi ve zengin bir adamın yanına çömeliverdi. Zengin olanın âdeta elbiselerini toplayıp öbüründen kaçınır gibi etmesi Resûlullah’ın (yüzünün) değişmesine sebep oldu. Ve Allah Resulü, ‘Ey falan! Zenginliğinin ona kaçmasından mı, yoksa onun fakirliğinin sana bulaşmasından mı endişelendin?’ diye çıkıştı. Adamın, ‘Zenginliğin zararı mı var ki, ey Allahın Resulü!’ demesi üzerine Resûlullah, ‘Evet ya! Zenginliğin seni ateşe çağırırken, fakirliği onu cennete çağırıyor dedi. Yine adamın: ‘Peki öyleyse beni ondan ne kurtarır?’ diye sorması üzerine, ‘Onun başını sıvazlayıp gönlünü alman’ cevabını verdi. Adamın ‘Öyleyse derhal yapayım’ demesine mukâbil diğeri: ‘Hayır hayır, benim buna ihtiyacım yok’ diye söylendi. Resûlullah (sav) da: ‘Kardeşin için bağışlanmasını dile ve ona dua et’ buyurdu.”

208. Ebû Saîd el-Hudrî (ra) Resûlullah’ın (sav) bir gün dünyayı andığını ve “Dünya cazip ve çekicidir; ondan sakınınız. Kadınlardan da kendinizi koruyunuz” dediğini haber vermiştir.

209. Sehl b. Muâz b. Enes el-Cühenî, babasının şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Resûlullah buyurdular ki: ‘Kim gücü yettiği halde, Allah için alçak gönüllü davranarak (şatafatlı) elbiseleri terkederse, Allah Teâlâ onu kıyamet gününde bütün mahlûkâtın başında çağırır ve iman elbiselerinden dilediğini giymede onu serbest bırakır.’”

210. Enes b. Mâlik (ra) diyor ki: “Hz. Fâtıma, Resûlullah’a (sav) bir parça arpa ekmeği verdi. O da: ‘Babanın, üç günden bu yana yediği ilk yiyecek budur’ dedi.”

211. Ebû Hureyre (ra)’nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Resûlullah’tan daha

çok istiğfâr eden birinin yanında oturmam.” Başka birisi de “Ebû Hureyre’den daha çok istiğfâr eden bir kimsenin yanında oturmam” demiştir.

212. Hz. Âişe (ra) diyor ki: “Resûlullah (sav), ‘Allahım! Beni iyilik yaptıkları vakit sevinen, kötülük yaptıklarında ise istiğfâr eden kullarından eyle!’ derdi.”

213. Abdullah b. Ömer (ra), Resûlullah’ın şöyle dediğini işitmiş! “Ey insanlar! Rabbinize tevbe edin. Ben ona günde yüz kere tevbe etmekteyim.”

SÜLEYMÂN’IN (A.S.)

ZÜHDÜNE DAİR HABERLER

d

214. İbn Ebî Necîh’in şöyle dediği rivâyet olunmuştur: “Dâvud b. Süleyman (as) demiştir ki: ‘Bize insanlara verilen, verilmeyen herşey verilmiştir. Biz, insanların sahip olduğu ve olmadığı herşeyin bilgisine sahiptik ve şu üç kelimedenden daha faziletli birşey bulamadık: ‘Gazaplanacak yerde yumuşak ve hoşgörülü olmak. Zenginlikte de, fakirlikte de iktisatlı davranmak. Gizlide ve âşikârda daima Allah korkusunu taşımak.’”

215. Hayseme şöyle demiştir:“Süleyman b. Dâvud, ‘Somunun yumuşağını da, bayatını da denedik, gördük ki insana onun az bir parçası da yetiyormuş’ demiştir.”

216. Vehb b. Münebbih babasından naklen şunu rivâyet etmiştir: “Süleyman b. Dâvud’un bin tane köşkü vardı. En yükseği billurdan, en aşağı olanı ise demirdendi. Süleyman (as), bir gün rüzgâra bindi ve bir çiftçinin yanından geçti. Çiftçi ona baktı ve gerçekten de ‘Dâvud’un ehline muazzam bir mülk verilmiştir’ dedi. Rüzgar, çiftçinin bu sözünü Süleyman’ın kulağına götürdü. O da indi ve doğru çiftçinin yanına gelerek, ‘Sözünü işittim ve senin yanına, tâkat getiremeyeceğin şeyi temenni etmeyesin diye geldim. Yemin olsun ki, Allah’ın kabul buyuracağı bir tesbih, Dâvudoğullarına verilenden çok daha hayırlıdır’ dedi. Bunun üzerine çiftçi, ‘Sen benim kederimi giderdiğin gibi, Allah da seninkini giderecek’ dedi.”

217. Yahya b. Kesîr diyor ki: “Süleyman b. Dâvud oğluna: ‘Yavrucuğum! Hanımına fazla düşkün olma. Temiz bile olsa, senin yüzünden iftiraya

uğrayabilir. Yavrucuğum! Zayıflık hayâdandır, (ama) Allah'ın azameti de hayâdır. Oğulcuğum! Düşmanını kızdırmak istiyorsan, evladının üzerinden sopayı eksik etme. Oğulcuğum! Nasıl ki, kazık iki taş arasından ve nasıl ki yılan iki kaya arasından girerse, işte günahlar da iki alışveriş arasından öylece sızar' diye tavsiyede bulunmuştur.”

218. Katâde, Süleyman'ın (as), “Geceyi uyku ile, gündüzü yeminle geçiren bir tüccar nasıl kurtulur, şaşıyorum” dediğini rivâyet etmiştir.

219. Mâlik (ra) diyor ki: “Süleyman (as)'ın oğluna şu tavsiyede bulunduğunu duydum: ‘Yavrucuğum! Bir arslan ve yılanın peşinde yürü, ama sakın bir kadının arkasında yürüme!’”

220. Bekir b. Abdullah şöyle demiştir: “Dâvud (as), (oğlu) Süleyman'a (as) ‘(Bil bakalım) en serin, en tatlı, en yakın, en uzak şey nedir?’ diye; yine ‘En az, en fazla, en sevimli ve en yabanî şey nedir?’ diye, sormuş. O da, ‘En tatlı şey, ‘Allah'ın kulları arasındaki ruhudur. En serin olan ise, Allah'ın kullarını affetmesidir. Kulların da birbirlerini bağışlamasıdır. En sevimli şey, ceseddeki ruhtur. En yabanî şey ise, ruhu çıkmış cesedir. En az olan şey yakîn (gerçek bilgi), en fazla olan ise şüphedir. En yakın olan şey âhiret, en uzak şey ise dünyadır’ diye cevap vermiştir.”

221. Yahyâ şöyle demiştir: “Süleyman (as), oğluna ‘Yavrucuğum! Geçimin en kötüsü, bir yerden diğerine intikal etmekle (ele) geçendir. Yavrucuğum Allah'tan daima haşyet duy; çünkü O, herşeyi (ilmiyle) kaplamıştır’ diye tavsiye etmiştir.”

222. Şehr b. Havşeb'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ölüm meleği Süleyman (as)'ın yanına gelmiş ve orada oturanlardan kendisine devamlı bakmakta olan birisine bakmaya başlamış. Melek çıkıp gidince adam ‘Bu kimdi?’ diye sormuş. Süleyman (as), ‘Bu, ölüm meleğidir’ cevabını vermiş. Adam ‘Sanki benim canımı alacakmışcasına bana bakıyordu’ demiş. Süleyman (as), ‘Ne istiyorsun?’ deyince adamcağız, ‘Rüzgârın beni Hindistan'a götürmesini istiyorum’ demiş. Süleyman (as), rüzgârı çağırmış ve o da adamı Hindistan'a götürüp bırakmış. Daha sonra ölüm meleği tekrar gelmiş. Süleyman (as): ‘Sen, benim yanımda oturanlardan birisine devamlı bakıp durmuşsun, öyle mi?’ diye sormuş. O da; ‘Ona şaşmıştım. Ben onun ruhunu Hindistan'da almakla emrolunmuştum. Oysa o senin yanında oturuyordu’ cevabını vermiş.”

223. Hayseme diyor ki: “Ölüm meleği bir dostu ile beraberken, Süleyman (as)’ın yanına geldi. Meleğe, ‘Neden bir eve gelip oradakilerin canlarını hep birden alıyorsun da yanlarındaki evden hiç kimseye dokunmuyorsun?’ diye sormuş. Melek; ‘Ben ruhlarını aldığım kimseler hakkında senden daha fazla bilgiye sahip değilim. Sadece ben arşın altında bulunurum ve bana üzerinde isimler yazılı bir liste verilir, o kadar’ cevabını vermiştir.”

224. Yahyâ b. Ebî Kesîr diyor ki: “Süleyman b. Dâvud, oğluna: ‘Oğlum! (bir kimsenin hikmeti bilmesine) rağmen hata işlemesi, ne kadar çirkindir. Hidayete erdikten sonra, şu şu işleri işlemesi ne kadar çirkindir. Ama bütün bunlardan çok daha çirkini, âbid olduktan sonra kişinin Rabbine ibadeti terketmesidir,’ demiştir.”

225. Hasan (ra) diyor ki: “Eyyûb (as)’un geriye (sağlam olarak) yalnızca iki gözü, kalbi ve dili kalmıştı. Kurtlar bedeninde yüzüyordu. Bu halde, yedi sene kilisede kaldı.” (Raviler, yedi seneden sonra daha ne kadar gün veya ay orada kaldığı konusunda ihtilaf etmişlerdir.)

EYYÛB’UN (A.S.)

ZÜHDÜNE DÂİR HABERLER

d

226. Cerîr b. Hâzım, Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr’in şöyle dediğine şahid olduğunu haber veriyor: “Eyyûb (as)’un iki tane erkek kardeşi vardı. Bir gün onun yanına geldiler. Orada bir kokuya tesadüf ettiler ve ‘Eğer Allah, Eyyûb’de bir hayır görseydi, bu hallere düşmezdi’ dediler. Eyyûb (as), kendisine bundan daha ağır gelecek birşey işitmemişti. (Ellerini açıp) ‘Allahım! Ben bir açın yerini bildiğim halde, benim bir gece olsun tok yatmadığımı biliyorsan, beni tasdik et!’ diye yalvarmış ve Allah tarafından tasdik edilmiştir. İki kardeşi de bunu işitmişlerdir. Yine o, ‘Allahım! Ben bir çıplağın yerini bildiğim halde, aslâ gömlek giymediğimi biliyorsan, beni tasdik et’ diye yakarmış ve Allah tarafından tasdik edilmiştir. Kardeşleri de bunu duymuşlar. Daha sonra da secdeye kapanıp ‘Ey Allah’ım! Başıma geleni benden alıp götürmeden (beni iyileştirmeden) kafamı kaldırmayacağım’ demiş ve Allah Teâlâ da onu derhal iyileştirmiştir.” (Râvîler, Yezîd’in bir seferindeki; ‘Eğer Eyyûb’un Allah katında bir hayrı olsaydı, başına bütün bunlar gelmezdi,’ sözünü tekrarlamışlardır.)

227. Gavs b. Câbir, Ukayl'dan şu sözünü işittiğini haber vermiştir: “Vehb b. Münebbih'e ‘Eyyûb (as)’un şeriatı ne idi?’ diye sorulmuş. O da ‘Tevhid ve insanların arasını düzeltmekten ibaretti’ cevabını vermiş. Onlardan biri Allah'tan birşey isteyecekleri vakit, secdeye kapanır ve ne ihtiyacı varsa, onu Allah'tan talep ederdi. Yine Vehb'e ‘Eyyûb (as)’un ne kadar malı vardı?’ denilmiş. O ‘Üçbin dönüm’ cevabını vermiş. ‘Her bir dönümde bir köle, her kölenin yanında bir câriye ve her câriye ile beraber ikişer merkeb ve bunlara ilaveten ondört bin koyunu vardı. Hiçbir misafiri evinin dışında gecelemediği gibi, hiçbir yemeğini de beraberinde bir fakir olmadan yemezdi’ demiştir.”

228. Abdullah b. Amr b. Âs'dan (ra), “Bir insan, ticaret yapmadan yer içerse, hem azar ve hem de isyan eder” dediği rivâyet edilmiştir.

229. İmran Vehb b. Münebbih'in; “Eyyûb (as) mübtela olduğu hastalığı yedi sene çekmiştir” dediğine şahit olduğunu rivâyet etmiştir.

230. Süleyman et-Teymî: “Eyyûb, köyünün kilisesinde yedi sene kaldı” demiştir.

231. Vehb b. Münebbih, babasından naklen şunu haber vermiştir: “İbn Abbas ile beraberdik. Sehmoğullarının kapısı önünde bir grubun münakaşa ettikleri söylendi. Öyle zannediyorum ki, kader konusuydu. İbn Abbas onların yanına gitmek için doğruldu, kalktı. Bastonunu İkrime'ye verdi. Bir elini onun üzerine diğerini de Tâvûs'un üzerine koyarak (yola koyuldu). Münakaşa edenlerin yanına vardığı vakit ona yer araladılar ve ‘Hoşgeldin’ dediler. Fakat o oturmadı ve ‘Ey Vehb, genç nasıl’ demişti? diye sordu. O da şöyle cevap verdi ‘Genç Allah'ın azamet ve celaletini hissetmişti. İnsanın dilimi bağlayıp kopartan, kalbindeki umutları kıran ölümü andı ve ‘Ey Eyyûb! Ne bir ahrazlıkları ve ne de dilsizlikleri olmadığı halde Allah korkusunun kendilerini susturduğu, Rahmânın has kulları olduğunu bilmez misin? Onların içerisinde Allah'ı ve Onun azametli günlerini bilen, edib, fasih ve hatib kimseler vardır. Şu kadarı var ki, onlar Allah'ı andıkları vakit, Allah'ı tazim ve tesbih için dilleri tutulur, kalpleri kırılır ve akılları başlarından gider. Bu hal kendilerinden geçip de, ayıldıkları vakit, temiz amellerle Allah'a kulluğa devam ederler. Akıllı ve kuvvetli kimseler oldukları halde, kendilerini ifratta olanlardan, zalim ve hatalı insanlardan addederler. Oysa onlar çok nezih ve temiz insanlardır. Şurası var ki, Allah'a karşı ne kadar çok amel etseler onu yeterli görmezler az bir amele de razı kalmazlar. Yaptıkları ameller sebebi ile de O'na karşı böbürlenmezler. Her nerede karşılaşırsan karşıla, onların devamlı bir Allah korkusu, ürperti ve haşyet

içerisinde olduklarını görürsün.’ Daha sonra, İbn Abbas oradakilerden ayrıldı ve eski yerine döndü.”

232. Nevf el-Bekâlî’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “İsrailoğullarından bir grup, Eyyûb (as)’un yanına uğramışlar ve ‘Başına ne gelmişse mutlaka işlediği çok büyük bir günah yüzünden gelmiştir,’ demişler. Eyyûb (as), bunu işitmiş ve o esnada ‘Başıma bu dert geldi, sen merhametlilerin en merhametlisisin’ diye dua etmiş. Râvi diyor ki: ‘O daha önce dua etmezdi.’”

233. İbn Uyeyne’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir; “Eyyûb’un (as) başına musibet gelince, birisini ashabına gönderdi ve ‘Biliyor musunuz? Bu başıma gelen neden gelmiştir?’ diye sordu. Onlar da, ‘Biz senin bu halinin neden olduğu hakkında açıkça birşey bilmiyoruz, ama sen bizim bilmediğimiz bir taraf var da onu saklıyorsan, orasını bilemeyiz’ demişler ve yanından kalkıp gitmişler. Yolda ilmi kendilerinden daha az olan birisiyle karşılaşmışlar. O adam onlara ‘Allah’ın peygamberi sizi ne için çağırmış?’ diye sormuş. Onlar da sebebini söylemişler. O ‘Ben, gidip kendisine bütün bunların niye başına geldiğini söyleyeyim’ demiş ve Eyyûb’un (as) yanına gitmiş. Onun da kendisine sorması üzerine ‘Sen bir şey içtin ve ondan dolayı Allah’a şükretmedin; var bak, bir gölgelikte gölgelendin de, bu yüzden Allah’ın nimetine şükretmedin! (işte başına gelenler bu sebeplerden dolayı gelmiştir) demiş.”

234. Bekr diyor ki: “Allah Teâlâ Eyyûb’u (as) affettiği zaman üzerine altından çekirge yağdırmış, o da hemen toplamaya başlamıştır. O sırada bir ses ‘Ey Eyyûb! Seni ben zengin kılmadım mı? Hâlâ doymadın mı?’ diye seslenmiş. O da ‘Senin fazlına kim doyar, ya Rabbî’ cevabını vermiştir.”

235. Ebû’l-Âliye demiştir ki: “Muhammed (as)’in ashâbı bana ‘Ey Ebû’l-Âliye, Azîz ve Celîl olan Allah’tan başkası için amel etme ki, Allah seni kendisine ulaştırsın’ dediler.”

236. Abdullah b. Ebû Zekeriyâ: “Duyduğuma göre, bir adam işlediği amelinde gösteriş yaptığı takdirde, daha önceki yaptıkları da boşa gider” demiştir.

237. Seleme b. Kuheyl’den Cündüb’ün (ra) şu sözünü işittiği rivâyet edilmiştir: “Resûlullah (as): ‘Kim yaptığı işleri başkalarına duyurmak, ya da gösterişte bulunmak isterse, Allah da ona misli ile mukabelede bulunur’ demiştir.”

238. Abdullah İbn Amr şöyle bir rivâyette bulunmuştur: “Kim yaptığı işleri

insanlara duyurursa, Allah onu mahlûkâtının işitenlerine duyurur. Onu hakîr ve zelîl kılar.” İbn Ömer, bu sözü ondan dinlemiş ve ağlamıştır.

239. Kays’tan Hz. Ömer’in (ra): “Kim yaptığı işleri başkalarına duyurursa, Allah da ona misli ile mukabelede bulunur” dediği rivâyet edilmiştir.

240. Mis’ar b. Kidâm ismini belirtmediği bir şeyhten şöyle rivâyette bulunmuştur: “Câbir (ra) ve Ömer’in (ra) şöyle dediklerini işittim; onlardan biri: ‘Resûlullah (as) konuşmasında acele etmez, ağır ağır konuşurdu’ dedi. Diğeri de; ‘Hutbede gösteriş yapan bir adam, susuncaya kadar Allah’ın gazabını celbetmeye devam eder’ dedi.”

241. Ebû Hureyre (ra)’den, Resûlullah’ın (sav): “Nice oruç tutanlar vardır ki, oruçlarında sadece açlıkları ve nice gece namaza kalkanlar vardır ki, kıyamlarında sadece uykusuzlukları, yanlarına kâr kalır” dediği rivâyet edilmiştir.

242. Ebû Hureyre (ra)’den Resûlullah’ın (sav): “Kim cehâleti, çirkin sözleri ve kötü amelleri terketmezse, Allah’ın onun yiyip içmesini bırakmasına ihtiyacı yoktur” dediği rivâyet edilmiştir.

243. Ebû Hureyre (ra) Resûlullah (sav)’ın Rabbinden naklen şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Ben kendisine ortak koşulanların en hayırlısıyım. Kim bir iş yapar da, o işte başkasını bana ortak ederse, ben ondan beriyim; o ortak koştuğunun olsun.”

244. Enes b. Mâlik (ra) Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini haber vermiştir: “Mi’râc gecesi bir kavme uğradım, ellerinde ateşten makaslar vardı ve dudaklarını parçalıyorlardı. ‘Kim bunlar?’ dedim. ‘Bunlar yeryüzünde kitabı okudukları halde, insanlara va’z u nasihat edip, iyiliği emreden, kendilerini unutan kimselerdir. Hiç akıllarını kullanmıyorlar mı?’ denildi.”

245. Ebû Zer (ra)’den şöyle rivâyet olunmuştur: “Resûlullah (as), ‘Kim Allah’tan korkarsa Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder.’ âyetini okumaya başladı ve nihayet bitirdi. Sonra (bana dönüp), “Ey Ebû Zer! Eğer bütün insanlar bu âyete yapışsaydı, onlara yeterdi.” dedi ve arkasından bana aynı âyeti tekrar tekrar, uykusu gelinceye kadar okudu.

246. Sana’lı Abdurrahman b. Zeyd’den İbn Ömer’in şöyle dediğini işittiği rivâyet edilmiştir: “Resûlullah (sav): ‘Kim kıyamet gününe bakmak istiyorsa,

Allah Teâlâ'nın 'Güneş katlanıp dürüldüğü zaman (diye başlayan) Tekvîr sûresini okusun' demiştir."

247. İbn Abbas'tan şöyle rivâyet olunmuştur: "Resûlullah bir kişiye yöneldi ve Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin ederim ki, birisinin Allah yolunda infak ederek Muhammed'in ehline bir altın bırakması ve ben öldüğüm vakit de ondan elde ettiğim iki dinar geriye bırakmam hoşlanacağım bir şey değildir. Ancak borcum için ayırmam ayrı bir durumdur, dedi." İbn Abbas diyor ki: "Öldüğü vakit geriye ne dinar, ne dirhem, ne köle ve ne de câriye bıraktı. Yalnızca üç ölçek arpaya karşılık bir yahudiye rehin bıraktığı zırhı ondan geriye kalmıştır."

248. Saîd b. Yezîd, bir adamın Resûlullah'a (sav) "Bana tavsiyede bulun yâ Resûlâllah!" dediğini, onun da 'Kavmin içerisindeki salih bir kimseden hayâ ettiğin gibi, Allah'tan da hayâ etmeni sana tavsiye ediyorum' dediğini rivâyet etmiştir.

249. Hafs b. Âsım diyor ki: "Resûlullah (sav): 'Kişiye yalan olarak (râvîlerden Gunder vebal olarak diyor) her işittiğini söylemesi yeter.' buyurmuştur."

250. A'meş, Ebû Sâlih'in Resûlullah'ın (sav) ashabından bir zâtın şöyle dediğine şahit olduğunu rivâyet ediyor: "Bir adam Resûlullah'a (sav) gelip, 'Beni cennete ulaştıracak az bir amel söyle ki, belki onu akledebilirim' demiş. Resûlullah da (sav) 'öfkelenme' cevabını vermiştir."

251. Enes b. Mâlik (ra), "Resûlullah'ın (sav) 'Kişi acele etmediği müddetçe hayır üzeredir' buyurduğunu, oradakilerin 'Nasıl acele eder ki?' diye sormaları üzerine de, 'Rabbime dua ettim, ama duama icabette bulunmadı' der" buyurduğunu haber vermiştir.

252. Ma'kıl b. Yesâr, Resûlullah'ın (sav), 'Kargaşanın çok olduğu zamanda ibadet etmek, sanki bana hicret etmek gibi (değerlidir)' dediğini haber vermiştir.

253. Ebû Hureyre (ra), Resûlullah'ın (sav), "Allah (cc) sizin ne şekillerinize ve ne de mallarınıza bakar. O ancak sizin amellerinize ve kalplerinize bakar" dediğini rivâyet etmiştir.

254. Vehb. Münebbih'ten şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İsrail oğullarından bir adam kırk sene ibadet ettiği zaman kendisine vahiy gelirdi. Zina mahsulü bir şahıs 40 sene ibadetle meşgul olmuş, fakat kendisine vahiy gelmemiştir. O da,

‘Yâ Rabbi, anamın, babamın yaptıklarından benim suçum ne?’ demiş ve dua etmeye devam etmiş, nihayet ona da vahiy gelmiştir.”

ÂDEM’İN (A.S.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

255. Selmân-ı Fârisî’den (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Allah (cc) Âdem’i (as) yarattığı vakit ona ‘Bir şey var ki, yalnızca bana aittir. Birşey vardır ki, o da yalnız sana hastır. Bir başka şey de vardır ki, o ikimizin arasında ortaktır. Bana ait olan, senin Bana perestiş edip, başkasını Bana ortak koşmamandır. Sana ait olan ise, amelinin karşılığını sana vermemdir. Ben bağışlarım, ben çok bağışlayan ve çok merhamet edenim. İkimizin arasında ortak olana gelince, senden dua ve niyaz etmek, benden ise duana icabet edip, istediğini vermektir’ demiştir.”

256. Bekr diyor ki: “Âdem’e (as) zürriyeti gösterildiği vakit, bakmış ki bir kısmı diğerine üstün kılınmış. Hemen: ‘Yâ Rabbi! Hepsini eşit kılsaydın?’ demiş. Cenab-ı Hak da, ‘(Ben böylece) insanların bana şükretmelerini arzuladım’ buyurmuştur.”

257. İbrahim en-Nehaî diyor ki: “Allah’a şükretmek, yemek yediğin vakit Besmele ile başlaman, bitirdiğin vakit de O’na hamd etmendir.”

258. Alkame b. Mersed’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Eğer bütün yeryüzü halkı, hepsi ağlayacak olsalar, (onların göz yaşları) Dâvud (as)’un işlediği hatadan dolayı döktüğü gözyaşlarına müsavi olamaz. Eğer bütün yeryüzü halkının gözyaşı ile Dâvud’un gözyaşları, birleştirilse (yine de) Âdem’in (as) cennetten çıkarıldığı zaman döktüğü gözyaşlarına müsavi olamaz.”

259. Hasan diyor ki: “Âdem (as) cennette gündüz saatlerinden bir saat kalmıştır ki, bu dünya günleri hesabı ile yüz otuz seneye tekabül eder.”

260. Ma’bed el-Cühenî diyor ki: “Âdem’i (as) (yasak) ağaçtan yemeye, cimrilikten başka birşey sevk etmemiştir.”

261. Saîd b. Cübeyr diyor ki: “Âdem (as) cennette öğle ile ikindi arası kadar

bir vakit kalmıştır.”

262. Hasan diyor ki: “Âdem (as) ma‘lûm hatayı işlemeden önce ecelini daima gözünün önünde tutar, emelini ise sırtının arkasına atardı (uzun emeller taşımazdı.) Hata ettikten sonra ise emelini gözünün önüne dikmiş, ecelini sırtının arkasına atmıştır. (Artık hatırlamaz olmuştur).”

263. Şuayb el-Cübbâî’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Allah Teâlâ’nın Âdem (as) ile eşi Havvâ’ya (ra) yaklaşımlarını men ettiği ağaç, buğdaya benzemektedir, adı ise ‘ed-dea’ idi. O vakit elbiseleri ise nurdandı.”

264. Enes b. Mâlik (ra) Resûlullah (sav)’ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Allah Tebâreke ve Teâlâ, Âdem (as)’e şeklini verince onu (bir müddet) bıraktı. İblis ona bakmaya ve etrafını dolaşmaya başladı. İçinin boş olduğunu görünce, ‘Ele avuca sığmaz bir yaratık buldum.’”

265. Ubey b. Ka’b, Resûlullah (as)’tan şöyle bir rivâyette bulunmuştur: ‘Âdem (as) sık saçlı, uzun bir adamdı. Âdeti uzun bir hurma ağacı gibiydi. Kendisine yasaklanan fiili yapınca avret mahalli açılıverdi. Daha önceleri hiç görmemişti. Hemen koşarak kaçmaya başladı. Cennet ağaçlarından bir ağaç kafasından tutuverdi. Âdem (as) ona ‘Bırak beni!’ dedi. Ağaç ‘Seni bırakmam!’ cevabını verdi. Rabbi ona nida ederek, ‘Ne zamana kadar kaçacaksın?’ dedi. O ‘Yâ Rabbi, senden hayâ etmeyeyim mi?’ dedi. Rabbi ‘Mü’min işlediği günahtan dolayı Azîz ve Celîl olan Rabbinden hayâ eder. Sonra Allah’a hamd ederek işlediği günahtan kurtuluşun nasıl olacağını bilir. Bilir ki, kurtuluş Allah Teâlâ’ya tevbe ve bağışlanma dilemesidir’ dedi.”

LOKMÂN’IN (A.S.)

ZÜHDÜNE DAİR HABERLER

d

266. Mücâhid’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Lokman Hekim (as) kalın dudakları, geniş tabanları olan Habeşli bir köle idi. İsrailoğullarına baş kaldırmıştı.”

267. Mücâhid’den “Lokman’a da hikmet vermiştik âyeti hakkında: ‘Peygamberlik verilmeksizin kendisine fıkıh ve sözünde isabet etme kabiliyeti

ihsan edilmişti” dediği rivâyet edilmiştir.

268. Saîd b. el-Müseyyib’in “Lokman (as) terzi idi” dediği rivâyet edilmiştir.

269. Mâlik b. Dînâr’dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Lokman (as) oğluna: ‘Oğlum Allah’a itaat etmeyi kendine ticaret kıl ki, elinde meta olmadan karlar elde edesin’ demiştir.”

270. Muhammed b. Vâsî, demiştir ki: “Lokman (as) oğluna: ‘Yavrucuğum! Allah’tan kork, kalbin fücûr ile dolu olduğu halde insanlar sana izzet ikramda bulunsunlar diye, onlara Allah’tan korkuyor gibi gözükme’ diye tavsiyede bulunmuştur.”

271. Hâlid er-Rib‘î’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Lokman, marangozluk yapan, Habeşli bir köle idi. Efendisi bir gün ‘Bana bir koyun kes!’ demiş; o da kesmiştir. Daha sonra efendisi: ‘Koyunun en güzel iki uzvunu bana getir’ demiş, o da koyunun dili ile kalbini ona götürüp vermiş. Efendisi: ‘Onun bu ikisinden daha güzel organları yok muydu?’ demiş. O da, ‘Hayır’ cevabını verip susmuş. Efendisi, ‘Bana bir koyun daha kes’ demiş. O da emrini yerine getirmiş efendisi ‘Onun en kötü iki organını at’ demiş. Lokman da koyunun dili ile kalbini atmış. Bunun üzerine efendisi ‘Senden koyunun en güzel iki organını getirmeni istedim, dili ile kalbini alıp geldin. Yine en kötü uzvunu atmanı söyledim, bu sefer de yine aynı uzuvları, dili ile kalbini attın (bu ne demek oluyor)?’ demiş. O da: ‘Bu ikisi temiz oldukları müddetçe onlardan daha güzel bir organ yoktur. İkisi kötü oldukları takdirde de yine onlardan daha çirkin bir uzuv yoktur’ cevabını vermiştir.”

272. Süfyan demiştir ki: “Lokman oğluna: ‘Yavrucuğum! Hiçbir zaman susmuşluğum için pişmanlık duymadım. Eğer söz gümüş ise, bil ki, sükût altındır’ demiştir.”

273. Katâde’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Lokman: ‘Muhakkak ki kötülük, bir başka kötülüğe karşılık yaratılmıştır’ demiştir.”

274. Hişâm b. Urve, babasından naklen şöyle bir rivâyette bulunmuştur: “Bir peygamberin hikmetinde şöyle yazılıdır: ‘Sözün tatlı, yüzün güleç olsun, o takdirde insanlar nazarında, onlara ihşanda bulunanlardan daha sevimli olursun.’

Hikmet’te veya Tevrat’ta şöyle yazılıdır: ‘Yumuşaklık hikmetin başıdır.’ Tevrat’ta şöyle yazılıdır: ‘Merhamet ederseniz merhamet olunursunuz, ektiğiniz

gibi biçersiniz!’ Hikmet’te şöyle yazılıdır: ‘Dostunu da, babanın dostunu da sev.’

275. Süfyan demiştir ki: “Lokman’a (as) İnsanların en şevlisi kimdir?’ diye sormuşlar, o da ‘İnsanların kendisini günah işlerken görmelerine aldırmayan kimsedir,’ cevabını vermiş.”

276. Mâlik b. Dinâr, “Hikmetli sözler arasında şuna rastladım: ‘(Başkalarına) öğretmedikçe ve bildiğinle amel etmedikçe o bilginde senin için bir hayır yoktur. Bu bir adamın odun topladıktan sonra yığın yapıp, güzelce bağlayarak taşımaya başlamasına, taşıyamayınca da, tutup üzerine daha fazla odun ilave etmesine benzer” demiştir.

NUH’UN (A.S.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

277. Vüheyb b. el-Verd el-Hadramî el-Mekkî şöyle demiştir: Allah Teâla, oğlu konusunda Nuh’u (as) azarlayınca ona Cahillerden olmayasın diye, sana öğüt, veriyorum’ âyetini indirmiştir. Bunun üzerine Nûh (as) üç yüz sene göz yaş dökmüş, sonunda ağlamaktan mütevellid, gözlerinin altında izler oluşmuştur.”

278. Ubeyd b. Umeyr demiştir ki: “Nûh’u (as), kavmi bayılıncaya kadar tartaklıyorlar, o ise, kendisine geldiği vakit ‘Allah’ım, milletimi bağışla çünkü onlar bilmiyorlar,’ diye Allah’a dua ediyordu.”

279. Vüheyb el-Mekkî şöyle demiştir: “Bana Tevrat’ta veya (mukaddes) kitaplardan birisinde şöyle yazdığı söylendi: (Allah Teâlâ), Ey Âdemoğlu! Kızdığın zamanlarda beni hatırla ki, ben de gazap halimde seni hatırlayayım da, helâk ettiğim kimselerle beraber seni de helak etmeyeyim. Haksızlığa uğradığın takdirde benim sana olan yardımına kanaat getir. Zira benim yardımım senin kendi kendine yardımından daha hayırlıdır, buyurdu.”

280. Ubeyd b. Umeyr demiştir ki: “Nûh’un (as) kavminden birisi, onunla karşılaşacak olsa, hemen boğazına çöküyor ve nihayet Nûh (as) düşüp bayılıyordu. Kendisine geldiği vakit ise: ‘Ya Rabbi, milletimi bağışla, çünkü onlar bilmiyorlar’ diye yalvarıyordu.

281. Hişâm b. Saîd diyor ki: “Muhammed b. Ka’b el-Kurazî’yi şöyle derken işittim: ‘Nûh (as) yediğinde, içtiğinde, giyindiğinde ve bir hayvana bindiğinde hep ‘Elhamdülillah’ derdi. İşte bu yüzden, Allah Teâlâ onu, çok şükreden kul olarak isimlendirmiştir.’”

282. Atâ b. Yesâr’dan Resûlullah’ın (as) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Nûh (as) oğluna ‘Yavrucuğum! Sana bir tavsiyede bulunacağım, ona iyi yapış ve sakın unutma! Sana iki şeyi vasiyet ediyor, iki şeyden de sakındırıyorum. Vasiyet edeceğim iki hususa gelince, onlar Allah’a sığınmayı artırır. Allah’ın (cc) onlarla sevindiğini gördüm. ‘Sübhânallahi ve bihamdihî’ sözü Allah’ın mahlûkâtını temizler. Çünkü o mahlûkâtın duasıdır ve onunla rızıklandırılırlar. ‘Lâilâhe illâllâhu vahdehû lâ şerîke leh’ sözü ise, eğer gökler ve yer bir halka olacak olsa, onları parçalar atar ve eğer bir teraziye konacak olsalar, onlardan ağır basardı. Seni sakındırdığım iki şeye gelince, şirk ve kibirdir. Eğer kalbinde ne kibir ve ne de şirk olmadan Allah’a kavuşabileceksen, bunu (mutlaka) yap’ dedi.”

283. Mûsâ b. Ali, babasını şöyle derken işittiğini söylüyor: “Nûh’un (as) oğlu Sâm’a, şöyle dediği kulağıma geldi: ‘Ey oğlum! Kalbinde zerre kadar şirkle kabre girme. Zira kim müşrik olarak Allahın (huzuruna) gelirse (kendisini kurtaracak) hiçbir delili olmayacaktır. Ey oğlum! Kalbinde zerre kadar kibirle de kabre girme. Çünkü, kibirlenmek Allah’ın (cc) ridâsıdır. Kim Allah’ı ridâsı (yüceliği) konusunda nizâ ederse Onun gazabını celbeder. Ey yavrucuğum! Sakın kalbinde zerre kadar Allah’ın (rahmetinden) ümitsizlik olduğu halde kabre girme. Çünkü Allah’ın (cc) rahmetinden yalnızca dalâlette olanlar ümit keser.’”

284. Hasan diyor ki: “Nûh (as), ‘Nûh’a vahyolundu ki, artık kavminden, iman etmiş olanlardan başkası (ona) asla inanmayacak, öyle ise onların işlemekte olduklarından dolayı (üzülme)’ ilâhî hitabı gelinceye kadar, kavmine bedduada bulunmadı. (Bu hitap gelince) iman edeceklerinden ümidi kesti ve bedduada bulundu.”

285. Atâ b. Yesâr, Resûlullah’ın (as) şöyle dediğini haber vermiştir: ‘Nuh (as) oğluna tavsiyede bulunmuştur...’ (Ravi burada 281 no’lu haberi zikretmiştir) Devamla ‘Seni kendisinden sakındırdığım iki şeye gelince, kibir ve şirkidir’ demiş.” Abdullah b. Amr: “Üzerime giydiğim güzel bir elbisemin olması (da) kibir midir ey Allah’ın Resulü?” diye sormuş. Resûlullah, ‘Hayır’ demiştir. Bu sefer Abdullah, ‘Öyle ise kibir nedir’ Ey Allah’ın Resulü? demiş, Resûlullah da, ‘Kibir hakkı karalamam ve kınamandır’ cevabını vermiştir.

286. Bekâr b. Abdullah'tan Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini işittiği rivâyet edilmiştir: “Âbid bir zât başka bir âbidin yanına uğramış ve ‘Ne âlemdesin?’ diye sormuş. O da: ‘Falanca kimseye şaşıyorum, son derece âbid bir zâtı, dünya ona galebe çaldı’ demiş. Diğeri: ‘Dünyanın kendisine galebe çaldığına şaşma; esas dosdoğru kalmasına şaş’ demiştir.”

287. Rebî' b. Enes şöyle demiştir: “Allah Teâlâ peygamberlerinden birine şöyle vahyetmiştir: ‘Ne oluyor da kavmin koyun postu giyiyor ve ruhbanlara benzemeye özeniyorlar? Sözleri baldan tatlı, kalbleri sabır otundan acı. Benim bağışlamama mı güveniyorlar? Yoksa beni aldattıklarını mı zann ediyorlar? Şânıma yemin olsun ki, onlardan âlim olanlarını şaşkın bırakacağım. Kim kâhinlik yapar ya da yaptırırsa veya kim sihir yapar ya da yaptırırsa, benimle hiç ilgisi yoktur. Bana iman edenler, Bana güvenip dayansın. Bana iman etmeyenler ise, Benden başkasına tâbi olup uysun.”

288. Vehb b. Münebbih, Resûlullah'ın (as), “Allah Teâlâ bir kavmi sevdiği zaman, onları çeşitli musibetlerle imtihan eder” dediğini rivâyet etmiştir.

289. Bekâr, Vehb'in şöyle dediğini işittiğini söylüyor: “Rab Teâlâ'nın İsrailoğullarına söyledikleri arasında şu da vardır: ‘İtaat olduğum zaman hoşnud olurum, hoşnud olduğum zaman bereket veririm ve benim bereketimin de nihyeti yoktur. Bana isyan edildiği zaman gazap ederim, gazap ettiğim zaman lânet ederim ve benim lânetim yedisindeki çocuğa kadar ulaşır.”

290. Bekâr, Vehb'in İsrailoğullarından şöyle birşey rivâyet ettiğini söylüyor: “İsrailoğulları Allah tarafından bir ceza ve musibete düçar edilmişler. Onlar da Peygamberlerine: ‘Rabbimizi neyin râzı edeceğini nasıl öğrenelim ki, onu yerine getirelim?’ diye sormuşlar. Allah Teâlâ da ona: ‘Kavmin beni neyin razı edeceğini öğrenmek ve onu yerine getirmek istediklerini söylüyor, onlara haber ver ve de ki: ‘Eğer gerçekten benim rızamı kazanmak istiyorlarsa, miskinlerin gönlünü alsınlar. Çünkü onlar miskinleri hoşnud ettikleri zaman ben de hoşnud olurum. Onları kızdırdıkları zaman ise ben de gazab ederim’ demiştir.”

291. Bekâr, Vehb b. Münebbih'in şöyle bir rivâyette bulunduğu şahit olduğunu söylüyor: “Cenâb-ı Hâk İsrailoğullarının ilim adamlarına: ‘Benim dinimden başkası için fıkıh öğreniyorsunuz. Amel etmek için ilim elde etmiyorsunuz. Âhiret işleri ile dünyayı elde etmeye çalışıyorsunuz. Koyun postunu giyiyor, kurt gönlü taşıyorsunuz, şarabınızdaki çöpleri temizliyor, dağ gibi haramları yutuyorsunuz. İnsanların sırtına dini dağlar gibi yükleyip

ağırlaştırıyorsunuz, sonra da yardım için parmağınızı kımıldatmıyorsunuz. Elbisenin beyazını giyiyor, uzun uzun namaz kılıyorsunuz. Öte yandan (bütün bunları kalkan edinip) dul ve yetimlerin malını yiyorsunuz. Şanıma yemin olsun! Size öyle bir fitne vereceğim ki, akıllılarınızın akı, fikri ve hekimlerinizin hikmeti şaşacaktır’ demiştir.”

292. Vehb b. Münebbih’ten şöyle rivâyet edilmiştir: “Seyyah bir adam, yetmiş sene Allah’a ibadette bulunmuş; daha sonra bir gün (yola) çıkmış ve amelinde biraz eksiltme yapmış; hemen sıkıntısını Allah’a şikayet etmiş ve bu günahını da itiraf etmiş. Allah tarafından birisi gelmiş ve ‘Senin şu andaki yerin, ömrünün geride kalan kısmında yaptığın amellerinden daha çok Allah’a sevimlidir’ demiştir.”

293. Vehb demiştir ki: “Allah Teâlâ, ‘Kulum bana tevekkül ettiği zaman, yer ve gökler üstüne gelse ona bir çıkış yolu ihsan ederim’ demiştir.”

294. Mus‘ab b. Sa‘d’dan babasının şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Resûlullah’a (as), ‘En fazla belâyâ kimler düçar olur?’ diye sordum. ‘Peygamber (as): Peygamberler, sonra sâlih kimseler, sonra da insanlardan bunlara en fazla benzeyenleri, durumlarına göre belâyâ düçar olurlar. Kişi dininin durumuna göre musibete düçar olur. Eğer dini sağlam olursa musibeti fazlalaştırılır. Eğer dini gevşek olursa musibetleri hafifleştirilir. Belâlar kula, yeryüzünde günahsız olarak yürüyünceye kadar, gelmeye devam eder.dedi.”

295. Avf b. Câbir, Safvân b. el-Kelbî’nin ve Vehb’in kızının şöyle dediklerini işittiğini söylüyor: “Mü’minin başına gelen belâlar, âdeta hayvanın yuları gibidir.”

ÎSÂ ‘AS)’IN ÖĞÜTLERİ

d

296. Münzir b. el-Eftâs, Vehb b. Münebbih’in, havârîlerin kitapları hakkında şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermiştir:

“Eğer onlar, seni belâ ve sıkıntılara düçar olanların yoluna götürmüşse, bil ki, seni peygamber ve sâlih insanların yoluna iletmiş demektir. Yok eğer, seni, lüks ve konfor içerisinde hayat sürenlerin yoluna götürmüşse, anla ki, seni peygamber ve sâlih insanların yolundan uzaklaştırmış, başka bir yola iletmiştir.”

297. Ebû Ali'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir. “Humur dağında, yetmiş tane peygamber hayatını kaybetmiştir. Bunların hepsinin ölümlerine sebep olan ise, açlık ve bittir.”

298. Hasan, Hz. Peygamber'in: Allah'a yemin olsun ki, O hiçbir sevdiğine azâb etmez. Ne var ki, dünyada birtakım meşakkatler ile imtihan edebilir, dediğini haber vermiştir.

299. Ebû Gâlib, aşağıdaki sözün Hz. İsâ'nın (as) tavsiyelerinden olduğunun kendilerine söylendiğini rivâyet etmiştir: “Ey havârilere topluluğu! Bazı günahkârlar vesilesiyle Allah'ın sevgisini kazanmaya çalışın. Onlara buğzederek, Allah'a yakınlaşın. Onlara gönül karartıp hınç duyarak Allah'ın rızasını arayın.” Havârilere: “Ey Allah'ın Peygamberi! O zaman kimlerle oturup kalkalım?” dediler. O, “Akıllı amellerinizin artmasına vesile olacak kendisini gördüğünüzde Allah'ı sizlere hatırlatacak, yapıp ettikleri dünyada sizi zühde sevkedecek kimselerle düşüp kalkın” demiştir.

300. Mâlik b. Dînâr diyor ki: “Allah Teâla, İsâ'ya (as): ‘Ey İsâ! Önce kendi nefesine öğüt ver. Öğüdün sana fayda verirse, ondan sonra insanlara nasihat et. Aksi takdirde, Allah'tan utan’ demiştir.”

301. Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: “(Bir gün) havârîleri ile beraber İsâ (as), bir kabrin başında durmuş ve ‘Bu kabirde yatan kişi kabre daldırılıyor’ demiştir. Havârîler: ‘Mezarın karanlığını, korkunçluğunu ve darlığını düşünmeye başlamışlar. İsâ (as), onlara ‘Sizler, annelerinizin karnında daha dar bir yerde bulunuyordunuz. Eğer Allah (cc) genişletmeyi dilerse, onu genişletebilir’ demiştir.”

302. Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: “Mesih İsâ (as) ‘Allahı (cc) çok zikredin, O'na çok şükredin ve O'nu takdis edin, Kendisine itaatte bulunun; çünkü Allah kendisinden hoşnud ve râzı olduğu zaman, sizden birinizin duâsında: ‘Allah'ım! Ey Rabbim! Günahlarımı bağışla, geçimime dirlik düzenlik ver. Beni çirkin şeylerden muhafaza buyur’ demesi, O'na yeter’ buyurmuştur.”

303. Sâlim b. Ebû'l-Ca'd, şöyle demiştir: “İsâ (as) ‘Dilini kötü sözlerden koruyan, geniş bir eve sahip olan ve günahlarını hatırladıkça göz yaşı döken kimselere müjdeler olsun’ buyurmuştur.”

304. Hayseme'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “İsâ (as), ‘Allah'ın, ölümünden sonra evlatlarını (her türlü kötülükten) koruduğu mü'min kimseye

müjdeler olsun' demiştir.”

305. (303) no'lu rivâyetin aynısıdır.

306. (304) no'lu rivâyetin aynısıdır.

307. Hilâl b. Yesâr'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Îsâ (as), şöyle derdi: ‘Sizden biriniz sağ eli ile verdiği sadakayı, sol elinden gizlesin (yani, sadakayı kimseye duyurmadan versin). Namaz kılacağı zaman da, evinin kapılarını güzelce kapatsın. (İbadetini de, gösteriştan uzak olması için, gizlice yapsın.) Zira, Allah Teâlâ, rızıkları taksim ettiği gibi, övgüsünü de taksim eder,’ buyurmuştur.”

308. Ebû Ümâme es-Sa‘îdî'den, şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Havârîler Îsâ (as)'ya, ‘Yalnız Allah için ihlas sahibi olan kimdir?’ diye sormuşlar. O da: ‘Allah için iş yapan, insanların kendisini övmelerinden hoşnud olmayandır,’ demiş. Havârîler: ‘Allah için nasihatte bulunan kimdir?’ demişler. Îsâ (as): ‘Allah'ın hakkına öncelik veren, O'nun hakkını insanların hakkına tercih edendir. Biri dünya, diğeri ahiret işi iki durumla karşılaştığı zaman, âhiret için olana öncelik veren, onu tamamladıktan sonra, dünya işine yönelendir’ cevâbını vermiştir.”

309. Süleyman b. el-Muğîre, Sâbit'in şöyle söylediğini rivâyet etmiştir: “Îsâ (as): ‘Ey Allah'ın Resûlü! Üzerine bineceğiniz bir merkep edinseniz’ demişler. O da: ‘Ben Allah'ın yanında, beni oyalacak birşeyler vermeyeceği kadar mükerrerim’ cevabını vermiştir.”

310. Ebû'l-Celed'den şöyle bir rivâyette bulunulmuştur: “Îsâ b. Meryem (as) havârîlerine ‘Size gerçeği söyleyeyim mi? Siz ne dünyayı istiyorsunuz, ne de âhireti?’ demiş. Onlar da: ‘Ey Allah'ın Resulü! Bunu bize izah eder misin, biz ikisinden birini istediğimizi (zannediyorduk)’ demişler. Îsâ (as): ‘Eğer dünyayı isteseydiniz, yer ve gök hazineleri elinde olan dünyanın Rabbine itaat ederdiniz. O da size (istediklerinizi) verirdi. Eğer âhireti isteseydiniz, âhiret gününün yegâne sahibi olan âhiretin Rabbine itaat ederdiniz. O da size âhireti verirdi. Ama siz ne onu, ne de diğerini istemiyorsunuz’ demiştir.”

311. Ebû'l-Celed'den şöyle bir rivâyette bulunulmuştur: “Îsâ (as) havârîlere: ‘Allah zikrinden başka fazla laf etmeyiniz Yoksa kalpleriniz katılaşıır. Kalbinde kasâvet bulunan kimseler ise Allah'tan uzaklaşırlar; fakat bunun farkında bile olmazlar. Sanki herbiriniz bir Rab'muş gibi insanların işledikleri günahlara bakmayınız. Ama birer kul olduğunuzun farkında olarak kendi günahlarınıza

bakın. Müreffeh bir hayat sürenler ve sıkıntıya dâçar olanlar olmak üzere, insanlar iki kısımdır. Musîbete dâçar olanlara başlarına gelenlerden dolayı acıyın, merhamet edin, Allah'ın verdiği âfiyetten dolayı da hamd edin O'na' demiştir.

312. Yezîd b. Meysere'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Meryem oğlu Îsâ (as), havârîlere: ‘Ne oluyor da ibadetlerin en üstününü yapmıyorsunuz?’ demiş. Onlar da: ‘İbâdetlerin en fazîletli olanı hangisidir ey Allah'ın ruhu?’ demişler. O, ‘Allah için alçak gönüllülüktür’ cevabını vermiştir.”

313. İbrâhim et-Teymî'den, Îsâ (as)'nın: ‘Hazinelerinizi gökte biriktiriniz, çünkü kişinin kalbi hazinesinin yanındadır’ dediği rivâyet edilmiştir.

314. Avf b. Câbir'den Ebû'l-Hüzeyl'in bir rahibden şöyle işittiği rivâyet edilmiştir: “Şeytan, Îsâ (as)'ya Beytu'l-Makdis'te: ‘Sen ölüleri dirilttiğini iddia ediyorsun, öyleyse Allah'a dua et de şu dağı ekmeğe çevirsin’ demiş. O da: ‘Bütün insanlar ekmekle mi yaşıyorlar?’ cevabını vermiş. Bu sefer İblis, ‘Eğer sen de dediğin gibi isen olduğun yerden sıçrayıp atla melekler seni mutlaka karşılayıp tutacaklardır’ demiş. Îsâ (as), ‘Rabbim benden canımla tecrübe etmememi istedi, bu yüzden beni kurtarır mı, kurtarmaz mı bilmiyorum’ cevabını vermiştir.”

315. Bekr b. Abdullah şöyle demiştir: “Havârîler (bir gün) peygamberlerini kaybetmişler ve onu bulmak için aramaya koyulmuşlar. Bulduklarında bir de bakmışlar ki, suyun üzerinde yürüyor. Bir kısmı: ‘Ey Allah'ın resûlü! Biz de yürüyüp senin yanına gelelim mi?’ demişler. O, ‘Evet’ cevabını vermiş. (Bir tanesi) yürüyüşe teşebbüs etmiş, ayağının birini atıp diğerini atmadan suya batıvermiş. Îsâ(as): ‘Uzat ver elini, ey imanı güdük!’ demiş. Arkasından da ‘Eğer Âdemoğlundaki zerre kadar veya tane kadar yakîn (Allah hakkında gerçek bilgi) olsaydı, suyun üzerinde yürür giderdi’ demiştir.”

316. Hilâl b. Yesâr'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Îsâ (as): ‘Sizden biriniz oruçlu olduğu vakit, insanların içerisine çıkmadan evvel, sakalına yağ sürüp dudaklarına da bulaştırın ki, onlar ‘bu oruçlu değildir’ desinler. (Oruçlu olduğunun farkına varmasınlar)’ buyurmuştur.”

317. Şa'bî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Îsâ (as) ‘İyilik, sana iyilikte bulunana mukabelede bulunmak değildir. Bu ancak karşılıklı hayırda bulunmaktır. Ama esas ihsan (iyilik), sana kötülükte bulunana karşı iyilikle

mukâbelede bulunmaktır’ demiştir.”

318. Sellâm, Yezîd ed-Dabî’nin şöyle dediğini işitmiş olduğunu söylüyor: “Îsâ (as), kendisine verilenden başkalarına da vererek iyilikte bulunurken, bir kadın ona ‘Seni taşıyan karna, seni emziren göğüslere (anneye) müjdeler olsun’ demiş. Îsâ (as) da ona yönelip: ‘Allah’ın kitabını okuyup ta O’na tâbi olana müjdeler olsun!’ cevabını vermiştir.”

319. Hayseme’den şöyle bir rivâyette bulunulmuştur: “Bir kadın Îsâ (as)’nın yanına uğramış ve ona ‘Seni emziren göğüslere, seni taşıyan karna (anneye) müjdeler olsun!’ demiş. O da: ‘Kur’ân’ı okuyan, onun içindekilerle amel eden kimseye müjdeler olsun!’ cevabında bulunulmuştur.”

320. Vehb b. Münebbih’ten şöyle bir rivâyette bulunulmuştur: “Allah Teâlâ Îsâ’ya (as): ‘Ey Îsâ! Ben sana fakirleri sevmeyi ve onlara acımayı ihsan ettim. Sen onları seversin, onlar da seni severler. Onlar senden bir öncü ve lider olarak hoşnud kalırlar. Sen de onlardan arkadaş ve teba olarak memnun kalırsın. Bu iki ahlâkla kim bana mülâki olursa, gerçek şu ki, amellerin en saf ve bana en sevimli olanı ile karşıma gelmiş olur’ diye vahyetmiştir.”

321. Süfyan, “Îsâ (as) kıyâmeti hatırladığı vakit, kadın gibi çığlık atardı” demiştir.

322. Ebû’l-Huzeyl demiştir ki: “ Îsâ (as), Yahyâ (as)’la karşılaşmış ve ona: ‘Bana ne tavsiye edersin?’ demiş. O, ‘Sakın kızma’ diye karşılık vermiş. Îsâ (as), ‘Güç yetiremiyorum’ demiş, Yahyâ (as) ‘Mala ehemmiyet verme!’ deyince, Îsâ (as) ‘İşte! Bu olmasa belki olur!’ cevabını vermiştir.

323. Şa’bî’den Îsâ (as)’nın yanında kıyâmet anıldığı zaman çığlık attığı ve ‘Meryem oğlunun yanında kıyâmetten söz edildiğinde onun sükût etmesi yakışık almaz’ dediği nakledilmiştir.

324. İbnü’l-Ced’ân’dan isnadı ile beraber şöyle bir rivâyette bulunulmuştur: “Îsâ (as), telbiye getirerek ve ‘Lebbeyk, (işte) kulun, işte ümmetinin oğlu, işte kulunun kızı’ diyerek develerinin yuları lif olan yetmiş tane peygambere uğramış ve Mescidu’l-Hayf’ta namaz kılmışlardır.”

325. Mekhul’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Îsâ (as) (havârîlerine) ‘Ey havârîler topluluğu, hanginiz, dalgalar üzerine ev yapmaya güç yetirebilir?’ diyordu. Havârîler: ‘Buna kim güç yetirebilecek Ey Allah’ın ruhu?’ dediler. O da:

‘Öyleyse dünyadan sakının, orayı (temelli kalacakmışsınız gibi) yurt edinmeyin!’ dedi.”

326. Cerrâh b. Melih, bazılarının Yemenli, bazılarının da Hıms’lı olduğunu söyledikleri bir adamdan, o da Ömer b. Amr’dan şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Îsâ (as), ‘Bihakkın size söyleyeyim ki buğday ekmeği yemek, tatlı sulardan içmek ve çöplüklerde köpeklerle beraber uyumak, Firdevs cennetlerini isteyenler için çoktur’ demiştir.”

327. Abdullah b. Zeyd, Ömer’in babası Ziyâd’ın şöyle dediğini haber veriyor. “Bana Îsâ’nın (as) ‘Bilginin, öğretmedikçe ve onunla amel etmedikçe sana bir faydası olmaz. Kendisiyle amel etmediğin müddetçe bilginin çokluğu sadece senin kibrini artırır, o kadar’ dediği söylenmiştir.

328. Ebû İshâk şöyle demiştir: “Bana Meryem oğlu Îsâ (as)’nın ‘Zaman üç günü içine alır. Birincisi, dünkü gün, geçmiş gitmiştir, ve sen de ondan nasibini almışsındır. İkincisi bugündür, ki geçimin ondadır. Üçüncüsü ise yarındır, onda da senin için neler vardır, bilemezsin. İşler de üç şeyi kapsar: Birincisi doğruluğuna kanaat getirdiğin işler ki, ona hemen tâbi ol. İkincisi yanlış olduğuna kanaat getirdiklerin ki, onlardan da kaçın. Üçüncüsü künhüne eremediklerindir ki, onları da Allah’a havale et’ dediği söylenmiştir.”

329. Katâde, Îsâ’nın (as), “Bana sorunuz çünkü benim kalbim yumuşaktır ve ben kendi gözümde gayet küçüğüm” dediğini haber vermiştir.

330. Abdülaziz bin Zabyân’dan Îsâ’nın (as): “Kim ilim öğrenir, (ilmi ile) amel eder ve bildiklerini başkalarına öğretirse semada azim diye isimlendirilir. Yahut öyle çağırılır” dediği rivâ-yet edilmiştir.

331. Mu’temir babasından, o da el-Hadramî’den şöyle rivayette bulunmuştur: “Îsâ (as)’ya ‘Suyun üzerinde nasıl yürüyebiliriz?’ diye sormuşlar. O da ‘Yakîn sayesinde’ demiştir. Bunun üzerine ‘Biz yakîne erdik’ demişler. O da ‘Taş, çamur ve altının sizin gözünüzdeki değeri aynı mıdır?’ diye sormuş. Onlar da ‘Hayır’ demişler. Bu sefer o, ‘Bütün bunların benim yanımda kıymeti aynıdır’ karşılığını vermiştir.”

332. Saîd b. Ebû Saîd el-Makberî’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bir adam Meryem oğlu Îsâ’ya (as) gelmiş ve, ‘Ey hayırları öğreten! Sana zarar vermeyecek; bana da faydası dokunacak, benim bilmeyip te kendi bildiğin birşeyi bana öğret’ demiştir. O da ‘Nedir o?’ diye sormuş. Adam, ‘Bir kul

gerçekten Allah için nasıl muttakî olabilir?’ diye sormuş. Îsâ (as), ‘Çok kolay bir yolla: Allah’ı kalbinle gerçekten seversin; dar zamanında da, bol zamanında da kuvvetin nisbetinde onun için amel edersin; kendine merhamet ettiğin gibi, herkese de şefkat ve merhamet edersin’ demiştir. Adam ‘Ey hayırları öğreten! Benim hemcinslerim kimler ki?’ diye sormuş. O da Âdemoğullarının hepsidir, sana yapılmasını istemediğini sen de başkalarına yapmazsan, işte o zaman sen, hakkıyla Allah için müttakî olan bir kimsesin’ demiştir.”

333. Hayseme şöyle demiştir: “Îsâ (as) yemek hazırlar, sonra da ashabını çağırıp onlara hizmette bulunurdu. Onlara da: ‘misafirlerinize karşı işte böyle davranın’ derdi.

334. Velîd’den, Hâlid el-Hazzâ’nın şöyle dediğini işittiği rivâyet edilmiştir: “Meryem oğlu Îsâ (as), ölüleri diriltmeleri için elçilerini gönderdiği vakit onlara, ‘Şöyle şöyle deyiniz. Bir hareketle gözyaşı bulursanız, o zaman Allah’a dua ediniz’ derdi.”

335. 329 no’lu hadisin aynısıdır.

336. Ebû Saîd’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bir zât elini Resulullah’ın (sav) üzerine koymuş ve ona: ‘Ey Allah’ın Resûlü! Vücudunuzdaki hararetin şiddetinden ellerimi üzerinizde tutmaya tâkatim yetmiyor’ demiş. Resulullah da, ‘Biz peygamberler topluluğuna mükafatlar kat kat verildiği gibi, belalarda kat kat artırılır. Bir peygamber bit salgınına dûçar olup ölse, bir diğeri fakirlikle imtihan olunup, abayesi ile sürünse bile onlar bollukla sevindikleri gibi, sıkıntı ve musibetlerle de sevinirler’ demiştir.

337. Abdullah (ra): “Peygamberler koyun sağar, merkeplere biner ve yünden elbise giyinirlerdi” demiştir.

338. Vehb b. Münebbih söyle demiştir: “Meryem oğlu Îsâ (as) havârîlere, ‘Size bir hakikati söyleyeceğim. -Îsâ (as) genellikle sözlerine başlarken ‘size hakikati söyleyeceğim’ derdi- Dünyayı en çok seveniniz, musibetler esnasında feryadı figânı basanınızdır’ demiştir.”

339. Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: “Havârîler, Îsâ’ya (as) ‘Ey Îsâ! kendilerinde hiçbir korku ve kederin olmadığı Allah dostları kimlerdir?’ diye sormuşlardır. Îsâ (as) ‘Onlar, insanlar dünyanın zahirine bakarken, dünyanın batınına bakanlar, insanlar dünyanın önünü düşünürken, sonunu düşünenler, kendilerini öldürmesinden endişe ettikleri şeyi (nefislerini) öldürenler,

kendilerini (ergeç) terkedeceğini bildikleri şeyi terkedenlerdir. Böylece dünyadan daha çok istemeleri, aza talip olmaları, onu anmaları onlar için bir kayıp; dünyadan kendilerine isabet edenle sevinmeleri, hüznü olmuştur. Dünyadan haksız olarak kendilerine sunulan payeleri terkedip bırakmışlardır. Dünyalık şeyler eskiyip parçalansa onları yenilemeye yeltenmezler, dünya harap olup, viran olsa tamirine kalkışmazlar, gönüllerde dünya tamamen ölüp gitse, diriltmeye teşebbüs etmezler. Bilakis dünyalarını yıkıp âhiretlerini kurarlar, dünyayı satıp ebediyen kendileri ile beraber olanı alır, refah içerisinde olacakları bir dünyayı ellerinin tersi ile iterler. Dünya ehline, cezaya çarptırılmış saralılar nazarıyla bakarlar, ölümü çok anar, hayattan bahsetmeyi terkederler. Allah'ı ve Allah'ın zikrini çok severler. Allah'ın nuru ile aydınlanır. O'nun nuru ile çevrelerine ışık saçarlar. Onların hayreti mûcip haberleri vardır. Hayretengiz haberler onların yanındadır. Kitap onlarla ayakta kalmış, bu kitabı onlar tatbik etmişlerdir. Kitap onlardan bahsetmiş, onlar da kitabı telaffuz etmişlerdir. Kitabın bilgisi onlardadır. Onlar kitab ile bilgiye erişmişlerdir. Eriştikleri ile beraber bir nimet, umduklarından başka bir güven, sakındıklarından başka bir korku bilmezler ve tanımazlar' demiştir.”

MÛSÂ'YA (A.S.) DAİR HABERLER

d

340. Abdürrezzak Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini söylüyor: “Hızır (as), Mûsâ (as) ile karşılaşınca O'na: ‘Ey İmran oğlu Mûsâ! Münakaşayı bırak, lüzumsuz yere gezip dolaşma. Taaccüp edilecek bir durum olmadan gülme. Evine kapan ve yaptığın hatalardan dolayı gözyaşı dök’ diye tavsiyede bulunmuştur.”

341. İbn Abbas'dan (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Allah Teâlâ, Mûsâ (as) ile Hârûn'u (as) Firavun'a gönderdiği vakit onlara: ‘Sakın Firavun'un giyim kuşamı sizi aldatmasın. Zira onun işi benim elimdedir. Benim iznim olmadan ne gözünü açabilir ve ne de konuşabilir. Sakın ha! Şatafatından ona verdiklerimizle sizin gözünüzü boyamasın. Eğer arzu etseydim, Firavun'un yapmaya güç yetiremeyeceği dünya güzellikleriyle sizi de süsleyip bezerdim. Fakat bunu yapmayı sizlerin benim yanımda değersiz olduğunuzdan dolayı değildir. Ben size katımdaki kadar ve kıymetinizden nasibiniz ne ise onu vereceğim, tâ ki dünya sizin değerinizi azaltmasın. Şüphesiz ben dostlarımı bir çobanın develerini at yatağından veya çakalların ininden uzaklaştırdığı gibi dünyadan uzaklaştırım

ve yine çobanın develerini zararlı otlaktan kaçırdığı gibi kaçırırım. Böylece de onların mertebelerini nurlandırmak, kendisi ile tanındıkları çehrelerinde ve böbürlenmedikleri işlerinde kalplerini temizlemek isterim. Bil ki, kim benim dostlarımdan birisini korkutursa, bana düşmanca harp ilan etmiş demektir ve kıyamet gününde dostlarımla ödün alacak olan da benim demiştir.”

342. Abdüssâmed b. Ma’kıl, Vehb b. Münebbih’den şöyle işittiğini haber vermiştir: “Mûsâ (as), ateşi görünce hemen ona doğru yürümeye başladı. Yakın bir mesafeye kadar geldi ve durdu. Bir de ne görsün, ateş oldukça yeşil, yaş bir ağacın dallarında püsküren muazzam bir alev değil mi? Gördüğü kadarıyla ateş gittikçe tutuşup büyüyor, fakat ağaç alevlerin şiddetine rağmen gittikçe yeşerip, güzelleşiyor. Öyle baka kaldı. Ne olduğunu bilemiyordu. Sadece birisinin dallarından birini tutuşturup ağacı ateşe verdiğini düşünüyordu. Ağacın kalın kökünün sık yapraklarının, oldukça yaş oluşunun ve yeşilliğinin, ateşi söndürebileceğini tasarlayarak, öylece kaldı. Bu arada ‘Ağaçtan yere ateş parçaları düşse de alsam’ diye kolluyordu. Epeyce bir müddet bekledikten sonra, elindeki bir çubukla ağaca uzandı, bir parça ateş almak istiyordu. Mûsâ böyle yapınca ağaç ona doğru meyletti, sanki Mûsâ’yı kapmak istiyordu. Mûsâ, korkarak hemen geri çekildi, daha sonra döndü ve ağacın etrafından şöyle bir dolaştı, bu arada Mûsâ ondan birşeyler almak için çabalıyor, ağaç ta âdeta Mûsâ’yı kapmak için çaba gösteriyordu. Ama bir anda da sönüveriyordu. Mûsâ’nın hayreti çoğaldı ve ne olabilir diye düşünmeye koyuldu. Kendi kendine ‘Bir ateş, bir parça ateş almak istiyorsun vermiyor. Bu arada ağacın özünden boyuna tutuşup çoğalıyor! Ama ağacı yakmıyor? Sonra bir göz açıp kapayıncaya kadar da büyüklüğüne rağmen sönüveriyor?’ Mûsâ bu durumları görünce ‘Bu ateşte bir iş var!’ dedi ve onun yakılmasını ya birisi emretmiştir, ya da biri kendiliğinden gelip yakmıştır diye düşündü. Ama kimin emrettiğini niye emrettiğini ya da kimin niye yaptığını bilemeden şaşkın bir vaziyette kalakaldı. Bu sırada orada kalıp kalmayacağını veya geri dönmesi gerekip gerekmediğine de karar veremiyordu. O, bu düşüncelere dalmışken birden gözü ağacın dallarına doğru kayd. Bir de baktı ki, o alabildiğine yeşillik göklere doğru yayılmıştı. Mûsâ ona bakıyordu. O karanlıkları çepeçevre sarmıştı. Sonra yeşillik gittikçe açılmaya, aydınlanmaya ve beyazlaşmaya başladı. Sonunda yerden göğe doğru uzanan nurdan bir sütun halini aldı. Üzerinde âdeta gözleri kamaştırıcı güneş ışınları vardı. Ona her bakışında âdeta gözleri kopacak gibi oluyordu. O zaman, Mûsâ’nın korku ve endişesi çoğaldı, elini gözüne attı ve yere iyice yapıştı ve bir gürültü ile bir sarsıntı hissetti. Ne var ki onun o anda işittiklerinin benzerini başkalarının işitmesi ne mümkün? Mûsâ işitip gördüklerinin tesiriyle aklını kaybedecek gibi olup ta, korkusu doruk noktasına erişince ağaç cihetinden bir

nidâ duydu. Ona: ‘Ey Mûsâ!’ denilince derhal, çağrıya icabet etti, fakat kimin çağırıldığını dahi bilmiyordu. Bu kadar çabuk icabet etmesi ise bir ünsiyetin tezâhürü idi ve arka arkaya; ‘Geldim, geldim! sesini duyuyorum, varlığını hissediyorum, ama yerini göremiyorum, neredesin’ diye sordu. Ona: ‘Ben senin üzerinde, yanında, önündeyim ve sana senden daha çok yakınım’ dedi. Mûsâ, bunları işitince iyice anladı ki, bütün bunlar sadece azîz ve celîl olan Rabbine yaraşır şeylerdi. Hemen, ‘Evet, Sensin Allahım! Ama duyduğum senin sesin mi yoksa elçinin sesi mi?’ diye sordu. Allah (cc), ‘Hayır hayır? Benim, seninle konuşan. Bana yaklaş’ dedi. Mûsâ elleri ile esasına yapıştı ve bir hamle ile ayağa kalkıverdi. Birden göğsü titredi, ayakları dolaştı, dili tutuldu, kalbi kırıldı, ikinci bir hamleyi daha yapacak dermanı kalmadı. Âdeta bir ölü gibi idi. Ne var ki, hâlâ can taşıyordu. Daha sonra korka korka ilerledi ve kendisine nidâ edilen ağacın yakınında bir yere kadar geldi ve durdu. Rab Tebâreke ve Teâlâ, ‘O sağ elindeki bak. O nedir, ey Mûsâ?’ dedi. Mûsâ: ‘O benim asamdır’ karşılığını verdi. Allah (cc), ‘Ne yaparsın onunla?’ diye sordu. Bunu, O’ndan daha iyi bilen kimse olamaz Mûsâ, ‘O’na dayanırım, onunla davarlarım yaprak silkelerim, onunla daha başka işlerimi de karşılarım.’ dedi. Asâ, Mûsâ’nın daha başka işlerine de yarardı. O iki çatal olup, çatalların altı çengelimsi bir tarzda idi. Rab Tebâreke ve Teâlâ, Mûsâ’ya: ‘At onu ey Mûsâ!’ dedi. Mûsâ, Allah Teâlânın onu fırlatıp atmasını istediğini zannetti ve bir daha almamak üzere kaldırıp attı. Bir de baktı ki asâ iri bir yılan oluvermiş. Ona bakanlar bakakalmışlar, o ise yerde birşeyler (yutmak) istercesine sürünüyor, deve büyüklüğünde kayaları yutuyor, dişleri ile iri iri ağaçların köklerine vuruyordu. Gözleri ile ona bakıp hemen ateş tutuşturuyordu. Çengel âdeta üzeri kıllanmış mızrağa dönmüş, çatalları ise geniş bir kuyuya çevrilmişti.

Mûsâ bunları görünce arkasına dahi bakmadan dönüp kaçtı. İyice uzaklaştı ve artık yılanın kendisine erişemeyeceğini düşündü, daha sonra Rabbini hatırladı ve utanarak beklemeye başladı. Sonra, ‘Ey Mûsâ, daha önce bulunduğun yere (bana) dön!’ diye seslenildi. O da büyük bir korku içerisinde evvelki yerine döndü. Ve Rabb Teâlâ, ‘Al onu! Korkma sakın, zira biz onu ilk şekline çevireceğiz’ diye seslendi. Bu sırada Mûsâ’nın üzerinde yünden bir zırh vardı. Allah Teâlâ, asâyı almasını emredince o zırhının eteğini dizine koydu. O esnada bir melek: ‘Şu sakındığın hususta Allah bize müsâde etse, zırhın (âban) seni kurtarabilir mi, Ey Mûsâ?’ diye sordu. Mûsâ; ‘Hayır, ama ne var ki ben zayıfım ve za’ftan yaratıldım’ karşılığını verdi.

Mûsâ daha sonra elini (âbanın altından) çıkardı ve yılanın ağzına koydu. Öyle ki onun kök ve azı dişlerini hissediyordu, eliyle onu kavradı, bir de ne görsün, o

sopası değil mi? Elini uzattı ki, onu yaslandığı vakit elini koyduğu iki çatal kısmının arasından tutmamış mı?

Allah Teâlâ ona, ‘Yaklaş!’ dedi. Mûsâ yaklaşıya yaklaşıya ağacın yanına kadar geldi ve sırtını ağacın gövdesine dayayıp, (bir müddet) öylece kaldı. (Bu arada el ve ayaklarındaki titreklik de geçti.) Asâsını iki eliyle tuttu, kafasını da önüne eğdi. Sonra Allah Teâlâ ona: (Ey Mûsâ!) Bugün seni öyle bir makama erdirdim ki, senden sonra hiçbir beşerin ona erişmesi sözkonusu değildir. Seni kendime yakınlaştırdım ve öyle ki, kelâmımı dahi işittin. Artık benim resûlüm olarak git. Benim gözetimimde olacaksın (veya) gözüm ve kulağım seninle (sendedir). Her zaman inayet ve yardımım seninle olacak. Sana saltanatımdan bir zırh giydirdim ki, benim emrimi yerine getirirken ondan güç alacaksın. Sen erlerimden yüce bir ersin, seni yaratıklarım içerisinde zayıf bir yaratığa elçi olarak gönderiyorum. O, benim nimetimi inkar ediyor, tuzağımdan kendini güçlü hissediyor. Dünya hayatı onun gözünü boyadı, aldattı. Öyle ki hakkımı, Rab oluşumu inkar edip benden başkasına kul oldu (ibadet etti). Azametime yemin olsun ki, eğer kendimle mahlûkâtın arasına koyduğum özür ve hüccet olmasaydı, onu kızdığı zaman göklerin, yerin, ağaçların, denizlerin gazaba geldiği Cebbâr (sıfatım ne icabettiriyorsa öylece) yakalardım. Eğer göğe emir buyursam, üzerine taş yağdırdı. Yere emreylesem, üzerine taş yağdırırdı. Dağlara emretsem, ezer geçerdi, denizlere buyursam boğar atardı. Ne var ki o, benim gözümde düşmüş, yanımda hiçbir değeri olmayan bir varlıktır. Onu hilmim kuşatmıştır. Ben katımdakilerle müstağnîyim ve gerçek şu ki, Ben âlemlerden müstağnîyim ve Benden başka da böyle olan yoktur. Ona seninle gönderdiğim ilahi hakikatları tebliğ et. Kulüm olmaya ve birliğimi ikrara çağır. (Daha evvel insanların başına getirdiğim) Azametli günlerimi ona hatırlat, azabımdan ve kahrımdan onu sakındır ve ona gazabım karşısında hiçbir şeyin mukavemet edemeyeceğini haber ver.

Onunla (kendi aranızda) yumuşak konuş. Belki öğüt alır da korkar. Ona benim af ve bağışlamaya, azap ve cezaya çarptırmadan daha çabuk davrandığımı söyle. Dünya zinetlerinden ona verdiklerim sakın seni korkutmasın. Zira onun ipi Benim elimdedir, Benim iznim olmadan ne gözünü açıp kapatabilir, ne konuşabilir ve ne de nefes alıp verebilir. Ona, ‘Rabbimin davetini kabul et, zira O, affı geniş olandır. Sana da dört yüz sene mühlet verdiği halde sen bu süre zarfında hep O’na harp açtın. Ona benzemeye çalıştın, kullarını O’nun yolundan alıkoydun. O ise sana gökten yağmur indirdi, yeryüzünü münbit kıldı. Hastalanmadın, yaşlanmadın. Fakr-u zarurete düşer olmadın. Hiçbir zaman alt edilmedin. Eğer O, bütün bunları çabucak başına getirmeyi veya verdiklerini

elinden almayı dileseydi bunu hemen yapardı. Ne var ki O, büyük bir hoşgörü ve sabır sahibidir' de.

(Ey Mûsâ!) Sen ve kardeşin onunla cihad edin. Siz onunla cihad etmek için seçildiniz. Eğer karşısında duramayacağı bir ordu getirmek isteseydim, mutlaka yapardım. Fakat o nefsi ve çevresindekilerle mağrur olmuş güçsüz, bilsin ki (tarafımdan gönderilmiş) az bir topluluk, iznimle büyük bir kalabalığı pekala yenebilir. Onun süsü ve elindeki nimetler sizi büyülemesin, gözünüzü de onlara dikmeyin. Çünkü o dünyanın ve lüks içinde yüzenlerin (geçici) süsüdür. Eğer isteseydim Firavun baktığı zaman verdiklerimin bir benzerini elde etmeye gücünün asla yetmeyeceğini anlayacağı dünya süsleriyle sizi bezerdim. Fakat Ben sizi bundan uzaklaştırıyorum ve dostlarım için Ben hep böyle yaparım. Bu benim tâ ezelden, onlar için tercih ettiğim bir husustur. Ben dostlarımı dünya nimetlerinden ve rahatından el etek çektiririm. Nasıl ki, develerini seven bir çoban onları tehlikeli otlaktan uzaklaştırırsa, nasıl ki develerine müşfik bir çoban onları at yatağından (veya çakalların ininden) uzaklaştırırsa, öylece dünya hayatı ve süsünden uzaklaştırırım. Bu onların benim katımda değersiz olduklarından dolayı değildir. Bu ancak onların Benim kerametimden nasiplerini tamamlamaları dünya ve nefislerinin ellerinden hiçbir şeyi almaya imkan bulamaması içindir. Haberin olsun ki, bir kul Bana karşı dünyada zâhid olmaktan daha iyi bir süsle bezenmemiştir. Çünkü bu Allaktan gereği gibi korkanların zînetidir. Üzerlerinde huşu ve vakar ile tanındıkları zühd elbiseleri vardır. Çehrelerinde ise secde izi vardır. İşte gerçek dostlarım bunlardır. Onlarla karşılaştığın zaman kanatlarını onlara ger, kalbini ve dilini hoş tut. Haberin olsun ki, kim benim dostlarımdan birini hakir görür, ona korku verirse mutlaka bana harp ilan etmiş ve Beni de bu harbe davet etmiş demektir. Ben ise dostlarının yardımına herşeyden çabuk yetişenim.

Bana harp ilan eden, karşımda mukavemet edebileceğini mi zannediyor? Yahut da bana karşı savaşa yeltenen beni aciz bırakacağını mı hesaplıyor? Yoksa, bana karşı savaş meydanına çıkan beni alt edeceğini, benden kaçıp kurtulacağını mı tasarlıyor? Nasıl olur da Ben dünya ve ahirette onların öcünü alan iken muhtaç oldukları yardımı başkasına havale edebilirim?

Mûsâ (as), etrafı korulukla çevrili bir şehirde bulunan Firavun'a gitmek üzere yöneldi. Arslanlar korulukta bakıcıları ile beraber bulunduruluyorlar ve birisinin üzerine bırakılıp salıverildiklerinde de derhal onu parçalayıp yiyiveriyorlardı. Şehirde koruluktan giren dört tane kapı bulunuyordu. Mûsâ Firavun'un görebileceği en büyük yoldan şehre girmeye teşebbüs etti. Arslan Mûsâ'yı

görünce tilkiler gibi çılgınlık attı, ancak bakıcıları onu durdurdular. Mûsâ yoluna devam etti ve Firavun'un kapısına kadar geldi. Asâsı ile kapıyı çaldı. Üzerinde yünden bir cübbe ve bir de gömlek vardı. Kapıcı onu görünce cesaretine şaşıtı ve ona müsaade etmeyip geri çevirdi. Ve Mûsâ'ya, 'Sen kimin kapısına vurduğunun farkında mısın? Bu kapı efendinin kapısıdır' dedi. Mûsâ ise, 'Ben, sen ve Firavun hepimiz Rab Teâlânın kullarıyız, ben ona yardım edeceğim' dedi. Kapıcı diğer bir kapıcıya, o ise diğer kapıcılara, durumu bildirdiler. En son kapıcıya kadar durum ulaştı. Bundan ötesinde ise yetmiş tane muhafız vardı. Her bir muhafızın emrinde de Allahın dilediği kadar (sayısız) asker vardı. Bugünün en büyük lideri gibi sonunda haber Firavun'a bildirildi. O 'Alın katıma' dedi. Mûsâ içeriye alındı. İçeriye girer girmez Firavun ona: 'Seni tanıyorum' dedi. Mûsâ, 'Evet' karşılığı verdi. Firavun, 'Bebekliğinde biz seni yetiştirmedik mi?' deyince Mûsâ, Allah indinde zikredildiği şekilde ona karşılık verdi. O zaman Firavun onu yakalamalarını emretti. Mûsâ onlardan daha erken davranarak asâsını yere atıverdi. O birden apaçık bir yılan oldu; insanların üzerine hücum etmeye hazırды. Halk kaçıştı ve içlerinden yirmibeş bin kişi öldü. Birbirlerini ezip öldürdüler. Firavun perişan bir vaziyette kaçıp eve saklandı ve Mûsâ'ya 'Aramızda bir zaman tayin et ve o vakitte seninle görüşelim' dedi. Mûsâ: 'Bu şekilde emrolunmadım. Ben yalnızca seninle savaşmakla emrolundum. Eğer sen dışarıya çıkmazsan, ben içeri girerim' dedi. Allah Teâlâ Mûsâya vahyederek aralarında bir zaman tayin etmelerini ve Firavun'a bu zamanı kendisinin kararlaştırmasını söylemesini bildirdi. Daha sonra Firavun 'Bana kırk gün müddet ver' dedi. Mûsâ da bunu kabul etti. Firavun kırk gün zarfında sadece bir kez helaya giderken, kırkıncı gün kırk sefer oraya gitmiştir. Mûsâ şehirden ayrılmış, giderken arslanın yanına uğramış; arslan kuyruğunu dikerek onunla bir müddet yürümüş ve onu uğurlamıştır. Bu esnada ne onun ve ne de İsrailoğullarından bir tek kimsenin üzerine hamle yapmamıştır.

343. Nevf el-Bekâli şöyle demiştir: Allah Teâlâ dağlara: 'Sizden birinizin üzerine ineceğim' diye vahyetmiş; bunun üzerine bütün dağlar böbürlenip yükselmişlerdir. Ancak Tur Dağı öyle yapmamış, tevazu göstererek: 'Allahın benim için takdir ettiğine razı olurum' demiştir. Ve iniş de onun üzerinde gerçekleşmiştir.

344. Vehb b. Münebbih'ten şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Mûsâ (as), Allah Teâlâ'ya: 'Ya Rabbi bana ne emredersin?' diye sormuş. O da: Bana hiçbirşeyi ortak koşmamanı!' cevabını vermiş. Mûsâ, 'Başka neyi emredersin?' diye sormuş. O, 'Annene karşı iyi davranmanı!' demiş. Mûsâ, 'Daha neyi, ya Rabbi?' diye sormuş. O, 'Annene iyi davranmanı' demiş. Mûsâ, tekrar 'Başka neyi

emredersin, ya Rabbi?’ diye sormuş. O tekrar, ‘Annene iyi davranmanı’ cevabını vermiştir.” Vehb diyor ki: “Babaya iyilikte bulunmak ömrü uzatır. Anneye iyilikte bulunmak ise eceli tutar.”

345. Vehb b. Münebbih’ten şöyle dediği rivâyet edilmiştir; “Mûsâ (as), Cenab-ı Hakka: ‘Ya Rabbi, (kulların Senin) başlangıcının nasıl olduğunu soruyorlar’ demiş. O da, ‘Onlara herşeyden önce olduğumu, herşeyi benim meydana getirdiğimi ve herşey (yok olduktan) sonra yine benim var olacağımı haber ver’ demiştir.

346. Ebû İshâk’tan, Amr b. Meymûn’u şöyle derken işittiği, rivâyet edilmiştir: “Mûsâ, Arşta bir adam görmüş ve onun yerine gıpta etmiştir. Bunun üzerine onun durumunu soruşturmuştur. (Melekler) ona şöyle karşılık vermişlerdir: ‘Sana onun amelini söyleyeyim mi? O, Allah’ın fazlından insanlara verdiğiinden dolayı onlara hased etmezdi, koğuculuk yapmaz, ebeveynine isyan etmezdi. Mûsâ, ‘Ya Rabbi, kim ebeveynine isyan eder ki?’ diye sormuş. O da, ‘Onlara hakaret edilmesine sebep olur ve onlar da hakarete maruz kalırlar’ demiştir.

347. Ebû’l-Celed’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Mûsâ (as), Rabbından kendisine muhkem bir âyet indirmesini istemiş ve ‘Onu kullarına iletayim’ demiştir. Allah Teâlâ da ona vahyetmiş ve ‘Ey Mûsâ, kullarımın sana getirmelerini arzuladığın şeyi sen onlara götür’ demiştir.

348. Ebû’l-Celed’den şöyle rivâyet edilmiştir: “Allah Teâlâ Mûsâ’ya (as) vahyetmiş ve ona, ‘Ey Mûsâ, beni zikrettiğin zaman, âzâların titresin ve zikrim esnasında da huşu ve sükunet içerisinde ol. Yine Beni zikrettiğin vakit dilini kalbine tâbi kıl. Benim huzurumda kıyama durduğun vakit küçük, zelil bir kul gibi dur. Nefsini kına, çünkü o kınanmaya en müstehak olandır. Bana münâcaatta bulunduğun zaman titreyen bir kalp ve doğru bir lisanla yakarıştta bulun!’ demiştir.

349. Ebû’l-Celed’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Mûsâ (as), Allah Teâlâ’ya: ‘Ya Rabbi! Bana verdiğin nimetleri küçük görüp dururken ve Sen de benim yaptığım bütün işlere rağmen beni cezalandırmazken, ben Senin şükürünü nasıl yerine getirebilirim?’ demiş ve Allah Teâlâ ona vahyederek, ‘İşte şimdi bana şükrettin ey Mûsâ!’ demiştir.

350. Ka’b el-Ahbâr’dan şöyle rivayette bulunulmuştur: “Mûsâ dualarında: ‘Allahım tevbe ile kalbimi yumuşat, onu kaya gibi katı kılma’ derdi.”

351. el-Münzir, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu haber veriyor: "Allah Tebâreke ve Teâlâ, Hz. Mûsâ'ya, 'Kavmine söyle, Bana yönelsinler ve Zilhicce'nin on gününde Bana yakarsınlar. Onuncu günde Bana teveccüh etsinler ve Ben onları bağışlayayım' dedi." Vehb diyor ki: "O gün yahudilerin istedikleri gündür. Fakat onda yanılmışlardı. Zira hesapları Arapların (kameri) hesabından daha doğru değildir."

352. Süfyân b. Uyeyne'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Yahya (as) ile Îsâ (as) bir beldeye gelirler; Îsâ (as) oranın şirretlilerinin kimler olduğunu; Yahya (as) ise iyilerinin kimler olduğunu, sorardı.Îsâ'ya (as), 'Sen neden şerir kimselerin yanına geliyorsun?'denilir, o da 'Ben doktorum, hastaları tedavi ederim' derdi."

353. Ka'b el-Ahbâr'dan şöyle bir rivayette bulunulmuştur: "Allah Teâlâ, Mûsâ (as)'ya vahyederek: '(Ey Mûsâ!) Hayrı öğren ve öğret. Zira Ben yerlerini yadırgamasınlar diye hayrı öğrenen ve öğretenleri kabirlerinde nura garkedeceğim' demiştir."

354. Ka'b şöyle demiştir; "Mûsâ (as) Rabbine: 'Ya Rabbi! Sen yakında mısın, yoksa uzakta mısın? Yakında isen Sana gizliden gizliye dua edeyim. Yok eğer uzakta isen sana yüksek sesle bağırarak yakarayım' dedi. Allah Teâlâ, 'Ey Mûsâ! Ben, Beni zikredenin yanbaşıdayım, dedi. Mûsâ, 'Ya Rabbi! Bizim bir halimiz diğer halimizi tutmaz. (yani iyi halde de bulunduğumuz olur, kötü halde de) Öyle zaman olur ki, üremizde Senin adını ağzımıza almaktan kaçınırsın ' dedi. Allah Teâlâ, 'Nedir o hal ey Mûsâ?' diye sordu; Mûsâ, 'Cünüblük ve helâda bulunmadır' karşılığını verdi. Allah Teâlâ, 'Ey Mûsâ, Beni her hâlükârda zikret' dedi."

355. Katâde diyor ki: "Allahın Peygamberi Mûsâ (as): 'Ya Rabbi! Dünyaya en az verdiğin şey nedir?' diye sormuş. O da: 'Dünyaya verdiğim en az şey adâlettir' karşılığını vermiştir."

356. Ebû Abdullah es-Sülemî, Yahya b. Süleymân'ın adını zikrettiği bir zattan naklen şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: "Mûsâ (as), Cenâb-ı Hak'tan bir ihtiyacını talep etmiş, ancak (isteğine derhal karşılık verilmeyip) gecikmiş ve 'Mâşaallah (eğer Allah dilerse)' demiş. Bir de bakmış ki isteği hemen yerine getirilmiş. Sonra 'Ya Rabbi, şu kadar zamandan beri Senden hâcetimi talep ediyorum, oysa Sen onu bana şimdi verdin (neden?)' diye sormuş. Cenâb-ı Hak, Mûsâ'ya vahyederek, 'Ey Mûsâ! Mâşaallah sözünün ihtiyaclarının

karşılanmasında en müessir söz olduğunu bilmiyor musun?’ demiştir.”

357. Ebû Abdullah es-Sülemî, Yahya b. Süleym ez-Zârifî’nin adını zikrettiği bir zattan naklen şöyle dediğine şâhit olduğunu söylüyor: “Meleklerin (gök âlemindeki) şeytanları kulak misafiri olup (bilgi) çalarlarken korkuttukları kelime ‘Mâşaalah’ sözüdür.”

358. Ka’b b. Alkame’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Mûsâ (as), Firavun’dan (kurtulup) kaçarken Cenâb-ı Hakk’a, ‘Ey Rabbim, bana ne öğüt verirsin’ demiş. O da, ‘Beni hiç bir şeyle ortak tutmayı daima Beni tenzih etmeni öğütlerim, çünkü Ben böyle olmayana ne rahmet eder ve ne de arındırırım’ demiştir. Mûsâ, ‘Daha neyi öğütlersin, ya Rabbi?’ demiş. Rab Teâlâ: ‘Annemi; zira o seni meşakkat üstüne meşakkatle karnında taşımıştır’ cevabını vermiş. Mûsâ, ‘Başka ya Rabbi!’ demiş. Rab Teâlâ, ‘Sonra babanı öğütlerim’ demiş. Mûsâ, ‘Sonra neyi’ demiş. Rab Teâlâ, ‘Sonra kendin için arzuladığını bütün insanlar için arzulaman; kendin hoşlanmadığın bir şeyi bütün insanlar için de çirkin görmen’ demiştir. Mûsâ, ‘Daha neyi öğütlersin, ya Rabbi?’ demiş. Allah Teâlâ, ‘Kullarımın işlerinin başına getirilersen, ihtiyaçları konusunda onları meşakkate sevketmemeni, çünkü sen Benim rızamı amaçlıyorsun. Ben ise görmekteyim, işitmekteyim, (bütün yaptıklarınıza) muttali olmalıyım’ karşılığını vermiştir.

DÂVÛD’UN (A.S.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

359. Enes b. Mâlik (ra)’den, Resûlullah (sav)’ın Cebrâil’e (as) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Niçin Mikâil (as)’i hiçbir vakit gülerken görmüyorum?”. Cebrâil (as): “Ateş yaratıldığı günden beri Mikâil hiç gülmemiştir ki.” demiştir.

360. İsmâil b. Abdullah b. Ebû’l-Muhacir’den şöyle bir rivayette bulunulmuştur: “Dâvûd Peygamber, çok ağladığından dolayı kıvranıyor ve ‘Bırakın beni, ağlama günü gelmeden kemiklerin yakılacağı, sakalların tutuşturulacağı gün gelmeden önce ağlayayım. Bırakın beni, Allah’a asla isyan etmeyen, emroldukları işi derhal yerine getiren güçlü meleklerle benim için emir verilmeden önce ağlayayım’ diyordu.”

361. Hasan'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Allahın Peygamberi Dâvûd (as) şöyle demiştir: ‘Ya Rabbi! Vücudumdaki kıllardan her birinin ikişer tane dili olsa, gece ve gündüz, bütün zamanlarda Seni zikretseler, yine de bana verdiği bir nimetin hakkını edâ etmiş olamam.’”

362. Muğîre b. Uyeyne'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Allah'ın Peygamberi Dâvûd (as), Allah Teâlâ'ya: ‘Ya Rabbi! Bu gece seni benden daha uzun süre zikreden bir kulun oldu mu?’ diye sormuş. Allah Teâlâ, ona vahyederek, kurbağanın ne iyi bir yaratık olduğunu bildirmiş ve, ‘Ey Dâvûd ailesi, şükredin; kullarımdan sükreden azdır’ âyetini indirmiştir. Dâvûd (as), ‘Ya Rabbi! Sana (layıkıyla) şükretmeye nasıl güç yetirebilirim ki! Nimeti veren, onunla rızıklandıran, sonra nimet üstüne nimet vererek artıran Sensin. Nimet de Senden, şükür de Senden, nasıl olur da ben Sana şükretmeye takat getirebilirim?’ dedi. Rab Teâlâ o zaman ‘Ey Dâvûd, şimdi beni hakkıyla tanıdın, bildin’ diye cevap vermiştir.

363. Ebû Bekir el-Ca'd'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Duyduğuma göre Dâvûd (as) şöyle demiştir: ‘Ya Rabbi! Sırf Senin rızan için kederli birini taziye edenin mükâfaatı nedir?’ Cenâb-ı Hak: ‘Ona Takvâ elbisesi giydirmemdir’. Dâvûd (as): ‘Peki sadece Senin rızanı güderek bir cenazenin gömülmesine iştirak edenin mükâfaatı nedir?’ Cenâb-ı Hak: ‘Onun cenazesine de meleklerin tâbi olması ve ruhlar içerisinde Benim onun ruhuna rahmet etmemdir.’ Dâvûd (as): ‘Ya Rabbi! Yalnızca Senin rızanı talep ederek bir yetimi ya da bir düşkünün gözetken kimsenin mükâfaatı nedir?’ Cenâb-ı Hak: ‘Gölgeyden (Benim gözetimimden) başka hiçbir gölgenin bulunmadığı günde onu arşımın gölgesinde gölgelendirmemdir.’ Dâvûd (as): ‘Ya Rabbi! Peki Senin haşyetinden gözleri dolup taşan, ağlayan kimsenin mükâfaatı nedir?’ Cenâb-ı Hak: ‘En büyük korku gününde onu güvende kılmam ve yine onu cehennemden kaynar ateşinden muhafaza buyurmamdır.’ demiştir.”

364. Malik şöyle demiştir: “Dâvûd (as); ‘Ey Allahım! Muhabbetini bana canımdan, kulağımdan, gözümden, ehlinden ve buz gibi soğuk sudan daha sevimli kıl’ demiştir.”

364. el-Cerîrî şöyle demiştir: “Duyduğuma göre, Dâvûd (as) Cebrâil'e (as); ‘Ey Cebrâil, en faziletli gece hangi gecedir?’ diye sormuş. Cebrâil (as) da; ‘Ey Dâvûd! Bilemiyorum. Fakat şunu söyleyeyim, seher vaktinde arş titrer, sallanır’ demiştir.”

365. Ubeyd b. Umeyr'den şöyle rivayette bulunulmuştur: “Dâvûd’un (as) gözyaşlarından çevresinde bir bahçe oluşmuş. Allah Teâlâ ona vahyederek: ‘Ey Dâvûd, malını ,mülkünü, evlad-u iyâlini artırmamı ister misin?’ demiş. O da: ‘Yâ Rabbi, (sadece) beni bağışlamamı isterim’ demiştir.”

366. Ömer b. Abdurrahman, Vehb b. Münebbih’in şöyle dediğine şahit olduğunu söylemiştir: “Dâvûd (as), hata ettiği zaman gözyaşlarından (ağızına isabet edenler) hariç, yemek yememiş, içeceklerini de ancak gözyaşları ile karışık içmiştir.”

367. Ömer b. Abdurrahman, Vehb b. Münebbih’in şöyle dediğine şahit olduğunu söylemiştir: “Dâvûd (as): ‘Ya Rabbi! Ben güneşin hararetine tahammül edemiyorum; ateşinin sıcaklığına nasıl dayanırım! Ya Rabbi! Ben Senin rahmetinin sesine (gök gürlemesine) tahammül edemiyorum; azabının sesine nasıl dayanacağım?’ demiştir.”

368. Ömer b. Abdurrahman, Dâvûd (as)’un, dualarında: “Ey Allahım! Beni (Seni) unutacak kadar fakir kılma(dığın gibi), (Sana karşı) azgınlık edecek kadar da zengin etme” dediğinin kendisine söylenildiğini haber vermiştir.

369. Ca’fer Ebû İmrân el-Cevnî’nin şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermiştir: “Ebû İmran: ‘Sana davacıların haberi ulaştı mı? Ma’bedin duvarına tırmanıp, Dâvûd’un yanına girmişlerdi de Dâvûd onlardan korkmuştu... âyetini okumuş ve ‘Dâvûd’un yanına gelmişler ve o da onlardan korkmuştu’ dedikten sonra, Korkma, biz birbirine hasım iki davacıyız, aramızda adâletle hükmet, haksızlık etme, bizi dosdoğru yola götür’ dediler. (Şeklindeki devâmını zikrederek şöyle demiştir:) ‘Davalıların oturduğu kuma (yere) oturun’ demiş ve onlar da gösterilen yere oturmuşlardır. Dâvûd (as)’un ‘Anlatın bakalım’ demesi üzerine, birisi: ‘Bu kardeşimin doksandokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. Böyle iken ‘Onu da bana ver’ dedi ve tartışmada beni yendi.’ dedi. Dâvûd (as), bu işe şaşırıp kaldı ve: ‘Yemin olsun ki, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemekle sana haksızlıkta bulunmuştur. Doğrusu ortakçılardan çoğu birbirlerinin haklarına tecavüz ederler..’ deyiverdi. Diğerleri ona çıkışarak: ‘Ey Dâvûd! Belki sen kafası sopayla kırılacak adamsın’ dedi ve kalkıp gittiler. Dâvûd (as), derhal hatâsından dolayı azarlandığını anladı ve olduğu yerde secdeye kapanarak kırk gün, kırk gece farz namazlar hariç olmak üzere kafasını hiç kaldırmadı. Öyle ki sonunda eli, yüzü ve dizleri yara bağladı. Bir melek gelerek! ‘Ey Dâvûd! Ben Rabbinin elçisiyim, Sana, seni bağışladığımı, artık kafanı kaldırmanı söylüyor’ dedi. Dâvûd ‘Nasıl olur ya Rabbi! Sen adâletle

hükmedersin, Sen Deyyan olansın ve Senin katında hiç bir zâlimin zulmü geri bırakılmaz, nasıl olur da beni bağışlarsın?’ dedi. O vaziyette Allahın dilediği zamana kadar bırakıldı. Daha sonra bir başka melek gelerek Dâvûd (as)’a, ‘Ey Dâvûd! Ben Rabbinin sana gönderdiği kişiyim, Rabbin sana diyor ki: ‘Sen ve beraberinde bir çocuk kıyamet gününde Bana geleceksiniz. Bunu Bana davalayacaksınız. Ben de senin aleyhinde hükümde bulunarak, ona hakkını vereceğim. Sonra da ondan hakkını bağışlamasını isteyeceğim, o da hakkını Bana verecek, Ben de onu cennetime koyacağım, tâ ki hoşnud olsun. Sonrada seni bağışlayacağım’ Dâvûd (as): ‘Şimdi Senin gerçekten beni bağışladığını bildim, ya Rabbi!’ demiştir.”

370. Abdurrahman b. Bûzriye şöyle demiştir:“Zebûr’da Dâvûd (as) ehlinin üç kısım oldukları bildirilmiş ve ‘Müjdeler olsun günahkarların yoluna girmeyenlere, müjdeler olsun zâlimlerin emrine boyun eğmeyenlere ve müjdeler olsun serkeş, battal kimselerle düşüp kalkmayanlara!’ denilmiştir.”

371. Hasan, Dâvûd (as)’un; “Ya Rabbi! En güzel rızık hangisidir?’ diye sorduğu, onun da: ‘Elinin emeği olan, ey Dâvûd!’ diye cevap verdiğini rivâyet etmiştir.

372. Atâ b. es-Sâib’in, Ebû Abdullah el-Cedelî’nin şöyle dediğine şahit olduğu rivâyet edilmiştir: “Allah Teâlâ, Dâvûd’a (as) vahyederek, ‘Ey Dâvûd! Beni sev, Beni sevenleri de sev ve Beni de kullarıma sevdire!’ demiştir. Dâvûd (as), ‘Ya Rabbi, bu nasıl olur, Seni seveceğim fakat nasıl onlara sevdireceğim?’ demiş. Cenâb-ı Hak; ‘Beni anarsın ve beni ancak en güzel biçimde zikredersin’ demiştir.

373. Mesleme’den şöyle rivâyet edilmiştir: “Dâvûd (as) Allah Teâlâ’ya: ‘Ya Rabbi! Senin şükrüne ancak, yine Senin nimetinle erişip dururken, ben Sana nasıl şükredeceğim?’ demiş, Allah Teâlâ da ona vahyederek, ‘Elindeki nimetlerin benim tarafımdan verildiğini biliyor musun?’ demiş. O da, ‘Evet, ya Rabbî, biliyorum’ karşılığını vermiş, bunun üzerine Allah Teâlâ: ‘Ben senin bu durumundan, şükür olarak râzı oluyorum’ demiştir.”

374. Ebû’l-Celed’den Allah Teâlâ’nın Dâvûd (as)’a şöyle vahyettiği yolunda bir rivâyette bulunulmuştur: “Ey Dâvûd! Sıdk (mertebesine erişen) kullarıma söyle, kendilerini beğenip te amellerine fazla güvenmesinler. Zira kullarımdan herhangi birini hesaba çeker adâletimle muamelede bulunursam, mutlaka azabıma düşer olur. Hatâ eden kullarıma da müjdele, çünkü Benim vazgeçip bağışlayamayacağım büyüklükte hiçbir günah yoktur.”

375. Ebû'l-Celed'den şöyle bir rivâyette bulunulmuştur: “Dâvûd (as), (bir gün) birisine emrederek insanları cemaatle namaza çağırmasını istemişti. İnsanlar da Dâvûd (as)'un o gün va'z-u nasihatta bulunup dua edeceğini bilerek, hep beraber (namaz için) çıkmışlardı, Dâvûd (as) yerini alınca: ‘Allahım bizleri bağışla’ dedi ve çekilip gitti. ‘Ne oluyor size, neyiniz var?’ şeklinde sordular. Bunun üzerine bir kısmı: ‘Allahın Peygamberi sadece dua etti, sonra da çekilip gitti ha!’ dediler. Diğerleri: ‘SübhaneAllah! Biz bu günün ibadet, dua, va'z-u nasihat ve terbiye günü olacağını zannediyorduk. Demek sadece dua etti, öyle mi?’ diye söylendiler. Allah Teâla, Dâvûd'a (as) vahyederek: ‘Kavmine tebliğ et, çünkü onlar senin duanı azımsadılar. Ben kimi bağışlarsam onun hem dünya hem de âhiret işlerini yoluna koyarım’ dedi.”

376. Hâlid b. Sâbit er-Rib'î, “Dâvûd (as)'un Zebûr'u denilen, Zebûr'un giriş kısmını buldum, orada: ‘Hikmetin başı Allah korkusudur (yazılıydı.)’ demiştir.

377. Ebû's-Selûl'ün şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Dâvûd (as), mescide gelir ve İsrailoğullarından en köhne halka hangisi ise onların yanına gider otururdu. Sonra da, (kendini kasederek) ‘Miskinlerin ortasında bir miskin’ derdi.”

378. İbn Abbas (ra), Allah Teâla'nın Dâvûd (as)'a vahyederek: “Zâlimlere söyle Beni anmasınlar. Çünkü Beni ananı anmaya ahdettim. Benim onları anmam ise sadece onları lânetlememdir” dediğini rivâyet etmiştir.

379. Eyyûb el-Filistînî şöyle demiştir: “Dâvûd (as)'un Mezmûr'unda (yani Zebûr'da) Allah Teâlâ'nın, ‘Biliyor musun, kullarımdan kimleri bağışladım?’ diye Dâvûd'a (as) sorduğu, onun da: ‘Kimler, ya Rabbi?’ diye karşılık vermesi üzerine Allah Teâlâ'nın, ‘Bir günah işlediği zaman, mafsalları çaturdayan (son derece pişman olan) kimselerdir. İşte böyle olan kimseler üzerine günah yazmamalarını meleklerime emrederim’ buyurduğu, yazmaktadır.

380. Urve, babasının şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Dâvûd (as), hurma yaprağından sepet imal eder, sonra onları çarşıya gönderip satarak elde ettiği para ile geçimini temin ederdi.

381. Abdullah b. Ebû Âsım, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu haber veriyor: “Allah Tebâreke ve Teâla, Mûsâ'ya vahyederek dedi ki: ‘Kavmin Benim için evler yapıyor, Bana kurbanlar kesiyor, Ben ise ne evde oturur ve ne de et yerim. Fakat Benimle onlar arasındaki alâmet, onların zengin ile fakir arasında adâletle muamele etmeleridir. Ve yine onlarla Benim aramdaki

bir diğ er alâmet de şudur: Onlar fakirleri razı ettikleri zaman Ben de razı olurum. Onları kızdırdıkları vakit Ben de gazaplanırım.”

MUSÂ'NIN (A.S.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

382. Abdullah b. Cübeyr, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu bildiriyor: “Mûsâ (as), İsrailoğullarına: ‘Bana en hayırlı adamınızı getirin’ dedi. Onlar da getirdiler. Bunun üzerine (adama dönüp) ‘Sen İsrailoğullarının en hayırlı kişisi misin? diye sordu. Adam da: ‘Öyle iddiâ ediyorlar’ cevabını verdi. Adama: ‘Git, bana en şerir olanlarını getir’ dedi. Adam gitti. Bilâhare yanında hiç kimse olmadığı halde geldi. Mûsâ: ‘Bana en şerirlerini getirdin mi?’ diye sordu. Adam: ‘Ben kendi nefsimi bildiğim kadar, onlardan hiç birini bilmiyorum’ dedi. Mûsâ: ‘Sen onların en hayırlısısın’ karşılığını verdi.”

383. Abdullah b. Büceyr, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu haber veriyor: “Mûsâ (as) Rabbine: ‘Ey Rabbim! Hangi kulun Sana daha sevimlidir?’ dedi. O da: ‘Görüldüğünde Beni hatıra getiren kimse’ dedi. Mûsâ yine: ‘Ey Rabbim! Hangi kulun Sana daha sevimlidir?’ diye sorunca: ‘Hastaları ziyaret eden, yavrusunu yitirenleri taziye eden, cenazeye iştirak edenler’ cevabını verdi.”

384. Sâbit diyor ki: “Mûsâ b. İmran (as) öldüğü vakit, melekler göklerde cevelân edip; ‘Mûsâ da öldü, hangi nefis ölmeyecek ki’ diyorlardı.”

385. Atâ diyor ki: “Mûsâ, Lebbeyk (geldim, dâvetine icâbet ettim, ya Rabbi!) diyerek Ka‘be’yi tavaf etti, Safa ile Merve arasında (gidip geldi). Rabb Tebâreke ve Teâlâ da ona cevap vererek: ‘Lebbeyk ey Mûsâ! İşte Ben de önündeyim’ diyordu. (Mûsâ’nın) üzerinde pamuktan bir cübbe vardı.” Ravi Karân (b. Temâm) bir seferinde de demiştir ki: “Bu (kutuvâniye) pamuktan mâmul bir cübbedir.”

386. Enes b. Mâlik’ten, Resûlullah’ın (sav) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “İsrâ gecesinde Kesibü’l-Ahmar (bir mevki ismi)’da Mûsâ’ ya (as) uğradım. Kabrinde namaz kılıyordu.”

387. Atâ b. Yesâr'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Mûsâ (as): ‘Ya Rabbi! Arşının gölgesinde gölgelendireceğin ehlin kimlerdir?’ diye sordu. O da buyurdu ki: ‘Onlar, kalbleri temiz olan, celâlim hakkı için birbirini seven kimselerdir. Onlar, Ben anıldığım zaman Beni zikreden; zikrettikleri vakit de zikirleriyle anıldığım kimselerdir. Onlar öyle kimselerdir ki, sıkıntılı vakitlerde abdestlerini güzelce alırlar ve nasıl ki kediler yuvalarına koşarlarsa öylece Benim zikrime koşarlar. Nasıl ki çocuk, insanların sevgisiyle doluyorsa onlar da Benim sevgimle doludurlar. Haramlarım helâl edinildiği vakit panterin çatışma anındaki gazabı gibi, gazap ederler.’”

388. İmran b. Ebû'l-Hûzeyl, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: “Bize ulaştığına göre Allah Tebâreke ve Teâla Mûsâ'ya (as): ‘Ey Mûsâ! İzzet ve celâlime yemin olsun ki, öldürdüğün kişi, benim yaratıcı ve rızıklandırıcı olduğumu bir an olsun ikrar etmiş olsaydı, sana azabın tadını tattırırdım. Seni ona yaptığından dolayı affettim. Çünkü o bir an olsun, Benim kendisini yarattığımı ve onu rızıklandırıdığımı kabullenmedi’ demiştir.

389. İmrân el-Kâsir diyor ki: “Mûsâ b. İmrân: ‘Ey Rabbım! Seni nerede arayayım?’ diye sordu. O da: Beni kalbi kırılmış olanların yanında ara, Ben onlara hergün bir adım yaklaşıyorum. Eğer böyle olmasaydı onlar perişan olurlardı’ cevabını verdi.

İSÂ'NIN (A.S.)

HİKMETİNE DÂİR HABERLER

d

390. Hişâm ed-Dustuvâî şöyle diyor: “İsâ b. Meryem'in (as) hikmetinde (şu vardır): ‘Siz, hiçbir karşılık olmaksızın rızıklandırıldığınız dünyada, dünya için çalışıyorsunuz da, karşılık olmadan rızıklandırılmayacağınız âhiret için çalışmıyorsunuz. Yazıklar olsun size, kötü bilginler; hiçbir iş yapmıyorsunuz, ama ücret alıyorsunuz. Yakında dünyadan çıkıp, kabrin darlığına ve karanlığına düşeceksiniz. Allah size oruç ve namazı emrettiği gibi, sizi mâsiyetlerden de men etmiştir. Dünyada kendisine rağbet edilecek en faziletli kimse iken, nasıl olur da dünya ilim ehline âhiretten daha değerli olabilir? Dünyaya yönelmişken ve kendisine zarar verecek olan şeyler, faydası dokunacaklardan daha câzip gelirken, o nasıl âhiret yolcusu olan ilim ehlinden sayılabilir? (Bulunduğu

mevkinin) Allah'ın (cc) ilim ve kudretinden olduğunu bilip dururken, makamını küçük gören, kendisine verilen rızka kızan bir kimse nasıl ilim ehlinden olabilir? Allah'ı (yaptığında) isabet etme (noktasında) itham eden birisi nasıl ilim ehlinden olabilir? Ve sözü (ilmi) amel etmek için değil de, konuşmak için arzu eden bir kimse nasıl ilim ehlinden olabilir?”

391. Sâbit el-Bünânî diyor ki: “Duyduğumuza göre şeytan Yahya b. Zekeriya'ya (as) gözükmüş. Ve Zekeriya (as) şeytanın üzerinde her şey için bir askı görmüş. Bunun üzerine şeytana: ‘Bu üzerinde gördüğüm askılar nedir?’ diye sormuş, o da: ‘Bunlar kendisiyle Âdemoğullarına iliştiğimiz şehvetlerdir’ demiş. Yahya (as): ‘Peki, benim için orada bir şey var mı?’ diye sormuş, o da: ‘Hayır’ demiş. Yahya (as): ‘Peki, bana da ilişebileceğin bir şey var mı?’ diye sormuş, o da; ‘İyice doyduğun vakit, sana bir ağırlık verip namaz ve zikirden seni alıkoyarız’ cevabını vermiş. Yahya (as): ‘Bundan başka bir şey var mı? diye sorunca, ‘Hayır’ demiş. Yahya da: ‘Allaha yemin olsun ki, bundan sonra asla tok olmayacağım’ demiştir.”

392. Hüseyin diyor ki: “Yahya ve Îsâ (as) karşılaştılar. Îsâ (as) ona: ‘Sen benden daha hayırlısın, benim için bağışlanmamı isteyiver’ dedi. Yahya (as) da ona: ‘Sen benden daha hayırlısın, sen benim affımı dileyiver’ dedi. Îsâ (as) ona: ‘Sen benden daha hayırlısın, ben kendi kendime selam verdim, Sana Allah selâm verdi’ dedi. Böylece Allah (cc) her ikisinin de faziletini bilmiştir.(ortaya çıkarmıştır)”

393. Saîd b. Cübeyr diyor ki: “Yahya (as) öldürüldüğü vakit, ashabından birisi, diğerine: ‘Allahın Peygamberi Yahya'nın (as) gömleğini bana gönder de bir koklayayım. Çünkü ben öleceğimi biliyorum.’ demiş. O da gömleği göndermiş, bir bakmış ki gömlek enine boyuna lifle dikilmiş.”

394. Ebû'l-Hûzeyl diyor ki: “Îsâ'ya (as) zinâ etmiş bir adam getirilmiş. O da insanlara onu recmetmelerini emretmiş. Onlara: ‘Onun yaptığı işi yapmış olan hiçbir kimse onu taşlamasın’ demiş. Yahya b. Zekeriya (as) hariç, hepsi ellerindeki taşları yere atıvermişlerdir.”

395. Ma'mer diyor ki: “Çocuklar, Yahya b. Zekeriya'ya (as): ‘Gidelim de oyun oynayalım’ demişler, o da: ‘Oyun için yaratılmadık’ demiştir.”

396. Abdüssamed b. Ma'kıl, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: “Gökten bir münâdî, Yahya b. Zekeriya'nın bütün insanların

efendisi olduğunu, şehitlerin efendisinin ise Corcis olduğunu nidâ etmiştir.”

397. Yahya b. Ca‘de (ra), Resulûllah’ın (as) şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Yahya b. Zekeriya hiç günah işlemeyi düşünmemiş ve hiçbir kadın da onun gönlünü meşgul etmemiştir.”

398. Hasan’dan şu rivâyet edilmiştir: “Lokman oğluna: ‘Yavrum, doyduktan sonra yeme, çünkü onun bir nebzesini bir köpeğe vermen senin için daha hayırlıdır’ demiştir.”

399. Ebû Zer (ra) diyor ki: “Dostum (Peygamber) bana yedi şeyi tavsiye etti: (Madden) kendimden aşağı seviyede olanlara bakıp benden daha iyi durumda olanlara bakmamamı. Fukarayı sevip, onlara yakın olmamı. Acı da olsa, hakkı söylememi. Hiç kimseden asla birşey istemememi. Sila-i Rahim (yakınlarımı ziyaret) etmemi. Allah yolunda kınayanın kınamasından korkmamamı, ve ‘Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi’l-aliyyil-azîm’ sözünü çokca tekrarlamamı.”

400. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebû Talib, Allah’ın kulu Fâtıma binti Hüseyin’in, Resulullah’ın (sav) şöyle dediğini kendisine rivâyet ettiğini haber veriyor: “Ümmetimin, nimetler içersinde yüzenlerinin en şerirleri, çeşit çeşit yiyecek ve giyecek isteyen, konuşurken de ağzını doldura doldura konuşanlardır”

401. Muhammed b. Uleyye’den, şu rivâyet edilmiştir: “Resulullah (sav), (bir gün) Bilâl’in (ra) yanına girmiş, yanında bir miktar hurma olduğunu görmüştür. Bunun üzerine ona: ‘Bu ne?’ diye sormuş. O da: ‘Saklayıp (bir kenara koyduğum) bir miktar hurma’ cevabını vermiş. Resulullah: ‘Cehennem ateşinin senin için (hazırlanmış) buhar olmasından korkmuyor musun? Onu infak et, ey Bilâl! Arşın sahibinin seni yoksul bırakacağından endişelenme!’ demiştir.”

402. Abdullah b. Amr’dan şu rivâyet edilmiştir. O: “Allah Azze ve Celle’ye en sevimli olan kimseler gariblerdir.” demiş. Kendisine; “Garipler kimdir?” diye sorulunca, “Onlar, dinlerini (kurtarmak için cemiyetten) kaçanlardır. Kıyamet gününde Îsâ (as) ile birarada olacaklardır” demiştir.

403. Velîd, Şu‘be b. Abdülaziz ya da başka birinden şöyle bir rivayette bulunmuştur: “Dâvûd (as)’un duaları arasında şu da vardı: ‘İhsan sebebiyle şükürü, belâlar sebebiyle de duâyı halkeden (Allah) ne yücedir.’”

404. Evzâî’den şu rivâyet edilmiştir: “Aziz ve Celil olan Allah Teâlâ, Dâvûd’a (as) vahyederek, ‘Ey Dâvûd! Sana yaptığın zaman insanların gönlünü kazanıp,

Benim de rızama kavuşacağın iki amel öğretmedim mi?’ demiş. O da: ‘Evet öğrettin, ya Rabbi’ cevabını vermiştir. (Bunun üzerine) Rabbi, ‘Benimle senin arandaki hususlarda vera’ ile sığın. İnsanlara da ahlakları ile imtizâç et.’ buyurmuştur.”

405. Muhammed b. Cahhâde’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Allah Teâlâ, Dâvûd’a (as) vahyederek: Benim zikrimden ve mescidlerimde oturmaktan (yüz çeviren), nefislerine zulmedenler var ya! İşte Ben, kendi kendime yemin ettim ki, kim Beni zikrederse Ben de onu anacağım ve zâlim bir kimse Beni zikrettiği vakit te ona lânet edeceğim ’ buyurmuştur”

İBRAHİM HÂLİL’İN (A.S.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

406. Ka’b diyor ki: “İbrâhim (as): ‘Ya Rabbi! Yeryüzünde benden başka sana ibâdet eden bir kimseyi görmemek beni mahzun ediyor’ dedi. Bunun üzerine Allah Azze ve Celle, onunla birlikte namaz kılacak melekler inzâl etti.”

407. Ka’b, ‘İbrâhim cidden yumuşak huylu, içli, kendisini Allaha vermiş biriymi’ (âyeti hakkında) diyor ki: “İbrâhim (as) yanında ateş anıldığı vakit, ‘Âh, âh’ derdi.”

408. İbn Ebû Müleyke diyor ki: “İbrâhim (as) vefât ettiği vakit Celil olan Allah’a mülâki oldu, ona: ‘Ey İbrâhim! Ölümü nasıl buldun? diye sorulunca, ‘Ya Rabbi! Canımın elemle söküldüğünü hissettim’ dedi. O da: ‘Biz sana bu işi kolaylaştırdık’ karşılığını verdi.”

409. Ebû Abdullah es-Sülemî, Yahya b. Süleym’in adını andığı birisinden naklen şöyle dediğini işittim diyor: “Ölüm meleğinin yanında, yeryüzü halkının en kerim olanı Yâkûb (as) idi. Ölüm Meleği (as) Rabbinden Yakûb’un yanına gidebilmek için izin istedi. O da izin verdi. Doğru Yakûb’un yanına geldi. Yakûb ona: ‘Ey ölüm meleği! Seni Yaratan hakkı için (veya sana soranın hakkı için) sana bir şey sormak istiyorum. Canını aldığı kimseler içerisinde Yusuf da var mı?’ dedi. Ölüm meleği: ‘Hayır’ cevabını verdi ve ‘Ey Ya’kûb! Sana bir takım sözler öğreteyim mi?’ dedi. O da: ‘Evet’ karşılığını verdi. Melek: ‘Ey ebediyen kesilmeyen, Senden başka kimsenin sayamıyacağı iyiliklerin sahibi! (diye

yalvar)' dedi. Ya'kûb, o gece bunlarla dua etti ve sabah olmadan, (Yusuf'un) gömleği yüzüne atıldı ve gözleri yeniden görmeye başladı."

410. Tâif'in müezzini Ebû Abdullah şöyle diyor: "Cebrâil (as), Yusuf (as)'a geldi ve: 'Ey Yusuf! Hapis sana zor mu geldi?' diye sordu. O da: 'Evet' dedi. Melek: 'Öyleyse Ey Allahım! Dünya ve âhiret işlerimde bana sıkıntı ve meşakkat veren her şeyden bir kurtuluş halket, beklemediğim yerden beni rızıklandır. Günahlarımı bağışla, ricâmı sâbit kıl, onu Kendinden başkasından ayır ki, Senden gayrısına ricâ (minnet) etmeyeyim, (diye dua et)' dedi."

411. Ebû Osman diyor ki: "İbrahim (as) üzerine iki aç arslan gönderildi. Arslanlar, onu yalayıp kendisine secde ettiler."

412. Hz Ali (ra)'den Allah Teâlâ'nın, 'Ey ateş! İbrâhim için serinlik ve esenlik ol' kelâmı hakkında: "Eğer esenlik ol dememiş olsaydı, soğukluk onu öldürürdü" dediği rivâyet edilmiştir.

413. Hz. Ali'nin (ra); "Kıyamet gününde ilk defa İbrâhim (as) giydirilecek ve ona ketenden bir elbise giydirilecek, daha sonra Resulullah (sav) Arş'ın sağında iken pamuktan bir hulle giyinecek" dediği rivâyet olunmuştur.

414. Nevf el- Bekâlî diyor ki: "İbrâhim (as): 'Ya Rabbi! Yeryüzünde benden başka Sana ibadet eden hiç kimse yok' demiş. Allah Teâlâ da üç bin tane melek indirmiştir. İbrâhim (as) üç gün onlara imamlık yapmıştır."

415. Bekir şöyle demiştir: "İbrâhim (as) ateşe atıldığı vakit bütün mahlûkât Allah'a niyazda bulunup, 'Ya Rabbi! Hâlîlin İbrâhim ateşe atılıyor, bize müsaade et de onu söndürelim" demişler. O da: 'O Benim halilimdir, yeryüzünde ondan başka da halilim yoktur. Ben onun Rabbiyim, onun da Benden başka Rabbi yoktur. Eğer sizden yardım dilerse ona yardım edin, aksi takdirde onu bırakın' demiştir. Bunun üzerine yağmur meleği gelip: 'Ya Rabbi! Halîlin ateşe atılıyor, müsaade et, ateşi yağmurla söndüreyim' demiş. Allah Teâlâ: 'O Benim halilimdir. Yeryüzünde ondan başka halîlim yoktur. Ben onun Rabbiyim, onun Benden başka Rabbi yoktur. Eğer senden yardım talep ederse ona yardım et, aksi halde bırak onu'demiştir. Ateşe atıldığı vakit İbrahim Rabbine bir dua ile yakarmıştır (ki bu duâyı râvi Ebû Hilâl unutmuştur.) Allah Teâlâ da: 'Ey Ateş! İbrâhime serinlik ve esenlik ol' demiştir. O gün doğu ve batı bütün insanlara buz gibi olmuştur."

416. Saîd b. Cübeyr diyor ki: "İbrâhim (as) rüyasında İshâk'ı (as) kurban

ettiğini görünce, evinden kurban ettiği yere bir tek sabahta bir aylık yol yürümüş. Onu kurban etmesinden vazgeçilip, bir koç kurban etmesi emredilince, onu boğazlamıştır. Sonra da (oradan) bir akşamda bir aylık yol teperek evine gelmiştir. Bu arada dağları ve vadileri kolayca geçmesine imkan verilmiştir.”

YUSUF’UN (A.S.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

417. Hasan diyor ki: “Resulullah (sav): ‘Allah, Yusuf’a rahmet etsin. Eğer ‘Rabbinin yanında beni an (hatırla)’ sözünü sarfetmemiş olsaydı, hapiste o kadar müddet kalmazdı’ demiştir.” Sonra, Hasan ağlayarak: “Başımıza bir iş geldiği vakit insanlara koşuyoruz” demiştir.

418. Hasan diyor ki: “Resulullah (as): ‘Allah Yusuf’a rahmet etsin, eğer uzun hapis müddetinden sonra, bana elçi gelseydi, derhal ona rağbet ederdim’ demiştir.”

419. Hasan diyor ki: “Yusuf, kuyuya atıldığı vakit onyediyedi yaşındaydı. Kölelik, hapis, meliklik müddeti seksen senedir. Sonra (Allah) işlerini yoluna koydu da elli sene daha yaşadı.”

420. Yezid b. Meysere diyor ki: “Yahya b. Zekeriya’nın (as) yiyeceği, çekirge ve ağaçların özü idi. Kendi kendine: ‘Senden daha çok nimete sahip olan var mı? Ey Yahya! Yiyeceğin çekirge ve ağaç özü’ derdi.”

421. Ömer b. Ubeyd, Vehb b. Münebbih’in şöyle dediğine şahit olduğunu söylüyor: “Aziz ve Celil olan Allah, gök kapılarını Hazkîl’e açtı da, o da Arş’a baktı veya buna benzer birşey söyledi sonra: ‘Seni tenzih ederim, ne kadar azametlisin, ya Rabbi!’ dedi. Allah Teâlâ: ‘Gökler ve yer Beni taşımaya takat getiremedi. Beni kuşatamadı. Beni, vera’ sahibi mülayim mü’minin kalbi kuşattı’ buyurdu.”

422. Enes (ra) şöyle demiştir: “Allah Teâlâ Yusuf’a (as) vahyederek: ‘Seni kardeşlerin öldürmeye azmettikleri vakit ölümden kim kurtardı?’ diye sormuş, o da: ‘Sen, ya Rabbi!’ demiştir. ‘Peki, seni, kuyuya attıkları vakit oradan kim kurtardı?’ diye sormuş, yine: ‘Sen, ya Rabbi!’ demiştir. Peki, ‘Sana ne oldu bir

âdemoğlunu hatırladın da Beni unuttun?’ deyince; ‘Bu ağızımdan kaçırdığım bir sözdü’ demiştir. Allah Teâlâ da: ‘İzzetime yemin olsun ki seni hapiste bırakacağım’ demiştir.”

423. Vehb b. Münebbih şunu rivâyet etmiştir: Hazkîl, Buhtü’n- Nasr’ın, Danyal ile birlikte, Beytü’l-Makdis’te esir aldığı kimselerden birisiydi. Hazkîl, Fırat kıyısında uyurken, kendisine bir meleğin geldiğini, uykulu vaziyette iken, kafasını (kendisini) alıp götürüp Beytü’l-Makdis’in hizânesine koyduğunu iddia etmiştir. ‘Sonra başımı göğe kaldırdım, bir de baktım ki, Arş’ın önünden gök açılmış, Arş ve çevresindekiler ortaya çıkıvermiş. Bu aralıktan onlara baktım. Arş’a baktım ki o, yer ve göklere gölge yapmaktadır. Gökler ve yere baktığımda ise onları Arşın ortasına asılı bir vaziyette gördüm. Arş’ı taşıyanlar ise dört melektir. Her bir meleğin de dört tâne cephesi vardır: insan, kaplan, aslan ve öküz yüzü. Bu vaziyetleri beni şasırtınca ayaklarına baktım ki, onlar yerin içerisinde etrafında pınarlar dolaşan birşey üzerindeler. Yine Arşın önünde duran bir melek gördüm ki kül rengi gibi rengi var. Birden Cebrâil’i gördüm, onun hemen altından mahlûkâtın en büyüğünü gördüm, o arada Mikâil’i gördüm ki, o gök meleklerinin halifesidir. Birden, Allah’ın mahlûkâtı yarattığı andan kıyamete kadar arşı tavaf edecek olan melekleri gördüm. Ki: ‘Kuddûs, Rabbimiz Allah’ın azameti yer ve gökleri doldurmuştur’ diyorlar. Birden onların alt tarafında birtakım melekler, her bir meleğin altı tane kanadı vardı. Kanatlarından ikisi yüzünü nurdan örtüyor, ikisiyle cesedini kapatıyor, ikisi ile de uçuyorlardı. Aniden, mukarreb meleklerini gördüm, onların altında da birtakım melekler gördüm ki, bir kısmı secdede, bir kısmı da kıyamda duruyordu. Allah’ın mahlûkâtı yarattığından beri böylelerdi. Kıyâmete kadar da öylece kalacaklardı. Onların altında da bazı melekler gördüm, Sûr’a üfleyinceye kadar secdede kalacaklar, başlarını kaldırdılar. Arş’ı görür görmez: ‘Seni tenzih ederiz, biz Seni hakkıyla taktir edemeyiz’ diyorlardı. Sonra Arş’ı gördüm, bu aralıktan sarkıyordu. Büyüklüğü de o kadardı. Sonra beni yerle gök arasına götürdü, ikisinin arası doluydu. Bilâhare Arş, Rahmet kapısından içeri girdi, büyüklüğü o kadardı, arkasından beni mescide aldı. Daha sonra Arş, Sahra’nın üzerine geldi, hacmi de o kadardı ki: ‘Ey Ademoğlu!’ dedi, birden baygın yere düştüm. Bir ses işittim ki, daha önce benzeri bir sesi asla işitmemiştim. Bu sesi tasavvur etmek istedim, baktım; toplanıp bir araya gelmiş, hep bir ağızdan bağırıp, tekrarlanan bir ordunun sesi gibi veya ondan daha da azametli bir sesdi.’ Hazkîl diyor ki: ‘Baygın yere düşünce: ‘Onu kaldırın çünkü o, zayıf yaratılmış, güçsüz bir varlıktır’ dendi. Sonra da: ‘Kalk kavmine git, sen bir ordunun habercisi misâli benim habercimsin, davet ettiklerinden kim sana icâbet eder ve hidâyetine uyarsa, sana da onun mükâfaatının bir misli vardır. Kimi de davet etmeyi ihmal

edersen ve o da dalâlet üzere ölürse, onların günahlarından hiçbir şey hafifletilmemek üzere sana da günahlarının bir misli vardır' dedi. Sonra da Arş ile yükselip gitti. Sonra taşınıp, tekrar Fırat kenarına bırakıldım. Ben, Fırat kıyısında uyurken bir melek geldi ve başımı (beni) alıp Beytü'l Makdis'in kenarına koydu. Kendimi ayaklarımı aşmayan bir su havuzunda buldum. Oradan cennete vardım. Nehirlerinin kenarlarında ağaçlarını gördüm. Bir ağaç gördüm ki, ne yaprakları dökülüyor ve ne de meyvaları tükeniyor. Baktım ki orada toptan meyvalar var. 'Oradakilerin elbiseleri nelerdir?' diye sordum. Ceviz kabuğu gibi elbiselerdi. Sahibi hangi renk isterse o renkte açılıverirler. 'Eşleri nelerdir?' dedim. Bana gösterildiler. Yüzlerinin güzelliğini birşeye teşbih etmeye çalıştım. Baktım ki, güneşle ay bir araya getirilirse yine de onlardan birinin yüzü daha parlak olur. Etlerine baktım kemiklerini kavratmıyordu. Kemiği de özlerini örtmüyordu. Eşi kendisiyle yatıp kalktığı halde o yine de bakire kalıyordu. 'Ben buna şaşım' dedi. Hazkîl diyor ki: "Bana: 'Sen buna teaccüp mü ediyorsun?' dediler. Ben de: 'Neden şaşmıyayım ki? Bu gördüğüm meyvelerden yiyen bir kimse ebedîleşiyor, bu eşlerle evlenen kimsede hüznün ve keder kalmıyor' dedim. Sonra beni bulduğum yere geri koydular."

Hazkîl diyor ki: "Ben Fırat kıyısında uyurken, bana bir melek geldi ve beni yeryüzünün bir yerine koydu. Orada harp vardı. Baktım ki onbin tane ölü var. Kuşlar ve yırtıcı hayvanlar etlerini deşmiş, kemiklerini ayırmış. Sonra bana bir topluluk, onlardan ölen kimselerin benden kurtulmuş olduğunu, kudretimin onlara yetişmeyeceğini iddia ediyorlardı. 'Çağır onları, bakayım' dedi. Ben de çağırdım. Baktım ki her kemik koştığı yere gidiyordu. Öyle ki insan kemiklerin ayrıldığı yerleri tanıması kadar mükemmel surette arkadaşını tanıyamaz. Nihayet birbirlerine kaynaştılar. Sonra üzerlerinde etler oluştu. Sonra damarlar, daha sonra da derileri oluştu. Ben ise bunlara bakıyordum. Sonra bana: 'Onların ruhlarını da çağır' dedi." Hazkîl diyor ki: "Ben de çağırdım. Baktım ki her ruh ayrıldığı cesede koşuyor, oturdukları vakit, bana: 'Sor bakalım ne olmuş onlara?' dedi. Onlar da: 'Bizler ölüp te, hayattan ayrıldığımız vakit Mikâil denen bir meleklerle karşılaştık. Bize: 'Getirin bakalım şu amellerinizi, alın karşılığını' dedi. 'Bizim size, sizden öncekilere ve sizden sonra gelecek olanlara uyguladığımız sünnetimiz işte böyledir.' dedi. Amellerimize baktı, bizim putlara taptığımızı gördü. Cesetlerimize kurtları musallat etti, ruhlarımız da acı çekmeye başladı. Ruhlarımıza gam musallat etti. Bu sefer de cesetlerimiz acı çekmeye başladı. Bu şekilde azap çekip duruyorduk' dediler. Sonra beni melek daha önce bulduğum yere götürüp bıraktı."

424. İbn Ebû Ebzâ diyor ki: "Allah'ın Peygamberi Dâvûd (as): 'Eyyûb

insanların en sabırlısı, onların en mülayimi ve öfkesini en fazla yeneiydi’ demiştir.”

425. Aynı rivâyet.

426. Saîd b. Abdulaziz diyor ki: “Dâvûd (as): ‘Ya Rabbi! Yeryüzünde Senin için nasıl nasihatla hareket ederim?’ dedi. O da: ‘Beni çok anarsın. Beyaz, siyah Beni seveni seversin, nefsin için nasıl hüküm veriyorsan, insanlar için de öyle hükmedersin ve yabancının yatağından içtinab edersin (Yani zinaya yaklaşmazsın)’ buyurdu.”

427. Habib şöyle diyor: “Bir adam Allah’ın Peygamberi Ya’kûb’a (as) uğramış, (bakmış ki) Ya’kûb’un (as) kaşları gözlerinin üzerine sarkmış bir vaziyettedir. Bir bez parçası ile onları kaldırmış ve ‘Ey Allah’ın Peygamberi! Ne bu gördüğüm halin?’ diye sormuş, O da: ‘Zamanın uzunluğu ve hüznün çokluğundandır’ demiş. Bunun üzerine Allah Teâlâ vahyederek: ‘Şikayet mi ediyorsun, ey Ya’kûb?’ demiş. Ya’kûb da: ‘Ya Rabbi! Kusur ettim, bağışla’ demiştir.”

428. Hasan diyor ki: “Yakûb (as), Yusuf’a (as) seksen sene ağladı, o vakit o yeryüzündekilerin Allaha en kerim olanıydı.”

429. Hasan diyor ki: “Rü’yâ ile te’vîl arasında seksen sene vardı.”

430. Vehb b. Münebbih’ten şu rivâyet edilmiştir: “Allah Teâlâ, Mûsâ’yâ bir nur vermişti. Hârûn da ona: ‘Ey kardeşim, onu bana verir misin?’ dedi. O da ona verdi. Hârûn da onu iki oğluna verdi. Beytu’l-Makdis’te peygamberlerin ve onlardan sonra da meliklerin ta’zim ettikleri bir kap vardı. İki çocuk bu kaptan şarap koyarlarken, gökten bir ateş indi ve ikisini birden kapıp, göğe yükseldi. Hârûn korkuya kapıldı ve yüzünü göğe çevirdi dua ve yakarışlarla yardım isteyerek ayağa kalktı. Allah Teâlâ, Hârûn’a vahyederek: ‘İşte taatımda bulunanların ehlinden isyan edenlere ben böyle yaparım. Ya masiyetimde olanların ehlinden olup ta isyan edenlere ne yaparım? buyurdu.”

431. Velîd b. Amr diyor ki: “İşittiğime göre Tevrât’ta ‘Âdemoğlu ellerini oynat, sana bir rızık kapısı açayım, emrettiğim hususlarda bana itaat et, senin iyiliğine olanı ben biliyorum’ şeklinde yazılmış.”

432. Mekke’ye geldiği zaman Hasan şöyle söyledi: “Allah Teâlâ diyor ki ‘Âdemoğlu, seni ben yarattım; Benden başkasına kulluk ediyorsun, Bana dua

ediyor ve Benden kaçırıyorsun. Beni anıyor ve beni unutuyorsun. İşte bu yeryüzündeki en büyük zulümdür.’ Daha sonra Hasan, ‘Muhakkak ki şirk en büyük zulümdür’ âyetini okudu.

433. Vehb b. Münebbih’ten şu rivâyet edilmiştir: “Ben Tevrât’ta peş peşe dört satır buldum. Birisi şudur: ‘Kim Allah’ın kitabını okur da, O’nun kendisini bağışlamayacağını zannederse o, Allah’ın âyetleri ile eğlenenlerdendir. Kim başına gelen musibetlerden dert yanarsa o, Allah’tan dert yanmış demektir. Üçüncüsü, kim başkasının elindekilerden dolayı hüzünlenirse, Rabbinin hükmüne kızmış demektir. Dördüncüsü de, kim zenginliğinden dolayı birisine eğilirse, dininin üçte ikisi gitmiştir.”

434. Abdurrahman b. Mehdî diyor ki: “Muhammed b. Nadr el-Hârisî’nin şöyle dediğine şahit oldum: ‘Rabî b. Haysem, ‘Önce fakîh ol, ondan sonra insanlardan i’tizâl et,’ demiştir.”

435. Muhammed b. Nadr el-Hârisî diyor ki: “Azîz ve Celîl olan Allah, Mûsâ b. İmrân’a vahyetti ve ‘Uyanık ol ve kendin için dostlar edin. Seni benim rızama sevketmeyen her dost gerçekte senin düşmanıdır. Kalbine kasvet verir. Mükafata erişmek ve daha fazlasını elde etmek için zikredenlerden ol’ dedi.”

436. Abdullah b. Mubârek, Vâsıt’ta Muhammed b. Nadr el-Hârisî’ye, seferde oruca devam ettiğinden bahsetmiş. O da, “Bu (ibâdetle) koşup icâbet etmektedir” cevabını vermiştir.

437. Ebû Zeyd diyor ki: “Muhammed b. Nadr kırk gün benim yanımda gizlendi. Ne gece ve ne de gündüz onu uyurken görmedim.”

438. Muhammed b. Münkedir diyor ki: “Annemin bacağını ovarak geceledim. Ömer de namaz kılarak geceledi, onunbine karşılık, kendi geceleyişim beni o kadar sevindirmez.”

439. Muhammed b. Nadr el-Harisî diyor ki: “Bazı kitaplarda okudum (şöyle yazıyordu): ‘Âdemoğlu, eğer senin hakkında benim bildiğimi insanlar bilseydi, seni fırlatıp atarlardı. Fakat bana şirk koşmadığın müddetçe Ben seni bağışlayacağım.”

440. Hanzale’nin amcasıoğlu şöyle rivâyet etmiştir: “Azîz ve Celîl olan Allah, Mûsâ’ya vahyederek ‘Kavmin mescidlerini süslüyor, (ama) kalplerini harap ediyor. Kesileceği güne hazırlanan domuz gibi besleniyorsunuz. Ben onlara ve

akibetlerine baktım. Artık onlara icabette bulunmayacağım, istediklerini onlara vermeyeceğim'demiştir.”

441. İmâm Mâlik, Ebû Husayn'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Bir ümmetin ameli kötüleştigi vakit mescidlerini süslerler”

442. Hasan diyor ki: “Mûsâ (as), insanlarla ihtilât etmek istedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ ona vahyederek, ‘Arkadaşlık etmek istediğin kimseye bak, insanlar onunla ülfet ediyorsa, sen de onunla arkadaş ol’ dedi.”

443. Ebû'l-Celed diyor ki: “Azîz ve Celîl olan Allah, Mûsâ'ya vahyetti ve ‘Ey Mûsâ! Bana dua ettiğin vakit, dilini kalbine tâbi kıl, beni zikrederken huşû' içerisinde ve mutmain bir vaziyette ol. Huzurundan kalktığın zaman hakir ve zelil bir şekilde kalk ve nefsini zemmet. Çünkü o zemmedilmeye en lâyük olanıdır. Bana yakarıştaki bulunduğun vakit titreyen bir kalp ve doğru bir dil ile yakar’ dedi.”

444. Ebû İmrân el-Cevnî şöyle diyor: “Mûsâ (as) kavmine vâzu nasihatta bulunmuş; içlerinden bir adam gömleğini parçalamış. Bunun üzerine Mûsâ'ya, ‘Gömleğin sahibine söyle de, onu parçalamasın, esas kalbini bana açsın’ denilmiştir.”

445. İbn Abbâs (ra)'dan şu rivâyet edilmiştir: “Mûsâ (as) dedi ki: ‘Ey Rabbim! Kullarından hangisini daha çok seversin?’ Rabbi: ‘Beni en çok zikredeni’ dedi. Mûsâ: ‘Rabbim! Hangi kulun en zengindir?’ dedi. Rabbi: ‘Verdiğime razı olan’ dedi. Mûsâ: ‘Hangi kulun en iyi hükmedendir?’ dedi Rabbi: ‘İnsanlara hükmettiği gibi, kendi nefesine de hükmedendir’ dedi.”

446. Mücâhid diyor ki: “Kâbe'yi yetmiş tane peygamber hacetmiştir. Bunlar içerisinde Mûsâ b.İmrân da vardır. Üzerinde pamuktan mamul iki tane abası vardı. O telbiye getirir, dağlar da ona karşılık verirlerdi.”

447. Ebû's-Siddîk en-Nâcî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Süleyman b. Dâvûd (as), insanlarla beraber istiskâ (yağmur duasına)'ya çıkmış giderken, sırtüstü uzanmış, ayaklarını da havaya dikmiş, şöyle diyen bir karıncaya rastgelmişler: ‘Ey Allahım! Ben senin mahlûkâtından birisiyim. Biz senin rızkından müstağnî olamayız. Ya bize yağmur verirsin yahut bizi helâk edersin.’ Bunun üzerine Süleyman (as), insanlara, ‘Dönün, başka birisinin duası sebebiyle yağmura kavuşacaksınız’ demiştir.”

448. Abdullah (b. Mes'ûd)'dan şu rivâyet edilmiştir: “(Bir gün) arkadaşları onu bekliyorlarmış. (Yanlarına) çıkıp gelince, ona ‘Ey Emîr! Seni geri bırakan nedir?’ diye sormuşlar. O da: ‘Size anlatacağım; sizden evvelkiler içerisinde bir kardeşiniz olan Mûsâ (as): ‘Ey Rabbim! En çok sevdiğin kulunu bana söyler misin? Ki, Sen onu sevdiğin için ben de onu seveyim’ deyince, Allâh Teâlâ: ‘Dünyanın bir tarafından veya en ücrâ köşesindeki bir kula bir musibet gelir veya ona bir diken batar da, dünyanın bir başka tarafındaki veya öbür ucundaki, onu tanımayan bir diğer kul, olanları duyar ve âdeta o musibet kendi başına gelmiş veya o diken kendine batmış gibi acı hissederse, öbür insana sırf Benim için sevgi beslerse, işte o bana en sevimli olan kulumdur’ demiş. Mûsâ (as), ‘Yâ Rabbi! Mahlûkâtı var ettin; bir kısmını ateşe sokup, onlara azap ediyorsun?’ dedi. Allah Azze ve Celle ona vahyederek, ‘Hepsi benim yarattıklarımıdır’ dedi. Sonra da ona: ‘Bir tarlayı ek’ dedi; o da sürüp, ekti. ‘Sula’ dedi. Suladı. Sonra ‘Onu koruyup kolla, gözet’ dedi: O da gözetti. Allah bunlardan ne dilediyse onu yaptı; sonra biçip, kaldırdı. Allah Teâlâ ona: ‘Ekinini ne yaptın, ey Mûsâ?’ dedi. O da: ‘İşimi bitirip, onu kaldırdım’ cevabını verdi. Allah: ‘Ondan geride bir şey bıraktın mı?’ dedi. Mûsâ: ‘İşe yaramayanlarını veya ihtiyacım olmayacakları geride bıraktım’ dedi. Allah: ‘İşte Ey Mûsâ! Aynı şekilde, ben de işe yaramayacak olanlara azap ederim’ dedi.”

449. Vehb diyor ki: “İşittiğime göre, Allahın peygamberi Mûsâ (as), dua ve niyaz eden bir adama rastlamış ve ‘Yâ Rabbi! Ona merhamet et’ demiş. Bunun üzerine Allah ona vahyederek: ‘Benim, üzerinde olan hakkımı gözetmedikçe, bütün takati tükeninceye kadar da dua etse, ona icâbet etmem’ buyurmuş.”

450. Saîd b. Hilâl diyor ki: “Ashabı, Dâvûd (as)’u ziyâret ediyorlar ve onu hasta zannediyorlardı, oysa onun Allah Azze ve Celle’den ayrı olmaktan başka bir şeyi yoktu.”

451. Kays b. Abbâd diyor ki: “Dâvûd (as), şöyle diyerek dua ederdi: ‘Yâ Rabbi! Seni zikrettiğim zaman bana yardımcı olacak, unuttuğum zaman bana hatırlatacak bir arkadaş istiyorum. Yâ Rabbi! Zikrettiğim vakit bana yardımcı olmayan, unuttuğum vakit Seni bana hatırlatmayan bir arkadaştan sana sığınıyorum. Yâ Rabbi! Seni zikreden bir toplulukla karşılaştığım vakit, eğer onları geçip gitmek istersem, geçip giden ayağımı kır ki, oturup orada onlarla Seni zikredeyim.’”

452. Ebû Saîd el-Müeddib, ismini unuttuğum bir zâttan şunu rivâyet ediyor: “Peygamber Dâvûd (as) şöyle derdi: ‘Yâ Rabbi! Beni konfor içerisinde, fitneye

düşmüş bir vaziyette kılma ki, geçimimi küçük görüp nimetine nankörlük etmeyeyim.”

453. Ebû Yezîd diyor ki: “Allahın Peygamberi Dâvûd (as) namazı uzatır, sonra rükû’ eder, sonra başını kaldırır, arkasından da şöyle derdi: ‘Ey Göklerin mimarı! Başımı sana kaldırdım. Ey semâda oturan! Kullar rabblerine bakışıyor.’”

454. Fudâle, Hasan’ın şöyle dediğini işittim diyor: “Peygamber Dâvûd (as): ‘Yâ Rabbi! Ne beni inleyen bir hastalık ver, ne de kendimi unutturan bir sıhhat isterim. Fakat bu ikisinin arasında bir şey isterim’ derdi.”

455. Mubârek b. Fudâle, Hasan’ın şöyle dediğini işittim diyor: “Eyyûb (as) başına her bir musibet gelip çattığında: ‘Ey Allahım! Sen aldın, sen verdin, beni sağ bıraktığın müddetçe, yaptığın imtihanın güzelliğinden dolayı sana hamd ederim’ derdi.”

EYYÛB’UN (A.S.)

İMTİHANI İLE İLGİLİ HABERLER

d

456. Abdurrahman b. Cübeyr diyor ki: “Allah Teâlâ, Eyyûb (as)’u malı, evladı ve bedeniyle imtihana tabi tuttuğu vakit onu bir çöplüğe attı. Hanımı, çıkıp onu doyuracak (rızkı) kazanmaya başladı. Şeytan bu duruma hased etti. Kadına tasaddukta bulunan, ekmek vs. yiyecek satan insanlara gelip, onlara: ‘Şu size bürünüp gelen kadını kovun, çünkü o eşi ile birleşiyor ve ona elini sürüyor, insanlar da onun yüzünden sizin yiyeceklerinizden tiksiniyor’ dedi. Bundan sonra, onu yanlarına yaklaştırmamaya ve ona, ‘Aman bize yaklaşma, bizden uzak dur, biz seni doyururuz’ demeye başladılar. Kadın durumu Eyyûb’a (as) bildirdi. Bunun üzerine Eyyûb, Allah’a hamdetti. Kadın dışarı çıktığı vakit onunla karşılaşılıyor; Eyyûb’un başına gelenlerden dolayı mahzûn olduğunu görüyordu. ‘Arkadaşını ve babamı kurtar, ancak, Allaha yemin olsun ki, babam bir tek kelime söyleyiverse bütün sıkıntıları bitecek, malı ve evlatları ona geri dönecek’ diyordu. Kadın, bunu hemen gelip Eyyûb (as)’a haber veriyor, o da: ‘Allah’ın düşmanı ile karşılaşmışsın da sana bu sözü telkin etmiş. Allah, bize mal ve evlat verdiği zaman O’na iman edip te, kendisinin olanı aldığı vakit onu inkâr mı edelim? Eğer Allah beni şu hastalığımın kurtarıp ayağa kaldırırsa, sana yüz sopa vuracağım’ demiş.” Râvî diyor ki: ‘İşte bu yüzden Allah Teâlâ,

‘Eline bir demet sap al da onunla vur, yeminini bozma’ dedi. ‘Dıĝs’ ile bir tutam çöp kasediliyor.

457. Talha diyor ki: “Şeytan, ‘Eyyûb’un başına gelen hiçbir musibetle aslâ sevinemedim. Şu kadarı var ki, onun iniltisini işittikçe, ona acı verdiğimi anlıyordum’ dermiş.”

458. Abdurrahman b. Yezîd b. Rebî‘ diyor ki: “Dâvûd (as), gökten yere düşmekte olan ateşten bir oraĝa baktı da, ‘Yâ Rabbi! Bu nedir?’ diye sordu. O da: ‘Bu her zorba zalimin evine koyduğum lânetimdir’ cevabını verdi.”

459. Ebû Bekir b. Avn el-Medînî diyor ki: “Arkadaşlarımdan birinin şöyle dediğine şahit oldum: “Allah azze ve celle, Dâvûd’a (as) vahyederek, ‘Dünyada şehvetler kullarımın zayıflarına verildi; kahramanlara ne oluyor?’ dedi.”

460. Dahhâk diyor ki: “Ahlâkı güzel, efendi olan kimse, kadınlardan uzak duran kimsedir.”

461. Saîd b. Müseyyeb, İbnu’l-Âs’ın şöyle dediğine şahit oldum diyor: “Yahyâ b. Zekeriyâ’dan (as) başka herkes Allah’a mutlaka bir günahla mülâkî olmuştur.” Sonra Saîd; ‘... Allah sana, kendisi tarafından gelen bir kelimeyi tasdik edici, efendi, iffetli ve salihlerden bir peygamber olarak Yahyâ’yı müjdeler.’ âyetini okudu. Sonra da yerden birşey kaldırıp ‘iffetli’ dedi, böyle bir şey söyledi ve Yahyâ parmağıyla işaret etti. Abdullah diyor ki: “Babam (Ahmed b. Hanbel) ve Attâb, İbn Mubârek’ten, ‘Seyyid, Rabbine itaat eden, Ona isyan etmeyen kimsedir’ dediğini rivâyet ettiler.”

462. Ma‘mer diyor ki: “Çocuklar Yahyâ b. Zekeriyâ’ya ‘Haydi gidip oynayalım’ dediler. O da ‘Bizler oyun için yaratılmadık’ cevabını verdi. Allah Teâlâ ‘Ey Yahya! Kitab’a (Tevrât’a) kuvvetle sarıl!’ dedik ve henüz sabi iken ona hikmet verdik’ âyetini inzâl buyurdu.

463. Mücâhid diyor ki: “Yahyâ b. Zekeriyâ’nın (as) yiyeceği ot idi. Şâyet Allah korkusundan ağlayacak olsa ve eğer gözlerinde zift bulursa gözyaşları deler atardı. Yanaklarında akıp gidecek yerler oluşturmuştu.”

SÜLEYMAN B. DÂVUD’LA (A.S.)

İLGİLİ HABERLER

d

464. İbn Atâ, babasından şu sözü nakletmiştir: “Süleyman (as), hurma yapraklarından eliyle bir şeyler yapar, kendisi hurma ile arpa ekmeği yer. İsrâîloğullarına da ‘cevlezi’ denilen bir çeşit yemek yedirirdi.”

465. Yahyâ diyor ki: “Süleyman (as) oğluna: ‘Aman oğlum! Koğuculuktan sakın. Çünkü o, kılıcın keskin ağzı gibi bir şeydir’ demiştir.”

466. Ebû Abdullah diyor ki: “İsâ b. Meryem: ‘Ey dünyaya kul olanlar! Tasaddukta bulunacağınız yerde zulmettiğiniz kimselere merhamet edin’ demiştir.”

İSÂ’NIN (A.S.) ZÜHDÜNE DÂİR

RİVÂYETLERİN DEVAMI

d

467. Muhammed b. Seveka şöyle diyor: “İsâ b. Meryem: ‘İnsanları bırak rahat içerisinde yaşasınlar. Sen kendi nefsinle meşgul ol. Bırak onları. Övgülerini aramadığın gibi, kınamalarını da bekleme. Sen sorumlu tutulduğuna bak’ demiştir.”

468. İbn Abbâs (ra) şöyle diyor: “Allah Teâlâ İsâ (as)’ya vahyederek: ‘Beni, canını düşündüğün gibi düşün. Yine Beni, kıyamet günün için yegâne zahiren kıl. Bana tevekkül et ki, sana yeteyim. Benden gayrısını dost edinme ki, seni perişan etmeyeyim’ demiştir.”

469. Şa’bî diyor ki: “İsâ b. Meryem: ‘İhsan sana iyilikte bulunana misliyle mukabele etmen değildir. Fakat esas iyilik, sana kötülük edene iyilik etmendir’ dermiş.”

470. Süleyman b. Muğîre, Sâbit’ten şunu rivâyet etmiştir: “İsâ (as) bir kardeşini ziyarete gidiyordu. Yolda biriyle karşılaştı ve o zât kardeşinin öldüğünü söyledi. Bunun üzerine İsâ (as) da geri döndü. Kardeşinin kızları İsâ’nın kendilerine kadar gelmeyip, yoldan geri döndüğünü duydular ve doğru ona gelerek: ‘Ey Allahın rasûlü! Senin bize kadar gelmeyip te geri dönmen, bize babamızın ölümünden daha ağır geldi’ dediler. O da: ‘Haydi, gidelim de kabrini

bana gösterin' dedi. Gidip, gösterdiler. İsâ ona seslendi ve o da yaşlı bir halde çıktı: 'Sen falanca kimse değil misin?' diye sordu. Adam 'evet' cevabını verdi. İsâ: 'Peki, sen niçin çıkıp geldin?' deyince, o da: 'Sesini işittim. Onu sayha zannettim' dedi. Hanımı bu arada olup biteni görüyor, konuşmaları da işitiyordu. Kadın [İsâ (as)'a dönerek]: 'Seni doğurup besleyen, anaya müjdeler olsun' dedi. Buna karşılık İsâ (as) da: 'Müjdeler olsun. Allahın kitabını öğretip te, zorba olarak can vermeyen kimseye' dedi."

471. Hasan (ra) diyor ki: "İsâ b. Meryem (as): 'Ben dünyayı yüzüstü attım ve üstüne oturdum. Benim ne ölüp gidecek bir evladım ve ne de yıkılıp göçecek bir evim var' demiş. 'Peki, kendine bir ev yapmayacak mısınız?' demeleri üzerine, o: 'Öyleyse bana selin ağzına bir ev yapıverin' diye karşılık vermiş. 'Orada ev durmaz' diye mukabelede bulunmuşlar. 'Peki kendine bir eş edinmeyecek misin?' diye sormuşlar. Ona da: 'Ben, ölüp gidecek eşi ne yapayım?' diye cevap vermiş."

472. Ca'fer b. Cürfâs (Burkân) diyor ki: "İsâ b. Meryem (as): 'Günahın başı dünyayı sevmektir. Kadınlar şeytanın tuzağıdır. İçki ise bütün kötülüklerin anahtarıdır' demiş."

473. Süfyân (es-Sevrî) (ra) diyor ki: "İsâ b. Meryem (as): 'Dünya sevgisi bütün günahların temelidir. Pek çok (manevî) hastalık ise mal (sevgisin)dedir.' demiş. 'Pekâla, bunun ilacı nedir?' diye sormuşlar. O: 'Sahibi malıyla övünüp, böbürlenmekten kendini alamaz ki' demiş. 'Ya alıkoyarsa?' demeleri üzerine de: 'Yine de, işini yoluna koyma çabası, onu Allah'ın zikrinden alıkoyar' cevabını vermiş."

474. Vehb. b. Münebbih şöyle demiştir: "İsâ b. Meryem (as): 'Allah hakkı için size söyleyeyim ki, gök zenginlerden hâlidir (zenginlere gökte yer yoktur). Devenin iğne deliğinden girip geçmesi, zenginin cennete girmesinden daha kolaydır' buyurmuştur."

475. Süfyân b. Uyeyne, Hâlid b. Havşeb'in şöyle dediğini işittiğini söylemiştir: "İsâ b. Meryem (as), havârîlerine: 'Krallar, nasıl size hikmeti bıraktılarsa, siz de onlara dünyayı bırakın' demiş."

476. Vehb b. Münebbih demiştir ki: "(İsâ'ya) gökten indirilen sofrada, birkaç parça arpa ekmeği ile birkaç tane balık vardı."

477. İkrime demiştir ki: "İsâ b. Meryem (as), havârîlerine: 'Ey Havârîler

topluluğu! İncilerinizi domuzlara atmayın. Çünkü onlar domuzların işine yaramaz. Hikmeti de istemeyen kimseye vermeyin. Zira hikmet inciden çok daha güzeldir. Onu istemeyen ise domuzdan daha şerirdir’ demiştir.”

478. Süfyân (b. Uyeyne) diyor ki: “Îsâ b. Meryem âlimlere hitaben: ‘Ey yeryüzünün tuzları! Sakın bozulmayın. Çünkü, birşey bozulduğu vakit, onu tuz düzeltir. Eğer tuz bozulacak olursa, onu hiçbir şey ıslah edemez’ demiştir.”

479. Zür‘a b. İbrahim şöyle demiştir: “Îsâ b. Meryem: ‘Hak için size söylüyorum. Nasıl ki, sizden biri deniz dalgaları üzerine ev yapmaya güç yetiremezse, işte dünya da aynen öyledir. Orayı (sanki) temelli kalacakmışınız gibi bir yer edinmeyin’ demiştir.”

480. Meysere’nin şöyle dediği nakledilmiştir: “Mesîh (as) demiştir ki: ‘Allahın seçkin kulları! Eğer, mahlûkât içerisinde, Âdemoğlunun bir nuru olmak istiyorsanız; size zulmedeni bağışlayın. Sizi ziyaret etmeyi, ziyaret edin. Size iyilikte bulunmayana iyilik edin, size vermeyene siz verin.’”

481. Saîd b. Abdülaziz üstadlarından şöyle bir rivâyette bulunmuştur “Îsâ (as), havârîlerinden birisi ile giderken bir mâni ile karşılaşmış. Bir adam önlerine çıkmış ve: ‘Sizlerden herbirerine birer tokat atmadıkça, geçmenize müsaade etmeyeceğim’ demiş. Adamı caydırmaya çalışmışlarsa da, direnmiş. (Çaresiz) Îsâ (as): ‘Bana vurabilirsin’ demiş. Adam da onun suratına bir tokat atmış ve geçmesine müsaade etmiş. Havârîye dönerek: ‘Sana da bir tokat vurmamakça, geçirmem’ demiş. Fakat Havârî, buna aslâ yanaşmamış. Bunun üzerine Îsâ (as), diğer yanağını uzatmış ve adam ona da bir tokat vurduktan sonra geçip gitmelerine müsaade etmiş. Sonra Îsâ (as): ‘Yâ Rabbi! Bu durum, senin rızana uygunsu, beni rızâna kavuştur. Eğer, gazabından ise sen kıskanmaya en lâyük olansın’ diye dua etmiş.”

482. Abdullah b. Dînâr el-Behrânî şöyle demiştir: “Îsâ b. Meryem (as), havârîlerine: ‘Arpa ekmeği yeyin. Dünyadan emin ve sâlim olarak ayrılın. Hak için size söylüyorum ki; dünyanın tadı, âhiretin acısıdır. Dünyada açlık, âhirette lezzettir. Allahın hakikî kulları lüks içerisinde yüzmezler. Hak için size söylüyorum ki, en kötünüz, dünyayı seven, onu ameline tercih eden ve eğer güç yetirse, bütün insanları kendisi gibi yapmak isteyen âlimdir’ dermiş.”

483. Süfyân’ın şöyle dediği nakledilmiştir: “Îsâ b. Meryem (as): ‘Ben size öğrenesiniz diye anlatıyorum. Taaccüb edesiniz diye değil’ dermiş. (Râvîlerden)

Yahyâ b. Âdem rivâyetinde ise: ‘Ben ise size hiçbirşey anlatmıyorum’ demiştir.”

484. Saîd b. Abdülaziz şöyle demiştir: “Mesîh İbnu Meryem (as): ‘(Yâ Rabbi! [İşler]) Benim istediğim gibi değil, Senin istediğin gibi. benim dilediğim gibi değil, fakat senin dilediğin gibidir’ dermiş.”

485. Saîd b. Abdülaziz: “Duyduğuma göre, Îsâ (as)’nın en çok hoşuna giden söz, kendisine ‘Bu miskindir’ denilmesiymiş” demiştir.

486. Yezîd b. Meysere şunu nakletmiştir: “Havârîler, ‘Ey Mesîhullah! Allahın beytine bak, ne kadar da güzel’ demişler. O da ‘Âmin, âmin (evet, evet). Size hak için söylüyorum ki, ehlinin işlediği günahlar yüzünden, Allah Teâlâ, bu mescidde taş üzerinde taş bırakmayıp yok edecektir. Ne altın, ne gümüş ve ne de bu taşlar Allahın bir işine yaramaz. Allahın en fazla sevdiği şey iyi kalblerdir. Allah yeryüzünü bu kalb(lerin sahibleriyle) imar eder (şenlendirir). Bozuldukları vakitte bu kalb(lerin sahipleriyle) dünyayı harâb eder’ diye karşılık vermiştir.”

487. Saîd b. Abdülaziz, İbn Huleys (Yezîd b. Meysere)’den şu rivâyette bulunmuştur: “Îsâ b. Meryem (as): ‘Şeytan dünya ile, hilesi ise malla beraber bulunur. Malın güzel (gözükmesi) nefsin arzularıyla, tam olarak elde edilmesi ise şehvetlerledir’ demiştir.”

488. Muhâcir b. Habîb diyor ki: “Mesîh Îsâ b. Meryem (as) şöyle dermiş: ‘Ey Havârîler topluluğu! Nefislerinizi helâk ederek dünyaya tâlip olmayın. Dünyadakileri terkederek nefislerinizi (kurtarmaya) bakın. Çıplak geldiniz, çıplak gideceksiniz. Yarının rızkını istemeye bakmayın. Bugün olan, bugüne yeter. Allah’tan rızkınızı günü gününe kılmasını isteyin.’”

489. Cafer b. Burkân’ın şöyle dediği nakledilmiştir: “Îsâ b. Meryem (as): ‘Ey Allahım! Amelimin karşılığında rehin oldum. Benden daha fakir hiçkimse yok (Yâ Rabbi!)’ diye (yakarırımı).”

490. Ca’fer el-Hûrî (el-Cezerî)’den şu rivâyette bulunulmuştur: “Îsâ b. Meryem (as): ‘Ey Allahım! Çirkin gördüğüm şeyleri defedemez, faydasını umduklarımı da elde edemez oldum. İş başkasının elinde, ben ise amelimin mukabilinde rehin kaldım. Benden daha fakir hiçkimse yok (Yâ Rabbi!). Düşmanlarımı sevindirip, dostlarımı mahzûn etme, başıma gelecek musibeti dinimde kılma. Bana merhamet etmeyecek birisini de bana musallat etme’ diye dua edermiş.”

491. Ebû Ma'mer Süfyân'dan şu nakledilmiştir: “İsâ b. Meryem (as) (havârîlerine): ‘Ben, size, ancak amel edesiniz diye öğretiyorum, taaccüp edesiniz diye değil. Ey yeryüzünün tuzları (âlimler), bozulmayın. Zira birşey bozulduğu vakit sadece tuz ile düzeltilebilir. Tuz ise bozulduğu zaman hiçbir şeyle ıslah olmaz. Siz öğrettiğiniz kimselerden, yalnızca benim sizlerden aldığım mükâfatı alın (yani âhîret sevabı ile yetinin, dünyevî karşılık istemeyin).’ diye öğütlemiştir.”

492. Müslim b. Ebû'l-Ca'd şöyle demiştir: “Sâlih (as)'in kavmi içerisinde onlara eziyet eden birisi vardı. Kavminden (bir grup) Sâlih (as)'a gelerek: ‘Ey Allah'ın peygamberi! Şu (adama) bir beddua etsen’ dediler. O da: ‘Gidin! Siz ona yetersiniz’ cevabını verdi. Adam, hergün odun toplamaya giderdi. O gün de yanında iki ekmekle odun toplamaya çıkmıştı. Ekmeğin birini yemiş, diğerini de sadaka olarak vermişti. Odununu topladı ve sağ sâlim odunlarıyla beraber geri döndü. Kavmi, doğru Sâlih (as)'e gelerek: ‘Adam sağ sâlim, başına hiçbir iş gelmeden geri döndü’ dediler. Sâlih (as), adamı çağırıp: ‘Bugün ne yaptın?’ diye sordu. Adam: ‘Bugün oduna çıktığımda, yanımda iki ekmek parçası vardı. Birini sadaka olarak verdim, diğerini de yedim’ dedi. Salih (as): ‘Çöz şu odunlarını’ dedi. Adam da hemen çözdü. Bir de baktılar ki, siyah bir yılan, odunlardan birini ısırılmış olduğu halde duruyor. Bunun üzerine Sâlih (as): ‘Vermiş olduğu sadakayla bunu defetti’ demiş.”

493. Abdullah b. Bekir el-Müzenî, babasından Lokmân (as)'ın şu sözünü işittiğini haber vermiştir: “Ana babanın evladını dövmesi, tarlayı gübrelemesi gibidir.”

495. Katâde (aynı haberi) Mûsâ Esvârî'den de işittiğini kaydederek, onun şöyle dediğini naklediyor: “Allah Teâlâ, İsrâîloğullarından bir peygambere şunu vahyetmiştir: ‘Âdemoğullarının hepsi günahkârdır. Günahkâr-ların en hayırlısı ise çok tevbe edendir.’”

496. Sâbit el-Benânî şöyle demiştir: “Bir zât, yetmiş sene ibadet etti. Dualarında: ‘Yâ Rabbi! Beni amelikle kurtar’ derdi. Öldü ve cennete koyuldu. Orada yetmiş sene kaldı. Bu müddetin sonunda ona: ‘Oradan çık. Yetmiş senelik amelin (cevabını) aldın’ denildi. Adam, dünyada yaptıkları içerisinde gönlünce en fazla itimad edebileceği birşey aradı. Ve Allah'a dua etmekten, O'na yönelmekten daha sağlam birşey bulamadı. Ve başladı ‘Yâ Rabbi! Ben dünyada iken, Senin zorlukları giderdiğini duydum. Bugün benim şu sıkıntımı gider (Yâ Rabbi!)’ diye dua etmeye. Bunun üzerine cennette kalmasına müsaade edildi.”

497. Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: “Bize nakledildiğine göre Allah teâlâ: ‘Kulum bana itaat ettiği müddetçe, ben onun geçimini tekeffül ederim. İstemeden ona veririm. Dua etmeden icâbet ederim. İyiliğine olanı, ben ondan daha iyi bilirim’ demiştir.”

498. Ca‘fer, Mâlik b. Dînâr’ın şöyle dediğini haber vermiştir: “Allah teâlâ: ‘Kullarıma azâb etmek istiyorum. Kur’ân okuyanları, mescidleri imar eden (oralarda ibadet eden)leri ve İslâm çocuklarını görünce, gazabım sükûnete kavuşuyor, azâbımı çeviriyorum’ demiştir.”

499. Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: “Bana söylenildiğine göre, sizden öncekiler içerisinde bir adam varmış. Bir müddet Allaha ibadet etmiş ve Allah’tan bir ihtiyacını (karşılmasını) istemiş. Her Cumartesi onbir adet hurma yemek suretiyle, yetmiş Cumartesi Allah için oruç tutmuş. Sonra yine Allah’tan bir ihtiyacını (gidermesini) istemiş. Fakat, Allah vermemiş. Bir müddet geçip te Allah istediğini vermeyince kendi kendine düşünmüş ve: ‘Bundan önce de istedin. Eğer senden bir hayır olsaydı, istediğin verilirdi. (Demek ki) sende hiçbir hayır yok’ demiş. O anda bir melek inmiş ve: ‘Ey Âdemoğlu! Nefsini kınadığın şu an, senin ibadetlerinden çok daha hayırlıdır. Allah istediğini verdi’ demiştir.”

500. Vehb b. Münebbih’in şöyle dediği nakledilmiştir: “Bir adam, rahiplerden birisine gelmiş ve: ‘Ey rahip! Ölümü nasıl anıyorsun?’ diye sormuş. Rahip: ‘Her adım atışımda, kendimi ölmüş farzediyorum’ diye cevap vermiş. Adam: ‘Peki, Allah’ın zâtı için ne yapıyorsun?’ diye sormuş. Rahip: ‘Cennet ve Cehennemi duyup ta, ondan sonra bir an olsun namazdan geri duran hiç kimse görmedim’ demiş. Adam: ‘Ben namazda kıyama duruyorum ve o kadar ağlıyorum ki, neredeyse gözyaşlarımdan bakla yetişiyor’ demiş. Rahip ona: ‘Günahını itiraf ederek Allahın huzuruna gelmen, senin için, amelin dellallığını yaparak ağlamandan daha hayırlıdır. Zira, amelini açığa vuranın namazı (duası) makbul olmaz’ diye mukabelede bulunmuş. Adam: ‘Öyleyse bana ne tavsiye edersin?’ diye sormuş. Rahip: ‘Sana dünyada zâhid olmanı ve dünya ehliyle çekişmemeni tavsiye ederim. Yine sana arı gibi olmanı tavsiye ederim; eğer yerse temiz yer, bırakırsa temiz bırakır, bir dalın üstüne konsa, onu kırmaz. Sana bir köpeğin sahiplerine bağlılığı gibi, Allah’a bağlanmanı tavsiye ederim. Sahipleri onu aç bıraksa da, kovsa da o yine onları korur ve onlara bağlı kalır’ diye tavsiyelerde bulunmuştur.”

501. Mâlik b. el-Hâris şöyle demiştir: “Allah Teâlâ demiştir ki: Beni zikretmek, kimi Benden birşey istemekten alıkoyarsa, ona isteyenlere

verdiğimden daha fazlasını veririm.”

502. Seleme b. Ebû'l-Ca'd'ın şöyle dediği nakledilmiştir: “Bir kadın çocuğu ile beraber yola çıkmış. Yanında da bir parça ekmek varmış. (Yolda giderken) bir kurt gelmiş ve çocuğunu kapıp gitmiş. Kadın kurdun peşine düşmüş. Bu arada ekmeğini kendisinden birşeyler isteyen bir dilenciye vermiş. (Çok geçmeden) kurt çocuğu getirip, kadına geri vermiş.”

503. Ebû Sinan şöyle demiştir: “Allah Teâlâ: ‘Ey dünya! Mü'min kuluma acı da, ona sabretsin. Benim için ona tatlı (gözükme ki) onu fitneye düşürmeyesin. Ey Âdemoğlu! Kendini tamamen benim ibadetime ver ki, gönlünü zenginlikle doldurayım, fakirliğini gidereyim. Eğer bunu yapmazsan, kalbine meşgale verir, fakirliğini de gidermem’ demiştir.”

504. Hâlid b. Sâbit er-Rib'î şöyle demiştir: “Nakledildiğine göre İsrâîloğulları içerisinde bir genç varmış. Bu genç kitap okumuş, âlim bir zâtmiş. (Fakat aynı zamanda) seilmeyen de birisiymiş. Çünkü ilmi ve bilgiyi mevki elde etmek, mal kazanmak için edinmiş. Birtakım bid'atler uydurarak, istediği makama erişip, arzuladığı malı kazanmış. Yaşlanıncaya kadar bu vaziyette kalmış. Bir gece yatağında yatarken düşünmeye başlamış. ‘Farzet ki, bu insanlar, uydurduklarımı bilmiyor. Peki Allah da mı bilmiyor? Ecelim de yaklaştı. Tevbe etsem bâri demiş. Tevbesinde o kadar azimliymiş ki, çenesini delip, oradan bir zincir geçirerek, kendisini mescidin direklerinden birisine asmış. Ve: ‘Allah tevbem hususunda birşey indirinceye kadar veya ölünceye kadar buradan ayrılmayacağım’ demiş. İsrâîloğulları arasında (birisine) vahiy (gelmesi) garip karşılanmazdı. Allah Teâlâ, peygamberlerinden birine vahyederek, ona: ‘Şayet, sen benimle kendi aranda bir günah irtikâb ettiysen, Ben sonuna kadar onu bağışladım. Fakat kullarımdan saptırdıkların ve öylece ölüp te cehenneme koyduklarım için, seni aslâ bağışlamam’ buyurmuş.” (Râvîlerden) Avf (bu gence) “Berberiyâ” denildiğini söylemiştir.

505. Ömer b. Abdurrahman, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini haber vermiştir: “İsrâîloğullarından bir kadın, bir sudan geçti ve orada yıkandı. Sonra da kalktı, orada namaz kılmaya başladı. Altmış veya yetmiş sene, ne çekildi, ne yedi ve ne de içti. Sonunda arındı. Namazdan çıktı. Kendisine: ‘Nasıldın?’ diye sorulduğunda: ‘Sabaha çıktığımda, akşamlayamayayım; akşama erdiğimde de, sabahlamayayım, derdim’ cevabını verdi.”

506. Ömer b. Abdurrahman, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini haber

vermiştir: “İsrâîloğulları âlimlerinden biri, kendisinden daha âlim birine gelmiş ve: ‘Ne yiyeyim?’ diye sormuş. O da: ‘Açlığımı teskin edecek birşeyler ye’ diye cevap vermiş. Bunun üzerine: ‘(Peki) ne giyeyim?’ diye sormuş. Âlim: ‘Avret mahallini kapatacak birşeyler veya Mesîh’in elbisesini giy’ diye cevap vermiş. [Râvîlerden İbrahim Ebû Muhammed burada tereddüt etmiştir.] (Bu sefer) ‘Ne bina edeyim?’ diye sormuş. Âlim: ‘Seni güneşten ve rüzgardan koruyacak birşey’ diye karşılık vermiş. Adam: ‘Ne kadar güleyim?’ deyince, âlim: ‘Yüzün gevşeyecek kadar’ demiş. Adam: ‘Ne kadar ağlayayım?’ diye sorunca da, âlim: ‘Allah korkusundan dolayı ağlamaktan usanma’ diye cevap vermiş. Adam: ‘Hangi amelimi açığa vurayım?’ demiş. Âlim: ‘Harîs olan birinin uyacağı, insanların senin aleyhindeki sözlerini doğru çıkarmayacak kadarını’ demiş. Adam: ‘Hangi amellerimi gizleyeyim?’ diye sorunca, âlim: ‘Senin iyi amel etmediğin zannını verecek olanları’ diye cevap vermiş.

507. Ömer b. Abdurrahman, Vehb b. Münebbih’in şöyle dediğini haber vermiştir: “İsrâîloğullarından bir âbid kendini iyice ibadete verdi ve yeryüzünde dolaşmaya başladı. Öyle ki, vahşi hayvanlarla beraber geziyordu. Kılları o kadar uzamıştı ki fercini kapatıyordu. Ondan başka mirasçısı bulunmayan bir yakını öldü. Kendisine haber vermeden malına dokunmayı iyi görmediler ve oturup onu beklemeye başladılar. Adam ise onları görür görmez kaçıyordu. Adamın birisi: ‘Bana birşeyler verirseniz onun haberini size getiririm’ dedi. Onlar da istediğini verdiler. Adam onu beklemeye başladı. Onu görür görmez karşısına dikildi ve elbiselerini çıkarttı. Adam onu görünce durdu ve gözlerini kapattı. Öbür adam: ‘Müsaade et, sana yaklaşayım’ dedi. ‘Peki yaklaşabilirsin’ diye mukabelede bulundu. Adam ona: ‘Falanca (yakının) öldü. Geriye malı kaldı. Senden başka da vâris bırakmadı. İnsanlar da sana haber vermeden mala el sürmeyi hoş görmediler.’ dedi. Âbid: ‘Öleli ne kadar oldu?’ diye sordu. Adam: ‘Şu kadar’ diye cevap verdi. Âbid: ‘Ben sizden ayrılalı ne kadar oldu?’ diye sordu. Adam: ‘Şu kadar zaman oldu’ dedi. Âbid: ‘(Öyleyse) ben ondan şu kadar evvel ölmüşüm’ dedi ve dönüp gitti.”

508. Mâlik b. Dînâr’ın şöyle dediği nakledilmiştir: “Duyduğuma göre İsrâîloğullarına: ‘Dillerinizle dua ediyorsunuz (ama) kalpleriniz benden uzak, ruhbanlığınız boşunadır’ denilmiştir.”

509. Ebû'l-Muğîre, üstadlarından bazılarının kendilerine şunu naklettiklerini haber vermiştir: “Süleyman b. Abdülmelik Şam mescidine girmiş ve orada üzeri yazılı bir taş görmüş. Bunun üzerine: ‘Bu nedir?’ diye sormuş. (Oradakiler): ‘Bilemiyoruz’ demişler. (Bazıları): ‘Ey mü’minlerin emîri! Vehb b. Münebbih’e

birisini gönderip, çağırın. Çünkü o, bütün kitapları okuyabiliyor' demişler. (Halîfe) birisini gönderip (Vehb'i) çağırılmış. Vehb yazıyı tanımış ve okumuş, üzerinde: 'Ey Âdemoğlu! Şayet ölümüne ne kadar kaldığını bilmiş olsan, bütün arzularından soğursun. Sen ancak, ayaklarının kayıp, sevgilinin seni teslim ettiği, yakınlarının sana veda ettiği zaman pişman olursun. (O zaman) sen, ne âilene geri dönebilecek ve ne de amelini arttırabileceksin. Öyleyse, hasret ve pişmanlıktan önce kıyamet günü için çalış.'" "

510. Mâlik b. Dînâr şöyle demiştir: "Bir bayram günü, İsrâîloğulları mescidlerine girdiler. Genç bir delikanlı mescidin kapısında, dış tarafta, ayakta durdu ve ağlamaya başladı. Yüksek sesle ağlıyor ve nefisini kınıyordu: 'Benim gibi birisi, sizinle giremez. Ben falan, falan işleri yaptım' diyordu. (Nihayet) Peygamberlerinden birinin diliyle: '(Bu genç) falanca kişi sıddîklerden'diye yazıldı."

511. Vehb b. Münebbih'ten, mukaddes kitaplardan bazısında şu söze rastladığı rivâyet edilmiştir: "Allah teâlâ: 'Kim fakirlerin malından yardım umarsa, sonunda onu fakrû zarurete dûçar ederim. Zayıfların gücüyle inşa edilen her binanın sonunu harap kılarım' demiştir."

512. Abdullah b. Vehb'ten şu rivâyet edilmiştir [Râvî, Abdullah'ın bu haberi babasından nakletmiş olduğunu söylüyor. Ebû Muhammed ise (bu hususta) tereddüt etmiştir]: "İsrâîloğulların-dan âbid bir zât, bir havrada ibadet ediyordu. Bu zâtın kötülüklerden uzaklaştığını görünce (serkeş bazı kimseler): 'Şunun bir yolunu bulsak ta (ibadete çekildiği yerden) indirebilsek' dediler. Bunun üzerine sapık bir adamın karısına giderek, âbide musallat olmasını istediler. Kadın, karanlık ve yağışlı bir gece oraya geldi ve: 'Ey Allahın kulu! Beni içeri alır mısın?' dedi. Âbid (o sıra) ayakta namaz kılıyordu. Lambası da yanmaktaydı. Kadına iltifât etmedi. Kadın: 'Ey Allahın kulu! yağmur yağıyor. (Hava) karanlık. Beni içeriye al' dedi. Ve içeriye girinceye kadar bu şekilde devam etti. İçeri girdi ve uzanıp yattı. Adam, ayakta namaz kılıyordu. Kadın iki tarafa dönmeye ve vücudunun güzelliklerini adama göstermeye başladı. Sonunda adamın nefsi uyandı. Bunun üzerine (kendi kendine): 'Hayır. Allaha yemin olsun ki, bakayım ateşe tahammül edebiliyor musun?' dedi ve yanmakta olan lambaya yaklaştı. Parmağını lambaya koydu ve yaktı. Sonra namaz kıldığı yere geri döndü. Bir müddet sonra, nefsi yine onu tahrik etti. Adam tekrar lambanın yanına gitti ve diğer parmağını da yaktı. Arkasından namaz kıldığı yere çekildi. Nefsi yine uyandı. O, lambaya gidip gelmeye ve parmaklarını teker teker yakmaya devam etti. Nihayet bütün parmakları yandı. Kadın bu arada ona bakıyor ve olup

bitenleri seyrediyordu. Sonun da (dayanamayıp) bir çığlık attı ve öldü. Sabahleyin (serkeşler) kadının ne yaptığını görmek için koşup geldiler. Bir de baktılar ki, kadın ölmüş. Başladılar adama ‘Ey Allahın düşmanı! Ey riyakâr! Kadına tecavüz ettin, sonra da onu öldürdün, değil mi?’ demeye. Âbidi alıp krallarına götürdüler ve aleyhinde şahitlik ettiler. Kral, âbidin idamına hükmetti. Âbid, iki rekât namaz kılmak istedi ve kıldı. Sonra dua ederek: ‘Yâ Rabbi! Biliyorum ki Sen, beni yapmadığım birşeyden dolayı muâheze etmezsin. Fakat, kendimden sonraki âlimlere utanç vesilesi olmak istemiyorum’ dedi. Bunun üzerine Allah kadının canını geri verdi ve kadın: ‘Ellerine bakın’ dedi ve gerisin geriye öldü.”

513. Vehb b. Münebbih’ten şu nakledilmiştir: “‘Bir köyün civarında eylenen seyyâhlardan birisi de (yukarıdaki) hâdisenin benzerini nakletti. Fakat o şöyle dedi: ‘Kadın onlara: ‘Adamın ellerinin yandığını görünce, olduğum yere baygın düştüm. (Şimdi buradan) dağılın. (Bundan böyle) sağ kaldığım müddetçe, sizinle arkadaşlık edecek değilim’ dedi ve dağlarda seyyâhlığa başladı.”

514. Vehb’den şu rivâyet edilmiştir: “‘Bir seyyâh ve yamağı, yol üzerinde avını bekleyen bir arslanla karşılaşmışlar. Yamak: ‘Arslan! Arslan!’ demeye başlamış. Seyyâh, ona aldırış etmeksizin yoluna devam etmiş. Arslanın yanına kadar gelmişler. Arslan, ayağa kalkmış ve yoldan kenara çekilmiş. Geçtikten sonra yamak, büyüğüne: ‘Ben seni arslana karşı uyardım (fakat sen aldırış etmedin)’ demiş. Seyyâh da ona: ‘Sen beni, Allah’tan başkasından korkar mı zannettin? Vahşi hayvanların beni parçalaması benim için, Allah’ın kendisinden başka bir varlıktan korktuğumu bilmesinden daha iyidir’ cevabını vermiş.”

515. Vehb b. Münebbih’ten şöyle dediği nakledilmiştir: “‘Bir seyyâh ile yamağı varmış. Yiyecekleri her üç günde bir gelirmiş. Birgün bakmışlar ki, birisinin yiyeceği gelmemiş. Büyüğü yamağına: ‘Birimiz bir hatâ yaptı ve bu da rızkımıza mâni oldu. Düşün bakalım. Sen ne yaptın?’ demiş. Yamak: ‘Birşey yapmadım’ cevabını vermiş. Fakat, bilâhare herşeyi hatırlamış ve: ‘Evet, birgün kapıya bir dilenci gelmişti, ben de kapıyı yüzüne kapatmıştım’ demiş. Büyüğü: ‘Yemeğimiz bundan dolayı gelmemiş işte’ demiş. Allah’a istiğfârda bulunduktan sonra, daha evvel olduğu gibi rızıkları gelmeye başlamış.

516. Vehb b. Münebbih şunu rivâyet etmiştir: “‘Bir seyyâh, bir köye girdi. Baktı ki, köyün ileri gelenlerinden biri ölmüş. Hemen oradan çıktı ve: ‘Bu zalimi gömmem’ dedi. Sonra hafif bir uyku uyudu. Yanına bir adam geldi ve: ‘Ey Adam! Allahın rahmetinden herhangi birşeye sahip misin?’ diye sordu. Seyyâh:

‘Hayır’ dedi. Adam üç kere sorusunu tekrarladı, her seferinde de ‘Hayır’ cevabını aldı ve: ‘Peki, onun bu sızısından (ölüm sancısından) dolayı ne olduğunu (Cenâb-ı Hak’ın ne irâde ettiğini) biliyor musun?’ dedi.”

517. (Yine) Vehb b. Münebbih şunu nakletmiştir: “Bir seyyâh ve bir de yamağı varmış. Birgün seyyâh, yamağına: ‘Falanca köye git ve bana bir kefen al. Zira, benim ecelim yaklaştı, haydi, acele et! demiş. Yamak köye gelmiş. Bakmış ki köyün eşrafından birisi ölmüş, halk da kabri başında toplanmışlar. Pek tabîî ki, dükkanlarını da kapatmışlar. Yamak istediklerini hemen alamamış. Nihayet halk geri gelmiş ve o da kefen ve kokuyu satın alarak arkadaşının yanına geri dönmüş. Bakmış ki, arkadaşı ölmüş, hayvanlar da yüzünü yeyip parçalamışlar. Başlamış dövünüp, hayıflanmaya bu arada da: ‘Falanca zâlim, kefenlendi, kokulanıp defnedildi. Falancanın ise suratı yenilip, parçalandı’ diyormuş. Bunun üzerine ona: ‘Falanca zâlimin bir tek iyiliği vardı. Allah onu, âhirette hiç nasibi olmayacak şekilde dünyadan çıkarmak istedi. Filanca seyyâh ise, küçük bir hatâ yapmıştı da, Allah onu dünyadan, bunun acısını duyurmadan çıkardı’ denilmiştir.”

518. Vehb b. Münebbih, şu haberi hikaye etmiştir: “Bir seyyâh vardı. Beraberinde bir de melek gönderildi ve meleğe, seyyâh nasıl davranırsa, öyle davranması emredildi. Bir vadiden geçerken, bir leşle karşılaştılar. Seyyâh leşin kokusunu duymamak için elbisesiyle burnunu kapadı. Melek de aynısını yaptı. Seyyâh ona: ‘Niçin böyle yaptın?’ diye sordu. O da: ‘Sen ne yaparsan, aynısını yapmakla emrolundum’ dedi. Seyyâh: ‘Benim duyduğum kokuyu sen de duydun mu?’ diye sordu. Melek: ‘Hayır, bana kâfirin kokusundan başka birşey eziyet vermez’ dedi.”

519. Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: “Beytü’l-Makdis civarında bir adam, iki de oğlu vardı. Çocukları bülûğa erdiler ve kadınlarla oynaşmaya başladılar. Adam onların bu haline karşı çıkmadı. (Bunun üzerine Cenâb-ı Hak): ‘İzzetime yemin olsun ki! Ahdim olsun, onların üçünü de bir günde öldüreceğim. Sonra da âilesini fakrû zarûrete dâçar edeceğim’ dedi.”

520. (Yine) Vehb b. Münebbih şunu anlatmıştır: “Allah lanet edesice İblîs, bir seyyâha geldi ve onu azdırmak istedi. Bir türlü başaramadı. Bunun üzerine ona: ‘Ben, seninle dost olmak istiyorum’ dedi. Seyyâh: ‘Benim senin dostluğuna ihtiyacım yok’ cevabını verdi. İblîs: ‘Öyleyse, bana ne istersen sor, sana haber vereyim’ dedi. Seyyâh: ‘İnsanları ne ile fitneye düşürüyorsun?’ diye sordu. İblîs: ‘İnsanların aceleci olanlarına bakar, çocukların topla oynadıkları gibi onlarla

oyunuz' dedi."

521. Vehb b. Münebbih şunu nakletmiştir: "İsrâîloğullarının âlimlerinden birisi şöyle dermiş: 'Meyva toplayanın geride bıraktığı bir yemiş, ekin biçenin ardında kalan bir başak gibi oldum...'"

522. Vehb b. Münebbih: "İsrâîloğulları içerisinde fâsık âlimler türemiştir. Siz de daha da çoğalacak" demiştir.

523. Akîl b. Müdrîk es-Sülemî şöyle demiştir "Allah Teâlâ, İsrâîloğullarının peygamberlerinden birine şöyle vahyetmiştir: 'Kavmine söyle; düşmanlarımın ne yemeğini yesinler ve ne de içeceğini içsinler. Kendilerini onlara benzetmesinler de. Aksi takdirde, onlar da tıpkı düşmanlarım gibi, benim hasmım olurlar."

524. Mâlik b. Dînâr şöyle demiştir: "İsrâîloğulları âlimlerin-den birisi, evine kadın ve erkekleri doldurur, onlara va'zu nasihatta bulunarak, Allah'ın (âsi toplumları azaba dâçar ettiği azametli) günlerini hatırlatarak onları ikaz ederdi. Birgün, çocuklarından birisinin kadınlara kaş göz işareti ettiğini farketti. Ve: 'Ağır ol evladım! Ağır ol evladım! (yapma!)' dedi. Sedirden düştü ve şah damarı koptu, karısı da çocuk düşürdü (yani sağlıklı bir doğum yapamadı). Çocukları da ordudayken öldürüldü. Bunun üzerine Allah Teâlâ, peygamberlerine vahyederek: 'Falanca âlime (şu sözümü) haber ver: 'Ben senin neslinden ebediyyen sâdık birisini çıkarmayacağım. Yalnızca sana 'Ağır ol evladım! Ağır ol evladım!' dediğin için bana olan bu kızgınlığın ne?...' dedi."

525. Mâlik b. Dînâr, Tevrât'ta: "Kimin günahlarla haşır neşir olan bir komşusu var da, onu bundan men etmiyorsa, günahında ona ortaktır?" yazdığını söylemiştir.

526. Mâlik b. Enes şöyle demiştir: "Bana anlatıldığına göre, İsrâîloğullarından bir grup, gündüzleri oruç tutarlarmış. Akşam olup ta, sofralar kurulunca, sırayla içlerinden birisi kalkar: 'Çok yemeyin! Çok içersiniz, sonuç olarak da çok uyursunuz' diye ikaz edermiş."

527. Vehb b. Münebbih, Ermiyâ'nın şöyle dediğini nakletmiştir: "Yâ Rabbi! Kulun Dâvud'u seçtin ve o senin için bir mescid inşa etti. İşinde gücünde yaşayıp duruyordu. Nihayet evlenecek çağa gelince taraftarlarından bir grup ona musallat oldu ve ona: 'Şayet sana "güneşin bir lavı rüzgara yüklendi, yarın azab olunacak" dense veya "gökyüzünün ne kadar kapısı vardır?", "Allah'ın

hazineleri ne kadardır?”, “Denizler ne kadar yerden kaynamaktadır?” denilse, ya da “Deniz sana gelip, karadan davacı olarak, ‘Dalgalarım çoğaldı,kaynaklarım arttı, karaya taşmak istiyorum’ dese, kara da (buna mukabil) ‘Ağaçlarım, dağlarım çoğaldı, nehirlerim artıp, vahşi hayvanlarım bollaştı, ben de denizi istilâ etmek istiyorum’” dese, hangi birisi için nasıl hüküm verirsin?’ dediler.”

528. Bişr b. el-Hâris şöyle demiştir: “Ahmed b. Hanbel, körüğe girdi ve kıpkırmızı altın gibi çıktı.” (Râvîlerden) Ali b. Haşrem diyor ki: “Bişr’in bu sözü Ahmed b. Hanbel’in kulağına gittiği vakit, o: ‘Yaptığımızla, Bişr’i râzı eden Allah’a hamdolsun’” demiştir.

529. Muhammed b. Cahhâde, Lokmân (as)’ın şu sözünü nakletmiştir: “İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, o vakit hikmetli bir göz bulunamayacak.”

530. Süfyân, kendisine haber veren birisinden şunu nakletmiştir: “Lokmân el-Hakîm oğluna: ‘Ey oğlum! Dünya derin bir denizdir. Orada pek çok insan boğulmuştur. Gemin, Allah korkusu olsun. Geminin içi ise, Allah’a iman olsun. Yelkenleri de, Allah’a tevekkül etmek olsun. Kurtulabileceğini zannetmiyorum, ama belki kurtulursun’ demiştir.”

531. Hasan, Lokmân (as)’ın oğluna: “Yavrum! Kaya da taşıdım, demir de. Fakat, kötü komşudan daha ağırını görmedim” dediğini haber vermiştir.

532. Ebû'l-Celed’den şöyle dediği nakledilmiştir: “Hikmet’te şunu okudum: ‘Kimin gönlünde bir vaizi olursa, Allah tarafından bir koruyucusu olur. Kim gönlünden insanlara insafılı davranırsa, Allah onun izzetini artırır. Allah’a itaatta zillet, ma’siyetle izzetten daha iyidir.’”

533. Hâlid b. Yezîd b. Sabîh, babasından naklen şu rivâyet etmiştir: “Hikmetli bir sözde şöyle deniliyor: ‘Ey Âdemoğlu! Beni(m rızâmı) arıyorsan, iki şeyde bulabilirsin: bildiğin hayrı yaparsın, bildiğin fenalığı da terkedersin.’”

534. Muhammed b. Vâsi’, Lokmân (as)’ın oğluna: “Yavrum! Kalbin kötü olduğu halde, insanlara Allah’tan korkuyormuş gibi görünme” dediğini haber vermiştir.

535. Avf, Lokmân (as)’ın oğluna: “Yavrum! Mü’minin iki kalbi vardır. Birisiyle umar, diğeri ile korkar” dediğini nakletmiştir.

536. Abdullah b. Dînâr, Lokmân (as)’ın oğluna şöyle tavsiye ettiğini haber

vermiştir: “Yavrum! Allahın karşısında, nefisini, mutlak O’na muhtaç bir mertebeye indir. Fakat O’nun sana hiç ihtiyacı olmadığını bil. Yavrum! İnsanların övgüsünü değil, kınamalarını yazan (hatırında tutan) birisi ol. Kendisi sıkıntıda, fakat insanlar ondan rahat (ve emin) olan bir kişi ol.”

537. Serî b. Yahyâ, Lokmân (as)’ın oğluna: “Yavrum! Hikmet, miskinleri, kralların yerine oturtur” dediğini nakletmiştir.

538. Eyyûb, Ebû Kılâbe’nin kitabından şu haberi rivâyet etmiştir: “Lokmân (as)’a: ‘En âlim insan kimdir?’ diye soruldu. O: ‘İnsanların bilgisiyle kendi ilmini artıran’ dedi. ‘En zengin insan kimdir?’ diye soruldu. O: ‘Kendisine verilene râzı olandır’ cevabını verdi. ‘İnsanların en hayırlısı kimdir?’ diye sorulunca da, ‘Zengin olan mü’min’ diye karşılık verdi. Oradakiler: ‘Mal zenginliğini mi kastediyorsun?’ deyince, ‘Hayır, ilim zenginliğini kastediyorum. Eğer insanlar ilme muhtaç olurlarsa onu, onda bulabilirler. Yok eğer ihtiyaçları olmaz, o, ilmiyle kendisini başkalarından müstağnî kılar’ dedi.”

539. Ebû’l-Hakem şöyle demiştir: “Lokmân (as)’a: ‘Sahibi olduğun hikmet nedir?’ diye soruldu. O: ‘Kendi kendime yeterli olabildiğimi (başkasına) sormam. Beni ilgilendirmeyen şeyi de üstüme vazife edinmem’ diye cevap verdi.”

540. Rebî’ b. Enes, hikmetli bir sözde: “İyi amel, sahibini tökezlediği vakit kaldırır” dendiğini haber vermiştir.

541. Muaviye b. Kurra, Lokmân (as)’ın oğluna: “Yavrum! Allahın sâlih kulları ile beraber ol. Zira, onların güzel (amellerinden) hayır elde edersin. Belki, onlara bir rahmet iner de, onlarla beraber sana da erişir. Yavrum! Kötü kimselerle düşüp kalkma. Zira onlarla beraber olmaktan bir hayır kazanamazsın. Başlarına bir musîbet gelir de, onlarla beraber sana da isabet eder.” diye tavsiyede bulunduğunu nakletmiştir.

542. Ebû Habîb es-Sulemî, Hikmet’te şunu okuduğunu söylemiştir: “Dilenci, konuşmasını tamamlayıncaya kadar sus. Sonra, onu rahmetle geri çevir. Yetime karşı müşfik bir baba gibi ol. Zulme uğrayanlara da, yardım elini uzat. Umulur ki böylece, Allah’ın arzında onun halîfesi olursun.”

543. İbn Ebî Necîh, babasından Lokmân (as)’ın şu sözünü nakletmiştir: “Sükût hikmettir. (Fakat) onu başaran da çok azdır.”

544. Tâvûs, kendilerine -âmâ olan- Necîh'in şunu söylediğini nakletmiştir: "Allah'tan korkan ve o haliyle konuşan bir kimse, Allah'tan korkan ve fakat susan bir kimseden daha hayırlıdır."

545. Hişâm b. Urve, babasından Hikmet'te şöyle yazdığını naklediyor: "Hâine, hıyânetinden dolayı hâinlik etme, bu sana yeter."

546. Yezîd b. Meysere şöyle demiştir: "Allah teâlâ: 'Ey benim için şehvetini terkeden, rızam için gençliğini tüketen genç! Benim katımda sen, bazı meleklerim gibisin' demiştir."

547. Katâde, "Tevrât'ta: 'Ey Âdemoğlu! Dilinle beni zikrediyorsun, fakat, beni unutuyorsun! Bana duâ ediyor, fakat benden kaçuyorsun! Ben seni rızıklandırıyorum, sen başkasına kulluk ediyorsun' diye yazılı" olduğunu söylemiştir.

548. Avf b. Abdullah, Lokmân (as)'ın oğluna şöyle dediğini nakletmiştir: "(Yavrum!) Mekrinden emin olmayacak şekilde, Allah'a karşı ümid içerisinde ol. Rahmetinden ümidini kesmeyecek şekilde ondan kork.' Oğlu: 'Babacığım! Buna nasıl güç yetirebilirim? Benim yalnızca birtek kalbim var' dedi. Lokmân (as): 'Mü'minin iki kalbi vardır. Birisi ile umar, diğeri ile korkar.'" cevabını verdi.

549. Basra âlimlerinden, Abdurrezzâk Ebû Osmân, Lokmân (as)'ın oğluna: "Yavrum! Câhilin sevgisine rağbet etme; seni, kendi yaptıklarından hoşnud oluyorsun zanneder. Hikmet sahibi kimsenin kızmasından dolayı da, küçüklük duyma; sana iltifat etmez." diye tavsiyede bulunduğunu söylemiştir.

550. Abdullah b. Dînar şunu haber vermiştir: "Lokmân (as), bir seferden dönüyordu. Yolda kendisini kölesi karşıladı. Lokmân: 'Babam ne âlemde?' diye sordu. Köle: 'Öldü!' cevabını verdi. Lokmân: 'Elhamdülillah, işime mâlik oldum' dedi. Sonra: 'Annem ne haldedir?' diye sordu. Köle, 'O da 'öldü!' diye karşılık verdi. Lokmân: 'Kederim gitti' dedi. Bu sefer 'Karım ne âlemde?' diye sordu. Köle: 'O da öldü' diye cevap verdi. Lokmân: 'Yatağımı yenile' dedi. 'Peki, kız kardeşim ne durumdadır?' diye sordu. Köle: 'O dahi öldü' dedi. Lokmân: 'İrzim korundu' dedi. 'Ya kardeşim ne yapıyor?' deyince köle: 'O da öldü' diye cevap verdi. (O zaman) Lokmân: 'Sırtım koptu (dayanağım gitti)' dedi."

551. Ubeydullah b. Ömer b. Abdulvehhâb b. Muhammed el-Mekkî, Lokmân (as)'ın oğluna: "Yavrum! Âlim kimselerle beraber ol ve onlara yanaş. Zira, Allah

teâlâ, yağmurla toprağı canlandırdığı gibi, hikmet nuruyla da kalpleri canlandırır” dediğini haber vermiştir.

DÂVÛD’LA (A.S.) İLGİLİ

KONUNUN DEVAMI

d

552. Tu’me el-Ca’ferî şöyle demiştir: “Dâvûd (as), Allah’dan, insanlar içerisinde kendisine (Dâvûd’a) emsal olan zâtı göstermesini istedi. Allah teâlâ, ona vahyederek: ‘Falanca köye git. Orada, şöyle şöyle bir iş yapan, bir adam göreceksin. İşte o senin emsâlidir’ dedi. Bunun üzerine Dâvûd (as), o köye gitti, adamı soruşturdu. Kendisine tarif ediverdiler. Baktı ki, adam bir koruya gelip oradan kamışlar kesiyor, onları demet yapıp, sonra da çarşıya götürerek orada ‘Elimle kestiğim, sırtımla taşıdığım bu helâl (malı), yine öyle bir şey karşılığında kim almak ister’ diyordu.”

553. Alâ b. Ziyâd, Enes b. Mâlik’e (ra) : “Allah, kıyamet gününde insanları nasıl diriltecek?” diye sormuş. O da: “Onlar, diriltildikleri vakit gök, üzerlerinde sallanıyor olacak” demiş.

554. Râme b. Abd b. Enes şöyle demiştir: “Enes (ra) bir binit üzerinde hacca gitti ve (yolculuğu boyunca aslâ) cimri davranmadı. Ve Resûlullah (as)’ın da binit üzerinde hacca gittiğini, kendisinin de ona refâkat ettiğini söyledi.”

555. Hasan Ebû Yûnus el-Kavî şöyle demiştir: “O [Enes (ra)] faziletli bir insandı. Çok tavâf ederdi. Bir gün ve gecede ikiyüz tavâf ederdi.”

556. Ebû’l-Cevzâ şöyle demiştir: “Resûlullah (sav): ‘Siz Allah’ı o kadar çok zikredin ki, münâfıklar size, ‘mürâisiniz’ desinler’ demiştir.”

III. BÖLÜM

SAHABENİN (R.A.)

ZÜHDÜNE DAİR

RİVAYETLER

EBÛ BEKİR'İN (A.S.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

557. Râfi' b. Ebî Râfî' et-Tâî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Zâtü's-selâsil gazvesinde Ebû Bekir (ra) ile beraberdim. Üzerinde Fedek işi bir elbise vardı. Binitine bindiği vakit onu üstüne alır, indiğimizde ise ben ve o beraber kullanırdık.”

558. Urfece es-Sülemî'den Ebû Bekir'in (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ağlayınız, şâyet ağlayamazsanız, ağlar gibi yapınız.”

559. Ebû İmrân el-Cevfî, Hz. Ebû Bekir'in (ra) “Mü'min bir kulun yanında bir saç kılı olmayı isterdim” dediğini haber vermiştir.

560. Evsat b. Amr'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Resûlullah'ın (as) vefatından bir yıl sonra Medine'ye geldim. Hz. Ebû Bekir (ra) minberin üzerinde insanlara hitâb ediyordu. Şöyle dedi: ‘(Hicretin) ilk senesinde Resûlullah (sav) aramızda ayağa kalktı, hıçkırık üç sefer sesini kesti, sonra şöyle dedi: ‘Ey insanlar! Allah'dan, sizi başkalarından müstağnî kılmasını isteyin, zira hiç kimseye başkalarından müstağnî kılmasından sonra, yakîn gibisi; küfürden sonra da şüpheden daha şiddetlisi verilmemiştir. Doğruluğa sarılınız. Çünkü o, iyiliğe ulaştırır. Ve o ikisi (doğruluk ve iyilik) de cennettedir. Yalandan da sakınınız. Çünkü o, fücûra ulaştırır. O ikisi (yalan ve fucûr) de cehennemdedir.’”

561. Zeyd b. Eslem babasından şu rivâyette bulunmuştur: “Ebû Bekir'i (ra) dilini tutmuş bir vaziyette, ‘İşte beni helâke düşüren budur’ derken gördüm.”

562. Zübeyir b. el-Avvâm'ın kölesi Abdullah el-Yemenî'den, şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ebû Bekir (ra), ölüm döşeginde iken, Hz. Âişe şu beyit ile misal getirmiştir:

‘Ayıplarım gencin ölümden korkmamasını,

Bir gün ölüm gelip, göğsü sıkıştığında...'

Bunun üzerine Ebû Bekir (ra) 'Öyle değil ey Yavrum! Fakat ölüm sarhoşluğu bir gün gerçekten gelir de, "İşte (ey insan) bu, senin öteden beri kaçtığın şeydi, denir.'" de.' Ebû Bekir (ra) devamla, 'Şu iki elbiseme bakın onları yıkayın ve beni onlara kefenleyin; zira canlılar, yeniyse ölüden daha çok muhtaçtır' dedi."

563. el-Hakem b. Hazn'in hadisinde Hz. Âişe'den (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Allah'a yemin olsun ki, Ebû Bekir geriye ne bir dînâr ve ne de bir dirhem bırakmıştır..."

564. Ebû Bekir es-Siddîk'in (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Müslüman, her vesileyle mükafatlandırılır. Öyle ki, başına gelen bir sıkıntıdan, ayak bağının kopmasından tutun da kaybedip araya araya heybesinde bulduğu eşyasına kadar, herşey onun mükafatlandırılmasına vesile olur."

565. Kays'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ebû Bekir (ra)'in bir kölesi vardı. Yiyeceğini getirdiği vakit Ebû Bekir ona sormadan yiyeceğinden yemezdi. Şâyet hoşlandığı bir şeyse yer, yok eğer hoşlanmadığı bir şeyse yemezdi. Bir akşam unuttu ve sormadan yedi. Daha sonra sordu. O da kendisinin hoşlanmadığı birşeyden olduğunu haber verdi. Bunun üzerine elini (boğazına) soktu ve hiçbir şey bırakmayıncaya kadar kustu."

566. Meymûn b. Mihrân'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ebû Bekir (ra)'e kanatları çok (tüylü) bir karga getirildi de, o kargayı şöyle bir çevirdikten sonra 'Avlanan her av, kopartılan her ağaç, ancak zayi edilen tesbîh mukâbilidir' dedi. Yani, insanı Allahı tesbîhten alıkoyar."

567. Hz. Âişe'den (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Hz. Ebû Bekir ölüm döşeğinde iken Âişe'ye 'Ben Ebû Bekir âilesinde şu deve ve bir de kılıç ustası şu köleden başka mal bilmiyorum. Bu köle müslümanların kılıçlarını imal eder, bize de hizmet ederdi. Ben öldüğüm vakit onu Ömer'e (ra) ver' dedi. Onu Ömer'e gönderdiğim vakit, Ömer: 'Allah, Ebû Bekir'e rahmet etsin. Kendisinden sonrakileri meşakkate sokmuş' dedi."

568. Ebû Bekir (ra)'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ey Arap topluluğu? Allah Teâlâ'nın bu işi (hâkimiyeti) sizin için tamamlayacağını umuyorum. Öyle ki, içinizden biri buğday ekmeğini isteyecek ve ehlinden canı hangi yağ istiyorsa, ekmeğe o yağın sürülmesini talep edecek."

569. İsmâîl b. Muhammed'den rivâyet edildiğine göre: “Ebû Bekir (ra) insanlar arasında taksimât yapmış ve aralarını müsâvî kılmıştır. Bunun üzerine Hz. Ömer (ra) ‘Ey Allah resûlünün halîfesi! Ashâb ile diğer insanları müsâvî mi tutuyorsun?’ demiş. Ebû Bekir (ra) de: ‘Dünya ancak bir vâsıtaadır. Vâsıtanın en hayırlısı ise geniş olanıdır. Onların faziletleri ise ancak mükafatlarındadır’ demiştir.”

570. Hasan'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Hz. Ebû Bekir (ra) can çekişirken, Selman (ra) yanına girmiş ve ona ‘Ey Resûlullah’ın halîfesi! Bana tavsiyede bulunur musun?’ demişti. Bunun üzerine Ebû Bekir (ra) de; ‘Azîz ve Celîl olan Allah, dünyayı (nimetlerini) önünüze serecek; ondan yalnızca nasibinizi alın. Kim sabah namazını kılsa, o Azîz ve Celîl olan Allah’ın zimmetindedir. Allah Azze ve Celle’nin zimmetinde iken Onun ahdini bozma, (aksi takdirde) Allah seni yüz üstü ateşe fırlatıp atar’ demiştir.”

571. İbn Ebî Müleyke'den, Hz. Âişe'nin (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ebû Bekir'den başka yediği yemeği isteğiyle kusan birini bilmiyorum. Çünkü ona bir yiyecek getirilmiş, o da yemişti. Sonra kendisine: ‘Bunu İbn Numan getirdi’ dedi. Bunun üzerine o da: ‘Bana İbn Numan’ın kehânet(le kazandı)ğini yedirdiniz’ dedi ve arkasından da kustu.

572. İbn Ebî Müleyke'den, Hz. Âişe'nin (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Babam ölüm döşeğinde iken beni çağırdı ve ‘Yavrum! Hayber hurmalığını sana vermişim, sen de (o vakit) onu almıştın, senden bana onu geri vermeni arzu ediyorum’ dedi. Bunun üzerine ağlamaya başladım, sonra da: ‘Allah seni bağışlasın babacığım! Allaha yemin olsun ki, Hayber’in hepsi altın olsa, onu yine de sana geri verirdim’ dedim. O, ‘Yavrum (Hayber’deki hurmalık) Allahın kitabına göre (miras olarak) taksim edilmektedir. Ben Kureyş’in en (büyük) tüccarı ve en fazla mala sahip olanıydım. Vaktâ ki, imâmet işi beni meşgul edince, maldan bana yetecek kadarını almayı uygun gördüm. Yavrum! İşte şu yün abâyem, süt kabı ve bir de köle. Öldüğüm vakit onu (köleyi) derhal İbnü’l-Hattâb’a gönder. Yavrum! Beni bu elbisemle kefenleyin’ dedi. Ben de ağladım ve ‘Ey Babacığım! Biz buna (muhtaç) değiliz ki’ dedim. O da ‘Allah seni mağfiret etsin, bu (elbise) ancak ölüm esnasındaki akıntı içindir’ dedi. Öldüğü vakit onları Ömer b. el-Hattâb’a götürdüm, o da: ‘Allah babana rahmet etsin. Dedikoduya mahal bırakmamak istemiş’ dedi.”

573. Abdullah b. Yezîd, es-Sunâbihî'nin Hz. Ebû Bekir'den (ra) şöyle işittiğini söylüyor: “Allah (cc) indinde kardeş olanın kardeşine duâsı müstecabtır.”

574. Hz. Âişe'den (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ebû Bekir (ra) öldüğünde, geriye ne dînâr ve ne de dirhem bırakmıştır. Ölmeden önce bütün malını aldı ve Beytü'l-mâl'e bıraktı.”

575. Abdullah b. Zübeyr babasından şunu rivâyet etmiştir: “Ömer (ra) minberdeyken, Ebû Bekir'i (ra) andı ve ‘Şüphesiz Ebû Bekir ilk müslüman olan ve (müslümanlığını) ilk açıklayan kimseydi’ dedi.”

576. (Kays) İbn Ebî Hâzim şöyle demiştir: “Bir zât, Hz. Hüseyin'in oğlu Ali'ye (as) geldi ve ‘Ebû Bekir ve Ömer'in (ra), Resûlullah'ın yanındaki yerleri neydi?’ diye sordu. O da:‘Şu anda mevkileri ne ise öyleydi’ diye cevap verdi.”

577. Yahyâ b. Saîd, Kâsım'ın şöyle dediğini rivâyet eder: “İnsanlardan öyleleri vardır ki, ayıpları zikredilmez (yani zikredilebilecek ayıpları yoktur).”

578. Şa'bî, İbn Abbâs'ın, ‘İlk namaz kılan (müslüman olan) Ebû Bekir'dir” dedikten sonra, Hassân b. Sâbit'in şu sözlerini misal getirdiğini rivâyet etmektedir:

“Güvenilir bir dostun kederini anacak olursan, yaptıklarıyla, kardeşin Ebû Bekir'i hatırla. Rasûlullah hariç, mahlûkâtın en hayırlı, en muttakî ve en âdili,mes'ûliyetini en iyi yerine getiren o, (ikinin) ikincisi, meşhedi övülen ve halk içerisinde Resûlullah'ı ilk tasdik edip Hakk'a eren yine o.”

579. Zeyd b. Eslem, babasından şu rivâyette bulunmaktadır: “Ömer (ra) Ebû Bekir'i (ra) eliyle tutmuş bir vaziyette dilini gösterirken görmüş ve ‘Ey Resûlullahın halîfesi! Ne yapıyorsun?’ demiştir. Bunun üzerine Ebû Bekir de (ra) ‘Beni helâke düşüren ancak budur’ demiştir.”

580. Hasan (ra)'dan, Ebû Bekir'in (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Allaha yemin olsun ki, yenilen ve koparılan şu ağacın yerinde olmayı isterdim”

581. Umeyr b. İshâk'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ebû Bekir (ra) omuzlarında abaye olduğu halde görüldü. Bir adam dedi ki: -Bu sırada (Kavilerden) İbn Avn eliyle, onu getir dercesine işaret etmiştir- ‘Benden uzak dur. Ne sen ve ne de İbnu'l-Hattâb ehlim(e öldükten sonra mal bırakıp bırakmama konusunda) fikrimi değiştirmeye çalışmayın. (Yani beni onlara birşeyler bırakmaya iknaya kalkışmayın.)” dedi.

582. Katâde'den duyduğuma göre, Ebû Bekir'in (ra) ‘Kurtların yediği bir

yeşillik olmayı isterdim.’ dediği rivâyet edilmiştir.

583. Hasan (ra)’dan, duyduğuma göre şu, Ebû Bekir (ra)’in yaptığı dualardan bir tanesiymiş: “Allahım, senden benim için hayırlı olanı, sonu hayırlı olanı isterim. Allahım! Bana en son vereceğin hayrı, senin rızan, ve naîm cennetlerinin yüksek dereceleri kıl, Yâ Rabbi!”

584. Ebû Bekir b. Hafs’tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bana söylendiğine göre. Hz. Ebû Bekir (ra) yazları oruç tutar, kışın tutmazmış...”

585. Muâviye b. Ebî Süfyân’ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Dünya, Ebû Bekir’i istemedi, o da onu istemedi. (Dünya) İbnü’l-Hattâb’ı istedi, fakat o onu istemedi.”

586. Ebû’s- Sefer’den söyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ebû Bekir (ra) hastalanmış, bunun üzerine ziyaretine gelenler olmuştur. Kendisine ‘Senin için bir hekim çağırırsak, nasıl olur?’ demişler. O da: ‘Hekim beni gördü’ demiştir: ‘Sana ne dedi?’ diye sormuşlar O da: ‘Ben, dilediğimi yaparım’ cevabını vermiştir.”

587. Hişâm’ın babasından (Urve’den) rivâyet ettiğine göre, Hz. Ebû Bekir halîfe seçildiği vakit, bütün parasını pulunu, müslümanların Beytül-mâl’ine koymuş ve: ‘Bunlarla ticaret yapıyor. Kazanç elde ediyordum, velâyeti üzerime aldığım vakit beni ticaretten ve onu talep etmekten alıkoydular.’(Devlet idaresiyle ilgilenmekten ticaret yapmaya vakit bulamamıştır) demiştir.

588. Ebû Damre, yani İbn Habîb b. Suheyb şu rivâyette bulunmuştur: “Hz. Ebû Bekir’in bir oğlu ölmek üzereyken, gözünün ucuyla yastığa bakıyordu. Ölünce Ebû Bekir’e ‘Oğlunu gözünün ucuyla yastığa bakarken gördük’ dediler. Bunun üzerine yastığı kaldırdılar. Yastığın altında beş veya altı dînâr buldular. Ebû Bekir ellerini birbirine vurarak şu sözü tekrarlamaya başladı: ‘Biz hepimiz Allaha âitiz ve mutlaka O’na döneceğiz. Ey falan! Senin derinin onu kuşatacağını hiç sanmıyorum’ dedi.”

589. Ebû Damre’nin rivâyetine göre, Hz. Ebû Bekir (ra) bir gün insanlara hutbe irâd etmiş. Allah’a hamd ve senâdan sonra ‘Şüphesiz, Şam’ı fethedeceksiniz, size yüksek yerler gelecek, öyle ki oraların ekmek ve yağından istifâde edeceksiniz, oralara sizin için mescidler inşa edilecek. Allahın sizin oralara boş şeyler için gittiğinizi bilmesinden sakının; oralar, ancak zikir için bina edilmiştir’ demiştir.

590. Sâbit Hz. Ebû Bekir'in şu beyti tekrarladığını bildirmiştir:

“Sen ölüm haberlerini verir durursun da, sonunda bir gün sen de ölürsün.

Gencin umudu tükenmez, ama ansızın o da ölür gider.”

ÖMER B. EL-HATTÂB'IN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

591. Cerîr b. Hâzim Hasan (ra)'ın şöyle dediğini rivâyet etmektedir: “Ömer b. el-Hattâb'ın kapısında ileri gelen kimselerden Haris b. Hişam, Ebû Süfyan b. Harb ve Kureyş'ten bir grup kimse ile, Bedir harbine iştirak eden mevâlîden Suheyb ve Bilâl hazır bulundular. Hz. Ömer'in teşrifatçısı çıktı ve mevâlîden olanlara izin vererek, diğerlerini (dışarıda) bıraktı. Bunun üzerine Ebû Süfyân: ‘Aslâ bugünkü gibi bir şey görmedim. Şu kölelere müsaade veriyor da, bizi kapının dışında bırakıp, bize iltifat etmiyor’ dedi. Akıllı bir adam olan Süheyl b. Amr da dedi ki: ‘Ey ahâli! Vallahi ben sizin yüzünüzdeki durumu görüyorum, şayet kızacaksanız, kendinize kızın. Onlar da İslâm'a davet edildi, siz de. Onlar derhal geldiler. Ama siz geciktiniz. Kıyamet gününde onlar çağrılıp ta, siz terkedilince hâliniz ne olacak? Hayır, Allah'a yemin olsun ki, sizin farkında olmadığınız faziletten onların elde ettikleri şey, bizim elde etmek için birbirimizle yarış ettiğimiz şu kapıda kaybettiğinizden daha değerlidir’ dedi. Elbisesini silkeledi ve ayrılıp gitti.” Hasan (ra) diyor ki: “Allaha yemin olsun ki, Süheyl doğru söylemiştir. Allah, kendisine icâbette çabuk olan kulunu, ağır davranan kulu gibi kılmaz.”

592. (Alî b. Zeyd b.) İbn Ced'ân'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Hz. Ömer (ra) bir zâtın ‘Allahım beni azınlıklardan kıl!’ dediğini işitmiş ve ona ‘Ey Allah'ın kulu, azınlıklar nedir?’ diye sormuştur. O da Allah, Teâlâ'nın, ‘Onunla beraber ancak çok az kimse iman etmiştir. Kullarımdan pek azı şükreder. âyetlerini işitmedin mi?’ demiş ve daha başka âyetler de zikretmiştir. Bunun üzerine Ömer de: ‘Herkes Ömer'den daha fakih’ demiştir.”

593. Ahnef b. Kays'ın şöyle dediği haber verilmiştir: “Bizler, Hz. Ömer'in yemeğini görürdük. O bir gün taze et, bir gün kurutulmuş et, birgün de yağ yedi.”

594. Amr b. Meymûn'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Hz. Ömer (ra) bir adamın 'Allahım! Sen kişi ile kalbi arasına girersin, benimle sana isyan olan şeylerin arasına gir de, onlardan birşey irtikâb etmeyeyim' dediğini işitmiş ve ona 'Allah sana rahmet etsin!' diyerek, hayrına dua etmiştir."

595. Ebû Hulde, Ebû'l-Âliye'nin şöyle dediğini söylüyor: "Hz. Ömer b. el-Hattâb'ın (ra) en çok, 'Allahım, bizi âfiyette kıl ve bizi bağışla' dediğini işitirdim."

596. Misver b. Mahreme'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir. "Hz. Ömer bir mal getirmiş ve onu mescide koymuştu. (Bir gün) çıktı ve malı kontrol etmeye, ona bakmaya başladı. Bu arada gözleri doldu ve bunun üzerine Abdurrahman b. Avf: 'Ey mü'minlerin emîri! Sizi ağlatan nedir? Allah'a yemin olsun ki, bu şükür beldelerinden(fethedilen memleketlerden) gelmiştir' dedi. Hz. Ömer: 'Bu var ya (bu), Allah'a yemin olsun ki, verildiği her toplumun arasına düşmanlık ve buğz girmiştir' cevabını verdi."

597. Zeyd b. Eslem, babasının şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Abdullah b. Erkâm'ın Ömer (ra)'e gelip şöyle dediğini gördüm: 'Ey Mü'minlerin emîri! Yanımızda kap ile gümüş olmak üzere elde edilmiş metâ' var. Boş bir vaktiniz olduğu bir günde onlar hakkında bize ne emrederseniz emretseniz...' Bunun üzerine Ömer (ra) 'Beni boş gördüğün vakit haber ver' dedi. O da bir gün geldi ve 'Sizin bugün boş olduğunuzu görüyorum' diye hatırlatınca Ömer (ra) 'Evet, bana falanca yere yaygı serin' dedi ve malın yaygının üzerine dökülmesini emretti. Sonra da geldi, malın başında durdu ve Allahım! Bu malı zikrettin ve kadınlardan, oğullardan, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşten, salma atlardan, sağmal hayvanlardan ve ekinlerden gelen zevklere düşkünlük ve bağlılık insanlar için bezenip süslendi..' buyurdun.' dedi. -Ömer, âyeti sonuna kadar okudu- ve yine 'Böylece elinizden çıkana üzülmeysin ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarımayasınız...' buyurdun' dedi. Arkasından da: Biz ancak bizim için süslendiğinle sevinmeye güç yetirebiliyoruz. Allahım! Onu hak yolunda infak ederim ve onun şerrinden de Sana sığınırım' dedi."

Râvî diyor ki: "(Bu arada Abdullah b. Erkâm) kucağında Abdurrahman b. Behiyye isimli oğlu ile beraber geldi. Çocuk: 'Babacığım bana bir hatem verir misin?' dedi. Babası hemen 'Hadi, annenin yanına git' sana sevîk (kavut) içirsin,' dedi, (ve onu yolladı)." Râvî diyor ki: "Allaha yemin olsun ki, ona hiçbir şey vermedi."

598. İbn Ced'ân'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Hz. Ömer (ra), bir kırbaç edinmişti. Hz. Osmân (ra) (halîfe olduğu vakit), o daha kavi bir kırbaç edindi.”

599. İshâk b. Abdullah b. Ebî Talha, Enes b. Mâlik'in (ra) şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Bir gün Ömer b. el-Hattâb'ı işittim ve onunla beraber çıktım. Nihayet o bir duvardan içeriye girdi, o duvarın içindeyken, -ki aramızda duvar vardı-, onun şöyle dediğini duydum: ‘Ömer! Mü'minlerin emîri! Sakin ol! Sakin ol! Allah'a yemin olsun ki, ey İbnü'l-Hattâb, ya Allah'tan gereği gibi korkarsın, yahut sana azâb eder.’”

600. Zührî'den rivâyet edildiğine göre, Ömer b. el-Hattâb minberin üzerinde insanlara hitab ederken şöyle demiştir: ‘Şüphesiz Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner...’ Allah'a yemin olsun ki, Allaha itaatla dosdoğru oldular da, sonra tilkinin kaypaklığı gibi, kaypaklık yapmadılar.”

601. Zeyd b. Eslem, babasının şöyle dediğini rivâyet etmiştir. “Hz. Ömer'in bir tek atı vardı. Dedi ki: ‘Ey Eslem! Hergün bu ata ne kadar yem veriyorsun?’ Eslem: ‘Onaltı rıtl arpa’ cevabını verdi. Bunun üzerine Ömer: ‘Bu miktarı müslümanların Beytü'l-mâl'ına koysak da, atı da, Nakî'a (yalnız mücahit atlarının yayıldığı Medine yakınlarındaki meraya) göndersek nasıl olur?’ dedi ve atı Nakî'a gönderdi, atın yemini de Beytü'l-mâl'e aktardı.”

602. Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'dan (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ömer'e (ra) bir miktar mal gönderildi. Onu kendisine götürdüğümde, ya sabah veya öğle namazındaydı, şöyle dedi: ‘Emîr olmadan önce bu malın bana ancak hakkını verdiğim zaman helâl olacağına kanaat ediyordum. Emîr olalı onu kendime haram görmüyorum. Bir ay sana Beytü'l-mal'den aldığımı yedirdim. Daha da fazla artırmak istemiyorum. Fakat, sana Medine yakınlarında yaylamsı bir bölge avâlideki mallarımın parasıyla yardımcı olmak istiyorum. Onları al ve kavminin tüccarlarından biriyle, birşeyler satın alarak ortak ol, âilenin geçimini onunla sağla’ dedi.”

603. Sellâm'dan, Hasan'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Hz. Ömer'e (bir miktar) mal getirilmişti. (Bu durum) mü'minlerin annesi, Ömer'in kızı Hz. Hafsa'nın (ra) kulağına gitti. Bunun üzerine dedi ki: ‘Ey mü'minlerin emîri! Bu malda yakınlarının hakkı vardır. (Zira) Allah Azze ve Celle bu maldan yakınlarla (verilmesini) vasiyet etmiştir.’ Hz. Ömer, bu sözler üzerine şöyle karşılık verdi: ‘Yavrum! Yakınlarımın hakkı benim kendi malımdandır. Bu mal ise

müslümanların ihtiyacı içindir. Sen yakınlarına iyilik (yapmak isterken) babana kötülük (yapıyorsun da farkında değilsin); hadi kalk git' dedi. O da kalktı. Allah'a yemin olsun ki, (giderken) eteklerini sürüklüyordu.”

604. Mâlik b. Enes, Zeyd b. Eslem'den, o da babasından şu rivâyette bulunmuştur: “Ömer b. el-Hattâb'a (ra) develer arasında kör bir devenin bulunduğu söylendi, o da: 'Ehl-i Beyt'e verelim, ondan faydalansınlar,' dedi. (Muhatabı); 'Ama deve kör' dedi. Ömer: 'O zaman deve sürüsüne katarlar' diye cevap verdi. 'İyi ama , nasıl otlayacak?' dedim, Ömer: 'Bu deve cizye gelirinden mi? Yoksa zekâtan mı geldi?' diye sordu. Ben de 'Cizye gelirlerinden, dedim. Ömer: 'Vallahi! Siz onu yemek istiyorsunuz.' dedi. Ben de 'Fakat onda cizye alâmeti var' diye cevap verdim. Bunun üzerine Ömer devenin getirilmesini emretti ve onu kesti. Yanında dokuz tane yemek kabı vardı. Ömer orada bulunan taze meyvelerden onlara koyarak, Resûlullah'ın (sav) eşlerine (r.anhunne) gönderdi. En son olarak Hafsa'ya gönderdi ki, şâyet bir noksanlık olursa, bu Hafsa'nın payına düşmüş olsun diye. Aynı şekilde, bu sefer de devenin etinden o kaplara koyarak, Resûlullah'ın (sav) eşlerine (r.anhunne) gönderdi. Geriye kalanı da pişirterek, Ensâr ve Muhâcirîne ikram etti.”

605. Yahyâ b. Ca'de'den Hz. Ömer'in (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: 'Şâyet üç şey olmamış olsaydı, Allah Teâlâ'ya kavuşmayı tercîh ederdim. Eğer, Allah için secdeye kapanıyor olmasaydım, meyvelerin en güzellerinin seçildiği gibi, sözlerin en iyisinin seçildiği meclislere iştirak etmemiş olsaydım ve eğer Allah yolunda yolculuğa, cihâda çıkmamış olsaydım. (O'na mülâkî olmayı tercîh ederdim)”

606. Enes (ra)'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Hz. Ömer'in karnı guruldandı -Remâde (kıtlık) senesinde kendisi zeytin yiyordu ve kendini yağdan mahrum etmişti-, parmağıyla karnına dürterek şöyle dedi: 'Gurulda (bakalım), zira insanlar refaha kavuşuncaya kadar, yanımızda sana verecek ondan başka birşey yok.”

607. Câbir b. Abdullah (ra), Resûlullah'ın (sav) şöyle dediğini haber vermiştir: “Cennete girdim, birden altından bir köşk gördüm. Hemen 'Bu kimin?' diye sordum. Kureyşli bir adamın diye karşılık verdiler. Ey Hattaboğlu, oraya girmeme, senin gayretin hakkındaki bilgimden başka bir şey mâni olmadı...' Hz. Ömer : 'Sana karşı da kıskançlık yapar mıyım, ey Allahın Resûlü?’” dedi.

608. Habîb b. Sahnân el-Kâhilî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Beyt'i

tavâf ediyordum. Ömer (ra) de tavaf ediyordu. (Bu esnâda) şundan başka söz söylemiyordu: ‘Rabbimiz! Bize dünyada da, âhirette de güzellikler ver ve bizi cehennemden azabından korusun.’ Devamlı bu duâyı tekrarlıyordu.”

609. İbn Uyeyne (ra): “İlim, sana fayda vermese bile zararı da dokunmaz” demiştir.

610. Mücâhid’den Hz. Ömer’in (ra) “Hayatımızın hayrını(tadını) sabırla kazandık” dediği rivâyet edilmiştir.

611. Hişâm babasından, Hz. Ömer’in bir hutbesinde şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Haberiniz olsun ki tama’ ve ye’s zenginliktir. Bir insan, herhangi bir şeyden ümidini yitirdiği vakit, ondan müstağnî olur.”

612. Zeyd b. Eslem, babasından, Hz. Ömer’in “(Bir insanı) medh (etmek) (onu) boğazlamaktır” dediğini rivâyet etmiştir.

613. Ömer b. el-Hattâb (ra): “Övgü, âbidlerin ganimetleridir.” demiştir.

614. Hasan’dan (ra) şöyle rivâyet edilmiştir: “(Bir gün) Hz. Ömer bir çöplükten geçmiş ve orada bir müddet beklemiştir. Bu durum beraberindekilerin ağırına gitmiş ve rahatsız olmuşlar. Bunun üzerine onlara dönüp ‘İşte, hırsla çabaladığınız dünyanız bu’ demiştir.

615. Hasan’dan (ra) Hz. Ömer’in (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Yâ Rabbi! Amelimi sâlih kıl, onu yalnızca Senin için kıl ve hiç kimse için onda bir (çıkar) şey kılma.”

616. Ebû’l-Âliye şöyle demiştir: “Ömer b. el-Hattâb’dan en çok duyduğum söz suyu: ‘Allahım! Bizi âfiyette kıl ve bizi bağışla.’”

617. Hişâm, babasından Eyleli bir zâtın kendisine şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Ömer (ra), Şam’a geldiği vakit temizleyip yamamam için gömleğini bana yolladı. Alt kısmından bir kaç parça açılmıştı. Gömleği temizledim, yamadım ve ona ketenden bir gömlek daha dikip, ikisini beraber kendisine gönderdim. Gömlekler yanına getirilince Ömer (ra) keten gömleğe eliyle dokunarak baktıktan sonra; ‘Bu çok yumuşak’ dedi ve onu atarak kendi gömleğini aldı’ sonra da ‘Bu ter için daha iyi’ dedi.”

618. İbâye b. Rifâa, Hz Ömer’in (ra) şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

“Resûlullah’ın (ra), ‘Komşusu olmaksızın kişinin karnını doyurması doğru olmaz’ dediğini işittim.”

619. Osmân b. Affân (rahmetullâhi aleyh) şöyle demiştir: “Ben Ömer b. el-Hattâb (ra)’ın ölmek üzereyken üç kere şöyle dediğine şahid oldum: ‘Eğer (Allah) beni bağışlamazsa, vah bana vah anama.’ Daha sonra hiçbir söz söylemeden ruhunu teslim etti.

620. Hazm İbn Ebî Hazm, Hasan b. Ebi’l-Hasan’ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Osmân b. Ebî’l-Âs, (ölümünden sonra) Ömer b. el-Hattâb (ra)’ın hanımlarından birisini taht-i nikahına almış ve ‘Allah’a yemin ederim ki, bu kadını ne mal ve ne de evlat endişesiyle nikahladım; yalnızca Hz. Ömer’in geceleri ne (ibadet) yaptığını bana bildirmesi için nikahladım. Kendisine, ‘Ömer gece nasıl namaz kılardı?’ diye sordum. ‘Ömer, yatsı namazını kılar, sonra da bize, yanibaşına su dolu bir kap koymamızı emir buyururdu. Bilâhare gece yarısı bir vakitte kalkar, o suyla elini yüzünü yıkar (abdest alır), uyku bastırınca kadar Allah (cc)’ı zikrederdi. Sonra da kalkacağı vakit gelinceye kadar yatar, dedi.”

621. İsmâîl b. Muhammed b. Sa’d b. Ebî Vakkâs şöyle demiştir: “Ömer’e Bahreyn’den misk ve anber getirildi. Bunun üzerine o: ‘Keşke, şu kokuyu bana güzelce tartıverecek bir kadın olsaydı da, ben onu müslümanlar arasında taksim etseydim Bunu ne kadar isterdim’ dedi. Hanımı, Âtike binti Zeyd b. Amr ‘Ben güzel tartarım, haydi getir de tartıvereyim’ dedi. Ömer: ‘Hayır, olmaz’ dedi. Hanımı ‘Niçin?’ diye sordu. Ömer: -parmaklarıyla kendi yanaklarına sürerek- ‘Korkarım ki sen onu alır ve şöylece boynuna sürersin de, ben (bu yüzden) ondan müslümanlardan daha fazla istifade etmiş olurum’ dedi.”

622. Ebû Nadra’dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ömer (ra), Ebû Mûsâ el-Eşârî’ye ‘Rabbimize olan şevkimizi artır’ dedi. O da Kur’ân okudu. (Daha sonra) ‘Haydi namaza’ dediler. Bunun üzerine Ömer (ra): ‘Bizler namazda değil miyiz ki?’ cevabını verdi.”

623. A’mes, Mâlik b. el-Hâris’in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Ömer (ra): ‘Herşeyde teennî ile hareket etmek hayırlıdır; ancak âhiret işleri bundan müstesnâdır’ demiştir.”

624. Hâris b. Süveyd’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Kûfeli bir zât Ammâr’ı (ra) Ömer b. el-Hattâb’a (ra) şikayet etti. Ömer ona ‘Eğer yalan

söylüyorsan, Allah senin malını ve evladını çoğaltsın ve seni ayaklar altında kılsın' dedi.”

625. İsmâîl b. Ümeyye'den rivâyet edildiğine göre, Ömer (ra) ‘Kuşkusuz uzlette kötü dostumdan kurtulup rahata ermek vardır” demiştir.

626. Hasan'dan rivâyet edildiğine göre, Ömer b. el-Hattâb'a (ra) bal şerbeti getirmişler, o da tadına baktıktan sonra su ile bal (karışımı) olduğunu görmüş ve “Bunun hesabını benden uzaklaştırın” demiştir.

627. Hasan'dan rivâyet edildiğine göre, Ömer b. el-Hattâb (ra), virdi esnasında bir âyete rastlardı da, âyet ona bir darlık verir bunun üzerine evine kapanırdı. Hasta olduğunu zannederek müslümanlar ziyaretine gelirlerdi.

628. Alâ b. Abdülkerim bazı arkadaşlarından şu rivâyette bulunmuştur: “Hz. Ömer şöyle demiştir: ‘İlmi öğrenin. İlim için hilm ve vakarı da belleyin. Kendisinden ilim talep ettiğiniz kimselere karşı mütevâzi olun ki sizden ilim talep edenler de size karşı mütevâzi olsunlar. (Sakın) zorba âlimlerden olmayın. İlminiz cehâletinizle beraber kâim olamaz.”

629. Avn b. Abdullah, Ömer'in (ra) “Çok tevbe edenlerle düşüp kalkın, zira onlar kalbleri en yumuşak olan kimselerdir” dediğini rivâyet etmiştir.

630. İbn Ebî Hâlid'den rivâyet edildiğine göre, Hz. Ömer (ra) “Kur'ân'ın hâfızları, ilmin kaynakları olun. Günü gününe Allah'tan rızık isteyin, çokça rızık verilmemesinin size bir zararı dokunmaz” demiştir.

631. Sâbit b. el-Haccâc'dan rivâyet edildiğine göre, Hz. Ömer (ra) şöyle demiştir: “Hesaba çekilmeden önce nefsinizi hesaba çekin. Tartılmadan önce, nefsinizi tartın. Zira sizin hiç bir gizli tarafınızın kalmayacağı, hesap için arz olunacağınız gün size hesap bakımından yarın en kolay gelen şey, nefislerinizi en büyük arzoluş için hesaba çekmeniz ve onun için tartmanızdır.”

632. İbn Ömer (ra)'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ömer b. el-Hattâb bana şunu vasiyet etti: ‘Beni kabrime koyduğün vakit, yanağımı yere koy, tâ ki yanağımla yer arasında hiçbir şey kalmasın.’”

633. Hasan'dan şu rivâyet edilmiştir: “Bir grup, Ömer b. el-Hattâb'ın memurlarından birisine geldiler. O da mevâlîyi terkederek Arapları kolladı. Bu durum Hz. Ömer'e (ra) ulaştığı vakit ona şöyle yazdı: ‘Mü'mine şer olarak

müslüman kardeşini küçük (hakir) görmesi yeter.”

634. Zeyd b. Eslem, babasının şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “İnsanlar kıtlığa dūçar olmuştu. (Bu nedenle) yağ fiyatları hayli yükselmişti. Ömer (ra) yağ yiyordu. Bu nedenle de karnı guruldardı. O da ‘İstedğin kadar gurulda. Allah’a yemin olsun ki, insanlar yağ yemedikçe sen de yemiyeceksin.’” Sonra ‘Zeyt’i benim için hazırla’ der, ben de pişirirdim, sonra da onu yerdi.”

635. Beşir b. Amr’dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir. Hz. Ömer (ra), Şam’a geldiği vakit, kendisine bir katır getirildi de, o da bindi, fakat hayvan onu sarsınca geri indi ve ‘Kahrolası bunu sana kim öğretti’ dedi.”

636. Abdullah b. İsâ şöyle demiştir: “Ömer b. el-Hattâb’ın (ra) yüzünde, ağlamaktan mütevellid iki siyah çizgi vardı.”

637. Ebû Osmân el-Hindî’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Utbe b. Ferkad, Azerbaycan’a geldiği vakit ona hurma tatlısı getirilmişti. İki büyük kab isteyip içersine bu tatlıdan koyarak, bir deveye yükledi ve Ömer (ra)’e gönderdi. Tatlılar gelince, Ömer tadına baktı ve onun tatlı olduğunu görünce ‘Yolculuk sırasında bütün müslümanlar bundan yiyor mu?’ diye sordu. Ben de ‘Hayır’ dedim. Bunun üzerine ‘O zaman, istemem’ dedi ve onları geri göndererek şöyle de bir mektup yazdı: ‘Yolculuğun esnasında sen ne yiyorsan, müslümanlara da ondan yedir. Aman Acemlerin kıyafetlerini giymekten sakın, ceddin Ma’d b. Adnan’ın kıyafetini sakın terketmeyin.’”

638. Huzeyfe’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Döndüm baktım ki insanların önlerinde çanaklar var. Ömer beni çağırdı. Ben de geldim. Bu sefer bir somunla yağ istedi. Ben de ona: ‘Beni ekmek ve et yemekten men ediyorsun da, şuna mı (somun ve yağ yemeye) çağırıyorsun?’ dedim. Ömer ‘Ben, seni kendi yiyeceğime davet ettim. Şu ise müslümanların yiyeceğidir’ dedi.”

639. Ka’b’dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bir gün Ömer b. el-Hattâb’ın (ra) yanındayken bana şöyle dedi: ‘Ey Ka’b! Bizi korkut!’ Dedim ki: ‘Ey mü’minlerin emîri! Sizde Allah’ın kitabı ve Resûlünün hikmeti yok mu ki?’ Ömer ‘Evet, var, fakat bizi korkut ey Ka’b!’ dedi. Ben de ‘Ey mü’minlerin emîri! Öyle bir amel işle ki, kıyâmet gününde yetmiş peygamberin ameliyle mukayese ettiğinde onu hafif göresin’ dedim. Ömer başını önüne doğru salladı ve bir müddet başı eğik vaziyette kaldı. Sonra ‘Biraz daha ey Ka’b, biraz daha’ dedi. Ben de: ‘Ey mü’minlerin emîri! Şâyet cehennemden doğusundan bir öküzün burun

deliği kadar yer açılrsa, batıda da bir adam olsa, sıcaklığından akıp gidecek kadar beyni kaynar' dedim." Ka'b diyor ki: 'Ömer (ra) başını salladı ve bir müddet başı eğik vaziyette bekledi, sonra kendine geldi ve ('Korkumuzu) biraz daha artır ey Ka'b!' dedi. Ben de: 'Ey mü'minlerin emîri! Kıyamet gününde cehennem bir püskürür ki, ne bir mukarreb melek ve ne de seçilmiş bir peygamber kalır, hepsi diz üstü yere çöker ve şöyle der: 'Yâ Rabbi! Nefsim, nefsim, başka değil, Senden yalnızca nefsimi istiyorum.' (Ka'b diyor ki) Ömer bir müddet yine başını salladı, ben de 'Ey mü'minlerin emîri! bunu Allah'ın kitabında bulamıyor musunuz?' diye sordum.' O, 'Nasıl?' dedi. Ben de o Allah'ın, 'O gün herkes gelip kendi canını kurtarmak için uğraşır ve herkese yaptığının karşılığı eksiksiz ödenir. Onlara aslâ zulmedilmez' buyurduğunu söyledim. dedim."

640. Yezîd b. el-Esamm'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ömer b. el-Hattâb (ra) bir zâtı: 'Estağfirullah ve etûbu ileyh' derken işitmiş ve bunun üzerine ona 'Yazık sana, (bu duaya) kardeşini de (Duanın devamını kastediyor) ilâve et ve -fa'ğfir lî ve tub aleyye- de, demiştir."

641. Ebû Osmân'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bana Ömer (ra)'i Cemretü'l-Akabede (şeytan) taşlarken gören bir zât, bu esnada Ömer'in üzerinde deriyle yamanmış bir zar bulunduğunu haber verdi."

642. A'meş'ten rivâyet edildiğine göre Ömer (ra): "Allahın zikrine sarılın, zira o şifadır. İnsanları anmaktan da kaçının, çünkü o hastalıktır" demiştir.

643. Haccâc b. Şeddâd'ın rivâyet ettiğini göre, "Ebû Sâlih el-Gıfârî, ona, bir zâtın Ömer b. el-Hattâb'a (ra) gelerek 'Kavmim beni öne geçirdiler ve ben de onlara namaz kıldırardım. Sonra da benden kendilerine birtakım kıssalar anlatmamı istediler, ben de anlattım,' dediğini; bunun üzerine Ömer'in (ra): 'Onlara namaz kıldır, fakat hikâye anlatma' dediğini o zâtın, üç veya dört sefer Ömer (ra)'e (aynı şeyi) tekrarladığını, Ömer (ra)'in de ona 'Hikâye anlatma, zira ben senin kendini büyük görmenden, bu yüzden de Allahın seni alçaltmasından korkuyorum' dediğini haber vermiştir.

644. Muâviye b. Hadîc'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Amr b. el-Âs (ra) beni, İskenderiye'nin fethi sebebiyle Ömer b. el-Hattâb'a (ra) gönderdi. Öğle vakti Medine'ye vardım, bineğimi mescidin kapısı önünde bıraktım. Sonra mescide girdim. Birden Ömer (ra)'in evinden bir câriye çıktı ve beni yolcu kıyâfetimle gördü ve hemen geri döndü. (Hz. Ömer'e) 'İcâbet (buyurun) ey mü'minlerin emîri!' dedi, Ömer; 'Ey câriye! Yiyecek birşeyler var mı?' dedi.

Câriye ekmek ve beraberinde biraz da yağ getirdi. Ömer, '(Buyur) ye!' dedi. Ben de sıkıla sıkıla yedim. Ömer 'Ye! Ye! yolcu yiyecekten hoşlanır' dedi. Sonra, 'Ey câriye! Hurma da var mı?' diye seslendi. Câriye, bana bir tabak içersinde biraz da hurma getirdi. Ömer (ra) 'Ye!' dedi. Ben de sıkıla sıkıla onu da yedim. Sonra Ömer, 'Ey Muâviye, mescide geldiğin vakit kendi kendine ne dedin?' diye sordu. Ben de 'Mü'minlerin emîri herhalde kaylûlede, diye düşündüm' dedim. Ömer: 'Ne diyorsun sen? (veya ne kötü zannetmişsin), şayet ben gündüz uyuyacak olursam, halkımı zayi ederim; ve eğer gece uyuyacak olursam bu sefer de kendimi zayi ederim. Bu ikisi var iken, nasıl uyunur ey Muâviye!' dedi."

645. Süfyan'ın rivâyet ettiğine göre Ömer (ra), Ebû Mûsâ el-Eşârî'ye şöyle yazmıştır: "Kuşkusuz sen, dünyada zühdden daha üstün birşeyle âhiret ameline nâil olamazsın. Aman ha, (iyi) ahlâkla kötü ahlâkı birbirine karıştırmaktan sakın."

646. Hasan'dan rivâyet edildiğine göre, Ömer (ra) geceleyin, ihvanından birisini hatırlar ve "Ne kadar da uzun gece!" derdi. Sabah namazını kılar kılmaz, doğru ona gider, karşılaşınca da ona sarılır ve kucaklardı.

647. Ebû İshak'tan Hz. Ömer'in (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Benim için un elenmesin. Resûlullah'ı (as), elenmiş undan yerken gördüm."

648. Ebû Ubeyd'den rivâyet edildiğine göre, Peygamber (as) zamanında Hz. Ömer atını seğırtmiştir. Bu arada, abâyesinin altında dizi açıldı ve Necranlı zât dizindeki beni görüverdi. Bunun üzerine "İşte kitabımızda bizi memleketimizden çıkartacak bir zât olarak gördüğümüz budur" demiştir.

649. Hasan'dan rivâyet edildiğine göre, (bir gün) Ömer (ra), oğlu Abdullah b. Ömer'in yanına girmiş, bir de bakmış ki, yanında bir parça et var. Hemen ona: "Bu et de neyin nesi?" demiş, o da "Canım çekti de", cevabını vermiş. Ömer (ra) "Sen her canının çektiği şeyi yer misin? Kişiye israf olarak her canının çektiğini yemesi yeter" demiştir.

650. Haneş İbnu'l-Hâris'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ömer b. el-Hattâb (ra) aslâ hiçbir yemeği kınamazdı. Bir gün kölelerinden Yarfâ veya Eslem; 'Ona öyle bir yemek yapacağım ki, bu sefer kınayacak' dedi. Ve ekşi bir süt hazırlayıp kendisine ikram etti. Ömer (ra) ondan biraz aldı ve yüzünü buruşturduktan sonra 'Allah Azze ve Celle'nin şu rızkı ne kadar da güzel' dedi."

651. Hafs b. Gıyas, A'meş'in bazı arkadaşlarından şöyle bir rivâyette

bulunmuştur: “Câbir b. Abdullah (ra) bir miktar et ile Ömer’e (ra) uğramış, o da ‘Bu ne, ey Câbir?’ diye sormuş. Câbir de: ‘Bu et, canım çekti de satın aldım’ cevabını vermiş; Ömer, ‘Sen her canının çektiği şeyi satın alır mısın? Şu âyette sözü edilenlerden olmaktan hiç korkmaz mısın: Dünyadaki hayatınızda bütün güzel şeyleri harcadınız, onların zevkini sürdünüz...’ demiştir.”

652. Ebû Mâzin Ömer b. el-Hattâb (ra)’ı gördüğünü haber vermiş (ve şöyle demiştir): “Kardeşim, el-Cârûd ile beraber öldürülmüştü. Biz de ölüleri Ömer’e (ra) gönderdik. (O vakit) Ömer (ra)’in üzerinde yamalı bir gömlek gördüm. Yamaları saydım baktım ki, tam oniki parçaydı.”

653. Katâde’den rivâyet edildiğine göre, bir Cumâ günü Ömer (ra) gecikmiş, bilâhare gelerek, geç kalmasından dolayı onlara özür beyan ederek şöyle demiştir: “Beni ancak şu elbisenin yıkanması alıkoymuştur. O yıkanıyordu ve benim ondan başka hiçbir elbisem yoktu.”

654. Misver b. Mahrame’den şöyle rivâyet edilmiştir: “Misver ve İbn Abbâs, Ömer b. el-Hattâb’ın (ra) yanına girmişler ve ‘Güneş doğarken namaz mı (kılıyorsun) ey mü’minlerin emîri?’ demişler. O da ‘Evet namazı terkedenin İslâm’da hiçbir nasibi yoktur’ cevabını vermiş ve yarasından kan akarken namazı kılmıştır.”

655. Ebû Osmân en-Nehdî’den rivâyet edildiğine göre, Ömer b. el-Hattâb (ra), Utbe b. Ferkad’in üzerinde yenleri (kolağızları) uzun bir gömlek görmüş ve parmaklarının kenarından yeni kesmek için bir makas istemiş. Utbe, “Ey mü’minlerin emîri! Ben yenimin kesilmesinden utanırım, ben kendim keserim demiş; bunun üzerine Ömer de (ra) onu bırakmıştır.”

656. Hasan’dan rivâyet edildiğine göre, Ömer b. el-Hattâb halîfe olduğu halde üzerinde on iki yaması olan bir gömlekle insanlara hutbe irâd etmiştir.

657. Semmâk el-Hanefî, İbn Abbâs’dan (ra) şöyle duyduğunu rivâyet eder: “İbn Abbâs diyor ki: ‘Ömer b. el-Hattâb’a: ‘Allah senin elinle pek çok yerleri şehir yaptı. Senin elinle pek çok yerleri fethetti: şunu, şunu yaptı’ dedim. Ömer (ra): ‘Ne bir günahım ve ne de bir sevâbım olmadan kurtulmayı istiyorum, (o kadar)’ dedi.”

658. Mus‘ab b. Sa’d’ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Hafsa binti Ömer (ra) (babasına): ‘Ey mü’minlerin emîri! Ne var, bu elbiseden daha yumuşak bir elbise giysen, yediklerinden daha güzel yemekler yesen... Allah Teâlâ geniş geniş rızık

vermiş, pek çok hayır (ihسان) etmiştir' dedi. Ömer (ra): 'Ben seni kendi nefesine bırakacağım. Hatırlamıyor musun, Resûlullah (as)'ın ne şiddetli geçim sıkıntısıyla karşı karşıya geldiğini' dedi. Hafsâ'yı ağlatıncaya kadar hatırlatmaya devam etti. Ve ona dedi ki: 'Bunu sana söylemekten (maksadım şu), Allah'a yemin olsun ki, ben şayet güç yetirebilirim, onlara çetin geçimlerinde ortak olacağım; belki (bu sayede) o ikisinin (Resûlullah (sav) ve Ebû Bekr (ra) (âhiretteki) rahat geçimlerine kavuşurum.'"

659. Amr b. Dînâr, Ebân b. Osmân'ın şöyle dediğini haber vermektedir: "Osmân b. Affân (ra), saldırıya uğradığı vakit, Ömer b. el-Hattâb'ın (ra) yanına vardım, onu toprağın üzerinde yatarken gördüm. Kaldırmak istediğimde, bana 'Beni bırak. Eğer (Allah) beni bağışlamazsa, yazık bana, yazık anama! Şayet (Allah) beni bağışlamazsa yazık bana, yazık anama!' dedi."

660. Mücâhid'den rivâyet edildiğine göre Ömer (ra) Şam'a geldiği vakit Dehkân hem onun için ve hem de arkadaşları için yiyecek hazırlamış, sonra da gelip onları davet etmiştir. Bunun üzerine Ömer insanlara, 'Sizden kim isterse icâbet edebilir' dedikten sonra Dehkân'a dönerek, 'Bana iki ekmek ve yemeğinden de bir çeşit gönder' demiştir. Dehkân (dediğini) yapmış ve yiyeceği getirmiştir. Dehkân diyor ki: 'Geldiğimde Ömer (ra) ba'r ve katran ile devesini tumar ediyordu. Elini toprağa buladı ve silkeledikten sonra da yemeği yedi.'

661. Ömer'den (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Gökyüzünün Deyyân'ı (Hâkimi) ile karşılaştıkları günde, 'Yazıklar olsun o, yeryüzünün Deyyân (hâkim)'lerine: ancak adâletle önderlik edenler, hak ile hükmedenler, ne bir korku, ne rağbet, ne bir yakınlık için ve ne de hevâsı ile hükmetmeyenler, Allah'ın kitabını gözleri önünde ayna edinenler, (onu rehber edinenler) bundan müstesnâ' denilecek."

662. Ömer b. el-Hattâb'dan (ra) rivâyet edildiğine göre o: "Şüphesiz din, gecenin sonunda yapılan birtakım amellerden ibâret değildir. Din, ancak verâ iledir" buyurmuştur.

663. Halef b. Havşeb'den rivâyet edildiğine göre, Ömer (ra) şöyle demiştir: "Şu duruma bir baktım da, dünyayı istesem âhirete zarar veriyorum, âhireti istesem bu sefer de dünyaya zarar veriyorum. Durum böyle olduğu zaman ise, fâniye zarar veriyorlar."

664. Abdullah (yani) İbn Yezîd b. es-Sâib'ten şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

“Ömer b. el-Hattâb (ra), bir hayvana binmiş, bakmış ki dışkısında arpa var. Şöyle demiş: ‘Müslümanlar zayıflıktan ölürlerken, sen bunu yiyorsun (ha)! İnsanlar iyi güne kavuşuncaya kadar aslâ sana binmeyeceğim”

OSMÂN B. AFFÂN’NIN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

665. Osmân (ra)’dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Her amel sahibine, Allah amelinin cevabını verir.”

666. Hasan’dan rivâyet edildiğine göre o, Osmân (ra)’ın hayâsından bahsetmiş ve şöyle demiştir: “Şayet o, kapıları kapalı bir vaziyette iken evde olsa, yıkanmak için elbiselerini tamamen çıkartmaz. Hayâsı belini doğrultmasına mâni olur.”

667. Humeyd b. Nuaym’dan rivâyet edildiğine göre, Ömer ve Osmân (ra) beraber bir yemeğe davet edilmişler. Yemekten çıkıp giderlerken Hz. Osmân, Hz. Ömer’e “Bir yemek gördük ki, keşke görmeseydik” dedi. Hz. Ömer “Niçin?” dediğinde, Osmân (ra): “Korkarım ki, bu yemek böbürlenmek maksadıyla yapılmıştır” cevabını vermiş.

668. Zübeyr b. Abdullah, dedesinin kendisine şöyle dediğini rivâyet ediyor: “Allah ona rahmet etsin, Osmân b. Affân, geceleyin hâne halkından hiç kimseyi uyandırmazdı. Ancak, uyanık olarak görmesi halinde çağırır ve abdest suyunu döktürürdü. Bütün günlerini ise oruçlu geçirirdi.”

669. Hasan’dan Resûlullah’ın (sav) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Nefsim elinde olan (Allah’a) yemin olsun ki, benim beytimden olmayan bir adamın şefaatiyle, cehennemden Rabîa ve Mudar kabilesi sayısından daha fazla insan çıkacaktır. Hasan diyor ki: ‘İnsanlar bu zâtın Osmân b. Affân yahut Üveys el-Karânî olduğu görüşünde idiler.’”

670. el-Hemedânî, -Allah’ın rahmeti üzerine olsun- Hz. Osmân’ı halîfe olduğu halde arkasına kölesini de bindirdiği bir halde katır üzerinde iken gördüğünü haber vermiştir.

671. İbn Sîrîn'den rivâyet edildiğine göre, Hz. Osmân'ın hanımı, Osmân öldürüldüğü vakit şöyle demiştir: “Siz onu öldürdünüz, halbuki o, bir rek’atta Kur’ân’ı hatmederek geceleri ihyâ ederdi.”

672. el-Hemedânî'nin bir hadisinde şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Mü’minlerin emîri olduğu halde, Osmân b. Affân’ı (ra) bir yaygı içerisinde, yanında hiç kimse bulunmadan, uyurken gördüm.”

673. Yûnus b. Ubeyd'den şöyle rivâyet edilmiştir: “Hasan’a mescidde uyuyanların durumu soruldu. O da: ‘Osmân b. Affân (ra)’ı mescidde uyurken gördüm, ki o vakit halîfe idi. Kalktığı vakit böğüründe taş izleri belirmekteydi. Ve şöyle dedi: ‘İşte mü’minlerin emîri, işte mü’minlerin emîri bu.’”

674. Abdullah b. er-Rûmî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Osmân (ra), gece kalktığı vakit abdest suyunu kendi alırdı da, eşi: ‘Hizmetçilerine suyunu vermelerini emretsen ya!’ derdi. Hz. Osmân da ‘Hayır, uyku onların istirahatleri için haklarıdır’ derdi.”

675. Amra binti Kays el-Adeviyye'den rivâyet edildiğine göre o, şöyle demiştir: “Hz. Osmân'ın öldürüldüğü sene, Hz. Âişe ile beraber Mekke’ye gittik. Medine’ye uğradığımızda Osmân'ın (ra) öldürüldüğü sırada okuduğu mushafı gördük. Kanının ilk damlası şu âyet-i kerimenin üzerine akmıştır: Onlara karşı Allah sana yeter. O, işitendir, bilendir.’ Amra ‘(Onu öldürenlerden) hiçbiri doğrudürüst ölmedi’ diyor.”

676. Ebû Sâlih’ten,“-Allah Osmân’a (ra) rahmet etsin- cürmü katlini icâb ettirecek kadar değildi” dediği rivâyet edilmiştir.

677. Ebû Hûreyre’den (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Hz. Osmân evinde kırk gün muhâsara altında tutuldu. Bana kendisini sahûr vakti uyandırmamı söyledi. Seher vakti olunca geldim ve ‘Ey Mü’minlerin emîri, Allah sana rahmet etsin, sahûr oldu’ dedim. Bunun üzerine yüzünü meshederek şöyle dedi: ‘Sübhânallah! Yâ Ebâ Hureyre! Rüyamı kestir. Allahın Peygamberini görüyordum. O bana ‘Yarın bizimle iftar edeceksin’ dedi ve (ertesini gün) öldürüldü.”

678. Süfyân b. Uyeyne’den (ra) Osmân'ın (ra) ‘Şâyet kalbleriniz temizlenmiş olsaydı, Allah’ın (cc) kelâmına doymazdınız” dediği rivâyet edilmiştir.

679. (Yine) Süfyân b. Uyeyne’den Osmân'ın (ra) “Allah’a bakmadan, yani

Kur'ân okumadan bir gün veya gece geçirmekten aslâ hoşlanmam” dediği rivâyet edilmiştir.

680. Mutarrif’den (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ali (as) ile karşılaştım. Bana ‘Ey Abdullah, seni bizden alıkoyan nedir?’ diye sordu. Ben ‘Osmân’ı seviyorum. Bunu şimdi söyledim. Zira o bizim en çok akrabayı gözetenimiz ve Allah’tan en fazla korkanımızdı’ dedi.”

681. Hâlid er-Rib’îy şöyle demiştir: “Ben kitaplarda Osmân b. Affân’ın kıyamet gününde: ‘Yâ Rabbi! Beni selâmette kıl, zira beni mü’min kulların öldürdüler’ diyeceğini görüyorum.”

682. Şürabhîl b. Müslim’den, Osmân b. Affân’ın (ra) halka imâretten yemek verdiği, kendisinin ise evine gidip sirke ve zeyt yediği rivâyet edilmiştir.

683. Hz. Osmân’ın mevlası Hâni’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Osmân (ra), herhangi bir kabrin başında durduğu zaman, sakalları ıslanincaya kadar ağlardı. ‘Kendisine cenneti hatırlıyorsun ağlamıyorsun da, bundan niye ağlıyorsun?’ denilirdi. O da Resûlullah (sav): ‘Kabir âhret duraklarından birincisidir. Onda kurtuluşa erene sonrası çok daha kolay olacaktır. Ama onda kurtuluşa eremeyene daha sonrası çok daha ağır olacaktır.’ buyurmuştur,” cevabını verirdi.

684. (Hz. Osmân) diyor ki: “Resûlullah (as), ‘(Âhret duraklarından) gördüğüm en çetin durak kabirdir’ derdi. Allah Resûlü bir cenazeyi defnettikten sonra, başında durur ve Kardeşiniz için mağfiret dileyin, sebât talep edin; zira o, şimdi sorguya çekiliyor’ derdi.”

685. Abdullah er-Rûmî’den Hz. Osmân’ın şöyle dediğini duyduğu rivâyet edilmiştir: “Şâyet ben cennetle cehennem arasında olsam ve benim hangisine götürülmemin emredileceğini bilmesem, hangisine gideceğimi öğrenmeden kül olmayı yeğlerdim.”

686. Abdullah b. Zübeyr (ra)’den şu rivâyet edilmiştir: “Hz. Osmân’a (ra) evi muhâsara edildiği gün, ‘Allah’a yemin olsun ki, Cenâb-ı Hak sana onlarla savaşmayı helal kılmıştır’ dedim. Bunun üzerine o, ‘Hayır, vallahi onlarla ebediyen savaşmam’ dedi. Evi bastılar ve oruçlu bir haldeyken onu öldürdüler. Osmân (ra), Abdullah b. Zübeyr’i emîr tayin etti ve ‘Kim bana itaat ediyorsa, Abdullah b. Zübeyr’e de itaat etsin’ dedi.”

687. Zübeyir b. Abdullah, Züheyye isimli ninesinden şu rivâyette bulunmuştur: “Osmân (ra) gündüzleri oruçla geceleri de ibadetle geçirirdi. Yalnız gecenin evvelinde hafif uyurdu.”

688. Ebû Osmân’dan rivâyet edildiğine göre, Muğire b. Şu’be’nin oğlu, düğününde Emîru’l-mü’minîn Osmân’ı (ra) (yemek ziyafetine) davet etmiş. O da gittiği vakit, “Ben oruçluyum, fakat davete icâbet etmek ve hayır duâda bulunmak için geldim” demiş.

689. Süleyman b. Mûsâ’dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Hz. Osmân b. Affân çirkin bir iş işlemekte olan bir gürûhun yanına çağırıldı. O da kalktı gitti. Onların dağıldıklarını, fakat ortalıkta hoş olmayan şeyler olduğunu gördü. Bunun üzerine onlarla karşılaşmadığı için Allaha hamdetti ve bir köle azad etti.”

EMÎRU’L-MÜ’MİNİN

ALİ B. EBÛ TÂLİB’İN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

690. Ebû Matar (Amr b. Abdullah el-Cühenî)’dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ali’yi (as) bir izâr ve bir ridâyâ bürünmüş olduğu halde elinde bir kamçıyla gördüm. Sanki bedevî bir A’râbîydi. Karâbîs çarşısına kadar geldi. Ve şöyle dedi: “Üç dirhemlik bir gömleğe (sahib çıktı) (satıcı) onu tanıyınca vazgeçti. Ondand bir şey almadı. Başka birisine geldi, O da kendisini tanıyınca ondan da hiçbir şey satın almadı. Daha sonra genç bir delikanlıya geldi. Ondand üç dirheme bir gömlek satın aldı. Bilâhare çocuğun babası geldi. Oğlu durumu haber verince, babası hemen bir dirhem alarak Hz. Ali’nin yanına geldi ve, ‘Bu dirhem senindir ey mü’minlerin emîri!’ dedi. Hz. Ali ‘Niçin?’ dediğinde ‘Gömleğin fiyatı iki dirhemdi de onun için’ cevabını verdi. Bunun üzerine Hz. Ali ‘Benim rızâmı bana sattı, kendi rızâsını aldı’ dedi.

691. Evfâ b. Delheme el-Adevî’den, o da Ali’den (ra) şöyle duyduğu rivâyet edilmiştir: “İlmi öğrenin, onunla ma’ruf olursunuz. Öğrendiğiniz ilimle amel edin. O ilmin ehli olursunuz. Zira sizden sonra öyle bir zaman gelecek ki, o zamanda (halkın) onda dokuzu hakkı inkâr edecektir. O zamanda yalnızca

hareket sahipleri, ilim elde edebilmek için yolculuk yapanlar kurtulabilecektir. İşte onlar hidayet öncüleri, ilim kandilleridir.”

692. Ali'den (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Sizin için en fazla korktuğum iki şey vardır: Bitmez tükenmez bir istek ve hevâyâ tâbi olma. Bitmez tükenmez istek size âhireti unuttururken, hevâyâ tâbi olma sizi haktan uzaklaştırır. İyi bilin ki, dünya geçip gitmekte, âhiret ise yönelip gelmektedir. Her ikisinin de adamları vardır. Sizler âhiret adamı olun. Dünya adamı olmayın. Zira bugün amel var, hesap yok. Yarın hesap var, amel yok.”

693. Ebû Bahr'dan bir hocasının şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ali'yi (as) üzerinde kaba bir izarla gördüm. Beş dirheme satın aldığını, kim bir dirhem kâr verirse ona satabileceğini söyledi. Beraberinde çıkınlanmış dirhemler gördüm. ‘İşte bu elimizde geriye kalan nafakamız’ dedi.”

694. Mücemmi'den rivâyet edildiğine göre Ali (ra), Beytül-mâl'in temizlenmesini emir buyurur; sonra su serper, bilâhare orada namaz kılardı. Bunu da, kıyâmet gününde müslümanların malını orada saklı tutmadığına şehâdet edilmesi için böyle yapardı.

695. Ali b. Rabîa, Ali'nin (as) iki hanımı olduğunu, her birine günlerinde yarım dirhemlik et alıverdiğini rivâyet etmiştir.

696. Hittân b. Abdullah'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ali (ra) ‘Cehennem kapılarının nasıl olduğunu biliyor musunuz?’ dedi. Biz de: ‘Şu kapılar gibidir’ dedik. O, ‘Hayır, fakat şöyledir’ dedi ve eliyle onu tarif etti.”

697. Ebû Müleyke'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Osman (ra), Hz. Ali'ye (yardım için bir adam) gönderdi. (Adam) onu, belinden üzüm dalı ile bağladığı bir abâyâ içerisinde devesini tımar ederken görmüş.”

698. Amr b. Kays'tan rivâyet edildiğine göre, Ali'ye (ra) “Niçin gömleğine yama yapıyorsun?” diye sorulunca: “Kalbim huşû' içinde olsun, mü'minler de örnek alsınlar diye” karşılığını vermiştir.

699. Adî b. Sâbit'ten rivâyet edildiğine göre, Ali'ye (ra) “fâlûzeç” getirilmiş, fakat o yememiştir.

700. Hz. Ali'den (as) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bir bostana geldim. Sahibi su ve hurma ikram etti. Ben de avucum dolusu hurma aldım. Sonra da

biraz su içtim. Daha sonra Resulullah'a (sav) bir avuç hurma getirdim, birlikte yedik.”

701. Yezîd b. Mihcen'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Rahbe (denilen yerde) Ali (ra) ile birlikteydik. Bir kılıç istedi ve onu kınından çıkartarak, ‘Bunu kim satın alır?’ dedi. Sonra da ‘Vallahi, yanımda bir izar alabilecek param olsaydı, onu satmazdım’ dedi.”

702. Zâdân Ebû Amr, bir zâtın kendisine şunu haber verdiğini rivâyet etmektedir: “Ali (as) bir adama ‘Rahbe’ hakkındaki bir hadisi sordu. Adam onu yalanladı. Bunun üzerine Ali (ra): ‘Sen beni yalanladın’ dedi. Adamın: ‘Hayır, ben seni yalanlamadım’ demesi üzerine ‘Öyleyse, Allah’a dua edeyim de, şâyet sen beni yalanladıysan, Allah senin gözünü kör etsin’ dedi ve Allah’a onu kör etmesi için dua etti ve adam kör oldu.”

703. Abdurrahman el-Hemedânî, ninesinin, annesinden naklen şöyle dediğini nakleder: “Ali (as), Furat’ın mahallesine gelmiş ve terziye gömlek satın satmadığını, bir de kendisini tanıyıp tanımadığını sormuş. Adam da ‘Evet’ cevabını vermiş. Bunun üzerine Ali (as): ‘O zaman ihtiyacım yok’ demiş ve bir başkasına gitmiş. Ona da kendisini tanıyıp tanımadığını sorduktan ve tanımadığını anladıktan sonra, ondan pamuk bir gömlek almış. Sonra da gömleği kendisine ölçmüş; bakmış ki parmaklarını taşıyor. Fazlasını kesmesini satıcıdan istemiş ve giymiş. Arkasından da: ‘Kendisiyle örtündüğüm ve halk içinde zinetlendiğim elbiseyi bana ihsan eden Allah’a hamdolsun’ demiştir.”

704. Ebû Sinan eş-Şeybani Herat’ta bir zâtın kendisine, “Ali b. Ebû Talib’i (ra) yürüyerek bayrama giderken gördüm” dediğini rivâyet etmiştir.

705. Zeyd b. Vehb'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ali’ye (ra) Basra’dan bir heyet geldi. İçlerinde Hâricîlerin elebaşlarından biri olan Ca’d b. Ba’ce isminde biri de vardı. İnsanlara bir nutuk çekti. Allah’a hamd ve senâdan sonra şöyle dedi: ‘Ey Ali! Allah’dan kork, kuşkusuz sen de öleceksin. Muhsin olan zâtın yolunu da biliyorsun muhsinden maksadı Hz. Ömer’dir sonra yine sen öleceksin’ dedi. Bunun üzerine Ali, ‘Hayır, canım elinde olan Allah’a yemin ederim ki, şuraya vurulacak bir darbe ile katledileceğim, bu kesin bir takdir ve verilmiş ahiddir. İftira eden helâk olmuştur’ dedi. Sonra adam onu elbisesinden dolayı kınadı ve ‘Seni güzelce giyinmekten alıkoyan nedir?’ diye sordu. O da: “Benim kıyafetimden sana ne ki? Benim bu giyeceğim kibirden en uzak olan ve müminin bana ittibâsına en uygun olan giyecektir’ dedi.”

706. Ali'den (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bir gün kendisine fâlûzec getirilmiş ve önüne koyulmuştur. O: ‘Sen güzel kokulu, güzel renkli ve hoş tatlısın, fakat ben nefsimi daha önce itiyad haline getirmediği bir şeye alıştırmaktan hoşlanmıyorum’ dedi.”

707. Pamuk elbise satıcısı Ebû'n-Nevvâr'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ali (ra) beraberinde bir kölesi ile bana geldi ve benden iki pamuk gömlek satın aldı. Sonra da, kölesine: ‘Hangisini istiyorsan onu al’ dedi. Bunun üzerine o birisini, Ali de (ra) diğerini aldı ve giydi. Sonra ellerini uzatarak uzun gelen kısmının kesilmesini istedi; arkasından giyip gitti.”

708. Elbise satıcısı Sâlih, annesinden veya ninesinden naklen şöyle diyor: “Ali b. Ebû Tâlib (ra)'in bir dirhemlik hurma satın aldığını ve bir çanta ile taşıdığını gördüm. Kendisine, ‘Mü'minlerin emîrî, biz sana taşıyiverelim’ dediklerinde ‘Hayır, çoluk çocuk sahibi taşımaya daha müstahaktır’ dedi.”

709. Amr b. Habeşî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ali b. Ebû Tâlib (ra)'in öldürülmesinden sonra, Hasan b. Ali bize bir hutbe irad etti ve ‘Öncekilerin kendisini ilmen geçtiği, sonrakilerin ise ona yetişemediği emin bir insan sizden ayrılmıştır. Şayet Allah'ın Resûlü onu gönderir, kendisine sancağı verirse, gönderdiği yeri fethedinceye kadar geri çekilmeyen bir insandı. O geriye ne altın ve ne de gümüş bıraktı. Yalnızca yedi yüz dirhem bıraktı. Ehline hizmet edecek hiç kimse de yoktur’ dedi.”

710. Ali'den (as) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ben Resûlullah ile birlikte açlıktan karnıma taş bağladığımı biliyorum. Bugünkü sadakam ise kırk bin dinardır.”

EBÛ'D-DERDÂ'NIN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

711. Hasan'dan Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ey oğlum! İnsanlarda gördüğün her şeye bakma. Zira, kim insanlarda gördüğü herşeye bakarsa, kederi artar, gazabı dinmez. Her kim de Allah'ın nimetini yalnızca yiyeceğinde ve içeceğinde görürse şüphesiz ilmi az, azabı hazır demektir. Dünyadan müstağnî olamayanın da, dünyası yok’ demektir.”

712. Ebû Kılâbe'den, Ebû'd-Derdâ'nın (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Sen Kur'ân'ın muhtelif vecihlerini görmedikçe hakkıyla fakîh olamazsın. Ve yine sen Allah'ın yanında, insanlara buğzetmedikçe, sonra da nefesine dönüp ona insanlara buğzundan daha fazla buğzetmedikçe gerçek fakîh olamazsın."

713. Avf b. Mâlik'ten rivâyet edildiğine göre o rüyasında deriden bir kubbe ve yeşil bir otlak görmüş. Kubbe'nin etrafında ise gürleyen davalar meleşiyorlarmış. 'Bu kubbe kimindir?' diye sormuş. 'Abdurrahman b. Avf'ındır' denilmiş. Kendisini bekledik, bir müddet sonra nihayet çıkmış ve: 'Ey Avf! Bunlar Allah'ın bize Kur'ân sayesinde verdikleridir. Eğer bu binanın üzerine bir çıkabilseydin, gözünün hiç görmediklerini görür, kulağının hiç işitmediklerini müşahade eder, aklına daha evvel hiç gelmemiş olan şeyleri temâşâ ederdin. İşte, onların hepsini Allah, Ebû'd-Derdâ için hazırlamıştır' demiş."

714. el-Cerîrî bazı şeyhlerinden şunu rivâyet etmiştir: "Ebû'd-Derdâ bir cenazede: 'Bu kim? bu kim?' diyen bir adam görmüş ve ona: 'Bu sensin, bu sen. Zira Allah Teâlâ: 'Sen öleceksin, onlar da öleceklerdir' buyurmuştur' demiştir."

715. Muâviye b. Kurre'den rivâyet edildiğine göre, bir gün Ebû'd-Derdâ dert yanmış. Bu arada yanına arkadaşları gelmişler ve ona: 'Neden dert yanıyorsun ey Ebû'd-Derdâ?' diye sormuşlar. O da: 'Günahlarımdan' demiş. 'Peki ne arzuluyorsun?' diye sorduklarında: 'Cenneti' diye karşılık vermiş. 'Öyleyse sana bir doktor çağıralım mı? Ne dersin?' dediklerinde: '(Esas) o beni bu hale getiren' demiştir."

716. Abdullah b. Mürre'den, Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Allah'a sanki onu görüyormuşsunuz gibi ibadet edin. Kendinizi de ölü telakki edin. Bilin ki, size yeten az birşey, sizi azdıran çoktan daha hayırlıdır ve yine bilin ki, iyilik asla yok olmaz, günah ise asla unutulmaz."

717. Ebû'd-Derdâ'dan: "Rahat gününde Allah'a yalvar ki, sıkıntılı gününde sana icabet etmesi umula" dediği rivâyet edilmiştir.

718. Abdurrahman b. Ebû Leylâ'dan Ebû'd-Derdâ'nın Seleme b. Mahled'e şöyle yazdığı rivâyet edilmiştir: "Emma ba'd; Şüphesiz kul, Allah'a itaat ettiği zaman, Allah onu sever. Allah onu sevdiği vakit, mahlûkâtına da sevdirebilir. Ama kul, Allah'a isyan içerisinde olduğu zaman, Allah ona buğz eder. Allah ona buğz ettiği vakit ise, mahlûkâtını da ona buğz ettirir."

719. Avn'dan rivâyet edildiğine göre, Ümmü'd-Derdâ'ya, Ebû'd-Derdâ'nın en

faziletli amelinin ne olduğunu sormuş. O da: “Tefekkür ve (hâdiselerden) ibret almasıydı” karşılığını vermiş.

720. Ebû'd-Derdâ'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Kişinin evi en güzel ibadethânedir. Orada hem diline ve hem de gözüne sahip olabiliyor. Aman çarşılardan sakının, çünkü çarşılar insanı azdırır.”

721. Hasan'dan Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Şayet üç şey olmasaydı, ben yerin altında olmayı üstünde bulunmaya tercih ederdim. Eğer hurmanın en güzeli seçildiği gibi sözün en güzelini seçerek konuşmak için yanıma gelen kardeşlerim olmasaydı veya Allah için yüzümü mescidde (toprağa) belemiş (secde yapmış) olmasaydım yahut sabah-akşam Allah yolunda sefer olmasaydı (ben yerin altını üstüne tercih ederdim).”

722. Ebû Câbir'den Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Kıyamet gelmeden önce geceleyin nefisleri için gözyaşı döküp, âhü figân edenlere, babam fedâ olsun. Kalbleri Allah'ın zikriyle beraber ve gözleri Onun zikri için yaşıyor.”

723. Rebîa b. Zeyd, Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediğini haber vermiştir: “Savaş gelmeden evvel salih ameller yap. Zira siz, düşmana karşı amellerinizle savaşıacaksınız.”

724. Bilâl b. Sa'd'dan, Ebû'd-Derdâ'nın: “Allah'a yemin olsun ki, eğer Allah katında dünyanın bir sinek kanadı kadar kıymeti olsaydı, Firavun'a bir yudum su vermezdi”, dediği rivâyet edilmiştir.”

725. Abdurrahman b. Cübeyr b. Nüfeyr, babasından naklen, “Ebû'd-Derdâ'nın “Allah'ın zikri ile dilleri yaşlanan (devamlı zikredenler)den her biri, cennete gülümseyerek gireceklerdir” dediğini rivâyet etmiştir.

726. Ebû'd-Derdâ'nın: “Âlim ve öğrenci mükâfaatta eşittirler. Bu ikisinin dışındakilerde hiçbir hayır yoktur” dediği rivâyet edilmiştir.

727. Sâlim b. Ebû'l-Ca'd, Ebû'd-Derdâ'nın “Hayrı öğreten ve öğrenen mükafatta müsâvîdirler. Onun ötesinde, diğer insanlarda bir hayır yoktur” dediğini haber vermiştir.

728. Ebû'd-Derdâ'nın: “Üç şey olmasaydı, insanlar sâlih olurlardı. Kendisine boyun eğilen cimrilik, tâbî olunan hevâ, ve herkesin kendi görüşünü beğenmesi”

dediği rivâyet edilmiştir.

729. Sâlim b. Ebû'l-Ca'd, Ebû'd-Derdâ'ya Ebû Sa'd b. Münebbih'in yüz köle azad ettiği söylenince, onun: "Evet, bir insanın malından yüz köle azad etmesi büyük bir olaydır. Fakat istersen ben sana daha üstününü haber vereyim: gece ve gündüz gereğine yapışıp, yerine getirilen bir iman ve sürekli Allah'ı zikir" dediğini haber vermiştir.

730. Ebû'd-Derdâ'nın, "Rabbim Tebâreke ve Teâlâ ile karşılaştığımda en çok korktuğum şey, Onun şöyle demesidir: Evet biliyordun. Fakat bildiğinle ne kadar amel ettin" dediği rivâyet edilmiştir.

731. Ebû'd-Derdâ'nın, "Allah'ın zikri ve O'nun zikrine götürenler hariç, dünya ve dünyadakilerin hepsi mel'ûndur. Öğreten ve öğrenen mükâfaatta eşittirler. Diğer insanlar ise başıboş olup, onlarda hayır yoktur" dediği rivâyet edilmiştir.

732. Ebû'd-Derdâ'nın: "Yüz kere tekbir getirmem, benim için yüz dinar sadaka vermemden daha sevimlidir" dediği rivâyet edilmiştir.

733. Muâviye b. Kurre, Ebû'd-Derdâ'nın, "Bütün namazlarımı mescidde kılmak kaydıyla, mescidin kapısı önünde durup alışverişte bulunarak her gün üçyüz dinar kazanmam beni o kadar sevindirmez. Böyle demekle, Allah'ın ticareti helâl, fâizi haram kılmadığını söylemek istemiyorum. Fakat benim esas hoşuma giden, ne ticaretin ve ne de alışverişin kendilerini Allah'ın zikrinden alıkoymadığı bir insan olmamdır" dediğini rivâyet etmiştir.

735. Ebû'd-Derdâ'nın, "Üç şey var ki, insanlar ondan hoşlanmaz. Ama ben hoşlanırım: Fakirlik, hastalık ve ölüm" dediği rivâyet edilmiştir.

736. Abdullah b. Bâbâh'tan Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Helâl yoldan para kazanmak az (rastlanılan birşey)dir. Kim, helâl olmayan bir yoldan mal kazanır da yerli yerince sarfederse; kim de helal olmayan bir yoldan para kazanır ve onu da yerli yerine harcamazsa, işte bu en büyük hastalıktır. Ama, her kim de helâlinden mal kazanır ve yerli yerince harcarsa, işte bu, suyun taş üzerindeki toprağı yıkadığı gibi, onun günahlarını yıkayıp temizler."

737. Ebû'd-Derdâ'nın: "Akıllıların uykusu ve iftarı ne de güzeldir. Nasıl da ahmakların uykusuzluğunu ve oruçlarını kınıyorlar. Yemin olsun ki, takvâ sahibi birinin zerre kadar ibadeti kendini beğenmişlerin dağlar kadar ibadetinden çok

daha üstündür” dediği rivâyet edilmiştir.

738. Ümmü'd-Derdâ'dan rivâyet edildiğine göre o, bir gün Ebû'd-Derdâ'ya evde un kalmadığını söyleyip dert yanınca, Ebû'd-Derdâ “Önümüzde zor bir engel var. O zaman hafiflik ağırlıktan daha hayırlı olacak” demiştir.

739. Hizâm b. Hakîm, Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Şayet ölümden sonra ne göreceğinizi bir bilseydiniz, asla iştahla yiyip içmez, gölgelenip istirahat ettiğiniz evlerinize giremezsiniz. Yükseklerle çıkıp göğüslerinizi döver, kendinize ağlardınız. Vallahi ben, kopartılıp tüketilen bir ağaç olmayı ne kadar istedim.” (Râvilerden) Bürd diyor ki: “İşittiğime göre Ebû Bekir Sıddîk bir kuşa rastlamış ve ona: ‘Müjdeler olsun sana ey kuş! Meyvelerden yiyorsun, ağaçlarda gölgeleniyorsun ve hesapsız olarak geri dönüyorsun’ demiştir.”

740. Süleyman b. Mûsâ, Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Sana günah olarak, muharip olman yeter. Yine sana zulüm olarak hasım olman yeter. Ve sana yalan olarak, sadece Allah Azze ve Celle hakkındaki hususlar müstesna (her şeyi) söylemen yeter.”

741. Ümmü'd-Derdâ'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ebû'd-Derdâ'yı gözlerinden yaş gelinceye kadar şu tenceremizin altından ateşe üflerken gördüm.”

742. Hayseme, Ebû'd-Derdâ'nın: “Cahiliyye döneminde tüccardım. İslâm gelince hem ticaret ve hem de ibâdete yöneldim, fakat ikisi bir arada olmadı. Ben de ticareti terkedip tamamen ibâdete meylettim” dediğini haber vermiştir.

743. Sâlim b. Ebû'l-Ca'd, Ümmü'd-Derdâ'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Bir gün Ebû'd-Derdâ kızgın bir vaziyette yanıma geldi. ‘Neyin var?’ dedim. O: ‘Vallahi, (bu insanların) topluca (cemaatle) namaz kılmalarından başka, Muhammed'le hiçbir ilgileri yok’ dedi.”

744. Sâlim'den rivayete göre, Ebû'd-Derdâ bir adam görmüş ve tenine de taaccüb etmiş. Ona: “Sen hiç hummaya yakalandın mı?” diye sormuş. Adam: “Hayır” demiş. “Peki hiç başında mı ağrımadı?” diye sorunca, adam yine: “Hayır” demiş. Bunun üzerine Ebû'd-Derdâ: “Yazık şu herife! Günahlarıyla ölüp gidecek” demiş.

745. Ebû'd-Derdâ'nın, “Bir saatlik tefekkür, bir gecelik ibadetten daha

hayırlıdır” dediği rivâyet edilmiştir.

746. Ebû İdris, Ebû'd-Derdâ'nın alnında secdeden dolayı iz beliren bir kadın gördüğünü ve ona: “Keşke şu alnındaki iz olmasaydı, bu senin için daha hayırlı olurdu” dediğini haber vermiştir.

747. Ebû'd-Derdâ'dan rivâyet edildiğine göre, ona: “Sevdiğin birisi için, ne hoşuna gider?” denildiği vakit, “Ölüm” cevabını vermiş. “Peki ya ölmezse, ne istersin?” dediklerinde, “Malının ve evladının az olmasını isterim” demiştir.

748. Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Mü'minin Allah Teâlâ'ya en sevimli organı dilidir ve onunla cennete girer. Kâfirin de, Allah Teâlâ'ya en sevimsiz organı dilidir ve o da onunla cehenneme girer.”

750. Ebû Husayn, Ebû'd-Derdâ'nın: “Başına amansız bir iş geldiği zaman sabret ve Allah'dan bir çıkış yolu kılmasını bekle” dediğini haber vermiştir.

751. Meymûn, Ümmü'd-Derdâ'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Sevgilim Ebû'd-Derdâ bana: ‘İnsanlar keten giyerse sen pamuklu elbise giy, şâyet onlar, pamuklu giyerlerse sen yünlü giy’ diye tavsiye etti.”

752. Ümmü'd-Derdâ'dan rivâyet edildiğine göre, Ebû'd-Derdâ bir gece namaz kılarak gecelemiş ve ağlamaya başlayarak şöyle demiştir: “Allah'ım, yaratılışımı güzel kıldığın gibi, ahlâkımı da güzelleştir.” Bu şekilde sabaha çıkmıştır. Sabahleyin, Ümmü'd-Derdâ ona: “Bakıyorum da geceden bu yana, ahlâkın güzelliği için dua ediyorsun, neden?” diye sormuş. O da: “Ey Ümmü'd-Derdâ! Müslüman kulun ahlakı güzelleşe güzelleşe sonunda, ahlâkî güzelliği onu cennete koyar (veya) ahlâkî kötüleşe kötüleşe, en sonunda ahlâkın kötülüğü onu cehenneme götürür. Sonra, mü'min bir kula uyurken dahi mağfiret edilebilir” diye karşılık vermiştir. Ümmü'd-Derdâ: “Peki o nasıl olur?” deyince, “Ey Ümmü'd-Derdâ! Mü'minin kardeşi gece yarısı kalkar, âh u figânla Allah'a dua eder de, duasına icabet edilir. Aynı zamanda, mümin kardeşi için de dua eder. O duasına da icabet edilir” demiştir.

753. Ebû'l-Mütevekkil en-Nâci'nin rivâyet ettiğine göre, Ebû'd-Derdâ'nın küçük bir cariyesi varmış. Oğlu, bir gün ona bir tokat vurmuş. Bunun üzerine Ebû'd-Derdâ, kızın kısısta bulunması için, onu oturtmuş. Fakat kızcağız, bağışladığını söylemiş. Ebû'd-Derdâ: “Şayet bağışladıysan, git şuradan birilerini getir ve onu bağışladığına dair, onları şahid tut” demiş. Kızcağız gidip onları çağırması ve onu bağışladığına dair onları şahid tutmuş. Bundan sonra Ebû'd-

Derdâ ona: “Haydi git, sen Allah’a aitsin (yani hürsün)” demiştir.

754. Râşid b. Sa’d’dan, Ebû’d-Derdâ’nın: “Mü’min kardeşim bana selâmdan daha sevimli bir hediye takdim etmemiştir. Ve yine onun bana ulaşan en hayırlı haberi de ölüm haberidir” dediği rivâyet edilmiştir.

755. Ebû’d-Derdâ’nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bir hayrı öğretmek veya öğrenmek maksadıyla mescide giden bir insana Allah, mücâhid sevabı yazar ve mutlaka ganimet elde etmiş olarak geri döner.”

756. Abdurrahman b. Ebû Avf, Ebû’d-Derdâ’nın şöyle dediğini haber vermiştir: “Küfürden şüphe ve niyaha (ölünün ardından ağıt yakmak, bağırıp çağırmak, dövünmek) cahiliyye âdetidir. Şiir, şeytanın çalgısıdır. Hıkd (kin) ise cehennem ateşinden bir kıvılcımdır. Şarap bütün günahların anasıdır. Gençlik delilikten bir şubedir. Kadınlar, şeytanın ağlarıdır. Kibir, en büyük şerdir. Yiyeceklerin en kötüsü yetim malı, kazançların en kötüsü ise faizdir. Saîd olan, başkasından ibret alandır. Şakî ise, anasının karnındayken şakî olandır.”

757. Kâsım b. Abdurrahman’dan rivâyet edildiğine göre, Ebû’d-Derdâ’nın içerisinde yaklaşık on kadar hurma çekirdeği bulunan bir kesesi varmış. Sabah namazını kıldıktan sonra yatağının üzerine oturur ve onları tek tek keseden çıkartarak tesbih çekermiş. Hepsini çıkardıktan sonra, tekrar eli ile tesbih çekerek teker teker onları keseye koyarmış. Bu hali, Ümmü’d-Derdâ gelip de: “Ey Ebû’d-Derdâ, kahvaltın hazır” deyinceye kadar devam edermiş ve çoğu zaman o “Sofrayı kaldırın, ben bugün oruçluyum” dermiş.

758. Ebû’d-Derdâ’nın fasih aksânı olan hanımına: “Keşke ahraz olsaydın, bu senin için daha hayırlı olurdu” dediği rivâyet edilmiştir.

759. Ümmü’d-Derdâ’nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ebû’d-Derdâ bana: ‘İnsanlardan hiçbir şey isteme’ dedi. Ben de: ‘İhtiyacım olsa dahi mi?’ dedim. Şayet ihtiyacın olursa, ekin öğütenlerin arkasından git ve onlardan yerlere düşenleri topla, sonra onu öğüt ve sonra da ye, ama asla insanlardan hiçbir şey isteme’ dedi.”

760. Sâbit’in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Yezid b. Muaviye, Ebû’d-Derdâ’nın kızına dünür oldu da Ebû’d-Derdâ onu reddetti. Bu arada Yezid’in meclisine gidip gelenlerden birisi, Yezid’e: ‘Allah seni salâha erdirsin. Onunla evlenmeme müsaade eder misin?’ dedi. Yezid: “Defol git ordan’ dedi. Adam yine ‘Allah seni salâha erdirsin. Bana müsaade et de, evleneyim’ diye tekrarladı.

Bunun üzerine Yezid ‘Peki’ dedi. Adam da kıza dünür oldu ve Ebû’ d-Derdâ kızı ona nikahladı. Bu durum halk arasında yayıldı ve Yezid, Ebû’ d-Derdâ’nın kızına dünür olmuş da, ona vermemiş; kalender bir müslüman dünür olmuş da ona vermiş’ demeye başladılar. Bunun üzerine Ebû’ d-Derdâ: ‘Kısır bir adam ona (kızıma) mâlik olunca sizin Ebû’ d-Derdâ hakkında ne diyeceğinizi düşündüm ve bir de kızın gözlerini kaybedeceği (kamaşıp şaşkına döneceği şaşaalı) evleri düşündüm. O vakit onun dini nereye gidecekti? (diye tefekkür ettim ve onu Yezid’e bunun için vermedim)’ demiştir.”

761. Ebû’ d-Derdâ’nın: “Nifaktan kaynaklanan huşudan Allah’a sığınım” dediği: “Nifaktan kaynaklanan huşu nedir ki?” diye sorduklarında da: “Kalb, haşyet içerisinde olmadığı halde, kalıbın haşyete bürünmüş görünmesidir” cevabını verdiği rivâyet edilmiştir.

762. Cübeyr b. Nüfeyr’in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Kıbrıs fethedilip te, halkı birbirinden ayrı düşünce ağlaşmaya başladılar. Ebû’ d-Derdâ’yı gördüm, tek başına oturmuş, ağlıyordu. Dedim ki: ‘Ey Ebû’ d-Derdâ, Allah’ın İslâm’ı ve müslümanları aziz kıldığı bir günde, sen niçin ağlıyorsun?’ diye sordum. Ebû’ d-Derdâ: ‘Yazıklar olsun sana ey Cübeyr! Hakimiyet ve mülk sahibi bir ümmet olduğu halde, Allah’ın emrini terkettiklerinden dolayı insanlar Allah’ın katında ne kadar da basittirler. Allah’ın emrini terkettiler ve bu gördüğün hale düştüler’ dedi.”

763. Meymun’dan Ebû’ d-Derdâ’nın bir sefer, “Yazıklar olsun bilmeyen kimseye!” dediği, yedi sefer de, “Yazıklar olsun bildiği halde amel etmeyen kimseye!” dediği rivâyet edilmiştir.

764. Ebû Kılâbe’den, Ebû’ d-Derdâ’nın: “İyilik eskimez, kötülük unutulmaz. Deyyân olan (Allah) uyumaz. İstedığın gibi ol; nasıl hareket edersen, öyle karşılığını görürsün” dediği rivâyet edilmiştir.

765. Ebû Abdullah el-Ceserî den rivâyet edildiğine göre bir zât fırlayıp Ebû’ d-Derdâ’nın yanına gelmiş ve ona selam verdikten sonra: “Ben savaşçıyım, bana tavsiyede bulun” demiştir. Ebû’ d-Derdâ da: “Allah’a mülâkî oluncaya kadar, sanki O’nu görüyormuşsun gibi O’ndan sakın, nefsini ölümlerden say, dirilerden adetme; aman, mazlumun duasını almaktan sakın” demiştir.

766. Süfyân, Ebû’ d-Derdâ’nın, “Kişi bilmediği bir taraftan mü’minlerin kalplerinin gazabını çekmekten sakınsın” dediğini haber vermiştir.

767. Yine Süfyân, Ebû'd-Derdâ'nın, "Ölümü çok ananın hasedi ve azgınlığı azalır" dediğini nakletmiştir.

768. Furât b. Süleyman, Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Yazıklar olsun şu mal biriktiren ağzı açıklara, sanki mecnuna dönmüşler. İnsanların elinde olanı görüyorlar da, kendi ellerindekini görmüyorlar. Eğer güç yetirseler, geceyi gündüze katacaklar. Yazıklar olsun ki, onlara büyük bir hesap ve şiddetli bir azab vardır. Ben ölümü seviyorum, onlarsa çirkin görüyorlar. Ben, hastalıktan memnun oluyorum, onlar nefret ediyorlar. Ben fakirlikten hoşlanıyorum, onlar kerih görüyorlar. Uzun uzun emeller kurdular, pek çok mal yığdılar, büyük büyük binalar yaptılar. Emelleri boş çıktı, malları helâk oldu, evleri ise kabir oldu."

769. Hasan'dan rivâyet edildiğine göre, Ebû'd-Derdâ şöyle demiştir: "Eğer isterseniz size, Allah'ın kullarından O'na en sevimli olanların kimler olduğunu söyleyeyim. Onlar Allah'ı kullarına sevdirmek için çabalayan ve yeryüzünde nasihat için çalışanlardır. İsterseniz size yeminle söyleyebilirim ki, Allah'ın kullarından O'na en sevimli olanlar (namaz vakitlerini iyi takib edebilmek) için Güneşi ve Ayı dâima gözetleyenlerdir."

770. Hasan, Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediğini bildirmiştir: "Nefsi insanların elinde gördüğü herşeyi isteyen hüzünü uzun olur, gazabı dinmez."

771. Yine, Hasan Ebû'd-Derdâ'nın şu sözünü nakletmiştir: "Sizin için en fazla korktuğum şey, âlimin zellesi, münafığın Kur'ân'ı (kullanıp ondan deliller getirerek) münakaşa etmesidir. Kur'ân haktır ve (onu doğru anlayabilmek için) aynen yoldaki alametler gibi onun da alametleri vardır. Kim, dünyadan müstağnî kalamazsa onun dünyası yoktur."

772. Ebû'd-Derdâ'nın, "Üç şey Ademoğlunun iktidarındadır: Musibete şikayet etmemek, ağrı-sızısını söylememek ve diliyle nefsinin tezkiye etmemek" dediği rivâyet edilmiştir.

773. Saîd b. el-Müseyyeb'in: "Yatsıdan sonra uyumam, ondan sonra boş konuşmamdan, bana daha sevimlidir" dediği rivâyet edilmiştir.

ZÜBEYİR B. EL-AVVÂM'IN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

774. Saîd b. Abdülaziz'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Zübeyir b. el-Avvâm'ın bin tane kölesi vardı ve hepsi ona haraç verirlerdi. O ise, her gece o haracı taksim eder, yanında hiçbir şeyi kalmadan evine dönerdi.”

775. Urve'den (ra) rivâyet edildiğine göre, Zübeyir (ra) Mısır'a gönderilmiş, kendisine orada tâ'ûn hastalığı olduğu söylenilince o: “(Ben zaten) ta'n (harb) ve tâ'ûn için geldim” demiştir.

776. Ali b. Zeyd, Zübeyir b. el-Avvâm'ı gören bir zâtın onun göğsünde, mızrak ve ok yaralarından, göz büyüklüğünde izler bulunduğunu söylediğini haber vermiştir.

777. Kays, Zübeyir'in şöyle dediğine şahit olduğunu haber veriyor: “Kim gizli saklı salih ameller işleyebiliyorsa, onu mutlaka yapsın.”

778. Urve, Hz. Âişe'nin (r. anhâ) şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Şüphesiz senin baban, büyük sıkıntıya uğradıktan sonra, Allah'a ve Resulü'ne icabet eden, güzel işler yapıp takvâ sahibi olan ve büyük mükâfaata (nâil) olanlardandı.”

779. Sâlim b. Ebû'l-Ca'd, Ebû'd-Derdâ'nın; “Görüyorum ki, âlimleriniz kayboluyor. Cahilleriniz de öğrenmiyor. İlim ortadan kaldırılmadan evvel öğrenin. İlmin kaldırılması demek, âlimlerin ölümü demektir. Sizleri alâkadar etmeyen şeylerle ilgilendiğinizi, sorumlu olduğunuz şeyleri terkettiğinizi görüyorum. Sizin beygirlerle ilgilenenlerinizin en şerlilerinin kimler olduğunu iyi biliyorum. Onlar, namaza sonunda gelen, Kur'ân'ı da kulak ucuyla dinleyenlerdir” dediğini rivâyet etmiştir.

780. Saîd b. Abdülaziz, Ebû'd-Derdâ'nın mescidde bir zâtın diğerine: “Şu kadar para karşılığında bir yük odun aldım” dediğini işittiğini ve onlara: “Mescidler bu gibi şeyleri konuşmak için bina edilmemişlerdir” diye çıkıştığını haber veriyor.

TALHA B. UBEYDULLAH'IN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

781. Süfyân, ninesi Sa'dî bint Avf el-Meriyye'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Talha birgün üzgün bir durumdaydı. Ona ‘Hayırdır, neyin var? Seni üzecek birşeyler mi yaptık?’ dedim. O: ‘Hayır, Allah’a yemin olsun ki, sen çok iyi bir dostsun. Fakat yanımda bir miktar mal birikti, beni kederlendiren o’ dedi. ‘Onu kavmine dağıt’ dedim. Ve hemen köleyi çağırarak: ‘Şunu kavmime dağıtıver’ dedi. Ve o da onlara dağıttı. Haznedara ne kadar olduğunu sordum: ‘Dört yüzbin’ dedi.”

782. Hasan’dan rivâyet edildiğine göre, Talha b. Ubeydullah, yediyüzbin dinar karşılığında bir arazi satmış ve o para bir gece yanında kalmış. Bu paranın endişesiyle sabaha kadar uykusuz kalmış ve sabahleyin hemen onu elinden çıkarmış.

783. Ebû Recâ el-Utâridî’den İbn Abbâs’ın (ra) gözyaşlarından mütevellid, gözlerinin altında izler oluştuğunu gördüğü rivâyet edilmiştir.

784. Hişâm b. Urve, Muhammed b. el-Münkedir’in kendisine: “Şâyet Abdullah b. ez-Zübeyr’i namaz kılariken kıyamda görseydin: ‘Bu rüzgârın salladığı bir ağaç’ derdin. Mancınık taşları sağa sola düşüşüyordu da, o hiç aldırış etmiyordu” dediğini rivâyet etmiştir.

EBÛ ZER’İN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

785. Ebû Zer’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Resulullah (sav) dedi ki: Şâyet siz, benim bildiklerimi bilmiş olsaydınız, az güler çok ağlardınız. Yataklarınızda çok az yatar, hanımlarınıza yaklaşmazdınız. Karnınızı da tıka basa doyurmazdınız. Yükseklerle çıkar. Allah Teâlâya yalvarıp yakarırdınız.” Ebû Zer, bu hadisi rivâyet ettiği zaman hep “Keşke ben budanan bir ağaç olsaydım” derdi.

786. Ebû Şu’be’den rivâyet edildiğine göre, Rebeze’de Ebû Zer’in yanına bir grup kimse uğramış ve ona yiyip içecek birşeyler vermeyi teklif etmişlerdir. Bunun üzerine o: ‘Yanımızda sütünü sağacağımız bir keçi, sağa sola giderken üzerine bineceğimiz bir merkep ve hizmetimizi gören birisi var, bir de fazladan bir abâye var ki, ben onun hesabından korkuyorum.’ demiştir.

787. Ebû Zer'den: “Budanan bir ağaç olmayı veya hiç yaratılmamış olmayı isterdim” dediği rivâyet edilmiştir.

788. Ebû Zer'den: “Yemeğe yeten tuz miktarı kadar iyilikle birlikte yapılan dua yeterlidir.” dediği rivâyet edilmiştir.

789. Ebû Zer, Rasulullahın (sav); Ben bir âyet biliyorum ki, insanlar onunla amel etseler, onlara yeterdi. Bu: ‘Kim Allahdan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder’ âyetidir dediğini ve Resulullahın devamlı bunu tekrarladığını rivâyet etmiştir.

790. Sâbit'in rivâyet ettiğine göre, Ebû Zer inşaat yaparken Ebû'd-Derdâ'nın yanına uğramış ve ona: “İnsanların üzerine taş yükledin (ha!)” demiş. Ebû'd-Derdâ, bir ev yaptığını söylemiş, Ebû Zer de ona benzeri bir laf etmiş. Ebû'd-Derdâ: “Ey kardeşim, herhalde bu işte benim için menfi birşeyler sezdin” demiş. Bunun üzerine Ebû Zer de: “Seni ehlinin pisliği ile meşgul olurken görmüş olsaydım, o benim için seni böyle görmekten daha sevimliydi” demiştir.

791. Ebû Abdullah, Ebû Zer'in: “İnsanların müttaki ve tövbekârlarının dışında, çoğunda hayır yoktur” dediğini haber vermiştir.

792. Abdullah b. es-Sâmit'ten şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ben Ebû Zer ile birlikteydim. Kendisine verilen şeyler çıkarılmıştı. Yanında da bir cariyesi vardı. Ebû Zer ihtiyaçlarını görmeye başladı, bir miktar arttı. Cariyesine artan kısmı satmasını emretti. Ben de dedim ki: ‘Ey Ebû Zer! Muhtemel bir ihtiyacın için veya gelecek bir misafirin için onu saklasan.’ Bunun üzerine ‘Halilim Peygamber (sav) bana; çıkınlanıp biriktirilen altın ve gümüşün, tamamen Allah yolunda sarfedilmedikçe, sahibi için kıyamet gününde ateş koru olacağını vadetti’ karşılığını verdi.”

793. Ebû Bekir b. el-Münkedir'den rivâyet edildiğine göre, o vakit Şam emiri olan Habib b. Ebû Seleme, Ebû Zer'e üçyüz dinar göndermiş ve ‘İhtiyaçlarını görsün’ demiştir. Ebû Zer, parayı geri çevirmiş ve “Allah için bizden daha garib olan hiçbir kimse bulamamış mı? Bizim başımızı sokacağımız bir yer, istifade edeceğimiz davar ve hizmetini bize lütfeden bir cariyemiz var. Ben daha fazlasından korkuyorum” demiştir.

794. Muhammed b. Amr'dan İrâk b. Mâlik'in şöyle dediğine şahit olduğu rivâyet edilmiştir: “Ebû Zer: ‘Ben kıyamet gününde sizin, Resulullahı (sav) en yakın olanınızım, zira onun şöyle dediğini duydum: Kıyamet gününde sizin bana

en yakınınız, benim onu dünyada bıraktığım haliyle dünyadan ayrılanınızdır.’ Allah’a yemin ederim ki, benden başka sizin hepiniz dünyada birşeylere teşebbüs ettiniz’ demiştir.”

795. Şehr b. Havşeb, Ebû Zer’in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Kim şatafatlı elbise giyer veya şaşaalı binite binerse, Allah ondan yüz çevirir. Her ne kadar ona kerim davransa bile.”

796. Ebû Zer’in (ra): “İki dirhemi olanın hesabı, bir dirhem sahibininkinden çok daha ağırdır” dediği rivâyet edilmiştir.

797. Şehr b. Havşeb’den rivâyet edildiğine göre Muaviye, Hz. Osman’a bir mektup yazarak: “Eğer Şam’da bir ihtiyacın varsa, Ebû Zer’i geri çağır” dedi. Ebû’d-Derdâ da diyor ki: “Eğer Ebû Zer beni dövse, elimi kırsa yine ona karşı birşey hissetmem. Zira Resulullahın (sav): ‘Yer gök Ebû Zer’den daha doğru sözlü birini görmemiştir. Kim dünyaya karşı en az meyli olan birini görmekten hoşlanırsa, Ebû Zer’e baksın’ dediğini duydum” demiştir. Ve Ebû Zer, Hz. Osman’ın yanına geldi. Hz. Osman (ra) ona: “Ey Ebû Zer, bizim yanımızda ikâmet et. Sabah-akşam yer içersin” dedi. Ebû Zer: “Benim onlara ihtiyacım yok. Rebeze benim konak yerimdir. Şimdi müsaade edersen, ben oraya gitmek istiyorum” dedi. Hz. Osman da ona müsaade buyurdu.

798. Ebû Zer’in, Allah Teâlâ’nın, “Ey Ademoğlu! Bana hiçbir şeyi ortak koşmamakla birlikte, dünya dolusu günahla gelsen, Ben onu o kadar af ile karşılarım” dediğini rivâyet ettiği haber verilmiştir.

799. Ebû Zer’den rivâyete göre, ona: “Falan falan zâtların yaptığı gibi (ekip biçecek) bir tarla veya ticaret edinsen ya!” denilmiş. O: “Ben emir olup da ne yapayım ki? Bana her gün bir yudum su veya süt; Cumadan Cumaya da bir ölçek buğday yetip artıyor” demiştir.

Süfyan;“İsâ b. Meryem’e (as) Ebû Zer’den daha çok benzeyen birisi görülmemiştir” demiştir.

800. Avf’ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bize ulaştığına göre Ümmü Zer, Ebû Zer’e geçim sıkıntısından dolayı dert yanıp çıkmış, bunun üzerine Ebû Zer de: ‘Ey Ümmü Zer! Önümüzde büyük bir engel var. O vakit hafif olanlar, ağır olanlardan daha kârlı olacak’ demiştir.”

801. Ubeydullah b. Muhammed bir zâtın şöyle dediğine şahit olduğunu

söylüyor: “Ebû Zer şöyle derdi: ‘Ey insanlar! Ben size nasihat ve şefkat ediyorum. Kabrin vahşetinden korunmak için gece yarısı namaz kılın. Kıyametin sıcağından korunmak için oruç tutun, en zor günün korkusuna tasaddukta bulunun. Ey insanlar! Ben size nasihat ediyorum, size şefkat ediyorum.’”

İMRAN B. HUSAYN’IN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

802. Cerîr b. Hâzim, Humeyd b. Hilâl’in Mutarrıf ’tan naklen şöyle dediğini işittiğini haber veriyor: “İmran b. Husayn’a (ra) dedim ki: ‘Senin gibi ibadet etmekten beni senin şu hâlin alıkoyuyor’ ‘Öyle yapma. Zira bana sevimli olan Allah’a da sevimli olandır’ buyurdu.”

803. Cerîr b. Hâzim, Humeyd b. Hilâl’in Mutarrıf’ten naklen şöyle dediğini işittiğini haber veriyor: “İmran b. Husayn diyor ki: ‘Bana selâm verildiğini hissettim. Dağlama yaptırdığım zaman bu selam kesildi.’ Ona: ‘Selam ayakların cihetinden mi geliyordu? Yoksa baş tarafından mı?’ dedim. ‘Hayır başım cihetinden geliyordu’ dedi. ‘Öyleyse bu durum sana geri dönmedikçe ölmeyeceksin’ dedim. Bir müddet sonra ‘Selamı yeniden hissetmeye başladım’ dedi. Çok geçmeden de öldü.”

804. Katâde’den, İmran b. Husayn’ın (ra): “Rüzgârın savurduğu kum parçası olmayı ne kadar istedim” dediği rivâyet edilmiştir.

805. Süfyân, Hasan’ın: “Basra’da İmran b. Husayn gibisi yaşamadı” dediğini haber vermiştir.

Hakem b. el-A‘rac da, İmran’ın: “Resûlullah’a (sav) biat ettiğimden bu yana sağ elimi fercime (tenâsül organıma) sürmedim” dediğini rivâyet etmiştir.

806. Abdullah b. Amr, Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini rivâyet etmiştir: ‘Allah’ın en çok sevdiği kimseler gariblerdir. Ona: ‘Garipler kimlerdir?’ denildiğinde; ‘Dinlerini yaşayabilmek için kaçanlardır. Allah kıyamet gününde onları İsâ b. Meryem (as) ile birlikte haşredecektir, demiştir.’”

Ebû Abdurrahman diyor ki: “Ben Süfyân’ın: ‘Ümit ederim ki Ahmed b.

Hanbel de onlardandır' dediğini işittim.”

807. Abdullah b. Amr'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bir araya gelip te, Allah'ı zikreden bir topluluğu Allah Teâlâ, onlardan çok daha değerli bir topluluk içerisinde anar. Meclislerinde Allah'ı zikretmeden dağılıp gidenlere ise, bu durum kıyamet gününde yalnızca pişmanlık doğurur.”

808. Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Allah'a karşı tevazu olması bakımından fakirliği seviyorum. Rabbime kavuşmaya iştiyakımdan dolayı ölümü seviyorum. Günahlarıma kefarete olduğu için hastalıktan hoşlanıyorum.”

809. Mâlik b. Enes Abdullah b. Mes'ûd'un şöyle dediğinin kulağına geldiğini söylüyor: “Doğruluktan ayrılmayın, o sizi iyiliğe götürür. İyilik ise Cennete ulaştırır. Yalandan sakının, çünkü yalan azgınlığa götürür. Azgınlık ise cehenneme ulaştırır.” Yine o: “Kişi doğru söyler iyiliğe ulaşır, yalan söyler fücra ulaşır” demiştir.

SELMÂN EL-FARİSÎ'NİN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ RİVÂYETLER

d

810. Cerîr, Selmân 'ın kendisine şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Ey Cerîr! Allah için mütevazî ol. Zira kim Allah için dünyada mütevazî olursa, Allah kıyamet gününde onun kadrini yüceltir.”

811. Selmân'ın (ra): “İnsanların en fazla günah işleyenleri Allah'a isyan olan şeyleri en fazla konuşanlarıdır” dediği rivâyet edilmiştir.

812. Hasan'dan rivâyet edildiğine göre, yaklaşık otuz bin müslümana emirlik yaparken Selmân'ın (ra) geliri beş bin dirhemmiş. İnsanlara da hitab ederken, yarısını üzerine aldığı bir abayenin diğer yarısını üzerine oturur, öyle hitab edermiş. Geliri toplandığında onu (alır dağıtır) yine elinin kazancını yermiş.

813. Nâfi b. Cübeyr'den rivâyet edildiğine göre, bir gün Selmân bir merkep damına veya müşrike birisinin evine namaz kılabilir bir yer var mı diye bakmaya gelmiş de, o müşrike ona: “Sen kalb temizliğine bak, namazını

dilediğın yerde kıl” demiştir. Bunun üzerine Selmân: “(Ne demek istediğini) anladım” demiştir.

814. Ebû Osman en-Nehdî’den rivâyet edildiğine göre, Selmân şöyle demiştir: “Çarşıya ne ilk giren ol ve ne de en son çıkan. Çünkü şeytanın kaleleri ve merkezleri oralardır.” Yahya da diyor ki: “(Çarşılar) şeytanın harbinin cereyan ettiği yerlerdir.”

815. Meymun’dan rivâyet edildiğine göre, Huzeyfe ve Selmân Nebt’lı bir kadının evinde konaklamışlar ve namaz vakti gelince: “Şurada temiz bir yer var, orada namazı kılabiliriz” demişler. Kadın: “Sen kalbini temizlemeye bak” demiş. Bu söz üzerine biri ötekine: “Al sana, kafir bir kalbden hikmetli bir söz” demiş.

816. Selmân’dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Yedi (sınıf) kimse, Allah’ın himayesinden başka hiçbir himayenin bulunmadığı kıyamet gününde O’nun himayesinde olacaklardır. Bunlardan birisi, (mümin) kardeşi ile karşılaştığında ona: ‘Seni Allah için seviyorum!’ diyen ve aynı karşılığı gören kimsedir. Bir diğeri, Allah’ı zikredip te, Allah korkusundan gözleri dolup ağlayan kimsedir. Diğer biri, sağ elinin verdiğini sol eli bilmeyecek kadar verdiği sadakayı gizleyen kimsedir. Bir başkası son derece güzel bir hanım kendisini davet ettiğinde: ‘Ben Allah’tan korkarım’ diyerek, ona icâbet etmeyen kimsedir. Başka biri, gönlündeki sevgisinden dolayı kalbi mescitlere bağlı olan kimsedir. Bir diğeri, namaz vakitleri için sürekli güneşi gözetleyen kimsedir. Sonuncusu ise, konuştuğu vakit ilimle konuşan ve ancak hilmi yüzünden susan kimsedir.”

817. Selmân’ın (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “İnsanlar, bir önceki nesil gitmeden, yetişen nesil, ilim elde etmeye devam ettikçe hayır üzeredirler. Ancak, yeni nesil, gerekli ilmî donanıma sahip olmadan önceki neslin ölüp gitmesi halinde helâke düşerler.”

818. Selmân’dan rivâyet edildiğine göre o: “Şayet insanlar, Allah’ın zayıf kimselere yardımını bilselerdi sırtlarını doğrultmazlardı. Allah Teâlâ, ellerini uzatıp ta kendisinden hayır isteyen bir kulunu boş çevirmekten hayâ eder” der. Ona denilir ki: “Bir insan Kur’ân okuyarak gecelese, bir diğeri de Allah’ı zikrederek gecelese, bunlardan hangisi üstündür, dersin?” O da: “Güzelce abdest alıp ta yalnızca ibadet etmek için mescide gelen her kişi, Allah’ı ziyaret etmiş demektir ve Allah, ziyaretçiye yapılması gereken ikramı yapmayı kendisine bir ahd telakkî etmiştir” demiştir.

819. Selmân diyor ki: “Bir zât, ‘el-hamdüli’llahi kesiran’ dedi de, melek onu nasıl yazacağını bilemedi. Ve Rabbine dönerek (ne yapacağını sordu), O da ‘Aynen kulunun dediği gibi yaz’ dedi.”

820. Osman b. Ebû'l-Âs'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Eğer cuma ve cemaat olmasaydı, evimin tepesine bir yer yapar, mezara gidinceye kadar oradan çıkmazdım.”

821. Bilâl'in hanımı Hind el-Havlâniye'nin, “Ben Bilâl'in ‘Allah'ım! İyiliklerimi kabul buyur, günahlarımı affet ve evlatlarım konusunda da beni mazur gör’ dediğini duyardım” diye haber verdiği rivâyet edilmiştir.

822. Ebû Süfyân üstadlarından şunu rivâyet etmiştir: “Sa’d, birgün hastalığından dolayı Selmân'ı ziyarete gelmişti. Selmân ağladı. Sa’d ona: ‘Ey Ebû Abdullah! Niye ağlıyorsun ki, Resûlullah (sav) senden hoşnud olarak vefat etti. Kıyamet gününde havzında olacaksın ve arkadaşlarına da kavuşacaksın’ dedi. Bunun üzerine Selmân: ‘Ben ne ölüm korkusundan ve ne de dünyaya olan hırsımdan dolayı ağlıyorum. Fakat Resûlullah (sav) bize tavsiye etti ve dedi ki: ‘Dünyadan nasibiniz ancak bir yolcunun azığı kadar olsun’ Halbuki şu benim etrafımdaki eşyalara bak’ dedi. Sa’d diyor ki: ‘Etrafında bulunan da, bir leğen, bir çamaşır kabı ve bir de çanak.’ Sa’d: ‘Ey Ebû Abdullah! Bize bir nasihat et te, senden sonra ona yapışalım’ dedi. O da: ‘Ey Sa’d, bir işe azmettiğinde, yemin ettiğinde ve bir konuda hükmettiğinde Allah'ı mutlaka an’ dedi.”

823. İsmail b. Âbid, Âiz b. Amr'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Tasımda bulunanı evimin içine dökmem, bana müslümanların gelip geçtikleri yola dökmemden daha sevimlidir.” İsmail b. Âbid diyor ki: “O, evinden dışarıya asla su atmazdı. Birisi onun cennet ehlinde olduğunu rüyasında gördü.”

824. eş-Şeybânî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Mesleme ile birlikte Konstantiniye’de (İstanbul’da) idik. Mancınıkların yanından yaralılar taşınıyordu. Mesleme'nin ise rengi kaçmıştı. Birisinin tercî yani, innâ li’llahi ve innâ ileyhi râciûn dediğini duydum: ‘Neden öyle diyorsun?’ diye sordum. Bana ‘Biz, Mâlik b. Abdullah el-Has’amî ile birlikteydik. Müslümanlardan birisi yaralandı. Mâlik b. Abdullah’a akşam yemeği getirildi, yemedi. Ertesi gün oruç tuttu. Ve üç gün üç gece (ona üzüntüsünden) ağzına lokma koymadı. Baktım ki; insanlar, bir adamın en yakın dostunu tâziye ettiği gibi onu tâziye ediyorlar.”

825. Mâlik b. Abdullah'ın mevlâsı Hassân'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

“Mâlik’in ayağında bir damar vardı ve üzerinde de ‘Allah’ yazıyordu. Abdest alırken ona bakmaya başladım. Bana: ‘Ne bakıyorsun? Onu hiçbir kâtip yazmamıştır’ dedi.”

826. Muâviye b. Kurre, babasından naklen şöyle demiştir: “Yavrum! Allah’ı zikreden bir gurubun içerisinde olursun da, herhangi bir işin çıkarsa, kalkacağı zaman onlara selam ver. Zira böylece sen oturdukları müddetçe onlara ortak olmaya devam edersin.”

827. Ebû Ümâme, Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Allah Teâlâ’nın yeryüzünde birtakım kapları vardır. Onların Allah’a sevimli olanları, ince ve pâk olanlarıdır. Allah’ın yeryüzündeki kapları, sâlih kullarının kalpleridir.”

EBÛ HUREYRE’NİN

FAZİLETİNE DAİR RİVÂYETLER

d

828. Seleme b. Hacel den rivâyet edildiğine göre, Ebû Hureyre (ra) hastalığında ağlamaya başlamış. Kendisine niçin ağladığı sorulunca: “Ben, sizin şu dünyaya ağlamıyorum. Fakat ben, yolculuğumun uzunluğuna, azlığımın azlığına ağlıyorum. Ben cennet ve cehennem üzerinde bir tepede akşamladım ve hangisine götürüleceğimi de bilmiyorum” demiştir.

829. Ebû’l-Mühzem’in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Biz sabah akşam Ebû Hureyre’nin yanına gelirdik. O bize Kur’ân okur, dua eder ve birtakım kıssalar naklederdi.”

830. Ebû Hureyre’nin kızına şöyle tavsiyede bulunduğu rivâyet edilmiştir: “Kızım, altın takınma, ipek te giyme. Zira seni ateşe sevketmesinden korkarım.”

831. Ebû Hureyre (ra)’nin: “Adeta kendimizi (Resûlullahın) havzından dönerken görüyorum da insanlar birbirine: ‘Ey falan! İçtin mi havzından?’ diye soruyor. O da: ‘Hayır, ah susuzluk ah!’ cevap veriyor” dediği rivâyet edilmiştir.

832. Kays b. el-Hâris’den Selmân’ın (ra): “Bir müslümanın edep yerini görmemden ve onun benim edep yerimi görmesindense üç kere ölüp sonra

dirilip tekrar ölmeyi tercih ederim” dediği rivâyet edilmiştir.

833. el-Alâ b. el-Müseyyib, Selmân’a isnad ederek şunu rivâyet etmiştir: “İlim olup ta amelin olmadığı, dillerin anlaşıp ta, kalplerin ayrıldığı ve akrabaların sılay-ı rahimi terkettiği bir zamanda, Allah o kimselere lanet eder, onları sağır kör ve dilsiz kılar.”

834. Ca’fer, Selmân el-Fârisî (ra)’nin: “Üç şey beni güldürür, üç şey de ağlatır. Ölüm kendisini bekleyip dururken dünyada emeli olan kimse, gafil kimse ve Rabbinin kendisinden râzı mı yoksa ona gazab mı ettiğini bilmeden katıla katıla gülen kimse. Bunlar beni güldürür. Sevgililerden ayrılmak, Muhammed (sav) ve ashabının ayrılığı ki, Muhammed ölüm hengamesinde hazır olandır. Cennete mi yoksa cehenneme mi gönderileceğini bilmeksizin, âlemlerin Rabbinin huzurunda durmak, işte bunlar da beni ağlatır” dediğini haber vermiştir.

835. Yahya b. Sa’îd’den rivâyet edildiğine göre, Ebû’-d-Derdâ, Selmân el-Fârisî’ye bir mektub yazarak, Arz-ı mukaddese’ye gelmesini söylemiş Selmân da ona cevap olarak: “Toprak, hiçbir kimseyi mukaddes kılmaz, kişiyi ancak ameli mukaddes eder. Duydum ki tabiblik yapıyormuşsun. Eğer derde derman olur, iyileştirirsen, senin için ne güzel. Ama eğer bu işi güzel yapamıyorsan, aman birisinin ölümüne sebep olup ta bu yüzden cehenneme girmekten iyi sakın” demiştir. Ebû’-d-Derdâ iki kişi arasında hüküm verip onlar dönüp giderlerken şöyle bakar ve Selmân’ın sözünü hatırlayarak onları geri çağırır ve “Şu meselenizi bir daha yeni baştan bana anlatın” dermiş.

836. Mâlik b. Dînâr’dan, Selmân el-Fârisî’nin, Ebû’-d-Derdâ’ya mektup yazarak: “Duydum ki, tabibliğe oturtulmuşsun, insanları tedavi ediyormuşsun. İyi dikkat et te bir mü’minin ölümüne sebebiyet verip cehennemi boylama” dediği rivâyet edilmiştir.

837. A’meş’ten birtakım kimselerin, Huzeyfe’nin Selmân’a şöyle dediğini zikrettiklerini duyduğu rivâyet edilmiştir: Huzeyfe (ra): “Ey Ebû Abdullah! Kendine bir ev yapın” demiş. Selmân bunu çirkin görmüş. O da devaümla: “Ağır ol da sana haber vereyim; sana bir ev yapayım, orada, yattığın vakit ayakların şu uçunda başında öbür ucunda olsun. Kalktığın zaman da başına değsin” demiş. Selmân da buna karşılık: “Tıpkı benim gibi düşünüp söyledin” demiştir.

838. Ebû Kılâbe’den rivâyet edildiğine göre, bir zât, Selmân el-Fârisî’nin

yanına girmiş, bakmış ki hamur yoğuruyor. “Bu ne hal?” diye sormuş. O da: “Hizmetçiyi bir işe gönderdik te iki işi birden ona yüklemeyi uygun görmedik” demiştir. Adam: “Falanca kişinin sana selamı var” demiş. Selmân: “Ne zaman geldin?” diye sormuş. Adam: “Şu kadar zaman evvel” demiş. Selmân: “Eğer söylemeseydin boynunda edâ etmediğin bir emanet olarak kalacaktı” demiştir.

839. İbn Şevzeb’ten rivâyet edildiğine göre, bir dostu Selmân’ın başını (saçını) kazıyormuş. Ona: “Ne bu hal?” denilmiş te o da: “Gerçek hayat âhîret hayatıdır” cevabını vermiş.

İBN MES‘ÛD’UN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

840. Fülân b. Abdurrahman b. Yezîd’den, Abdullah (ra)’ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Kuşkusuz ki, bu Kur’ân hem şefaatheden ve hem de şefaatheden istenendir. Onunla mücadele eden mutlaka doğru konuşmuş olur. Onu rehber edinene cennete götürür, arkasına atanı ise cehenneme götürür.”

841. İbn Mes‘ûd’dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Âdemoğlunun misali Allah ile şeytanın önlerine bırakılmış bir şey gibidir. Şâyet Allah onun iyiliğini murad ederse onu şeytandan muhafaza eder. Yok eğer iyiliğini murad etmezse onu şeytanla başbaşa bırakır.”

842. İbn Mes‘ûd’dan rivâyet edildiğine göre, o: “Kıyamet gününde, istisnasız herkes dünyada iken çok az yemiş olmayı (Kût yemeyi) temennî edecektir. Midesinden rahatsızlığı olmadıkça hangi halde olursa olsun sabah ya da akşam az yemek (veya ‘Kût’ yemek) kişiye zarar vermez” demiştir.

843. İbrahim’den rivâyet edildiğine göre, Abdullah: “Allah’a mülaki olmadıktan sonra mümine rahat yoktur” demiştir.

844. Kays b. Habeş’ten, Abdullah (ra)’ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Şu kendisinden hoşlanılmayan ölüm ve fakirlik ne de güzel şeylerdir. (Allah’a yemin ederim ki, dünyada insan ancak ya zengin veya fakir olur) ben bunlardan hangisiyle imtihan olunursam olayım, aldırمام. Zira, zenginlikte şefkat, fakirlikte ise sabır vardır.”

845. Abdullah b. Utbe'den rivâyet edildiğine göre, o: “Abdullah insanlar uykuya daldıkları vakit kalkar ve adeta arı uğultusu gibi sesi duyulurdu” demiştir.

846. Dahhâk b. Müzâhim'den, Abdullah (ra)'ın: “(Uçan) bir kuş olmayı ne kadar da isterdim” dediği rivâyet edilmiştir.

847. Kâsım b. Abdurrahman'dan rivâyet edildiğine göre bir zât Abdullah'ın yanında: “Keşke ashab-ı yeminden olabilsem” diye temennî etmiş, Abdullah da: “Ah keşke ben de öldükten sonra hiç diriltilmesem” demiştir.

848. Ebû İshâk, Ebû Mûsâ'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Resûlullah'ın (sav) yanına geldim. Ona iltifatlarından dolayı İbn Mes'ûd'u onun ehlerinden sandım.”

849. Abdullah'ın: “Kim Allah için huşuundan dolayı tevazu gösterirse, Allah, onu kıyamet gününde yükseltir. Her kim de kibirinden dolayı böbürlenirse, Allah onu kıyamet gününde alçaltır” dediği rivâyet edilmiştir.

850. Kâsım'dan, Abdullah (ra)'ın oğluna: “Oğlum! Evinle yetin, diline sahib ol, günahlarını hatırlayarak ağla” diye tavsiyede bulunduğu rivâyet edilmiştir.

851. Hasan b. Sa'd, Abdullah'ın (ra): “Ben kişinin günahla meşgul olduğu sürece, daha evvel öğrenmiş olduğu bilgileri unutacağına kâniyim” dediğini rivâyet etmiştir.

852. Ebû İyas el-Becelî, Abdullah b. Mes'ûd'un şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermiştir: “Kim kibrinden dolayı böbürlenirse, Allah onu alçaltır. Kim de huşuundan dolayı Allah için tevazu gösterirse Allah onu yüceltir. Şüphesiz, meleğin de, şeytanın da birer tasarrufu vardır. Meleğin tasarrufu hayrı ve hakkı doğrulamaktır. Bu durumu gördüğünüz vakit Allah'a hamd edin. Şeytanın tasarrufu ise şerri va'd, hakkı yalanlamaktır. Bu durumu gördüğünüzde ise Allah'a sığının.”

853. İbn Mes'ûd'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Şeytan bir zikir meclisine, onları fitneye düşürmek için uğramış, fakat aralarını açmaya güç yetirememiş. Dünyadan bahseden, bir güruha uğramış, aralarına girip birbirlerine düşürmüş, kavgaya başlatmıştır. Zikir ehli gelip onları ayırınca kadar bu hal devam etmiştir.”

854. Mürre, İbn Mes'ûd'un: "İlim isteyen Kur'ân'ı araştırsın. Zira onda öncekilerin ve sonrakilerin ilmi vardır" dediğini haber vermiştir.

855. Abdullah b. Mes'ûd, Peygamber'in (sav): "O gün nimetlerden mutlaka sorguya çekileceksiniz" âyetini emniyet ve sıhhat olarak yorumladığını haber vermiştir.

856. Humeyd b. Hilâl, İbn Mes'ûd'un: "Merkep dışkısı kalıntısı olmayı ve yalnızca ona nisbet edilerek dışkının oğlu Abdullah denilmeyi ne kadar da isterdim. Yeter ki Allah Teâlânın benim bir tek günahımı bağışladığını bileyim" dediğini rivâyet etmiştir.

857. Ebû Vâil, Abdullah'ın: "Allah'ın benim günahlarımdan veya kusurlarımdan birini bağışladığını bilseydim, buna karşılık soyumu bilmememin benim için hiç önemi yoktur" dediğine şahit olduğunu rivâyet etmiştir.

858. Abdullah'ın (ra): "O gün cehennem getirilir" âyeti hakkında: "Cehennem getirilir ve yetmişbin yular tutuşturulur ve her bir yularda yetmişbin melek onu çeker" dediği rivâyet edilmiştir.

859. Ebû Cuhayfe, Abdullah'ın: "Dünyanın iyileri gitti, kötülerini geriye kaldı. Bugün ölüm her mü'min için cennettir" dediğini haber vermiştir.

860. Mesrûk, Abdullah'ın: "Oruçlu bulunduğunuz vakit ağzınız yağlanmış bir vaziyette olun ki, kimse oruçlu olduğunu farketmesin" dediğini haber vermiştir.

861. Avn b. Abdullah, Abdullah b. Mes'ûd'un şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Bir kul, zirvesine erişmedikçe imanın hakikatine ulaşamaz. Fakirlik kendisine zenginlikten, tevâzu şereften, daha sevimli olmadıkça ve kendisini övenle yerini müsâvî kabul etmedikçe de imanın zirvesine ulaşamaz. Abdullahın arkadaşları, onun bu ifadelerini şöyle yorumlamışlardır; helâl yoldan fakirlik, haramla elde edilen zenginlikten Allah'a itaat için gösterilen tevâzu, Allah'a isyandaki şereften, (daha üstündür) hak için kendini öven veya yerenin eşit olması, anlamındadır."

862. Kâsım b. Abdurrahman, Abdullah'ın: "Allah korkusu ilim olarak, gururda kibir olarak yeter" dediğini bildirmiştir.

863. Mansûr'dan, Abdullah b. Mes'ûd'un namaza kalktığı vakit, adeta atılmış bir elbise gibi olduğu rivâyet edilmiştir.

864. Ma'n, Abdullah'ın: "Eğer güç yetirebilirsen kendini Kur'ân'a muhatab kabul et. Allah Teâlâ'nın, 'Ey iman edenler' dediğini duyduğun vakit, kulağını dört aç. Zira bu durumda ya emredilen bir hayır veya nehyedilen bir şer sözkonusudur." dediğini rivâyet etmiştir.

865. Avn b. Abdullah b. Utbe, Abdullah'ın: "İlim çok rivâyet etmek değildir. Esas ilim Allah korkusudur" dediğini haber vermiştir.

866. Adiy b. Adiy'den rivâyet edildiğine göre, Abdullah b. Mes'ûd: "Yedi sefer yazıklar olsun şu ilmi olmayanlara! Eğer Allah dileyseydi onları öğretirdi. yazıklar olsun bilip te amel etmeyenlere" demiştir.

867. Mesrûk'tan rivâyet edildiğine göre, Abdullah'ın yanında bir zat: "Mukarrabîn'den olmak benim için, ashâb-ı yemînden olmaktan daha sevimlidir" demiş. Bunun üzerine Abdullah, kendini kasederek: "Fakat şuracıkta bir adam var ki, öldükten sonra diriltilmemeyi hepsine yeğler" demiştir.

868. Abdullah (ra)'ın: "Allah kime hayır murad ederse, onu dinde fakih kılar" dediği rivâyet edilmiştir.

869. Abdurrahman b. Yezîd'den Abdullah'ın: "Sünnet çerçevesinde, orta yollu amel etmek, bidatlara dalıp çok amel etmekten, daha hayırlıdır" dediği rivâyet edilmiştir.

870. Mâlik'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rabî' b. Haysem Cuma günleri Alkame'nin yanına gelir. Onunla sohbet ederdi. Birgün yine onun yanına gelmiş ve "Benim yanıma ehl-i kitaptan birisinin gelmesine teaccüb etmez misin?" diye sormuş. O da: "İnsanların ne kadar çok dua ettiklerini ve kendilerine ne kadar az icabet edildiğini görmez misin? Bunun sebebini biliyorlar mı? Bunun tek nedeni, Allah Teâlâ'nın yalnızca duanın samîmîsini kabul etmiş olmasıdır" demiş. yanlarında oturan Abdurrahman b. Yezîd eğer bunu dediyse, mutlaka Abdullah da: "Allah Teâlâ, gösteriş yapanın, riyâkârın, eğlenenin duasını kabul etmez. yalnızca kalbten samimi olarak dua edenin yakarışını kabul eder" diye eklemiştir.

871. Abdullah'ın: "Kim namaz kılar ve kıldığı bu namaz onu iyiliğe sevketmez ve kötülükten alıkoymazsa, (Allah'tan) uzaklaşmaktan başka bir neticesi olmaz" dediği rivâyet edilmiştir.

872. Müseyyib b. Râfi‘ den: “Benim en çok buğzettiğim kimse, ne dünya ve ne de âhiret ameli ile meşgul olmayan, aylak kimsedir” dediği rivâyet edilmiştir.

873. Ebû Ubeyde, Abdullah’ın: “Sen yeryüzündekilere merhamet et ki, gök ehli de sana merhamet etsin” dediğini haber vermiştir.

874. Abdullah (ra)’ın: “Kendisinden başka ilah olmayan Allah’a yemin ederim ki, İslâm üzere sabahlayıp akşamlayana dünyadan ârız olanlar bir zarar veremez” dediği rivâyet edilmiştir.

875. Abdullah b. Mes‘ûd’un: “Kıyamet gününde insanların en fazla günaha sahib olanı, dünyada batıla en çok dalanlardır” dediği nakledilmiştir.

876. Yine Abdullah’ın: “Allah’ı zikretmeden uyuyan herkesin kulağına şeytan bevleder. Allah’a yemin olsun ki, bu gece (şeytan) arkadaşınıza (yani kendisine) aynısını yapmıştır” dediği nakledilmiştir.

877. Ebû Ubeyde’nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Abdullah (ra) hastalandığı vakit Mücemmi‘ b. Hârise’yi evinde ziyarete gitmiştir. Evinde birtakım meta görmüş ve ‘Bunları hafiflet azalt. Zira insanlar neredeyse dünya ehli oldular, yani develere döndüler’ demiştir.”

Mugîre b. Şu‘be: “Abdullah’ın şu sözü ne kadar da ilginçtir: ‘Dün bugünden hayırlıydı. Bugün ise yarından hayırlıdır. Yarın öbürgünden daha hayırlı olacaktır. Ve bu durum kıyamete kadar böyle sürüp gidecektir. Oysa biz bu yıl, öncekinden daha hayırlıyız’ bunu Mesrûk’a söyledim. O: ‘Abdullah daha bilgilidir. Zira Abdullah, âhireti kastetmiş, Mugîre ise dünyayı kasd ederek bunu söylemiştir’ dedi.”

878. Ebû Hayyân, Abdullah b. Mes‘ûd’un: “Şu körük üfleyenlere uğradığını ve oracıkta düştüğünü işittim” demiştir.

879. Ma‘n b. Abdurrahman, Abdullah’ın: “İnsanların hepsi güzel konuşuyorlar. Kimin sözü fiiline uygun düşerse o nasibine erişmiş demektir. Ama, kimin sözü de fiiline ters düşerse, o ancak kendini yersin” dediğini bildirmiştir.

880. Kâsım’dan, İbn Mes‘ûd’un dua ederken: “(ya Rabbi) Korkarak, umarak, affını isteyerek ve endişe ederek sana yalvarıyorum” dediği rivâyet edilmiştir.

881. Mâlik b. Miğuel'den Abdullah'ın: "Dünya, yurdu olmayanın yurdu, malı olmayanın malıdır. Ve ancak akli olmayan onun için mal yığar, biriktirir" dediği nakledilmiştir.

882. Katâde, İbn Mes'ûd'un: "Eğer cennetle, cehennem arasında olsam veya amelimin kabul edilmesi veyahutta hiçbir şey olmamak arasında serbest bırakılsam, ben hiçbir şey olmamayı tercih ederim" dediğini haber vermiştir.

883. Abdullah, Resûlullah'ın (sav): 'Allah kimin hayrını isterse, onu dinde fakih kılar ve ona olgunluğunu ilham eder' dediğini rivâyet etmiştir.

884. Abdullah'ın: "Hayrı söyleyin, hayırla tanışıp bilişin, onunla amel edin ki, hayır ehli olasınız. Fuhşiyatı yayanlardan olmayınız" dediği rivâyet edilmiştir.

885. Seyyar, Şa'bî'nin şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermektedir: "Abdullah bir hutbe sırasında: 'Esas kaybeden, dini harab olandır' demiştir."

886. Abdurrahman b. Hamîd, Benî Abes'ten bir zatın: "Abdullah, bir cenaze merasiminde gülen bir insan gördü ve ona: 'Cenazede gülüyorsun ha? Seninle ebediyen konuşmayacağım'" dediğini işittiğini haber vermiştir.

887. İbn Mes'ûd'dan oturduğu zaman şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Sizler gittikçe noksanlaşan eceliniz ve korunan amellerinizle gece ve gündüzleri yaşıyorsunuz.(hayatınıza devam ediyorsunuz.) Ölüm, aniden gelip çatacaktır. Her kim hayır ekerse, onu biçer, kim de şer ekerse pişmanlık biçer. Her eken ne ekti ise onu bulacaktır. Ne ağır davranan nasibini kaçırmaz. Ve ne de haris olan kendine takdir edilmeyen birşeyi elde edebilir. Kim hayır verirse Allah da ona verir. Kim şerden korunursa, Allah da onu korur. Muttakî insanlar efendilerdir. Fakihler öncülerdir. Meclisleri ise en güzel meclislerdir."

888. İbn Mes'ûd'un: "Allah Teâlâ kıyamet gününde bir kulu çağırır ve iki eliyle kapatarak ona; Tanıyor musun? diye sorar. Kul: 'Evet ya Rabbi!' die cevap verince; Hadi seni bağışladım, der."

889. Abdullah'ın: "Bu kalbler birer kaptır. Onları Kur'ân'la meşgul edin, başka şeylerle meşgul etmeyin" dediği rivâyet edilmiştir.

890. Abdullah b. Mes'ûd'un: "Kur'ân ehli, insanlar uyudukları vakit gecenin kıymetini, yine insanlar yeyip içtikleri zaman gündüzün değerini, halk sevinç içerisindeyken, hüznün anlamını, onlar gülerken, ağlamanın manasını, insanlar

hata işlerken susmayı, insanlar aldanırken huşû' içerisinde olmayı bilmelidir. Kur'ân ehline, gözü yaşlı, hüzünlü, hakim ve vakur olmak yaraşır. Kur'ân ehline kaba, gafil, sırtkan ve haşin olmak yakışmaz" dediği rivâyet edilmiştir.

891. Amr b. Meymûn: "Abdullah'ın: 'Şâyet cehennemliklere, birgünlüğüne azablarının hafifletileceği vadedilse bu onlara bir ferahlık sağlamaz'" dediğini rivâyet etmiştir.

892. Îsâ b. Ukbe Abdullah'ın: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, dünyada en uzun süre hapsedilmeye müstahak olan şey dildir" dediğini haber vermiştir.

893. İbrahim, Abdullah'ın: "Musibet, ağızdan çıkan söze bağlıdır" dediğini bildirmiştir.

894. Ebû Abdurrahman'dan Abdullah'ın: "Tâbi olunuz, bidatçı olmayınız. Her bidatın bir sapıklık olması size yeter" dediği rivâyet edilmiştir.

895. Ammâr b. Umeyr, Abdullah'ın: "Selefinizin yoluna tâbi olun" dediğini rivâyet etmiştir.

896. Abdullah'ın: "Kişiye yalan olarak, her duyduğunu söylemesi yeter" dediği rivâyet edilmiştir.

897. Abdullah'ın: "Hiçbir kimse âlim olarak dünyaya gelmez. İlim, ancak eğitimle elde edilir" dediği rivâyet edilmiştir.

898. Ma'în b. Sa'd b. Ahram, Abdullah'ın demircilerin yanından geçtiğini, kor haline gelmiş demirleri görünce ağlamaya başladığını rivâyet etmiştir.

899. Abdullah'ın: "Her sevinçle beraber bir keder vardır. Ve sürûrla dolan bir ev mutlaka ibretle dolar" dediği rivâyet edilmiştir.

900. Mis'ar Ma'n'ın şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermiştir: "Abdullah dedi ki: 'Her terbiye edici edebin (edeb umdelerinin) bekâsını ister, Allah'ın terbiye umdesi ise Kur'ân'dır.'"

901. Zahr b. Rebî'a'dan rivâyet edildiğine göre, Abdullah şöyle demiştir: "Abdullah'ın canı elinde olan Allah'a yemin ederim ki, yeryüzünde bulunanlardan, Allah'ın azabının şiddetinin nasıl olduğunu bilen birisi, o azaba

uğrayıp uğramıyacağını bilinceye kadar hüzünlenir. Yine, yeryüzünde bulunanlardan, Allah'ın rahmetinin genişliğini bilen birisi, o rahmete düşer olacağını umarak, sevinir.”

902. Sa'îd b. Mesrûk'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “İbn Mes'ûd zamanında Kufe'ye (yabancı) tüccarlar, işadamları gelmişti de halk onların sıhhatlerine ve renklerinin güzelliğine hayran kalmıştı. Bunun üzerine İbn Mes'ûd: ‘Teaccüb etmeyin, mü'minin en sıhhatli organının kalbi olduğunu, bedeninin ise hasta olduğunu görürsünüz. Fâcir ve münafıkların ise vücutlarının sıhhatli, kalblerinin hasta olduğunu görürsünüz. Vallahi şâyet bedenleriniz sıhhatli, kalbleriniz hasta olsaydı, Allah katında pislik böceğinden daha değersiz olurdunuz’ demiştir.”

903. Ebû Osman el-İclî, İbn Mes'ûd'un: “Eğer semizlik bir insan olsaydı, mutlaka kötü birisi olurdu” dediği, yine: “Zulüm olarak borcunu sürekli tehir edip geciktirmek yeter” dediğini haber vermiştir.

904. Dahhak, İbn Mes'ûd'un şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Dünyadaki herkes misafir, malı ise ödünçtür. Misafir gidicidir, ödünç malın ise geri ödenmesi zorunludur.”

905. Abdullah b. Akîm, Abdullah b. Mes'ûd'un şöyle dediğine şahit olduğunu haber vermiştir: “İbn Mes'ûd söze başlamadan önce şu mescidde yemin ederek şöyle dedi: ‘Vallahi sizin her biriniz insanın ayın ondördünde Ay ile karşı karşıya olduğu gibi, Rabbi ile karşı karşıya gelecektir. Ve Rabbi ona: ‘Ey Ademoğlu! Seni ne aldattı? Ey Ademoğlu! Peygamberlerine nasıl icabet ettin? Ey Ademoğlu! Bildiğinle nasıl amel ettin? diyecektir.’”

AİŞE'NİN (R.A.) ZÜHDÜ İLE

İLGİLİ HABERLER

d

906. Âişe'nin (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Muhammed'in (sav) vefatından sonra doyasıya yemedim. Eğer, ağlamak isteseydim, ağlardım. Muhammed (sav) vefat edinceye kadar onun ehli doymamıştır.”

907. Ebû'd-Derdâ'dan rivâyet edildiğine göre, o Hz. Âişe'yi işiten birinin

kendisine şöyle haber verdiğini rivâyet etmiştir: ‘Allah bize lütfetti de iliklere işleyen azabtan bizi korudu’ âyetini (okuyunca Âişe:) “Ya Rabbi! Bana iyilikte bulun ve beni ciğerime işleyecek bir azabtan muhafaza buyur” demiş.

908. Hz. Âişe’nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Kim, Allah’ın rızâsını kazanmak uğruna, insanların kızgınlığına düşer olursa, insanlara karşı Allah ona yeter. Ama, kim de, Allah’ın gazabına rağmen, insanları hoşnud etmeye uğraşıyorsa, Allah onu insanlara havale eder.”

909. Hz. Âişe’nin Allah Teâlâ’nın: ‘Evlerinde otursunlar’ âyetini okuyunca, eşarby ıslanınca kadar ağladığı rivâyet edilmiştir.

910. Hişâm babasından naklen, Âişe’nin (ra): “Unutulup gitmeyi ne kadar da istedim” dediğini haber vermiştir.

911. Yine Hz. Âişe’nin: “Budanan bir ağaç olmayı yahut ta hiç yaratılmamış olmayı ne kadar isterdim” dediği kendisinden rivâyet edilmiştir.

912. Hz. Âişe’nin: “Sizin yaptığınız en faziletli ibadet, tevazudur” dediği kendisinden rivâyet edilmiştir.

913. Âişe’nin (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Günahlarınızı azaltın. Zira Allah Teâlâ’ya günahlarınızın azlığından daha iyi bir şeyle mülâki olamazsınız.”

914. Urve’den rivâyet edildiğine göre o: “Âişe’yi elbisesini yamarken, yetmiş bin defa kalem ederken gördüm” demiştir.

915. Âmir (eş-Şa ‘bî)’nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Hz. Âişe, Muâviye (ra)’ye bir mektup yazmış ve: ‘Bir kul Allah’a isyan ile meşgul olursa, insanlardan onu övenler yermeye başlarlar’ demiştir.”

916. Âişe’den (ra) rivâyet edildiğine göre, o bir ağacın yanından geçerken: “Ah ne vardı? Keşke ben de şu ağacın yapraklarından biri olsaydım” demiştir.

917. Âişe’den (ra) rivâyet edildiğine göre ona Cemel’e iştiraki sorulmuş. O da: “Allah’ın bir kaderiydi” cevabını vermiştir.

ÜMMÜ’D-DERDÂ’NIN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

918. Ebû Hezâr adlı şeyhin rivâyet ettiğine göre, Ümmü'd-Derdâ ona: “Ey Ebû Hezâr! Tabutunda götürülen cenazenin ne dediğini sana söyleyeyim mi?” demiş. O da: “Evet, anlat” demiş. Ümmü'd-Derdâ, “O: ‘Ey ehlim, ey komşularım, ey tabutumu taşıyanlar! dünya beni aldattığı gibi sizi de aldatmasın, benimle oynadığı gibi sizinle de oynamasın. Zira ehlim benim günahlarımdan hiçbir Mârût’tan daha sihirlidir. Onu tercih edeni yüzüstü yere çalar’ der” demiştir.

919. Avn b. Abdullah'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bizler Ümmü'd-Derdâ'nın yanına gider, onun yanında Allah'ı zikrederdik. Oradakiler (birgün) şöyle dediler: ‘Herhalde sana bıkkınlık verdik?’ O: ‘Bana bıkkınlık verdiğinizi iddia ediyorsunuz, fakat ben her işte ibadeti talep ettim, ancak zikir meclislerinden daha iyi beni dine muvafık kılan, göğsüme genişlik veren birşey görmedim’ demiştir.”

ALİ B. HÜSEYİN'İN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

920. Şeybe b. Nu'âme'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ali b. Hüseyin (ra) cimrilikle itham edilirdi. Öldüğü vakit, onun Medine'de yüz ailenin geçimini sağladığı öğrenildi.”

Cerîr bu hadis hakkında şöyle demiştir: “Hüseyin öldüğü vakit, sırtında geceleri içinde fakirlere bir şeyler taşıdığı küfenin izlerini görmüşlerdir.”

921. Süfyân b. Uyeyne'den Zührî'nin: “Ali b. Hüseyin'den daha üstün hiçbir Hâşimî görmedim” dediği rivâyet edilmiştir.

922. Ebû'l-Minhâl et-Taî, Ali b. Hüseyin'in bir dilenciye sadaka vermeden önce onu öpüp daha sonra sadakayı verdiğini söylemiştir.

923. Fudayl b. Gazvân'dan Ali b. Hüseyin'in: “Kim katıla katıla gülerse ilimden bir miktarını tükürüp atmış demektir” dediği rivâyet edilmiştir.

924. Ebû'l-Minhâl et-Tâî, Ali b. Hüseyin'i eliyle fakire sadaka verirken gördüğünü söylemiştir.

925. Ali b. Hüseyin'den rivâyet edildiğine göre, o sırtında ekmek küfesi taşıyor ve: “Gece verilen sadaka Rab Teâlânın gazabını söndürür” dermiş.

926. Muhammed b. İshâk'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Medine'de birtakım insanlar geçinip gidiyorlar. Fakat geçimlerinin nereden karşılandığını bilmiyorlardı. Ali b. Hüseyin vefat edince, geceleri kendilerine gelen şeyi

kaybettiler.”

927. Mis‘ar, Abdüla‘lâ et-Teymî’nin ona: “Kendisine ağlatmayan bir ilim verilen kimse, faydası olmayan bir ilim elde etmiş demektir” dediğini nakletmiştir.

928. Yine Mis‘âr, Abdüla‘lâ et-Teymî’nin secdede: “Ya Rabbi! Düşmanlarının nefretini artırdığı gibi Sana karşı haşyetimi artır. Ya Rabbi! Sana secde ettikten sonra yüzlerimizi cehennemde kavurma” diye dua ettiğini haber vermiştir.

929. Yahya b. Hânî’nin: “Şehid cennete kılıcını sıyırmış olduğu halde girer” dediği rivâyet edilmiştir.

930. Mansûr b. Zâzân’dan, keder ve hüznün günahları artıracığı rivâyet edilmiştir.

931. Muhammed b. Fudayl b. Gazvân babasından naklen şunu rivâyet etmiştir: “Kürz’ün yanına kızı girmiş ve yanında içine ot doldurulmuş bir seccâde olduğunu üzerine de boylu boyunca bir örtü serildiğini görmüş. Kürz gece ve gündüz Kur’ân’ı üç sefer okuyordu. Mihrabda da kendisini uyku bastığında yaslanacağı bir direk vardı.”

932. İbn Şübrûme diyor ki: “Kürz ile bir yolculukta arkadaşlık ettim, temiz bir yer gördüğü zaman, hemen iner namaz kılardı.”

933. Sa‘îd b. Abdülaziz’den rivâyet edildiğine göre o: “Ma‘rûf b. Hânî’ye: ‘Görüyorum ki dilin Allah’ın zikrinden bir an olsun ayrılmıyor. Bir günde ne kadar tesbih ediyorsun?’ diye sordum. ‘İkiyüz bin sefer. Ancak bazen sayıda hata edebiliyorum’ dedi.”

934. Süfyân b. Uyeyne’nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Alim, hayrı şerden ayırabilen kimse değildir. Esas alim, hayrı bilip ona tâbi olan şerri bilip ondan kaçınandır.”

935. Abdulaziz b. Rufey’in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Mü’min ölüp te ruhu semâya yükselince melekler şöyle derler: ‘Bu kulu şeytandan kurtaran Allah ne yücedir, nasıl da onu kurtardı.’”

936. Mansûr’un Allah Teâlânın: ‘Dünyadaki nasibini de unutma’ âyeti hakkında: “(Nasibten maksad) dünya metâi değildir. Bilakis nasibin âhiretin için

birşeyler takdim edebildiğin ömründür” dediği rivâyet edilmiştir.

937. Mücâhid’den Allah Teâlâ’nın: ‘Nerede olursam olayım, o beni mübarek kıldı’ âyetini yani, ‘hayrı öğreten kıldı’ olarak yorumladığı rivâyet edilmiştir.

9378. Evzâî’nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ubeyd b. Ebû Lubâbe’yi Kabe’yi tavaf ederken gördüm. Çok zayıftı. Ona: ‘Nefsine biraz acısan’ dedim. ‘Mü’mine tahammül gerekir’ dedi.”

939. Yûnus b. Meysere b. Halîs’in söylediğine göre: Allah’ın katında Levh-i mahfûz’da şöyle yazılıymış: “Ben, kendisinden başka hiçbir ilah olmayan Allah’ım. Ben Rahmânürrahîm’im. Rahmet eder, kendisinden rahmet dilenirim. Rahmetim gazabımı, bağışlamam, cezalandırmamı geçti. Üçyüz otuz tane seriattan birini yerine getireni cennete koymaya izin verdim.”

940. Ebû Affân, Yezîd b. Temîm’in şöyle dediğine şahit olduğunu haber veriyor: “Kur’ân’ın ve ölümün ikaz edemediğini, gözünün önünde dağların birbirine girmesi de ikaz edemez.”

941. Ebû Zür’a’nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Süleyman, veliahd olan oğlu Eyyûb’a, kızını istemek için Hânî b. Külsüm’e dünür olmuştur. Hânî, evlendirmeye yanaşmamış ve ehline dönerek amcasının oğlunu çağırılmış ve onunla evlendirmiştir. Bunun üzerine Süleyman: ‘Eğer biz dünya adamı olsaydık evlendirirdik’ demiştir.”

942. Amr b. Ebû Seleme, Sa’îd b. Abdülaziz’in şöyle dediğini duyduğunu haber vermektedir: “Rüya dışında, Hûru’l-în’i ayan beyan gören Ebû Mahreme’den başka hiçbir kimseyi bilmiyoruz. O birgün ihtiyacı için çadıra girdi. Ve evin tavanında ve sedirin üzerinde hûriler gördü. Görür görmez, yüzünü çevirdi. Bunun üzerine Hûri: ‘Ey Ebû Mahreme, ben senin eşimim, şu da falan kimsenin eşidir’ dedi. Hemen arkadaşlarının yanına döndü ve durumu onlara haber verdi. Hepsi vasiyetlerini yazdılar. Ve vasiyetini yazan herkes şehid düştü.”

943. Evzâî’nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Şam’da İbn Ebû Zekerriyya’dan daha faziletli birisi yaşamamıştır. O: ‘Dilimi, doğrultuncaya kadar, yirmi sene onu tedavi ettim’ demiştir.”

944. Halid b. Umeyr’in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Utbe b. Gazvân bir hutbe irad etti ve Allah’a hamd ettikten sonra şöyle dedi: ‘Kuşkusuz dünyanın

sonu vardır ve çok çabuk geçer. Ondan geriye kalan, sizden birinin içip de kabın dibinde bıraktığı miktar ne ise işte kadar bir zamandır. Sizler, sonsuz bir âleme intikal edeceksiniz. Oraya hazırladığımız en hayırlı şeylerle intikal edin. Duyduğuma göre bir kaya cehennemden kıyasından bırakılınca, dibine ancak yetmiş senede erişir. Allah'a yemin ederim ki, işte o cehennem doldurulacaktır. Şaşırдыңız mı? Bana anlatıldığına göre cennetin iki yakasının arası kırk yıllık bir mesafedir. Ona öyle bir gün gelecek ki tıklım tıklım dolacaktır. Ben hatırlıyorum. Resûlullah'la (sav) beraber tam yedi kişiydik. yanımızda, ağaç yapraklarından başka hiçbir yiyeceğimiz yoktu. Öyle ki bu yüzden, damaklarımız yara oldu. Ben bir elbise kapmışım. Onu ikiye böldüm, bir kısmını ben bir kısmını da Sa'd izar edindi. Bugün içimizden sağ olanların herbiri bir şehire emir oldu. Ben kendi gözümde büyük, Allah'ın katında küçük olmaktan Allah'a sığınırım. Nübüvvetlerin hepsi neticede mülke dönüştü. Sizler, bizden sonra birtakım idarecilerle mübtela olup, deneneceksiniz.”

ADÎ B. HÂTİM'İN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

945. Adî b. Hâtim (ra)'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Siz öyle bir zamanda yaşıyorsunuz ki, iyilikleri geçmişin kötü telâkki edilen şeyleridir. Kötülükleri ise istikbâlde iyi telakkî edilecek olan şeylerdir.”

946. Sa'îd b. el-Ka'kâ' , Adî b. Hâtim'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Her namaz vaktini iştiyakla beklemiştir.”

947. Sa'îd b. Şeybân, bir zatın Adî b. Hâtim'i (yemek için) kızartılmış bir ekmeği (eliyle) bölmeye çalışırken gördüğünü haber vermiştir.

948. Meymûn'dan rivâyet edildiğine göre, muhacirlerden birisi, çarçabuk namaz kılan birini görmüş ve onu azarlamıştır. Bunun üzerine adam: “Kaybettiğim bir şeyimi hatırladım” diye karşılık verince, diğeri; “Çok daha büyüğünü zâyi ettin” demiştir.

949. Sehm b. Mincâb'ın kızkardeşinin oğlu Kudâme b. Hammâta, Sehm b. Mincâb'ın şöyle dediğine şahit olduğunu rivâyet etmektedir: “Alâ b. el-Hadramî ile Dâreyn'e savaşa gittik. Üç kere dua etti her üç duası da müstecâb oldu. Bir

seferinde bir yerde konaklamıştık, abdest almak için su aradı fakat bulamadı. Bunun üzerine kalktı ve iki rekat namaz kıldı, sonra da: ‘Allah’ım! Biz Senin kullarınız ve biz Senin yolunda, düşmanlarınızla harbediyoruz. Allah’ım! Bize abdest almamız ve içmemiz için yağmur yağdır ya Rabbi! Abdestlerimizi aldıktan sonra geriye başkası için su kalmasın’ diye dua etti. Biraz yürüdük ve bir yağmur suyuyla karşılaştık hemen abdestlerimizi aldık ve çeşitli ihtiyaçlarımızı gördük. Ben de su kaplarını doldurdum fakat, duasına icâbet edilip edilmediğini görmek için, onları orada bıraktım. Bir miktar yürüdükten sonra, arkadaşlarıma, su kaplarımı unuttuğumu söyledim ve oraya geri döndüm. Bir de baktım ki sanki hiç su değmemiş gibiydi. Bir miktar yürüdükten sonra Dâreyn’e geldik, aramızda deniz vardı, Alâ el-Hadramî şöyle dua etti: ‘ya Halîm! ya Alîm! ya Azîm! Biz Senin kullarınız ve Senin yolunda düşmanlarınızla savaşıyoruz. Allah’ım bizi onlara ulaştıracak bir yol kıl’ dedi ve deniz bizim için azaldı ve biz de boğazımıza kadar dalıp geçerek, düşmana ulaştık. Dönüşümüzde karın ağrısına yakalandı, bu yüzden de öldü. Yıkamak için su aradık. Fakat bulamadık. Biz de elbiselerine sararak, onu defnettik. Pek fazla gitmeden bol bir suyla karşılaştık, bir birimize, dönüp onu çıkarsak da yıkasak (ne iyi olur) dedik. Döndüğümüz de onu aradık, lâkin bulamadık. Oradakilerden biri şöyle dedi: ‘Ben onun şöyle dediğini işittim: ‘Ey Yüce! Ey Hikmet sahibi! Ey Azîm, ölümümü onlara gizli tut ve avret mahallime hiç kimseyi muttali kılma’ biz de döndük gittik.”

950. Bilâl b. Ebû’d-Derdâ’dan rivâyet edildiğine göre annesi Üsâme’nin gözleri kör olmuş ve birgün oğlu, namazdan dönüp, yanına gelince, ona: ‘Namaz kıldınız mı?’ diye sormuş, o da: ‘Evet’ karşılığını vermiştir. Bunun üzerine annesi şöyle demiştir:

‘Ey Üsâm senin için eğlence yok, zira evine büyük bir musibet isâbet etmiştir. Ağla namaza vakti için, şâyet bir gün ağlayacaksan, Ağla, Kur’ân’a okunduğu zaman, şâyet bir gün okuyacaksan. Göz yaşları arasında, Tefekkürle onu okurdun. Ama bugün onu okuyamıyorsun. Ne var ki, yanında okuyan biri vardır. Hayatı boyunca, yaşadığım sürece üzüntüm sana sevgidir.

951. Sa’îd b. Abdülazîz’in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Mekke’ye kadar yürüme konusunda, yemininde hânîs olup ta bunu yerine getiren bir tek kişi tanıyorum. O da Bilâl b. Ebû’d-Derdâ’nın annesi Üsâme’dır. O yemininde hânîs oldu da, Mekke’ye kadar yürüdü ve beşyüz dînâr infakta bulundu.”

952. Seleme b. Yahyâ, halası Ümmü İshâk binti Talha’nın şöyle dediğini

rivâyet etmiştir: “Hasan b. Ali (ra) gecenin evvelinde kalkar, Hüseyin (as) ise gecenin sonunda kalkar (ibâdet ederdi).”

953. Mis‘ar’dan rivâyete göre, Hüseyin b. Ali (as) bir takım fakirlerin yanından geçerken, onların meclisine iştirak etmiş ve “O aslâ kibirlenenleri sevmez.” âyetini okumuştur.

954. İbn Cüreyc, Hasan b. Ali’nin (ra) devamlı akşam ile yatsı arasında namaz kıldığını, kendisine ‘Bu nedir?’ denildiği vakitte ‘Bu gece neşesidir’ cevabını verdiğini söylemiştir.

955. Ebû Vâkid el-Leysî’nin söyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bütün amellere baktık, âhret için en iyi amelin, dünyadan el etek çekmek olduğunu gördük.”

956. Ebû Hûreyre’nin (ra): “Suffe ehlerinden yetmiş kişi gördüm, hiçbirinin de giyecek gömleği yoktu” dediği rivâyet edilmiştir.

957. Fudayl b. ‘İyâd’ın oğluna “‘Yavrum! Şu günümüzde bize biraz yardımcı olursen’ dediği onun da derhâl, hammallık yapmak için sırtına bir kufe alıp, çarşıya koştuğu; bir zatın durumu Fudayl’e haber vermesi üzerine onun da oğlunun yanına gelip: ‘Ey oğlum! Ben bunu istemiyorum’” dediği rivâyet edilmiştir.

958. Fudayl’dan rivâyet edildiğine göre (oğlu) Ali, Ebû Fudayl’in develerinin yiyeceğini taşımış. Birgün taşıdığı yiyecek az gelince, oracıkta bir yere oturmuş. Bu arada yanlarına Fudayl gelmiş ve ‘Siz bunu Ali’ye yapıyorsunuz ha? Benim Kûfe’de bir koyunum vardı da, bazı idarecilerin otundan az bir miktar yemişti. Ben ondan sonra, asla onun sütünü içmedim’ demiş bunun üzerine ‘Ey Ebû Ali! Biz onun sana âit olduğunu bilmiyorduk’ demişler.

959. Fudayl’dan rivâyet edildiğine göre, onlara bir dinâra arpa satın almışlar. Bu fiyat ise çok pahalı imiş. Bunun üzerine Ümmü Ali, Fudayl’e şöyle demiştir: ‘Herkesin nasibi iki ölçek, birisini alır, diğerini de tasadduk eder. Tâ ki açlıktan bunalana kadar’ demiş.

960. Hasan b. Abdülaziz, Yahyâ b. Hassân’ın şöyle dediğini haber vermiştir: “Ne zaman Fudayl’i görsem ona acırdım. Bir gün onu gördüm de elinde bir miktar kuru hurma ile, ona mukabil birşeyler satın almak için bir satış yeri arıyordu. Allah ona rahmet etsin. Kendisine hiç birşey demeden oradan uzaklaştım.”

961. Muhammed b. Ebû Osman'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ali, yani İbn Fudayl, Süfyân b. Uyeyne'nin yanındaydı. Süfyân cehennemden bahsetti. Ali'nin elinde kağıda sarılmış bir şeyler vardı. Süfyân'ın sözleri üzerine, öyle bir haykırıyla haykırdı ki elindeki kesekağıdı düştü. Süfyân ona yönelerek: ‘Eğer senin burada olduğunu bilseydim bundan bahsetmezdim’ dedi. Ali, ancak, bir müddet sonra kendine gelebildi.”

962. el-Evzâî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Denilirdi ki, ‘İnsanlar öyle bir zamana erişecekler ki, bu zamanda en az bulunan şey, samimi bir kardeş, helâl bir kazanç ve sünnet üzere amel olacaktır.’”

963. Ali b. Ebû Hamle, babasından naklen şöyle demiştir: “Muâviye'yi Şam'da minberde gördüm, üstünde yamalı bir gömlek vardı.”

964. Ebû Hureyre'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Kıyamet gününde Allah Teâlâ bir kulunu çağırır ve diğer mahlûkâtтан gizleyerek ona, amel defterini verir ve: ‘Ey Ademoğlu! Defterini oku!’ der. Kul, her iyilik gördüğünde yüzü güler ve sevinir, Allah Teâlâ ona: Bunları tanıyormusun ey kulum? der. O da: ‘Evet yâ Rabbi! tanıyorum’ der. Allah Teâla, ‘Ben senin o iyiliklerini kabul ettim’demesi üzerine kul secdeye kapanır. Bunun üzerine, Cenâb-ı Hak: ‘Başını kaldır ve kitabını okumaya devam et’ der. Bu sefer de her günah gördüğünde yüzü kararır, korkmaya başlar. Allah Teâlâ: ‘Bunları da biliyormusun ey kulum?’ der; kul ‘Evet yâ Rabbi! Biliyorum’ der. ‘Bunun üzerine, bunların hepsini de bağışladım, ey kulum’ der. Kul, haseneleri kabul edilip, seyyieleri bağışlandıkça secdeye varır. Mahlûkât yalnızca onun secde yaptığını görür ve birbirlerine onun hakkında ‘Ne mutlu şu kula ki, hiç Allah’a âsi olmamış’. Tabiî, Allah (cc) ile onun arasında geçenlerden haberleri yoktur.

965. Ebû Osman en-Nehdî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ebû Hureyre'nin şöyle bir hadis rivâyet ettiğini duydum: ‘Allah Teâlâ mü'min bir kulun, bir iyiliğine bir milyon hasene yazar. Hacca gitmeyi hiç düşünmediğim halde bu sene haccetmek nasib oldu. Orada Ebû Hureyre ile karşılaştım. Ve ona ‘Senden şöyle bir hadis rivâyet edildiğini duydum, ne dersin?’ diye sordum. O da ‘Bu şekilde değil’ dedi. Ben de ‘Her halde senden rivâyette bulunan iyi hıfzedememiş’ dedim. Bunun üzerine ‘İki milyon hasene yazar, siz bunu Allah'ın kitabında göremiyor musunuz?’ dedi. ‘Nedere?’ dedim; ‘Kim Allah'a karz-ı hasen verirse, Allah onu kat kat artırır’ âyetini okudu ve Allah'ın vereceği kat kat milyondan da milyardan da fazladır’ dedi.”

966. Yûnus b. Muhammed'den rivâyet edildiğine göre: Basra'da künyesi Ebû Sâlim olan bir kadı varmış, faziletli bir insanmış. Yûnus demiştir ki: 'O, bir mescidde iken yanına yaklaşıp oturdum, namaz kılıyordu. 'Hepsi de örtüleri atlastan döşemelere yaslanırlar' âyetine gelince, 'Yâ Rabbi! Bunlar bâtınları, peki ya zâhırları nasıl' dedi. Ve bir nidâ işitildi, kimin nidâ ettiği bilinmiyordu. 'Zâhırları, Allah'ın rızâsıdır' dedi. Bu zât Farsça olarak hikâye naklederdi." demiştir.

967. Sâlih b. Hâlid'in: "Niçin insan, kardeşini asık bir suratla karşılıyor ki? Kardeşini güleç bir yüzle karşıla. Eğer sende bir hayır varsa ona da sirâyet etsin" dediği rivâyet edilmiştir.

968. Ebû's-Selîl'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Meclisimize bir şeyh geldi. Babası veya amcasının Resûlullah (sav)'ı Bakî'de gördüğünü söyleyerek Resûlullah'ın şöyle dediğini söylemiştir: 'Kim bugün bir sadaka verirse, kıyamet gününde o sadakasıyla lehine şehâdetle bulunurum.' Bu arada bir zât geldi ve 'Hayır vallâhi Bakî'de ondan daha siyah yüzlü, daha kısa boylu ve daha çirkin birisi yoktur. Vallâhi, Bakî'de şu deveden daha güzeli yoktur' dedi. Resûlullah da 'O sadaka mıdır?' diye sordu. Adam: 'Evet ey Allah'ın Resûlü' cevabını verdi. Bir başkası adamı kınayarak, 'Deveyi tasadduk ediyor. Halbuki, vallâhi deve ondan çok daha hayırlıdır.' dedi. Resûlullah (sav) onun sözünü işitti ve: 'Yalan söyledin, bilakis o, devenden de senden de çok daha hayırlıdır' diye bir kaç kere tekrarladı ve: 'Darlık içinde geçinenle varlığını infâk edenler kurtuluşa ermişlerdir' dedi.

969. Talk'tan rivâyet edildiğine göre "O, insanların Kur'ânı en güzel okuyanı, okurken Allahtan haşyet duyduğunu gördüğün kimsedir." demiştir. Abdülkerim, "Talk'ın böyle (dediği gibi) olduğunu onun 'Belim sızlayıncaya kadar kıyamda durmayı istiyorum' dediğini, ve yine onun 'Bakara sûresinden başlayıp ta, Ankebût'a varmadan rukûya eğilmediğini' söylemiştir."

970. Abdussamed b. Ma'kil b. Münebbih şöyle diyor: "Amcam Vehb b. Münebbih'i gördüm, birisi ona şöyle soruyordu: 'Ey Ebû Abdullah! Bir zeniyye'nin evladını satın alıp ta onu âzad edebilir miyim?' O da 'Evet' cevabını verdi. Sonra da konuşmaya başladı: 'Bir grub insan vardı, içlerinde de bir delikanlı; ona ikram ederler, doyururlar ve tebcil ederlerdi. Bir gün kurbanlarını hazırladılar. Herkes kurbanını takdim etti. Onların kurbanı kabul olunurken, onun ki reddedildi. Bunun üzerine delikanlı ibadete meyletti ve kendisinin nereden geldiğini araştırdı fakat kötü bir şey bulamadı. Doğru annesine geldi ve

‘Anneciğim! Başıma büyük bir iş geldi, arkadaşlarımla beraberdim. Bana yediyor, ikrâm ediyor ve beni ta’zim ediyorlardı. Kurban ise geri çevrildi. Kendi durumuma baktım, kötü bir hal göremedim. Anneciğim, ben babama ait miyim, değil miyim?’ dedi. Kadın, ‘Ne yapacaksın bunu yavrums?’ diye karşılık verdi. Çocuk: ‘Sen her hâlükârda benim annemsin hadi bana anlat’ dedi ve kadın: ‘Bir gece odun toplamak için çıkmıştım ve bir adam benimle zinâ etti. İşte sen o adamın oğlusun’ dedi. Çocuk, ‘Allah seni affetsin anneciğim’ diyerek, secdeye kapandı ve ağlayarak: ‘Allah’ım! Anne ve babam suç işliyor, vebâlini ben çekiyorum. Sen bundan çok yücesin, yâ Rabbi! Şehvete başkası bulaşıyor, günahını ben yükleniyorum. Sen bundan çok yücesin yâ Rabbi’ diyordu. Sonunda onun da kurbanı kabul olundu.”

971. Ebû'l-Âsım el-Abdânî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bir zât, Dâvûd et-Tâî'ye: ‘Emir buyursanız da şu evinizin tavanındaki örümcekler temizlense’ demiş. O da ona: ‘Sen onların (zâhitlerin), sağa sola fazla bakmayı kerih gördüklerini bilmiyor musun?’ Mücâhid’in evinde otuz sene örümcek tavanda asılı durmuş ta o hiç farkına varmamış’ demiştir.”

972. Abdullah b. Şumeyt'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Babamın dünya ehlini tavsîf ederken, ‘Onlar ebleh ve tok insanlardır. Yegâne dertleri: mideleri, ferçleri ve dış görünüşleridir. ‘Ah, sabah olup ta yeyip, içsem, oynayıp eğlensem, akşam olsa da uyusam’ derler. Gece birer cîfe, gündüzleri ise aylaktırlar’ dediğini işittim.”

973. İbrahim b. İsâ el-Vekûrî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bekir b. Abdullah el-Müzenî'nin şöyle dediğine şahit oldum: ‘Evimden çıkıpta, yolda karşılaştığım herkesin, benden daha faziletli olduğunu görüyorum. Zira ben kendimi yakinen tanıyorum. İnsanlar hakkında ise şüphem var.’”

974. Ebû Talha'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Resûlullah (sav)’a açlıktan dert yandık. Ve karınlarımıza bağladığımız taşları bir bir çıkardık, Resûlullah (sav) ise karnından iki taş birden çıkardı.”

975. Şumeyt'in: “Allah Teâlâ, Dâvûd (as)’a vahyederek, ‘Eğer sen helâk olan birisini kurtarırsan seni dahi diye isimlendireceğim’ dediği rivâyet edilmiştir.

976. İkrime'den rivâyet edildiğine göre, o ‘Esmâ binti Ebû Bekr’e, Selef içerisinde korkudan baygınlık geçirenler var mıydı?’ diye sormuş, Esmâ da, ‘Hayır, fakat ağlaşırlardı’ demiştir?”

977. Muhammed b. Ziyâd el-İlhânî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ebû Ümâme'nin elinden tutmuştum. Her gördüğüne selâm veriyordu. Sonra şöyle dedi: ‘Selâm, zimmetimizdekiler için bir güven, din kardeşlerimiz için ise bir tahiyye’dir.’”

978. Muhammed b. Ziyâd'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ebû Ümâme, ağlayarak çok uzun secde yapan bir zâta rastlamış ve ayağı ile dürterek, ‘Ey secde yapan! Keşke evinde olsaydın, bu işi evinde yapsaydın’ demiştir.”

979. Süleym b. Âmir'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ümmü'd-Derdâ beni, Nevf Bekâlî ile mescidde hikâye anlatan bir başka zâta gönderdi ve onlara: ‘Kendi nefsiniz için değil, insanlar için vazü nasihatta bulunun’ dememi söyledi.”

980. Vehb el-Mekkî'den rivâyet edildiğine göre: Genç bir adam Ümmü'd-Derdâ'ya pek çok soru sormuş, o da ‘Sen sorduğun herşeyle amel ediyormusun?’ demiştir. ‘Hayır’ deyince, ‘Öyleyse niye Allah'ın senin aleyhine hüccetini çoğaltıyorsun?’ demiştir. ”

981. Hâris b. Süveyd'den rivâyet edildiğine göre Kûfelilerden birisi Ammâr'ı (ra) Ömer'e gammazlamış. Bunun üzerine Ammâr ona “Eğer yalan söylediyse Allah senin malını ve evladını çoğaltsın, seni ayaklar altında kılsın.” demiştir.

982. Ammâr b. Yâsir'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Vâiz olarak ölüm, zenginlik olarak yakîn, meşgûliyet olarak da ibadet yeter.”

983. Yine, Ammâr b. Yâsir'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “O, Fırat kıyısında yürürken, ‘Yâ Rabbi! Eğer buradan kendimi atmakla seni râzı edeceğimi bilsem, mutlaka bunu yapardım. Allah'ım! Şâyet bir ateş yakıp içine girmekle seni hoşnud edeceğimi bilsem, mutlaka yapardım. Yâ Rabbi! Eğer, şu suya atlayıp boğulmakla seni memnun edeceğimi bilseydim, hiç şüphesiz onu da yapardım’ demiştir.”

EBÛ HÛREYRE’NİN (R.A.)

ZÛHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

984. Ebû Hureyre'den (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Size, şöyle serin bir ganimeti haber vereyim mi?” demiş. ‘Nedir? Ey Ebû Hureyre!’ diye sormuşlar. ‘Kışın tutulan oruç’ demiştir.”

985. Ebû's-Selîl'den rivâyet edildiğine göre Ebû Hureyre (ra) şöyle demiştir: “Nefisleriniz size, elde edemeyeceğiniz şeyleri ümid etmenizi, yemiyeceğiniz malları yığmanızı, içerisinde oturamayacağınız binaları inşâ etmenizi telkin eder.”

986. Ebû Osman en-Nehdî'den rivâyet edilmiştir: “Sırayla uyumak suretiyle Ebû Hureyre (ra)'nin gecenin üçte birinde, hanımının diğer üçte birinde, oğlunun diğer üçte birinde (geceyi ihyâ için) kalktıkları rivâyet edilmiştir.

987. Yahyâ b. Ebî Kesîr'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ebû Hureyre'ye (ra) ‘Bir bineğe binip te falanca kişiyi karşılamaz mısın’ denilmiş. O ise ‘Allah için kefil olmadığım bir işte bineğe binmeyi hoş görmem’ demiştir.

988. Ebû'l-Mütevekkil'den rivâyet edildiğine göre, Ebû Hureyre (ra)'nin zenci bir câriyesi varmış. Yaptıklarıyla onların canına tak demiş. Bu yüzden, bir gün onu kırbaçlamış ve “Eğer kısas olmamış olsaydı, bu kırbaçla seni bayılıncaya kadar döverdim. Fakat, seni ücretini verecek olan birisine satacağım, haydi git sen, Allah'a âitsin” demiştir.

989. Ebû Hüreyre (ra)'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Resûlullah (sav) bana bir miktar hurma verdi. Ben de, onu bir sepete koyup, evin tavanına astım. En sonunu, Şamlılar Medine'ye geldiğinde yeyip bitirinceye kadar biz ondan yemeğe devam ettik.”

990. Ebû'l-Mütevekkil'den, Ebû Hureyre ve arkadaşlarının, oruç tuttıkları zaman, ‘Sahur vakti oturup günahlarımızı temizleyelim’ dedikleri rivâyet edilmiştir.

Ferkad es-Sübhî'den, Ebû Hüreyre (ra)'nin ‘Ah şu karnım ah! Doyurursam beni azdırıyor. Aç bıraksam beni kıvrandırıyor’ diyerek evinin içinde dolaştığı rivâyet edilmiştir.

991. Ebû Hureyre'den (ra) şöyle rivâyet edilmiştir: “Allah Azze ve Celle kıyâmet gününde, ‘Kulum senden yiyecek istedi sen onu doyurmadın. Şâyet onu doyurmuş olsaydın bugün ben de seni doyururdum. Kulum senden içecek istedi, sen ona su vermedin. Şâyet sen ona su vermiş olsaydın, bugün ben de sana su

verirdim' diyecektir."

992. Yezîd b. el-Esâmm, Ebû Hureyre (ra)'nın şöyle dediğine şahit olduğunu rivâyet etmiştir: "Sizler kardeşinizin gözündeki çöpü görüyor, fakat kendi gözünüzdeki kütüğü veya kökü görmüyorsunuz."

993. Yine, Yezîd b. el-Esâmm, Ebû Hureyre'nin (ra) şöyle dediğini rivâyet etmiştir. "(Malı) çoğaltıp (yığanlar) cehennemdedir. Ancak şöyle şöyle diyenler müstesnâ." (Ebû Hureyre) eliyle, önüne arkasına sağ ve soluna işarette bulundu ve "Sonra da onlar çok azdır" dedi. Yezîd, parmaklarıyla kulaklarını göstererek, "Eğer bunu Ebû Hureyre'den iştememiş olsaydım, susardım" demiştir.

994. Ebû Hureyre (ra)'den, "Allah korkusundan dolayı ağlayan bir kimse süt memeye geri dönmedikçe cehenneme girmeyecektir." dediği rivâyet edilmiştir.

995. İbn Şevzeb'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ebû Hureyre, ölüm döşeginde iken ağlamaya başladı. Kendisine, 'Yâ Ebû Hureyre! Seni ağlatan nedir?' diye sorulunca: 'Mesâfenin uzaklığı, azığının azlığı ve cennete mi, yoksa cehenneme mi gideceğimi bilememem' demiştir."

996. Ebû Eyyûb Abdullah b. Süyman'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir. "Ebû Hureyre (ra) mescide girmiş, bakmış ki orada bir köle var. Derhal ona, 'Ey köle haydi ehlinin işine git' diye çıkmış. Köle de 'Ben yalnızca namaz kılmak için gelmişim' diye karşılık vermiş, Ebû Hüreyre (ra) de 'Sen sâbıksın ben ise musallîyim' demiştir."

997. Ebû Hureyre'nin (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir. "Kim ki gönlünden koparak, 'Hamd Âlemlerin Rabbi olan Allah'adır' derse, Allah, ona otuz hasene yazar, otuz seyyiesini de siler. Her kim de 'Allahu Ekber' dese, Allah ona yirmi hasene yazar, yirmi seyyiesini de siler. Ve her kim de 'Sübhanallah' derse Allah ona yirmi hasene yazar ve yine yirmi seyyiesini siler.

998. İshak b. Osman el-Kilâbî, Ebû Eyyûb (Osman b. Affân'ın kölesi Abdullah b. Süleyman'dır)'un şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Ebû Hureyre (ra)'nin, evinin girişinde bir namazgâhı, evinde bir namazgâhı, odasında bir namazgâhı ve evinin muhtelif yerlerinde namazgâh edindiği yerleri vardı. Evine her giriş çıkışında buraların hepsinde namaz kılardı."

999. Ebû Hureyre'den (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Aman, zandan sakının, çünkü bu sözlerin en yalanıdır. (insanların gizli yönlerini) Araştırıp,

irdelemeyin, bir birinizle çekişip, birbirinize sırt dönüp buğz etmeyin. Ey Allah'ın kulları! Allah'ın size emrettiği gibi kardeşler olun.”

HUZEYFE B. EL-YEMÂN'IN HABERLERİ

d

1000. Huzeyfe'den (ra): “Dininizden ilk kaybedeceğiniz şey huşu' en son kaybedeceğiniz ise namazdır” dediği rivâyet edilmiştir.

1001. Yine, Huzeyfe'den (ra): “İçki satan, içen gibidir. Domuz bulunduran da yiyen gibidir. Kölelerinizle ahidleşin ve onların cizyelerini nerelerden (kazanıp) getirdiklerine iyi bakın, zira haramla beslenmiş bir beden cennete giremeyecektir.”

1002. Huzeyfe'nin (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Kulun Allah Teâlâ'ya hamdettiği en sevimli hâli Allah'ın onu, yüzü toprağa belenmiş bir vaziyette (kendisine hamdederken) bulduğu halidir.”

MUÂZ B. CEBEL'İN HABERLERİ

d

1003. Tâvûs'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Muâz (ra) bizim memlekete gelmişti. Kendisine: ‘Emir buyursanız da, biraz taş ve ağaç toplayarak, sizin için bir mescid inşâ etsek’ denildi. O ise: ‘Ben, kıyamet gününde onu sırtıma yüklenip, taşımakla sorumlu tutulmaktan korkarım’ dedi.”

1004. Muâviye b. Kurra, Muâz'ın (ra) oğluna şu nasihatta bulunduğunu haber vermiştir. “Yavrum, namaz kıldığın vakit, onu, en son namazınmış gibi kıl. Bir daha asla ona dönebileceğini zannetme. Yavrum! Haberinin olsun ki, mü'minler yaptıkları ve yapmayı tasarladıkları iki iyilik arasında ölürler.”

1005. Ebû'z-Zübeyr (ra) Muâz'ı (ra) işiten birisinin kendisine onun: “Âdemoğlu için, Allah'ın azabından tek kurtuluş çaresi, Allah'ı zikretmektir” dediği, buna karşılık oradakilerin üç kere: “Allah yolunda savaşmak ta mı değildir?” demeleri üzerine, O: “Hayır, hattâ takâti kesilenceye kadar Allah yolunda savaşmak bile kurtuluş çaresi değildir.” dediğini rivâyet etmiştir.

1006. Ebû'l-Haccâc'tan, Muâz'ın (ra) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Her kim, Allah'ın hak olduğunu hiç şüphesiz kıyametin vuku bulacağını ve Allah Teâlâ'nın kabirlerde bulunanları dirilteceğini bilirse cennete girer.”

1007. Abdullah b. Seleme'den rivâyet edildiğine göre, bir adam Muâz'a (ra) “Bana bir şeyler öğretirmisin?” demiş, o da “Sen benim sözümü dinlemisin?” diye sormuştur. Adam: “Ben senin sözünü dinlemeye düşkün biriyim” demiştir. Bunun üzerine, Muâz (ra): “Oruç tut, iftar et, namaz kıl, uyu ve maîşetini kazanmak için çalış. Günah işleme ve yalnızca müslüman olarak ölmeye çalış. Mazlumun duasından da sakın” demiştir.

1008. Muâz (ra)'ın ölüm döşeginde yatarken şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Bakın bakalım sabah oldu mu?” diye sormuş. Henüz sabah olmadığı kendisine söylenmiş, birazdan yine “Bakınız, sabah oldu mu?” diye sormuş. Yine, henüz sabah olmadığı söylenilmiş nihayet, bir miktar gün ışıyınca, “Sabahladınız efendim.” denilmiş. Bunun üzerine Muâz (ra); “Sabahı ateş olan geceden Allah'a sığınırım. Merhaba ey ölüm, merhaba ey uyanık vaziyette iken gelen sevgili ziyaretçi! Ey Allahım. Ben senden korkuyordum. Şimdi seni umuyorum. Allah'ım biliyorsun ki, ben dünyayı, dünyada bağ bahçe işleriyle uğraşmak için kalmayı asla sevmedim. Fakat düşkünlere yardım etmek, sıkıntıda olanlara el uzatmak ve zikir meclislerinde âlimlerle diz dize gelmek için (dünyada kalmayı istedim)”

1009. Muâz b. Cebel'in (ra): “Dilediğiniz şeyi öğrenin amel etmedikçe karşılığında mükâfat alamayacaksınız” dediği rivâyet edilmiştir.

1010. Muhammed b. Sirîn'den şu rivâyet edilmiştir: “Ömer b. el-Hattâb (ra), bir yere vâli ta'yîn ettiği zaman, anlaşmasına şunu yazdı: ‘Aranızda adâletle muamele ettiği müddetçe onu dinleyin ve ona itaat edin’ Huzeyfe'yi de (ra) Medâin'e vâli ta'yîn etmişti. Onun anlaşmasına da: ‘Onu dinleyin ve ona itaat edin, sizden istediğini de ona verin’ diye yazmıştır. Medâinliler onu karşıladıklarında bir de baktılar ki, o bir merkep üzerinde elinde bir parça yiyecek onu yemekle meşgul, Huzeyfe onlara Ömer'in (ra) anlaşma pusulasını okudu. Onlar da ‘Senin neyin var ki, mü'minlerin emîri senin hakkında bize yazdığını, seninle yazıp bize göndermedi’ dediler. Huzeyfe de ‘Benim hâcetim şudur: içinizde bulunduğum müddetçe beni ekmekle doyurmanız, merkebinin zahrasını vermeniz ve harâcınızı toplayıp getirmenizdir.’ Görev müddeti bitip Medine'ye dönmüş, geleceğini duyan Ömer de (ra) yolda oturup, ayrıldığından bu güne durumu nasıldır, onu görmek için, beklemeye başlamıştır. Onu eski hâli

üzere görünce boynuna sarılmış ve ‘Sen benim kardeşimsin, ben de senin, sen benim kardeşimsin, ben de senin’ demiştir.”

1011. Abdülmü’min b. Abdullah es-Sedûsî, Ebû Yezîd el-Medinî’nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Ebû Hureyre (ra) Medine’de Resûlullah’ın (sav) minberinde, onun makamının bir basamak aşağısında, ayağa kalktı ve şöyle dedi: ‘Ebû Hureyre’yi İslâm’a kavuşturan Allah’a hamdolsun. Hamdolsun, Ebû Hureyre’ye Kur’ânı öğreten Allah’a, Ebû Hureyre’ye Muhammed’i (sav) lutfeden Allah’a hamdolsun. Bana içecekler ve giyecekler ihsan eden Allah’a hamdolsun. Karın tokluğuna hizmetçisi olduktan sonra, Gazvân’ın kızını bana zevce kılan Allah’a hamdolsun, yakında başlarına gelecek şerden dolayı, vay Arapların haline! Aralarında gazapla öldüren, keyfine göre hükmeden bebelerin idâreciliğinden dolayı vay o Arapların hâline! Sevinin ey Furûhoğulları, sevinin. Nefsim elinde olan Allah’a yemin olsun ki, din şâyet Süreyyâ yıldızında asılı olsa, sizden bir takım kimseler ona nâil olacaklardır.”

1012. Temîm ed-Dârî’den, Câsiye sûresini okuduğu ve ‘Yoksa kötülük işleyenler ölümlerinde ve sağlıklarında kendilerini, inanıp iyi ameller işleyen kimselerle bir mi tutacağımızı sandılar...’ ayeti geldiği zaman ağlamaya başladığı, âyeti tekrarlayıp tekrarlayıp ağlayarak sabaha çıktığı rivâyet edilmiştir.

1013. Şakîk b. Seleme’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ebû Mes’ûd Ukbe b. Amr el-Ensârî bize gelmişti. Kendisine ‘Bize ne tavsiye edersiniz?’ diye sorduk. O da: ‘Allahtan korkun ve ateşten sakının, dinde zikzak çizmekten sakının. Bugün kabul ettiğinizi yarın inkâr, bugün inkâr ettiğinizi de yarın kabul edivermeyin’ demiştir.

1014. İkrime b. Hâlid’den rivâyet edildiğine göre, Sa’d oğluna şöyle demiştir. “Yavrum! Benden sonra, sana benden daha nasuh biriyle karşılaşmaktan sakın. Namaz kılmak istediğin vakit abdesti güzelce al. Namazı, daha sonra asla bir daha namaz kılamıyacaktım gibi kıl. Aman ha, aç gözlülüğünden sakın, çünkü o fakirliği getirir. Kanaata yapış. Zira o zenginliktir. Aman, sözün ve fiilin çirkininden iyi sakın. Hoş olan şeyi yap.”

1015. Cündüb el-Becelî’nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “İnsanlara va‘zü nasihat edip te kendisini unutan kimse, başkalarını aydınlatıp ta kendisini yakan mum gibidir.”

1016. Kâsım b. Muhammed’den rivâyet edildiğine göre, Abdullah b. Hanzala,

Abdullah b. Selâm'ın çarşıdan, sırtında bir miktar odunla, geçtiğini, kendisine “Allah seni bundan muâf tutmadı mı?” denildiğinde, onun “Evet, fakat onunla kibri atmak istedim. Resûlullah'ın (sav) ‘Kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunan kimse cennete giremeyecek’ dediğini işittim” diye karşılık verdiğini haber vermiştir.

1017. İbn Câbir. Ebû Saîd b. el-Mualla'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Bir kafileyle karşılaştım da bana tavsiyelerde bulundular. Baktım ki, arkalarında sanki sorumlusu olduğu muayyen bir şeye bakarmışcasına bir noktayı gözetleyen genç bir delikanlı var. Ona varıp: ‘Allah sana rahmet etsin bana ne tavsiye dersin?’ dedim. O, ‘Herkes sana tavsiyede bulundu mu?’ diye karşıladi. Ben, ‘Sen, ne tavsiye dersin?’ dedim. Bunun üzerine ‘Kişi âhirette muhtaç olduktan sonra, dünyadaki zenginliğinin manası yoktur. Biri dünya, diğeri âhîret için olan iki durumla karşılaştığın vakit, önce âhîret işini yap. Zira onun gelmesiyle herşey kesilecek, onun zevâliyle herşey zâil olacaktır.’ Ebû Muallâ diyor ki: ‘Allah’a yemin olsun ki, oradakilerin tavsiyelerinin hepsini unuttum da, Allah kalbime bu delikanlının dediklerini koydu. Gittikten sonra kim olduğunu sordum. Muâz b. Cebel (ra) olduğunu söylediler.”

1018. Târik b. Abdurrahman'dan rivâyet edildiğine göre Şam'da tâûn hastalığı zuhur etmiş ve salgın haline gelmiştir. Halk bunun susuz bir tufan olduğunu söylemeye başlamışlar. Bu sözler, Muâz b. Cebel (ra)'in kulağına gidince, derhal bir hutbe irâd etmiş ve şöyle demiştir: “Söyledikleriniz kulağıma geldi. (Ancak) bu Rabbinizin bir rahmeti. Peygamberinizin (sav) duası, sizden önceki sâlihlerin topladığıdır. Fakat siz esas, bundan daha şiddetli olandan korkun. O da, kişinin evine mü'min mi, yoksa münâfık mı döndüğünden haberdar olmamasıdır. Ve yine çocukların idareciliğinden korkun.”

1019. Muhammed b. Nadr el-Hârisi'nin, Muâz b. Cebel'e isnâden şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Üç şey vardır ki, kim onları yaparsa, gazabı hak eder: Sebepsiz yere gülmek, fazla uyumak ve tok olduğu halde yemek yemek.”

1020. Yahyâ b. Saîd'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

“Muâz b. Cebel'in (ra) iki tane hanımı vardı. İkisinden birinin nöbetinde, diğerrinin evinden su dahi içmezdi.”

1021. Ebû İdrîs el-Havlânî Muâz b. Cebel (ra)'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Sen birtakım insanlarla beraber olduğunda, hiç şüphesiz lafa

dalacaklardır. Gaflete düştüklerini görür görmez sen Rabbine rağbet et.”

Velîd diyor ki: “Bunu Abdurrahman b. Yezîd b. Cabîr’e söyledim, o da ‘Evet. Ebû Talha Hakim b. Dînâr’ın bana rivâyet ettiğine göre ‘Onlar, müstecâb olan duânın alâmeti, insanların gaflette olduklarını gördüğün zaman, Rabbine rağbet etmendir’ derlermiş.”

1022. Ebû’z-Zübeyr (ra) Muâz’ı (ra) işiten birisinin Muâz’ın ona: “Âdemoğlu için, Allah’ın azabından tek kurtuluş çaresi, Allah’ı zikretmektir” dediği, buna karşılık oradakilerin, üç kere, “Allah yolunda savaşmakta mı değildir?” demeleri üzerine, o “Hayır hattâ tâkati kesilenceye kadar Allah yolunda savaşmak bile kurtuluş çaresi değildir” dediğini rivâyet etmiştir.

EBÛ UBEYDE B. EL-CERRÂH’IN

ZÛHDÛNE DAİR HABERLER

d

1023. Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh’ın (ra) ordu içerisinde yürürken bir yandan da şu sözleri tekrarladığı rivâyet edilmiştir: “Haberiniz olsun ki, nice nefesine ikram edenler vardır, aslında ona ihanet etmektedirler. Geçmişte işlediğiniz günahların peşinden hemen iyilikler yapınız. Şâyet sizden biriniz, yer ile gök arası kadar hata etmiş olsa, bilâhare de bir iyilik yapsa, o iyiliği günahlarının üstüne çıkar ve onları yok eder.”

1024. Katâde Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh’ın (ra) şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “İnsanların ister beyazı ister siyahı, ister kölesi, isterse hürü olsun, şâyet benden daha muttakî olan birini görseydim onun şekli üzere olmayı tercih ederdim.”

1025. Katâde’den Ebû Ubeyde’nin “Bir koç olmayı, sahibinin beni boğazlayıp ta, etimi yemelerini ve onu iyice kaynatıp suyunu içmelerini isterdim” dediği rivâyet edilmiştir.

1026. Hişâm, babasının (Urve’nin) şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Hz. Ömer (ra) Şam’a gelmişti. Şehrin ileri gelenleri ve ordu komutanları kendisini karşıladılar. Ömer (ra), ‘Kardeşim nerede?’ diye sordu. Onlar: ‘Kardeşiniz kimdir?’ şeklinde cevap verince Ömer (ra): ‘Ebû Ubeyde’ diye cevap verdi. Onlar da ‘İşte şimdi geldi’ dediler. (Râvî diyor ki:) ‘Bu arada o başında yular

bulunan bir deve ile geldi ona selâm verdi ve hatırını sordu. Sonra Ömer (ra) oradakilerden çekilip gitmelerini istedi ve yürüyerek Ebû Ubeyde'nin evine kadar gidip, yanına girdi. Evinde kılıç, mızrak ve bir de kalkandan başka birşey göremeyince Ömer (ra) ona 'Biraz eşya edinseydin, olmaz mıydı?' dedi. Bunun üzerine Ebû Ubeyde: 'Ey mü'minlerin emîri! Bunlar bizi cennete ulaştırmaya kâfi geliyor' cevabını verdi."

SA'D B. ÂMİR B. CEZÎME

EL-CUMAHI'NİN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1027. Mâlik b. Dînâr'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ömer (ra) Şam'a geldiği vakit, şehri şöyle bir dolaşmış ve Hıms'ın yanına oturmuştur. Bu arada da kendisine fakir fukaranın listesinin yapılmasını emretmiştir. Yazılıp kendisine takdim edilince bir de bakmış ki, şehrin idarecesi Saîd b. Âmir b. Cezîm de vardır. Hemen: 'Kim bu Saîd b. Âmir?' diye sormuş. 'İdareciniz mi?' diye yeniden sormasına mukabil 'Evet' demişlerdir. Bu sefer Ömer (ra) şaşkınlık içerisinde 'Sizin idareciniz nasıl fakir olabilir. O maaş almıyor mu?' diye sordu. Halk, 'Ey mü'minlerin emiri! O elinde hiçbir şeyi tutmaz' deyince Ömer (ra) ağlamaya başladı ve bin dinar parayı bir keseyle ona gönderdi. Ve benden 'Ona selâm söyle ve 'İhtiyaçlarını karşılamak üzere bunu sana Mü'minlerin emiri gönderdi' de' demiştir. Elçi yanına gelince Saîd, 'Biz Allah'a âidiz ve yine ona döneceğiz' âyetini tekrarlamaya başladı. Eşi ona: 'Ne oluyor? Yoksa Mü'minlerin emiri mi öldü?' diye sormuş. O da 'Bilakis daha büyüğü oldu' demiştir. Eşi 'Yoksa bir kıyâmet alameti mi ortaya çıktı?' diye sormuş. O yine, 'Daha büyüğü oldu' demiştir. Eşi tekrar 'Kıyâmet ahvalinden birisi mi zuhûr etti?' diye sormuş. O da 'Bilakis bundan daha büyüğü olmuştur' karşılığını vermiştir. Hanımı yine 'Öyleyse neyin var?' diye sorunca o: 'Dünya bana fitne getirdi ve dilediğimi yapmamı söyledi' dedi. Eşine 'Senin yanında yardımcın var mı?' diye sorusuna, onun 'Evet' cevabını vermesini müteâkib bir parça bezle paraları çıkınlamış ve bir torbaya bırakmıştır. Sonra da bir İslâm ordusu hazırlayarak bütün parasını oraya vermiştir. Eşi, 'Allah sana rahmet etsin, keşke istifade edeceğimiz kadar parayı yanında alıkoysaydın' demiştir. Bunun üzerine Saîd ona: 'Ben Resûlullah'ın (sav): 'Şâyet cennet hanımlarından bir teki yeryüzü

ehline zâhir olsa yeryüzü misk kokusuyla dolardı' dediğine şahit oldum. Binaenaleyh ben seni onlara tercih edecek değilim' dedi. Bunun üzerine eşi sükut etti.

UMEYR b. HABÎB B. HUMÂSE (R.A.)

VE BAZILARININ ZÜHDÜ

İLE İLGİLİ HABERLER

d

1028. Ca'fer el-Hatmî'den dedesi Umeyr b. Habib'in oğullarına şöyle tavsiyede bulunduğu rivâyet edilmiştir: "Oğullarım! Aman aptallarla düşüp kalkmaktan kaçının. Zira onlarla düşüp kalkmak bir hastalıktır. Kim aptalı akıllı gibi görse bile onun o haline bakmasın. Aptalın getireceği az bir şey yüzünden ondan uzaklaşmayan, çoğu ile uzaklaşmak zorunda kalır. Hoşlanmadığı şeylere sabreden kişi, sevdiğini elde eder. Sizden biriniz insanlara ma'rûfu emretmek münkerden de sakındırmak isterse, kendini sabra hazırlasın ve sevabını Allahtan umsun. Zira kim Allah'ın sevabına itimad ederse eziyetlerin sıkıntısını hissetmez.

1029. Saîd b. Müseyyeb'ten şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Biz Sa'd'ın yanında idik. Bir müddet sustuktan sonra şöyle dedi: 'Şu sustuğun sırada söylediğim Nil ve Fırat'ın suladığından daha hayırlıdır' Kendisine, 'Ne dedin? denilince: o: 'Sübhânellâh ve'l-hamdu lillâhi ve lâ ilâhe illa'llâhu va'llâh ekber dedim' dedi."

1030. İbn Şihâb'tan Sa'd b. Ebî Vakkâs (ra)'ın ölüm döşeğinde iken kendi yün cübbesini istediği ve 'Beni onunla kefenleyin, zira ben Bedir'de müşriklerle karşılaştığımda üzerimde o vardı ve ben onu bugün için sakladım' dediği rivâyet edilmiştir.

1031. Ubâde b. Sâmit ve Ka'b'ın şöyle dedikleri rivâyet edilmiştir: "İnsanlar haşrolundukları vakit, bir münâdî şöyle bağırır: 'Bugün ayrılış günüdür. Nerede böğürleri, yataklarından uzaklaşanlar? Nerede Allah'ı ayakta oturarak ve yattıkları yerden zikredenler?'"

Râvî diyor ki: "(O sırada) cehennemden bir boyun çıkar ve şöyle der: 'Ben üç

kişiyi (yutmakla) emrolundum. Allah ile beraber başka bir ilâh daha tanıyanı, her inatçı zorbayı ve her haksız haddi aşanı. Ben şüphesiz, babayı oğuldan, oğulu babadan ayırdeder, tanırım.’ (Râvî devamla): “Fakir müslümanların da cennete götürülmeleri emredilir de onlar alıkonulurlar. Bunun üzerine şöyle derler: ‘Bizi alıkoyuyorsunuz, ama bizler ne mal sahibi idik ve ne de idareci?!!’”

1032. Seleme b. Nubeyt’in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Babam dedem ve amcam Resûlullah (sav) ile beraberdiler. Babam bana Arafat gecesi Resûlullah’ı, kırmızı bir deve üzerinde hitap ederken gördüğünü haber verdi.” Seleme devamla: “Babam bana sahur vakti kılınacak namazı tavsiye etti. Ben de, ‘Babacığım! Ben buna güç yetiremem’ dediğimde, ‘O zaman sabah namazından önceki iki rekata müdâvim ol, onları aslâ terketme, fitnede de taraf olma’ dedi.”

1033. Ebû Hureyre (ra)’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Ca’fer b. Ebî Tâlib, miskinleri sever, onlarla oturur ve onlarla sohbet ederdi. Bu yüzden Resûlullah onun künyesini Ebû’l-mesâkîn koymuştu.

1034. Süfyân’dan, Hişâm b. Urve’ye İbnü’l-Münkedir’in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Şâyet İbnü’z-Zübeyr’i namaz kılarken görseydiniz onu, rüzgarın salladığı bir dal gibi görürdünüz. Mancınıklar sağa sola düşerdi de o hiç buna aldırılmazdı.”

1035. Abdurrezzâk’tan rivâyet edildiğine göre, Mekkeliler şöyle derler: “İbn Cüreyc, namazı Atâ’dan, o İbnü’z-Zübeyr’den, o Ebû Bekir’den, Ebû Bekir ise Resûlullah (sav)’dan almıştır.” Abdurrez-zâk İbn Cüreyc’den daha güzel namaz kılan birisine rastlamadığını söylüyor.

1036. İbn Amr Ebû’l-Vezza, Ebû Bürde el-Eslemî’nin şöyle dediğini haber vermiştir: “Şâyet bir adam evinde para dağıtsa, bir diğeri de Allah’ı zikretse, zikreden daha üstün olurdu.”

1037. Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, babasının ölümünü anmış ve “0, bir dirhemden daha az birşeyler bırakmıştır ve onları da yalancı çıktığını zannettiğim bir yeminime kefarete olarak verin demiştir” diye nakletmiştir.

1038. Muâviye b. Kurre’den rivâyet edildiğine göre, babası yatsı namazını kıldığı vakit, oğullarına şöyle dermiş: “Yavrularım! Haydi uyuyun. Belki Allah sizleri geceleyin hayırla rızıklandırır (hayırlı evlatlar nasib eder).”

EBÛ MES‘ÛD EL- ENSÂRÎ

UKBE B. AMR’IN (R.A.)

ZÛHDÛNE DÂİR HABERLER

d

1039. Ebû Mes‘ûd el-Ensârî’nin dünyayı zikrederek şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Vallâhi dünyadan âhirete bir dinar dahi götüremezsiniz. Sizden öncekilerin bıraktığı gibi biz de onları dünyanın üzerinde ve içinde bırakıp gideceğiz. Onlar da sizin şimdi dünya için çekiştiğiniz gibi, onun için çekişmişlerdi. Ve sizin aldandığınız gibi aldanmışlardı. Dininizi ve dünyanızı helâk ettiğiniz (gibi helâk etmişlerdi.)”

1040. Muhammed (b. Sîrîn)’den Mes‘ûd’un (ra) bir ihtiyacı için bir zâta yardımcı oluverdiğini, evine geldiğinde ise bir hediye gördüğü -İbn Avn bunun ördek veya tavuk olabileceğini söylüyor- hemen bu ne diye sorduğu, kendisine ‘Senin yardımcı olduğun zât gönderdi’ denildiğinde, ‘Derhal çıkartın onu, çıkartın onu, ben karşılığını dünyada almam’ dediği rivâyet edilmiştir.

ABDULLAH B. ABBÂS’IN (R.A.)

ZÛHDÛ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1041. Saîd b. Cübeyr şöyle demiştir: “İbn Abbâs’ı dilini tutmuş bir vaziyette şöyle derken gördüm: ‘Ey dil, ya hayır söyle mükafat kazan, yahutta sükût et. Pişman olmadan, selâmete er.’”

1042. İbn Abbâs’ın: “Allah Allah diyen bir kişi kaldıkça kıyâmet kopmayacaktır” dediği rivâyet edilmiştir.

1043. Abdullah b. Müleyke’den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “İbn Abbâs ile Medine’den Mekke’ye oradan tekrar Medine’ye kadar yolculuk ettim. Yol müddetince namazları iki rekat kılar, gece yarısı ibâdet için kalkardı. Allah’a yemin olsun ki, bol bol Allah’ı tesbih ederdi.”

1044. İbn Abbâs'ın “Arkadaşının ayıplarını anmak istediğin vakit kendi kusurlarını hatırla” dediği rivâyet edilmiştir.

1045. Saîd el-Cerîrî bir zâtın şöyle dediğini haber vermiştir: “İbn Abbâs'ı dilinin ucunu tutmuş: ‘Yazıklar olsun sana! ya hayır söyle mükafata er, yahut ta sükut et selâmete er’ derken gördüm.’ Birisi ona ‘Ey İbn Abbâs ne oluyor da dilinin ucunu tutmuş, şöyle şöyle diyorsun?’ diye sorunca; İbn Abbâs: ‘Duyduğuma göre, kı-yâmet gününde insanın herşeyden fazla gazap edeceği şey dili olacakmış’ cevabını verdi.”

1046. Ebû Hamza şöyle demiştir: “İbn Abbâs'ın gömleğinin ayak topuklarına kadar indiğini, yeninin de parmak köklerine kadar uzanıp elinin üstünü kapattığını gördüm.”

ABDULLAH B. ÖMER'İN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1047. Hafs b. Ömer (ra)'den gelen rivâyete göre: “Abdullah b. Ömer (ra) sofrasında yetim bulunmadan yemek yemezdi” deniliyor.

1048. İbn Sîrîn'den nakledildiğine göre; bir adam, Abdullah b. Ömer (ra)'e: “Sana cevâriş (bir mide ilacı) yapayım mı?” diye sorar. İbn Ömer (ra) “Yapacağın bu ilaç neye yarar?” der. Adam: “Bir yemek midene dokunduğu zaman rahatlatır” diye karşılık verir. Bunun üzerine İbn Ömer (ra) de şöyle der: “Ben dört aydır karnımı doyurmuş değilim. Bulamadığımdan değil, ancak bazen karnını doyurabilen, bazen de aç kalan bir toplulukla beraber yaşadığım için yemedim.”

1049. Süfyân b. Hüseyin, el-Hüseyin'den aldığı habere göre İbn Ömer (ra), yemeğe oturacağı zaman daima etrafındaki yetimleri çağırırdı. Birgün kahvaltıya oturacağı zaman bir yetime haber gönderdi fakat bulamadı. Yanında, yemekten sonra içtiği bir süt kabı vardı. Yemeği yiyip içmek için süt kabını eline aldığı anda bir yetim çıkageldi. Derhal kabı ona uzatarak: ‘Al şunu iç, seni aradım, fakat bulamadım’ dedi.

1050. (İbn Ömer (ra)'in âzâdlı kölesi) Nâfi' şöyle der: “İbn Ömer (ra) birgün

hasta iken canı üzüm istedi. Ona bir dirheme bir salkım satın aldım ve getirip eline koydum, derken bir dilenci kapıya gelerek onu istedi. Bunun üzerine İbn Ömer (ra), ‘Bunu ona ver’ dedi. Ben ona: ‘Biraz ye de tadına bak’ dedim. Bana ‘Hayır ona ver’ dedi. Ben de ona verdim. Daha sonra üzümü bir dirheme dilenciden satın aldım, yemesi için eline verdim. Dilenci tekrar istedi. İbn Ömer (ra), ‘Al ona ver’ dedi. Ona: ‘Ye de tadına bak’ dedim. O yine ‘Ona ver’ dedi. Ben de dilenciye verdim. Tekrar ondan satın alarak İbn Ömer (ra)’in eline verdim. Dilenci yine istedi. İbn Ömer (ra) ‘Ona ver’ dedi. ‘Ye de tadına bak dedim’, ‘Hayır ona ver’ dedi. Ona verdim ve ‘Yazıklar olsun sana! utanmıyor musun? dedim.” Râvî şüphe ederek: “Üçüncüsünde ya da dördüncüsünde bir dirheme tekrar satın aldım, ona verdim o da yedi.” dedi.

1051. Meymûn b. Mihrân şöyle der: “İbn Ömer (ra)’in evine girdim içerisinde, üzerimdeki yeşil hırka değerinde eşya yoktu.”

1052. Ebû Gâlib şöyle der: “İbn Ömer (ra) bazen Mekke’ye geldiğinde geceleri teheccüd namazı kılardı. Bir gece sabah namazından önce bana: ‘Yâ Ebâ Gâlib! Kur’ânın üçte biriyle de olsa kalkıp namaz kılsan olmaz mı?’ dedi. Ben de ona: ‘Ey Abdullah, sabah yaklaştı. Kur’ânın üçte birini nasıl okuyayım?’ dedim. O da ‘İhlâs sûresi Kur’ânın üçte birine denktir” dedi.

1053. Abdullah b. Akîl, babasının şöyle dediğini nakleder: “Bir gün Abdullah b. Ömer (ra) soğuk bir su içti sonra ağlamaya başladı ve ağlaması gittikçe arttı. Kendisine neden ağladığı sorulduğunda şöyle dedi: ‘Allah’ın kitabından ‘Artık kendileriyle arzu ettikleri şey arasında perde çekilmiştir..’ âyetini hatırladım ve anladım ki cehennem ehli soğuk sudan başka bir şey istemez, nitekim Allah Teâlâ başka bir âyette onların, cennet ehline, suyunuzdan veya Allah’ın size verdiği rızıktan biraz da bizim üzerimize dökün diyeceklerini haber veriyor. İşte bunları hatırladığım için ağladım.’ dedi.”

1054. Rivâyet edildiğine göre Abdullah b. Âmir hasta olup ölüm döşeginde yatarken içlerinde Abdullah b. Ömer (ra)’in de bulunduğu, Resûlullahın (sav) ashâbından bazı kimselerin yanına gelmesini istedi. Onlara: “Gördüğünüz gibi ölüm gelip çattı. Artık gideceğimi görüyor gibiyim, benim hakkımda ne düşünüyorsunuz” dedi. Onlar: “Sen isteyenlerden malını esirgemezdin. Akrabayı gözetirdin, çöllerde yolcular için kuyular kazdın. Hacıların istifadesi için Arafat’ta bir havuz yaptırдың biz kurtulacağından şüphe duymuyoruz” derler. O esnâda gözleri suskun bir vaziyette duran Abdullah b. Ömer (ra)’e kaydı. Birşeyler söylemeyince ona: “Yâ Abdallah! Sen neden konuşmuyorsun?” dedi.

Bunun üzerine o: “Kazancın güzel olmuşsa, zekâtı verilmiş temiz bir nafaka da bırakmışsan kendin gidip göreceksin” diye karşılık verir.

1055. Muhammed b. Abbâd şöyle der: “İbn Ömer (ra) sadaka dağıtmak istediği zaman şöyle derdi: ‘Derisi siyah olanlara bakın (onlara verin) zira onların ekseriyeti fakir kimselerdir.’”

1056. Âsım el-Ehvâl bazı kimselerin kendisine Abdullah b. Ömer (ra) hakkında: “İnsan onu gördüğü zaman, her bakımdan Resûlullah’a tâbi olduğu için onda farklı bir şey görürdü” dediklerini nakleder.

1057. Mücâhid der ki: “İbn Ömer (ra)’le beraber yürüyordum bir harâbeye uğradık. İbn Ömer (ra) harâbeye: ‘Ehline ne oldu ey harâbe?!’ diye seslendi. Ben de aynı şeyi tekrarlayarak ‘Ehline ne oldu ey harâbe?!’ dedim. Bunun üzerine İbn Ömer (ra): ‘Hepsi gitti, geriye sadece amelleri kaldı’ diye cevap verdi.”

1058. Nâfi‘ şöyle der: “İbn Ömer (ra)’e “kebel” adında bir şey getirildi. ‘Bunu ne yapacağız?’ diye sorduğunda, getiren şahıs midede hazmi kolaylaştıracağını söyledi. Bunun üzerine ‘Ben ayda bir veya iki defa karnımı doyuruyorum’ diye karşılık verdi.”

1059. Yahyâ b. Vessâb, İbn Ömer (ra)’in şöyle dediğini nakleder: “Ey çocuk! Eğer lapa yaparsan zeytinyağının hararetini giderir, bazı insanlar dünya hayatında güzelliklerini elde etmek için acele davranıyorlar.”

1060. Meymûn bin Mihrân şöyle der: “İbn Ömer (ra)’e bir mecliste otururken oniki bin dinar para geldi, hepsini dağıtmadan ayağa kalkmadı.”

1061. Temîm b. Seleme, İbn Âmir’in durumu Abdullah b. Ömer (ra)’e anlatıldığında İbn Ömer (ra)’in “Kötü kötüyü reddetmez” diye karşılık verdiğini anlatır.

1062. Ca‘fer b. Meymûn, İbn Ömer (ra)’in şöyle dediğini nakleder: “Kazanç güzel olursa harcama da güzel olur.”

1063. Nâfi‘, İbn Ömer (ra)’in şöyle dediğini nakleder: “Malı infâk edip harcamak, elde tutmaktan daha hayırlıdır.”

1064. Tâvûs: “İbn Ömer (ra)’den daha muttakî, İbn Abbâs’tan daha âlim kimse görmedim” demiş ve devamlı bu sözü tekrarlamıştır.

1065. Ebû Süfyân İbn Ömer (ra)'in: “Şüpheli olan şeylerin yerini şüpheli olmayan şeylere bırak” dediğini nakleder.

1066. Nâfi' şöyle der: “İbn Ömer (ra), Allah için vermek müstesnâ, maldan hiç hoşlanmazdı. Bazen bir mecliste otuzbin dinar tasadduk ettiği olurdu. İbn Âmir iki defa kendisine otuzar bin dinar para verdi. Bana: ‘İbn Âmir’in paralarının beni fitneye düşürmesinden korkuyorum, git, sen artık hürsün’ dedi. Ayrıca İbn Ömer (ra), Ramazan ayı ve misafir olması haricinde bir ay ara ile et yemezdi, bir ay boyu bir parça et tatmazdı.”

1067. Rivâyete göre İbn Ömer (ra) bir gün: ‘Ölçüde ve tartıda hile yapanlara yazıklar olsun. diye başlayan Mutaffifîn sûresini okumaya başlar. ‘İnsanlar o gün Âlemlerin Rabbinin huzurunda duracaklar.’ âyetine geldiği zaman ağlamaya başlar ve yere düşer gerisini okuyamaz.

1068. İbn Ömer (ra)'in âzâdlı kölesi Nâfi' şöyle der: “İbn Ömer (ra)'in Bakara sûresinin, ‘Siz nefislerinizdekileri gizleseniz de açığa çıkarsanız da Allah sizi hesaba çekecektir’ diye başlayan son iki âyetini okuyup ta ağlamadığını görmedim, sonra da bu ağır bir hesaptır” derdi.

1069. Hilâl b. Habbâb Kaz'a'nın şöyle dediğini nakleder: “İbn Ömer (ra)'in üzerinde kalın ve kaba kumaştan bir elbise gördüm. Dedim ki: ‘Ey Abdullah! Horasan’da imal edilen yumuşak kumaştan sana bir elbise getirdim. Üzerinde görmek beni sevindirecektir. Zira üstündeki kumaş oldukça kabadır, bana göster de bakayım’ dedi. Sonra ona dokunarak ‘Bu ipek mi?’ diye sordu. Ben ‘Hayır pamuktandır’ dedim. Bunun üzerine ‘Ben korkuyorum, eğer onu giyersem öğünüp böbürlenenden olmaktan korkuyorum, Allah hiçbir öğünüp böbürleneni sevmez’ dedi.”

1070. Yine Nâfi' İbn Ömer (ra)'in öğle-ikindi arasında (uyumayıp) ibâdet ettiğini söyler.

1071. Mücâhid şöyle der: “İbn Ömer (ra)'e hizmet etmek için onunla arkadaşlık yaptım, o bana daha çok hizmet etti.”

1072. Nâfi' şöyle der: “İbn Ömer (ra) namazda Kur’ân okurken cennetin geçtiği âyetlere gelince durur Allah’tan cennet ister dua eder ve ağlardı, içinde cehennemın geçtiği âyetlere gelince de durur dua eder ve Allah’tan ecir dilerdi.”

1073. Yine Nâfi''in naklettiğine göre İbn Ömer (ra), bir tarlasını ikiyüz deveye

satar yüzünü Allah yolunda infâk eder ve sahiplerine de Vâdi'l-Kurâ bölgesini geçmeden satmamalarını şart koşar.

1074. İbn Ömer (ra)'e bir gün oğlu gelerek: 'Babacığım Bana bir elbise alırmısın?' der. İbn Ömer (ra) ona: 'Üzerindeki ters çevir ve yamala, sakın Allah'ın rızık olarak verdiklerini sadece karnına ve üstüne harcayanlardan olma' der.

1075. İbn Ömer (ra) bir gün Irak ehlinden baygın düşen bir adama rastlar durumunu sorunca; kendisine 'Kur'ân okununca bu hale düşüyor' derler. Bunun üzerine 'Biz de Allahtan korkarız fakat bayılmıyoruz' der.

1076. Mücâhid'in bildirdiğine göre İbn Ömer (ra), birgün namaz kılarken: "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça (en) iyiye eremezsiniz." âyetine gelir hemen namazdan sonra evlenmek istediği câriyesini âzâd eder.

1077. İbn Ca'fer, Abdullah b. Ömer (ra)'e (kölesi) Nâfi'e karşılık on bin dirhem yahut bin dinar teklif eder. İbn Ömer (ra) hanımı Safiyye'nin yanına girerek, İbn Ca'fer'in bu teklifini haber verir hanımı: 'Daha satmak için ne bekliyorsun?' deyince o 'Bundan daha hayırlısını yapsak olmaz mı? ki o da Allah rızası için (onu âzâd etmektir).'

1078. Hz. Âişe (ra) şöyle demiştir: "Ashâb içerisinde Abdullah b. Ömer (ra) kadar Resûlullah'a benzeyen görmedim."

1079. Ömer (ra) b. Hamza der ki: "Bir gün babamla oturuyordum. Bir adam ordan geçerken ona: "Ceref" mevkiinde seni Abdullah b. Ömer (ra)'le konuşurken görmüştüm ona, 'Ne dedin, bana da anlatır mısın?' dedi. Adam ona 'Ey Abdullah! Artık iyice yaşlandın lokmaların küçüldü. Seninle oturanlar hakkını ve kıymetini bilmiyorlar. Ailene söyleyen de onlara döndüğünde seni daha hoş gösterecek birşeyler yapsalar' dedim. O da bana şöyle cevap verdi: 'Sana yazıklar olsun! Ben onbir, oniki, onüç, hattâ ondört senedir bir defa olsa karnımı doyurmuş değilim. Şurada birazcık ömrümüz kaldı nasıl böyle yaparım!'

1080. Mâlik b. Enes (ra)'in naklettiğine göre Abdullah b. Ömer (ra), Cuhfe mevkiine geldiği zaman İbn Âmir 'Şu yemeği al da İbn Ömer (ra) (ra)'e götür' der. Aşçı bir tabak getirir. İbn Ömer (ra): 'Ona koy' der; biraz sonra ikinci bir tabak getirir. birincisini kaldırmak isteyince, Ömer (ra): 'Onu kaldırma onu da bunun üzerine dök' der. Her yeni kap getirişinde, 'Üzerine dök' der. Aşçı, İbn

Âmir'e giderek onun Kûfeli bir A'râbî olduğunu söyler. İbn Âmir ise 'O senin efendin İbn Ömer'dir' der.

1081. Bişr b. Hars, İbn Ömer (ra)'in "Uhud kadar altınım olsa sayısını bilsem ve zekatını versem hiç aldırım" dediğini nakleder.

1082. Ebû Saîd el-Hudrî (ra) şöyle der: "Sizler gözünüze kıl kadar görünen ameller işliyorsunuz, oysa biz Hz. Peygamber (sav) zamanında onları azaba götüren büyük günahlardan addediyorduk."

1083. Şeddâd b. Evs der ki: "İbn Abbâs yatağına girdiği zaman kendisini tavaya giren bir dâne gibi hisseder ve şöyle derdi: 'Allah'ım Ateş (korkusu) uykumu kaçırdı' sonra da kalkar namaz kılardı."

1084. Ebû Saîd el-Hudrî der ki: "Kişi sabahladığı zaman azâları diline karşı çıkararak der ki: 'Bizim hakkımızda Allah'tan kork! Zira sen doğru olursan biz de doğru oluruz, sen eğri olursan biz de eğri oluruz.'"

1085. Ebû Hâzım'ın naklettiğine göre Sehl b. Sa'd 'Ben aranızda garip kaldım' derdi. 'Neden?' denilince, 'Zira arkadaşlarım ve tanıdıklarım hep gittiler, ben aranızda garip kaldım' diye karşılık verildi.

1086. Yine Sehl b. Sa'd: 'Biz: Cuma gününün gelmesini dört gözle beklerdik' der; 'Neden?' diye sorulunca, 'Bir ihtiyar kadın bir tür bitkiyi arpa ile öğütür, biz de ondan yerdik. Kalvaltımızı ve istirahatımızı Cumadan sonra yapardık' diye cevap verir.

1087. Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullah der ki: "Babam korku için bana bir yazı yazmıştı. Aynen istinsâh ettiğim yazı şöyle: 'Bismillâhirrahmânirrahîm. Gökten inen ve göğe çıkan şerden, yere giren ve yerden çıkacak şerden, gecenin ve gündüzün fitnelerinin şerrinden, hayra yol açmayan her türlü musîbetten hiçbir iyi ve fâcirin ulaşamayacağı Allah'ın mükemmel kelimelerine sığınırım Ey Rahmân!'

Sonra da şunları yazmıştı: 'Bismillâhirrahmânirrahîm. Allah'ın gazabından, azabından, kullarının şerrinden, şeytanların vesveselerinden ve direk işgvalarından Allah'ın mükemmel kelimelerine sığınırım. Ey yedi kat göğü ve barındırdıklarının Rabbi olan Allah'ım! Yedi kat yerin ve taşıdıklarının Rabbi olan Allah'ım! Ey şeytanların ve saptırdıklarının Rabbi olan Allah'ım..!' Sonra bir kağıttan silinmiş olan bazı şeyler söyledi ve bunun korku için olduğunu ve

şöyle dediğini işittim: ‘Allah’ın düşmanları bölünsün, Allah’ın dostları aziz olsun, ayrıca düşmanları zelil olsun’ dediğini zannediyorum. Abdullah, daha sonra babasının, bu sözlerin bir kısmının Ebû’n-Nadr’a ait olduğunu söylediğini nakleder.

1088. Ebû Salih Zekvân, Ebû Hureyre’den Hz. Peygamberin (sav) şöyle dediğini nakleder: “Kulun Allah’a en yakın olduğu an secde anıdır, öyleyse (secdede) çok dua ediniz.”

1089. Ebû Hureyre (ra), Hz. Peygamber’in (sav) şöyle buyurduğunu söyler: “Allah Teâlâ, ‘Ben salih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir beşerin aklına gelmeyen şeyler hazırladım.’” Ebû Hureyre daha sonra: ‘Dilerseniz Allah’ın: ‘Yaptıklarına karşılık olarak onlar için ne kadar sevindirici ve göz aydınlatıcı nimetler saklandığını hiç kimse bilmez.’âyetini okuyunuz’ der.

1090. Ubeyd b. Umeyr der ki: “İnsanlar kıyâmet gününde aç susuz ve çıplak olarak haşrolunurlar. Kim Allah için doyurmuşsa Allah da onu doyurur, kim Allah için içirmişse Allah da onu içirir, kim Allah için giydirmişse Allah da onu giydirir. Her kim Allah’ı razı etmişse Allah onu razı etmeye daha kâdirdir.

1091. Ubey b. Ka‘b’ın (ra) şöyle dediği rivâyet edilir: “Doğru yoldan ve sünnetten ayrılmayın zira doğru yoldan ve sünnetten ayrılmayıp Allah’ı zikreden ve Allah korkusundan gözleri yaşaran kimseye ateş dokunmaz. Doğru yoldan ve sünnetten ayrılmayıp, Allah’ı zikreden ve Allah korkusundan tüyleri ürperen kimse, yaprakları kuruyan bir ağaç gibidir, nasıl ki, rüzgar değdiği zaman yaprakları dökülür onun da hataları dökülür. Doğru yola ve sünnete mu’tedil olarak sarılmak sünnete muhalif olarak çokça amel etmekten çok evlâdır. Öyleyse amellerinize bakın, eğer çok amel edecekseniz ya da mutedil yol arıyorsanız peygamberlerin yolu ve sünnetine uygun olsun.”

1092. Abdullah b. Yezîd el-Hutamî birgün bir yemeğe davet edilir. Davet evine geldiği zaman evin süslü olduğunu görür ve dışarıda oturarak ağlamaya başlar. ‘Neden ağlıyorsun?’ dediklerinde, şöyle der: ‘Resûlullah bir yere ordu sevkederken vedâ tepesine vardığında şöyle derdi: “Sizin dininizi emanetinizi ve işlerinizin âkîbetini Allah’a ısmarlıyorum.’ Birgün kürk giyen bir adam gördü. Güneşin doğduğu yere yöneldi. Râvî burada ellerini tıpkı Resûlullah gibi uzatarak, ‘Dünya sizi sarmış, dünya sizi sarmış’ dedi. Yani dünyaya yönelmişsiniz, dedi. Öyle ki bize diyor sandık. Sonra sözlerine devamla: ‘Siz

bugün lüks içerisinde hayatını yaşayıp Ka‘be’nin örtülü olduğu gibi evlerini de güzel kumaşlarla örteceği gün mü iyi olacaksınız?’ buyurdu. Abdullah ‘Ben hâlâ ağlamayayım mı? Ka‘be’nin örtüldüğü gibi evlerinizi örttüğünüz şu günlere de kaldım’ der.

1093. Ebû Temîme el-Huceymî, Ebû Mûsâ el-Eş‘arî’yi Basra minberi üzerinde: “Her kim hayatı boyunca oruç tutarsa -Davud (as) orucuna işaret ederek- Allah cehennemi ona dar kılar” dediğini işittim’ der.

1094. Enes (ra) b. Mâlik der ki: “Ebû Mûsâ yatarken üzeri açılır diye avret mahallini ayrıca bir şalvarla örterdi.”

1095. Abdurrahmân b. Avf, Osmân b. Affân’a bir arazisini kırk bin dinara satar, daha sonra Zühroğullarından fakirlere, bazı muhtaçlara ve Hz. Peygamber’in (sav) zevcelerine (radiyallâhu anhunne) taksim eder. Misver der ki: “Hz. Âişenin payını vermek için yanına girdiğinde: ‘Bunu kim gönderdi?’ diye sordu. Ben ‘Abdurrahman b. Avf’ deyince, Resûlullah (sav): ‘Benden sonra size sadece sabredenler acır, demişti. Allah, Avf’oğlunu cennetin ırmaklarından içirsin’ dedi.

1096. Ebû Eyyûb der ki: “Bu mescidde Esved b. Serî‘ adlı biri kıssa anlatırdı. Ebû Mûsâ seslerini işitince onlara gitmek için ayağa kalktı, derken terliği koptu ve bundan dolayı ‘İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râci‘ûn’ yani ‘Biz Allah’a âidiz ve O’na döneceğiz’ âyetini okuyarak şöyle dedi: ‘Bir suçum var ki terlik koptu.’ Bir adam kendisine bir terlik verdi. Ebû Mûsâ ona: ‘Kardeşine yardım ettiğin gibi Allah da sana yardım etsin’ dedi. Daha sonra topluluğa gelerek şöyle dedi: ‘Ağlayınız, zira ateş ehli ağlar fakat merhamet edilmez, bugün ağlayın ki size merhamet edilsin.’”

1097. Enes (ra) b. Mâlik der ki: “Ebû Mûsâ el-Eş‘arî ile beraber bir yolculuğa çıkmıştık bu esnada insanların konuştuklarını ve tumturaklı(fesâha) laflar söylediklerini duyunca bana: ‘Yâ Enes! Gel Rabbimizi zikredelim zira bunlar neredeyse semâyı dilleriyle yaracaklar.’ Sonra: ‘Yâ Enes! İnsanları âhiretten alıkoyan nedir bilirmisin?’ diye sordu. Ben de ‘Şehvet ve şeytân’ diye karşılık verdim. O da: ‘Hayır, Allah’a andolsun ki, dünyaya âhiretten öncelik tanıdıklarından böyle yapıyorlar. Oysa iyi düşünseler dünyaya bu kadar meyletmezler’ dedi.”

1098. Ebû Miclez, Ebû Mûsâ’nın şöyle dediğini rivâyet eder: “Ben karanlık

evde guslediyorum, ancak Rabbimden utandığım için çıplak iken belimi doğrultamıyordum.”

1099. Enes (ra) der ki: “Ebû Mûsâ bir gün bana: ‘Yükümü hazırla’ dedi. İnsanlara da; üç günlük bir yola çıkacağını söyledi. Vakit gelip çıktığında bana, ‘Herşey hazır mı? Yâ Enes!’ dedi. Ben de ‘Hayır, şunlar şunlar eksik’ dedim. ‘Öyleyse ben çıkıyorum’ dedi. Ben: ‘Tamamlanıncaya kadar kalsan’ dedim. O da: ‘Ben ehlime yalan söylemekten hoşlanmam, aksi takdirde onlar da bana yalan söylerler. Onlara ihânet etmem, yoksa onlar da bana ihanet ederler’ dedi.”

1100. Ebû Bürde, babasından Ebû Mûsâ’nın şöyle dediğini nakleder: “Para sizden öncekileri helâk etti, sizi de helâk edecek şeyin para olduğunu görüyorum.”

1101. Kasâme b. Zuheyr der ki: “Ebû Mûsâ Basra’da iken bize okuduğu bir hutbede şöyle dedi: ‘Ey İnsanlar ağlayınız, eğer ağlayamıyorsanız ağlar gibi yapınız. Zira cehennem ehli yaşları tükeninceye kadar ağlayacak sonra yaş yerine kan gelecektir. Öyle ki bir gemi yüzdürecek kadar kanlı yaşlar dökcekler.’”

1102. Guneym b. Kays, Ebû Mûsâ’nın şöyle dediğini rivâyet eder: “Şu kalbin misali, çölde rüzgarın önündeki tüyün misali gibidir.”

1103. Hasan Basrî’den naklolunduğuna göre Semure b. Cundeb’e: ‘Oğlun çok yediği için bu gece yatamadı’ derler. Semure ‘Eğer bu halinden dolayı ölürse cenaze namazını kılmam’ der.

1104. Yezîd b. Abdullah’ın rivâyetine göre bir adam bir gün Temîm ed-Dârî (ra)’ye gelerek: ‘Senin gece namazın nasıl?’ diye sorar. Bunun üzerine çok öfkelenen Temîm (ra): ‘Allah’a andolsun ki, gecenin yarısında gizli olarak kılacağım bir tek rekat namaz tamamını namaz kılmakla geçirip insanlara anlatmaktan daha hayırlıdır’ der. Soruyu soran da bu cevap üzerine hiddetlenerek şöyle der: ‘Ey Resûlullah’ın (sav) Ashâbı! Sizi Allah daha iyi bilir. Size soru sordüğümüzda bizi azarlıyorsunuz. Size sormadığımız zaman da niye sormuyorsunuz diye eziyet ediyorsunuz.’ Temîm ed-Dârî (ra) adama yönelerek: ‘Bak sen kuvvetli bir mü’min olsan ben de zayıf bir mü’min olsam bu kuvvetinle beni küçük görmek ve münasebetleri kesmek ister misin? Ya da ben kuvvetli sen zayıf bir mü’min olsan benim sana aynı şeyi yapmamı ister misin? Öyleyse hoşlandığın bir ibâdet üzere oluncaya kadar nefsini yenmeye çalış’ der.

1105. Abdullah b. Mübârek şöyle der: “Resûlullah’ın Ashâbından Temîm ed-Dârî (ra) kadar ibâdet edeni işitmedim. O Kur’ânı kıyamda, rükûda ve secdede okur (hatmedermiş). Hacca da yaya gidermiş.”

1106. İbn Sîrîn’den rivâyet edildiğine göre Temîm ed-Dârî (ra) bin dirheme bir elbise almış ve onunla namaz kılmıştır.

1107. Ca’fer b. Amr şöyle der: “Biz Ashâbın (r.anhum) çocuklarından bir gruptuk. Birbirimize: ‘Bizim babalarımız hicret ederek ve Resulullah’a (sav), Sahâbe (r. anhum) olarak bizi geçmişti. Gelin biz de çok ibâdet edelim belki onların faziletlerine erişiriz’ dedik. Abdullah b. Zübeyr, Muhammed b. Ebî Huzeyfe, Muhammed b. Ebî Bekr, Muhammed b. Talha, Muhammed b. Abdurrahman gibi Sahâbe (r. anhum) çocukları: ‘Biz gece gündüz ibâdet etmeye çalıştık fakat Temîm ed-Dârî (ra) gibi bir ihtiyara yetişemedik. Onun kadar ne kıyamda, ne de ka’dede namazı uzatamadık’ demişlerdir.”

1108. Yahyâ b. Abdurrahman b. Hatîb, Ebû Vâkîd el-Leysî’nin şöyle dediğini nakleder: “Biz bütün amelleri işledik, fakat dünyada zühdden daha çok âhîret arzusuna götüren bir amel görmedik.”

1109. Kays b. Ebû Hâzım’ın haber verdiği göre Abdullah b. Revâha bir gün ağlamış onu böyle gören hanımı da ağlamaya başlamıştır. Abdullah hanımına, ‘Neden ağlıyorsun?’ diye sorunca: ‘Seni ağlarken gördüğüm için ben de ağladım’ cevabını alır. Abdullah ise şöyle der: ‘Ben cehenneme uğrayacağımı haber aldım, fakat çıkacağım haber almadığım için ağlıyorum.’

1110. Katâde’den gelen habere göre Ebû Huzeyfe’nin âzâdlı kölesi Sâlim: ‘Ben A’râf ehlinin yerinde olmak isterdim” demiştir.

1111. Amr b. Dînâr der ki: “İbnu’z-Zübeyr’in (ra) Ka’be’de Hicr-i İsmâîl’de gözlerini yumarak namaz kıldığını gördüm. Haccâc tarafından mancınıkla bir taş atıldı. Elbisesine değdiği halde namazdan ayrılmadı.”

1112. Yahyâ b. Vessâb der ki: “Abdullah b. Zübeyr secdeye vardığında kuşlar yıkık bir duvar zannederek gelir sırtına konardı.”

1113. Abdullah b. Zübeyr’in (ra) oğlu Âmir’in bildirdiğine göre; İbnü’z-Zübeyr gök gürültüsünü işitince sözlerini keser sonra şöyle derdi: “Şimşegin hamd ile tesbih ettiği, meleklerin de korku ile tesbih ettikleri Allah noksanlıktan münezzehtir.” daha sonra da bunun yeryüzü halkına şiddetli bir tehdid olduğunu,

söyledi.

1114. Talha b. Nâfi‘, Abdullah b. Zübeyir’in (ra) bir hutbesinde şöyle dediğini nakleder: “Ey inananlar! Biz de sizin imtihan edildiğiniz durumlarla imtihan ediliyoruz. Size Allah’a itaate götürecek bir şey emrettiğimiz zaman size düşen dinlemek ve itaat etmektir. Fakat sizlere Allah’a isyan konusunda birşey emredersek bize itaat etmeyin ve buna da göz yummayın.”

1115. Hişâm’ın babasından rivâyet ettiğine göre Hakim b. Hi-zâm: ‘Bana su verin’ der. Kendisine: ‘Sen su içmiştin’ denildiğinde ‘Öyleyse istemiyorum’ demiştir. Abdullah bin Zübeyr de: ‘Bana bir hurma verin’ demiş, ancak ona da ‘Sen yemiştin’ denildiğinde, ‘Öyleyse istemiyorum’ demiştir.

1116. Sâbit’in Enes (ra)’ten verdiği habere göre Ebû Talha, Resûlullahın vefatından sonra kırk yıl peşpeşe oruç tutmuştur.

1117. Yine Sâbit’in Enes (ra)’ten rivâyetine göre Ebû Talha, Resûlullah zamanında çok oruç tutmuş, onun vefatından sonra da hastalık ve sefer hali müstesna Allah’a mülâkî oluncaya kadar peşpeşe oruç tutmuştur.

1118. Enes (ra)’ten gelen bir diğer rivâyete göre Ebû Talha: ‘Ben ne iki adama imam olurum, ne de başlarına emir olurum’ demiştir.

1119. Ca‘fî kabilesinden bir adam Adıyy b. Hâtam’in şöyle dediğini nakleder: “Hiçbir namaz vakti yoktur ki, girdiği zaman ona istekli ve hazır olmayayım.”

1120. Cubeyr b. Nufeyr, babasından Avf b. Mâlik’in şöyle dediğini nakleder: “Tevbesini bilmediğim hiçbir günah yoktur; kendisine: ‘Günahların tevbesi nedir?’ diye sorulduğunda da, ‘onu terketmek ve bir daha yapmamaktır’ diye cevap verir.”

1121. Ferve b. Nevfel el-Eşca‘î der ki: “Ben Habbâb b. Eret’in komşusu idim. Birgün beraber mescide giderken elimden tutarak şöyle dedi: ‘Bana bak ey adam! Gücün yettiği kadar Allah’a yakın ol! O’nun kelâmından daha güzel bir şeyle O’na yakın olamazsın.’”

1122. Ebû’s-Sevvâr der ki: “Basra âlimlerinden Cundeb’e vardık bize şöyle dedi: ‘Sizin iyi kimseler olduğunuzu görüyorum. Sakın hevânıza kapılmayın, başkasına öğretip kendisi amel etmeyen kimse kendisini yakıp insanlara ışık saçan lamba gibidir.’”

1123. Hasan Basrî, Cündeb'in kendi arkadaşlarına şöyle dediğini rivâyet eder: "Her ne halde bulunursanız bulunun, Kur'ân o-kuyunuz. Bir belâ ile karşılaşsanız malınızı fedâ edin, fakat dininizi fedâ etmeyiniz. Bu yolda canınız tehlikeye düşerse kanınız pahasına dininizden taviz vermeyin. Zira gerçekte savaşa uğrayan dine savaşı açıldır. Gerçekte idam edilen dinini kaybedendir. Binaenaleyh cennetten mahrum olmaktan öte fakirlik yoktur, cehennemlik olmaktan öte zenginlik yoktur. Cehennem kendisine giren fakiri zengin kılmadığı gibi esirini de serbest bırakmaz."

1124. Yûnus b. Cubeyr der ki: "Cündeb b. Abdullah ile yol arkadaşlığı yaptık. Mekâtib kalesine varınca ona: 'Bize vasiyet et' dedik. O da şöyle dedi: 'Size Allahtan korkmayı ve Kur'ân okumayı tavsiye ediyorum. Çünkü Kur'ân, karanlık gecenin nûru, gündüzün de kılavuzudur. Elinizden geldiği kadar onunla amel ediniz. Bu yolda bir belâ ile karşılaşsanız malınızı verin, canınızı vermeyin. Belâ daha da çoğalırsa canınızı ve malınızı fedâ edin, fakat dininizi aslâ. Binâenaleyh gerçek savaş din savaşdır. Dinini kaybeden gerçekte idam olunandır. Ateşten öte zenginlik, cennetten öte fakirlik olmaz. Ateş, fakirliği gidermediği gibi esirini de serbest bırakmaz."

1125. Ebû İmrân el-Cevnî'den gelen rivâyete göre Cündeb b. Abdullah şöyle demiştir: "Geçmiş zamanda adamın biri diğer birisi hakkında 'Allah onu ebediyen afvetmez' demiş. Bunun üzerine Allah teâlâ zamanın peygamberine vahyederek onu afvettiğini ve yemininden dolayı da böyle diyen zâtın amellerini boşa çıkardığını söyler."

1126. Cerîrî'nin bazı hocalarından rivâyet ettiğine göre Resûlullah'ın (sav) Ashâbı Sicistan'da savaşırken halka halka oturuyor, sırayla gurup gurup savaşımaya gidiyorlardı. Aralarında bir adam vardı. Bazıları diğerine: 'Şu adamı görüyor musunuz?' Resûlullah'ın (sav) Sicistan'ı fethedecek adam için saydığı bütün sıfatlar şu adamda mevcuttur' dediler. Daha sonra o adama yönelerek dediler ki: 'Savaş oldukça kızıştı, şu kaleyi alma arzumuz çoğaldı. Resûlullah'ın (sav) saydığı bütün vasıfları sende görüyoruz. Allahtan iste de Allah bize fethi müyesser kılsın. Adam oralı olmayarak: 'Ben miskin ve zayıf bir insanım. Resûlullah'ın (sav) sohbetinde de bulunmadım fakat sizler sahâbîsiniz bilakis biz sizin bereketinizi ümid ediyoruz (bu tür şeyleri) sizden öğreniyoruz' dedi. Sahâbe (r. anhum) isteğini tekrarladı. O aynı şeyi tekrarladı. Üçüncüsünde: 'Öyleyse Resûlullah (sav) sohbet hürmetine senden bunu istiyoruz' deyince adam, kalenin fethedilmesi ve kendisinin de ilk şehid olmasını Allah'tan istedi. Biraz sonra kale alındı adam da ilk şehid oldu.'

1127. Ebû's-Sefer, Hz. Âişe'nin (r.anhâ) şöyle dediğini rivâyet eder: "İnsanlar dinlerinin en büyük kısmını, yani vera' (takvâ)yı yitirdiler."

1128. Urve babasından Hz. Âişe'nin (r.anhâ) şöyle dediğini nakleder: "Ayakkabı bağı dahi olsa Allah'tan isteyin, zira Allah kolaylaŝtırmazsa andolsun ki onu da elde edemezsiniz."

1129. Katâde'nin naklettiğine göre Mutarrif der ki: "Bir gün Osmân b. Ebî'l-Âs'ın yanına girmek için izin istedim. Bir saat bekledikten sonra izin verdi. Ve yanına girdim. Bana dedi ki: 'Bir saati dünyaya bir saati de âhirete ayırmak lazım. Allah Teâlâ hangisini tercih ettiğimizi en iyi bilendir.' (Kendisi zengin olduğu için) Dedim ki: 'Siz dünyayı da âhireti de kazandınız.' Bunun üzerine şöyle cevap verdi: 'Sizden birinizin büyük çabalarla elde edip hak yolda harcadığı bir dirhem bizim dolup taşan maldan infâk ettiğimiz onbinlerce dirhemden daha iyidir.

1130. Süfyân'ın bildirdiğine göre Hasan Basrî: "Biz Osmân b. Ebî'l Âs'tan daha faziletli kimse görmedik" demiştir.

1131. Ebû'l Eşheb'in yine Hasan Basri'den rivâyet ettiğine göre bir gün adamın biri Osmân b. Ebî'l Âs'a gelerek: 'Ey zenginler! Bol bol infâk ediyorsunuz, sadaka veriyorsunuz, hacca gidiyorsunuz, biz size gıpta ediyoruz' der. Bunun üzerine o, şöyle karşılık verir: 'Sizden birinizin büyük çabalarla kazanıp hak yolda sarfettiği bir tek dirhem bizim dolup taşan maldan infâk ettiğimiz onbinlerce dirhemden hayırlıdır.'

1132. Mübârek, yine Hasan'dan şunu rivâyet eder: "Osmân b. Ebî'l Âs bir gün bir cenazede iken çökmüş bir kabir gördü. Orda da ailesinden birisi vardı. Onu çağırarak: 'şu evi nasıl görüyorsunuz?' der. O da: 'Dar, karanlık, kuru, içinde yemek içmek ve evlenmek olmayan bir ev' der. Osmân 'İşte bu senin esas yurdundur' der. Adam: 'Allah'a andolsun ki doğru söylüyorsun, dönersem bunu değiştirmeye çalışıp bu yurdun güzel olmasını sağlayacağım' der.

1133. Süleymân b. şurahbîl'in rivâyetine göre Ebû Umâme şöyle demiştir: "Kur'an okuyun, asılı mushaflar sizi aldatmasın. Zira Kur'an'a kap olan bir kalp azap görmez."

1134. şehr b. Havşeb'in bildirdiğine göre Ka'b (ra): 'Keşke ehlimin kesip yediği ve misafirlerine yedirdiği bir koç olsam' demiştir.

1135. Yahyâ b. Ebû Kesîr'in naklettiğine göre Ka'b, birgün: bir adamın Kur'ân okuyup dua ettiğini duyar. Ona yönelir, biraz dinler, sonra ayrılır ve şöyle der: "Kıyâmet günü gelip çatmadan kendi nefsi için ağlayanlara yazıklar olsun. (Yani kendi nefsi için bir şeyi isteyenlere yazıklar olsun)

1136. Abdullah b. Ca'fer'in Ümmü Bekr'den naklettiğine göre Mervân b. Hakem, Abdülmelik (ki kendi oğludur)'e verdiği sadakalara şahid olması için Misver'i evine çağırır Misver: 'Abesiye de (Mervân'ın hanımı) alsın' der. Mervân, 'Hayır' deyince Misver 'Öyleyse ben şahidlik yapmam' der. Mervân, 'Neden?' diye sorunca, 'Sen bir elinle aldığını öbür eline aktarıyorsun' cevabını alır. Mervân: 'Orası seni ilgilendirmez, ben emrettim, sen sadece şahitlik yapacaksın' der. Bunun üzerine Misver: 'Siz her günah işlediğinizde size şahitlik mi yapacağım' karşılığını verir.

1137. Ali b. Zeyd'in aktardığına göre Misver b. Mahreme bir adamın namaz kılariken tadil-i erkana riayet etmediğini görür. Bunun üzerine adama namazını iade etmesini söyler. Adam reddeder. Sonunda namazı iade edinceye kadar onu bırakmaz.

1138. Yine Abdullah b. Ca'fer'in Ümmü Bekr'den aldığı habere göre Misver, büyük miktarda yiyecek depo eder ancak hava şartlarından dolayı bozulur. Bunun üzerine: 'Müslümanların faydasına olacak bir şeyi bozdum, bu yüzden her kim bana gelirse aldığım gibi ona vereceğim' der. Bunu duyan Hz. Ömer (ra): 'Misver öyle yapacaksa neden aldı?' diye sorar. Misver sonra Hz. Ömer (ra)'e gelerek: 'Ey mü'minlerin emiri! Ben birçok yiyecek stokladım sonra bozuldu. Bunun üzerine ondan hiçbirşey kazanmayarak verdim' deyince Hz. Ömer (ra) 'Allah ecrini versin' diye cevap verir.

1139. Refî', Sehl b. Hanzale'nin şöyle dediğini nakleder: "Bir topluluk Allah'ı zikretmek için toplandığı zaman mutlaka bir münâdî onlara: 'Affedilmiş olarak, kalkın sizin bütün kötülükleriniz iyiliklere tebdil edildi' diye nidâ eder."

1140. Adıyy bin Erta'in bildirdiğine göre Resûlullah'ın (sav) Ashâbından fazilet sahibi birisi kendisinin övüldüğünü ve medhedildiğini duyunca şöyle dua ederdi: "Ey Allah'ım, bunların söylediklerinden dolayı beni mes'ûl tutma, bilmedikleri şeylerden dolayı da beni afvet."

1141. Hayve'nin bildirdiğine göre Yezîd b. Ebû Habîb, Allah Teâlâ'nın 'Onlar infâk ettiklerinde ne israf ederler, ne de cimrilik yaparlar..' âyeti hakkında: "Bu

âyette geçenler Resûlullah'ın (sav) Ashâbıdır. Zira onlar karınlarını doyurmak için yemek yemezler, güzellik için de elbise giymezlerdi. Kalpleri bir kalp üzerinde birleşmişti” demiştir.

1142. Muhammed b. Abdurrahman b. Habîb der ki: “Bir gün Feth el-Mûsılî'nin yanına girdim, baktım ki tezek yakıyor, oysa Fetih, soylu bir Arabdı ve aynı zamanda zâhid bir insandı.”

1143. Şeybân'ın bildirdiğine göre Âdem b. Ali, Resûlullah'ın (sav) müezzini Hz. Bilal (ra)'in kardeşinin şöyle dediğini işitmiştir: “İnsanlar; sâlim, gânim ve şâhib olmak üzere üçe ayrılırlar. Sâlim, sükût edendir. Gânim (kazanan) hayrı emreden ve münkerden nehyedendir. Şâhib ise kötü şeyler konuşup zulme yardımcı olandır.

1144. Sâlim b. Ebî Hafsa'nın rivâyet ettiğine göre Abdurrahman b. Ebî Niam, hacda ihrâmını seneden seneye çıkarmaz ve telbiyesinde de şöyle derdi: “Sana yöneldim ey Allah'ım! Eğer riyâ ise hebâ olurum, sana yöneldim!”

1145. İbn Şibrime'den rivâyet edildiğine göre Abdurrahman b. Ebî Niam üzerinde bit çoğalır. Allah'a dua edince yığın halinde önüne düşerler.

1146. Muğîre'nin naklettiğine göre yine Abdurrahman b. Ebî Niam bir Ramazanda iki defa iftar ederdi. Kendisine ‘Nasılsın Yâ Ebe'l-Hakem’ diye sorulunca da: ‘İyilerden isek şerefli ve mutte-kîyiz, demektir. Günahkârlardan isek kınanmış eşkiyâdanız, demektir’ diye karşılık verir.

1147. el-Muallâ b. Ziyâd'ın naklettiğine göre Gazvân (er-Rakkâşî) şöyle demiştir: “Ben âhiret yurdunu kazandığımı öğrenmeden Allah'ın üzerime ahdi olsun ki hiç gülmeyeceğim.” Hasan'ın dediğine göre vefat edinceye kadar da onu gülerken gören olmamıştır.

1148. Hâlid el-Asrî, Gazvân er-Rakkâşî'nin, Allah'ın ‘Bizim katımızda daha fazla nimetler vardır’ âyetini duyunca şöyle dediğini rivâyet eder: “Dünyanın bütün nimetleri beni bir lahza olsun sevindirmez.”

1149. Enes (ra)'ten naklolunduğuna göre Ebû Mûsâ'ya ‘Gazvân hiç gülmüyor’ dediler. Ebû Mûsâ ona neden gülmediğini sorunca da ‘Neden ha ha’ diyecekmişim diye karşılık verir.

1150. Yahyâ b. Ebü Kesîr el-Anberî'nin bazı hocalarından rivâyet ettiğine göre

Gazvân'ın annesi ordu savaştan dönerken onları karşılar ve 'Gazvân'dan haberiniz var mı?' diye sorar onlar da 'Evet o ordumuzun efendisidir' diye karşılık verirlerdi.

1151. İbn Âmir der ki: "Gazvân'ın bir annesi vardı, onun Kur'ân'la meşgul olduğunu gördüğünde ona: 'Sen onda neler buluyorsun' diye sorar. O da şöyle cevap verirdi: 'Ben onda güzel vaaadler ve şiddetli tehditler görüyorum.' Biz de ona: 'Falan yıl kaybettiğimiz sevincimizi de görüyor musun' diye sorar, o da aynı cevabı verirdi."

1152. Süleymân b. Muğîre'nin rivâyet ettiğine göre Humeyd b. Hilâl şöyle demiştir: "Aramızda Esved b. Külsûm adında bir adam vardı, yürürken hep önüne bakardı. O zaman evlerin balkonları olurdu, orada kadınlar elbiselerini ya da eşarplarını çıkarmış olurlar da kendisini görür, 'Esved b. Külsûm bizi gözetmedi' derler diye hep önüne bakardı. Bir gün savaşa gitti. Giderken şöyle dua etti: 'Allah'ım! nefsim rahatlık anlarında seninle karşılaşmaktan hoşlandığını iddia ediyor, eğer doğru söylüyorsa ona bunu nasib et, eğer seninle karşılaşmaktan hoşlanmıyorsa ona gereken dersi ver. Râvîlerden İsmâîl'in bildirdiğine göre 'Eğer hoşlanmıyorsa etimi kurtlara, kuşlara yedir' der. Sonra bir dağa sığındı. Düşman bir merdivenle indirmek isteyince atına atlayarak bir su başına gitti, abdest aldı ve iki rekat namaz kıldı. Sonra önüne çıkarak ölünceye kadar savaştı. Sonra ordu o dağın eteğinden geçerken Esved'i kardeşine 'Şuraya girsen de kardeşinin kalan etini ve kemiğini görsen' dediler. Kardeşi de: 'Hayır, o bir dua etti ve duası kabul oldu. Bunu geri çevirecek değilim' dedi."

1153. Hişâm, Hasan'ın şöyle dediğini nakleder: "Bir kardeşim ölmüştü, cenazesine katılmışım. Kabrinin üzerine de bir örtü sereceklerdi. Sıla b. Eşyem örtüyü kaldırarak şöyle dedi: 'Ey falan oğlu falan! Eğer kurtulursan bil ki azimetin seni kurtarır, yoksa kardeşin seni kurtaramaz.'"

1154. Sâbit el-Bünânî'nin anlattığına göre Sıla b. Eşyem bir oğlu ile beraber savaşa katılmıştı. Oğluna: 'Yavrum! İlerle ve savaş ki, seninle Allah'ın rızasına kavuşayım' der. Oğlu öldürülünceye kadar savaşır. Sonra da kendisi ilerler ve o da öldürülür. Kadınlar, hanımı Muâze el-Adeviyye'nin yanında toplandıklarında Muâze onlara şöyle der: 'Eğer beni kutlamak için toplandıysanız hoşgeldiniz, yok eğer başka şey için geldiyseniz o zaman geri dönün.'

1155. Muhammed b. Fudayl'in babasından naklen anlattığına göre Muâze el-Adeviyye, gündüz 'Bugün benim ölüm günüm' der ve akşama kadar yatmazdı.

Akşam olunca da ‘Bu akşam ben öleceğim der’ ve sabaha kadar yatmazdı. Hava soğuk iken ince elbiseler giyer ki soğuk kendisini uykudan alıkoysun.

1156. Yûnus’un yine Hasan’dan naklettiğine göre Sıla b. Eşyem şöyle demiştir: “Ben dünyadan helâl rızık istedim bana sadece yetecek kadar azık verildi. Ne ben ona tamah ettim, ne de o beni geçti. Bunu görünce nefsim dedi ki: ‘Bak nefsim, sana sadece yiyecek kadar rızık verildi, öyleyse onu bekle, hâlâ bekliyor.’”

1157. Sâbit el-Bünânî der ki: “Sıla b. Eşyem bir mağaraya gider ve orada ibâdet ederdi. Gençler de kendisine uğrar, oynar ve alay ederlerdi. Bu zât gençlere: ‘Yolculuğa çıkan bir topluluk gündüz yolunu bulamaz, gece de konaklarsa bu yolu ne zaman kateder, bana söyler misiniz?’ diye sorardı. Gençler sık sık ona uğrar, o da onlara bu sözü tekrarladı. Bir defasında aynı şeyi söyleyince gencin biri: ‘Allah’a andolsun ki, bu bizi kastediyor. Biz gündüz oyunda oynaşayız gece de uykudayız’ der ve ona arkadaş olarak ölümüne kadar kendisini ibâdete verir.”

1158. Ebû Selîl, İbn Eşyem’in kendisine şöyle dediğini nakleder: “Bir gün deve ile yolculuğa çıktım. Müthiş bir şekilde acıktım. Yemek satın alacak kimse bulamadım. Yolda kimseden de istemekten çekindim derken kendi kendime dedim ki: ‘Rabbimden istiyeyim bana yemek versin, ben daha bunu söylerken arka tarafıma, yere bir şey düştüğünü duydum. Döndüm baktım ki, beyaz bir mendil, bineğimden indim, mendili açtım baktım ki bir kap taze hurma vardı. Tekrar bindim ve doyana kadar yedim. Akşam oldu bir râhibin manastırında konakladım, ona başımdan geçenleri anlattım, benden hurma istedi verdim, o da yedi. Sonra tekrar o râhibe uğradım, güzel hurmalar gördüm. Bana: ‘Bunlar senin hurmaların, mendili ile beraber sahibine geldi’ dedi. Hanımı da onları insanlara gösteriyordu.”

1159. Ebû’s-Selîl der ki: “Ben Sıla b. Eşyem ile beraber bulunuyor ve ondan ders alıyordum. Bir gün ona dedim ki: ‘Bana birşey öğret, bir vaadde bulun ve bana birşey tavsiye et’ ‘Dedi ki: ‘Allah’ın kitabının nasihatlerine kulak ver, müslümanlara da nasihat et. Allah’a çokça davet et. Sakın avâmın duası seni helâk etmesin. Âsilerin öldürdüklerinden de olma. Sadece kendilerinin mü’min olduklarını iddia eden topluluktan da uzak ol.’ Kendisine bunların kimler olduğunu sordum. ‘Bu habîs Harûrî (Hâricî)lerdir’ diye cevap verdi.”

1160. İbn Şevzeb, Sıla’nın hanımı Muâze’nin şöyle dediğini nakleder: “Sıla,

evinin mescidinden yatağına ancak sürünerek gelir sonra tekrar kalkar ve yine ara verdiğiinde tekrar sürünerek yatağına gelirdi.”

1161. Ebû İmrân el-Cevnî Cündeb b. Abdullah’ın şöyle dediğini rivâyet eder: “İlim tahsili için Medîne’ye varmışım. Resûlullah’ın (sav) mescidine girdiğimde insanların halka halka oturup sohbet ettiklerini gördüm. Bütün halkaları yarararak iki elbise giymiş, genç birisinin bulunduğu bir halkaya vardım. Bu genç sanki seferden yeni dönmüştü. Onun şöyle dediğini işittim: ‘Ka’be’nin Rabbine andolsun ki, idareciler helâk oldu. Ben de onların bu helâkine üzülmeceğim.’ Biraz daha yanında oturdum. Başından geçeni anlattı. Sonra kalkıp gitti. Kim olduğunu sordum. ‘Müslümanların ileri gelenlerinden Ubey b. Ka’b’ dediler. Onu evine kadar ta’kîb ettim, son derece mutevazi bir evi vardı. Herşeyden kesilmiş zâhid bir insan görünümündeydi. Kendisine selâm verdim. Selâmımı aldı ve bana kimlerden olduğumu sordu. Ben Iraklı olduğumu söyleyince: ‘İraklıların en çok yaptıkları şey soru sormaktır’ dedi. Bunun üzerine ben hiddetlenerek kibleye yöneldim, dizlerimin üzerine çökerek ellerimi şöyle açtım ve dedim ki: ‘Ey Allah’ım! Şikayetimizi sana arz ediyoruz. Biz nafakamızı kendimiz temin ediyoruz. Bedenlerimizi yoruyor ve ilim tahsil etmek için uzun mesafeler kat ediyoruz. Fakat (ilim ehli ile) karşılaşınca bize cehâlet isnâd ederek diyorlar ki...’ derken Ubey ağlamaya başladı ve çok ağladı. (Kendi kendisine) ‘Sana yazıklar olsun keşke ordan gelmeseydin’ dedi. Sonra da: ‘Allah’ım! Sana söz veriyorum. Eğer Cumaya kadar sağ kalırsam Resûlullah’tan (sav) işittiklerimi anlatacağım. Bu hususta kınayıcının kınamasından çekinmeyeceğim’ dedi. Ben bu sözü işitince döndüm ve Cuma gününü beklemeye başladım. Perşembe günü dışarı çıktığımda büyük bir kalabalık gördüm. ‘Bu nedir?’ diye sordum ‘Herhalde yabancısın?’ dediler. Ben de ‘Evet’ dedim. Birisi: ‘Müslümanların efendisi Ubey b. Ka’b (ra) bugün öldü’ dedi. Bunu duyunca çok üzüldüm. Cündeb der ki: ‘Ebû Mûsâ ile karşılaştım bunu kendisine anlatınca: ‘Keşke sağ olsaydı da söyleyeceklerini anlatsaydı, o öyle güzel bir kuldu ki, Allah Teâlâ onun hatâlarını örtmek istedi’ dedi.”

1162. el-Evzâî’nin rivâyet ettiğine göre Bilal b. Sa’d şöyle demiştir: “Ben Resulullah’ın ashâbına ulaştım, onlar gayelerini gerçekleştirmek için o kadar sıkı davranıyorlardı ki, birbirlerine gülerlerdi. Akşam olunca da kendilerini ibadete adayan ruhbanlar gibi olurlardı.”

1163. Ebû İsâ, Abdullah’ın şöyle dediğini nakleder:

“Her kim mutevazi olmak istiyorsa meclislerde aşağılarda oturmaya râzı olsun

ve her karşılaştığına selam versin.”

1164. Atâ el-Vâsîtî, Enes’in (ra) şöyle dediğini rivâyet eder: “Kişi dilini tutmadan muttaki olamaz.”

1165. Muhârib b. Disâr’ın rivâyet ettiğine göre bir gün kadının biri Şuteyr b. Şekl’e: “Yavrum” diye hitab eder. Bunun üzerine kadına: “Sen mi beni doğurdun?” diye sorar. Kadın: “Hayır” der. “Öyleyse beni emzirdin mi?” der. Kadın yine: “Hayır” deyince, Şuteyr ona: “Madem öyle neden yalan söylüyorsun” der.

1166. Hâlid b. Mecdû‘, Enes’in (ra) şöyle dediğini rivâyet eder: “Bir kadınla karşılaştığınız zaman geçinceye kadar gözünüzü kapatınız.”

1167. Urve, babasından Hz. Ebû Bekir’in bir hutbesinde şöyle dediğini nakleder: “Ey Müslümanlar! Allah’tan hayâ ediniz. Allah’a andolsun ki ben boş arazilere büyük abdesti bozmak için her çıktığımda Allah’tan haya ettiğim için başımı örterim.”

1168. Ebû İshâk’ın rivâyet ettiğine göre el-Berâ: “Allah Teâlânın; (Cennet meyvelerinin) devşirmesi kolaydır’ âyeti hakkında şöyle demiştir: “Cennet ehli bu meyvelerden diledikleri gibi, yani ayakta, oturarak ve uzanarak, yaslanarak her hal üzere yiyeceklerdir.”

1169. Ebû İshâk, Amr b. Meymûn’un ‘(Siz en çok sevdiğinizizi infak etmedikçe) birr’e nail olamazsınız’ ayetindeki birr’i, cennet olarak tefsir ettiğini söyler.

1170. Abdullah b. Ömer, Hz Peygamber’in (sav) şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Cennete girdim ehlinin ekseriyeti fakirlerdi. Cehenneme de muttalî oldum ekseriyeti zenginlerdi, arada ayrıca üç kimsenin azap gördüğünü müşahede ettim: Birisi Himyer kabilesinden bir kadındı. Bu kadın bir kediyi bağlayarak aç ve susuz bıraktığı gibi sokak artıklarını yemesi için de bırakmamıştı. Bunun için kalbi parçalanıyordu. Diğeri de Da‘da‘ ın kardeşi idi. Bu da çengelli asâsıyla hacıların mallarını çalardı. Sonra da: “Benim asama takılmış” derdi. Bir diğeri ise Resûlullah’ın (sav) iki kurbanını çalan kişi idi.”

1171. Ebû İshâk’ın rivâyet ettiğine göre Ebû Seleme şöyle demiştir: “Resûlullah’ın (sav) en çok hoşlandığı ameller az da olsa devamlı olanları idi.”

1172. Ebû Vâil’in anlattığına göre Alkame’ye “Bize vaaz eder misin?” derler.

Alkame: “Yapmadığım bir şeyi size emretmekten hoşlanmam” der.

1173. Durre'nin kocası hanımının Hz. Peygamber'e: “Ya Resulallah! İnsanlar arasında en çok Allah'tan korkanlar kimlerdir?” diye sorduğunu, Resûlullah'ın ise bu soruya: “En çok iyiliği emreden kötülükten nehyeden ve en çok akrabasını gözetendir” diye karşılık verdiğini rivâyet eder.

1174. Süfyan, Vâsıl el-Ahdeb'in şu rivayetini nakleder: “Birgün İbrahim (en-Nehaî), Hilvan emirinin yolda eziyet içinde yürüdüğünü görür ve der ki: ‘Yolda zulme uğramak din konusunda zulme uğramaktan hayırlıdır.’”

1175. Ebû Gaylân, Mutarrif b. Şıhhîr'in şöyle dua ettiğini rivâyet eder: “Allahım! Kıralların fitnesinden ve kalemlerinin yazdıklarından sana sığınırım.”

1176. Ebû Vâil der ki: “Basra'da Ubeydullah b. Ziyâd'ın yanına girdim. Kendisine Isfahan'dan alınan üçbin dinar cizye getirilmiş ve önüne konmuştu. Bana: ‘Ey Ebû Vail! Ölürlen bunların benzerini miras olarak bırakan kimse hakkında ne dersin?’ diye sordu. Ben de: ‘Onu bırak da haksız yere alınmışsa ne olur?’ dedim. O da: ‘Şer üstüne şer olur’ dedi. Sonra sözlerine devamla: ‘Ya Ebâ Vâil! Kûfe'ye geldiğim zaman bana gel de belki sana bir hayrım dokunur’ dedi. Birgün Kûfe'ye geldi. Ben de Alkame'ye gittim ve ona bu durumu anlattım. Bana şöyle dedi: “Şâyet bana istişare etmeden ona gitseydin birşey demeyecektim. Madem istişare ettin öyleyse bana ikibin dirhem al, gerisini onlara ikram ediyorum, çünkü ben sadece onlardan dünyalık alıyorum, onlar ise benden dinimi alıyorlar, bu da daha büyüktür.”

1177. Ali el-Muradî'nin verdiği habere göre Mu'âz şöyle demiştir: “Âhir zamanda fâsık kurrâlar, fâcir vezirler, hâin emniyetçiler, zâlim ârifler ve yalancı devlet adamları gelecektir.”

1178. Ebû'l-Âliye der ki: “Hz Aişe'nin yanında idim, yanında kadınlar da vardı. Derken bir dilenci geldi, ona bir üzüm habbesi verdi, kadınlar şaşırmişti Bunun üzerine: ‘Onda çok şifâlar var’ dedi.”

1179. İkrime, Lokmân'ın: “İki yüzlü, Allah'ın indinde emin olmaz” dediğini rivâyet eder.

1180. Hanzala el-Esedî, Hz. Peygamber'in (sav) şöyle dediğini nakleder: (ashabına hitaben) “Şâyet her halinizde benim yanımda olduğunuz gibi olsanız melekler sizleri kanatlarıyla gölgelendirirler”

1181. Leys'in rivayetine göre, Mucâhid, "... Allah Teâla tevbe edenleri (Evvâbîn) bağışlayandır âyetindeki 'evvâbîn', gizlice günah işleyip gizlice tevbe edenlerdir" demiştir.

1182. Minhal b. Amr, Hz. İbrahim'in şöyle dediğini haber verir: "Ateşe atılırken Allah'ın verdiği nimet başka zaman hiç verilmedi"

1183. Ameş'in rivayetine göre [Kadi] Şureyh, bayram günü oynayan bir kavme uğramış ve "Bu ne boş iştir?" demiştir. Bir dilenci ona gelerek: "Otur zira sen tüccarsın" demiştir.

1184. Ebû Halid el-Ahmer, "Kırk sene evvel bir âlim bize Dahhâk'ın şöyle dediğini haber verdi: 'Bir zaman gelecek ki, hadisler çoğalacak ve mushaflar üzeri tozlu kalarak, hiç bakılmayacak.'"

1185. Leys, Tâvus'un: "İnsanlardan en güzel Kur'ân okuyanlar en çok Allah'tan korkarlar" dediğini haber verir.

1186. Ubeydullah'ın verdiği habere göre Kâsım: "İnsanı Allah'tan ve namazdan alıkoyan herşey kumardır" demiştir.

1187. Alkame, Abdullah'ın şöyle dediğini nakleder: "Cennet mutedildir, ne soğuk, ne de sıcaktır."

1188. el-Evzâî, Osman b. Ebû Mürre'nin Allah'ın 'Ve o ileri geçenler, sâbıklar Allah'a yakın olanlardır' âyetindeki 'ileri geçenler'i, "Mescidlere herkesten önce gelenler ve Allah yolunda ilk cihada çıkanlar" olarak tefsir ettiğini rivâyet eder.

1189. Mut'im b. Mikdâm, Ebû Hureyre'den şunu rivâyet etmiştir: "Üç gün Allah yolunda cihad edersen âbidler istedikleri gibi ibâdet etsinler (senin derecene ulaşamazlar)."

1190. Yezid b. Abdullah b. Kusayt, Safvân b. Süleym'in şöyle dediğini nakleder: "Her kim murâbıt olarak ölürse şehid olur."

1191. Muhâcir der ki: "İbn Ömer'in şöyle dediğini işittim: "Her kim pazara girerken, çarşıya çıkarken: 'Birtek Allah'tan başka ilah yoktur, O'nun şeriki yoktur, hamd ve hükümrânlık O'na âittir. O her şeye kâdirdir' derse Allah Teâlâ, ona binlerce hasene yazar ve binlerce hatâsını da siler.'"

1192. Hubeyre'den Hz. Ali'nin (as) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Resûlullah (sav) [Ramazan'ın] son on günü geldiğinde ehlini uyarır ve kemerini sıkardı.” Hz. Ebû Bekir'e: “Kemer sıkma ne demek” diye soruldu. O: “Hanımlardan ayrılmak (itikâf) demektir” dedi.

1193. Sevbân'ın rivâyetine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: ‘Dosdoğru olun ve asla sapmayın, bilin ki, amellerinizin en hayırlısı namazdır. Mü'minlerden başka kimse abdestli gezmez.’

1194. Abdullah b. Ömer der ki: “Hz. Peygamber'e hangi amelin daha faziletli olduğunu sordum; ‘Vaktinde kılınan namazdır dedi. ‘Sonra hangisi?’ dedim; ‘Anne ve babaya iyilik’ dedi. ‘Sonra hangisi?’ dedim. ‘Allah yolunda cihaddır’ diye karşılık verdi. Ben daha ileri giderek tekrar sormadım.”

1195. Yahyâ b. Hânî der ki: “Babam bana bir gün şöyle dedi: ‘Yavrum! Sakın iddia ettiklerine göre şöyle olmuş, ya da ileride şöyle olacakmış deme! (yani tahkik etmediğin şeyleri söyleme!).’”

1196. İbn Abbâs'ın kölesi Ukayl, Ebû Mûsâ'nın şöyle dediğini nakleder: “Ben ve Ebû'd-Derdâ Resûlullah'ın (sav) yanındaydık ve bize şöyle dedi: Her kim iki dudağı ve iki ayağının arasını muhafaza ederse cennete girer.”

1197. Sa'îd b. Bürd, Süleyman b. Mûsâ'nın şöyle dediğini nakleder: “İlim ve hilimden başka birleşen iki güzel şey yoktur”

1198. Yine Sa'îd b. Bürd, Süleyman b. Mûsâ'nın: “Her meclisin bir şerefi vardır en şerefli meclisler kıbleye yönelik olanlardır” dediğini rivâyet eder.

1199. Velid b. Cemî', Ebû Seleme'nin şöyle dediğini bildirir: “Hz. Peygamber'in (sav) ashâbı meclislerinde yapmacık şeyler söylemez, şiir dizmezlerdi cahiliyedeki hallerinden söz etmezlerdi. Dinlerini ilgilendiren bir şey mevzubahis olunca deliler gibi göz bebeklerini açarlardı.”

1200. Tâvus, İbn Abbâs'ın şöyle dediğini nakleder: “İki kişinin istek ve arzuları bitmez; biri ilim talebesi, diğeri de dünyalık isteyenlerdir.”

1201. Bürd'ün naklettiğine göre Mekhûl şöyle demiştir: “Her kim beyinsizlerle tartışmak, âlimlerle yarışmak ve insanların dikkatlerini çekmek için bilgi edinirse o ateştedir.”

1202. Cerîr'in Mugîre'den naklettiğine göre Hasan Basrî kıssa anlatırdı, Sa'îd b. Cubeyr de kıssa anlatırdı.

1203. Atâ'nın rivâyet ettiğine göre İbn Abbâs şöyle demiştir: “Ben Temîm ed-Dârî'yi Hz. Ömer (ra) zamanında (insanlara) kıssa anlatırken gördüm.”

1204. Ekîl'den İbrahim'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Şöhret sahibi hiçbir kimsenin kurtulacağını sanmıyorum. Ne alacağı ne de vereceği olmadan kurtulsa buna da râzıyım.”

1205. el-Evzâî, Yahya b. Ebû Kesîr'den Süleymân (as)'ın oğluna şöyle dediğini rivâyet eder: “Yavrurum, bir mürşide danışmadan herhangi bir konuda kesin karara varma, böyle yaptıktan sonra da hiçbir şeye üzülme!”

1206. Şu'be'nin el-Heysem'den bildirdiğine göre Âsım b. Damre, bir kavmin bir adama tâbi olup peşlerinden gittiklerini görür ve şöyle der: “Bu durum, tâbi olanlar için zillet, tâbi olunanlar için ise bir fitnedir.”

1207. Süfyân b. Uyeyne yine Âsım'dan şöyle dediğini nakletmiştir: “İbn Sîrîn beraberinde başkasının yürümesine musâade etmezdi.”

1208. Süfyân b. Uyeyne'nin Âsım'dan verdiği habere göre, Ebû'l-Âliye kendisi ile beraber dört kişi oturunca hemen oradan kalkardı.

1209. Hanzala'nın Ammâr b. Yâsir'den verdiği habere göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Her kimin dünyada iki yüzü olursa ahirette ateşten iki dili olur.”

1209. Ebû Zür'a, Ebû Hureyre'den şöyle bir rivayette bulunur: “Bir gün bir adam Resûlullah'a (sav) gelerek: ‘İnsanlardan en çok kim iyi muâmele etmeme mustahaktır?’ diye sordu. Resûlullah: ‘Annen’ dedi. Adam: ‘Sonra kim?’ dedi. Resûlullah yine; Annen dedi. Adam tekrar: ‘Sonra kim?’ diye sordu. Resûlullah: ‘Baban’ diye karşılık verdi. Adam sözlerine devamla: ‘Malımı nasıl tasadduk edeyim?’ diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah şöyle cevap verdi: ‘Sen henüz sağ iken tasadduk et (çünkü verdiğin kalır) baki bırakmayı düşün, fakirlikten kork. Canın boğazına gelip malımı falana falana verin ki hoşlanmasan da onların olacaktır diyeceğin güne kadar bunu ihmal etme!’

1211. Abdullah b. Halîfe'nin rivâyet ettiğine göre Ömer'in (ra) bir defasında ayakkabısının bağı kopmuş, o da [İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn] dedikten

sonra: “Seni üzen her şey bir musibettir” demiştir.

1212. Yahyâ b. Amr, babasından Ebû'l-Cevzâ'nın '(O gün mal ve evlat fayda vermez) sadece sâlim bir kalp fayda verir' âyetindeki 'sâlim kalb'i 'Lâ ilâhe illallâh' olarak tefsir ettiğini, nakletmiştir.

1213. Ebû'l-Ahvas'ın Mansûr'dan aldığı habere göre Mücâhid, '... Tebettel ileyhi tebtülen' âyetini “İhlas ile Allah'a yönel” diye tefsir etmiştir.

1214. Eyyûb, Hasan Basrî'nin şöyle dediğini işittiğini söyler: “Bir adamın dünya konusunda tartıştığını görürsen onunla âhret konusunu tartışmaya başla.”

1215. Âsım el-Ahvel, der ki: “İbn Sîrîn'in dilinden düşürmediği söz: 'Subhânallâhilazîm, Subhânallâhi ve bihamdihî' (Büyük olan Allah her şeyden münezzehtir. O'nu hamd ile tesbih edirim.)' ifadeleri idi.”

1216. Aclân'ın naklettiğine göre, Abdullah b. Ömer meclisinde bulunanlara: “Bir saat dünya, bir saat te âhret için olsun, ikisinin arasında da, 'Allahım bizi affet' deyin” demiştir.

1217. Amr b. Kays der ki: “[Resûlullah'ın ashâbı] çocuklarına bir şeyler vermekten hoşlanmazlardı. Zira verdikleri şeyleri dışarı çıkarır da fakirler ve yetimler onları görür ve kendi çocuklarına alamadıkları için üzülebilirler [diye düşünürlerdi].”

1218. Ebû İmran el-Cevnî, Nevf el-Bekâlî'den şöyle bir kıssa anlatır: “Bir kâfir ile bir mü'min beraber balık avına çıkarlar. Kâfir kendi putlarını anarak ağını atar ve ağı dolu çıkar, mü'min de Allah'ın adını zikrederek ağını bırakır fakat hiç birşey çıkmaz. Güneş batana kadar bu hal üzere devam ederler. Sonunda mü'min bir tek balık avlar, onu da eline aldığı anda kayarak suya düşer. Mü'min eli boş evine dönerken kâfir bir gemi dolusu balıkla döner. Bunun üzerine mü'minin meleği üzülenek: 'Ey Rabbim! Senin mü'min kulun Seni çağırıyor ve eli boş döndü. Kâfir ise gemisini doldurdu. Bu nasıl olur?' diye sordu. Allah Teâlâ, meleği çağırarak ona mü'min'in cennetteki makamını gösterdi ve: 'Mü'min kulum madem buraya gelecektir ona yapılan musibetler zarar vermez' dedi. Daha sonra kâfirin de cehennemdeki yerini göstererek: 'Dünyada edindiği menfaatler onu buradan kurtarır mı?' dedi. Melek: 'Hayır, ey Rabbim!' dedi.”

1219. Abdullah b. Şumayt der ki: “Babamın şöyle dediğini işittim: 'Sizden biriniz azmeder, Kur'ân okur ve ilim tahsil eder. Ne zaman ki âlim olur, dünyaya

sarılır ve onu başına tac yapar, zayıf kadınlar, câhil araplar ve ümmîler ona bakar ve derler ki: ‘Bu adam bizden daha bilgili, Allah’ı da bizden iyi bilir, eğer bu işte bir hayır görmeseydi, dünyalık biriktirmezdi.’ Sonra bunlar da ona bakarak dünyalık biriktirmekle meşgul olurlar.’ Babam sözlerine devamla: ‘İşte bunların misâli Allah Teâlâ’nın ‘...bilgisizce saptırdıkları kimselerin de günahlarını yüklenirler..’” âyetinde geçenlerin misâli gibidir.’”

1220. Şakîk, Abdullah [b. Ömer’in] ‘Allah’ın zikri daha büyüktür âyetini şöyle tefsir ettiğini nakleder: “Yâni Allah’ın kulunu anması, kulun Allah’ı anmasından daha büyüktür.”

1221. Hâlid b. Me‘dân, Ebu‘d-Derdâ’nın (ra) şöyle dediğini nakleder: “Ya ellerinizi kaldırır, Allah’a yalvarırsınız yahut doğru yoldan saparsınız.”

1222. Rivâyet edildiğine göre Ebu‘d-Derdâ bir kadının gözlerine süs için birşeyler sürdüğünü görür ona: “Şunu sürmeseydin, senin için daha hayırlı olurdu” der.

1223. Ebu’s-Selîl der ki: “Sıla b. Eşyem’e: ‘Kişi anne ve babasının yanına girerken de izin istemeli midir?’ dedim.” O da: “Evet” dedi.

1224. Hafsa, Sıla b. Eşyem’in hanımı Mu‘âze’nin kendisine şöyle dediğini nakleder: “[Daha önce geçen, Sıla’ya Allah katından verilen hurma dolusu] mendil Sıla’nın ölümüne kadar yanımızdaydı. O ölünce mendil kayboldu.”

ÂMİR B. ABD-İ KAYS’IN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1225. Mâlik’in bildirdiğine göre: Âmir b. Abd-i Kays’ın kızı kendisine: “Babacığım bakıyorum herkes uyuyor, sen ise hiç uyumuyorsun” demiş. O da şöyle cevap vermiştir: “Kızım, cehennem korkusu, babanın yatmasına izin vermiyor.”

1226. Havşeb’in Hasan’dan rivâyet ettiğine göre Âmir b. Abd-i Kays şöyle demiştir: “Benim için sizin miskinizi koklamak ile hayvan pisliği koklamak, bir kadın görmek ile duvar görmek arasında fark yoktur. [Yani o derece dünyanızdan

el etek çektim.]”

1227. Yukarıda geçen aynı isnada göre Hz. Muâviye [vâlisi] Abdullah b. Âmir’e şöyle bir haber gönderir ve der ki: “Âmir b. Abd-i Kays’a iyi bak, katına girmek istediği zaman kolaylık göster ve ona ikramda bulun. Dilediği bir kadınla evlenmesini emret ve mihrini de Beytu’l mâl’den ver.” Vâli, kendisine haber göndererek Emîru’l-mü’minîn’in kendisine yaptığı bu tevcihâtı bildirir. “Katına girmek için izinde kolaylık göster” emrine karşı Âmir günlerdir izin istediği halde kendisine izin verilmeyen birisini kasederek “Filan buna benden daha muhtaçtır” der. Evlendirme emrine karşı da: “Benim zâten evlenmek istediğim birisi var” der. Kim olduğu sorulunca da “Bir parça ekmek ve hurmaya râzı olacak birisi” diye karşılık verir. Sonra meclisinde oturanlara yönelerek: “Sizin kalbinizde hanımınıza ayırdığınız bir köşe yok mu?” diye sorar. Onlar: “Evet var” derler. Tekrar onlara: “Sizin kalbinizde çocuklara ayırdığınız bir şu‘be yok mu?” diye sorar. Onlar yine: “Evet var” diye karşılık verirler. Bunun üzerine şöyle der: “Nefsim elinde olan Allah’a andolsun ki, organlarımın balta ile parçalanması benim için öyle olmamdan daha iyidir. Allah’a yemin ederim ki, ben kalbimde sadece bir gâye güdeceğim [ki o da onu Allah’a tahsis etmektir.]” Hasan Basrî: “Âmir gerçekten de öyle yaptı”der.

1228. Sa‘îd er-Rib‘î, Âmir b. Abd-i Kays’ın şöyle dediğini haber verir: “Şâyet ben dünyada sağ iken cehennemlik olacağım. Bana yakînî olarak bildirilse ve nefsimin helak olmaktan kurtulamayacağı haber verilse, ben yine öyle ibâdet eder, öyle çalışırım ki, çalışmama rağmen nefsimin helakı kendisine bir mâzaret olur.”

1229. Katâde, Âmir b. Abd-i Kays’ın ölümden önce şöyle dediğini nakleder: “Ben kışın gece kıyamından ve yazın susuzluğundan [yâni oruçtan] başka bir şeyi özlemiyorum”

1230. Alâ b. Sâlim der ki: “Âmir b. Abd-i Kays ile beraber dört ay kalan birisi bana şöyle anlattı: ‘Ondan ayrılana kadar gece ve gündüz yattığını görmedim. İki tane ekmeği olurdu üzerine biraz yağ sürer birisi ile sahur, diğeri ile iftar ederdi. Sabah olunca bize Kur’ân öğretirdi, öğle namazı gelince ikindiye kadar namaz kılardı. Sonra tekrar akşama kadar bize Kur’ân öğretirdi. Akşam namazını kılar ve geceyi kıyamla geçirirdi.’”

1231. Muhammed (b. Sîrîn) der ki: “Abdullah b. Âmir’in [Basra vâlisi] yanında Âmir b. Abd-i Kays’ın et yemediği, yağ yemediği, kadınlara

yaklaşmadığı, derisini başkasının derisine dokundurmadığı, mescidlere yaklaşmadığı ve kendisinin Hz. İbrahim'den üstün olduğunu iddia ettiği anlatılıyordu. Derken meclise Ma'kil b. Yesâr girdi. Ma'kil Âmir b. Abd-i Kays'ın dostu idi. Abdullah b. Âmir, Mâ'kil, b. Yesâr'a: 'Görüyor musun senin arkadaşın hakkında ne diyorlar?' der ve hakkında söylenenleri aktarır. Ma'kil hiç bir kelime konuşmadan çıkar ve bineğine binerek doğru Âmir b. Abd-i Kays'ın yanına gider ve kendisi hakkında söylenenleri anlatır. Bunun üzerine Âmir, ellerini cübbesinin altından çıkarıp birleştirerek şöyle der: 'Et yemiyor, iddiaları şunun içindir: Kendileri İslâm fıkhına göre nasıl hayvan kesileceğini bilmeyenlerden et alıyorlar. Ben ise gönlüm et istediği zaman koyunu alıp ellerimle kesiyorum. Yağ yemiyor iddiaları da şunun içindir: Ben sâdece araplardan gelen yağı yiyiyorum, acemlerden geleni yemiyorum, çünkü ne karıştırdıklarını bilmiyorum. Kadınlara yaklaşmıyor, iddialarına gelince: Ben gerçekten evlenme arzusunu kendimde göremiyorum, hem evlenecek maddi imkânım da yok, ben müslüman bir kadını nasıl aldatabilirim? Onlar mescidlere yaklaşmıyor demişler işte ben mescidimdeyim, Cuma günü gelince gidip müslümanlarla beraber kılıyor ve geri mescidime dönüyorum. Kendisinin İbrahim'den üstün olduğunu iddia ediyor, sözlerine gelince hiç kimsenin böyle bir şey diyebileceğini tahmin etmiyorum.'"

1232. Sabbah b. Ebû Ubeyde el-Anberî bir şeyhin kendisine şunu naklettiğini bildirir: "Bir sefer esnâsında Âmir b. Abd-i Kays ile beraber bulundum. Mola verilince azığından birşeyler atıştırdı, sonra تنها bir koruluğa çekilerek namaza durdu. Ben de arkasında bir yerde durdum. Gecenin sonuna doğru şöyle dedi: 'Allahım! Senden üç şey istedim ikisini verdin birisini vermedin. Allahım! Bana onu da ver ki, Sana istediğim gibi ibâdet edebileyim.' Gün ağarınca döndü ve beni gördü. Bana: 'Gece boyunca burda beni mi gözetliyordun?' diye sordu. Sonra bana yöneldi ve dilini ısırды. Ben ona: 'Sen vefat edinceye kadar kimseye anlatmam' dedim. Bunun üzerine dedi ki: 'Allah'tan kalbimden kadın sevgisini almasını istedim. Andolsun ki, şimdi bir kadın ile bir duvarı görmek benim için aynıdır. [İkincisi:] Ondan başka hiç bir şeyden korkmamayı istedim. [Onu da verdi.] Üçüncüsü de: Ben gece gündüz ona ibadet edebilmek için benden uykuyu almasını istedim onu vermedi.'"

1233. Âmir'in kardeşinin oğlu Seleme b. Âdem'in bildirdiğine göre Âmir'in kardeşinin kızı bir gün sütlü bir yemek yaparak iftar etmesi için Âmir'e götürür. O esnada bir dilenci: "Bir aç doyuracak kimse yok mu?" diyerek kendisine geldi. Bunun üzerine o: " Ey kardeşimin kızı! Bu benimdir ve dilediğimi yapabilirim değil mi?" dedi. Hanım: "Evet" karşılığını verdi. Âmir yemeği tuttu

dilenciye verdi. Hanımın bundan alındığını görünce de: “Bana bir parça hurma getir” dedi. Hurmayı yiyip üzerine de su içince şöyle dedi: “Ey kardeşimin kızı bu karın, bir kaptır; ne ile doldurursan dolar. İleriki hayat için hazırladıkların sana kalır.”

1234. Nasr b. Hassan el-Anberî der ki: “Şam’a gitmişim. Âmir’i sordum, ihtiyar bir kadına uğradığını söylediler. İhtiyar kadına vardım ve nerede olduğunu sordum. ‘Şu dağın eteğinde gecesini ve gündüzünü ibâdetle geçiriyor, eğer ona ihtiyacın varsa iftar vaktinde git’ dedi. Ona gittim selam verdim. Selamımı aldı, bana bâzı şeyler sordu. Kendi ehlinden ve aşiretinden hiç bir şey sormadı. Ayrıca bana yemeğinden de ikram etmedi. Kendisine: ‘Sana ne oluyor, ey Âmir? Seni bir tuhaf gördüm’ dedim. ‘Neden?’ diye sordu. Dedim ki: ‘Uzun zamandır ehlinden ve aşiretinden uzaksın, kim öldü, kim kaldı onları sormuyorsun da başka şeyler soruyorsun ayrıca yemeğine de beni dâvet etmedin.’ Bunun üzerine şöyle dedi: ‘Seni sâlih bir insan olarak biliyorum başka ne sorabilirim? Aşiretimden ne sorayım, ölen ölmüştür kalan da ölecektir. Yemek meselesine gelince biliyorum ki, sen kralların yediğini yersin, benim yemeğim sana dokunur, hem ihtiyacının olduğunu da sanmıyorum.’”

1235. Mâlik b. Miğvel, Ebû Sahra’nın şöyle dediğini rivâyet eder: “Âmir b. Abd-i Kays’a: ‘Bu evin ve bu elbiselerin senin soyuna sopuna ve şerefine uygun mudur?’ diye soruldu. ‘Allah’ın bana verdikleri gözüm üstüne’ diye cevap verdi.”

1236. Hişam’ın, Hasan’dan rivâyet ettiğine göre, bir gün Âmir bir mescide girer ve insanların hayatlarını kazanmak için karşılaştıkları güçlüklerden söz ettiklerini duyar. Bunun üzerine Âmir: “Sizin bu haliniz Allah’a andolsun ki beni doğruluyor. Gücüm yettiği kadar ben bir tek gâye edineceğim.” dedi. Hasan der ki: “O, bunu gerçekleştirdi.”

1237. İshak el-Basrî, Anbese’den naklen der ki: “Abdullah b. Âmir, Basra’ya vâli olunca dedi ki: ‘Ey Basra halkı! Bana kur-râlardan beş âlimin adını yazın ki, onlarla iştişâre edeyim, sırlarımı onlara açıklayayım ve Allah’ın bana verdiği görevimde onlardan yardım isteyeyim’ Ona Ziyâd b. Matar el-Adevî’nin ismi yazıldı. Bu zat o derece belalara maruz kalmıştı ki, gözlerini kaybetmişti. Benî Rakkâş kabilesinden Gazvân’ın adını yazdılar. Bu zat da Allah makamını gösterinceye kadar gülmemeye yemin etmişti ve Hasan’ın naklettiğine göre ölünceye kadar gülmemiştir. Gata-fân kabilesinden Câbir b. Eşter’in ismini yazdılar bazı râviler ise bu zata Eşter b. Câbir demişlerdir bunlardan başka Âmir

b. Abd-i Kays ile Nu'mân b. Şevvâl el-Abdî'nin isimleri yazıldı.

Bu âlimler vâlinin emriyle huzuruna girdiklerinde vâli onlara: “Bakın siz kurrâsınız sizin için ikişerbin lira maaş bağlanmasını emrettim” der. Topluluğun en yaşlısı olan Nu'mân b. Şevvâl topluluk adına ona cevap verir ve der ki: “Ey Emir, bu maaşı bütün Basralılara mı yoksa sadece bize mi tahsis ediyorsun?” Vâli: “Hayır, sâdece sizedir, zîra bütün Basralılara bu yetmez” cevabını verir. Nu'mân b. Şevvâl sözlerine devamla: “Eğer bu sadaka ise bil ki karınlarımıza girmez, yok eğer ücret ise işçi çalıştığının karşılığını alır, oysa biz sadece Allah için çalışıyoruz. Bizim senin parana ihtiyacımız yoktur” der. Vâli ona: “Sen dil uzatıyorsun, katımdan çık!” der. Nu'mân b. Şevvâl ise: “Ben emirlerin ziyaretçisi değilim” karşılığını verir.

Sonra vâli, Âmir b. Abd-i Kays'a dönerek: “Ben sana iki bin dirhem maaş bağladım” der. Amir de ona: “Câmilerde çocuk okutanlara bak, onlar benden daha muhtaçtır” diye karşılık verir. Vâli ona: “Ben kapıcı bulundurmayacağım [yâni dilediğiniz zaman huzuruma girebilirsiniz]” deyince Âmir: “Öyleyse Sa'îd b. Ebû Karha'ya söyle o, emirlerle beraber olmaya bayılır” der. Vâli ona: “Sen hiç evlenmemişsin, Basra'da hangi kadını istiyorsan söyle, seni evlendireyim” der. Bunun üzerine de Âmir b. Abd-i Kays: “Ey Emir, bir adam evlenince hanımı ve çocukları kalbini meşgul etmez mi?” diye sorar. Vâli, “Evet” deyince Âmir: “Öyleyse buna gerek yok, çünkü ben kalbimde sâdece bir şeye yer vereceğim tâki Ona mülâki oluncaya kadar.”

1238. Umâre b. Abdullah el-Anberî ve oğlu ile Sâbit Ebû'l-Fadl, Âmir b. Abd-i Kays'ın kendi mescidinin dışındaki mescidlerde nâfile kıldığını göremediklerini rivâyet ederler. Ayrıca mescide en son girip ilk çıkan birisi olduğunu haber verirler.

1239. Abdu'l-A'lâ b. Hişâm'ın Hasan'dan naklen bildirdiğine göre Âmir b. Abd-i Kays, onları namazda yaptıkları hatâları anlatırken duymuş ve “Gerçekten bunları yapıyor musunuz?” diye sormuş. “Evet” cevabını alınca da şöyle demiştir: “Allah'a andolsun ki her tarafımın doğranması, namazda bu duruma düşmekten daha iyidir.”

1240. Ebu'l-Alâ bir adamın şöyle dediğini nakleder: “Bir adam Âmir b. Abd-i Kays'a: ‘Benim için Allah'tan istiğfar dile’ der ve bunu üç defa tekrarlar. Bunun üzerine Âmir ona: ‘Sen kendi nefsinden bile âciz birisinden istiyorsun. Allah'a itaat et, sonra Ondan iste sana icâbet edecektir’ der.”

1241. Yezid b. Abdullah der ki: “Biz Âmir b. Abdullah’a gider, onu mescidinde namaz kılariken görürdük. Bizi görünce namazını keser, bize yönelirdi ve: ‘Ne istiyorsunuz?’ derdi. Namaz kılariken görünmekten hoşlanmazdı.”

1242. Hişâm, Hasan’dan Âmir b. Abd-i Kays’ın şöyle dediğini rivâyet eder: “İnsanların dört şey için yaşadıklarını görüyorum. Kadın, yemek, giyim ve uyku. Elbise[nin güzel oluşu] beni pek ilgilendirmiyor, avret mahallimi örtün yeter. Kadınlar konusunda bir duvarı görmek ile bir kadını görmek arasında bir fark görmüyorum. [Yâni o derece etkilenmiyorum.] Uyku ile yemeğe gelince bu ikisi bana galebe çaldı, fakat Allah’a andolsun ki, ben bunlardan da kurtulmaya çalışacağım.” Hasan Basrî der ki: “Ölünceye kadar bu ikisi ile de mücadele etti.”

1243. Yunus b. Ubeyd’in Hasan’dan rivâyet ettiğine göre Âmir, sabah namazını kılınca bir köşeye çekilir güneş doğuncaya kadar ders verirdi. Sonra kalkar günün ortalarına kadar namaz kılar. Kaylûle vaktinde evine gider biraz yatarak dinlenirdi. Sonra tekrar mescide döner öğle namazını kılar ve ikinci vaktine kadar ibâdete devam ederdi. İkinci namazını kıldıktan sonra tekrar bir köşeye çekilir namaz kılar. Yatsıyı kıldıktan sonra evine gider günlük iki ekmeğinden birisini yer ve biraz daha yaslanarak dinlenirdi. Sonra tekrar üzerine biraz da su içer ve mescide dönerdi. Halef der ki: “Bazı arkadaşlarımla anlattıklarına göre Mansûr b.

Zâzân da aynı şekilde bunları yapar ve bunlardan fazla olarak bütün gece boyu yatmaz ve sarığı ıslanıp kadar da ağlardı.”

1244. Ebû'l-Alâ'nın Âmir'in kardeşinin oğlundan aldığı habere göre Âmir b. Abd-i Kays, azığını yanında buldururdu. Bir fakir istediği takdirde hemen ona verirdi. Evine geldiği vakit te hiç eksilmemiş görür ve onlara verirdi.

1245. İbn Avn, Muhammed'den naklen der ki: “Ebû Mûsâ el-Eş'arî bir gün Âmir b. Abd-i Kays'a yazdığı mektupta şöyle dedi: ‘Abdullah'tan Abd-i Kays diye bilinen Âmir b. Abdullah'a... Ben seni bir hal üzere bıraktım. Yalnız duydum ki değişmişsin. Eğer bıraktığım hal üzere isen Allah'tan kork ve devam et. Şayet bu halin değişmişse Allah'tan kork ve tekrar eski haline dön.’”

1246. Eşa's, Hasan'dan şunu rivâyet eder: “Âmîr b. Abd-i Kays'ı Şam'a gönderiyordu. Yolda: ‘Beni binekli olarak gönderen Allah'a hamdolsun’ diyordu.”

1247. Sâbit'in bildirdiğine göre Âmir b. Abd-i Kays, amcasının iki oğluna şöyle demiştir: “İşlerinizi Allah’a havâle edin ki rahat olasınız.”

Abdullah babası Âmir'in şöyle dediğini işittiğini nakleder: “Allahım herkes gelip gidip her türlü ihtiyacını Senden ister, benim bir tek ihtiyacım var, o da affedilmektir.”

1248. Damre b. Şevzeb'ten [Iraktan Şam'a gittikten sonra] Âmir'in şöyle dediği nakledilir: “Irak'tan ayrıldığım için sadece iki şeye üzülüyorum, biri kavurucu sıcaklarda tuttuğum oruç, biri de hadis arayan insanların meclisleri.”

1249. el-İclî, Cârîye b. Kudâme'den naklen der ki: “Şam'a gittim Âmir b. Abd'a vardım. Onu mescidin bir köşesinde oturuyor buldum. Yanında oturdum. Başka tanımadığım biri de vardı. Ben, Âmir'e Ka'b'ı görmek istediğimi söyledim. ‘Neden?’ dedi. Ben de: ‘Onun, her kim bu mescide yâni Beytu'l-Makdis'e namaz kılmaya gelirse annesinden doğduğu gün gibi günahsız olarak evine döneceğini söylediğini duydum da onun için’ dedim. Yanında oturanı göstererek, ‘İşte Ka'b’ dedi. Bunun üzerine Ka'b şöyle dedi: ‘Ne öyle ne de böyle, mesele bildiğin gibi değil, bir tek umre iki defa Beytu'l Makdis'e gelmekten evlâdır. Bir hac da iki umreden efdaldır. Bir kul gece kalkar güzel bir şekilde abdest alır sonra iki rekât namaz kılar ve Allah'tan istiğfar dilerse Allah da onu affeder’ dedi.”

1250. Hemmâm, Katâde'nin şöyle dediğini nakleder: “Kış mevsimi gelince kısa günlerinde oruç, uzun gecelerinde de namaz imkanı doğduğu için melekler mü'minler adına sevinirler. İşittiğimize göre Âmir b. Abd-i Kays ölüm döşeginde yatarken ağlamıştır. Kendisine: ‘Neden ağlıyorsun?’ diye sorduklarında şöyle cevap vermiştir: ‘Ben ölümden korktuğum ya da dünyayı terkedeceğim için ağlamıyorum. Ben yazın sıcak günlerde oruç, kışın uzun gecelerinde de artık namaz kılamıyacağım için ağlıyorum’ demiştir.”

1251. Ukbe b. Fadâle, Miskîn el-Hicrî'den naklen der ki: “Âmir, meyve bahçelerine uğrayınca: ‘Benim için tükenmiş ve yasaklamıştır’ derdi.”

1252. Harb, Hasan'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: “Âmir'in mescidde bir meclisi vardı, sonra terketti. Biz hevâsına düşkün bazı insanlardan dolayı terkettiğini zannettik ve kendisine giderek neden meclisini terkettiğini sorduk. Bize: ‘Terkettim, çünkü orada lüzumsuz yere bağırıp çağırınlar var ve karışık bir meclis’ dedi. Biz zannımızın doğru olduğunu anladık ve: ‘Onlar hakkında ne

dersin?’ dedik. Bize: ‘Ne diyebilirim ki? Ben Rasûlullah’ın (sav) ashabından bir guruba ulaştım ve sohbetlerinde bulundum, onlar bize: ‘Kıyamet günü en güzel imana sahip olanlar dünyada iken kendilerini çokça hesaba çekenlerdir. Kıyamet günü en çok sevinecekler dünyada iken en çok üzülenlerdir. Kıyamet günü en çok gülecekler dünyada iken çok ağlayanlardır’ dediler. Ayrıca onlar bize şunları da anlattılar: ‘Allah bazı farzlar, sünnetler ve hadler koymuştur. Her kim bu farzlara, sünnetlere ve hadlere riâyat ederse hesapsız olarak cennete gidecektir. Her kim farzlarını ve sünnetlerini yerine getirir fakat hududa riâyat etmez fakat sonra tevbe ederse tekrar çiğner tekrar tevbe ederse büyük bir sarsıntı geçirir ve zorluklarla karşılaştıktan sonra Allah cennetine girdirir. Her kim de farzlarını ve sünnetlerini yerine getirir de hududunu çiğner ve bunda ısrar ederek ölürse müslüman olarak ölür, fakat Allah dilerse affeder dilerse azabeder.’”

1253. Ebû Zekeriyâ’nın bazı şeyhlerden rivâyet ettiğine göre: “Âmir’in bir amca kızı vardı. Adı Abde olan bu hanım kendi elleriyle ona çorba yapar getirirdi. Fakat Âmir onu alarak mahallenin yetimlerini çağırır onlara verirdi. Hanım kendisine: ‘Bunu senin için yapmıştım’ dediğinde: ‘Sen benim faydalanmam için yapmamış mıydın? Öyleyse ben de böyle faydalandım’ derdi. Sonra kendisine: ‘Ey Ubeyde! Dünya seni Kur’ân’dan ayırmasın, zira her kimi dünya Kur’ân’dan ayırırsa nefsi dünyaya düşkün olur’ derdi.”

1254. Saîd b. Âmir der ki: “Âmir’e, ‘Basra’ya gitmek ister misin?’ diye soruldu. O da şöyle dedi: ‘Andolsun ki, o sevdiğim bir beldedir zira oraya hicret ettim ve Kur’ân’ı da orda öğrendim. Fakat bu boş bir yolculuk olur. Ben Irak’ın sadece sıcak günlerinde orucunu ve başta Esved b. Külsûm olmak üzere oradaki dostlarımı özledim.’”

1255. Abdullah b. Ayyâş bir şeyhinden Âmir b. Abd-i Kays’ın Basra’dan Şam’a sürülmesinin sebebini şöyle anlatır: “Âmir bir gün bir zimmîyi döven bir görevliye rastlar, görevli sultanın avanesindedir. Zimmî ise imdat dilemektir. Âmir, zimmîye yönelerek; ‘Sen cizyeni verdin mi?’ diye sorar. Zimmî: ‘Evet’ cevabını verir. Bu sefer görevliye dönerek: ‘Bundan ne istiyorsun?’ der. Görevli: ‘Sultanın evini süpürüp temizlemesini istiyorum’ karşılığını verir. Tekrar zimmîye dönerek, neden bunu yapmadığını sorar. Zimmî;

‘Beni sanatımdan alıkoyacağı için’ der. Âmir görevliye dönerek: ‘Onu bırak’ der. Görevli: ‘Hayır, bırakmayacağım’ karşılığını verir. Âmir tekrar: ‘Bırak diyorum’ der. Görevli: ‘Hayır’ cevabını verir. Bunun üzerine görevliye: ‘Ben sağken Hz. Muhammed’in (sav) zımmet ahdini bozamazsınız’ der ve zimmîyi

elinden kurtarır. Mesele ilerleyerek sürgüne sebep olur. Basra emiri bu hadiseden sonra evine gelir kendi abası üzerinde uzanmış olduğu halde girmesine izin verir. Emir ona elindeki mektubu göstererek: ‘Bu mü’minlerin emirinden yani Hz. Muâviye’den gelen bir mektuptur. Senin et yemediğin, kadınlarla evlenmediğin, yağ yemediğin ve devlet adamlarına dil uzattığın belirtiliyor’ der. Bunun üzerine Âmir şöyle cevap verir: ‘Eti şunun için yemiyorum: Münafık bir kasap gördüm, ben Allah’ın isminin anılmadığı halde kesilen eti yemem. Et istediğim zaman bir koyun alıp kendim kesiyor ve yiyorum. Yağı da şunun için yemiyorum: Koyunu kesiyorlar, yağı ile beraber yüzüyorlar ölü eti gibi oluyor. Ben sadece bizim çöllerden gelen yağı yiyorum. Devlet adamlarına dil uzatmama gelince; bundan Allah’a sığınırım. Ben imamlara dil uzatmam. Kadınlarla evlenmemem de şu sebeptir: Sen daha doğmadan önce ben kendimi Allah’a adadım onun için evlenmiyorum.’ Bunun üzerine emir: ‘Allah, müslümanlar arasında senin sayını çoğaltmasın’ der. Âmir de ona: ‘Allah senin gibilerinin sayısını çoğaltırsa müslümanların çekecekleri var demektir’ der.”

1256. Ca’fer b. Süleymân bazı şeyhlerinden naklen Âmir b. Abd-i Kays’ın, “Ben Irak’ı dört hasletinden dolayı özlüyorum: Müezzinlerin davetine icabeti, sıcak günlerinde orucunu, dostlarım orada olduğu için, bir de vatanım olduğu için” dediğini rivâyet eder.

1257. Mâlik b. Dînâr der ki: “Âmir b. Abd-i Kays’ı tanıyanlar bana şunu anlattılar: ‘Birgün zeytinyağı istedi ve bir eline döktü ve diğerine sürdü. Sonra, ‘Tûr-i Sînâ’dan çıkan (meyvası) yağlı olarak biten, yiyenlerin (yağına ekmek) batıracakları...’ bir ağaçtır, diyerek başını ve sakalını yağladı.”

1258. Mâlik b. Dînâr birisinden naklen der ki: “Âmir b. Abd-i Kays bir zimmîye zulmedildiğini görür, üzerindeki kaftanını yere fırlatarak: ‘Ben sağken Allah’ın zimmetine hakaret edildiğini görmiyeyim’ der ve onu kurtarır.”

1259. Sa’îd el-Cerîrî der ki: “Âmir, Basra’dan sürüldüğünde dostları onu uğurluyorlardı. Şehrin çıkışına geldiğinde: ‘Siz emin olun, ben dua ediyorum’ der. Dostları: ‘Biz bunu senden duymak isteriz’ dediklerinde de şöyle der: ‘Allahım, bana bu iftiraları atarak vatanımdan çıkaranlara, beni dostlarımdan ayıranlara bolca mal ve çocuk ver. Cesetlerini sıhhatli, ömürlerini de uzun kıl!’”

1260. Ebû Muâviye, Âmir’in kabilesinden bir adamdan naklen, Âmir’in Belanber kabilesinden bir kadına şöyle dediğini bildirir: “Kendini Kur’an’a ver. Her kim kendini Kur’an’a vermezse nefsi dünyaya bağlanır.”

1261. Mahled b. Huseyn'in Hişâm'dan naklettiğine göre Âmir'in evinde beraber kaldığı çok ihtiyar bir azadlı cariyesi vardı. Ve bu ihtiyar hanım bir defasında şöyle demiştir: “Âmir benim dışımda hiçkimseyle beraber kalmadı. Sadece bir gün bir topluluk yanına girdi ve onunla konuştular, ne dediklerini duymadım sadece Âmir'in onlara şöyle dediğini işittim: ‘Size Allah için hatırlatıyorum, Allah için Kur’ân ehlini ayıplamaktan sakınınız.’”

1262. Hişâm'ın bildirdiğine göre Cârîye b. Kudâme birgün Âmir'e gelir ve onu namaz kılariken görür. İzin ister, içeriye girer. İçeride bir su kırbaşı ile namaz kılariken üstüne attığı abasından başka birşey bulamaz. Namazını bitirince Âmir'e: “Sen dünyadan sadece bunlara mı râzı oldun? Ne de az” der. Âmir de ona şöyle karşılık verir: “Allah'a andolsun ki sen ve arkadaşların bunlardan daha azına razı oldunuz” der ve sonra namazına devam eder.

MÂLİK B. ABDULLAH EL-HAS‘AMÎ'NİN

(R.A.) ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1263. Hasan b. Abdülaziz der ki: “Damre b. Rebîa bize yazdığı bir mektubunda Mâlik b. Abdullahın tuttuğu oruçlarını saydığını ve toplam altmış yıl tuttuğunu yazdı.”

1264. Yine Damre, İbrahim b. Abdullah el-Kettânî'nin kendisine şöyle bir haber ulaştırdığını nakleder: “Ağlamak on parçaya ayrılır, dokuzu riya birisi Allah içindir. Bir yılda bir defa Allah için ağlayabilirsen o bile çoktur.”

1265. Sâlih b. Hâlid der ki: “Bir hayır işlemek istiyorsan, insanları inek mesabesine indir (onlara yumuşak davran) fakat asla onları hakir görme.”

1266. Damre b. Rebî'a, Recâ b. Hayve'nin şöyle dediğini rivâyet eder: “Hilim, akıldan üstündür. Zira Allah, hilim ile isimlendirilmiş fakat akılla isimlendirilmemiştir.”

Abdullah b. Abdulmelik dedi ki: “Biz babamla beraber yolculuk esnâsında yürürken (ilerideki bir ağacı göstererek) ‘Haydi, şu ağaca varıncaya kadar tesbîh ediniz’ derdi, biz de (işaret ettiği) o ağaca varıncaya kadar tesbîh ederdik. Sonra yolumuza bir başka ağaç çıkınca yine: ‘Şu ağaca varıncaya kadar tesbîh ediniz’

derdi; biz de tesbîh ederdik. Babam bunu bize hep yapardı.”

1267. Abdullah b. Şumayt babasının şöyle dediğini rivâyet eder: “Her kim fıska rızâ gösterirse fısk ehlindedir. Her kim de Allah’a isyan etmeye rızâ gösterirse hiçbir ameli makbul olmaz. Mü’minin en büyük malı dinidir. Nereye giderse beraberdir. Yolculuğa çıkınca kendisinden geri kalmaz. Başkaları onu kendisinden alamaz.”

1268. Ebû'l-Mütevekkil en-Nâcî, Ebû Sa‘îd el-Hudrî’nin şöyle dediğini rivâyet eder: Resûlullah (sav) gece kalkınca ellerini tekbir getirerek kaldırır ve şöyle derdi: ‘Subhânekallahümme ve bi-hamdike ve tebâreke ismuke ve Teâlâ cedduke ve lâ ilâhe gayruke’ (yani ‘Allahım Seni tesbih eder, Sana hamd ederim ismin mübarek şanın yücedir. Senden başka ilah yoktur) Sonra üç defa tekbir getirir üç defa Lâ ilâhe illallâh der ve ‘Eûzu billâhi’s-semûi‘l alîmi mine’ş-şeytâni’r-racîm min hemzihî ve nefesihî ve nefhihî (yani herşeyi bilen ve işiten Allah melûn şeytanın şerrinden, vesvesesinden Sana sığınırım) diyerek bitirirdi.”

1269. Hâlid b. Ma‘dân, Yezid b. Meysere’nin şöyle dediğini nakleder: “Mü’minin ateşinden kendini koru ki, seni yakmasın. Günde yedi belâ ile karşılaşırsa şâyet eli Allah’ın elinde ise (Allah’a teslim olmuş ise) dilediği zaman bu belaları ondan defeder.”

1270. İbn Şevzeb’in bildirdiğine göre Eyyûb, bir şey satın alırken eksik, birşeyi satarken de tam olarak verirdi.

1271. Râşid el-Cerîrî der ki: “Muâviye b. Kurre bir gün bize geldi ridâsını sererek üstüne yaslandı, sonra kalkıp selam verdi. Arkasından da şöyle dedi: ‘İşittiğime göre her kim bir mecliste oturur sonra kalkar onlara selam verir giderse kendisinden sonra yapılacak hayırlara müşterek olur.’”

1272. Mâlik, Sâlih b. Abdurrahman’ın şöyle dediğini bildirir: “Süleyman’ın vilayetinde Haccâc’ın hapsedtiği şahısları saydık, otuzüç bin kişi idi. Hiçbirisi asılmayı ya da kolunun kesilmesini haketmemişti, hepsi suçsuzdu.”

1273. el-Evzâî, Kâsım b. Muhaymara’nın şöyle dediğini nakleder: “Söndürünceye kadar ateşi tepelemek, batıncaya kadar mızrağa basmak, bir müslümanın mezarını çiğnemekten hayırlıdır.”

1274. Yahyâ b. Ebû Amr eş-Şeybânî, Recâ b. Hayve’nin ikinci namazını tehir etmek kanaatinde olup öğle ile ikinci arasında namaz kıldığını bildirir.

1275. Ali b. Ebû Hamle der ki: “Abdullah b. Abdulmelik beni sohbetine çağırıldı. Abdullah b. Ebû Zekeriya ile iştişâre ettim, bana: ‘Sen hürsün kendini köleleştirmek istiyorsun’ dedi.”

1276. Serî b. Yahyâ, Abdulaziz b. Ebû Ruvâd’ın şöyle dediğini rivâyet eder: “Hızır (as) ile İlyas (as) her yıl Ramazan aylarını Beytu’l-Makdis’te geçirirlerdi ve orada buluşurlardı.”

1277. Ebû Anân el-Lahmî, Süleyman b. Keysân’ın “Her kim bir farz namazı cemaatle Beytü’l-Makdis’te kılsa yirmibeş bin namaz kılmış olur. Tek başına kılsa bin rekât kılmış olur.”

1278. Serî b. Yahyâ, Abdulkerim b. Reşîd’in şöyle dediğini söyler: “Cennet ehli kapısından girerken birbirlerine buğzeder, kıskanırlar. Allah kalplerindeki kini alır ve kardeş olurlar.”

IV. BÖLÜM

TÂBİÛNDAN ZÜHD ÖRNEKLERİ

HERİM B. HAYYAN'IN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1279. Ca'fer, Matar el-Verrâk'tan naklen der ki: "Herim bir gün Resûlullah'ın (sav) ashabından Hamâme'nin yanında geceler. Herim'in anlattığına göre Hamâme geceyi sabaha kadar ağlayarak geçirir. Sabah olunca Herim ona: 'Ey Hamâme! Seni ağlatan nedir?' Hamâme: 'Sabahında kabirdeki herkesin dirileceği geceyi hatırladım da onun için ağladım' cevabını verir. Bir gün de Hamâme, Herim'in yanında geceler yine sabaha kadar ağlar. Sebebini sorunca yine: 'Sabahında bütün yıldızların döküleceği geceyi hatırladım da onun için' der. Bu iki zat arkadaş olup bazen beraber çarşıya çıkarlar ve çiçekçilere gider orada Allah'tan cennetini ister dua ederlerdi. Oradan da demircilere uğrar ve cehennemden halas için Allah'a yalvarır dua ederlerdi. Sonra ayrılır evlerine dönerlerdi."

1280. Hişâm, Hasan'dan rivâyet ederek Herim b. Hayyân'ın şöyle dediğini söyler: "Büyüklerinin emel sahibi, küçüklerinin şirret olduğu ve ömürlerinin kısa olduğu zamana ulaşmaktan Allah'a sığınırım."

1281. Avn b. Ebû Şeddâd bir adamdan, babasının şöyle dediğini aktarır: "Herim b. Hayyân öldüğünde bir yaz günüydü, bir bulut çıktı ve kabrin üstüne gelerek kabrini ve çevresini suladı, sonra gitti."

1282. Şeybân, Katâde'nin şöyle dediğini nakleder: "Herim b. Hayyân ölüm döşğinde yatarken kendisine: 'Bir vasiyetin var mı?' dediler. O da: 'Ne vasiyet edeceğim, sadece zırhımı satın ve borcumu ödeyin. Eğer yetmezse kölemi satın, bundan başka size Nahl sûresinin son âyetlerini tavsiye ederim. Âyetler şöyle: 'Sen hikmetle ve güzel öğütle, Rabbinin yoluna çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et. Rabbin, yolundan sapanları en iyi bilendir, hidayette olanları da en iyi bilendir. Eğer azap edecekseniz size yapılan azabın aynısıyla azabedin. Ama sabrederseniz Andolsun ki, o sabredenler için daha hayırlıdır.'"

1283. Hişâm, Hasan'ın Herim b. Hayyân'ın şöyle dediğini işittiğini nakleder:

“Ateş gibi kendisinden korkanların uyuduğu başka bir şey görmedim. Cennet gibi de tâlibinin uyuduğu başka birşey görmedim.”

1284. Ebû'l-Eşheb'in Hasan'dan rivâyet ettiğine göre Herim b. Hayyân bir savaşta komutandı. Bir adam bazı ihtiyaçlarını bahane ederek kendisinden izin istedi. O da izin verdi ve gitti. Uzun bir müddet kaldıktan sonra döndüğünde Herim ona: “Sen neredeydin?” diye sordu. O da: “Ben sizden izin istemiştim, siz de verdiniz” diye cevap verdi. Herim, adama öyle ağır konuştu ki, hiddetlendiğini gören meclisteki hiçkimse konuşmadı. O da ağzına geleni söylüyordu. Sonra birden meclistekilere yönelerek: ‘Siz ne kötü arkadaşsınız görüyorsunuz ki kardeşime her şeyi söylüyorum, hiçbiriniz beni bundan nehyetmiyorsunuz’ der ve “Ey Allahım! Kötü adamlar kötü zamana kalmış” diye de serzenişte bulundu.

1285. Hüseyin, Şeybân Tefsiri'nde Katâde'den şunu nakleder: “Herim b. Hayyân bize: ‘Her kul kalbi ile Allah’a yöneldiği zaman Allah da onun kalbine yönelir ve rahmeti ve sevgisini ona ilkâ eder.’”

1286. Muhammed b. Nâfi' der ki: “Herim b. Hayyân ile birlikte Horasan'dan yola çıktık, yolun bir yerinde sihirli gecenin güzelliğini bir beyit şiirle anlatmaya çalıştım. Herim kırbacını kaldırıp sırtıma vurdu. Oldukça da acımişti. Sonra bana: ‘Rahmanın dünya semâsına indiği, duâların müstecâb olduğu şu vakitten başka şiir okuyacak zaman bulamadın mı?’ dedi.”

1287. Ebû İmrân el-Cevnî, Herim b. Hayyân'ın şöyle dediğini nakleder: “Fâsık âlimden sakının. Hz. Ömer bu sözünü duyunca kendisine mektup yazarak: ‘Fasık âlim kimdir?’ diye sordu. Herim de gönderdiği yazıda: ‘Ey mü'minlerin emiri! Ben bu söz ile sadece hayır kasdettim. Bazı imamlar ilim sahibi olup fisk ile amel ediyorlar insanları da bu şekilde dalâlete götürüyorlar. İşte ben onları kasdettim der.’”

1288. Mâlik b. Dînâr der ki: “Kavmi Herim b. Hayyân'ı emir yapmak istedi. Bunun için kendisine geldiklerini haber alınca büyük bir ateş yaktı, kavmi gelince uzaktan kendisini selamladılar. Herim: ‘Merhaba ey kavmim, yaklaşın’ dedi. Kavmi: ‘Ateş gelmemizi engelliyor gelemiyoruz’ deyince: ‘Öyleyse siz beni bundan daha büyük olan cehennem ateşine neden atmak istiyorsunuz’ dedi. Kavmi de teklif yapmadan geri döndü.

1289. Ebû Kaz'a, Herim'in ölüm döşeginde Nahl sûresinin son âyetlerini

hararetle tavsiye ettiğini bildirir: “Sen hikmetle ve güzel öğütle Rabbinin yoluna davet et ve onlarla en güzel şekilde mücâdele et.”

1290. Katâde, Huleyd el-Umerî'nin şöyle dediğini nakleder: “[Cennette] çadır, içi boş yakuttur, yetmiş kapısı da incidendir.”

1291. Humeyd b. Hilâl'in anlattığına göre Herim b. Hayyân ile Abdullah b. Âmir beraber hacca gidiyorlardı. Karşılarına bir ot çıkar ve her ikisinin develeri de onu yemek için saldırırlar, nihâyet birisi tutar yer. Herim, İbn Âmir'e: ‘Sen hayvanların yediği şu ot yerine olmak ister misin?’ diye sorar. İbn Âmir, ‘Hayır ben istemem sadece Allah'ın rahmetini istiyorum’ der. Bunun üzerine Herim b. Hayyân: ‘Allah'a andolsun ki, ben hayvanların yediği şu ot yerinde olmak isterim, hiç olmazsa bir hiç olarak giderim de kıyâmet günü hesaba çekilmem’ der.

1292. Hasan'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Herim b. Hayyân ile Abdullah b. Âmir, beraber hacca gidiyorlarmış. Binekleri üzerinde yola devâm ederlerken otlak ve çayır bir yerden geçmişler. Hayvanlar orada otlamak istemiş. Bunun üzerine İbn Hayyân: ‘Ey İbn Âmir! Şu hayvanın yeyip te, dışkı olarak attığı otlardan birisi olmak ister miydin?’ diye sormuş. İbn Âmir: ‘Hayır, Allah'a yemin olsun ki, Allah'ın rahmetinden ümid ettiğim kadarı, bana bu durumda olmaktan daha sevimlidir’ diye cevap vermiş. Herim b. Hayyân ise: ‘Vallahi, ben, şu devenin yeyip te, dışkı olarak attığı bir ot olmayı tercih ederdim. Yeter ki, kıyâmet gününde, cennete mi yoksa cehenneme mi gideceğimi tayin eden hesâba muhâtap tutulmayayım, Yazık sana İbn Âmîr, (vallahi) ben, o büyük musibetten çok korkuyorum’ demiştir.” Hasan, Herim'in Âmîr'den daha bilgili ve daha keskin görüşlü olduğunu söylemiştir.

1293. İbn Şevzeb, Herim b. Hayyân'ın şöyle dediğini rivâyet eder: “Şâyet bana cehennemlik olduğum bildirilirse, ben yine amel etmeyi bırakmam. Hiç olmazsa nefsim neden şunu yapmadın, diye beni kınamaz.”

1294. Hişâm'ın, Hasan'dan naklettiğine göre Herim, bir savaş esnasında, sıcak bir günde vefât etmişti. Defin işlemleri bitince gökten bir bulut kabrin üstüne gelerek suladı. Bir damlası başka yere düşmedi, sonra da gerisin geriye gitti.

AHNEF B. KAYS'IN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1295. Hars b. Umeyr'in Basra halkından birisinden rivâyet ettiğine göre Ahnef b. Kays'a neden 'Kimseye karışmıyorsun?' diye soruldu. O da şöyle cevap verdi: 'Kimseye dokunmakta ecir, bunu terketmekte de bir günah yoktur. Benim iki prensibim vardır. Yanımdan kalkan kimsenin gıybetini yapmam ve bana karışmayanların işlerine aslâ burnumu sokmam.'

1296. Yûnus'un haber verdiğiğine göre Ahnef b. Kays'ın azadlı kölesi şöyle demiştir: "Ahnef'in benden mushafı istemediği çok az zaman olmuştur."

1297. İbn Avn'ın Hasan (ra)'dan naklettiğine göre Ahnef b. Kays şöyle demiştir: "Ben 'halîm' değilim fakat halîm olmaya çalışıyorum."

1298. Hişâm'ın Hasan (ra)'dan rivâyet ettiğine göre; karıncalar çoğaldı ve Ahnef b. Kays'a eziyet verdiler. Bir sandalye istedi ve deliğin üstüne koydu, daha sonra Allah'a hamd ve senâ ettikten sonra şöyle dedi: 'Bize eziyet ettiniz, derhal burayı terkediniz, yoksa biz de size eziyet ederiz.' Bunun üzerine karıncalar orayı terketti.

1299. Hammâd, Temîmoğulları kabilesinden bir ihtiyardan naklen Ahnef b. Kays'ın şöyle dediğini nakleder: "Ben hesabından korktuğum için çok konuşmaktan kendimi menederim."

1300. Cubeyr b. Habîb'in rivâyet ettiğine göre iki kişi Ahnef b. Kays'a Resûllullah'ın (sav) kendisine duâ ettiğini haber vermiş. O da bunun üzerine secdeye varmıştır.

1301. Mervân el-Asğar'ın rivâyet ettiğine göre Ahnef b. Kays şöyle demiştir: "Allahım! Eğer bana azab edersen, ben zâten azab ehliyim fakat beni afvedersen afvetmek de senin şanındandır."

1302. Hasan (ra)'ın rivâyet ettiğine göre Ahnef b. Kays der ki: "Birgün Ömer b. Hattâb'ın (ra) yanında oturuyordum. Bana şöyle dedi: "Bu ümmetin helâki bilgiç münafıkların ellerinden olacaktır. Senin hayırlı biri olduğumu gördüm, kendi halkına dön, çünkü onların senin görüşlerine ihtiyaçları vardır."

1303. Seleme b. Mansûr der ki: "Ahnef b. Kays'ın bir kölesi vardı. Babam onu satın alıp âzâd etmişti. İhtiyarlığında ben de ona kavuştum. O bize: 'Ahnef'in gece yaptığı şey hep duâ etmektir. Çırayı önüne kor parmağını yaklaştırır ve

şöyle derdi: ‘Cehennem azabını tatmadan önce) falan gün şöyle şöyle yaptığın için ateşi hisset’ derdi.’”

1304. Saîd b. Mes‘ûd’un rivâyet ettiğine göre ‘Ahnef b. Kays’a -ki kavminin efendisiydi- sana sağlam çatılı bir ev yapmayacak mıyız?’ diye sorarlar. O da, ‘Hayır, bunu aslâ istemiyorum’ der. Ölünceye kadar evinin çatısı hasır olarak kaldı.

1305. Saîd b. Zeyd babasının şöyle dediğini bildirir: “Ahnef b. Kays’a: ‘Sen bir ihtiyarsın, oruç seni zayıflatıyor’ dediler. Bunun üzerine şöyle karşılık verdi: ‘Ben onu uzun sürecek bir şerre karşı hazırlıyorum.’”

1306. Ebû’z-Zenbâ‘ der ki: “Bir genç bir gün Ahnef b. Kays ile beraber evine kadar yürüdü. Ahnef gence dönerek: ‘Sen ârızlardan mısın?’ diye sordu. Genc ona: ‘Ârızlar kimlerdir?’ diye cevap verdi. Ahnef: ‘Yapmadıkları şeylerden dolayı övülmek isteyenlerdir’ dedikten sonra sözlerini şöyle tamamladı: ‘Ey kardeşimin oğlu! Hakkı söylemekten çekinme, başka şeylere de aldırma, yüz çevir.’”

1307. Abdulazîz b. Karîb’in anlattığına göre; Ahnef b. Kays’a ‘Senden daha ağır davranan kimse görmedik’ derler. O da: ‘Sadece üç şeyde acele etmenin icâbetliğini öğrendim’ der. ‘Nelerdir?’ diye sorulunca: ‘Vakti giren namaz, dengi ile nişanlanan kızı evlendirinceye kadar ve hazır olan cenazeyi defnedinceye kadar, acele etmek lâzımdır’ diye cevap verir.

1308. Cerîr, Muğîre’den şunu nakleder: “Ahnef’in yeğeni kendisine, dişlerinin ağrıdığını şikayet eder. Bunun üzerine Ahnef: ‘Kırk senedir benimki ağrıyor, fakat kimseye söylemedim’ der.”

1309. İbn Şevzeb, Ahnef b. Kays’ın şöyle dediğini bildirir: “Nefsimi Kur’ân’a arzettim kendimi şu âyette geçenlere çok benzer buldum ‘Başka bir kısmı da günahlarını itiraf ettiler, iyi işle kötü işleri birbirine karıştırdılar, belki Allah bunların tevbelerini kabul eder.’”

1310. İbn Avn’ın Hasan (ra)’dan rivâyet ettiğine göre bir gün Hz. Muâviye’nin yanında konuşuyorlardı. Ahnef de sükût etmişti. Hz. Muâviye, ona ‘Sen neden konuşmuyorsun ey Ahnef!’ diye sorar, o da şu cevabı verir: ‘Allah’tan korktuğum için yalan söyleyemem, sizden korktuğum için de doğru söyleyemem.’

1311. Yûnus, Hasan (ra)'dan naklen der ki: "Ahnef b. Kays bir sefere çıkmıştı, döndüğünde evinin çatısının değiştiğini, kırmızı ve yeşil bir çatı ile örtüldüğünü gördü. 'Evinin çatısını nasıl buldun?' dediler. O da: 'Özür dilerim, siz tekrar değiştirmedikçe eve girmeyeceğim' dedi."

1312. Temîmoğullarından bir adam, Ahnef b. Kays'ın şöyle dediğini nakleder: "Yalancının şahsiyeti olmaz, kıskanç adam rahat yüzü göremez, cimri ile dostluk olmaz, ahlâksızla beraberlik olmaz, sersemle kardeşlik olmaz."

1313. Hecna' b. Kays, Ahnef b. Kays'ın şöyle dediğini rivâyet eder: "Zilletle elde edeceğim kızıl kızıl develer dahi olsa onları istemem."

HULEYD EL-ASRÎ'NİN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1314. Yahyâ b. Abdurrahman el-Usarî, Huleyd'in hanımı Sah-bâ binti Evs'ten Huleyd'in şöyle dediğini rivâyet eder: "Hiç bir kul yoktur ki, Ben onun ihtiyacına karşılık kendisine birşeyler takdim etsem, o da Allah'a güvenip, Ona tevekkül ederek isrâfa kaçmadan verileni infak etse, emânetlerini edâya niyet etse, ancak o, bunu gerçekleştirmeden ölüm gelip çatsa, Allah o kul hakkında meleklerine şöyle der: 'Falanca kulumun ihtiyaçlarına karşılık ona birşeyler verdim, o da emânetini aldı. Bana güvenip, tevekkül ederek, isrâfa kaçmadan onu infak etti. Ne var ki bu arada ölüm kendisine gelip çattı. Meleklerim de şahid olsun ki, falancayı, hakkı konusundan dolayı ondan hoşnud kıldım, falancanın hakkını da bağışladım.'"

1315. Katâde, Huleyd el-Usarî'nin şöyle dediğini haber verir: "Kişi üç şeyde Allah'tan yardım görür: Mescid imar ederken, ev yaparken ve dünyalık bir ihtiyacını giderirken."

1316. Yine Katâde'nin rivâyet ettiğine göre Huleyd el-Usarî bir gün Cuma namazına gelerek kapının kollarından tutup halka şöyle hitab etmiştir: "Ey kardeşler! Sizden kim dostu ile mülâkî olmak istemez? Öyleyse Rabbinizi sevin ve O'na doğru şerefli bir şekilde yürüyün."

1317. Sâbit'in rivâyetine göre Huleyd el-Usarî sabah namazını kıldıktan sonra

güneş doğuncaya kadar Allah'ı zikreder sonra ailesinden iki yastık ister, bir odaya girer kapısını kapatır şöyle derdi: “Merhaba size, ey Rabbimin melekleri! Allah'a andolsun ki bugün sizi hep hayırlara şahid kılacağım” daha sonra namaz vaktine ya da gözleri kapanıncaya kadar, Bismillâhi Subhânallâhi ve'l-hamdu lillâhi ve lâ ilâhe illallâh vallâhu ekber ”der dururdu.

1318. Abdurrezzâk, Ma'mer'den Huleyd el-Usarî'nin “(Cennet ehli) baktı onu (ve dostunu) cehennemde ortasında gördü.” âyeti hakkında ‘Beyinleri kaynarken görür’ demiştir. Ayrıca şöyle der: ‘Cennet ehli olan birisi Allah onu kendisine tanıtmıyorsa kendisinin de onu tanımayacağını söyler ve sonra ona şöyle der: ‘Allah'a' andolsun ki, az kaldı beni de alçaltacaktın. Tabii ki bunu da onları orada kaynar vaziyette gördüğünde söyler.

1319. Ukbe b. Ebî Şebîb, Huleyd el-Usarî'nin şöyle dediğini nakleder: “Herşeyin bir süsü vardır, mescidlerin süsü ise Allah'ı zikretme hususunda birbirleriyle yardımlaşanlardır.”

1320. Katâde, Huleyd el-Usarî'nin şöyle dediğini bildirir: “Mü'min hem iffetli, hem dilenci, hem azîz, hem zelîl, hem zengin, hem fakir olmalıdır, yani insanlardan utanır, Allah'tan ister. Allah'a karşı zelîl, nefesine karşı azîz, insanlara karşı zengin, Allah'a karşı muhtaç olmalıdır.” Katâde der ki: “İşte mü'minin ahlâkı bunlardır. Ma'rifet bakımından insanların en güzeli, eziyet yönünden de en hafifi böyle olmalıdır.”

1321. Gaylân, bir adamdan İbn Abbâs'ın (ra) karga öttüğü zaman şöyle dediğini nakleder: “Allahım! Bütün şerler Sendendir, bütün hayırlar da Sendendir, Senden başka ilâh da yoktur.”

MUTARRİF B. ŞİHHÎR'İN (R.A.)

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1322. Gaylân, Mutarrif'in şöyle dediğini nakleder: “Birisi Rabbimin katından gelse ve beni cennet ve cehennem ehli olmakla toprak olmak arasında muhayyer bıraksa, ben toprak olmayı tercih ederim.”

1323. İbn Ziyâd el-Firdevsî der ki: “Mutarrif'in kardeşi yanında olduğu bir

gün bol bol cennetten söz edildi. Bunun üzerine Mutarrif: ‘Ne dediğinizi bilmiyorum, zira cehennemi hatırlamak ben ve cennet arasına girdi onu düşünemiyorum’ der.”

1324. Sâbit, Mutarrif’in şöyle dediğini haber verir: “Ölüm, nimetler içinde yüzenlerin nimetlerini ifsad etti de onlar içinde ölümün olmayacağı nimetler istediler. Allah’a andolsun ki, Allah’ın verdiği her şeye râzıyız. Eğer bizim için Ezelî Kitâb’da bu meclisi takdir etmişse ne güzel dilemiştir. Eğer bize nimeti böyle taksim etmeyi dilemişse ne güzel dilemiştir.”

1325. İbn Cerîr, Mutarrif’in: “Kalbin salâhı amelin salâhı ile, amelin salâhı da niyyetin salâhı ile olur” dediğini bildirir.

1326. Yine Gaylân İbn Cerîr, Mutarrif’in, “Allah için birbirini seven iki topluluktan en faziletli karşı tarafı en çok sevendir” dediğini, bunu Hasan Basrî’ye aktardığı zaman: “Ne güzel söylemiş” dediğini nakleder.

1327. Sâbit’in rivâyet ettiğine göre Mutarrif: “Mü’min’in ümidi ve korkusu tartılsa eşit gelir” demiştir.

1328. Cerîr’in rivâyetine göre Mutarrif: “Bir gün bir adamın ‘Senden istiğfâr diliyorum tevbe ediyorum’ dediğini işitir ve ona şöyle der: ‘Umarım bir daha istiğfâr dileyecek bir günah işlemezsın.’”

1329. Ebû’l Alâ, kardeşi Mutarrif’in şöyle dediğini nakleder: “Bir kulun gizli yaptığı amelleri ile aşikâre yaptıkları eşit olursa Allah, ‘Bu benim gerçek kulumdur’ der.”

1330. Sâbit der ki: “Enes’in kapısında oturuyorduk. Mutarrif bana ‘Ateşten o kadar korkuyorum ki, Allah’tan cenneti isteyemiyorum’ dedi. Orada bulunan ve adı da Utbe olan bir Medineli bunu duyunca ‘Allah kullarından bu kadarını istememiştir’ dedi.”

1331. Yine Gaylân, Mutarrif’in şöyle dediğini nakleder: “Eğer Allah korkusundan ölmemizi isteseydi bunu yapmadan râzı olmayacağını bilir ve bunu mutlaka yapardı. Fakat ben Rabbin bundan daha çok hafif şeylerle benden râzı olacağını biliyorum.” Mutarrif yeni ve güzel elbiseler giyer, ata binerdi. Buna rağmen son derece mütevazi bir insandı.”

1332. Humeyd b. Hilâl, Mutarrif’in, “İçinde şer olmayan hayıra baktım, kulun

afiyette olup şükretmesi olarak buldum” dediğini bildirir.

1333. Süleymân b. Muğîre der ki: “Mutarrif’in şöyle dediğini işittim: ‘Bütün insanlar Allah ile münâsebetlerinde bir ahmaklık içindedirler. Ancak, bu hamâkatin bir kısmı diğerinden daha hafif olabilir.’”

1334. Sâbit’in rivâyet ettiğine göre Mutarrif der ki: “Bir gün Mez‘ûr ile beraberdim, derken bir adam (ikimizi göstererek) ‘Şu iki adam cennetliktir’ dedi. Mez‘ûr, baktı yüzünde bir hoşnutsuzluk belirdi. Sonra gözlerini semaya dikerek: ‘Allahım! Bize bildir, bizi bildirme. Allahım! Bize bildir, bizi bildirme’ dedi.

1335. Muhammed b. Vâsi‘ şöyle der: “Mutarrif’in de bulunduğu bir halkada oturuyordum. Saîd b. Ebî Hasan’la filancalar da oradaydı. Saîd: ‘Allahım bizden râzı ol’ diye duâ etti. Mutarrif ise: ‘Bizden râzı olmazsan bizi afvet, yâ Rabbi!’ dedi.”

1336. Katâde, Mutarrif b. Abdillâh’ın şöyle dediğini nakleder: “Allah’ın en sevgili kulu, O’na şükreden ve sabredendir. (Yani) musibetlerle karşılaşınca sabreden, nimetler verilince de şükredendir.”

1337. Katâde, Mutarrif’in, “İlmin fazileti Allah’ın indinde ibâdetin faziletinden çoktur. Dinin de en hayırlısı vera‘ (takva)dır” dediğini haber verir.

1338. Katâde der ki: “Mutarrif b. Abdillâh bir gün bana: ‘İki adam görürsün, birisinin namazı, orucu ve sadakası daha fazla olur. Fakat öbürü ondan daha faziletli olur’ dedi. Birisi ‘Bu nasıl olur?’ diye sorduğunda: ‘Allah’ın haram kıldıklarına karşı vera‘ ve takvâ ile hareket etmekle olur’ dedi.”

1339. Hammâd b. Zeyd babasından şunu nakleder: “Mutarrif, bir gün bir duvardan bir avuç toprak alan birisini görür ve ona: ‘Her geçen bu duvardan bir avuç alırsa duvar kalmaz’ diye çıkışır.”

1340. Ca‘fer b. Süleymân, Mutarrif’in “Fıkıh öğrenin, sonra kendinizi ibâdete verin, sonra da i‘tizâl edin (yani تنها bir yere çekilin)” dediğini nakleder.

1341. Katâde, Mutarrif’in şöyle dediğini haber verir: “Ölüm insanların içinde buldukları nimeti bozuyor, Allah’tan öyle bir nimet isteyin ki içinde ölüm olmasın.”

1342. Sâbit, Mutarrif’ten şunu işittiğini bildirir: “Bir meclise uğradım birisi

beni övüyordu: ‘Ancak’ dedi ve söyleyeceği ağzında kaldı.”

1343. Katâde’nin rivâyetine göre Mutarrif, Şüphesiz bunda sabreden ve şükreden herkes için âyetler vardır. âyetini okur ve şöyle derdi: “Verildiği zaman şükreden belâyâ çarptığı zaman sabreden kula ne mutlu!”

1344. Eşheb, bir adamdan naklen Mutarrif’in şu sözünü haber verir: “Geceyi uyku ile geçirip pişman olarak sabahlamayı; namaz kılarak geceleyip, kendini beğenmiş bir şekilde sabahlamayı tercih ederim.”

1345. İshâk İbn Suveyd, Mutarrif’in şöyle dediğini nakleder: “Cennetle cehennem arasında durdurulup ‘Ey Mutarrif! Sana hangisine gideceğini haber verelim mi?’ denmesi (yani böyle bir an yaşamak) keşke yok olsam da böyle bir durum yaşamasam.”

1346. İshâk’ın naklettiğine göre Mutarrif şöyle demiştir: “Hayra vesile olan şeyleri düşündüm, çok namaz ve çok oruçtur, dedim. Fakat onlar da Allah’ın elindedir. Sana düşen Allah’ın elinde olanı istemektir, öyleyse hayrın başı duâdır.”

1347. İshâk’ın rivâyet ettiğine göre Mutarrif, “Allahım! Bana zikrini unutturma, mekrinden de emin kılma” diye duâ etmez, onun yerine şöyle derdi: “Allahım! Bana zikrini unutturma, Senin mekrinden emin olmaktan Sana sığınırım ki, beni Sen emin kılasın.”

1348. İshâk, Mutarrif’in şöyle dediğini haber verir: “Mazeretler insanı günahlara götürür, itâblar ise gazaba müstahak kılar.”

1349. Süleymân b. Muğîre der ki: “Mutarrif evine girdiği zaman evindeki kapkacaklar onunla beraber Allah’ı tesbih ederdi.”

1350. Gaylân, Mutarrif’in şöyle dediğini nakleder: “Sâlihlerin meclisinde bulunmak tek başına kalmaktan hayırlıdır. Kötü mecliste bulunmaktansa tek başına kalmak daha iyidir.”

1351. Safiye der ki: “Mutarrif’le beraber olan bir kölesinin şöyle dediğini işittim: ‘Bir gece çok karanlıktı ve ben Mutarrif ile beraberdim. Hiçbirşey göremiyorduk derken Mutarrif’in asâsının bir ucu lamba gibi yandı.’”

1352. Humeyd b. Hilâl’in rivâyet ettiğine göre, Mutarrif şöyle demiştir: “Siz

helâk olan insanlara (nasıl helâk oldular diye) şaşıyorsunuz. Oysa ben kurtulmalarına şaşıyorum. Zira herşeyden önce insanlar ilk yaratılışlarında zayıf olarak yaratıldılar. Dünya şehvet ve arzularla doldu, nefisler haris ve cimri kılındı. Darlık ve bollukla imtihan edildi; darlık da olsa bolluk da olsa belâdır. Bütün bunlardan başka insanların görmediği fakat insanları gören bir düşman (şeytan) ona musallat olmuştur -sonra topluluğa yönelerek- Allah’a andolsun ki siz, sizi görmeyen fakat sizin onu gördüğünüz bir av görseniz hemen onu elde etmeye çalışırsınız. İşte insanın bütün bu engelleri aşıp ta kurtulmasına şaşıyorum.

1353. Gaylân b. Cerîr’in rivâyetine göre Mutarrif şöyle demiştir: “İnsanoğlu Allah ile şeytan arasında bırakılmıştır. Eğer Allah kalbinde hayır olduğunu bilirse onu kendine bağlar. Yok eğer onda bir hayır görmezse kendi haline bırakır. Kim de kendi nefsinin eline bırakılırsa şüphesiz helâk olur.”

1354. Sâbit, Mutarrif’in şöyle dediğini nakletmiştir: “Dostlarımla bir araya gelmek ehlimle bir araya gelmekten daha güzeldir. Zira ehlimle biraraya geldiğimiz zaman onlar ‘baba baba’ diyorlar. Dostlarımız ise hakkımızda hayır umarak bizim için Allah’a duâ ediyorlar.”

1355. Gaylân, Mutarrif’in şöyle dediğini rivâyet eder: “Âfiyette olup Allah’a şükretmek, musibetlere sabretmekten daha güzeldir. Zira dünya ve âhiretin hayrı afiyette olup şükretmededir.”

1356. Yine Gaylân, Mutarrif’in, “İnsanlara sû-i zanda bulunmaktan sakınınız” dediğini rivâyet eder.

1357. Gaylân’ın rivâyet ettiğine göre Mutarrif, “Her kim Allah katındaki yerini bilmek isterse Allah için ne yapıyor ona baksın” demiştir.

1358. Amr b. Âmir, Mutarrif’in şöyle duâ ettiğini nakleder: “Allahım! Kralın şerrinden sana sığınırım. Kralların verdikleri hükümlerin şerrinden sana sığınırım. Senin rızân için yaptığım bir itâatten değerimi düşürecek bir iş yapmaktan sana sığınırım. Başkasına ibret olmaktan sana sığınırım. Başıma bir musibet geldiği zaman sana isyana götürecektir bir şeyden yardım istemekten de sana sığınırım.”

1359. Mutarrif’in kardeşi Ebû’l- Alâ onun şöyle dediğini bildirir: “Sıhhatli olup Allah’a şükretmek, musibetlerle karşılaşip sabretmekten benim için daha iyidir. Uyku ile geceleyip pişman olarak sabahlamayı, namaz kılarak geceleyip

kendini beğenmiş bir vaziyette sabahlamaya tercih ederim.”

1360. Süfyân, Mutarrif’in şöyle dediğini rivâyet eder: “En kötü rağbet âhiret işleriyle dünya için çalışmaktır.”

1361. Mutarrif’in oğlu, babasının, evinde bir kabir kazdığını, zaman zaman içinde Kur’ân okuduğunu, öldüğünde de bu kabire defnedildiğini rivâyet eder.

1362. Katâde’nin rivâyet ettiğine göre Mutarrif b. Abdillâh şöyle demiştir: “Bazı insanlar kendisinden daha fazla namaz kılan ve oruç tutandan üstündür. Kendisine ‘Bu nasıl olur?’ diye sorulunca şöyle cevap verir: ‘Allah’ın haramlarından en çok kaçınan daha üstündür’ dedi.”

1363. Sâbit el-Bünânî, Mutarrif’in şöyle dediğini nakleder: “Bazı insanlar diledikleri zaman cennete, diledikleri zaman da cehenneme yani (bunun kendilerine bağlı olduğunu) iddia ediyorlar. Allah onları cehennemden uzaklaştırsın. Ancak (üç defa) Allah’a andolsun ki, Allah dilemedikçe bir kul çalışarak yaptıklarının karşılığında cennete giremez.”

1364. Yine Sâbit el-Bünânî, Mutarrif’ten şunu nakleder: “İnsanoğlu bir taş benzer. Hareket ettirirsen hareket eder. Aksi takdirde yere atılmış ve öyle kalmış bir taş olarak kalır. Sonra da şu âyeti okur: Bir kimseye Allah nûr vermedikten sonra onun nûru olmaz.”

1365. İbn Mubârek şöyle bir rivâyette bulunur: “Hasan b. Ebî’l-Hasan (ra) ile Mutarrif b. Abdillâh, Ömer b. Abdülazîz’e birer mektup yazdılar. Birisi mektubunda: ‘Dünyada değil, hep âhirette hesap veriyormuş gibi hareket et. Allah’ın selâmı üzerine olsun’ diye yazdı. Diğeri ise: ‘Ölüm gömleği biçilen son şahıs, ölmüş gibi hareket et: Allah’ın selâmı üzerine olsun’ dedi.”

Mutarrif ile bir arkadaşı cennetten bir makam gördüler. Biri diğeri: “Ne güzel makam! Keşke ben de bu makama girenlerden olsam” der. Diğeri ise: “Ey Allahım! Eğer beni oraya alacaksan benim yüzümden başkalarını reddetme” der.

1366. Abdullâh b. Rebâh, Ka‘b’in şöyle dediğini haber verir: “Güzel bir söz, Arşın etrafında arı uğultusu gibi ses verir ve sahibini orada hatırlatır.”

1367. Ali b. Zeyd’in rivâyetine göre ‘Şüphesiz Rabbin o insanların zulümlerine karşı mağfiret sahibidir.’ âyeti okunduğu zaman Mutarrif şöyle demiştir: “Eğer insanlar Allah’ın rahmet ve mağfiretinin ne kadar olduğunu

bilselerdi gözleri parlar ve sevinirlerdi. Aynı şekilde Allah'ın azabının şiddetini bilselerdi ağlaya ağlaya yaşları tükenir, yedikleri yemekten ve içmekten zevk duymazlardı.”

1368. Sâbit el-Bünânî'nin rivâyet ettiğine göre Mutarrif, Hasan Basrî'nin duâsından başka ne dediğini duymadan kimsenin duâsına güvenmediğini söylemiştir.

1369. Ebû Atâ, babasının şöyle dediğini rivâyet eder: “Anlatsak kimse inanmaz, fakat Mutarrif Basra'ya giderken (geceleri) asâsı kendisine yanar ışık verirdi.”

1370. Ka'b şöyle demiştir: “Şâyet üç gün rüzgâr esmese, yerle gök arasındakiler kokuşurdu.”

1371. Cerîrî der ki: “Mutarrif'e 'Evimle mescid arasında harâbeler var, içinde de pislikler var. Ancak temiz yerler de var' dedim. O da bana: 'Temiz yer sana yeter, zira o, pislikli yeri bertaraf eder' dedi.”

1372. Katâde der ki: “Allah'ın muttakîleri geceleri pek az uyurlardı. âyeti hakkında Hasan Basrî: 'Onlar gecenin üçte ikisinden sonra teheccüd namazını kılmadan yatmazlardı' demiştir.”

1373. Hasan b. Sâlih, Mutarrif'in şöyle dediğini haber verir: “Allah'ın kullarına olan nimetlerinden birisi de ölümle beraber gaflete rızâ göstermesidir. Eğer hep haşyet ve korku dileseydi insanlar hiçbirşeyden faydalanmazlardı.”

1374. Sâbit el-Bünânî der ki: “Mutarrif'in oğlu Abdullah öldüğünde -ki o da bir zâhid idi- Mutarrif güzel elbiselerini giymiş ve güzel kokular sürünmüş olduğu halde halkın içine çıktı. Halk öfkelenerek: 'Oğlu ölmüş o da güzel elbiseler giymiş ve güzel kokular sürünmüş' dediler. Bunun üzerine Mutarrif şöyle dedi: 'Ben bu ölüme karşı sakın olmak istiyorum, zira Rabbim bana üç şey vaad ediyor ki her biri benim için dünyadan hayırlıdır. Şöyle buyuruyor: Onlara bir musibet eriştiği zaman 'Biz Allah'ın kullarıyız ve biz Ona döneceğiz' derler. İşte Rablerinden mağfiret ve rahmet onlarıdır. Hidâyet üzere olanlar da onlardır.' İşte bunları elde etmek için sabrediyorum.”

1375. Mutarrif şöyle demiştir: “Âhirette vereceğim bir tas suyun, dünyada iken benden alınmış olmasını isterdim.”

1376. İbn Vâsi‘ der ki: “Hasan ve Mutarrif’in de bulunduğu bir meclisteydim (Hasan Basrî’nin kardeşi) Saîd de vardı. Üç defa duâ etti. Her üçünde de Mutarrif, ‘Eğer râzı olmazsan bizi afvet’ dedi ve orada bulunanları ağlattı.”

1377. Eyyûb, Mutarrif’in şöyle dediğini bildirir: “Yalnız dul kadından daha fazla cemaate ihtiyacımız var. Zira cemaatte olduğumuz zaman günahlarımızı hatırlıyoruz.”

1378. Sâbit el-Bünânî şöyle diyor: “Bir mecliste Hasan Basrî bulunuyordu. Ebû’l-Alâ Yezîd b. Şihhîr de vardı. Yezîd’e ‘Konuş’ dediler. Yezîd kendi halinden şikayet ederek: ‘Ben nerede, konuşmak nerede?’ dedi. Sâbit der ki: ‘Şaşmışım’, derken Hasan Basrî söze girerek: ‘Hangimiz günahsızız ki. Şeytan ister ki bunu (günahkâr olduğumu) bahane ederek kimse iyiliği emretmesin, şerden de nehyetmesin’ dedi.”

1379. Ebû’l-Eşheb, Ebû’l-Alâ’nın şöyle dediğini rivâyet eder: “Bir adam bir sâlihler topluluğuna geldiği zaman topluluk onu hoş karşılar ve ‘merhaba’ derse Allahla mülâkî olduğu günde böyle karşılanır. Her kim de sâlihler topluluğuna uğradığında kötü karşılanırsa kıyâmet günü de kötü karşılanacaktır.”

1380. Amr b. Fadl der ki: “Haccâc, insanlara zulmederken Ebû’l Alâ’ya: ‘Haccâc’a la’net edebilir miyim?’ diye sordum. Bana: ‘Onun salâhı için duâ et, zira onun salâhı senin için daha hayırlıdır.’”

1381. Ebû Teyyâh, Mutarrif b. Abdillâh’ın Cuma geceleri atına binerek ışık veren bastonuyla kabristana gittiğini ve orayı şöyle anlattığını nakleder: “Kabristana vardım, her kabir ehli kabrinin üstünde oturuyordu. Beni gördüklerinde ‘İşte Mutarrif, Cumamızı kutlamaya geliyor’ dediler. Ben onlara: ‘Biz de yanınızda Cuma olduğunuzu biliyor musunuz?’ dedim. ‘Evet, biz kuşların verdikleri haberlerden anlarız’ dediler. Ben ‘Kuşlar ne derler?’ dedim. ‘Mübârek gün dolayısıyla selâm olsun’ derler.” dediler.

1382. Yezîd b. Ebû’l-Alâ, babasının yüz akçeye elbise satın aldığını, Cuma gecesini eteğini eklemek parçalarıyla doldurup miskinlere dağıttığını haber verir.

1383. Guneym b. Kays der ki: “Biz İslâm’ın ilk asrında birbirimize dört şey hatırlatırdık. Bunlar: İşe başlamadan önce boş vakitte, hastalanmadan önce sağlıklı olduğunda, yaşlanmadan önce gençlikte, ölmeden önce hayatta çalışmak ve bunları değerlendirmektir.”

1384. Ebû Saîd el-Hudrî'nin rivâyet ettiğine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "İki haslet vardır ki mü'minde biraraya gelmez. Kötü ahlâk ve cimrilik."

1385. Mâlik b. Dinâr der ki: "Abdullah b. Gâlib el-Hazzâ'nın şöyle duâ ettiğini duydum: 'Allahım! Kötü hayallerimizden, ilmimizin eksikliğinden, ecelimizin yakın olmasından, bizden sâlih olanların giderilmesinden hâlimizi sana şikayet ederiz.' Mâlik der ki: 'Bu zâtın kabri misk gibi kokardı. Bir parça üzerime sürdüm hâlâ misk gibi kokuyor.' "

1386. Ebû Habbâb el-Kassâb rivâyet eder, der ki: "Zürâre b. Evfâ bize sabah namazını kıldırdı. Muddessir sûresini okumaya başladı, 'Sûra üfürüldüğü zaman o gün zor bir gündür' âyetine gelince düşüp vefât etti."

1387. Hakîm b. Muâviye de aynı kıssayı şöyle anlatır: "Bir gün Zurâre b. Evfâ el-Kureşî, Benî Kuşeyr mescidinde bize namaz kıldıırıyordu. 'Sûra üfürüldüğü zaman..' âyeti gelince düşüp öldü. Benim de içinde bulunduğum bir cemâat onu evine taşıdı."

1388. Mâlik b. Dinâr der ki: "Abdullah b. Gâlib'in yanına gittik. Çocuklarından birisi yanına geldi. Çocuğa: 'Yavrum, annene git. Bizi Allah'ı zikretmekten alıkoyma' dedi. Ve Allah'ı zikretmeye devam etti."

1389. Saîd b. Yezîd'in rivâyet ettiğine göre Abdullah b. Gâlib öldürüldü ve kabrine konulup üzeri toprakla örtüldüğü zaman kokladık gördük ki, bütün kokulardan daha güzel kokuyor. İbn Gâlib mütemâdiyen: "Subhânallâh ve'l-hamdulillâh ve lâ ilâhe illallâh vallâhu ekber ve sallallâhu alâ seyyidinâ Muhammed" der ve bu duâyı dilinden düşürmezdi. Kendisine bir şey sorulduğu zaman cevap verir, tekrar bu duâyı tekrarlamaya başlardı.

1390. Serî b. Yahyâ, Abdullah b. Gâlib'in şöyle dediğini nakleder: "Çocuklarıma hiç doymadım. Gündüz hep namaz kıldım ve Allah'ı tesbih ile meşgul oldum, gece de yanıma geldiklerinde, 'annenize gidin' dedim."

1391. Selâm b. Miskîn'in naklettiğine göre Hasan Basrî, Abdullâh b. Gâlib ile karşılaşır ve ona 'Kendine biraz acı' der. İbn Gâlib bunun üzerine: 'Hayır ona itâat etme, secde et ve Allah'a yaklaş.' âyetini okuyarak secdeye kapanır.

1392. Mâlik b. Dinâr der ki: "Bir Ramazan bayramında Abdullah b. Gâlib'in yanına gittik. Herbirimize bir şeker verdi kendisi de bir tane yedi sonra biz

ayrıldık.”

1393. Müslim b. Yesâr babasının şöyle dediğini bildirir: “Bir elbise giydiğin zaman bununla başkasından daha üstün olduğunu zannedersen o elbise ne kötü bir elbisedir.”

MÜSLİM B. YESÂR’IN ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1394. Abdulhamîd b. Abdillâh babasından naklen der ki: “Müslim b. Yesâr’ı secdede iken gördüm. Allah’a şöyle yalvarıyordu: ‘Allahım! Seninle karşılaştığım gün benden râzı ol. Allahım! Benden râzı iken Seninle karşılaşmayı nasib et.

1395. Müslim b. Yesâr’ın oğlu, babasının sağ eliyle avret mahalline dokunmaktan hoşlanmayıp, “İnşâallah, kitabımı sağ taraftan alanlardan olurum” dediğini haber verir.

1396. Yine Abdullâh b. Müslim, babasının bir insana öfkelenildiği zaman söylediği en ağır sözünün “Allahım! Aramızı ayır” olduğunu bildirir.

1397. Müslim b. Yesâr’ın hiçbir dilenciye reddetmediği de yine oğlu tarafından rivâyet edilmiştir.

1398. Katâde, Müslim b. Yesâr’ın şöyle dediğini rivâyet eder: “Bir defasında hasta olmuşum, içimde inandığım bir tek şey vardı; o da, yalnızca Allah için sevdiğim bir topluluğun olmasıydı.”

1399. Mu‘temir’in rivâyet ettiğine göre Müslim b. Yesâr, aile efradına: “Aranızda bir şeylerden bahsedecekseniz, ben namazda olduğum sırada onları konuşun” demiştir.

1400. Abdullâh b. Müslim babasının: “Ben hep mestlerimle namaz kılacağım çıkarmak pek hoşuma gitmiyor. Bu hareketimle tek gayem sünnete uymaktır” dediğini haber vermiştir.

1401. İshâk b. Suveyd der ki: “Bir yıl Müslim b. Yesâr ile hacca gittim Zât-ı İrk mevkiine gelinceye kadar bir tek kelime konuşmadı. Sonra konuşmaya başladı ve şöyle dedi: ‘Edindiğim bilgiye göre kıyâmet günü kul, Allah’ın huzuruna getirilir. Allah, ‘İyiliklerine bakın’ der. Bakarlar, bulamazlar. Daha sonra, ‘Kötülüklerine bakın’ der. Bakarlar ve çok olduğunu görürler. Bunun üzerine cehenneme sevk edilmesi emredilir, oraya giderken başka yöne yönelir ve ‘Rabbim bunu ummuyordum’ der daha sonra Allah, cennete götürülmesini emreder.’”

1402. Sâbit el-Bünânî der ki: “Hasta olan bir arkadaşımızı ziyârete gitmiştik, orada konuşanlar: ‘Bir insan hasta olduğu zaman sağlam iken yaptığı ameller devamlı yapılmış gibi yazılır’ dediler. Orada bulunan Müslim ise: ‘Öyle değil, işittiğimize göre yaptığı amellerin en güzelleri yazılacaktır’ dedi.”

1403. Abdullah b. Müslim, babasının kendisine şu duâyı öğrettiğini nakleder: “Şeytanın şerrinden her şeyi bilen ve işiten Allah’a sığınırım, O her şeyi işiten, herşeyi bilendir.”

1404. Ebû Yezîd’in haber verdiği göre Muâviye b. Kurre şöyle demiştir: “Müslim b. Yesâr’ın huzuruna girdim. Son derece uzun müddet secde de kaldı, ağzından kan aktı ve iki dişi döküldü. Ben onları alıp bir yere gömdüm. Sonra dedim ki: ‘Benim öyle çok amelim yoktur, ancak Allah’ın rahmetini ümid ediyor ve azabından korkuyorum.’ Derken başını kaldırdı ve şaşkın şaşkın bana bakarak ‘Ne dedin?’ dedi. Ben aynı şeyi tekrarlayınca, Mâşâallah mâşâallah, birşeyden korkan ondan sakınır, bir şeyi ümid eden onu talep eder. Şehvet âriz olup onu terketmeyen korkuyor sayılmaz, musibet ile karşılaşıp sabretmeyen ümid etmiyor demektir’ dedi.”

1405. Habîb b. Şehîd’in rivâyet ettiğine göre Müslim b. Yesâr namaz kılarken yanbaşında yangın çıkmış ve sönene kadar hissetmemiştir.

1406. Sâbit, Müslim b. Yesâr’ın şöyle dediğini nakleder: “Bilemiyorum, bir kul iman ettiği halde nasıl olur da Allah’ın hoşlanmadığı bir şeyi yapar ve onu terketmez.”

1407. Sâbit, Müslim b. Yesârın şöyle dediğini rivâyet eder: “Yaptığım bütün amellerden bir şeyin girip onu ifsâd etmesinden korkar, endişe ederim. Ancak Allah için sevmek bundan müstesnâdır.”

1408. Katâde, Müslim b. Yesâr’ın şöyle dediğini rivâyet eder: “Ameli kendini

kurtaracak kimseler gibi amel işle. Allah'ın yazdığından başka kendisine bir şey isabet etmeyenler gibi Allah'a tevekkül eyle.”

1409. Yûnus'un naklettiğine göre İbn Şihâb şöyle demiştir: “İblis Meryem oğlu İsâ (as)'ya: 'Allah'ın yazmadığı bir şey sana isabet etmez, öyle değil mi?' diye sorar. Hz. İsâ: 'Evet ey Allah'ın düşmanı!' diye cevap verir. İblis: 'Öyleyse şu dağın başına çık, kendini at. Nasıl öleceğini görürsün' der. Bunun üzerine Hz. İsâ: 'Ey Allah'ın düşmanı! Allah kullarını imtihan eder, kullar Allah'ı imtihan edemez' diye cevap verir.”

1410. Hz. Enes'in rivâyet ettiğine göre; Ebû Talha el-Ensârî bir gün Berâe sûresini okurken, Gerek hafif gerek ağır olarak hep beraber savaşa çıkın...' âyetine gelince: 'Bu âyette Allah ihtiyar da olsak genç de olsak savaşmamızı emrediyor.' dedi. Sonra oğullarına dönerek de: 'Ey oğullarım! Beni techîz edin, savaşa hazırlayın' dedi. Oğulları: 'Allah hayrını versin, sen Resûlullah (sav) ölünceye kadar onunla savaştın. Sonra Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'le de onların vefâtlarına kadar savaştın. İstiyorsan senin yerine biz savaşa gidelim' dediler. Fakat o bunu reddederek bir deniz seferine katıldı ve yolda vefât etti. Yedi güne kadar onu gömecek bir ada bulamadılar. Na'sı hiç değişmedi yedi gün sonra bir yere defnettiler.”

1411. Muhammed b. Vâsi', Müslim b. Yesâr'ın şöyle dediğini nakleder: “İnsanın tok olduğu zamana dikkat edin. Âlimin cehâlet saati de o vakittir. Şeytan bu vakitte onların ayaklarını kaydırmaya çalışır.”

1412. Ebû Kılâbe'nin naklettiğine göre Müslim b. Yesâr şöyle demiştir: “Allah'ın huzuruna durduğunuz zaman huşû' içinde olunuz ki, ihtiyaçlarınız görülsün.” Kendisine: 'Namazda gözü nereye dikmek lazım geldiğini' sorduklarında, 'Secde yerine bakmak lazım geldiğini' söyler.

1413. Meymûn b. Hayyân der ki: “Müslim b. Yesâr'ın namazda kııldadığını hiç görmedim. Hattâ bir defasında mescidin bir köşesi yıkıldı halk son derece korktu, fakat o, namazından aslâ ayrıldı.”

1414. Müslim b. Yesâr'ın oğlu tarafından rivâyet edildiğine göre İbn Eş'as isyanı zamanında Şam halkı Basra'ya girdiği zaman Müslim b. Yesâr'ın ailesi çığlık atar. Kendisini 'Sesleri işitmedin mi?' diye sorarlar, 'Hayır' cevabını verir.

1415. Ca'fer b. Hayyân'ın naklettiğine göre Müslim b. Yesâr'a namazda az kııldamasının hikmeti sorulmuş, o da: 'Kalbimin nerede olduğunu nasıl

biliyorsunuz' diye cevap vermiştir.

1416. Mekhûl şöyle der: "Sizden büyük bir zâtı Ka'be'ye girerken gördüm." "Kimi?" diye sordular. "Müslim b. Yesâr'ı" dedi ve şöyle ilâve etti: "Kendi kendime 'Ne yapacağını göreyim' dedim, baktım, önce doğru bir köşeye gitti ve çok güzel iki rekat namaz kıldı, secdede onu dinledim sadece 'Günahlarımı afvet' dediğini duydum. Sonra mermer ıslanıncaya kadar ağladı."

1417. Oğlunun haber verdiğiğine göre Müslim b. Yesâr, hiçbir şeye la'net etmemiş ve "La'net ettiğim bir şeyi evimde bırakmam. Bir mü'mine de la'net okumak yakışmaz" demiştir.

1418. Sâbit şöyle nakleder: "Müslim b. Yesâr, hastalıktan kurtulan bir adama, 'Allah seni bu hastalıktan temizlesin' derdi."

1419. Ebû İdris der ki: "Babama: 'Müslim b. Yesâr hep sükût ediyor. Bu seni şaşırtmıyor mu?' dedim. Babam: 'Oğlum, hakkı söylemek sükût etmekten hayırlıdır' dedi.

Ben, Müslim b. Yesâr'a gittim ve babamın bu söylediğini naklettim. Bana şöyle dedi: 'Bâtıla karşı sükût etmek bâtıllı konuşmaktan hayırlıdır.'

1420. Oğlunun rivâyet ettiğiğine göre; Müslim b. Yesâr evine girdiği zaman bütün hane halkı susardı. Namaza durduğunda da konuşup gülüşmeye başarlardı (zira o bunları duymazdı).

1421. Bir gurup Basralının rivâyet ettiğiğine göre bir gün Müslim b. Yesâr, bir mescidde namaz kılarken mescidin bir bölümü yıkılmış mesciddekiler korktukları halde o hiç hareket etmemiştir.

1422. Abdullah b. Müslim babasının şöyle dediğini nakleder: "Hasta olmadığım halde Allah'ın beni oturarak namaz kılarken görmesinden aslâ hoşlanmam."

EL-ALÂ B. ZİYÂD'IN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABER

1423. Ca'fer diyor ki: Mâlik b. Dinâr'ın, Hişam b. Ziyâd el-Adevî'ye bu kıssayı sorduğuna şahid oldum. O zaman Hişam bunu bize anlattı ve şöyle dedi: “Şam ahâlisinden birisi, hacca gitmek üzere hazırlıklarını tamamladı. Sonra uyudu ve rüyasında birisi kendisine, ‘Irak’a git, ordan Basra’ya geç, Adiyogullarından el-Alâ b. Ziyâd’ı gör, ön dişlerinden biri kırık ve gülyüzlü bir adamdır. Ve onun cennetlik olduğunu kendisine müjdele’ der. Adam, rüyâdır diye pek aldırılmaz. Fakat ikinci gece, yattığında yine aynı şahıs (rüyasında) gelerek, ‘Haberin olsun (önce) Irak’a, sonra Basra’ya gideceksin’ diyerek, aynı şeyleri tekrarlar. Üçüncü gece ise, artık tehdid (ihtâr) eder ve ‘Irak’a, sonra Basra’ya, sonra da Adiyogulları’na gidip, el-Alâ b. Ziyâd ile buluşacaksın. O, orta boylu, dudağı yarık ve güler yüzlü birisidir. Onu cennetle müjdele’

Sabaha vardığında yükünü alarak Irak’a doğru yola çıktı; (şehrin) binalarını tamamen çıktıktan sonra bir de ne görsün; rüyasında gördüğü adam önünde yürümesin mi! Yoluna devam ettiği müddetçe onu (önünde) görür, ama (bineğinden) indiğinde onu kaybeder, göremez. Bu hal Kûfe’ye girinceye dek böyle devam eder, Kûfe’de yine kaybeder.

Hazırlıklarını tamamlayıp Kûfe’den yola çıktığında yine onun önünde yürüdüğünü görür. Tâ ki Basra’ya varıncaya dek. Nihâyet Adiyogulları mahallesine gelir. el-Alâ b. Ziyâd’ın evini bulur. Kapısında durarak selâm verir râvî Hişam b. Ziyâd ki, el-Alâ b. Ziyâd’ın kardeşidir karşılık verir. Adam Hişam’a, ‘Sen el-Alâ b. Ziyâd mısın?’ diye sorar. Hişam: ‘Hayır, Allah hayrını versin, hele bineğinden in, yükünü indir de istirahat et’ der. Adam: ‘Hayır, el-Alâ b. Ziyâd nerede?’ diye sorar. Hişam diyor ki, onun mescidde olduğunu söyledim. el-Alâ mescidde oturup, birtakım dualar okur ve sohbet ederdi. el-Alâ’ya gelip (bunu haber verdiğimde) sohbetini kısa kesti ve iki rekât namaz kılarak (eve) geldi.’

el-Alâ, adamı görünce tebessüm eder. Öyle ki, dişleri görünür. Ve ‘Vallahi bu benim dostumdur’ der.

Sonra (bana dönerek) ‘Adamın yükünü alıp, bineğinden indirsene’ dedi. Ben de, ‘Bunu kendisine teklif ettim, ama kabul etmedi’ dedim. el-Alâ b. Ziyâd’a gördüğü rüyâyı müjdeler ve derhal çıkıp bineğine binerek yoluna devam eder. Bunun üzerine el-Alâ evine kapanarak üç gün, hattâ yedi gün ağlar. Ağlarken ‘Ben mi? Ben mi?’ diye feryâd eder. Kardeşi Hişam kapıyı açmadığını görünce içeride ölmesinden korkarak Hasan Basrî’ye gider ve haber verir. Hasan (ra) gelir kapıyı çalar. el-Alâ, Hasan olduğunu anlayınca kalkar kapıyı açar. Meseleyi

Hasan Basrî'ye anlatınca Hasan kendisine 'İnşâallah öyle olur. Cennetliksin diye kendini mi öldüreceksin' der. Hişâm der ki: 'Adamın rüyâsını ikimize de anlattı ve ölünceye kadar kimseye söylemememizi bizden ricâ etti.'

1424. Hammâd, babasından Enes'in şöyle dediğini nakleder: "Hayrın anahtarları vardır. Sâbit [el-Benânî] de hayrın anahtarlarındandır."

1425. Ubeydullah b. Şumeyt, babasının şöyle dediğini nakleder: "İnsanoğluna şaşılır doğrusu, nasıl olur da kalbi âhirette olur ve bedeni gün be gün çürürken hâlâ âhireti unutabilir bilemiyorum."

1426. Oğlunun haber verdiğiğine göre yine Şumayt b. Aclân şöyle demiştir: "Allah'a andolsun ki sizin bedenleriniz Rabbinize giden birer binektir. Öyleyse bu binekleri Allah'a itâat için techiz edin ki Allah sizi mübârek kılsın."

1427. Abdülmelik b. Umeyr der ki: "Ebû'l-Ehvas'ı şöyle duâ ederken işittim: 'Allahım! Kıyâmet günü Senden gölge, mübârek su ve emân diliyorum.'"

1428. Ebû Sinân el-Kasmelî der ki: "Vehb b. Münebbih'in Atâ el-Hurasânî'ye şöyle dediğini işittim: 'Sana yazıklar olsun ey Atâ! Duydum ki ilmimi kırallara ve zenginlere götürüp öğretiyormuşsun. Ey Atâ! Şunu bil ki, sana kapısını kapatan, fakir ve muhtaç olduğunu söyleyip zenginliğini gizleyenlere gidiyorsun, sana kapısını açan, zenginliğini açık açık söyleyen ve '... Bana duâ edin icâbet edeyim' diyeni bırakıyorsun. Sana yazıklar olsun ey Atâ! Dünyasız hikmete râzı ol, fakat dünya ile beraber hiç bir şeye râzı olma. Eğer sana yetecek kadar seni zengin etmiyorsa bil ki, dünyada hiç bir şey sana kâfi gelmez. Senin karnın bir deniz, bir vâdi gibidir. Topraktan başka bir şey onu dolduramaz.'"

1429. Mahled b. Huseyn der ki: "Bir adam, el-Alâ b. Ziyâd'a 'Senin cennetlik olduğunu gördüm' der. el-Alâ adama 'Şeytan ikimizden başka eğlenecek adam bulamamış mı?' der."

1430. Katâde, el-Alâ b. Ziyâd'ın şöyle dediğini haber verir: "Bir adam gösterişe çok düşküdü, amelleri riyâ için yapardı. Elbiselerini uzatır. Kur'ân okurken sesini yükseltirdi. Onu gören herkes ya söver ya da la'net ederdi. Sonra Allah öyle bir ni'met verdi ki, sesini kıstı, namazını kendisi ile Allah'ı arasına tahsis etti, gören herkes ona duâ etmeye başladı."

1431. Ca'fer rivâyet ederek şöyle der: "Bir gün el-Alâ b. Ziyâd'ın kardeşi Hişâm b. Ziyâd bizim meclisimize girdi. Mâlik b. Dinâr kendisine 'Bize biraz

kardeşin el-Alâ'dan bahseder misin?' dedi. Hişâm da 'evet' cevabını vererek şunu nakletti: 'Kardeşim her Cuma gecesini ihya ederdi. Bir Cuma gecesini evine gelerek hanımına 'ey Esmâ, bugün biraz yorgunum, biraz yatayım da gece yarısından sonra beni uyandır' dedi. Gece ibâdet vakti gelince ürpererek dehşet içerisinde kalktı. Sebebi sorulunca şöyle dedi: 'Birisi alnımdaki saçımdan tutarak 'Ey Ziyâd oğlu kalk, Allah'ı zikret ki Allah da seni hatırlasın' diye ikaz etti.' Hişâm sözlerine devamla 'Allah'a andolsun ki, o günden sonra rüyâda tutulan saçı hep kalkık vaziyette belli idi. Hattâ öldüğünde onu yıkarken de saçının kalkık vaziyette olduğunu gördük' der."

1432. İshâk b. Süveyd, el-Alâ b. Ziyâd'ın şöyle dediğini bildirir: "Gözlerini kadının örtüsüne bile çevirme çünkü bakmak kalbe bir şehvet getirebilir."

1433. Humeyd b. Hilâl'in rivâyet ettiğine göre el-Alâ b. Ziyâd şöyle demiştir: "Bir gün rüyâda insanların bir şeyin peşine takıldığını gördüm. Bir de baktım ki üzerinde her türlü ziynet ve güzel elbise olan ihtiyar bir kadın, 'Sen kimsin?' diye sordum. 'Ben dünyayım' diye cevap verdi. 'Allah'tan, sana buğzeden biri olmayı istiyorum' dedim. Bana şöyle dedi: 'Eğer paraya sevgi beslemezsen beni de sevmemiş olursun.'"

1434. Katâde, el-Alâ b. Ziyâd'ın şöyle dediğini rivâyet eder: "Herkes nefsinin ölüm anına gelmiş olduğunu ve Allah tarafından kiralanmış olduğunu görsün ve Allah'a öyle itâat etsin."

1435. Katâde, Alâ b. Ziyâd'dan naklen Resûlullah'ın (sav) şöyle dediğini rivâyet eder. "Allah'ın en çok sevdiği duâ kullarının dünya ve âhirette afvolunmak istemesidir."

1436. Bir üstteki hadisin aynı.

1437. Cerîr b. Abdillah babasının şöyle dediğini haber verir: "el-Alâ b. Ziyâd'a 'Tek başıma namaz kıldığım zaman serbest olamıyorum' dedim. Bana şöyle dedi: 'Öyleyse müjdeler olsun. Bu hayra alâmettir. Zira bir hırsız harâbe bir evin önünden geçerken pek aldırış etmez. Fakat içinde bol eşya olan bir zengin evden geçerken derhal ona yönelir ve birşeyler almaya çalışır.' Daha sonra evimin mescide yakın olmasından dolayı dert yanmıştır. Câmiye gelirken çok adım atıldığı için evinin uzak olmasını daha çok istemiş."

1438. Humeyd b. Hilâl der ki: "Hasan Basrî ile beraber el-Alâ b. Ziyâd'ın yanına gittik, çok mahzundu. Bir kız kardeşi vardı. Sabah akşam göğsünü

ovalıyordu. Hasan (ra) kendisine ‘Nasılsın?’ diye sordu. O da: ‘Hüzün üstüne hüzün’ diye karşılık verdi. Bunun üzerine Hasan: ‘Allah’a andolsun ki hüznün varacağı son nokta budur’ dedi ve ayrıldı.”

1439. Âsım b. Kuleyb yedi kere Ömer (ra) ile beraber savaşa katılan Fudayl b. Zeyd er-Rakkâşî’nin şöyle dediğini rivâyet eder: “İnsanlar seni senden alıkoymasın, çünkü hesabını sen kendin vereceksin. Gündüzleri boş geçirmeyin, çünkü söylediğin ve yaptığın herşey kaydediliyor. Eski bir günahı def etmek için hemen bir iyilik yapmaktan daha güzel bir şey yoktur.”

1440. Gaylân b. Cerîr, As‘as b. Selâme’nin şöyle dediğini bildirir: “Gidiş gelişlerinize dikkat edin. Dosdoğru olun ve gecenin son saatinden nasibinizi alın.”

1441. Züheyr es-Selûlî yine As‘as b.Selâme’nin şöyle dediğini nakleder: “İffetli kimseler için kıyâmet günü zenginlik sancağı açılır ve cennete girene kadar onu gölgeler.”

1442. Sâbit el-Bünânî’nin haber verdiği göre: “Abdullah b. Ziyâd, Safvân el-Mâzenî’nin kardeşini tutuklar. Safvân onu çıkarmak için her türlü yolu dener, fakat bir çıkış yolu bulamaz. Bir gece, mescidinde namaz kılarken dalmıştı. Rüyâsında birisi kendisine gelerek ‘Kalk da hâcetini Allah’tan iste’ der. O da kalkar abdest alır ve iki rekat namaz kılarak duâ eder. İbn Ziyâd, Safvân’ın bu dileğinden dolayı uyarılır. Derhal polisler Safvân’ın kardeşinin oğlunu hapisten çıkararak İbn Ziyâd’a getirirler. İbn Ziyâd ona ‘Sen Safvân’ın kardeşinin oğlu musun?’ der. O da ‘Evet’ deyince serbest bırakır. Safvân henüz uyanmamıştı ki kapısı çalınır ve kardeşinin oğlunun serbest bırakıldığı kendisine haber verilir.

1443. Sâbit el-Bünânî der ki: “Hasan Basrî ile beraber Safvân el-Mâzenî’nin ziyâretine gittik hasta idi. Ağaçtan bir çadırın içinde yatıyordu. Oğlu bizi karşılayarak ‘Babam öyle sancılanıyor ki yanına giremezsiniz’ dedi. Bunun üzerine Hasan Basrî şöyle dedi: ‘Babanın etinden ve kanından günahlarına keffâret olarak alınması, ölüp hepsini toprağın yemesinden ve hiç bir ecir almamasından hayırlıdır.’”

1444. Hammâd’ın rivâyet ettiğine göre Safvân b. Muharriz’in içinde yaşadığı çadırın bir direği yıkılmış, kendisine “Bunu tamir etmeyecek misin?” diye sorduklarında, “Bırakın, nasıl olsa yarın öleceğim” cevabını vermiştir.

1445. Abdulhamîd b. Lâhik babasından naklen Müslim b. Yesâr’ın şöyle

dediğini rivâyet eder: “Bahreyn’e gitmişim, bir hanımın evine misâfir olmuşum, çok zengin ve bir çok oğulları ve köleleri vardı. Fakat son derece üzgün de bir hâli vardı. Ayrılmak istediğimiz zaman selâm verdim ve ‘Bir ihtiyacınız var mı?’ diye sordum. Hanımı bana: ‘Hayır, sâdece bu beldeye geldiğinizde bize misâfir olun’ dedi. O sokağa vardığımda etraflarda kimseleri göremedim. Ve kapısına kadar gittim, ama kimseyi göremedim. İç kapısına kadar gittim yine kimseler yoktu. Girmek için izin istedim, o arada güldüğünü işittim. Yanına girdiğimde yanında bir hanım daha vardı. Bana ‘Gördüğüm kadarı ile bu şâhid olduğun durumu tuhaf buluyorsun’ dedi. Ben de ‘Evet’ dedim. O bana ‘Sen yanımızdan ayrıldıktan sonra, deniz yolu ile (bir tarafa) ne taşıdık ise battı; kara yolu ile ne gönderdi isek hep helâk oldu’ dedi. Oğulları ve kölesi hep ölmüşlerdi. Ben ‘Peki neden daha önce üzüntülüydün de, şimdi sevinçlisin?’ diye sordum. Bana şöyle cevap verdi. ‘O zaman Rabbimin katında hiç değerim yok sanıyordum, ne zamanki malım ve çocuklarımla imtihan edildim, ümitvar oldum.’” Râvî Müslim b. Yesâr der ki: “Abdullâh b. Ömer (r.anhumâ) le karşılaştım bu hâdiseyi kendisine anlattım. Allah’ın peygamberi Eyyub (as) bu kadını (başına gelen musibetlere karşı gösterdiği metanet ve sabırla) ancak sürüne sürüne (zorla) geçebildi. Benim şu (gördüğün) elbisem yırtılmıştı, dikilip gelmesi için (terziye) göndermişim de, istediğim gibi dikilmemişti. Buna (bile) üzülmişim. (Oysa ki bu kadın o kadar varlığı yok oluyor da, hiç üzülüyor, aksine seviniyor).

1446. İbn Avn, Bekr’den rivâyet ediyor: “Ebû Temîme’ye ‘Nasılsın?’ diye sorarlar. Şöyle cevap verir ‘Ben iki nimet arasındayım: biri gizli günah ki, insanlar bunu bilmezler. Diğeri de sünnet olduğu veçhile bana sorulan bir soru, vallâhi ne gayeme ulaştım ne de yaklaşılabildim.’”

1447. Ubeydullah b. Sevr annesinden naklen halası Aynâ’nın şöyle dediğini haber verir: “Ebû’l-Hilâl, bir odanın damına çıkar, sokak tarafına gelen köşesinden aşağıya doğru bakarak, ‘Yâ falan, yâ falan’ diye seslenir. Sonra, diğer köşesine geçerek aynı şekilde ‘Yâ falan, yâ falan’ diye seslenirdi. Bu şekilde damın dört köşesine de geçerek ‘Yâ falan, yâ falan’ diye seslenir sonra da, ‘Onlardan hiç kimseyi görebiliyor veya fısıltısını duyabiliyor musunuz?’ derdi. Ardından namaza dururdu.

Öldüğü zaman, 120 yaşındaydı.

1448. Abdullah, Vehb’in şöyle dediğini nakleder: “‘Bir adama sen hiç yatmıyor musun?’ diye sordular. O da ‘Kur’ân’ın dehşet verici âyetleri uykumu

kaçırdı' diye cevap verir.”

HASAN B. EBÛ'L-HASAN BASRÎ'NİN ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1449. Ebû'l-Eşheb, Hasan'dan naklen: “İlk neslin, abdestli olarak Allah'ı tesbih etmeyi müstehab gördüklerini” söyler.

1450. Mâlik b. Miğvel, Humeyd'den şu haberi nakleder: “Recep ayında bir gün Hasan b. Ebû'l-Hasan (ra) mescidde oturmuştu. Su içiyordu, arada derin bir nefes aldı ve hıçkırarak ağlamaya başladı. Sonra şöyle dedi: ‘Keşke kalplerde hayat olsa, keşke kalpler düzgün olsa! Sabahında kıyâmet kopacağı geceyi hatırladım da onun için ağlıyorum. O gün insanoğlunun bütün ayıpları ortaya çıkacak ve bütün gözlerin yaş döküleceği bir gündür.’”

1451. Avn b. Cehâde, Hasan'ın şöyle dediğini haber verir: “Bütün iyilikler gitti, kötülükler kaldı. Müslümanlardan geriye kalanlar da hep gizleniyor.”

1452. Ubeydullah b. Şumayt, babasından naklen Hasan (ra)'ın şöyle dediğini rivâyet eder: “Mü'min hüznün ile sabahlar, hüznün ile geceler ve hüznün ile vefât eder. Ve bir oğlağa yetecek kadar su mikdarı şey mü'mine yeter.”

1453. İbn İsâ el-Yeşkurî'nin naklettiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Ölüm dünyanın öyle bir belâsıdır ki, hiç bir akıl sahibi onu hatırladığı için sevinç ve ferah duyamaz.”

1454. el-Yeşkurî der ki: “Hasan (ra)'dan daha üzüntülü kimse görmedim. O'nu her gördüğümde başına bir musibet gelmiş gibi üzüntülü görürdüm.”

1455. Hasan b. Ebû'l-Hasan (ra)'ın şöyle dediği rivâyet edilir: “İçinde başka şeyler varken kalp nasıl arınır?”

1456. Mâlik b. Miğvel'in haber verdiğiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Herkes ehemmiyet verdiği şeye değer verir onunla ilgilenir. Her kim Allah'ı zikretmekten daha çok bir şeye önem verirse bilsin ki, âhireti olmayanın dünyası da olmaz. Her kim dünyasını âhiretine tercih ederse onun ne dünyası ne de âhireti olur. Ve her kim de sözü güzel ameli çirkin olursa münafık olur.”

1457. Muâviye b. Kurra der ki: “Hasan (ra)’ın yanına gittik ve kendisine hangi ibâdet daha zordur diye sorduk. Bize şöyle cevap verdi: ‘Bizden bâzıları en zor ibâdet Allah yolunda cihaddır, der. Bazıları namazdır, bazıları zekattır, bazıları da oruçtur’ derler. Râvî der ki: ‘Ben de kendi nefsimi danıştım ve vera’ [haramlardan kaçınmak] kadar zor bir ibâdet yoktur, dedim ve öyle değil mi, diye sordum. Bana ‘Gece yarısı kalkıp kılınan namaz bana göre en zor ibâdettir’” dedi.

1458. Müslim es-Sakâfî der ki: “Hasan’ın yemin ederek şöyle dediğini işittim: ‘Allah’a andolsun ki, Ey insan! Eğer Kur’ân’ı okur ve ona iman edersen dünyada hüznün artar, korkun artar ve çok ağlarsın.’”

1459. Muğîre b. Muhâviş [Muhâdiş] Hasan Basrî’ye: “Bâzı âlimler bize vaaz ederken uyarıp korkutuyor, bazıları da işin kolay yönlerini anlatıyor, hangisi daha iyi?” diye sorar. Hasan (ra) şöyle cevap verir: ‘Emniyete ulaşıncaya kadar seni korkutan, korkuya varıncaya kadar seni müjdeleyen daha hayırlıdır.’”

1460. Havşeb, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini nakleder: “İsrâîloğullarını Allah’tan önce putlara taptıran şey dünya sevgisidir.”

1461. Hişâm’ın rivâyet ettiğine göre Hasan Basrî [ResûlAllah’ın (sav) ashâbını kasederek] şöyle demiştir: “Öyle bir topluluk gördüm ki, doğru dürüst üzerlerine elbise giymediler. Evlerinde yemek yapıldığını görmediler. Yatarken altına alacak bir şey bulamadılar. Öyle ki, birisini şöyle derken işittim: ‘Karnımda kiremit gibi olsa da birşeyler yemek isterdim.’ Öğrendiğimize göre kiremit suda üçyüz sene kalabiliyor.”

1462. Ebû Ka’b el-Ezdî, Hasan Basrî’nin şöyle dediğini haber verir: “Eğer ma’rûfu emrediyorsan bunu kendin de işle, yoksa helâk olursun. Eğer münkerden nehyediyorsan en çok kaçınanlardan sen ol, yoksa helâk olursun.”

1463. İbn İsâ el-Yeşkurî yanında dünya ehlerinden söz edildiğinde Hasan Basrî’nin şöyle dediğini rivâyet eder: “Allah’a andolsun ki, ne dünya ona bâki kalır, ne o dünyaya. Ona uyanlar onun şerrinden ve hesabından selâmet bulmaz. Mutlaka bir yerden delinir.”

1464. Hişâm’ın rivâyet ettiğine göre Hasan Basrî [sahâbeyi kasederek] şöyle demiştir: “Öyle bir topluluk gördüm ki, içlerinde biri büyük bir miras bırakacağı zaman ‘Allah’a andolsun ki, bu çalışma ürünü alın teridir.’ Kardeşine dönerek: ‘Bunun miras olduğunu biliyorum, helaldir, lâkin kalbimi ve amelimi ifsad

etmesinden korkuyorum. Bu senin olsun, benim ihtiyacım yoktur. Yine öyle bir topluluk gördüm ki sizin harama karşı gösteremediğiniz zühdü onlar helale karşı gösterirlerdi. Sizin haseneleriniz onların seyyieleri kadar değildir.”

1465. Yine Hişâm, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini haber verir: “Ben bir topluluk gördüm, bir tâifesiyle arkadaşlık yaptım. Allah’tan hayâ ettikleri için onların cenneti istediklerini görmedim.”

1466. Hasan (ra)’dan şöyle dediği nakledilmiştir: “Öyle bir topluluğa eriştim ki, kendilerinden birşeyler isteyen mutlak (az ve çok) birşeyler vererek çevirirlerdi ve ailelerine de onları reddetmemelerini emrederlerdi.”

1467. Abdülvâhid b. Zeyd yine Hasan (ra)’ın şöyle dediğini rivâyet eder: “Öyle bir topluluk gördüm ki, içlerinden biri yetmiş sene geçse ailesinden özel olarak iştahını çeken bir yemek istemez, hattâ yastık bulamazlardı. Birşeyler de yediği zaman karnında taş gibi hissedirdi.”

1468. Hişâm, Hasan (ra)’ın “Bir adam ilim talep ediyorsa çok geçmeden te’siri huşûunda, gidişâtında, dilinde, gözünde ve yaptığı iyiliklerde görülmelidir.” dediğini rivayet etmiştir.

1469. Yahyâ b Mûsâ’ya göre Hasan Basrî (ra) ‘Onlar ki, yeryüzünde mütevâzi bir şekilde yürürler’ âyetindeki vasfı, hilim sahibi kimseler olarak tefsir etmiştir. “Allah evvâbîn olanlara mağfiret eder.” âyetindeki evvâbîni de “Kalbi ve ameli ile Allah’a yönelen” olarak tefsir etmiştir.

1470. Hişâm, Hasan Basrî (ra)’nin şöyle dediğini rivâyet eder: “Öyle bir topluluğa kavuştum ki birisi ailesini kırk yıl kardeşine bırakıp gidebiliyordu.”

1471. Yûnus, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini haber verir: “Öyle bir topluluğa ulaştım ki içlerinden biri bir mecliste otururdu ve onu bilgisiz câhil zannederlerdi. Oysa gerçekte fakîh birisiydi.”

1472. Hişâm’ın rivâyet ettiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Kişinin ilim kapısına gidip ilim öğrenip başkalarına da öğretmesi dünya ve içindekilerden hayırlıdır.”

1473. Hişâm’ın rivâyetine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Öyle bir topluluk gördüm ki, ne doğru dürüst giyecek elbise, ne de üzerinde yatacak bir yatak gördüler. Evine gelip hanımına, ‘Şu yemeği yap’ diye emreden olmamıştır.

Yedikleri zaman da doymazlardı. Allah'a andolsun ki, kişinin karnını doyurduktan sonra yemeğe devam etmesi son yediğini köpeğe atmasından daha kötüdür.”

1474. İmrân b. Cerîr, Hasan Basrî'nin şöyle dediğini nakleder: “İstediğin kadar hacca git, sadece haccetmiş olursun [fakat bu kâfi değildir ayrıca] akrabâyı gözet, mü'minlerin dertleriyle hembert ol ve komşuna iyilik yap.”

1475. Yûnus, Hasan (ra)'ın şöyle dediğini nakleder: “Meclislerde fakihler otururdu. Halk onları câhil zannederdi. Oysa meşhur olmaktan hoşlanmadıkları için kendilerini öyle gösterirlerdi.”

1476. Süfyân b. Hüseyin'in rivâyet ettiğine göre Hasan Basrî'nin en çok tekrarladığı duâ şu olmuştur: “Allahım! İlimden sonra hilim verdiğin için sana hamdolsun. Kudretinle beraber afvından dolayı sana hamdolsun.”

1477. Yûnus'un rivâyet ettiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Öyle bir topluluk [sahâbe] gördüm ki, herkes yaptığı ameli gizli tutar ilan etmezdi. Zira onlar bilirlerdi ki şeytana saklı kalan amel gizli yapılandır. Ziyâretçileri olurdu fakat kıldıkları namazları dahi onlara göstermezlerdi.”

1478. Hişâm, Hasan (ra)'ın “Âlimin ölümü İslama göre öyle bir boşluktur ki, o boşluk aslâ doldurulamaz derlerdi” dediğini haber verir.

1479. Atâ el-Ezrak der ki: “Bir adamın Hasan Basrî'ye ‘Nasılsın?’ diye sorduğunu gördüm. Şöyle cevap verdi: ‘Sabah akşam ölümü bekleyip Allah'ın kendisine ne yapacağını bilmeyenin hâli nasıl olabilir?’”

1480. Ebû Ka'b el-Ezdî'nin haber verdiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir. “Mü'min dünyada gariptir. Zilleti onu düşürmez, izzeti onu ümitlendirmez. Bütün insanların bir hali, mü'minin de bir hâli vardır. Başkaları başka şeylere yönelirken o, Allah'a yönelir.”

1481. İmrân b. Cerîr, Hasan (ra)'ın şöyle dediğini bildirir: “Kıyamet günü bâzı insanlar dağlar kadar sevaplarıyla huzura gelecekler ancak zulmettikleri insanların hakları alınır ve iflas ederek cehenneme gidererler.”

1482. Yûnus'un rivâyet ettiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Bir kişi bir mecliste otururken gözleri yaşarır da tutamayacaksa oradan kalksın”

1483. Hişâm, Hasan (ra)'ın şöyle dediğini haber verir: “Öyle bir topluluk gördüm ki: ‘Helal mal edinmek isteselerdi edinebilir, zengin olabilirlerdi. Kendilerine, ‘Neden dünyadan nasibinizi almıyorsunuz’ diye sorduklarında, ‘Biz kalbimizi bozmasından korktuğumuz için zengin olmak istemiyoruz.’ diye cevap verirlerdi.’”

1484. Ebû Ka‘b el-Ezdî rivâyet ediyor: “Bir adam Hasan Basrî’ye ‘Ben sefere çıkacağım, bana yol azığı verir misin?’ diye sorar. Hasan (ra) da: ‘Kardeşim, her işini Allah’a havâle et ki, Allah da nerede olursan ol sana yetişsin’ diye cevap verir.”

1485. Hişâm, Hasan’ın şöyle dediğini nakleder: “Öyle bir topluluk gördüm ki, kazandıkları dünyalık birşeye sevinmezler, kaybettikleri birşey için de üzülmezlerdi.”

1486. Ammâr der ki: “Hasan (ra)’a ‘Birr nedir?’ diye sordum. Bana ‘İnsanlara cömert ve lutufla davranmaktır’ dedi. ‘Ukûk (yâni Anne baba hakkı) nedir?’ diye sordum. ‘Onlara hürmet etmek ve onları terketmemektir’ dedikten sonra: ‘Anne ve baba’nın yüzüne bakmanın ibâdet olduğunu bilmez misin?’ diye sordu.

1487. Hîşâm rivâyet ediyor: “Hasan Basrî, ‘Geceleri pek az uyurlardı’ âyeti ile ‘İbadetsiz geçirdikleri vakitleri çok azdı. Seher vakitlerinde hep istiğfâr ederlerdi.’ âyetini ‘Namazlarını sahur vaktine kadar uzatır sonra da yalvarış ve yakarışlara başlardı’ diye tefsir etmiştir.”

1488. Zekeriyâ, Hasan (ra)'ın şöyle dediğini haber verir: “İman, gösteriş ve temenniden ibaret değildir. İman, kalbe yerleşen ve amellerle tasdik edilen imandır.”

1489. Muâviye b. Kurra’nın rivâyet ettiğine göre Hasan Basrî’nin yanında hangi amelin en faziletli olduğu tartışılmış, orada bulunanlar gece namazı üzerinde ittifak etmişlerdir. Râvî der ki “Ben de söze karışarak ‘Bana göre en faziletli amel, haramları terketmektir’ dedim’. Bu sözüm Hasan (ra)'ın dikkatini çekerek ‘Böyle olursa herşey tamam olur’ dedi.”

1490. Sâbit el-Bünânî şöyle rivâyet eder: “Hasan’ın yanında oturuyordum. Âmâ bir dilenci kendisine gelerek: ‘Yolunu göremeyen ve kendisini idâre edemeyen âmâyâ tasadduk edin’ dedi. Hasan (ra) komşusu Abdullah bin Ziyâd’ı göstererek, ‘Bu evin sahibi şudur’ dedi.”

1491. İbn Ebî Temîme, Hasan (ra)'ın şöyle dediğini nakleder: “Allah’a andolsun ki, âhîret ahvâli size gösterilse ne ondan yüz çevirir, ne de başka bir şeye meyledersiniz.”

1492. Ravh b. Kâsım der ki: “Bizim âileden birisi, şükrünü edâ edemem diye habîs veya fâlüzec adlı tatlıları yememeye azmetti. Hasan Basrî ile karşılaştığımda bunu kendisine anlattım ‘O, ahmak bir insanmış; soğuk suyun şükrünü edâ edebiliyor muki?’ diye karşılık verdi.”

1493. Mubârek’in bildirdiğine göre Hasan Basrî dişini çektirir. Çıkarır bir dirhem verir. Kendisine ücreti, yarım dirhemdir, denildiğinde “Müslüman müslümana bir dirhemi paylaştıracak [kadar cimri olmaz] der.”

1494. Ebû İshâk, Hasan Basrî'nin [din ve ahlâk bakımından] Resûllullah'ın ashâbına çok benzediğini haber verir.

1495. Basra'da et-Teymî şöyle derdi: “Hasan Basrî'nin fıkhı, Müslim b. Yesâr'ın ilmi, İbn Sîrîn'in takvâsı, Talk b. Habîb'in de ibâdeti (meşhurdur)” derdi.

1496. Yûnus, Hasan (ra)'ın şöyle dediğini nakleder: “En kötü kalp hastalığı, hevâdır”

1497. Yine Yûnus'un rivâyet ettiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Namaz, eğer insanı kötülüklerden alıkoymuyorsa insanı Allah'tan uzaklaştırmaktan başka birşeye yaramaz.”

1498. Yûnus'un naklettiği diğer bir habere göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “İki nimet elden kaçtığı zaman bir daha bulunmaz: Sıhhat ve boş zaman”.

1499. İbn Şevzeb'in bildirdiğine göre Mâlik b. Dinâr, Bekr'in şalını ister. Hasan (ra) ona “Bekr'in şalını çok istiyorsun ama biz senin üzerindeki abadan korktuğumuz kadar Bekr'in üzerindeki şaldan korkmuyoruz” der.

1500. Yine İbn Şevzeb'in haber verdiği göre Hasan Basrî ile Ferkad es-Sebehî bir ziyarette bir araya gelirler. Yanlarında bir de obur bir adam vardır. Herkes çekilir obur adam yemeye devam eder. Ferkad ona “Yeter yediğin” der. Hasan (ra) ise kızarak “Bırak adam yesin, duyduğuna göre sen ‘Kıtlık bizim için âhirete azıktır’ demişsin. Allah kıtlığı sana azık yapsın” der.

1501. Aynı rivâyete göre Hasan Basrî şöyle demiştir: “Allah’a andolsun ki, cehennemi tasdik eden kimseye dünya dar gelir. Münafık ise şu duvarın arkasında ateş olsa onu sarıncaya kadar tasdik etmez.”

1502. İbn Şevzeb, Hasan Basrî’nin şöyle dediğini bildirir: “Havf (korku) ve recâ (ümit) mü’minin iki bineğidir.”

1503. Mâlik b. Dinâr der ki: “‘Hasan Basrî’ye âlimin cezası nedir?’ diye sordum. ‘Kalbin ölmesidir’ dedi. ‘Kalp ne ile ölür?’ dedim. ‘Âhret işleriyle dünyalık aramakla’ diye cevap verdi.”

1504. Cerîr b. Hâzım, Hasan’ın şöyle dediğini rivâyet eder: “Öyle insanlar gördüm ki, kendilerine dünyada helal olan bir şey takdim edildiği zaman pek aldırılmaz ve ‘Bu konuda hâlimizin ne olacağını bilmiyoruz, derlerdi.’”

1505. Rebî‘, Hasan (ra)’ın “İlmin en faziletlisi takva ve tevekküldür” dediğini haber verir.

1506. İbn Şevzeb’in rivâyetine göre Hasan Basrî “‘... Allah, yeryüzüne ve semâyaya isteyerek veya istemiyerek gelin dedi.’ âye-tinin tefsirinde ‘Eğer isyan etselerdi Allah, her ikisine de elem duyacakları bir azab ile azâb ederdi’ demiştir.”

1507. Yine İbn Şevzeb Hasan Basrî’nin ‘Ben tevbe eden, iman eden ve sâlih amel işleyip doğru yolda yürüyenı bağışlarım...’ âyetini okuduğunda: ‘Yazıklar olsun sana ki, seni burada göremiyorum’ dediğini rivâyet eder.

1508. İbn Avn’ın rivâyet ettiğine göre, Muhammed b. Sîrîn’in misâfirleri geldiği zaman onlara yemek getirir ve “Yiyin, Hasan b. Ali (sav) yemek yemeyeceğim diye yemin etmekten daha iyidir derdi” der. Devamla der ki: “Biz Hz. Hasan (ra)’ın yanına girerdik, yemek getirir, yerdik. Sonra bir topluluk çıkar başka bir topluluk girerdi. Sonunda cârîye, ‘Yemek bitti’ deyince, ‘Öyleyse çorba getirin’ derdi.

1509. Âmir b. Sâlih b. Rüstem, babasından şöyle bir rivâyette bulunur: “Hasan Basrî ‘...Her kimi hatâsı kuşatırsa...’ âyetini ‘Af dilemeyip o hatâları üzere ölürse’ diye tefsir etmiştir.”

1510. Yûnus b. Ubeyd der ki: “Hasan (ra)’dan daha üzüntülü kimse görmedim. O: “Amellerimize muttali olan Allah onları kabul etmeyebilir, öyleyse nasıl

gülelim” derdi.

1511. Selâm b. Miskîn şöyle rivâyet ediyor: “Hasan Basrî’ye ‘İblis hiç yatar mı?’ diye sorarlar. Hasan (ra) ise: ‘Eğer yatsaydı, biz de biraz rahat yüzü görürdük’ diye karşılık vermiştir.”

1512. Hasan şöyle demiştir: “Eğer Âdemoğlunun bütün sözleri hak, bütün yaptıkları doğru olsaydı, mutlaka delirirdi.” (Râvî, İbn Ebû Hazm diyor ki:) “Bu sözün manasını Sa’d b. Eymen’e sordum, ‘Böyle bir durumda kişi kendini beğenirdi’ diye cevapladı.”

1513. Sâbit el-Bünânî rivâyet eder ki: “Hasan (ra)’a bir gün ‘Seni rüyâmda şiir söylerken gördüm’ dedim. Bana ‘Kusursuz insan var mı ki?’ dedi.”

1514. Ebû Abde, Hasan (ra)’ın, ‘Allah’ın kabul edeceği tevbe ancak bilmeden kötülük edip te sonra tez elden tevbe edenlerin tevbesidir...’ âyetini tefsir ederken, ‘Yani ölümün pençesine düşmeden yapılan tevbe’ dediğini nakleder.

1515. Muallâ b. Ziyâd şöyle haber verir: “Bir adam Hasan (ra)’a ‘Kalbimin katılığını sana şikayet ediyorum’ der. O da ‘Öyleyse Allah’ı zikredenlere kalbini aç ve yaklaştır’ diye cevap verir.

1516. Yûnus b. Ubeyd’in haber verdiği göre Hasan Basrî şöyle demiştir: “İnsanların elinde bulunana uzanmadığın müddetçe seni iyi görür ve sana ikramda bulunurlar, aksi takdirde seni alaya alır, sözlerinden hoşlanmaz ve sana buğz ederler.”

1517. Ukbe b. Hâlid, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini nakleder: “Kalpler ölür ve dirilir. Öldüğünde farzlarla onu diriltmeye çalışın, dirildiğinde de nâfilelerle onu edeplendiriniz.”

1518. İmran el-Kasîr şöyle rivâyet eder: “Bir adam Hasan Basrî’ye ‘Ben bir fakih’e sordum’ der [ve daha sözünü bitirmeden] Hasan (ra) ona ‘Sen fakih gördün mü hiç? Fakih dünyada zâhid, günahlarını gören ve Allah’a kullukta dâim olan kimsedir.’ dedi.”

1519. İbrâhîm b. Hammâd’ın rivâyet ettiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Kimisi iyiliklerle büyülenir, kimisi övülmeye meftûndur. Kimisi de ayıplarının saklı kalmasına danır.”

1520. Merzûk el-İclî der ki: “Bir gün Ebû Katâde bana Hasan Basrî’yi göstererek: ‘Şu ihtiyarın peşini bırakma, Allah’a andolsun ki edep yönünden Hattâb oğlu Ömer’e (ra) benzeyen ondan başka kimse görmedim” derdi.

1521. İmrân el-Kasîr der ki: “Bir gün bir adam Hasan (ra)’a gelerek bazı sorular sordu. O da cevapladı. Adam daha sonra ‘Bu konuda fakîhler şöyle diyor:’ deyince Hasan (ra) ona ‘Sen gözlerinle fakîh gördün mü? Fakîh o kimsedir ki, dünyaya karşı zâhid, âhi-rete karşı rağbetli, günahlarını gören ve Allah’a ibâdetinde dâim olan kimsedir’ dedi.”

1522. İbn Şevzeb şöyle rivâyet eder: “Ferkad es-Sebehî’nin üstünde şatafatlı bir cübbe vardı. Hasan (ra) bir gün onun cübbesinden tutarak iki üç defa: ‘Ey Ferkad, takvâ bu kıyafetlerde değildir. Asıl takvâ kalbe yerleşen fiil ve amellerle de tasdik edilendir’ dedi.”

1523. Ebû Recâ, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini nakleder: “..... Biz âyetleri ancak korkutmak için göndeririz âyetinde işaret edilen âniden bir çok insanın ölmesidir.”

1524. Sehl es-Serrâc, Hasan (ra)’ın “..... Mutlak olarak Ona yönel âyetini tam ihlâs ile Ona yönel” diye tefsir ettiğini haber verir.

1525. Şeybân’ın rivâyetine göre bir gün Hasan Basrî, Şihhîr oğullarından birisine: “Bize biraz nasihat et ey çocuk!” der; genç: “Biz başkalarına nasihat edecek seviyeye gelmedik.” diye karşılık verince, Hasan (ra): “Hangimiz o seviyeye geldik, şeytan bunu gerçekleştirmek için var gücünü kullanıyor. Allah’a andolsun ki, Allah’ın âlim kullara bunu sormayacağını bilsek hiç konuşmayız.”

1526. Yezîd, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini nakleder: “İlmin bir kapısı dünya ve içindekilerinden daha hayırlıdır.”

1527. Yezîd b. Câbir kardeşinden naklen der ki: “Vehb b. Münebbih ile karşılaştım, bana: ‘Sen Hasan Basrî’yle arkadaş oldun mu?’ diye sordu. Ben ‘Evet’ dedim. ‘Aklında bir şey gördünüz mü?’ dedi. Ben ‘Hayır’ dedim. Sonra Vehb şöyle dedi: ‘Biz eski kitaplarda: ‘İlim verilip ilmini doğru yolda kullanan kulların aklını Allah ebediyen zayıflatmaz’ ifadesini görürdük.’”

1528. Ukbe er-Râsibî der ki: “Hasan (ra)’ın yanına girdim, et ve ekmek yiyordu. Bana: ‘Hürlerin yemeğine buyur’ dedi. Ben de ‘Yemek yedim, onun için yiyemem’ dedim. Bunun üzerine o: Subhânallah, müslüman nasıl olur da

yemek yemeye gücü yetmeyecek kadar yemek yer?’ dedi.”

1529. Eyyûb, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini haber verir: “Mü’min Allah’tan güzel bir edep almıştır. Bu edebi yeterince kullanırsa Allah çoğaltır. Tutar da kullanmazsa Allah ta o edebi kendisinde tutar ve vermez.”

1530. Yine Eyyûb’un bildirdiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Birisini dünyalık işlerde yarıştığını görürsen âhîret işlerinde yarışmaya sevket.”

1531. Fudayl b. İyâd’ın Hişâm’dan yaptığı rivâyete göre Hasan (ra), ‘Onların derileri pişip acı duymaz hale geldikçe onların derilerini başka derilerle değiştiririz âyetinin tefsirinde: “Ateş bir günde vücudu yetmişbin kere yer bitirir. Her bittiğinde ‘Eski haline dön’ denilir. O da eski haline döner” demiştir.

1532. Ebû Mûsâ, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini bildirmiştir: “Mü’min, günah işler, günahından duyduğu üzüntüden dolayı cennete girer.”

1533. Hâşim, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini nakleder: “Kul ölümü hatırlarsa bunun faydasını amellerinde görür, emeli uzun olan kimse de mutlaka bu kötülüğü amellerinde görür.”

1534. Esmâ b. Abd, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini nakleder: “Müslümanlardan birisine bir kardeşinin ölüm haberi gelir: ‘Biz Onun için yaratıldık ve Ona döneceğiz, neredeyse biz de o yolun yolcusuyuz’ der. Bunun üzerine Allah da onun cehdini arttırır ve Allah’ın dilediği kadar kalır. Sonra bir başka kardeşinin haberi gelir aynı şeyi söyler. Râvî der ki: ‘Hasan (ra), bu sözleri güzel bir şekilde ölünceye kadar tekrarladı.’”

1535. Ebû Ahmed ez-Zübeyrî, Süfyân es-Sevrî’yi şöyle söylerken işittiğini bildirmiştir: “Bir âilesi olana uyulmaz. (tâbi olunmaz)” Sırrî b.Yahyâ’nın bildirdiğine göre; Hasan Basrî (ra) her pazartesi ve perşembe günleri, her ayın onüçü, ondördü ve onbeşinde, ve haram aylarda oruçlu olurdu.

1536. Yahyâ b. Muhtâr’ın naklettiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Bir kimseyi severken ve buğzederken ölçülü olun, nice kavimler başka bir kavmi sevmede ifrât ettikleri için helâk oldular. Nice kavimler de öfkede ifrât ettikleri için helâk oldular. Sevgide ve nefrette aşırı gitmeyin.”

1537. Rebî’ b. Subayh der ki: “Biz Hasan Basrî (ra)’nin yanındaydık. Bize nasihat ediyordu, derken birisi şiddetle ağlamaya başladı. Hasan (ra) ona:

‘Allah’a andolsun ki O (cc), bu ağıt ile ne kastedtiğini kıyâmette sana soracaktır’ dedi.”

1538. İbn Uyeyne b. Asr, Hasan (ra)’ın ‘Boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde sürüklenecekler’ âyeti hakkında şöyle dediğini nakleder: “Aslında cehennem ehlinin boynuna bunlar takılmayacaktır. Hâşâ! bu takdirde sanki ‘Allah’ın gücü onlarsız yetmez’ diye anlaşılır. Oysa her alev çıktığında onları sürükleyip alır.” Râvî der ki: “Hasan (ra) burayı anlatırken bayılıverdi.”

1539. Hişâm, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini haber verir: “Bir adam bir kardeşini ziyaret eder, onun ölümü ile karşılaşır; o arada ölümün zorluğunu ve can vermenin ne demek olduğunu görür. Evine döndüğü zaman önüne yemek getirirler yemez ve ‘Yemek sizin olsun, ben öyle bir ölüm gördüm ki devamlı iyi amel işleyip ona hazırlanmam lâzım’ der.”

1540. Ebû Saîd’in rivâyetine göre Hasan Basrî (ra) birgün çarşıdaki mâlâyanî konuşmaları dinlemiş ve şöyle demiştir: “Bana öyle geliyor ki, bunların geceleri de kötü olduğu için gündüzleri kötüdür. (Yani geceyi ibâdetle değerlendirmedikleri için gündüzleri bir hayır göremiyorlar.)”

1541. Hişâm’ın bildirdiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Allah’a andolsun ki, her kim paraya değer verirse Allah onu zelil kılar.”

1542. Velîd, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini haber verir: “Bıçak bilenir, koç otlatılır, fırın ateşlenir (âkıbetin böyle olmasın).”

1543. Havşeb rivâyet eder der ki: “Birgün Hasan Basrî (ra)’ye, ‘Allah, bir adama mal veriyor o da bununla hacca gidiyor ve akrabalarına yardım ediyor bundan yararlanabilir mi?’ diye sordum. Şöyle cevap verdi: “Hayır, şâyet bütün dünya onun olsa kendisine yetecek kadarından istifade eder gerisini de fakirlik ve kıtlık günlerine bırakır. Resûlullah (sav)’ın ashâbı ve onlara tâbi olanlar, sığınmak ve onunla kuvvetlenmek için dünyada mal edinmekten hoşlanmazlardı. Kendilerine yetecek kadarını alır, gerisini de tasadduk ederlerdi. Daha sonra da kendileri ile Allah arasında olan din ve dünya işleri için kullanmaya başlardı.

1544. Ebû Âmir’in bildirdiğine göre Hasan Basrî (ra) şöyle demiştir: “İnsanların çokluğuna bakıp aldanmayana Allah rahmet etsin. Ey Âdemoğlu! Tek başına ölürsün, tekbaşına kabre girersin, tekbaşına dirilir, tekbaşına hesaba çekilirsin. Ey Âdemoğlu! Sen cisimden ibaret değil, bir mânâsın, yeryüzünde kastedilen sensin.”

1545. Ebû'l-Eşheb, Hasan (ra)'ın şöyle dediğini nakleder: “Derler ki: ‘Hikmet sahibi kimselerin dili, kalplerinin arkasındadır. Birşey söylemek istedikleri zaman kalplerine müracaat ederler. Söyleyecekleri şey lehlerine ise söyler, aleyhlerine ise sükût ederler. Cahillerin kalbi ise dillerinin ucundadır. Kalplerine müracaat etmezler. Ağzlarına geleni konuşurlar.” Eşheb diyor ki: “Büyükler ‘Diline sahip olmayan dinini anlamamış, demektir’ derlerdi.”

1546. Ebû Ömer Ziyâd'ın rivâyet ettiğine göre Hasan şöyle demiştir: “Her mü'min, sözlerini ve amellerini kaydeden iki meleğin kendisi için görevli olduğunu bilir.”

1547. Ebû'l-Eşheb'in bildirdiğine göre Hasan Basrî (ra) onlar ‘Allah’ı pek az anarlar’ âyetini “Başkaları için Allah’ı andıklarından pek azdır” demiştir.

1548. el-Muallâ b. Ziyâd el-Firdevsî şöyle rivâyet eder: “Hasan Basrî (ra)'ye ‘İki adamdan biri boş vaktini ibâdetle, diğeri de çocuklarıyla meşgûl olarak geçiriyor. Hangisi daha iyi?’ diye sordum. Bana: ‘İbâdetle geçiren daha kârdadır.’ dedi.”

1549. Mâlik b. Dînâr, Hasan (ra)'ın şöyle dediğini haber verir: “Gerçek iman, gıyâbında Allah'tan korkan, Allah'ın rağbet ettiğine rağbet eden, Allah'ı gazaplandırıran şeyleri terkeden kimsenin imanıdır.” Râvî der ki: “Daha sonra Hasan (ra), ‘Böylece Allah'tan ancak âlim kullar korkar’ âyetini okudu.”

1550. Ebû'l-Eşheb, Hasan (ra)'ın, ‘Öğüt almak, veya şükretmek isteyenler için gece ile gündüzü birbirine izleten Odur’ âyeti hakkında şöyle dediğini rivâyet eder: “Her kim gece ibâdetten âciz olursa gündüz daha yorgun olur. Her kim gündüz âciz olursa gece daha yorucu olur. Kul her söylediğini Allah için söylemez her yaptığını da Allah için yapmadıkça hayra vesile olmaz.”

1551. Ebû Eyyûb şöyle rivâyet eder: “Birgün Hasan (ra) mescide girdi yanında Ferkad isimindeki zât da vardı. Konuşan bir halkanın yanında oturdu ve sözlerini dinledi. Sonra Ferkad'a yönelerek: ‘Ey Ferkad! Allah'a andolsun ki, bu topluluk ibâdetten bıkmış, konuşmayı amel etmekten daha ehven gördükleri için konuşuyorlar’ dedi.”

1552. el-Alâ b. Museyyeb'in haber verdiği göre Hasan Basrî (ra) şöyle demiştir: “Bir saat tefekkür etmek, bir gece namaz kılmaktan efdaldir.”

1553. Cerîr bin Hâzim, Hasan (ra)'ın şöyle dediğini nakleder: “İnsanlar

amellerde dâim olmayı kabul etmiyorlar. Allah'a andolsun ki, mü'min bir ay ya da iki ay, bir yıl ya da iki yıl bir amele devam edip sonra terketmez. Allah, mü'minin amelleri için ölümden başka bir vakit biçmemiştir”

1554. Hişâm'ın bildirdiğine göre Hasan (ra) ailesine sabah akşam üç defa: “Ey ehlîm! Misafiriniz çok az” derdi.

1555. İbn Şevzeb, Hasan (ra)'ın şöyle dediğini haber verir: “Mü'min amel ederek yorgun ve cılız olarak Rabbi ile mülâki olur. Münâfık ise son derece dinç olarak Allah'a varır.”

1556. Avn'ın haber verdiği göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Allah'ın dinine göre şahsî kanaatlerinizi ve hevâlarınızı bastırın. Dininiz ve nefsiniz için Allah'ın kitâbına kulak verin.”

1557. Yezîd b. İbrahim, Hasan (ra)'ın şu sözünü rivâyet eder: “İki kazanç çok güzeldir. Elleriyle çalışan, sırtıyla taşıyan kimselerin kazancı.”

1558. İbn Şevzeb'in rivâyetine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Her kim ihtiyacından fazla binasını diker uzatırsa Allah kıyâmette yedi kat göğü boynuna geçirecektir.”

1559. Ravh b. Sevr rivâyet eder der ki: “Hasan (ra)'a, “İki şahıstan biri dünyalık istiyor ve ona helalinden sahip olarak akrabasını gözetiyor ve kendisi için sadaka veriyor. Diğeri ise bundan ictinab ediyor sence hangisi daha iyi?” diye sordum. Bana “İctinab eden bence daha iyidir” dedi. Birinci şahsın meziyetlerini tekrarladım, yine bana ikincisini tercih ettiğini söyledi.

1560. el-Cerîr'nin arkadaşı Abdurabbih Ebû Ka'b, Hasan (ra)'ın şöyle dediğini nakleder: “Mü'min dünyada gariptir. Bunun zelil olduğunu bilir ve ehli ile onu aziz kılmak için yarışmaz. İnsanlar ondan tarafa rahattırlar. Nefsi daima meşguldür. Helal kazanarak tasadduk edenlere müjdeler olsun.”

1561. Hâşim, Hasan (ra)'ın: ‘Onlar gösteriş için namaz kılarlar’ âyeti hakkında “Namaz kılarlarsa gösteriş için kılarlar, kılmazlarsa aldırılmazlar” dediğini bildirir.

1562. Ebû Şirâa'nın rivâyetine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Muhâcirleri tanıyın ve onların izlerine uyun. İnsanların ihdâs ettikleri bid'atlardan sakının. Çünkü en şerli şeyler ihdâs edilen bid'atlardır.”

1563. Abdulkerim b. Reşîd der ki: “Hasan Basrî (ra)’nin halkasında bulunuyordum. Birisi yüksek sesle ağlamaya başladı. Bunun üzerine Hasan (ra): ‘Şu anda şeytan da şüphesiz ağlıyor’ dedi.”

1564. Hammâd b. Keysân, yine Hasan (ra)’dan şu sözü nakleder: “İnsanlara sözlerinizle değil, davranışlarınızla va‘z edin.

1565. el-Muallâ b. Ziyâd’ın haberine göre de Hasan (ra) şöyle demiştir: “Allah’a andolsun ki, iktisatlı olan kimse fakir olmaz.”

1566. Heysem babasından Hasan (ra)’ın şöyle dediğini nakleder: “Ey Âdemoğlu! daha ne zamana kadar sabah akşam eve gelip âilenize yemek getirin diyeceksiniz? Neredeyse Allah sizi katına alacak. Hep hayatı yiyerek mi geçireceksiniz? Sen senden sonra malınla beraber başka bir erkeğe gidecek ya da başka bir kadınla evlenecek birisi için mi mal biriktiriyorsun? Ey Âdemoğlu! Şunu bil ki, malım malım diyorsun ama yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin verip te önden gönderdiğinden başka malın yoktur.”

1567. Mâlik ed-Dârî’nin rivâyet ettiğine göre Hz. Ömer birgün dört yüz Dînâr parayı bir keseye koyarak, bir çocuğa: “Bunu Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh’a götür ve ne yaptığını görmek için de orada bir saat bekle” der. Çocuk parayı Ebû Ubeyde’ye götürür ve ‘Mü’minlerin emiri bunu bazı ihtiyaçlarını gidermen için sana gönderdi’ der. Ebû Ubeyde ‘Mü’minlerin emiri sağolsun’ dedikten sonra bir câriyeyi çağırarak: ‘Şu yedi dînârı bitirinceye kadar taksim edip gönderdi. Çocuk Hz. Ömer’e dönerek gördüklerini anlattı. Hattâb oğlu Ömer bu sefer yine dört yüz dînârı Muâz b. Cebel’e gönderdi. Çocuk aynı şeyi Muâza da söyledi. Muâz da aynı şekilde cariyesini çağırarak fakir fukaraya taksim etti. Tam bu esnada Muâz’ın hanımı: ‘Allah’a andolsun ki biz de fakiriz biraz da bize ver’ dedi. Kesenin dibinde kalan iki dînârı da ona fırlattı. Çocuk Hz. Ömere bunu da naklettiğinde sevinerek ‘İşte kardeşlerden teşekkür eden topluluk budur. Allah onlardan razı olsun’ dedi.

1568. Âsım el-Ahvâl, Südûs kabîlesinden bir adam vasıtasıyla Ebû Mûsâ’nın şöyle dediğini nakleder: “İyi insanlar düşüp kalkan attârın yanında oturan gibidir. Esans kendisine değmese de kokusundan istifâde eder.”

1569. İsâ b. Zâzân der ki: “Bir gün gelecek şeytan insanların gözlerinde konaklayacak, kimi gösteriş için ağlatmak isterse ağlamaya başlayacaktır.”

1570. Sevrî, Muhârib b. Disâr’ın şu sözünü nakleder: “Komşularımı

kıskandırıp, bunları nereden elde etti dedirtmekten korktuğum için ben yeni elbise giymekten çekinirim.”

1571. Bişr'in naklettiğine göre Muâfi'ye şöyle bir soru sorulur: “Oruçlu birisini dostları ziyaret eder. Oruçlu olduğunu bilmelerini istemediği gibi onlara yemek ikram etmeyi de ister. Oruçlu olduğunu söylemesi mi, yoksa onlara yemek yedirmesi mi daha iyi?” Muâfi “Yemek yedirmesi daha iyi, eğer dilerse ‘yemek bana dokunuyor’ der, kendisi yemez” diye cevap verir.

1572. Abdullah b. Şakîk şöyle rivâyet eder: “Ebû Zerr (ra) birgün yemeğe davet edilir. ‘Ben oruçluyum’ der. Akşama doğru yemek yediğini görenler ‘Hani sen oruçluydun’ dediklerinde ‘Ben her ay üç gün oruç tutarım, bu da bir asrı oruçla geçirmek gibidir’ diye cevap verir.”

1573. Yine Muâfi'ye: “Satranç oynayanlara selâm verilir mi?” diye sorulur. “Hayır” der. Aynı soruya Süfyân: “Selâm verir ve terketmelerini emreder” diye cevap vermiştir. Muâfi ise, “Eğer emretmeyecekse selâm verilmez” der. Abdullah (b. Ahmed b. Hanbel) diyor ki: “Bişr'in kitabında gördüğüme göre, Bişr, Veki'e bu durumu (yani Ebu Zer'in aslında oruçlu olmadığı halde, rivayetteki mânâyaya dayanarak oruçluyum demesini) “Her ay) üç gün oruç tutmakla (bir sene oruç tutmuş gibi olmak ile) ilgili hadisi kaseder ise, sence oruçlu olmadığı halde, ben oruçluyum demesi caiz midir?” diye sorar. Veki de: “Eğer niyeti aklında ise bunda bir beis yoktur (söyleyebilir)” der.

1574. Muâfi, Süfyân'ın: “Kalbini bozmasından korktuğun birisi seni yemeğe davet ederse icabet etme” dediğini nakleder.

1575. Amr b. Kays şöyle demiştir: “Hayırlı bir iş duyarsan bir defa da olsa hemen onu yap ki, hayır ehlinden olasın.”

1576. Avn b. Ebû Şeddâd der ki: “Allah, güneşin paralelinde bir gezegende öyle bir kavim yarattı ki, onlar Allah'a isyan edildiğini bilmezler.”

1577. El-Hars b. Nebhân'ın naklettiğine göre Muhammed b.Vâsi': “Ah nerede benim arkadaşlarım?! Hepsi de âhirete göç etti” demiş. Kendisine: “Arkadaşların gitti ama Kur'ân okuyan, gece kıyâm gündüz sıyâm ile geçiren, hacceden bir nesil yetiştirdi. Yetmez mi?” dediklerinde yere tükürerek: “Onları nefisleriyle böbürlenmek ifsâd etti” der.

1578. Müreccâ b.Vâdi' der ki: “Eyyûb b.Vâil er-Râsibî birgün bana seslenerek:

‘Müreccâ! Dünyaya ehemmiyet verme, âhireti mühimse. Senin arkadaşlarından birisinin büyük bir ihtiyacı oldu, bir gece kendisine gökten bir kese para atıldı da onu uzun bir müddet infâk etti; oysa kendisi kuru yerde yatmaktan yanları ağrıyordu’ dedi.”

1579. Gâlib, Yezîd ed-Dabiy’nin kuru ekmek ve tuz yediği halde: “Ey bana bu nimeti veren Allahım! Sana hamdolsun” dediğini haber verir.

1580. Tâlib der ki: “Bir gün Yezîd ed-Dabiy anlattığı kıssalarını bitirince beni gördü ve ‘Seni üzgün görüyorum neden?’ dedi. Ben de, ‘Borcum var da onun için’ dedim. ‘Ne kadar?’ diye sordu. Ben ‘Elli dirhem’ olduğunu söyledim. Allah’a hamd etti ve ‘Eğer bende olsaydı yerine verirdim’ dedi. Sonra, ‘Sen elli dirhem için üzülüyorsun, benim iki bin dirhem borcum var’ dedi. Kendisine ‘Yâ Ebâ Mevdûd! Bu belki senin için daha hayırlı olur, ama nasıl ödeyeceksin?’ denilir. O ‘Ümidimi kesmem’ dedi. Nitekim borçlu olarak vefât etti, vefâtından sonra ödendi.”

1581. Hasan (ra), Resûlullah (sav)’tan şöyle bir hadis rivâyet eder: “Ümmetimin yeryüzünün doğusu ve batısını fethedecektir. Allah’tan korkan ve emanete riâyet eden devlet adamlarından başka bütün idareciler ateşe gireceklerdir.”

1582. Katâde rivâyet eder der ki: “Mûsâ (as), Allah Teâlâ’ya: ‘Rabbim Sen semâda, biz arzdayız. Rızânı ve gazabını nasıl anlarız?’ diye sorar. Allah Teâlâ: ‘Seçkin insanların başınıza geçerse bu rızamın alâmeti, şerlileriniz başınıza geçerse bu da gazabımın alâmetidir’ diye cevap verir.”

Ebû Abdırrahman dedi ki: “Adamın birisi Abdullah b. Süleyman’ın yanına gelerek, ‘Bu şöyle, şu böyle’ diyerek birşeyler söyledi. O da onun yüzüne bakıp sustu. Adama, “Onun hâli böyledir” denilince, “şayet ileri sürdüğünüz gibi zâhid ise, yanımda bir şey yapmaz” dedi.”

1583. Süfyân b. Uyeyne, Hasan Basrî (ra)’nin şöyle dediğini nakleder: “Hakkı söyleyen yahut sükût edip selâmet bulan kula Allah rahmet etsin.”

1584. Muhammed b.Seyf, Hasan (ra)’ın: ‘Biz âyetlerimizi ancak korkutmak için göndeririz’ âyetindeki ‘âyet’ kelimesini ‘ölüm’ olarak tefsir ettiğini bildirir.

1585. İbn Mubârek şöyle demiştir: “Hasan Basrî (ra)’nin yanında (ölüm) acısından bahsedilmiş ve o şöyle demiştir: ‘Vallâhi, bu kolay ve sevindirici bir şey değildir. Müslümanın asıl (sevinçli) günü, ecelinin yaklaştırıldığı, hatırından

çıkardığı gerçek dönüş gününün kendisine hatırlatıldığı ve hatâlarının afv edildiği gündür.”

1586. Hişâm, Hasan (ra)’ın şu sözünü nakleder: “İnsan günah işler onu unutmaz ve mütemâdiyen ondan korkarsa afvolunup cennete girer.”

1587. Ebû'l-Eşheb Hasan (ra)’ın, ‘Rahman’ın kulları o kimselerdir ki yeryüzünde mütevâzi bir şekilde yürürler’ âyeti hakkında şunları söylediğini nakleder: “Halîm kimseler başkalarına sataşmazlar, başkaları kendilerine sataşırlarsa afvederler.”

1588. Hişâm, Hasan (ra)’dan şunu nakleder: “Hasan gelirini dağıtırken, ‘falan aileye şu kadar, falan kimseye şu kadar verin’ diye taksim eder. Bu arada oğlu ‘senin de ailen var’ derdi, bir parça da ona atardı.”

1589. Matar el-Verrâk der ki: “Hasan Basrî (ra)’nin yanına gittim ve kendisine: ‘Çok sıkıntı içindeyim. Başım devamlı derttedir. Sana dert yanmaya geldim’ dedim. Bana şöyle dedi: ‘Yâ Matar! Hak ağırdır, uğruna çok insan çalıştı, uğruna bütün arzularını terkettiler. Allah’a andolsun ki hakkı tatbik etmek sadece kıymetini bilen ve âkibetinden ümitvar olanlara kolaydır.”

1590. Hişâm’ın bildirdiğine göre Hasan Basrî (ra)’ye “Sen gömleğini yıkamaz mısın?” diye sorarlar. “Ondan daha âcil işlerim var” der.

1591. Horasan’lı birisi Hasan (ra)’ın şöyle dediğini haber verir: “Ey Âdemoğlu! Sen günlerden ibaretsin; eksilen her gün senden eksilen bir parçadır.”

1592. Ali b. Sâbit, Hasan (ra)’ın, ‘Her kim mü’min olarak sâlih amel işlerse ona dünyada hoş bir hayat yaşatırız’ âyetini “Ona rızık olarak kanâati veririz” diye tefsir ettiğini haber verir.

1593. Mansûr şöyle rivâyet eder: “Hasan (ra) sefere çıktığı zaman herkes ne infâk ederse o da infâk eder sonra fazla olarak vereceğini de gider gizli verirdi.”

1594. Abdullah b. Mîzâr, Hasan (ra)’ın: “Yalan, nifâkın bütün çeşitlerini içine alan bir haslettir” dediğini nakleder.

1595. Yûnus b. Ubeyd’in anlattığına göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Bazı insanlar hayır üzere olurlar fakat amellerini ifsâd eden şeylerin farkına

varmazlar, kimi şehvetine yenilir kimisi de hak üzere olduğunu sanır.”

1596. Süfyân es-Sevrî, Seleme b. Kuheyl’in şöyle dediğini nakleder: “Atâ, Tâvus ve Mücâhid müstesnâ, Allah için ilim tahsil eden kimse görmedim.”

1597. Yûnus’un bildirdiğine göre Hasan (ra): “Mü’min hüznle sabahlar, hüznle akşamlar” demiştir. Râvî der ki: “Hasan (ra)’ı her gördüğümde başına bir musibet gelmiş zannederdim.”

1598. Sâbit, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini nakleder: “Mü’minin gülmesi sadece gafletini gösterir.”

1599. Süfyân b. Saîd, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini haber verir: “Mü’min hep korku içinde olur, onu ancak bu hal düzeltir. Zira o iki günah arasındadır. Biri geçen günah; Allah’ın ne yapacağını bilmez, diğeri de gelecek günah; Allah’ın ne yazdığını bilmez.”

1600. Yezîd b. Tevbe’nin rivâyetine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Her kim Allah’ı tanırsa onu sever, Onu seven dünyaya meyletmez, mü’min gaflete düşene kadar eğlenceye dalmaz, tefekkür ettiği zaman da hüzn duyar.”

1601. Ebû Ubeyd en-Nâcî der ki: “Hasan Basrî (ra) hasta idi. Ziyaretine gittik. Bize şöyle dedi: ‘Hoş geldiniz, merhaba. Allah bizi de sizi de cennetine koysun. Eğer sabreder doğruluktan ayrılmazsanız bu iyi bir gidişattır. (Ancak) Allah’a andolsun ki, bu haber (İslâm) bir kulağınızdan girdi diğerinden çıktı. Zira Hz. Peygamberi görenler onun dünyaya meylettiğini görmediler. O bir sancak açtı, sür’atle oraya koyuldu. Fakat yükseldiğiniz yerden tekrar sür’atle indiriz. Allah’a andolsun ki, ölümle burun burunasınız.’”

1602. Hasan b. Müslim de Hasan (ra)’ın şöyle dediğini rivâyet eder: “Ey Âdemoğlu! Hatâları terketmek tevbe etmekten daha kolaydır.”

1603. Hişâm b. Hassân der ki: “Hasan Basrî (ra)’nin yanında tevâzudan söz ediyorlardı. O ise susuyordu. Fazla söz edilince: ‘Siz de sözü uzattınız’ dedi. ‘Peki, sence tevâzu nedir?’ diye sordular. ‘Kişi evden çıktığı zaman karşılaştığı her müslümanın kendisinden üstün olduğunu zannetmesi tevâzudur’ şeklinde cevap verdi.”

1604. Hişâm’ın haber verdiği göre bir gün bir adam Hasan (ra)’a gelerek bir mesele sorar, cevabını aldıktan sonra: ‘Fakîh kimdir?’ diye bir soru sorar. O da

şöyle cevap verir: ‘Dünya konusunda zâhid, âhirete rağbeti olan, dinini tanıyan, ibâdetlerde dâim olan kişidir.

1605. Hişâm, Hasan Basrî (ra)’den naklen: “Resûlullah (sav)’ın ashâbı gecenin karanlığında geçmiş günahları için keffâret ümit ederlerdi” der.

1606. Abdu’l-mü’min b. Ubeydillah Hasan (ra)’ın şu sözünü rivâyet eder: “Nice itâatkar insan vardır ki bâtil işlerle iştilal ede ede, onlara alınır (önceki itaatkâr tutumunu bırakır). Çoğu bâtila sığınan kimileri ise kötü arkadaşları vardır.”

1607. Havşeb’in rivâyetine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Allah’a andolsun ki, ma’rûf olmayan şeyde hanımına itâat eden kişiyi Allah ateşe sürükler.”

1608. Abdu’l-mü’min Hasan (ra)’ın: “Niyet amelden daha önemlidir” dediğini nakleder.

1609. Ali b. Zeyd şöyle rivâyet eder: “Hasan Basrî (ra), birgün yanımızda geceledi, sabaha kadar ağladı. Sabahleyin kendisine: ‘Bizim ailemizi de bu gece ağlattın’ dedim. Şöyle dedi: ‘Kendi nefsimi dedim ki: ‘Belki Allah, ağlamama bakar da, ‘ne yaparsan yap senin hatâna bakmayacağım’ der.”

1610. Hâlid b. Rabâh, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini haber verir: “Mü’min bir ihtiyacını istediğinde elde ederse, demek ki Allah dilediği için olmuştur. O’na hamdeder, elde edemezse terkeder ve onun peşine düşmez.”

1611. Selâm, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini bildirmiştir: “Kul secde ederek yattığı zaman Allah meleklerine: ‘Övünerek bakın kulum nasıl bana ibâdet ediyor, ruhu da yanımda secde halindedir’ der.”

1612. Âsım der ki: “Hasan Basrî (ra)’nin konuşurken şiirlerden misal getirdiğini görmedim. Bir gün sadece şu şiiri okumuştur:

Ölüp istirahate çekilen, ölü değildir.

Esas ölü, diri iken ölebilir.

Daha sonra da şöyle dedi: “Ne doğru söz! Bazı insanların cesedleri diri kalpleri ölü olur.”

1613. Mâlik b. Dînâr şöyle rivâyet eder: “Ma‘bed el-Cühenî ile bir yolda karşılaştık bana şöyle dedi: ‘Ey Mâlik! Bütün şehirleri dolaştım. Hasan Basrî (ra) gibisini görmedim. Keşke onu dinleyip itâat etseydik.’”

1614. Saîd el-Cerîrî der ki: “Hasan Basrî (ra)’ye ‘Kul günah işler sonra tevbe eder, tekrar günah işler sonra tevbe eder, tekrar günah işler sonra tevbe eder.... bu ne zamana kadar devam eder?’ diye sordum. Bana: ‘Bu mü’minlerin ahlâkıdır’ diye cevap verdi.”

1615. Salih el-Merrî der ki: “Hasan (ra)’ın şöyle dediğini işittim: ‘Biz şöyle bir haber aldık; ‘Her kim mü’min kardeşini tevbe ettiği bir günahından dolayı kınarsa, Allah aynı günaha onu da mübtelâ kılar.’”

1616. Hişâm, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini nakleder: “Kişi bazen bir yere girer, bir mecliste oturur ya da bir sofraya oturur ve kalbi değişir. Basit insanların yanına girmeyin kalbiniz değişir, eldekini de kaybedersiniz.”

1617. el-A‘meş, Hasan (ra)’ın şu sözünü nakleder: “Hayır kolay ve rahatlatıcıdır, şer ise zor ve sıkıntı vericidir.”

1618. Cerîr b. Hâzım der ki: “Biz Hasan Basrî (ra)’nin yanında idik, oğlu bize: ‘İhtiyarı biraz rahat bıraksanız iyi olur, öğle oldu hâlâ bir şey yemedi’ dedi. Hasan (ra), onu azarlayarak ‘Bırak onları. Allah’a andolsun ki, bir müslüman, kardeşini ziyaret eder, onunla konuşur ve beraber Allah’ı anarsa kimse onları bundan menedemez’ dedi.”

1619. Rebîa b. Külsûm der ki: “Hasan (ra)’ın yanına girdim. Diş ağrısından şikâyet ediyor ve şu âyeti okuyordu: ‘Eyyûb Rabbine: ‘Bu dert bana dokundu, Sen merhametlilerin en merhametlisisin’ diye nidâ etti.”

1620. İbn Avn’ın bildirdiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Allah’a andolsun ki, ya sabredersiniz ya da helâk olursunuz. Allah’ın ihlâkı şiddetlidir.”

1621. Kurra b. Hâlid, Hasan (ra)’ın, ‘Kınayan (el-Levvâme) nefse andolsun ki’ âyetinde şöyle dediğini söyler: “Mü’min, nefsinin kınayan kimsedir ve devamlı konuştuğu kelimedenden, yediği bir şeyden dolayı kendisini hesaba çeker. Fâcir ise herşeyi yapar fakat kendisini kınamaz.”

1622. Cerîr’in rivâyet ettiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Allah ve Resûlü ne güzel buyurmuştur, ölümle cennet isteniyor; insanlar, ölüm korkusuyla ateşten

çekiniyor. Ölüm korkusuyla farzlar edâ ediliyor, yine ölüm korkusuyla hak için sabrediliyor. Herkes âfiyette iken insanların birbirlerinden farklı olduklarını görüyoruz. Fakat musibet anında herkes eşit oluyor.”

1623. el-Alâ b. Müseyyib, Hasan (ra)’ın kendi kendisine: “Ey Hasan, gece yarısı Allah için yaşaran gözü unutma” dediğini haber verir.

1624. Avf’ın rivâyet ettiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Ey Âdemoğlu, söz vardır, amel vardır. Amelin de gizli yapılanı vardır, açık yapılanı vardır. Amel, sözden, gizli yapılan da açık yapılandan daha hayırlıdır.

1625. Selâm b. Miskin, Hasan (ra)’ın: “Şu dünyaya değer vermeyin” dediğini nakleder.

1626. Yûnus b. Ubeyd der ki: “Hasan Basrî (ra) uğraşarak birşey bulamadığı zaman hemen Subhânallâhi ve bi hamdihî tesbihini çekerdi.

1627. Sâlih el-Murrî, Hasan (ra)’ın şöyle dediğini haber verir: “Ey fakir ve miskinlere tasaddukta bulunanlar! Zulmettiklerinize acıyın (yani zulme son vermek sadaka vermekten daha önemlidir).”

1628. Hammâd b. Seleme der ki: “Mutarrif’in aklını, İbn Sî-rîn’in takvâsını, Müslim b. Yesâr’ın ibâdetini, Hasan Basrî (ra)’nin zühdünü iyi belleyin ve örnek alın.” Râvî bunu söylerken orada hazır bulunan Yûnus b. Ubeyd, “Bütün bu hasletlerin Hasan Basrî (ra)’de birleştiğini belirtir.”

1629. Ebû’l-Eşheb, Hasan (ra)’ın şu sözünü nakleder: “Bir adamın ayağına bir diken batsa ‘Rabbim bana zulmetmez, muhakkak bir günahım var ki böyle oldu’ demelidir.

1630. Avf, Hasan (ra)’ın, “Allah’ın dini ifrâtın altında, tefritin de fevkinde mu‘tedil bir noktada vaz‘ edilmiştir.” dediğini haber verir.

1631. Avn’ın bildirdiğine göre Hasan (ra): ‘Biz onlara güzel bir hayat yaşatırız’ âyetini tefsir ederken “Cennetten başka hoş bir hayat, hiçbir yerde yoktur” demiştir.

1632. Kâsım b. Fâid’in rivâyet ettiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Ey Âdemoğlu! Dinine sarıl, o senin etin ve kanındır. Eğer dinin sağlam olursa cismin ve kanın da sağlam olur. Sağlam olmazsa Allah korusun cismin varacağı

yer sönmeyen ateştir.

1633. Kâsım, Hasan Basrî (ra)'nin şöyle dediğini haber verir: “Kendimizden korkacak hiç günahımız olmazsa dünya sevgisi günah olarak bize yeter. Çünkü Allah Teâlâ Kur’ân da: ‘Siz dünya metanını istiyorsunuz. Oysa Allah âhireti ister’ buyurmuştur. Öyleyse siz de Allah’ın istediğini isteyin.”

1634. İbn Âmir’in bildirdiğine göre Hasan (ra) bir mecliste oturduğu zaman kendisine hediyeler takdim edilir, o da reddeder ve “Her kim böyle bir konumda hediye kabul ederse Allah’ın yanında değeri kalmaz” demiştir.

1635. Mübârek, Hasan (ra)’ın şu sözünü rivâyet eder: “Ey Âdemoğlu! Seni izzet sahibi kılan dinindir. Eğer namazların sana gevşek geliyorsa Allah’ın indinde daha da değersiz demektir.”

1636. İbn Mübârek’in rivâyetine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “(Harama) ilk bakıştan dolayı insanın mazur olduğunu söylerler, ya son bakış için ne olacak?”

1637. Yine İbn Mübârek’in naklettiği bir haberde, Hasan (ra) şöyle der: “Nice bakışlar vardır ki, sahibinin kalbine şehvet bırakır. Nice şehvetler de vardır ki, sahibinde uzun bir üzüntü bırakır.”

1638. İbn Şevzeb rivâyet eder der ki: “Hasan (ra) ashâbı ile beraber bir yemeğe oturdu. Adamın biri, ‘Bu yemek ...’ dedi ...”

1639. İbn Mubârek Hasan (ra)’ın şöyle dediğini nakleder: “İnsanların dünya konusunda yarıştıklarını görürsen sen de âhiret konusunda onlarla yarış. Çünkü bu dünyalarını zâil kılar ve âhiret konusunu gündemde bırakır.”

1640. Abdullah b. Ahmed, bir ihtiyarın şöyle dediğini nakleder: “Hasan Basrî (ra)’nin elinde bir yara gördüm, gidip bir ilaç getirdim sürmek için reddetti ve siz ...”

1641. İbn Mubârek’in haber verdiği göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Kuruntulardan sakınınız, zira kuruntular ne dünyada ne de âhirette kimseye hayır getirmemiştir.”

1642. İbn Mübârek’in haber verdiği göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Mü’min için dünya ne güzel yurttur, onun için çok az çalışır ve azığını alarak cennete gider. Kâfir ve münâfık için dünya ne kötü yurttur, gece gündüz çalışır

azığını da alarak cehenneme gider.”

1643. Ebû'l-Eşheb, Hasan (ra)'ın, 'Kalpleri ürpererek vermeleri icabedeni verenler...' âyetinin tefsirinde: "Onlar, iyiliklerden yapılması icabedeni yaparlar ve buna rağmen Allah'ın azâbından korkarlardı" dediğini nakleder.

1644. Süfyân, Hasan (ra)'dan naklen "Azabından dolayı hüçün gibi bir ibâdet yoktur" demiştir.

1645. Salih b. Hassân der ki: "Hasan Basrî (ra) oruçlu bir gününde akşamladı, biz de bir yemek olarak iftar vakti yanına gittik. Tam yemeğe yaklaşırken ona, 'Katımızda ağır boyunduruklar, cehennem, boğazı tıkayan bir yiyecek ve can yakan bir azap vardır' âyetini okudum. Elleri dona kaldı. Bize 'Sofrayı kaldırın' dedi. Biz de kaldırdık. Oruçlu olarak sabahladı, akşam iftar edeceği zaman yine okuduğum âyeti hatırladı ve aynı şeyi yaptı. Üçüncü gün oğlu, Sabit el-Bünânî'ye giderek yanında bulunan babasının dostlarına:: 'Babama yetişin, üç gündür ağzına bir lokma almadı, her almak istediğinde bir âyet hatırlayarak vazgeçiyor' der. Hep beraber Hasan'a gelir ve zorla kendisine biraz çorba içirirler."

1646. Yûnus b. Ubeyd diyor ki "Hasan Basrî (ra) ağır hasta iken gördüm, devamlı: 'İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn' diyordu. Oğlu Abdullah, üstüne kapanarak: 'Babacığım neden bunu tekrar ediyorsun, bizi de korkutuyorsun. Yoksa birşey mi gördün?' dedi. Hasan: 'Yavrum böylesini hiç görmemiştim' dedi."

1647. Süfyân'ın bildirdiğine göre bazı Basralılar Hasan (ra)'ın arkasından yürümüşler. Hasan onlara yönelerek: "Allah size rahmet etsin. Zayıf bir mü'minin arkasından gidilmez" demiştir.

1648. Hişâm, Hasan Basrî (ra)'nin şöyle dediğini rivâyet eder: "Allah'a andolsun ki, bazı topluluklara yetiştim ve içlerinden bazılarıyla arkadaşlık yaptım. Resûlullah (sav)'ın ashâbını kasederek onlar karşılaştıkları dünyalık bir şeyden dolayı sevinmezler, kaçırdıkları birşeyden dolayı da üzülmezlerdi. Dünya onların gözünde şu topraktan daha basitti. Onlardan birisi elli sene yaşar, ne bir elbise diktirir, ne altına bir yatak alır, ne de özel olarak ailesine bir yemek yapılmasını emrettiği olurdu. Gece olunca kıyâmda durur, boyunlarını büker ve gözyaşlarını dökerek kurtuluşları için Rablerine münâcât ederlerdi. Bir iyilik yaptıklarında şükreder ve kabûlü için dua ederlerdi. Bir kötülük işlediklerinde de

hüzün duyar ve Allah'tan mağfiret dilerlerdi. Allah'a andolsun ki onlar, günahlardan mağfiret ile kurtulurlardı. Size gelince ömrünüz kısa, ameliniz azdır. Ölüm daima ensenizde ve önünüz de azap vardır. Öyleyse gece gündüz Allah'tan mağfiret dileyin.”

1649. Mansûr es-Selemî, Hasan (ra)'dan naklen şöyle der: “Seni günahlardan alıkoyduğu müddetçe Kur'ân oku, eğer alıkoymuyorsa lâıyk-ı vechile okumuyorsun, demektir. Nice fıkıh hammalı vardır ki fakîh değildir. Her kime ilmi fayda vermiyorsa cehâleti zarar verir.”

1650. İbn Avn, Hasan (ra)'ın, “Her kim kaderi inkar ederse kâfir olur” dediğini nakleder.

1651. Hişâm'ın naklettiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Kişi ilim talep eder, çok geçmeden ilmin eserini gidişâtında, dilinde, gözünde ve iyiliklerinde görür.”

1652. Süfyân, Hasan (ra)'ın şu sözünü nakleder: Mü'min hüsn-i zann sahibidir ve güzel amel işler. Münâfık sû-i zann sahibidir ve kötü amel işler. Allah, dünyayı kime arzederse o bununla mağrur olmuştur. Kimden de kısmışsa onu gözetmiştir.”

1653. Ebû'l-Eşheb'in bildirdiğine göre Hasan Basrî (ra) şöyle demiştir: “Ey Âdemoğlu! Kendi gözündeki mertegi görmezsin, fakat kardeşinin gözündeki çapağı kaçırmazsın. Allah katında kulların en sevimlisi, Allah'ın kullarını seven ve onlara hoş muâmelede bulunanlardır.”

1654. Ebû'l-Eşheb yine onun şöyle dediğini söyler: “Allah, bir kula hayır murâd ederse gönlünü zengin kılar ve fakirliğini göstermez. Her kime de şer murâd ederse fakirliğini ona hissettirir ve ayıbını ifşâ eder.”

1655. İbn Şevzeb'in naklettiğine göre: “Hasan Basrî (ra) ile Muâviye b. Kurra hangi amelin faziletli olduğuna dair konuşuyorlardı. Hasan: ‘Allah yolunda cihaddan sonra gece yarısı ibâdet etmektir’ der. Muâviye, ‘Hayır, haram (vera‘)dan kaçınmadır’ deyince Hasan kızarak, ‘Benim söylediğim de ancak vera‘ halinde yapılabilir’ der.”

1656. Ebû'l-Eşheb tarikiyle gelen bir rivâyette Hasan (ra) şöyle diyor: “Bir topluluk Allah'ı zikrederken bir adam gelir ve aralarına oturur. Allah'ın rahmeti üzerlerine iner sonra geri kalkar. Melekler, ‘Yâ Rabbi! Aralarında falan kulun

var' derler. Allah Teâlâ: 'Rahmetim onları kapladı. Onlarla beraber oturan onlara zarar vermez' der."

1657. Aynı rivâyetle gelen başka bir haber de şöyledir: "Biz öyle bir topluluk gördük ki, az konuşur çok iş yaparlardı. Şimdiki insanlar az amel ediyor, fakat çok konuşuyorlar."

1658. Aynı rivâyet zincirine göre Hasan (ra): 'Cimrilik yapan ve kendini müstağnî gören' âyetini tefsir ederken şöyle der: "Bâkî kalmayacak birşey için cimrilik yaparlar. Muhtaç oldukları halde kendilerini müstağnî görürler."

1659. Ebû'l-Eşheb'in naklettiğine göre Hasan Basrî (ra) aşağıdaki âyetleri şöyle tefsir etmiştir: 'Şüphesiz Allah kendisine yönelenleri bağışlayandır'"Kalpleriyle ve amelleriyle beraber Allah'a yönelenleri Allah bağışlar." 'Kalpleri üprerek vermeleri icabedeni verirler "Onlar yapılması icabeden iyilikleri yapar, buna rağmen korku içinde olurlardı." 'Rahman'ın kullarına câhiller sataştığı zaman 'selâm' der geçerler "Âlim insanlardır, câhiller sataştığı zaman onlar da sataşıp cahilleşmezler. İnsanlar arasında gezinirken gündüzki halleri böyledir." Gece Rableri ile başbaşa kaldıkları zaman ise halleri şöyle anlatılmıştır: 'Geceleri Rableri için secde ve kıyam ile geçirirler O'nun azabı ebedîdir. "Her borçlu borçlusundan ayrılır. Fakat cehennem, borçlusunu bırakmaz."

1660. Aynı tarîkle Hasan (ra) Basrî: "Namaz en hayırlı iştir, isteyen çoğaltır isteyen azaltır" demiştir.

1661. Ebû'l-Eşheb, Hasan Basrî (ra)'nin şöyle dua ettiğini nakleder: "Allahım! Nefsime takvâ ver ve onu temizle, Sen nefsi temizleyenlerin en hayırlısısın. Zira onun velisi ve mevlası Sensin."

1662. Ebû'l-Eşheb, yine Hasan Basrî (ra)'nin şöyle dediğini haber verir: "Ey insanoğlu! İki defa sidik yolundan çıktığın halde nasıl kibirlenebiliyorsun!?"

1663. Abdullah, babasının (Ahmed b. Hanbel), bütün bu rivayetleri Abdussamed vasıtasıyla, Ebû'l-Eşheb'den naklettiğini belirtmiştir.

1664. Ukbe b. Hâlid'in rivâyetine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: "Kalpler ölür ve dirilir, öldüğünde farzlarla diriltin, dirildiğinde nafilerle terbiye edin."

1665. Abdullah b. Bekr'in naklettiğine göre Hasan Basrî (ra) şöyle demiştir:

“İnsanlar, hakkı gerçekleştirmeye çalışır. Fakat hak kendileri ile arzuları arasında kalır. Her kim hakkın kıymetini bilir akibetini görürse hakkı gerçekleştirirken sabreder. Öyle insanlar var ki Kur’ânı okur ve kötülük işlemezler. Kur’ân’a en layık insanlar okumadığı halde Kur’ân’la amel edenlerdir. İnsanları âfiyette görürsün. Bir belâ geldi mi hakikate dönerler. Mü’min imanına, münâfık da nifâkına baş vurur.”

1666. Şebîb b. Şeybe der ki: “Bir adam Hasan Basrî (ra)’ye dokuz baş şeker ve onbin dirhem para hediye etti. Bunun karşılığını ödemeye gücümüz yetmez diye parayı reddetti, şekeri kabul etti.”

1667. Abbâd b. Râşid der ki: “Hasan Basrî (ra)’yi, ‘Her insanın amel defterini boynuna astık’ âyetini okurken işittim şöyle dedi: “Şüphesiz ki, sana nefsini hesaba çekme fırsatı tanıyan, sana karşı çok adâletli davranmıştır” dedi.

1668. İbn Avn, Hasan (ra)’ın şöyle duâ ettiğini rivâyet eder: “Allahım! Ölüm anında bize rahat, huzur ve âfiyet ver.”

1669. Süleyman et-Teymî yine Hasan (ra)’ın “Denizler cehennemden bir tabakası haline gelir” dediğini nakleder.

1670. Hişâm, Hasan (ra)’ın: ‘Orada (cehennemde) çağlar boyu kalacaklardır’ yetini tefsir ederken: “Çağlar boyundan maksad ebedîliktir. Ancak oradaki bir çağın dünyadaki yetmişbin seneden ibâret olduğunu söylerler” dediğini haber verir.

1671. İbn Şevzeb’in naklettiğine göre Hasan (ra) şöyle demiştir: “Üç kişinin gıybeti (haram olan) gıybet sayılmaz. Hâin devlet adamı, hevâsına insanları davet eden hevâperest ve fıskı alenî olan fâsık.”

1672. İbn Ebî Seleme, Hasan (ra)’ın şu sözünü nakleder: “Bu yolda gördük ki ilimsiz amel işleyen kimselerin ifsâd ettikleri ıslah ettiklerinden daha fazladır.”

1673. Zübeyr el-Hanzelî der ki: “Hasan (ra)’a ‘Namaz kıldın mı?’ diye sordum. ‘Hayır’ dedi. ‘Ama çarşıdaki halk kıldı’ dedim. Bana şöyle dedi: ‘Varsın kılsınlar, onlar da pek hayır yok. Duydum ki onlar, mü’min kardeşlerinden paralarını bile esirgiyorlar.’”

1674. Abbâd b. Ömer el-Abdî der ki: “Birgün Hasan Basrî (ra)’ye ‘Hûrîler kimlerdir’ dedim. ‘Buradaki ihtiyar kadınlardır, fakat Allah hilkatlerini

değiştirecektir’ dedi. Orada bulunan Yezîd b. Meryem ‘Sen bunu nerden biliyorsun?’ dedi. Hasan kollarını sıvadı ve ‘falandan falandan’ diyerek Ensârdan beş, Muhâcirlerden dört kişi saydı.”

1675. Suveyd b. İbrahim, Hasan (ra)’dan şöyle bir söz nakleder: “Rüşvet kapıdan girerse, emânet bacadan çıkar.”

1676. Abdulvâhid b. Zeyd der ki: “Hasan Basrî (ra)’ye, İbn Mülehheb’in fitnesini görmediği halde kalbi ve diliyle ona rıza gösteren adamın durumunu sordum. Bana: ‘Salih (as)’in kavminden kaç kişi deveyi doğradı?’ diye sordu; ben de ‘Bir kişi’ dedim. ‘Fakat bütün kavim rıza ve meyilleriyle helâk oldu’ diye karşılık verdi.”

1677. Haccâc b. Esved, Muâviye b. Kurra’nın “Bana gece ağlayan gündüz de tebessüm eden birisini kim gösterir?” dediğini nakleder.

1678. Mâlik b. Miğvel’in naklettiğine göre Muâviye b. Kurra ve Tâbiûnden bir adam oturmuş müzâkere ediyorlardı. Birisi “Ben Allah’ın rahmetini ümid ederim, azabından da korkarım” dedi. Diğeri de şöyle karşılık verdi: “Her kim bir şeyi ümid ederse onu talep eder, her kim de birşeyden korkarsa ondan kaçır. Birşeyi ümit edip istemeyen bir şeyden korkup da ondan kaçmayan kimsenin olduğunu sanmıyorum.”

ÖMER B. ABDÜLAZİZ’İN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1679. İbn Şihâb ez-Zührî, Ömer b. Abdülaziz’in babasından şöyle bir hadis nakleder: “Resûlullah (sav)’a ‘Hangi din daha efdaldir?’ diye soruldu, ‘Müsâmaha ve hoşgörüye dayalı tevhid dinidir’ diye cevap verdi.”

1680. Ömer b. Abdulazîz, Esmâ binti Umeys’ten şunu nakleder: “Resûlullah (sav)ın bana öğrettiği bazı kelimeler var ki, onları kederli anlarımda söylerim, ‘Rabbim Allaktır, O’na hiçbirşeyi şirk koşmam.’”

1681. el-Evzâî, Ömer b. Abdulazîz’in şöyle dediğini haber verir: “Bir topluluğu din konusunda avamı bir tarafa bırakarak kendi aralarında

fısıldaştıklarını görürsen bil ki onlar, dalâletin temelini atmakla meşguller.”

1682. Nâfi‘, Abdullah b. Ömer’in (r.anhumâ) şöyle dediğini nakleder: “Hz. Ömer’in soyundan gelen şu çocuğun (Ömer b. Abdulazîz’in) yüzünde bütün dünyayı adâlet ile dolduracak bir alâmet vardır.”

1683. Hâkim b. Kesîr’in haber verdiği göre Ömer b. Abdulazîz: “Keşke Kazvin’de olsam da orada İslâm beldelerinin sınırlarını beklerken ölsem” demiştir.

1684. Süleyman b. Mûsâ’nın anlattığına göre bedevîlerden bir topluluk Mervanoğullarından bir topluluğu, dirilttikleri ölü bir araziye Velîd b. Abdulmelik kendilerinden alıp Mervanoğullarına verdiği için, şikâyet eder. Ömer b. Abdulazîz: “Hz. Peygamber (sav): ‘Beldeler Allah’ın beldeleridir. Kullar da Allah’ın kullarıdır. Her kim ölü bir araziye diriltirse onundur’ buyurmuştur” diyerek arâziyi tekrar bedevîlere verir.

1685. İbn Şevzeb’in naklettiğine göre “birgün bir kadın Ömer b. Abdulazîz’in hanımı Fâtıma (ra)’nın yanına girer, onun pejmürde halini görünce, ‘Sen ne biçim halife hanımısın, sen hiç (süslü elbiseler giyerek) ona hazırlanmaz mısın?’ dediğinde şu cevabı alır: ‘Kadın kocasının kendisini sevmesi için ona süslenip hazırlanır değil mi?’ der. Kadın ‘Evet’ deyince: ‘Fakat o, bu halimden dolayı beni daha çok seviyor’ der.

1686. Muhammed b. Ka‘b’ın Ömer b. Abdulazîz’e şöyle dediği nakledilir: “Eğer sen, birisinin senden işittikleriyle mutsuz olmalarını başarabilirsen bunu yap.”

1687. Huseyn el-Cu‘fî, Ömer b. Abdulazîz’in şöyle dediğini nakleder: “Allahım! İnsanlardan iyi olanların iyiliklerini arttır. Kötü olanları tevbeye sevk et ve rahmetinle onları kuşat.”

1688. Ebû Abbâs der ki: “Yezîd b. Muâviye’nin oğlu Hâlid ile Beytu’l-Makdis’in avlusunda duruyorduk, bir genç gelip Hâlid’e selâm verdi, Hâlid de selâmını aldı. Sonra genç Halid’e, ‘Biz şu gözümüzden de mes’ûl müyüz?’ diye sordu. Ben önce davranarak ‘Evet, gören şu gözünüzden de sorulacaksınız’ dedim. Bunun üzerine gencin gözleri döndü. Sonra gitti. Ben Hâlid’e kim olduğunu sordum. O halifenin kardeşinin oğlu Ömer b. Abdulazîz’dir. Yaşarsan âdil bir imam olarak göreceksin” dedi.

1689. Süfyân, Ömer b. Abdulazîz'in "Her kim konuştuklarını günah addetmez [rastgele konuşursa] günahı çoğalır" dediğini haber verir.

1690. Abdullah b. Îsâ der ki: "Bir Cuma günü Ömer b. Abdulazîz hutbe okurken yanındaydık. Bir hıristiyan ayağa kalkarak, 'Ey mü'minlerin emiri! Ben Araplardan Allah'a sığınıyorum' dedi. Cemaatin tamamı güldü." Râvî der ki: "Onu görüyor gibiyim."

1691. Süfyân b. Uyeyne, Ömer b. Abdulazîz'in devamlı "Allahım bana ölümü kolaylaştır" diye dua ettiğini bildirir.

1692. el-Evzâî, birisinden yine onun şöyle dediğini rivâyet eder: "Bir topluluk din konusunda cemaati bir tarafa bırakır kendi aralarında fısıldaşırlarsa dalâlete zemin hazırlamış olurlar."

1693. Nuaym b. Selâme: "Ömer b. Abdulazîz'in yanına girdim, yağda haşlanmış sarımsak yediğini gördüm" der.

1694. el-Evzâî, Ömer b. Abdulazîz'in çok ağladığını hattâ bir gün kan ağladığını nakleder.

1695. Abdu'l-halîm b. Abde'nin rivâyet ettiğine göre Hasan, Eyyûb'un meclisinde iken bir zatın şu rüyasının anlatıldığını nakledilmiştir: "Bir mecliste Resûlullah (sav), sağında Hz. Ebû Bekir (ra), solunda da Hz. Ömer (ra) oturmuştur. Derken Ömer b. Abdulazîz gelir, Resûlullah (sav) Ebû bekir (ra) ile arasına oturmasını ister fakat Hz. Ebû Bekir (ra) 'Yâ Resûlallah! Seninle arama kimsenin girmesine izin vermezsin sanıyordum' deyince Hz.Ömer (ra)'le arasına oturmasını işâret eder. Hz. Ömer (ra) de aynı şeyi söyleyince önüne oturtur."

1696. Muâz b. Fadâle'nin bildirdiğine göre, Ömer b. Abdulazîz'in oğlu Abdullah, Arap yarımadasında bir mağarada ömrünü tüketen bir râhibe uğrar. Râhib daha önce kimse için oradan inmediği halde Abdullah'a iner ve ona "Senin babanın hatırı için iniyorum, zira biz onu adâletin öncüsü olarak görüyoruz. Onun durumu haram aylardan Receb ayı gibidir." der. Eyyûb b. Süveyd bu sözü te'vîl ederken: "Haram aylardan üçü Zü'l-ka'de, Zü'l-hicce ve Muharrem, peşpeşe Hz. Ebû bekir (ra), Hz. Ömer (ra) ve Hz. Osman (ra)'ı ifade ediyor. Receb tek başına Ömer b. Abdulazîz (ra)'i temsil eder" demiştir.

1697. el-Evzâî der ki: "Ömer b. Abdulazîz'in valilerinden Ammân vâlisi Amr b. Ubeyd kadar adâlet yönünden ona benzeyen yoktu. Bir gün yatsı namazından

sonra birisinin suçu tesbit edilmiş ve ‘Sabaha kadar Allah’ın hudûdunu yerine getirmeyi te’hir edemem’ diyerek cezayı infaz etmiştir.”

1698. Habîb b. Hind el-Eslemiyye der ki: “Biz Arafat’ta iken Saîd b. Müseyyeb bize ‘Üç (hakiki) halife vardır’ dedi. Biz, ‘Kimlerdir?’ dedik. Bize, ‘Ebû Bekir (ra), Ömer (ra) ve Ömer’ dedi. Biz, ‘Ebû Bekir (ra) ile Ömer (ra)’i biliyoruz, öbür Ömer kim?’ dedik. Bize, ‘Eğer yaşarsanız ona ulaşırsınız, ölürseniz bilin ki sizden sonra gelecektir’ dedi.”

1699. Muhtar b. Fulful der ki: “Ömer b. Abdulazîz adına para bastırdım üzerine “Ömer vefâ ve adâleti emretmiştir” yazdı, sonra bize ‘Bu kalıbı kırın ve üzerine “Allah vefâ ve âdaleti emretmiştir” yazın’ dedi.

1700. el-Mâcişûn’un bildirdiğine göre, birgün Ömer b. Abdulazîz, Velîd’le bir konuda konuşurken Velîd ona, ‘Yalan söylüyorsun’ demiş. O da “Yalanın, sahibine zarar verdiğini öğrendiğim günden beri yalan söylemedim” demiştir.

1701. Ömer b. Zerr’in rivâyet ettiğine göre, Halife Süleyman b. Abdulmelik öldüğünde Ömer b. Abdulazîz’in âzâdlı kölesi onu çok üzgün görmüş ve sebebini sorunca da: “Dünyanın her yerinde bulunan Muhammed ümmetinden her ferdin bana mürâcaat hakkını tevdi etmeyi üstlendiğim için üzüntülüyüm” der.

1702. Ömer b. Osman, Ömer b. Abdulazîz’in şöyle dediğini haber verir: “İlimde rüsûh sahibi olanların Kur’an’ı te’vil ederken ilimlerinin vardığı nihâî nokta: ‘Biz ona inandık hepsi de Rabbimizin katındandır’ demeleridir.”

1703. Recâ b. Hayve der ki: “Bir gece Ömer b. Abdulazîz’le gece yarısı uyandık, çıranın yağı bitmişti ona, “Şu köleyi uyarsan da çıraya yağ koysa” dedim. “O şimdi uykuya dalmıştır, olmaz.” dedi. “Öyleyse ben kalkıp koyayım mı?” dedim, ‘Hayır’ dedi ve kalkıp kendisi doldurdu. Sonra bana “Ben kalktım gittim ve döndüm (değişen bir şey olmadı) ben yine Ömer b. Abdulazîz’im. Ey Recâ! Kişinin misâfirini hizmetinde kullanması şânından değildir.” dedi.

1704. Süfyân b. Uyeyne’den nakledildiğine göre, Ömer b. Abdulazîz şöyle demiştir: “Az da olsa rıza gösterin, mü’minin dayanağı sabırdır.”

1705. Abdu Rabbih b. Hilâl’in bildirdiğine göre bir gün Abdulmelik b. Abdulazîz babası kaylûle vakti yatacakken “Babacığım etrafını zulümler sarmışken sen nasıl yatarsın, yatarken ölüm gelirse yapman lazım olan şeyleri

yapmadan gidersin” der. İkinci gün aynı şeyi tekrarlayınca şu cevabı alır: “Yavrum, nefsim benim bineğimdir. Ona acımasam beni menzilime ulaştıramaz. Yavrum, Allah dileseydi Kur’an’ı bir defada indirirdi, fakat yavaş yavaş kalplere yerleştirmek için âyet âyet gönderdi. Yavrum, gücün yetmediği şeyleri yüklenmekle hayra ulaşılacağı kanaatinde değilim.”

1706. Ömer b. Zerr: “Ben Ömer b. Abdulazîz’den daha çok Allah’tan korkan kimse görmedim” der.

1707. Velîd b. Hişâm der ki: “Bir gün bir yahudi ile karşılaştım bana ‘Ömer b. Abdulazîz halife olacak ve bütün işler düzelecek’ dedi. Ben Ömer ile karşılaştım ve yahudi’nin sözünü kendisine naklettim. Ömer b. Abdulazîz halife olduğu zaman tekrar yahudi beni gördüğünde : ‘Ben sana arkadaşının halife olacağını söylemedim mi?’ dedi. ‘Ve bu sefer arkadaşın zehir içecek kendisine dikkat etsin’ dedi. Ömer’le karşılaştım, kendisine bildirdim. Şöyle dedi: ‘Allah ona lanet etsin, zehir içeceğim saati nereden biliyor!? Kulağıma dokunmak sûretiyle şifa bulacağımı bilsem yine dokunmam ve bir hurma koklamam îcâbetse yine koklamam.’”

1708. Abdullah b. Avn’ın anlattığına göre Ömer b. Abdulazîz bir gün Velîd b. Hişâm ve Hüseyin b. Rüstem de yanındayken bir Acem köyüne uğramıştı. Köyde kendisine yeni ürün vermiş meyvelerden bir tabak meyve ikram edildi. Velîd b. Hişâm, “Ey mü’minlerin emiri! Buyurun, meyvelerden yeyin, ben parasını öderim” der. Hüseyin b. Rüstem ise: “Onları ye ey emire’l mü’minîn, senden daha hayırlısı olan (Resûlullah (sav) da) hediyeledi.” deyince Ömer b. Abdulazîz: “Ey Rüstemoğlu, o zaman hediye idi, fakat şimdi rüşvet olur” diyerek yemedi.

1709. İsmail b. Ebî Hakîm, Ömer b. Abdulazîz’in şöyle dediğini rivâyet eder: “Allah bir takım insanların günahlarıyla bütün avâm-ı nâsı helâk etmez. Ancak kötülükler aşikâre işlendiği zaman hepsi azaba mustahak olur.”

1710. Hişâm’ın bildirdiğine göre Ömer b. Abdulazîz öldüğü zaman Hasan Basrî “İnsanların en hayırlısı öldü” demiştir.

1711. Hişâm b. Hassân’ın haber verdiğiğine göre Fâtıma binti Abdulmelik, Recâ b. Hayve’ye haber göndererek Ömer b. Abdulazîz’in dinine sığmayan bir vaziyette olduğunu bildirir. Ne olduğu sorulunca da, işbaşına geldiği günden itibaren kendileriyle hiç ilgilenmediğini söyler. Recâ b. Hayve, Ömer’e gelerek

dine sığmayan bir iş tutuğunu ailesinin de kendisi üzerinde hakkı olduğunu söyleyince gözlerinden yaşlar akarak şöyle der: “Boynunda hem müslümanların hem de zımmîlerin mes’ûliyeti olan ve bir konuda Allah’a hesap verecek olan birisi bütün bunları nasıl halleder?”

1712. Muhammed b. Ka‘b el-Kurazî der ki: “Ömer b. Abdulazîz halife olunca bir elçi göndererek beni çağırdı, o zaman ben Medine’deydim. Yanına vardım, huzuruna çıktığımda şaşkın şaşkın kendisine gözümü ayırmadan baktım. ‘Neden öyle bakıyorsun?’ dediğinde, ‘Şaşkınlığımdan’ dedim. ‘Neye şaştın?’ diye sordu. ‘Uçan rengine, eriyen cismine ve dökülen saçlarına şaşım’ dedim. Bana ‘Üç yıl sonra kabre konulduğunda gözlerimin siyahı, burnumun irini aktığı zaman görürsen, bana daha tiksiner bakarsın’ dedikten sonra şöyle dedi: ‘Bize İbn Abbâs (ra)’tan bir hadis naklet.’ Ben de ‘İbn Abbâs (ra) bizlere Resûlullah (sav)’ın şöyle buyurduğunu haber verdi.’ dedim: ‘Meclislerin en şerefli kibleye yönelik olan meclis (cemâatle namaz)lardır. Uyuyan ve abdesti olmayan birisinin arkasında namaz kılmayın. Elbise için ipek satın almayın, hamamda bile olsanız akrep ve yılanları öldürün. Her kim izinsiz, kardeşinin mektubuna bakarsa ateşe bakmış gibi olur.’ ‘Her kim insanların en kuvvetlisi olmak istiyorsa Allah’a tevekkül etsin. Her kim insanların en şerefli olmak istiyorsa Allah’a tevekkül etsin. Her kim insanların en şerefli olmak istiyorsa Allah’tan korksun. Her kim insanların en zengini olmak istiyorsa Allah’ın verdiği rızıkla iktifa etsin.’ Sonra ‘Sizin en şerhlinizin kim olduğunu habervereyim mi?’ dedi. Biz de ‘Evet, ey Allah’ın Resûlu’ dedik. Tek başına sofraya oturup Allah’ın verdiğini başkasına vermeyen ve tebası altındakilere sopa çekenlerdir’ dedi. Sonra: ‘Bundan da şerlisini haber vereyim mi?’ dedi. ‘Evet’ dedik. ‘İnsanlara buğzeden insanların da kendisinden buğzettiği kimsedir’ dedi. Sonra, ‘Bundan da şerlisini söyleyeyim mi?’ dedi. ‘Evet, Yâ Rasûlallah’ dedik. ‘Hiç bir mazereti kabul etmeyen, hiç bir suçu afv etmeyen, hiç bir hatâyı bağışlamayan kimsedir’ dedi. Sonra Bundan da şerlisini haber vereyim mi?’ dedi. Biz, ‘Evet’ deyince ‘Şerrinden korkulan ve hayrı umulmayan kimsedir’ diye karşılık verdi. Sonra sözlerine devamla Meryem oğlu İsâ (as), İsrailoğullarına ‘Câhillerin yanında hikmetli şeyler konuşmayın. Hikmete zulmetmiş olursunuz. Hikmeti ehlinden de esirgemeyin zira onlara zulmetmiş olursunuz. Bir birinize zulmetmeyiniz. Zâlime zulmü ile karşılık vermeyiniz faziletinizi götürür. Üç durum söz konusudur: Biri hak olduğu açık olan durumdur; ona tâbi olun. Biri bâtil olduğu açık olan durumdur; ondan da kaçının. Biri de ihtilafli olan durumlardır; onları da Allah’a havâle edin’ demiştir.”

1713. Ali b. Zeyd, Ömer b. Abdülaziz’in şöyle dediğini haber verir: “Her kim

ölümü çok anarsa az şey ile yetinir. Her kim konuştuğu şeylerin de kaydedildiğini bilirse kendisini alâkadar etmeyen konularda konuşmaz, dilini tutar.”

1714. Süfyân b. Uyeyne, Ömer b. Abdulazîz’in vâlilerine gönderdiği mektupta şunları yazdığını kaydeder: “Size Allah’tan korkmanızı, onun emirlerini yerine getirmekte ölçülü davranmanızı, Resûlünün sünnetine tâbi olmanızı tavsiye ediyorum. Ayrıca Resûlullah’tan (sav) sonra bid‘at ehlinin çıkardıkları bid‘atleri terketmenizi tavsiye ederim. Şunu bilin ki bir bid‘at çıkararak herkes değiştirdiği bir delile dayanır. Öyleyse sünnetten ayrılmayınız, zira Allah’ın izniyle sizi bid‘atlerden koruyacak olan sünnettir. Her kim sünnet ile amel ederse onun hilâfına olan hatâları ve zelleleri de bilir. İlimde öncü olan insanlar tenkîd kâbiliyetleri sayesinde kuvvetli araştırmalarıyla bid‘atlere mani‘ olurlar.”

1715. İbnu’l-Ayzâr der ki, Ömer b. Abdulazîz Şam’da çamur dan bir minber üzerinde bize hitap etti. Allah’a hamdü senâ ettikten sonra hutbeyi, sadece üç şey söyleyerek bitirdi. Şöyle dedi: “Ey insanlar! İçinizi düzeltin ki dışınız da iyi olsun. Âhiretiniz için çalışınız ki dünyanıza da yeter, bilin ki Âdem’den itibaren bütün dedeleriniz öldüğü gibi siz de bir gün öleceksiniz.”

1716. Alî b. Ebî Zâide der ki: “Ömer, bize bir hutbesinde, ‘Bilin ki ibâdet, farzları edâ etmek ve haramlardan kaçınmaktır.’” dedi.

1717. Şu‘be b. Ziyâd der ki: “Ömer b. Abdulazîz’in, Abdullah b. Hasan’ın eteğine yapışıp, “Kıyâmet günü bana şefâatçi olmanı ümid ediyorum” dediğini işittim.

1718. Velîd b. Ukbe der ki: “Bir yere gitmiştik, bir adam “Şu râhibin dediğini işittiniz mi? Halife Süleyman vefât etmiş’ dedi. Yerine kimin geçtiğini sorduk. ‘Ömer b. Abdulazîz’ dediler. Şam’a vardık ki söylenenler doğru. Dört yıl sonra tekrar o râhibe uğradık. Bunu nasıl bildiğini sorduk. O (kehânetiyle), ‘Ömer’i zehir içerken gördüm.” dedi.

1719. Recâ b. Ebî Seleme’nin rivâyet ettiğine göre, Abdulmelik b. Abdulazîz vefât ettiğinde Ömer b. Abdulazîz, şehirlere, ağlamayı yasaklayan ve “Allah onun ruhunu kabzetmeyi arzu etmiş, O’nun arzusuna muhalefet etmekten O’na sığınırım” diyen birer mektup göndermiştir.

1720. İbn Şevzeb’in bildirdiğine göre, Ömer b. Abdulazîz’in Irak’ta iki görevlisi kendisine bir mektup yazarak ‘Bu insanların durumlarını ancak kılıç

düzeltilir' dediler. Ömer de onlara 'İki pis insan, müslümanların kanlarını dökmeyi bana teklif ettiler, sizin kanınız dünyadaki bütün müslümanların kanından değersizdir.' diye yazdı.

1721. Abdulkerim'in naklettiğine göre, Ömer b. Abdulazîz'e "İslâm'a kazandırdıklarından dolayı Allah ecrini versin" dediler. O da, "İslâm'ın bana kazandırdıklarından dolayı Allah, İslâmı aziz kılsın" demiştir.

1722. Talha b. Yahyâ der ki: "Ömer b. Abdulazîz'in yanında oturuyordum. Bir adam ona gelerek: 'Ey mü'minlerin emiri! Senin için kalmak hayırlı olduğu müddetçe Allah ömrünü uzun kılsın' dedi. Ömer de ona 'Öyle deme şöyle dua et: 'Allah sana rızâsına uygun hoş bir hayat versin ve iyilerle beraber de âhirette haşretsin' dedi."

1723. el-Evzâî, Ömer'in şöyle dediğini haber verir: "Eğer sekerât ânı müslüman için son keffâret sayılıyorsa ölüm sekerâtı ânımın kolay geçmesini istemem."

1724. el-Evzâî, Ömer'in, hanımı ve kızlarına her Cuma gusletmelerini emrettiğini nakleder.

1725. Mûsâ b. Eyyûb, Ömer b. Abdulazîz'in minberde şöyle dediğini nakleder: "Eğer Allah isyan edilmeyi asla istemeseydi şeytan Ona muhalefet edemezdi."

1726. Abdulazîz b. Ömer (Ömer b. Abdulazîz'in oğlu) der ki: Recâ b. Hayve bana: "Senin babandan daha mükemmel, daha akıllı kimse göremedim. Bir gece, beraber gece namazına uyandık. Lamba sönmüştü. Vasîf (hizmetçi) de yanibaşımızda yatıyordu. Ona 'Vasîf'i uyandır' dedim. 'Hayır, uyumuş' dedi. Öyleyse 'Ben kalkayım' dedim. 'Hayır, misafiri çalıştırmak bize yakışmaz' dedi ve kalkıp çırayı kendisi doldurup yaktı. Daha sonra da, 'Hizmetle insan küçülmez, ben bu işi yapmadan önce de Ömer'dim şimdi de Ömer'im' dedi." demiştir.

1727. Amr b. Muhâcir'in bildirdiğine göre Ömer b. Abdul-azîz'in günlük yevmiyesi iki dirhemdi.

1728. Abdurrahman b. Süfyân, Ömer'in şu sözünü nakleder: "Her kim sözlerinin de amelinden sayıldığını bilmezse günahı çoğalır."

1729. Muğîre b. Hakîm der ki: "Ömer b. Abdulazîz'in hanımı bana şöyle dedi.

‘Ey Muğîre, Ömer’den daha çok namaz kılan ve oruç tutan olabilir. Fakat ondan daha fazla Allah’tan korkanı görmedim. Yatsı namazını kılar kılmaz kendi mescidine girer gözleri kendiliğinden kapanıncaya kadar dua eder ve ağlar, sonra uyanınca tekrar dua eder ve ağlar, sabaha kadar böyle devam eder.”

1730. İbn Ebî Ziyâd der ki: “İbn Ayyâş b. Ebî Rebîa bazı ihtiyaçları için beni Ömer b. Abdulazîz’e gönderdi. Huzuruna girdim. Bir kâtip yazı yazıyordu. Ben selâm verdim, selâmımı aldı. Biraz aradan sonra tekrar selâm verdim. Bana ‘Ey Ziyâd’ın oğlu birinci selâmını reddetmedik, ancak kâtip Basra’da yapılan zulümler hakkında gelen mektupları okuyordu. Bana ‘otur’ dedi, ben kapının eşiğinde oturdum. Kâtip okumaya devam ediyor, Ömer de sinirden soluyordu. Bitince evde olan herkesi dışarı çıkardı, sonra yanıma geldi, önüme oturup ellerini dizlerime koydu ve bana: ‘Ey Ziyâd’ın oğlu! Şu kaftanın üzerinde rahat otur’ dedi. Biz de rahatça oturduk, daha sonra bana Medine’deki sâlih kadın ve erkekleri bir bir sordu. Medine’deki bazı durumları sordu. Ben de ona haber verdim. Sonra ‘Benim vaziyetim hakkında ne diyorsun?’ dedi. Ben ‘Müjdeler olsun, hayır ümid ediyorum’ dedim. Sonra: ‘Âh ah!’ dedi ve ağlamaya başladı. Ben, ‘Ey mü’minlerin emiri, yaptığın bazı şeylerden dolayı ‘senin için hayır ümid ediyorum’ dedim, yine ‘Heyhât, başkalarını kınıyorum, fakat kınanmıyorum, vuruyorum vurulmuyorum, eziyet ediyorum fakat eziyet edilmiyorum’ dedi ve tekrar ağlamaya başladı. Daha sonra ihtiyaçlarımı gördü ve ben ayağa kalktım. Benim efendime de bir mektup yazarak beni kendisine satmasını istedi [azad etmek için]. Minderin altından da yirmi dînâr para çıkardı ve ‘Bununla idare et, eğer ganimetlerden bir pay düşerse veririz. Zira sen kölesin’ dedi. Ben almayı reddettim, daha sonra ‘Bu benim kendi nafakamdandır’ deyince aldım, mektubu efendime verdim, satmayı reddetti fakat kendisi beni âzâd etti.”

1731. Ayyâş b. Ukbe’nin bildirdiğine göre Ömer b. Abdulazîz sık sık “Allâhumme sellim sellim” diye dua ederdi.

1732. Mâlik’in bildirdiğine göre, Ömer b. Abdulazîz birisine, ‘Sizin kavminizin efendisi kimdir?’ diye sorar. Adam ‘Benim’ deyince, ‘Eğer sen olsaydın söylemezdin.’ der.

1733. Beytu’l-Makdis ahâlîsinden İbrahim el-Ukaylî’nin rivâyetine göre, Ömer b. Abdulazîz, bir adama son derece hiddetlenir. Sopa vurmak için soydurur ve iple bağlar tam vuracağı zaman “Bırakın bunu eğer öfkeli olmasaydım onu sopalardım” der ve şu âyeti okur: ‘Onlar öyle kimselerdir ki ..... öfkelerini

yenerler ve insanları afv ederler. Allah da ihsan sahibi olan insanları sever.”

1734. Meymûn b. Mihrân'ın haberine göre, Abdülmelik, babası Ömer b. Abdulazîz'e, “Babacığım seni (hâlâ) âdeti yerine getirmekten alıkoyan nedir? Vallâhi ölür gidersek fırsat kaçmış olur” der. Ömer “Yavrum, ben insanlara zor bir işin antremanını yaptırıyorum, ben adâleti tesis ederken dünya hırsını karıştırıp nefret ettirmek istemiyorum.” karşılığını verir.

1735. Meymûn b. Mihrân, “Ömer b. Abdülaziz, oğlu Abdülmelik ve âzâdlısı Muzâhim gibi bir evde bulunan üç hayırlı kimseyi görmedim.” der.

1736. İbrahim b. Ziyâd'ın naklettiğine gör, Ömer b. Abdulazîz oğlu Abdülmelik ölüp defnedilince toprağını düzeltti, kabrini yerle beraber düz hâle getirdi. Birisi başı ucuna, diğeri de ayak ucuna konmak üzere iki zeytin dalı getirdiler. Sonra kabrin başına dikilerek kibleye yöneldi. İnsanlar da etrafında toplandılar. Söze şöyle başladı: “Allah sana rahmet etsin ey oğlum. Sen babana iyi muamelede bulundun. Allah'a andolsun ki doğduğun günden bu yana seninle mesrûr oldum. Bu eve girdiğin günden beri senden dolayı rahatsız olmadım ve Allah'a şikâyet etmedim. Allah sana rahmet etsin, günahlarını bağışlasın, seni en güzel bir şekilde mükâfat-landırınsın, sana hayırla şefâat edecek her şefâatçi de acısın. Biz Allah'ın emrine râzı olduk ve O'na teslim olduk, hamd O'na mahsustur.” Sonra kabristandan döndü.

1737. Ebû'l-Mikdâm, Humeyd'den, Ömer b. Abdulazîz'in “Ben düşünmüş olmamak için söylemek istediğim sözlerin çoğunu terk ediyorum.” dediğini bildirmiştir.

1738. Hafs b. Ömer'in rivâyetine göre Abdülmelik öldüğü zaman babası Ömer b. Abdulazîz onu hep hayırla yâd ediyordu. Mesleme ona, “Eğer yaşasaydı onu veliahd ta'yîn eder miydin?” diye sorar, o şöyle cevap verir: “Zira, olaki babaya evladı iyi olarak gösterildiği için onu iyi görmüş olabilirim. İşte bundan korktuğum için onu veliahd ta'yîn etmezdim.”

1739. Süfyân, Mücâhid'in şöyle dediğini haber verir: “Biz Ömer b. Abdulazîz'e birşeyler öğretmek için gittik, fakat biz ondan ilim alarak döndük.”

1740. Recâ b. Hayve'nin bildirdiğine göre, Ömer b. Abdulazîz [halife olmadan] en güzel kokular sürünür herkesten en güzel elbiseler giyer ve en sür'atli atlara binerdi. Halife olunca üzerindeki elbiselere sadece on iki dirhem değer biçilmişti.

1741. Hammâd b, Humeyd'den der ki: “Ömer, halife olunca ağlar ve Ebû Kılâbe'ye dönerek, ‘Benim için korkuyor musun?’ diye sorar. Ebû Kılâbe ‘Parayı sever misin?’ der. ‘Hayır’ diye cevap verince: ‘Öyleyse korkma, Allah sana yardım edecektir’ der.”

1742. Süfyân, Ömer b. Abdulazîz'in şöyle dediğini nakleder: “Her kim ilimsiz amel ederse, kötülükleri iyiliklerinden çok olur.”

1743. Ca'fer b. Burkân'ın rivâyet ettiğine göre, Ömer b. Abdulazîz, Salim b. Ömer'e gönderdiği bir mektupta şunları yazdı: “Allah, beni bu durumla imtihan etti, beni idarecilikle imtihan eden Rabbimden bana yardım etmesini diliyorum. Bu mektubum sana ulaşır ulaşmaz Ömer b. Hattâb (ra)'ın zimmet ehli hususundaki takib ettiği yolunu, hükümlerini ve mektuplarını bana gönderin, zira ben onun yolunu takib etmek istiyorum, Allah yardım ederse, Selâmlar.”

Sâlim ise ona verdiği cevapta şöyle dedi: “İstemediğin ve istişare edilmediğin halde Allah'ın seni idarecilikle imtihan ettiğini hatırlatarak başladığın mektubunu aldım. Fakat Allah'ın takdiri, seni bu işe mübtelâ kılmakmış. Allah'ın sana yardım etmesi için dua et, zira Ömer'in etrafındaki insanlar senin etrafında yok. Eğer niyetin hak ise ve hakkı istiyorsan Allah sana yardım eder. Ve sana bilmediğin yerlerden yardımcılar gönderir, zira Allah'ın yardımı insanın niyyeti ile orantılıdır. Her kimin niyyeti tamamen hayır olursa Allah'ın yardımı da tamam olur. Her kimin de niyyeti eksik olursa, Allah'ın yardımı da o oranda eksik olur. Selâmlar.”

1744. Yûnus , Ömer b. Abdulazîz'in şöyle dediğini nakleder: “Her kim dinini, kinine gaye kılar, bu dinde sâbit kalamaz.”

1745. Hâlid er-Rebe'î, “Tevrât'ta yahut bazı kitaplarda semâ-nın Ömer b. Abdulazîz için kırk yıl hüznle ağladığı kaydedilmiştir” der.

EBÛ'L-ÂLİYE'NİN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1746. Câ'fer, Ebû'l-Âliye'nin şöyle dediğini rivâyet eder: “Bir zaman gelecek, insanların göğüsleri Kur'ân okuya okuya parçalanacak. Fakat bir lezzet ve

halâvet bulamayacaklar. Kur'ân'ın emirlerini yerine getirmede kusur ettiklerinde, 'Allah, Gafûr ve Rahîmdir' diyecekler. Kur'ân'ın yasakladığı işleri yaptıklarında 'Biz Allah'a şirk koşmadıkça O bizi afv edecek' diyeceklerdir. Onların bütün işleri yalandır, doğruluk bulmak mümkün olmayacaktır. Kurtlara koyun postu geçirerek insanları aldatacaklardır. En dindarları yağcı olacaktır.”

1747. Şuayb b. Habhâb der ki: “Bir gün Ebû'l-Âliye evimize geldi. Biz ona mükellef bir sofraya hazırlamak istedik. Bize, evde ne varsa onu getirin sakın mükellef bir şey getirmeyin.” dedi.

1748. Hişâm b. Hafsa'nın rivâyetine göre Ebû'l-Âliye şöyle demiştir. “Oruçlu, uykuda da olsa gıybet etmedikçe ibâdet halinde sayılır.”

1749. Şuayb, Ebû'l-Âliye'nin “Bir eve giderseniz de size neresi gösterilirse oraya oturun. Çünkü evi en iyi sahibi bilir” dediğini haber verir.

1750. Rebî''in bildirdiğine göre Ebû'l-Âliye şöyle demiştir: “Allah'a itâat edin ve itâat edeni de sevin. Ma'siyetten kaçının, ma'siyet ehline de düşman olun, fakat Allah ma'siyet işleyen kuluna dilerse azab eder, dilerse afv eder.”

1751. Ebû Hâlîde, Ebû'l-Âliye'den şu sözü nakleder: “Biz kişinin Kur'ânı öğrenip sonra unutmasını en büyük günah addederdik.”

1752. Hâlîd b. Dînâr da onun: “Kişinin Kur'ân'ı öğrenip sonra onu okumadan yatmasını büyük günah addederdi” dediğini nakleder.

1753. Yezîd er-Reşek, Ebû Kılâbe'nin şöyle dediğini nakleder: “Kıyâmet günü arştan bir münâdî: Dikkat edin Allah'ın dostlarına ne hüzün ne de korku vardır. diye çağırır. Herkes başını kaldırır, fakat bütün münâfıklar başlarını eğerler.”

1754. Amr b. Meymûn, Ebû Kılâbe'nin bir gün Ömer b. Abdulazîz'e geldiğini Ömer'in kendisine, 'konuş' demesi üzerine şöyle dediğini nakleder: “Allah'a andolsun ki ben çok konuşmaktan ve çok sükût etmekten hoşlanmam.”

1755. Eyyûb, Ebû Kılâbe'nin: “Her kim, sözü bilmiyorsa konuşmasın. Zira konuştukları fayda vermez kendisine zarar verir.” dediğini haber verir.

1756. Yine Eyyûb der ki: “Ebû Kılâbe ile beraber bir cenazedeydik. Birisi sert bir şekilde sesini yükseltti. Bunun üzerine ölüye sukûnetle hürmet edilmesi gerektiğini söyledi.”

1757. İbrahim b. İsâ, Bekr b. Abdullah el-Müzenî'nin şöyle dediğini haber verir: "Mihrap ve su ile aranı açma (namaz-abdest). Ne zaman dilerse, arada tercüman olmadan Allah'ın huzuruna gir."

1758. Husayn, Bekr b. Abdullah el-Muzenî'nin şu sözünü nakleder: "Açılıp saçılmak cefâdır (boş ve batıldır). Cefa da ateştedir. Hayâ ise imandandır. İman cennettir."

1759. Yine Hasan'ın bildirdiğine göre, el-Muzenî, "İnsan öfke ve tamahlık yönünden de arınmadıkça takvâyâ ulaşamaz" demiştir.

1760. Hammâd b. Seleme, Bekr b. Abdullah'ın şöyle dediğini nakleder: "Anne, evlâdının âfiyeti için nasıl ki herşeyine katlanır. Allah da kulunun âkibetinin salâhı için defalarca ona fırsat verir."

1761. Ebû'l-Eşheb'in rivâyet ettiğine göre Muverrik el-'İclî şöyle demiştir: "Bana zekat malı nasib olmadı. Ben yirmi senedir Rabbimden bir şey istiyorum bana vermedi. Fakat ümidimi kesmiş değilim." "Nedir?" diye sormuşlar: "Ondan beni ilgilendirmeyen şeyler hakkında konuşmamamı istedim" cevabını vermiştir.

1762. Abdurrahman b. Ziyâd babasının komşusu olan Berk b. Abdullah'a kendisi için dua etmesini isteyen bir mektup gönderdiğini onun da şöyle cevap verdiğini söyler: "Mektubunu aldım. Sana dua etmemi istemişsin. Mazeretsiz günah işleyen ve ölümden korkan insanın müşfik olması lâzım, onun için sana dua edeceğim, fakat günahkar olduğum ve amelim olmadığı için kabul olunacağını ümid etmiyorum."

1763. Muâviye b. Abdulkerim der ki: "Bekr b. Abdullah'ı Arafe günü ikinci namazından sonra yavaş yavaş va'zederken sesini yükseltmeden için için ağladığını gördüm."

1764. Ebû Hayve der ki: "Bekir b. Abdullah'ı hasta iken ziyarete gittik. Biz evinde oturduk iki adam arasında içeri girdi selâm verip yüzlerimize baktıktan sonra şöyle dedi: "Allah'ın verdiği kuvveti onun için amel ederek geçirene, yahut Allah'ın haramlarından kaçınana Allah rahmet etsin."

MUVERRİK EL-'İCLÎ'NİN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

1765. Katâde, Muverrik el-'Iclî'nin şöyle dediğini rivâyet eder: "Mü'min için bulduğum tek misâl, onun denizde bir odun parçası üzerinde kalıp kurtarması için kendisine 'Yâ Rabbi! Yâ Rabbi!' diye yalvaran kişiye benzemesidir."

1766. Hişâm'ın bildirdiğine göre Muverrik el-'Iclî, "Kızgınlık ânımda söylediğim herşeyden öfkem geçtikten sonra pişman olmuşumdur." demiştir.

1767. İbn Ziyâd'ın haber verdiği göre Muverrik el-Iclî: "Yirmi senedir Allah'tan birşey istiyorum, henüz elde edemedim. Fakat istemeye de devam ediyorum" demiş. "Nedir?" diye sorulduğunda da: "Beni ilgilendirmeyen meselelerde susmaktır" cevabını vermiştir.

1768. Ebû't-Tiyâh, Muverrik el-Iclî'nin şöyle dediğini nakleder: "Allah'a itaate yapışan kimse insanlardan ayrılır ayrılmaz ibâdete sarılır."

1769. Süleyman er-Rib'î der ki: "Ebû'l-Havrâ, yedi gün üst üste oruç tutar, sonra bir gencin kollarında ölür. Ateşinden gencin elleri yanacak gibi olur."

1770. Hafsa binti Sîrîn der ki: "Muverrik el-Iclî bizi ziyaret ederdi. Bir defasında selam verdi. Ben de selamını aldım ve kendisine: 'Nasılsın, ailen ve çocukların nasıl?' diye sordum. 'Bolluk içerisinde dirler' dedi. 'Öyleyse Allah'a hamd et' dedim. 'Allah'a andolsun ki, bu halleriyle beni helak etmelerinden korkuyorum' diye cevap verdi."

MUHAMMED B. SÎRÎN'İN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

D

1771. Hişâm, Muhammed b. Sîrîn'in: "Bir koyun sağımlığı kadar da olsa muhakkak gece namazına kalkmak lâzımdır" dediğini nakleder.

1772. Hafsa binti Sîrîn der ki: "Muhammed, annesinin yanına girdiği zaman onun huzurunda konuşmazdı. Her konuda saygılı davranırdı."

1773. Hubeyb, İbn Sîrîn'in şöyle dediğini haber verir: "Allah bir kulunun hayır

murad ettiği zaman kalbinde ona iyiliği emreden ve kötülükten sakındıran bir vâiz yaratır.”

1774. İbn Avn der ki: “Muhammed b. Sîrîn, annesinin huzurunda iken yanına bir adam girer. Onun garip bir halde suskun olduğunu görünce etrafındakilere: ‘İbn Sîrîn’e ne olmuş, bir hastalığı mı var?’ diye sorar. Onlar da: ‘Hayır, annesinin yanında iken hep böyle olur’ derler.”

1775. Hişâm’ın bildirdiğine göre, Hind binti Muhelleb, Hasan Basrî ve İbn Sîrîn’i yemeğe davet eder; Hasan icâbet ederken İbn Sîrîn icâbet etmezmiş.”

1776. Eyyûb [es-Sahtiyânî], Muhammed b. Sîrîn’in “Kardeşine hoşlanmadığı birşeyi ikram etme” dediğini nakleler.

1777. İbn Avn Muhammed’in şöyle dediğini haber verir: “Arkadaşına zor gelecek birşeyi ikram etme!”

1778. İbn Uyeyne’nin azadlısı Vâsıl der ki: “İbn Sîrîn bana, ‘Hangi ticâretle uğraşıyorsun?’ diye sordu. Ben de, ‘Yiyecek şeyler satıyorum’ dedim. Bana: ‘Tozu çok olur’ dedi.” Ebû Ca’fer der ki: “Mahled’e sordum: ‘Yâni günah mı demek istemiş?’ ‘Evet’ dedi.”

1779. Ebû Yahyâ’nın haberine göre İbn Sîrîn kırkbin dirhem para bırakmıştır. Süleyman et-Teymî der ki: “Öyle bir şey için vasiyet etmişti ki hiç bir âlim o konuda ihtilaf etmemiştir.”

1780. Abdullah b. Avn’ın bildirdiğine göre İbn Sîrîn’e dost olan ve araları bozulan iki adamın durumu sorulmuş. O da: “İşte bu şerrin ta kendisidir” demiştir.

1781. Hişâm, İbn Sîrîn’in Ramazanın tüm gecelerini ihya ettiğini haber verir.

1782. Recâ b. Ebî Seleme der ki: “Yunus b. Ubeyd’in Hasan Basrî ve İbn Sîrîn’i şöyle tavsif ettiğini işittim: ‘Ben Hasan Basrî gibi sözü, davranışıyla uyuşan bir adam görmedim. İbn Sîrîn ise dini konusunda kendisine iki yol gösterilince en güvenilir ve şüpheden uzak olanı seçerdi.’”

1783. Abdullah b. Avn’ın rivayetine göre İbn Sîrîn vefat edeceği zaman oğluna: “Yavrum, borçlarımı öde ki sözümü yerine getirmiş olayım” der. Oğlu: “Senin için bir köle azad edeyim mi?” der. İbn Sîrîn: “Allah bana ecir vermeye

kâdirdir. Hayır işleyeceksen kendine yap” der.

1784. Mûsâ b. Mugîre der ki: “İbn Sîrîn’in günün ortasında Allah’ı tekbir ve tesbih ederek pazara girdiğini gördüm. Bir adam kendisine ‘Kıyamet ne zaman?’ diye sordu. O da: ‘İnsanın gaflet ânı kıyametidir’ cevabını verdi.”

1785. İbn Şevzeb’in haberine göre İbn Sîrîn bir gün oruç tutar; bir günde yemiş. Fakat oruçlu olmadığı günde sabah yemeğini yer, akşamı yemez; sahura kalkar ve oruç tutarmış.

1786. İbn Avn, İbn Sîrîn’in şöyle dediğini haber verir: “Uyanık olduğun zaman Allah’tan kork, rüyada gördüklerine de aldırma.”

1787. Hişâm b. Hassân’ın hanımı Ümmü Abbâd der ki: “Biz İbn Sîrîn’lerle komşu idik. Gündüz gülmesini, gece ağlamasını duyardık.”

1788. İbn Avn rivayet eder, der ki: “Biz bir cemaatte bulunuyorduk. Namaz vakti geldi. İbn Sîrîn: ‘Kur’ân’ın tamamını ezberleyenler öne geçsin. Zira burada çok hafız vardır’ dedi. Namazdan sonra kendisine: ‘Bize neden imam olmadın’ dediğimizde: ‘İnsanların İbn Sîrîn bize imam oldu diye ayrılmalarından korktuğum için’ diye cevap verdi.”

1789. Sâbit el-Bünânî şöyle bir kıssa anlatır: “Bir delikanlı vardı. Bâliğ olduğunda annesi ona nasihat ederek: ‘Yavrum, bir gün [ölüm günü] var ki onu hiç unutma!’ der. Allah’ın emri gelip çatar ve delikanlı ölüm döşeginde yatarken annesi üzerine sarılarak: ‘Yavrum, işte sana bu günü hatırlatıyordum ve bu günden sakındırıyordum’ der. Genç ise annesine şöyle der: ‘Anneciğim, benim iyilik sever bir Rabbim var. Bu iyiliğini bugünden sonra da benden esirgemeyeceğini ve beni affedeceğini ümid ediyorum.’ Rabbi konusunda beslediği hüsn-ü zan ile gider ve o iyiliği de görür.”

1790. Hişâm b. Hassân’ın haber verdiğine göre İbn Sîrîn bir ziyâfete dâvet edildiği zaman davet edildiği eve girdiğinde: “Bana bir içimlik çorba getirin’ derdi. Kendisine: “Sen düğün ziyafetinde sadece çorba mı içeceksin?” dediklerinde, “Ben açlığımı başkalarının yemekleriyle kıramam” derdi.

1791. İbn Zuheyr’in bildirdiğine göre İbn Sîrîn, ölümü hatırladığı zaman bütün organları ölü kesilirdi.

1792. Gâlib el-Kattân, Bekr b. Abdullah [el-Muzenî] ın şöyle dediğini

nakleder: “Her kim yetiştiğimiz en âlim kimseyi görmek istiyorsa Hasan Basrî’ye baksın. Zira biz ondan daha âlim kimseye rastlamadık. Her kim yetiştiğimiz en muttakî insanı görmek istiyorsa İbn Sîrîn’e baksın, zira o şüphelendiği bazı halleri de terkederdi. Her kim yetiştiğimiz en âbid kimseyi görmek isterse Sâbit el-Bünânî’ye baksın. Zira biz ondan daha âbid kimse görmedik. Sıcak ve uzun günlerde sürekli oruç tutardı. Her kim de yetiştiğimiz en hâfız kimseyi ve işittiği hadisleri en güzel şekilde nakleden kimseyi görmek isterse Katâde’ye baksın.”

1793. Hişâm’ın naklettiğine göre Enes b. Mâlik, Ömer’den önce İbn Sîrîn’in kendisini yıkamasını vasiyet etmiş. Öldüğünde kendisine gidilmiş ve bu vasiyet haber verilmiş. Ancak o: “Hapiste olduğum için gelemem” demiştir. “Biz emirden izin aldık, o da verdi” dediklerinde: “Beni hapseden emir değil üzerimde hakkı bulunan kimsedir” der. Kendisinde hakkı olan kimse gelir, izin verir; o da gelip Enes b. Mâlik’i yıkar ve birisi sarığı olmak üzere beş parça elbiseyi baştan ayağa miske batırarak onu kefenler.

1794. İbn Avn, İbn Sîrîn’in şöyle dediğini nakleder: “Allah birine hayır murad ettiği zaman ona mârufu emreden ve kötülükten sakındıran [bir duygu] verir.”

1795. Mehdî, İbn Sîrîn’den naklen şöyle der : “Bir kız kardeşimizin oğlu evleniyordu. Bir ziyafet verdi ve bizi de çağırdı. İbn Sîrîn bu yemekte şöyle dedi: ‘Resûlullah’ın (sav) ashabı bâzen günlerce yemek bulamazlardı. Bir deri parçası gördüklerinde onunla iktifa ederlerdi. Onu da bulamadıklarında karınlarına taş bağlardı.’”

1796. el-Cerîrî der ki: “Biz İbn Sîrîn’in yanına giderdik. Kalkmak istediğimiz zaman ‘Bir dua et de kalkalım’ derdik. O da şöyle dua ederdi: “Allahım, amellerimizi en güzel bir şekilde kabul et. Bizi cennet ehlinden eyle ve onlara va‘dedilene bize de ver.’”

1797. Hişâm der ki: “İbn Sîrîn yolda yürüdüğü zaman arkasına dönüp bakmazdı. Bir bayram günü çıkmasını bekledim yolda ve camide ne yaptığını görmek istiyordum. Sanki durumu anladı ve yavaş yavaş hareket etmeye başladı. Ben de ağır davrandım ki çıksın. Sonra benim daha yavaş davrandığımı görünce çıktı. Ben de tâkib etmeye başladım. Arkasına döndü ve beni gördü. ‘Hırsız olsaydın kötü biri olurdu’ dedi ve ‘Bunun benim ve senin için hayırlı olduğunu bilseydim, aldırılmazdım’ diye çıkıştı.”

1798. Sehl b. Eslem el-Adevî der ki: “Babam öldüğünde Avf el-A‘râbî tâziyeye gelmişti. Bana şöyle dedi: ‘Bil ki, bu ayrılıktan sonra tekrar bir araya geleceksiniz. Babanla karşılaşmaktan utanmazsan karşılaşırın. Öyleyse, eğer bir vasiyeti varsa yerine getir, eğer bir emaneti varsa yerine ulaştır, eğer bir borcu varsa öde. Onun akrabasını gözet. Yine bil ki, bir araya geldikten sonra tekrar ayrılık olacaktır. Sonra ya ayrılık olmayacak şekilde biraraya gelinir ya buluşmamak üzere ayrılırsınız.’”

1799. Saîd b. Âmir’in rivayetine göre Avf el-A‘râbî yanında oturanlara: “Allah’a andolsun ki bilmediğiniz birşeyi size öğretecek değilim. Fakat bildiğiniz bir şeyi hatırlatmak isterim. Belki size faydası olur” derdi.

1800. Sâlih el-Murrî der ki: “Annem vefat etmişti. Abdullah b. Hasan tâziyeye gelmişti. Bana şöyle dedi: ‘Eğer bu musibet sana bir ibret olarak meydana gelmişse senin için nimettir. Yoksa bil ki, nefsindeki musibet daha büyüktür.’”

1801. Kays b. Abes babasından Hz. Âişe’nin şöyle dediğini nakleder: “Dünyada buğz ettiğim bütün insanlardan âhirette de uzak kalacağım.”

1802. Ubeydullah b. Abd’ın bildirdiğine göre Hz. Aişe’nin vefatından sonra bir adam gelmiş ve Ubeyd b. Umeyr ona: “İnsanlar onun ölümünü nasıl karşıladılar?” diye sormuş. O da : “Fazla hüzünlendiler; ama herkes değil” deyince, Ubeyd: “Âişe’nin ölümüne kimin annesi ise o hüzünlenir” demiş.

1803. Fadl b. Atiyye der ki: “Sâlim b. Abdullah’ın yanında oturdum ve elbiselerine ve ayakkabılarına on üç veya on beş dirhem değer biçtim.”

1804. Ömer b. Abdülaziz babasından şöyle bir rivâyette bulunmuştur: “Resûlullah’a (sav): ‘Hangi din daha efdaldır?’ diye soruldu. O da: ‘Müsâmahakar tevhid dini’ diye karşılık verdi.”

1805. Kâsım b. Muhammed, Ebû Hureyre’nin şöyle dediğini nakleder: “Allah sadakaları kabul eder, fakat iyi olanları kabul eder. Sadaka miras ve mihrin malı artırdığı gibi artırır. Hatta öyle ki, sadaka sayesinde bir lokma, Uhud Dağı kadar büyür.” (Abbâd b. Mansûr) dedi ki: “Bu husûsu Abdurrahman b. el-Kâsım’a sordum. Bana, babası Kâsım’ın bu konuda bir bilgisi olmadığını söyledi.”

1806. Ebû’l-Ahves, Abdullah’dan naklen Hz. Peygamberin (sav) şöyle dediğini bildirir: “Bilir misiniz hangi sadaka daha efdaldır?” “Allah ve Resûlü daha iyi bilir” dediklerinde: ‘Kardeşine para getiren bir kazanç, binek veya

koyun yahut inek sütü' diye karşılık verir.

1807. Ebû'l Buhterî, Abdullah b. Mes'ûd'un şöyle dediğini nakleder: "Kur'ân'ı öğrenin ve okuyun. Her kelime için on sevap alırsınız. Elif için on, lam için on, mim için de on sevap alırsınız."

1808. Sâbit [el-Bünânî], Ukbe b. Abdülğafîr'in şöyle dediğini rivayet eder: "Gizli bir dua, âşikâr duadan yetmiş kat daha efdaldır. Âşikâre bir amelin aynısını gizli olarak yapan bir kul için Allah, 'İşte bu Benim gerçek kulumdur' der."

1809. Sâbit yine Ukbe b. Abdülğafîr'in "Yatsı namasını cemaatle kılmak, bir hac gibi; sabah namazını cemaatle kılmak da bir umre gibidir" dediğini haber verir.

1810. Süfyân der ki: "Komşularım görür de kıskanıp gıybet ederek günaha girerler diye yeni elbise giymeyen bir zâhid vardı"

1811. Süfyân, Ebû Ca'fer'in, "Ölüm tehlikelerle doludur. İman kalpte sâbit olandır" dediğini nakleder.

1812. Âmir el-Ahvel'in rivayetine göre Nevf [el-Bekâlî'ye] '...Biz onların arasına tehlikeli bir uçurum koyduk' âyeti sorulmuş. O da: "Yâni iman ehli ile dalalet ehli arasına bir vadi koydu" diye tefsir etmiştir.

1813. Ebû'l-Mu'allâ el-Attâr, Saîd b. Cubeyr'in 'Biz cehennemi kâfirler için hasîr kıldık' âyetindeki "hasîr"i hapis diye tefsir ettiğini haber verir.

1814. Ebû'l-Alâ'nın anlattığına göre, Enes b. Mâlik'e, 'Biz aralarına uçurum koyduk' âyeti sorulmuş. O da bu uçurumdaki vâdinin kan ve irinle dolu olduğunu söylemiştir.

1815. Ebû İmrân el-Cevnî ve Ebû Hârûn el Abdî, Nevf [el Bekâlî] nin şöyle dediğini naklederler: "Dünya bir kuşa benzer. İki kanadı koptuğu zaman düşer. Yeryüzünün de iki kanadı vardır. Biri Mısır, diğeri Basra. Bunlar harab olursa dünya da batar."

1816. İbn Uyeyne'nin azadlısı Vâsıl der ki: "Seleften bâzıları: 'Bir ödünç vesilesi olmasaydı size nefsimi kınardım' derlerdi."

1817. Ebû İmrân el-Cevnî der ki: “Bize gelen haberlere göre cehennem bekçilerinden bir melek var ki, iki omuzunun arası bir mevsimlik yoldur. Cehennem ehlinde birine vurduğu zaman un gibi öğütür.”

1818. Mâlik b. Dînâr’ın haber verdiği göre bir âbid bir âbide mektup yazar ve mektubunda, “Nasılsın iyi misin?” diye sorar. Öbür âbid cevaben: “Benim hâlimle meşgul olacak kadar hâlin iyi demek ki” der.

1819. Abdullah şöyle demiştir: “Bu haberlerin tamamını babama (Ahmed b. Hanbel’e) okudum. O da onayladı.”

1820. Sabit el-Bünânî, As‘as’ın, “Gelin bugün bir şey yemeyelim ve içmeyelim” diye teklif ettiğini söyler.

1821. İbn Avn, İbn Sîrîn’in: “Müttakilerden olmayı reddetme; muhsinlerden olmayı reddetme ” dediğini nakleder ve der ki: “Bunu Eyyub [es-Sahtiyânî]’ye sordum, bana Saîd b. Cubeyr’in şu iki âyeti okuyarak şerhettiğini anlattı: Boşanmış kadınların iyilikle faydalandırılmak haklarıdır. Bu müttakiler için bir vazifedir. ...Mühsinler için de bir vazifedir. ”

1822. Ebû Muâviye el-Gallâbî, Kureyşli birisinin şöyle dediğini nakleder: “Yunus b. Ubeyd bir cenâzeden dönüyordu, Hasan Basrî arkasından seslenerek: ‘Yâ Ebâ Abdullah’ dedi. Kendisine dönünce: ‘Sen hem bizim evi seviyorsun; hâne halkı da seni sever; hem de biraz orada konaklamıyorsun.’”

1823. Ebû Muâviye Basralı bir adamdan naklen anlatır: “Hasan Basrî’nin bir evi vardı. Kapısının açık olması girmek için izin sayılırdı. Arkadaşlarından kim gelir, kapısını açık görürse girerdi. Bir gün bir adam geldi. Kapıyı açık gördü ve girdi. Fakat Hasan’ı göremedi. Divanın altına baktı orda yemek buldu ve önüne alıp yemeye başladı. Derken Hasan çıkıp geldi. Adamın yemek yediğini görünce epeyce kendisine baktı ve gözlerinden yaşlar aktı. Adam: ‘Sen neden ağlıyorsun?’ dediğinde Hasan: ‘Sen bana geçen kavmin (ashâbın) ahlakını hatırlattın’ diye karşılık verdi.”

1824. Ebû Osman, Selmân’ın şöyle dediğini haber verir: “Bir adam bolluk anında dua eder, sonra başına bir musibet gelir, tekrar dua ederse melekler: ‘Bu ses tanıdık bir sestir, onun için istiğfar dileyin’ derler. Fakat bir adam bolluk anında hiç dua etmez başına bir felaket geldiğinde dua ederse melekler: ‘Bu ses tanıdık değil’ der ve ona şefahtçi olmazlar.”

1825. Sâbit el-Bünânî der ki: “Ebû Osman en-Nehdî'nin yanında oturuyorduk. Bize nasihat edip dua ediyordu. Sonra: ‘Elbet bir gün duamız kabul olur ve affolunuruz’ dedi. Biraz durduktan sonra da: ‘Eğer biz sâdık isek’ diye tamamladı.”

1826. Ebû İmrân el-Cevnî der ki: “Mescidde oturuyorduk. Bir ihtiyar gelip şöyle seslendi: ‘Ey mescidin halkı! Allah’a andolsun ki, Allah cenneti de cehennemi de sizinle dolduracak.’ Biz bu söz üzerine ağladık.”

1827. Ubeydullah b. Ebû Şumayt, babasından naklen der ki: “Ebû Müslim el-Havlânî diyar diyar dolaşıp İslâm’ı tebliğ ediyordu. Bir gün Muâviye’ye geldi. Onu yanına çağırarak: ‘Senin ismin nedir?’ diye sordu. O da: ‘Muâviye’dir’ deyince, ‘Sen daha babası yeni ölen birisisin. Bil ki, eğer hayır ya da şer işlersen karşılığını görürsün. Ey Muâviye, bütün dünyaya âdil davransan, fakat bir kişiye zulmetsen zulmün adâletine galebe çalar’ dedi.”

1828. Ca’fer b. Süleyman Muhammed b. Vâsi’in, “Dünyada cemaatle namaz kılmak ve dostlarla buluşmaktan başka lezzetli bir şey kalmadı” dediğini anlatır.

1829. Ca’fer b. Süleyman bâzı arkadaşlarının şu haberini nakleder: “Muverrik el-İclî ticâretle uğraşır ve kazanırdı da. Her cuma yanına para alır, karşılaştığı müslüman kardeşlerine üçyüz, dört yüz hatta beşyüz dirhem verir ve ‘Bunlar sizin yanınızda kalsın. İhtiyacımız oluncaya kadar’ derdi. Sonra da onlarla karşılaşır, ‘O paraları ne yaparsanız yapın’ derdi. Onlar: ‘Bizim ihtiyacımız yok’ derler, fakat o yemin ederek almayacağını belirtir ve yine ‘Ne yaparsanız yapın’ derdi.”

1830. Yezîd es-Sünnî [veya es-Sinnî]’nin rivayetine göre bir adam Muverrik el-İclî’ye: “Ben çokça (nâfile) namaz kılamıyorum ve oruç tutamıyorum” diye nefisini şikayet eder. Muverrik de ona: “Nefsini ne kötü övüyorsun. Nefsin hayrı yapamıyorsa onu şerden alıkoy. Ben biraz uyku ile ferahlık bulurum” diye cevap verir.

1831. Katâde, Muverrik el-İclî’nin ticaretle uğraşıp kazandığı paraları da fakir ve miskinlere dağıttığını, “Eğer bunlar olmasa ticaretle uğraşmam” dediğini haber verir.

1832. Zuheyr el-Bünânî de Muverrik’in hep oruç tuttuğunu, iki parça ekmekle iftar ettiğini, ayrıca zengin olup malını fakirlere dağıttığını, onunla akrabaya yardım ettiğini ve “Şâyet fakirler olmasa ticarete bulaşmam” dediğini nakleder.

1833. Yunus b. Ubeyd, Bekr b. Abdullah el-Müzenî’nin şöyle dediğini rivâyet eder: “Siz çok günah işliyorsunuz, öyleyse çok istiğfar edin. Her kim çok günah işler fakat hemen istiğfar ederse onun yerini tutar.”

1834. Sâbit ve Humeyd, Bekr b. Abdullah’ın şunu anlattığını rivâyet ederler: “Sizden önce çok şerli bir kral vardı. Müslümanlar onunla savaştılar ve sağ olarak ele geçirdiler. Nasıl öldüreceklerini istişâre ettiler ve “Ateş üstünde bir

kazan içinde kaynatıp azabın tadını tattırarak öldürmek hususunda ittifak ettiler. Nitekim bunu da yaptılar ve kral ilahlarını bir bir çağırmaya başladı: ‘Yâ falan senin için dua etmiş, ibadet etmiş ve yüz sürmüştüm. Beni kurtar’ diye yalvardı. Hiç birisi cevap vermeyince başını semaya kaldırarak, ‘Allah’tan başka ilah yoktur’ dedi. İhlâslı olarak dua etmeye başladı. Allah gökten bir yağmur göndererek ateşi söndürdü. Bir rüzgar da kazanı devirdi. O hâlâ, ‘lâ ilaha illallah’ diyordu. Allah onu kurtardı fakat Allah’ı tanımayan bir kavmin arasına attı. O, ‘Lâilaha illallah’ deyince oradan çıkardılar ve kendisine: ‘Sana yazıklar olsun sana ne oldu?’ dediler. ‘Ben falan kavmin kralyım’ dedi ve başından geçeni anlattı. Onlar da iman ettiler.”

1835. Gâlib el-Kattân, Bekr b. Abdullah’ın hanımına şöyle dediğini bildirir: “Benim hakkımda söyleyeceklerinden korkmasam sana birşeyler derdim.”

1836. Mubârek b. Fadâle, Bekr b. Abdullah’ın şöyle dediğini nakleder: “Ben zenginler gibi yaşar fakirler gibi ölürüm” Râvî der ki: “Gerçekten de öldüğünde borcu vardı.”

1837. Humeyd’in naklettiğine göre Bekr b. Abdullah el-Müzenî şöyle demiştir: “Sizden biriniz hastanızı koruduğunuz gibi Allah ta kulunu korur. Bir kadının çocuğunu nasıl koruduğunu ve âkibetinin salâhı için nasıl çalıştığını görmez misiniz? İşte Allah ta kulunu öyle gözetir.”

1838. Ebû Hayve der ki: “Bekr b. Abdullah el-Muzenî’nin yanına girdik. Gâyemiz ölüm döşeğinde onu ziyaret etmekte. Başını kaldırdı sonra şöyle dedi: “Allah’ın verdiği kuvveti O’na itaat için kullanan yahut o kuvveti zayıflatıp Allah’a isyan etmeyen kişiye Allah rahmet etsin.”

1839. Yezîd es-Sinnî, bir zatın Muverrick el-İclî’ye şöyle dediğini haber verir: “Ben çokca (nafil) namaz kılamıyorum ve oruç tutamıyorum, diye nefsimi sana şikayet ediyorum.” Muverrick de: “Nefsini ne kötü övüyorsun. Nefsin hayrı yapamıyorsa onu şerden alıkoy. Ben biraz uyku ile ferahlık bulurum” demiştir.

1840. Yezîd es-Sinnî, Muverrick el-İclî’nin şöyle dediğini haber verir: “Ben az öfkelenen biriyim. Öyle olur ki, bir sene hiç kızmam. Buna rağmen az da olsa öfkelendiğim zaman söylediğim bir şeyden pişman olurum.”

1841. el-Mübârek, Bekr b. Abdullah el-Müzenî’nin sürekli şöyle dua ettiğini anlatır: “Allahım! Rahmet hazinelerini bize aç, dünya ve âhirette bize ebediyen azab etme ve engin fazlınla bizi helal rızık ile rızıklandır. Senden başka kimseye

muhtaç etme. Onunla şükürümüzü artır. Herkes Sana muhtaçtır ancak senin fazlınla varlıklı olabilir.”

1842. Yezîd b. Ömer, Bekr b. Abdullah el-Müzenî'nin Basra mescidinde şöyle dediğini haber verir: “Resûlullah'ın (sav) ashabından iyi giyinenler giyinmeyenleri ayıplamaz, giyinmeyenler de giyinenleri ayıplamazdı.”

1843. İbn Avf, Ebû Recâ'nın şu sözünü nakleder: “Her kim benden sonra bıraktığım bir şeyi örnek almak isterse bilsin ki, ben günde beş defa Rabbim için yüzümü toprağa sürerdim.”

1844. Ebû'l-Eşheb der ki: “Ebû Recâ Ramazan gecelerinde kıldırıldığı namazlarda her on günde bir hatim indirirdi.”

1845. Eyyûb, Ebû Recâ'nın “Devenin çöküş ânı gibi mütevâzi ol” dediğini nakleder.

1846. Ebû't-Teyyâh, Ebû's-Sevvâr el-Adevî'nin: “Her insanın amel defterini boynuna astık, insan için kıyamet gününde, açılmış olarak önüne konacak bir kitap çıkarılır ” âyetini okuduktan sonra şöyle dediğini nakleder: “Sen delirdin mi, ey Âdemoğlu? Defterin açıkken nasıl dilediğini yaparsın? Öldüğün zaman defterin dürülür. Dirildiğin zaman neşredilir (ve şöyle denir:) Kitabını oku bu gün hesap sorucu olarak nefsin yeter. ”

1847. Mahled b. Hüseyin'in anlattığına göre bir adam bir gün Ebû's-Sevvâr el-Adevî'nin evinde su ister. Hanımı: “Küpde bir damla su yok” der. Bunun üzerine Ebû's-Sevvâr gidip küpün kulpundan tutarak getirir ve içindeki suyu hanımının başına boşaltarak: “Ey kötülükler anası! Bak nice damlalar var içinde” der.

1848. Sâlim b. Nûh'un bildirdiğine göre, Avf, bir Cuma günü Yunus'la karşılaşır ve “Nasılsın?” diye sorar. Avf der ki: “Ebû's-Sevvâr el-Adevî'ye: ‘Bütün halin iyi mi?’ diye soruldu. O da: ‘Keşke onda biri iyi olsa’ demişti.”

1849. İbn Şevzeb'in rivayetine göre Ebû's-Sevvâr bir ilim halkasında bulunuyordu. Beraberinde bir de genç vardı. Genç: “Subhanallah ve'l-hamdulillah' deyin” dedi. Bunun üzerine Ebu's-Sevvâr el-Adevî: “Sana yazıklar olsun, biz ne yapıyoruz ki, [yâni bizim ilim tahsilimiz de tesbih değilmiş]” dedi.

1850. Mahled'in anlattığına göre bir adam Ebu's-Sevvâr'a eziyet eder. O da sükutla karşılar ve evine girer: “Şimdi ne yaparsan yap” der.

1851. Mâlik'in haber verdiğiğine göre Atâ b. Yesâr bir adamın mescidde alışveriş yaptığını görür onu çağırarak "Burası âhret pazarıdır. Eğer alış veriş yapmak istiyorsan dünya pazarına çık" der.

1852. Mâlik, Atâ b. Yesâr'ın şöyle dediğini nakleder: "Dininizi, size dininizi tavsiye ediyorum. Dünyanız konusunda vasiyet etmiyorum. Zira ona karşı harîs olduğunuz gibi, zâten o konuda öğüdünüzü almışsınız."

1853. Humeyd b. Hilâl'in bildirdiğine göre Hakem b. Eyyub hutbede zühhd konusunu işler. Ebû's-Sevvâr onu dinler ve "Şuna bakın, otuzbin dirhem maaş alıyor, insanlara zühdden bahsediyor" der.

1854. Ebû Halde der ki: "Ebû's-Sevvâr el-Adevî'ye oruçlunun hanımını öpmesinden sordum. Bana: 'İhtiyarlara ruhsat var, fakat ileri gider korkusuyla gençlere mekruhtur' dedi."

1855. Yine Ebû Halde, Ebû's-Sevvâr'a: "İmamın arkasında Kur'ân okuyayım mı?" diye sorar. O da: "Sadece tekbir getir ve Allah'ı tesbih et" der.

1856. Muhammed b. el-Ferec'in anlattığına göre Ahmed b. Hanbel'e Mihne hâdiselerinde işkence edilirken rüyasında kendisine sorulur: "Sen onun Ebû's-Sevvâr el-Adevî'nin makamına gitmesini istemez misin?" O da: "Evet" deyince: "Onun makamı Ebû's-Sevvâr'ın makamıdır" denilir.

1857. Bistam b. Müslim, Hasan'dan şu hadiseyi nakleder: "Bu ümmetin bazı ileri gelen yöneticileri Ebû's-Sevvâr el-Adevî'yi çağırarak bazı dini sorular sordu. O da bildiği gibi cevap verdi. Adam istediği cevabı alamayınca: '(Şöyle şöyle cevap vermezsen) İslamdan berî olasın' dedi. O da istihzâ ile karşılık vererek 'O zaman hangi dine gireyim?' dedi. Adam: 'Hanımın boş olsun' dedi. 'Gece kime sığınayım?' diye yine istihzâ ile cevap verince kendisini kırk kırbaçla dövdüler. Hasan der ki: "Onun yediği bu sopalar boşa gitmeyecektir." Râvilerden Ebû Ca'fer der ki: "Gidip hâdiseyi Ahmed b. Hanbel'e anlattım. O da: 'İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn' dedi."

1858. Ebû Halde'nin haber verdiğiğine göre, Ebû's-Sevvâr el-Adevî, Benû Adiyy mescidinde Mu'âze el-Adeviyye'ye şöyle der: "(Siz bayanlar) Mescide geliyorsunuz başınızı yere koyuyor, arkanızı da kaldırıyorsunuz, secde ediyorsunuz (bu uygun mu?)." Mu'âze kendisine: "Neden bakıyorsun, gözlerine toprak serperim senin, bakma" diye karşılık verir. Ebû's-Sevvâr: "Bakmamak elimde değil" diye mâzeret beyan edince: "Ey Ebû Sevvâr, evde olduğum zaman

çocuklar bana huzur vermiyor. Onun için mescide geliyorum mescidde daha huzur içinde ibâdet ediyorum” der. Bunun üzerine Ebû’s-Sevvâr: “Fakat bu huzur beni senin adına korkutuyor” diye cevap verir.

1859. Abdullah b. Ebî Şumayt’ın babasından naklettiğine göre Saîd b. Cubeyr, Ebû’s-Sevvâr’a şöyle bir mektup yazar: “Ey kardeşim, insanlardan sakın ve nefsini onlardan koru. Birini zor durumda görürsen seni afiyette kılan Allah’a hamdet. Şeytandan emin olma. Yaptığın şeylerle seni aldatır.”

1860. Ebû’d-Derdâ’nın oğlu Bilal, babasının: “Şerri gördüğünüz vakit onu da, yapanı da terkediniz” dediğini nakleder.

1861. Hasan Basrî, İmrân b. Husayn’in şöyle dediğini rivayet eder: “Yedirenler gitti, yiyiciler kaldı. (Her an Allah’ı) hatırlayanlar gitti unutanlar kaldı.” Hasan der ki: “İmrân şimdi sağ olsaydı daha neler söylerdi.”

1862. Ca’fer b. Abdullah der ki: “Ferkad es-Sebehî’nin yanına girdim. Yaşlı bir ihtiyardı. Önünde tuzlu sirke vardı. Önce sirkeden alıyor, sonra yemekten bir lokma yiyordu. Neden öyle yaptığını sordum, ‘Şehvetten kesileyim diye’ cevap verdi.”

1863. Bişr b. Mufaddal der ki: “Bişr b. Mansûr’u öldükten sonra rüyamda gördüm. Kendisine: ‘Allah sana ne yaptı’ diye sordum. Bana: ‘Durumu nefsim'e yüklediğimden daha kolay buldum’ diye cevap verdi.”

1864. Ca’fer, Mâlik b. Dînâr’ın, “Eğer biz Kur’ân’ı dağlara indirseydik Allah korkusundan param parça olurdu” âyetini okuduktan sonra ağlayıp şöyle dediğini nakleder: “Yemin ederim ki Kur’ân karşısında kalbi ürpermeyen bir kul Kur’ân’a iman etmiş olmaz.”

1865. Ca’fer, yine Mâlik b. Dînâr’ın şu sözünü nakleder: “Cehennem ehli kırbaç seslerini hissettiklerinde cehennemin ortalarına doğru hareket eder; insanın suya yavaş yavaş battığı gibi derinlere batarak inerler.”

1866. Ca’fer, Mâlik b. Dînâr’dan yine şöyle bir nakilde bulunur: “Ey Kur’ân hâmilleri, Kur’ân kalbinize ne ekti? Şunu bilin ki Kur’ân mü’minin ilkbaharıdır. Tıpkı yerin baharı yağmur olduğu gibi. Gökten yağmur iner tohum olan yere isabet eder. Tohum yerin sertliğine aldırmandan yeşerir. İşte Kur’ân da mü’minin kalbinde öyle tohum eker. Ey Kur’ân hamilleri, Kur’ân kalbinizde neler ekti? Nerede bir sûreyi, iki sûreyi ezberleyenler? Onlarla ne derece amel ettiniz?”

1867. Ca'fer'in bildirdiğine göre Mâlik b. Dînâr'a: "Biraz yumuşak sözlü olsan arkadaşların ve çevren çoğalır" dediklerinde şöyle demiştir: "Onlar yüzünden sofram mı kurur, gelirim mi tükenir? Allah onları getirmese de olur."

1868. Ca'fer, yine Mâlik'in şöyle dediğini haber verir: "Kaypak insanlardan korkunuz. Âlimlerin kalplerini büyüleyen de onlardır."

1869. Ca'fer Mâlik'in şu sözünü de nakleder: "Dünyalık bir şey için üzüldüğün kadar âhret kaygısı kalbinden çıkar. Âhret için hüznlendiğin kadar da dünya kaygısı kalbinden çıkar."

1870. Aynı isnadla gelen habere göre Mâlik b. Dînâr, "Biz iman eden ve sâlih amel işleyenleri yeryüzünde bozgunculuk yapalarla bir tutarmıyız? Biz müttekilerle günahkarları eşit tutarmıyız?" âyetini okumuş ve şöyle demiştir.

1871. Yine aynı isnad ile gelen haberde Mâlik: "Eğer yatmamaya gücüm yetse hiç yatmam. Zira uykuda iken azabın gelmesinden korkuyorum. Bâzı yardımcıları bulsam vallahi yeryüzüne dağıtır ve 'Ey insanlar, ateş geliyor' diye nidâ ettirirdim" demiştir.

1872. Aynı isnadla Mâlik şöyle demiştir: "Ey insanlar küçük ve büyük çok komşunuz vardır. Hoş söz sahibi olup salih amel işlemeye devam edenlere Allah rahmet etsin."

1873. Mâlik, Hasan'dan merfû olarak şöyle bir hadis nakleder: "Allah akı yarattığında, "Bana dön" dedi, döndü. "Geri dön" dedi, yine döndü. Sonra şöyle buyurdu: "Senden daha sevimli bir yaratık yaratmadım. Zira seninle isteyeceklerimi alır, seninle de veririm."

1874. Mâlik, Ebû Zer'in Ömer b. Hattâb'a şöyle dediğini nakleder: "Ey Ömer, eğer dostun (Resûlullah'a varmak istiyorsan) elbiseyi kısalt, ayakkabıyı incelt ve doymayacak kadar ye."

1875. Ca'fer, Mâlik'in şöyle dediğini haber verir: "Bir evde oturulmadığı zaman harâbe olduğu gibi, bir kalpte de eğer hüzn yoksa o kalb harâbe demektir."

1876. Ca'fer'in bildirdiğine göre Mâlik b. Dînâr şöyle demiştir: "Bir kula verilen en büyük ceza kalbinin kasvetleşmesidir. Kalbimin bir kilisede ıslah olacağını bilsem, gider orada otururum. Allah'ın kalplere ve bedenlere ayrı ayrı

cezaları vardır. Bazen de maişeti kısar, rızkı daraltır ve ibadette gevşeklik verir. Bunlar hep birer cezadır.”

1877. Aynı isnadla gelen habere göre Mâlik b. Dînâr: “Nice insanlar var ki, kardeşleriyle buluşmak isterler, onları ziyaret etmek isterler, meşguliyetler insanları bundan engeller. Fakat ayrılığın olmadığı cennette buluşmayı ümid ederler. Ben de sizinle Tûbâ gölgesinde, âbidler istirahatgâhında buluşmayı Allah’tan istiyorum.”

1878. Mâlik’in naklettiğine göre Hz. Lokman oğluna: “Yavrum, insanlar vâdolunmadıklarına süratle giderken, sen nasıl olur da vâdolundukları hususlarda onlara üstünlük taslayabilirsin.”

1879. Ca’fer, Mâlik’ten naklen der ki: “Hz. Mûsâ (sav) Bel’âm b. Bâ’ûrâ’yı Medyen kralını ve halkını Allah’ın dinine davet etmek için gönderdi. Bel’âm, İsrailoğullarının davetine icâbet edilen âlimlerindendi. Hz. Mûsâ şiddet anlarında onun duasına başvururdu. Mûsâ’ya iman edenlerdendi. Medyen’e varınca kral kendisine çeşitli hediyeler verdi. O da dinini terk ederek onun dinine girdi. Nitekim bunu şu âyet ile Allah Teâlâ doğrulamıştır: Onlara kendisine âyetlerimizden verdiğimiz ve fakat onlardan sıyrılıp çıkan kimsenin haberini oku.”

1880. Ca’fer, Mâlik’in şöyle dediğini rivayet eder: “Nimet verilenler Allah’ın zikri gibi bir nimet ile nimetlenmemişlerdir. Birisi gider en güzel soylu bir kadınla evlenir; birisi de kara üzüm gibi siyah bir cariye ile evlenir ve ona: ‘Ne istiyorsun benden?’ der. O da: ‘Beni güzelleştirecek bir baş örtüsü’ der. Alır ve ecir kazanır. Birisi de zayıf yetim bir kızla evlenip onu giydirir ve öylece ecir alır.”

1881. Ca’fer b. Abdullah der ki: “Mâlik bir gün mihrabına başını koymuş hüznü bir sesle: ‘Allahım! Kimlerin cehennemde, kimlerin de cennette olacağını biliyorsun. Malik hangi tâifeden-dir?’ diyerek ağlıyordu.

Bir defasında da şöyle diyordu: ‘Allah Teâlâ: ‘Ben kullarımdan bir kısmına azabı murad ettim . Sonra Kur’ân meclislerine, mescid imar edenlere ve mü’minlerin çocuklarına baktığım zaman azabımı geri çevirdim’ der.’

Başka bir konuşmasında da: ‘Sıddıkların Kur’ân okunduğu zaman kalpleri âhirete meyleder’ dedi.”

1882. Ca'fer, Mâlik'in Mugîre b. Habîbe: "Ey Mugîre! Beraber oturduğun kimselere ve arkadaşlarına iyi bak. Eğer dinin konusunda sana bir hayırları olmuyorsa sohbetlerini kes" dediğini nakleder.

1883. Hâris b. Nebhân ve Ca'fer, Mâlik'in şöyle dediğini naklederler: "Basra emiri Kâsım b. Muhammed bana: 'Yâ Mâlik, bu elbiselerle yanımıza girme' dedi. Ben de: 'Allah, emiri ıslah etsin; bu elbiselerle huzuruna girmem neyini değiştiriyor bilemiyorum' dedim. Bunun üzerine bana: 'Yâ Mâlik, seni bize karşı cüretli yapan nedir, biliyor musun? Sen bizden bir şey istemiyorsun işte bunun için cüretlisin' dedi." Mâlik der ki: "Eğer Mushafa bir şey yazabilseydim Kâsım b. Muhammed es-Sekafî'nin bu sözünü yazardım."

1884. Osmân Ebû İbrahim el Himyerî'nin anlattığına göre Mâlik b. Dînâr bir gün bir arkadaşına: "Gönlüm bir tâze ekmekle kaymak istiyor" der. Arkadaşı derhal gider, her ikisini de getirir ve Mâlik'in eline verir. Mâlik tâze ekmeği eline alıp çevirerek: "Kırk senedir gönlüm seni istiyor, seni yendim. Bugün beni yenmek mi istiyorsun?" der ve yemeyi reddeder.

1885. Ca'fer, Mâlik b. Dînâr'ın şöyle dediğini haber verir: "Ağır bir hastalığa yakalanmışım. Beni Hasan Basrî ziyaret etti. Ridasını başımın ucuna koydu sonra abdest aldı ve gelip başımın ucuna oturdu. Kendisine, 'Yâ Hasan, bu hastalıktan ölürsem ellerimi ve kollarımı bağlayın kölenin efendisine götürüldüğü gibi Rabbime gitmek istiyorum' dedim. Hasan etrafındakilere: 'Arkadaşınız kriz geçiriyor' dedi. 'Hayır kriz geçirmiyorum' dedim. Sonra iyileştim beni gördüğünde: 'Ey iple bağlanmak isteyen, bir zulmette idin, sabahladın yâni iyileştin' diyerek bana nasihat etti. Hasan iyi bir öğretici ve eğitimci idi."

1886. Ca'fer, Mâlik'in "Mü'minin niyeti amelinden daha önemlidir" dediğini nakleder.

1887. Ca'fer, Mâlik'in şöyle dediğini haber verir: "Keşke kıyamet günü Allah huzurunda kendisine bir secde etmeme izin verse sonra da benden râzı olduğunu söyleyip toprak ol dese ben râzıyım. Herkese bir istek hakkı verilseydi kıyamet gününde ateşten kurtulup bir hurma kamışı ile suya razı olduğumu söylerdim."

1888. Ca'fer'in bildirdiğine göre Mâlik şöyle demiştir: "Tuvâlete gidip gelmekten hayâ ediyorum. Keşke rızık olarak bir çakıl taşını emmek verilseydi ve ölene kadar öyle yapsaydım."

Bir defasında da şöyle der: “Kişiyi hainlere güvenmek hıyanet olarak yeter.”

1889. Aynı isnadla Mâlik’in şöyle dediği anlatılır: “Âlim ilmiyle amel etmediği zaman yağmurun kaya parçasında durmayıp kaydığı gibi nasihatleri de kalplere te’sir etmeyip kayar. İlmi amel etmek için istersen seni sevindirir. Başka şeyler için istersen sadece övünmeni arttırır.”

1890. Bâzı Basralılar, Mâlik’in şöyle dediğini naklederler: “Her kim kendi nefsi için ilim talep ederse az ilim kendisine yeter. Her kim insanların ihtiyaçlarına karşılık vermek için tahsil ederse insanların ihtiyaçları çoktur.”

1891. Ca’fer, Mâlik’ten şöyle bir nakilde bulunur: “Mü’minlerin göğüsleri iyi amellerle kaynar, fâcîrlerin göğüsleri de kötü amellerle kaynar. Allah sizin niyetlerinize ve maksatlarınıza bakar. Maksatlarınızı iyi kontrol ediniz ki, Allah size rahmet etsin.”

1892. Ca’fer, Mâlik’in “Sâlihler anıldığı zaman onların hallerini düşününüz” dediğini haber verir.

1893. Abbâd b. Velîd, Mâlik b. Dînâr’ın şöyle dediğini nakleder: “İnsanların ‘Mâlik delirdi’ demelerinden korkmasaydım, yırtık elbiseler giyer, azığımı başıma koyar ve insanlar arasında ‘Her kim beni görürse Allah’a (cc) isyan etmesin’ diye nidâ ederdim.”

1894. Mâlik b. Dînâr, Hasan’dan naklen Hz. Peygamberin (sav): “Bir konuşma yapan, hutbe okuyan her kulun muradını Allah kendisine soracaktır” dediğini rivayet etmiş ve Ca’fer’in bildirdiğine göre sonra ağlamış ve şöyle demiştir: “Gözlerimin sözlerimi doğruladığını sanıyorlar. Oysa ben Allah’ın bu ağlamaktan maksadımın ne olduğunu soracağını biliyorum.”

1895. Ca’fer’in bildirdiğine göre Mâlik şöyle demiştir: “Bize gelen haberlere göre gökte Allah’ı tesbih eden melekler vardır. Bazı gök tabakalarında bulunan meleklerin çakıltaşları ve yıldızlar adedince gözleri vardır. Her gözün altında sahibinin anlamadığı bir dilde Allah’ı tesbih eden iki dudak vardır. Arşı taşıyan meleklerin boynuzları vardır; boynuzlarının araları beş yüz yıllık mesafe kadardır. Arş da boynuzun üzerindedir.

1896. Ca’fer’in rivayet ettiği farklı rivayetlerde Mâlik b. Dînâr şunları söylemiştir:

“Kendisine: ‘İki ekmek sana yeter mi?’ diye sorduklarında: ‘Benim doymak istediğimi mi sanıyorsunuz?’ der. Şöyle devam eder:

‘Ben ne açlıktan ne de susuzluktan korkarım. Ekmeğim işimdedir, suyum da nehirlerdir.’

‘Abdest bozmak olmasaydı hiç mescidden çıkmazdım.’”

1897. Ca‘fer’in anlattığına göre hanımı öldüğünde Mâlik b. Dînâr’a “Evlenmek ister misin?” diye sorarlar, o da: “Gücüm yetse nefsimi de boşayacağım” der.

1898. Ca‘fer, San‘alı bir adamın şöyle dediğini nakleder: “Rüyamda Resûlullah’ı (sav) gördüm: ‘Ümmetinin ebdâli nerede?’ diye sordum. O da Şam’ı işaret etti. ‘Irak’ta kimse yok mu?’ dedim. ‘Muhammed b. Vâsi’, Hassân b. Ebû Sinân, ve Ebû Zer gibi zâhid olan Mâlik b. Dînâr var’ dedi.”

1899. Ca‘fer, Mâlik’in şöyle dua ettiğini nakleder: “Allahım! Kalbimizi kendine yönelt ki seni iyi tanıyalım; Senin ahbine riâyet edelim, Senin vasiyetlerini yerine getirelim. Allahım, bize iman simasını ver, takvâ elbisesi giydir. Allahım, ölmeden önce tevbe ediyoruz. Allahım bize dünya ve âhîret hayırlarını getirecek bir nazar ile bak.” Râvi der ki: “Mâlik burada durarak: ‘Benim dünya hayrından para kasedtiğimi mi düşünüyorsunuz? Hayır, ben sâlih amel kasediyorum. Seninle mülâkî olacağım güne kadar. Ta ki o gün benden râzı olasın. Ey arzın ve semanın sahibi, Sana rağbet ediyor ve Senden korkuyorum’ dedikten sonra içten ağlamaya başladı, biz de beraberinde ağladık.”

1900. Mu‘allâ b. Ziyâd der ki: “Seleme b. Kuteybe Basra’ya geldiği zaman Mâlik bana: ‘Yanına gidelim’ dedi. Yanına gittik; izin isteyip girdik. Biraz sonra bize, ‘merhaba’ dedi ve ziyaret için mi yoksa bir ihtiyacımız için mi geldiğimizi sordu. Mâlik: ‘Bir ihtiyacımız var’ dedi. Seleme: ‘O nedir?’ diye sordu. Mâlik; ‘Bakıyorum kral ve sultanların yanına çok gidiyorsun’ dedi. Seleme: ‘Bizi tanıyorlar (yakamızı kurtaramıyoruz)’ dedi. Mâlik: ‘Onlara karşı biraz delilik yapsan olmaz mı?’ deyince, ‘Fayda vermez’ dedi. Neticede Mâlik: ‘Onların seni bir çukura atıp çıkarmamalarından korkuyorum’ diyerek endişesini açıkladı.”

1901. Rîvayet edildiğine göre Mâlik b. Dînâr bir manastıra uğrar ve râhibini çağırır. Râhib gelip kendisiyle konuşur ve şöyle der: “Eğer kendi nefsin ve şehvet ve arzuların arasına demirden bir duvar örebilersen yap. Sana fayda

getirmeyen meclislerden ister yakın olsun ister uzak kaçınmalısın” der.

1902. [Buradaki rivayetin metni yoktur. Kitabın aslında boşluk mevcuttur.]

1903. Aynı isnadla gelen habere göre Mâlik şöyle demiştir: “Bulut gelir ve yağmur yağmadan geri gider. Siz yağmur bekliyorsunuz; ben ise taş yağmasını bekliyorum. Eğer yağmıyorsa, hayırdaysa demektir.”

1904. Mugîre b. Habîb der ki: “Bir gece Mâlik ile sözleştim. Kış gecesinde bir kaftan giymiştim ve gittim evin kapısında durdum. Mâlik geldi, eve girdi ve kibleye yönelerek sakalından tuttu ve şöyle dua etti: ‘Allahım, bütün insanları topladığın mahşer gününde ihtiyar Mâlik’e ateşi haram kıl.’”

1905. Ca‘fer, Mâlik’in “Açlığı tatmayan kavimler hâriç, hiçbir ümmet Allah’ın gözünden düşmemiştir” dediğini haber verir.

1906. İbn Süleyman’ın rivâyetine göre Mâlik ile Muhammed b. Vâsi‘ bir araya gelirler. Mâlik: “İki seçenek vardır; ya Allah’a itaat ya da ateş” der. Muhammed b. Vâsi‘ ise: “Ben aynı fikirde değilim, ya Allah’ın rahmeti, ya ateş, diyorum” der. Bunun üzerine Mâlik: “Şehadet ederim ki sen Allah’ın lütfuna mazhar bir âlimsin” der.

1907. İbn Şevzeb’in rivayetine göre bir adam Mâlik b. Dînâr’dan vergi memurlarına karşı yardım ister. Mâlik de yardımcı olur. Sonra kendisine: “Bir dua eder misin?” diye sorarlar. Orada üzeri deriden para konulan bir kap (kasa) vardır. Mâlik: “Ellerinizi kaldırın” der; sonra para kabını da koltukaltına alır ve “Allah’a andolsun ki, bu kap bizimle olduğu müddetçe bizim duamız kabul olmaz” der.

1908. Mûsâ b. Hâlid’in haber verdiği göre Mâlik b. Dînâr şöyle demiştir: “Bâzı kitaplarda yazılı olduğuna göre kötü çobanlar kıyamet günü hesaba çekilerek “Ey kötü çoban, eti yedin, yünü giydin, sütü içtin, hayvanların yaralarını sarmadın, kayıpları aramadın, otağında yaymadın. Bugün onların intikamı senden alınacaktır” denilir.

1909. Süfyân der ki: “Sâlihler zikredilince rahmet iner denilirdi.”

1910. Kendisine: “Kim böyle dedi?” diye sorarlar, “Âlimler” der, ve devamla “İlmi ile amel eden âlim semada büyük diye anılır. Yarınki rızıkla ilgilenmek hatâdır.”

1911. Süfyân: “Allah’ın ilmini artırdığı kimsenin O’na yakınlığı çoğalır” demiştir.

1912. Rivayet edildiğine göre Mâlik b. Dînâr der ki: “Görevi öşür toplamak olan bir komşum ölmek üzere iken yanına girdim. Şöyle dedi: ‘Miskinlere acıyanı (Peygamberi) rüyamda gördüm. Bana kızgın olduğunu söyledi ve ‘Senin benimle ilgin yok’ sözünü tekrarlayınca korktum: ‘Kime söylüyorsun?’ dedim. Kendisini göstererek: ‘Sana’ dedi.”

1913. Abdu’s-Samed’in rivayet ettiğine göre Mâlik b. Dînâr ölmek üzere olan bir komşusunu ziyarete gider. Kendi kendisine: “Ateşten iki dağ ateşten iki dağ” diye söyleniyormuş. Meğer alırken fazla verirken eksik tarttığı bir ölçेği varmış.

1914. İbrahim b. Edhem’in bildirdiğine göre Atâ es-Sülemî, gece yarısı uyandığı zaman, hilkatinin değişmesinden korktuğu için elleriyle organlarını kontrol ederdi.

1915. Rivayet edildiğine göre Mâlik b. Dînâr, meclisinde oturanlara şöyle demiştir: “Bazı insanlar hem âlim oluyor ve ilimden bir pay alıyor; hem de devlet ricaline gidiyor, bir pay da oradan alıyorlar. Siz Allah rızası için ilim tahsil edin.”

1916. Havşeb, Mâlik b. Dînâr’ın yanında bir gün şöyle der: “Bir münadi: ‘Göç var, ey insanlar’ diye bağırdı. Muhammed b. Vâsi‘ den başka kalkıp icabet edeni görmedim. Bunu işiten Mâlik neredeyse bayılacak kadar ağlar.”

1917. Ferkad es-Sebehî, Tevrât’ta şu ibâreyi okuduğunu nakleder: “Her kim bir dünyalık için üzülürse Rabbinin gazabını celbetmiş olur. Her kim bir zenginle beraber oturur ve zenginliğinden dolayı ona yardımcılık yaparsa dininin üçte birisi gider. Her kim de başına gelen musibeti bir başkasına şikayet ederse Rabbinin insanlara şikayet etmiş olur.”

1918. Rivayete göre Ferkad es-Sebehî bir gün İbn Sîrîn’in yanına girer. Önüne hurma tatlısı getirilir, yemeyi reddeder. İbn Sîrîn hizmetçiye: “Ferkad’a ekmek ile yağ getir” der. Gelinece yemeye başlar. İbn Sîrîn: “Helva da bunun gibidir” diyerek güler.

1919. Rivayete göre bir gün Hasan Basrî, Ferkad es-Sebe-hî’ye: “Sen hurma tatlısını sever misin?” diye sorar. Ferkad: “Hayır sevmem, onu seveni de sevmem” deyince, Hasan: “Bu deli mi ne?” diye karşılık verir.

1920. Muhammed b. Ca'fer, Ferkad es-Sebehî'nin şöyle dediğini haber verir: "Hiçbir peygamberin ashâbı Hz. Muhammed'in (sav) ashâbı kadar faziletli, onlar kadar cesur ve onlar kadar hoşgörülü olmamıştır. Allah'ın selamı hepsine olsun."

1921. Heysem b. Muâviye'nin naklettiğine göre bir gün Kûfe âbidleri toplanırlar ve "Haydi Basra'ya gidelim de orada âbidlerin ibâdetlerini görelim" derler. Oraya vardıklarında: "Bizi Ferkad es-Sebehî'ye götürün" derler. Ferkad es-Sebehî'nin yanına girer, bir saat sohbet ederler. Sonra da kendisine: "Bize kahvaltı yok mu?" derler. Ferkad: "Sözü uzattım ki, biraz acıkıp yanımda olan her şeyi yiyebilirsiniz dedim" der ve "Şu çıkını indirin orada siyah arpa ekmeği kırıkları var" der. Tadına bakarlar ve "Tuz yok mu?" diye sorarlar. "Hamura bir defa tuz attık; sizin için daha istemem, beni ilgilendirmedim" der.

1922. İbn Şevzeb, Ferkad es-Sebehî'nin şu sözünü nakleder: "Siz işe başlamadan boş vakitte giyilecek elbiseyi giyiyorsunuz. Oysa işçiler çalışırken kötü elbiselerini giyerler. İşlerini bitirdiklerinde de yıkanıp iki kat temiz elbise giyerler. Siz ise iş yapmadan önce boş vakitte giyilecekleri giyiyorsunuz."

1923. Sâlih b. Mismâr der ki: "Bir arkadaşa: 'Haydi gidip biraz Hasan Basrî'nin sözlerini dinleyelim' dedim. O da bana şöyle cevap verdi: 'Biz işittik ve dinledik, haydi gidip iştiklerimizle amel edelim.'"

1924. Ca'fer b. Abdullah der ki: "Bir gün Havşeb elimden tutarak: 'Neredeyse iyi bir insan ve iyi bir mürşid ile karşılaşamaz olduk' dedi."

1925. Haccâc b. Karâfısa, Hassan b. Ebû Sinân'ın şöyle dediğini haber verir: "Gafillerin içinde Allah'ı zikreden kişi, harpten kaçıp gidenlerle birlikte savaşan kimse gibidir."

1926. Rivayete göre Muâviye b. Kurre: "Kim bana gündüz tebessüm eden ve gece ağlayan birisini gösterebilir?" derdi.

1927. Süleyman b. Harb'ın anlattığına göre Ebû'l-Hilâl şöyle demiştir: "Çarşıda Allah'ı zikreden misâli, ölmüş kuru ağaçların arasındaki yeşil ağacın misâli gibidir."

1928. Ebû'l-Eşheb, Ebû'l-Minhâl'in şöyle dediğini haber verir: "Bir kul için kabirde, dünyada iken çok istiğfar dilemesinden başka hayırlı bir komşu düşünülemez."

1929. Abdullah b. Bureyde Ka‘bu‘l-Ahbâr‘ın şöyle dediğini nakleder: “Şiddetli belalara maruz kalan kul Allah‘ın indinde değerlidir.”

1930. Ebû Zer el Gıfârî ile görüşen Yezîd b. Meysere şöyle demiştir: “Bir genç ölene kadar Allah‘a ibâdetinde daim olursa, Allah ona yetmişdokuz sıddık ecri verecektir.”

REBÎ‘ B. HAYSEM‘İN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

D

1931. Abdullah b. Mes‘ûd‘un anlattığına göre Hz. Peygamber (sav) bir gün eliyle yere bir kare çizer, sonra karenin içine bâzı çizgiler çizer. Bir çizgi de dışardan karenin merkezine doğru çizer. Sonra: “Bu nedir biliyor musunuz?” diye sorar. Çevresindekiler: “Allah ve Resulu daha iyi bilir” dediklerinde, “Şu ortadaki çizgi insandır. Şu etrafındaki çizgiler ona musallat olan arızî şeylerdir. Eğer birisinde hatâ ederse diğerinde isâbet eder. Kare çizgileri onu kuşatan ecelidir. Dışarıdaki çizgi ise emelidir” der.

1932. Beşîr‘in naklettiğine göre bir gün Rebî‘ [b. Heysem]‘in kapısına bir dilenci gelir. Rebî‘ ehline: “Şu dilenciye şeker verin” der. Ailesi: “Ekmek kırığı istiyor, onu verelim” derler. Rebî‘ ise: “Hayır, Rebî‘ şeker sever, öyleyse şeker vereceksiniz” der.

1933. Aynı rivayete göre Beşîr der ki: “Rebî‘ in yanında geceledim. Namaza kalktı, namazda okurken: ‘Yoksa kötülük işleyenler ölümlerinde ve hayatlarında kendilerini, inanıp iyi ameller işleyen kimseler ile bir mi tutacağız sandılar, ne kötü hüküm veriyorlar’ âyetine gelince ağlamaya başladı; öyle ki başka âyete geçemedi.”

1934. Ebû Vâil, Rebî‘ b. Haysem‘in şöyle dediğini nakleder: “Âd kavmi Yemen ile Şam arasında karınca gibi yaygındır. Her kim birisini getirirse ona mükafaat vardır.”

1935. Hammâd el-Esamm el-Hammânî bazı arkadaşlarından naklen der ki: “Rebî‘ b. Haysem‘in akşamki halini, gider sabah da görürdük ve hiç yatmadığını anlardık.”

1936. Bişr b. Hâris'in kitabında geçtiğine göre Rebî' b. Haysem'in yanında bir adamdan söz edilir. O bunun üzerine: "Allah'ı anmak adamı anmaktan daha hayırlıdır" der.

1937. Âsım'ın naklettiğine göre, Rebî'e: "Senin arkadaşların şiirlerden misaller getirdi. Sen neden hiç şiir okumuyor ve onlardan misaller getirmiyorsun?" denilir. Şöyle cevap verir: "Konuşulan her şey yazılıyor. Kıyamet günü elime verilen kitaptan şiirler okumayı istemiyorum."

1938. Bekr b. Mâiz'in rivayet ettiğine göre Abdullah b. Mes'ûd, Rebî' b. Haysem ile birlikte Fırat kıyısında bir yere gider. Rebî' orada demircileri görünce bayılır. İbn Mes'ûd alır evine götürür; öğle namazını kılar, gelir, uyandırmak ister, hâla uyanmamıştır. Ertesi gün sahur vaktine kadar uyanmaz. [Tabî ki Rebî', demirciler kendisine cehennemi hatırlattıkları için bayılmıştır.]

1939. Aynı isnadla gelen habere göre Rebî'e, "Nasıl sabahladın?" diye sorduklarında, "Zayıf ve günahkar olarak, rızkımızı yiyor ve ecelimizi bekliyoruz" cevabını vermiştir.

1940. Aynı rivayete göre Rebî' b. Haysem şöyle demiştir: "İnsanlar iki kısımdır; mü'min ve câhil, mü'mine eziyet etmeyiz, câhili de techil etmeyiz."

1941. Süfyân'ın rivayet ettiğine göre, Rebî' b. Haysem'e felç isabet etmiş, kendisine: "Tedavi olsan olmaz mı?" dediklerinde şöyle cevap vermiştir: "Ben de önce tedavi olmak istedim sonra Âd, Semûd ve diğer kavimleri hatırladım. Bunların da çok doktorları vardı; onları tedavi ediyorlardı. Fakat ne tedavi edilenler ne de tedavi edenlerden kimse kalmadı. Bunun üzerine vazgeçtim."

1942. Abdullah b. Zebîd'in naklettiğine göre bir soğuk kış gecesinde bir dilenci Rebî' b. Haysem'in kapısını çalar. Kapıyı açar bakar ki, sanki çıplak gibidir. Hemen üzerindeki çok kıymetli kaftanı verir ve şu âyeti okur: 'Sevdiklerinden Allah yolunda infak etmedikçe iyilerden olamazsınız.'

1943. Ebû Vâil der ki: "Rebî' b. Haysem'in yanına gittik. Bize: "Niye geldiniz?" dedi. Biz de: "Seninle beraber Allah'a hamdetmek ve O'nu zikretmek için geldik" deyince, "Allah'a hamdolsun ki seninle beraber içki içmeye, zina etmeye geldik demiyorsunuz" der.

1944. Alâ b. Museyyeb'in anlattığına göre Rebî' b. Haysem'in atı çalınır. Kendisine: "Hırsıza beddua et" derler. O da elini açar, şöyle dua eder: "Allahım,

eğer zengin ise kalbini mal sevgisinden çevir; eğer fakir ise onu zenginleştir.”

1945. Bekr b. Mâiz’in rivayet ettiğine göre Rebî‘ b. Haysem hizmetçisine: “İşlerin yarısı bana, yarısı sana aittir. Çöpleri süpürmek de bana ait olsun” demiştir.

1946. Aynı rivayete göre bir gün küçük kızı Rebî‘e gelir, “Babacığım, gidip oynayabilir miyim?” der. O da, “Hayır” der. Etrafındakiler: “İzin ver de oynasın” derler. O da şöyle cevap verir: “Benim kitabımda ‘git oyna’ yazmaz; ancak ‘git hayır söyle veya hayır işle’ diyebilirim.”

1947. Bekr b. Mâiz, er-Rebî‘in şöyle söylediğini bildirir: “Hüküm verme hususunda verebileceğim yegâne misâl...”

1948. Bekr b. Mâiz’in rivayetine göre Rebî‘ b. Haysem otuz bin dirheme bir at satın alır, onunla gazvelere katılır. Bir yerde atını bağlar, kölesini ot toplamaya gönderir, kendisi de namaza durur. Kölesi geldiğinde atın nerede olduğunu sorar. Rebî‘ çalındığını söyler; köle: “Senin gözlerinin önünde mi çalındı?” deyince şu cevabı verir: “Yâ Yesâr, elimi açmış Rabbime yalvarıyordum hiç birşey beni bundan alıkoyamazdı.” Daha sonra da şöyle dua eder: “Allahım, eğer zenginse Sen onu ıslah et, eğer fakirse zenginleştir.” ve üç defa tekrarlar.

1949. Aynı isnadla gelen rivayete göre Rebî‘ b. Haysem: “Hiç bir sözde hayır yoktur. Sadece şunlar hariç: Allah’ı tehlil etmek, O’na hamdetmek, O’nu tesbih etmek, O’ndan hayır dilemek, şerden O’na sığınmak, ma‘rufu emretmek, münkeri yasaklamak ve Kur’ân okumak.”

1950. Münzir es-Sevrî, Rebî‘ b. Haysem’in şöyle dediğini nakleder: Allah’ın, Peygaberine gönderdiği her şeyi idrak edemediğiniz gibi her okuduğunuzu da biliyor değilsiniz.”

1951. Bilâl b. Münzir’in haberine göre bir adam: “Bugün de Rebî‘ b. Haysem’den birileri için kötü bir sözü çıkaramazsam hiç bir zaman çıkaramam demektir” der ve kendisine: “Ey Ebû Yezîd, Hz. Fâtıma’nın oğlunu öldürdüler” dedi. O da dönerek şu âyeti okudu: ‘De ki, ey gökleri ve yeri yaratan, gizliyi ve âşıkarı da bilen Allah! Kullarının arasında ayrılığa düştükleri şeyin hükmünü ancak Sen verceksin.’ Adam: “Peki bu konuda ne dersin?” der. Rebî‘ ise: “Ne diyebilirim, varacakları yer Allah’tır. Hesaplarını göreceğ olan da Allah’tır” cevabını verir.

1952. er-Rebî'nin seriyyesi onun babasının bütün amellerinin gizli olduğunu hatta birisi kendisine geldiğinde Mushaf önünde açıksa elbisesiyle örttüğünü rivayet eder.

1953. Saîd b. Mesrûk'un haber verdiği göre Rebî' b. Haysem, birgün üç veya dört dirheme bir gömlek satın alıp giyer. Kollarını uzattığı zaman ucu turnaklarına değer. Kaldırdığı zaman da mafsallarına kadar düşer. Gömleğin parlaklığını görünce kendi kendisine: "Ey Allah'ın kulu! Rabbin için bunu bırak" der ve sözlerine şöyle devam eder: "Ey etim, ey kanım, dağlar yürütülüp parça parça olduğu gün Melekler saf saf (emir beklerken) Allah'ın emri geldiği zaman ve o gün cehennem getirildiği zaman' siz ne yapacaksınız?"

1954. Ebû Vâil rivayet eder, der ki: "Abdullah b. Mes'ûd ile birlikte gezintiye çıkmıştık. Yanımızda Rebî' b. Haysem de vardı. Bir demirciye uğradık. Abdullah b. Mes'ûd ateşteki demire baktı. Rebî' de ibretle baktı; sallandı, neredeyse düşecekti. Daha sonra Fırat'ın kenarında büyük bir ateşin yakıldığı yere gittik. İbn Mes'ûd büyük ateşin alevlerini görünce şu âyeti okudu: 'Cehennem ateşi uzak bir mesâfeden kendilerine görününce, onun müthiş kaynamasını ve uğultusunu işitirler, elleri boyunlarına bağlı olarak onun dar bir yerine atıldıkları vakit yok oluvermeyi isterler.' Bunun üzerine Rebî' b. Haysem yere yıkıldı. Biz onu taşıyarak evine götürdük. İbn Mes'ûd öğleye kadar gözetledi, uyanmadı; ikindiye kadar gözetledi, yine ayılmadı; nihayet gece ayıldı da İbn Mes'ûd evine gidebildi."

1955. İbnü'l-Mübârek, Rebî' b. Haysem'in bir kardeşine yazdığı mektupta şöyle dediğini haber verir: "Yüzüne karşı seni öven yer, arkandan yerenden kork, nefsinin vâsisi sen ol, başkaları olmasın."

1956. Îsâ b. Ferrûh'un bildirdiğine göre Rebî' b. Haysem, gece herkes yatıp gaflete dalınca kabristana gider ve onlara: "Ey kabir ehli, siz bizim gibiydiniz; biz de sizin gibi olacağız" derdi. Sabah olunca kabir ehli gibi görünürdü.

1957. Nuseyr b. Za'lûk'un haber verdiği göre İbn Mes'ûd, Rebî' b. Haysem ile karşılaşınca şöyle demiştir: "Allah'a yönelenleri müjdele!" Eğer Hz. Peygamber (sav) seni görseydi severdi."

1958. Bekr b. Mâiz, Rebî' in kendisine: "Ey Bekr, dilini tut... Zira dilinden dolayı insanlar seni itham ederler" dediğini haber verir.

1959. Saîd b. Mesrûk'un bildirdiğine göre, Ebû Vail'e: "Sen mi büyüksün

Rebî' b. Haysem mi?" diye soruldu. "Ben yaşça, o da akıl yönünden büyüktür" cevabını verdi.

1960. Şakîk es-Sevrî'nin rivayetine göre, Rebî' b. Haysem bir oğlunun ölümü üzerine şu şiiri okumuştur: "Ben bir tabibi, tıbbı için çağırılmıyorum; ancak Seni çağırıyorum ey gökten yağmur yağdıran Allahım. Tâ ki musibetimden dolayı bana sabır veresin. Doğru bir şekilde işlerim yoluna girsin. Senden dileğim, bilmesem de musibetim bana ecir getirsin."

1961. Münzir'in naklettiğine göre, Rebî' b. Haysem bir gün ailesinden hurma tatlısı yapmasını istemiş. Yapıldıktan sonra da aklını kaybetmiş bir komşusuna göndermiş. Komşusu salyasını akıta akıta yiyince ailesi: "Neden ona gönderdin? O ne yediğini bilmez ki" demişler. Rebî' ise: "Lâkin ne yediğini Allah biliyor" karşılığını veriyor.

1962. Yâsin ez-Zeyyât'ın rivayetine göre, bir adam Rebî' b. Haysem'e gelerek: "Bana senden daha hayırlı bir adam gösterir misin?" diye sorar. O da şu cevabı verir: "Konuşması zikir, susması tefekkür, yürüyüşü tedebbür olan kimse benden daha hayırlıdır."

1963. Rivâyet edildiğine göre Rebî' b. Haysem, 'Her kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu gösterir' âyetini tefsir ederken: "İnsanın başına gelen her türlü darlıktan kurtarır" demiştir.

1964. Muhammed b. Nadr, Rebî' b. Haysem'in şöyle dediğini nakleder: "Önce fıkıh öğrenin (ilim tahsil edin) sonra inzivaya çekilin."

1965. Munzir, Rebî' b. Haysem'in, 'Gebe develer başıboş salıverildiğinde' âyetini tefsir ederken: "Sütleri ne sağılmış ve ne de göğüsleri sıralanmıştır" demiştir.

1966. Saîd b. Rebî' babasının iki bin dirhem maaş aldığını binikiyüz dirhemini kendisi harcamak için aldığını, gerisini de tasadduk ettiğini nakleder.

1967. Aynı tarikle gelen rivayete göre Rebî' b. Haysem sabah kalkınca şöyle derdi: "Hayır işleyin, iyi işlere devam edin uzun emelli olmayın yoksa kalbiniz katılaştır. İşitmedikleri halde işittik diyenlerden olmayın."

1968. İbrahim en-Nehaî, Rebî' b. Haysem'in şöyle dediğini haber verir: "Allah kıyamet günü herkesi uhdesinde toplar ve 'Nerede zorbalı, nerede kibirliler,

Allah'tan başka ilahlara dua edenler nerede? Allah'tan başka ilah yoktur' der.”

1969. Ebû Vâil der ki: “Ben, Kays b. Useyl, Hayye b. Useyl, Abdurrahman b. Seleme, Rebî' b. Haysem'in yanına gittik. Evini sorduk, bize şöyle dediler: ‘Siz öyle bir adama gelmişsiniz ki, konuştuğu zaman yalan söylemez, emanet ettiğiniz zaman ihanet etmez, söz verdiğinde sözünde durur. İşte onun evi de şudur.’ Biz evine girdik kendisi mescidinde idi. Ona: ‘Seninle beraber Allah'ı zikretmeye geldik’ dedik. Bunun üzerine ellerini kaldırarak: ‘Allahım, bunlar bana Seni zikretmek için gelmişler, içki içmek ya da zina etmek için değil’ dedi. Daha sonra bize konuşmaya başladı ve şöyle dedi: ‘Dokuz şey hariç hiçbir sözde hayır yoktur: Tesbîh (Sübhânallâh), Tahmîd (Elhamdülillâh), Tehlîl (Lâ ilâhe illallâh), Kur'ân okumak, ma'rufu emretmek, münkeri nehyetmek, hayır duada bulunmak ve şerden Allah'a sığınmak.’”

1970. Münzir es-Sevrî, Rebî' b. Haysem'in şöyle dediğini nakleder: “Gizlilikler insanlara gizli kalır. Onlar Allah'a âyandır. (Gizli günahların) devâsını arayın. Onların tek devâsı bir daha yapmamak üzere tevbe etmektir.”

1971. Süfyân'ın bildirdiğine göre, Rebî' b. Haysem'i Cuma günü mahallesinden bir genç tâkip eder; istirahatata çekildiği zaman eliyle (o gence) işaret ederek: “Sizin şerrinizden Allah'a sığınırım” derdi.

1972. İbnü'l-Munzir, Rebî' b. Haysem'in şu sözünü nakleder: “Allah'ın rızâsı gözetilmeyen herşey izmihlâle mahkumdur.”

1973. Munzir es-Sevrî'nin rivayetine göre, Rebî' b. Haysem ölümü esnasında şöyle tavsiye etmiştir: “Rebî' b. Haysem'in nefsi için ikrarı şudur: Sâlih kullarına mükâfaatı veren Allah'ı şâhid kılarak söylüyorum ki, ben Rabb olarak Allah'ı, nebî olarak Muhammed'i (as), din olarak İslâm'ı kabul ettim. Kendim ve tebam için âbidlerle beraber ibadet etmeyi, hâmidlerle beraber hamdetmeyi, müslüman cemaate katılmayı tercih ettim.”

1974. Saîd b. Mesrûk'un rivayet ettiğine göre Abdullah b. Mes'ûd, Rebî' b. Haysem'e: “Resûlullah seni görseydi severdi.” demiştir.

1975. Nüseyr Ebû Ta'me şöyle demiştir: “Rebî' b. Haysem namaz kılmış ve namazda: ‘Yoksa kötülükleri işleyen kimseler, inanıp iyi ameller işleyenler gibi yapacağımızı mı sandılar’ âyetini okuyarak sabaha çıkmıştır. Geceyi sabaha kadar ruku' ve secde ile geçirmiştir.”

1976. Rivayet edildiğine göre Abdullah b. Mes'ûd, Rebî' b. Haysem'e gelir, içeri girdiğinde: "Muhsinlere müjdeler olsun" derdi.

1977. Ebû Hayyân babasının: "Rebî' b. Haysem'in dünya işleriyle ilgili birşey konuştuğunu işitmedim, sadece bir defasında 'Kaç mescidiniz var' demişti" dediğini nakleder.

1977. İbn Yunus'un haberine göre Rebî' b. Haysem'in yanında bir adamdan söz edilir. Bunun üzerine şöyle der: "Ben nefsimden râzı değilim ki, kendimi bırakıp başkalarını kınayayım. İnsanlar kendi günahlarından emin oldular. Fakat başkalarının günahlarının telaşına düştüler."

1978. Süfyân, Rebî' b. Haysem'in '... Biz hakkı bâtılın başına çalarız da onu çiğner, bir de bakarsınız ki bâtıl yok olmuştur' âyetini tefsir ederken şöyle dediğini bildirir: "Böyle bir durumda bâtılda öyle bir yara açılır ki, kimse tedâvi edemez."

1979. er-Rebî'in câriyesi tüm ekmeği tasadduk ettiğini ve "Ekmek kırığı tasadduk etmekten utanıyorum" dediğini nakleder.

1980. Aynı rivayete göre Rebî' ölüm döşeğinde iken, kızı ağlar. O kızına hitaben: "Ağlama kızım, de ki: 'Ey beşer! Hayırların sahibi (Allah ile) ne zaman mülâki olacaksınız?'" der.

1981. Süfyân, Nüseyr'den naklen der ki: "Rebî'in mahalle mescidinde bir defadan başka nafîle namaz kıldığını görmedim. Adamın birisi kendisine: 'Bana mushafta bulunan bir şeyi vasiyet et' dedi. Rebî' yanındaki küçük oğluna bakarak: '... Allah'ın kitabına göre rahim sahipleri (akrabalar) bir birlerine (vâris olmaya) daha uygundurlar...' dedi."

1982. er-Rebî'in câriyesi der ki: "Rebî' b. Haysem helvayı severdi. 'Bize yemek yapın' derdi. Biz de çok yemek yapardık. Başkalarını davet eder, kendi elleriyle onlara yedirir, içirir; arta kalanı da kendisi yerdi. Kendisine, 'Bu dâvet ettiklerin yediklerinin farkında bile değiller' denildiğinde: 'Allah biliyor ya' derdi."

1983. Munzir es-Sevrî, Rebî' b. Haysem'in şöyle dediğini haber verir: "Allahım! Tevbe ile sana yöneliyorum' deyip te sonra da tevbe etmeyip yalan söylemeyin. 'Allahım! Tevbe etmemi sağla' diye dua edin."

1984. Nuseyr b. Za'lûk'un bildirdiğine göre Rebî' b. Haysem (bir gün) sakalları ıslanıncaya kadar ağlamış, sonra: "Biz öyle bir topluluğa ulaştık ki, biz onların yanında hırsız gibiyiz" demiştir.

1985. İbrahim et-Teymî der ki: "Rebî' b. Haysem ile yirmi yıl arkadaşlık yapan birisinin 'Ondan ayıplanacak bir tek kelime işitmedim' dediğini duydum."

1986. Nuseyr'in bildirdiğine göre yine Rebî' b. Hayseme bâzıları geldiğinde: "Sizin şerrinizden Allah'a sığınırım" demiştir.

1987. Ca'fer'in rivayetine göre kızı Rebî' b. Haysem'e: "Babacığım görüyorum ki herkes yatıyor fakat sen yatmıyorsun" demiş, O da: "Yavrum baban kötülüklerden korkuyor" demiştir.

1988. Munzir es Sevrî'nin bildirdiğine göre birisi Rebî'in yanına geldiğinde Rebî' şöyle derdi: "Ey Allah'ın kulu! Bildiğin şeylerde Allah'tan kork, bilmediklerini bilenlere götür. Zira âlimler günah işlemekten daha çok korkarlar. Bu gün hayırlılarınız hayırla üstün olmamışlardır. Bilakis şerden kaçınmakla hayırlıdırlar. Yoksa gereği gibi hayra tâbi olmuyorlar. Şerden de gereği gibi kaçınmıyorlar. Muhammed'e (sav) nazil olan herşeyi idrak etmiş, her okuduğunuzu da anlamış değilsiniz. İnsanlara gizli kalan günahlar Allah'a âyandır. Onların devâlarını arayınız. Bilin ki, dönmek üzere tevbe en büyük devâdır."

1989. Münzir, Rebî' in şöyle dediğini nakleder: "İslâm'dan önce câhiliye döneminde Resûlullah'ın (sav) hakemliğine baş vurulurdu. İslâm'da da kendisine bu özellik verildi. Her kim Resûl'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur"

1990. el-A'meş'in bildirdiğine göre Rebî' b. Haysem demircilere uğrar, körüğe bakar ve bayılır. A'meş der ki: "Ona benzemek için ben de demircilere gittim fakat pek hayrı olmadı."

1991. Abdümelik el-İsfahânî'nin birisinden bildirdiğine göre Rebî' b. Haysem arkadaşlarına şöyle derdi: "Bilir misiniz, dert nedir, devâ nedir, şifa nedir?" Onlar: "Hayır" cevabını verince de şöyle der: "Dert günahdır, deva istiğfardır, şifa da dönmek üzere tevbe etmektir."

1992. Ebû Ya'lâ, Rebî' in şöyle dediğini haber verir: "Kulun Allah'a: 'Ya Rabbi, Sen kendi nefesine rahmeti hükmettin; Sen kendine şunu hükmettin' diye

sözetmesini hoş görmüyorum. Hiç kimsenin: ‘Allahım! Ben bana düşeni yaptım; Sen de Sana düşeni yap’ dediğini işitmedim.”

1993. Süfyân, babasından naklen Rebî‘ b. Haysem’in: “Mü’mini gıyabında ölümden daha hayırlı bekleyeni yoktur” dediğini bildirir.

1994. Bekr b. Mâiz’in haberine göre Rebî‘ şöyle demiştir: “Hadislerin gün ışığı gibi aydınlığı, gece karanlığı gibi de karanlığı vardır.”

1995. Yusuf b. Haccâc el-Enmâtî, Rebî‘ b. Haysem’in şöyle dediğini rivayet eder: “Domuzun iç yağını ellerimle çevirmek, ellerime tavla alıp oynamaktan daha iyidir.”

1996. Rivayet edildiğine göre bir adam bir gün Rebî‘ b. Haysem’e gelerek: “Bana üç gündür (rüyada) birisi geliyor ve ‘Rebî‘ b. Haysem’e cehennem ehlinden olduğunu haber ver’ diyor. Sonra uyanıp istiâze okudum ve soluma üç kez tükürdüm. Akşam olunca tekrar birisi geldi. Yanında yüzünde üç yara olan ve boynunda zil bulunan bir de siyah köpek vardı. Bana: ‘Rebî‘ konusunda sana vesvese veren işte budur’ dedi.” demiştir.

1997. Ebû Ubeyde’nin bildirdiğine göre Abdullah b. Mes’ûd Rebî‘ b. Haysem’e geldiğinde baş başa kalırlar ve başkasına izin verilmezdi. Abdullah kendisine: “Eğer Resûlullah (sav) seni görseydi seni severdi, seni gördüğümde bana Allah’a yönelenleri hatırlatıyorsun” derdi.

1998. Münzir’in bildirdiğine göre Rebî‘ b. Haysem evinin çöplerini kendisi süpürürdü. Ona: “Sen bunu yapma” denildiğinde, “İşten payımı almak istiyorum” derdi.

1999. Mugîre, Rebî‘ b. Haysem felç olduğunda taşınarak namaza götürüldüğünü nakleder.

2000. Ebû Hubeyre, felcin peygamberler hastalığı olduğunu haber verir.

2001. Ebû Hayyân babasından naklen der ki: “Rebî‘ b. Haysem felç olmuştu. Namaza taşınarak gidiyordu. Kendisine: ‘Sana ruhsat var, evde kıl’ dediklerinde de: ‘Ben bunu biliyorum, fakat kurtuluş çağrısı işittim’ diyor.”

2002. Amr b. Mürre’nin rivayetine göre Rebî‘ b. Haysem bir gün hanımına: “Güzel bir yemek yap, çok sevdiğim bir kardeşimi davet edeceğim” der. Hanımı

güzel bir yemek yapar, evi süsler ve meclisi hazırlar. Sonra: “Dostunu çağır” der. Rebî’ gözlerini kaybeden bir komşusunu, çağırır ve onu en güzel yerde oturtur. Hanımı, “Bu yemeği onun için mi yaptırdın” deyince: “Ben sana doğru söyledim. Bu benim kardeşimdir ve ben onu seviyorum” der ve en güzel yerlerinden yedirmeye çalışır.

2003. İbn Hıbbân’ın, babasından rivayetine göre Rebî’ b. Haysem felç olduğunda, iki kişinin arasında mescide gidiyordu. İbn Mes’ûd’un arkadaşları kendisine: “Sana ruhsat vardır, evinde kıl” derler. Fakat onlara şu cevabı verir: “Söylediğiniz doğrudur fakat ben, ‘Salaha koşunuz’ çağrısını duydum. Sizden biriniz bu çağrıyı duyarsa, hangi halde olursa olsun icâbet etsin.”

2004. Ebû Hayyân’ın babasından naklettiğine göre, Rebî’: “Benim ölümümü kimseye duyurmayın. Ve beni Allah’a havale ediniz .” demiştir.

2005. Süfyân’ın verdiği habere göre annesi, Rebî’ b. Haysem’e gece vakti: “Yatmayacak mısınız?” diye sorar. O da: “Kötülüklerden korkan birisi gece karanlığında yatmamalıdır” der. Ne zaman ki gelir onu ağlarken bulur: “Yavrurum, birisini mi öldürdün de böyle ağlıyorsun?” diye sorar. O da: “Evet, ben birisini öldürdüm” cevabını verir. Annesi: “Kim olduğunu söyle de, sâhibine haber verelim, Senin bu hâlini görürlerse affederler” deyince. Rebî’: “O, nefsimdir” der.

2006. Rezzâm b. Saîd der ki: “Rebî’ b. Haysem, bizim mescide geldi. Katırını bağlayıp, namaz kılmak için içeri girdi. Katırını çözüp, çaldılar. Çıkınca bize sordu. Biz de: ‘Bilmiyoruz, beddua etsene’ dedik. Şöyle cevap verdi: ‘Bırakın onu, belki tevbe eder. Allah da tevbesini kabul eder de, hırsızlığı terkedip çalışmaya başlar.’”

2007. Ebû Rezîn, Rebî’ b. Haysem’in ‘Az gülsünler’ âyetini dünya için, ‘Çok ağlasınlar’ âyetini de âhiret için te’vil ettiğini nakleder.

2008. Münzir es-Sevrî, Rebî’ in ‘Ölen kişi, eğer Allah’a yakın ise ona rahatlık ve cennet vardır âyetini tefsir ederken: “Ölüm anında rahatlık, âhirette ise cennet vardır” dediğini nakleder. Aynı şekilde: ‘Fakat ölen yalanlayıcı sapıklardan ise işte ona da kaynar sudan bir ziyâfet vardır sonu ise cehenneme atılmaktır ’

âyetinde ise: “Kaynar sudan ziyâfet ölüm esnasında, cehennem ise âhirette-dir” demiştir.

2009. Rivayet edildiğine göre Rebî': "Kul isterse dudaklarını kapatarak da Allah'ı zikredebilir" demiştir.

2010. Münzir, Rebî'in mushafı okurken dudaklarını hiç oynatmayıp içinden okuduğunu bildirir.

2011. Aynı rivayete göre, bir gün Rebî' ailesine: "Bir yemek yapın, fakir arkadaşlarımı davet edeceğim" der. Yemeği hazırlarlar gidip mesciddeki fakirleri toplayıp getirir. Ailesi: "Senin arkadaşların bunlar mı?" diye sorar. O da: "Evet bunlar benim arkadaşlarımdır" der.

2012. Yine aynı isnadla gelen habere göre Rebî', şimşekli gecelerde secde ederken: "Rabbim, Sana boyun eğerek rızâmla secde ettim" derdi.

2013. Hüseyin b. Alî'nin Mescide erken giden birisi olan Muhammed'den naklettiğine göre Rebî' b. Haysem, secdeye vardığı zaman serçe kuşları onu atılmış bir elbise zannedip gelir üzerine konarlardı.

ÜVEYS EL-KARANÎ'NİN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

2014. Kays b. Nuseyr b. Amr, babasından Üveys el-Kara-nî'nin fakirlikten çıplak kaldığını, bunun için kendisine iki kat elbise alıp giydirdiğini nakleder.

2015. Muhârib b. Dîsâr, Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet eder: "Ümmetinden öyleleri var ki, çıplak olduğu için câmiye gidemez. İmanı onları bu halde iken dilenmekten de alıkor. Üveys el-Karanî ile Furât b. Hayyân el-İclî bu zümredendir."

2016. Useyr b. Câbir anlatıyor ve diyor ki: "Kûfe'de bir mecliste idik. Meclis dağılınca bir gurup insan orada kalıyordu. Aralarında öyle bir adam vardı ki onun gibi tatlı konuşan insan görmemiştim. Onu çok sevmiştim. Arkadaşlarıma: 'Bizimle oturan bu insanı tanıyor musunuz?' diye sordum. Birisi: 'Evet, Üveys el-Karanî'dir' dedi. 'Evini biliyor musunuz?' dedim. 'Evet' dediler. Onu alıp evine gittim. Kendisine: 'Neden aramıza hiç çıkmıyorsun?' diye sordum. 'Aranıza çıkacak elbisem yoktur' dedi Arkadaşları bu hâlden dolayı kendisiyle alay

edip, ona eziyette bulunuyorlardı ‘Bu kaftanımı al ve giy’ dedim. ‘Hayır, bunu yapma daha çok eziyet ederler’ dedi. Ben ısrar edince giyip topluluğun arasına çıktı. ‘Kaftanıyla aldatan adamı görüyor musunuz?’ diye laf attılar. Tekrar gelip çıkardı ve ‘Gördün mü?’ dedi.” (Râvi) Useyr sözlerine devamla: “Meclise gittim ve ‘Bu adamdan ne istiyorsunuz? Neden eziyet ediyorsunuz? Giyiniyor alay ediyorsunuz, çıplak kalıyor yine ediyorsunuz’ diyerek çok sert konuştum. Bir müddet sonra Kûfe ehli bir heyet hâlinde Hz. Ömere gittiler. Aralarında Üveys el-Karanî ile alay edenlerden birisi de vardı. Hz. Ömer onlara: ‘Aranızda Karanî’lerden kimse var mı?’ diye sordu. Üveys ile alay eden adam: ‘Evet öyle birisi Kûfe’de aramızdadır’ der. Bunun üzerine Hz. Ömer şöyle bir hâdisi anlatır: ‘Resûlullah (sav): ‘Yemende Üveys adında birisi size gelecek, orada annesinden başka kimse kalmayacak, kendisinde alaca hastalığı vardı. Allah’a dua etti; bir dirhem miktarı hâriç her tarafı düzeldi. Sizden her kim onunla karşılaşır ona söyleyin de sizin için istiğfar dilesin’ buyurmuştu’ Daha sonra birgün bir adam çıkageldi. Kendisine: ‘Nerelisin?’ dedim. ‘Yemenliyim’ dedi. İsmi sordum. Üveys olduğunu söyledi. ‘Yemen’de kimsen var mı?’ dedim. ‘Annem var’ dedi. ‘Peki sende alaca hastalığı var mıydı’ diye sordum. ‘Evet, daha önce vardı’ diye cevap verdi. ‘Öyleyse benim için istiğfar dile’ dedim. Bana: ‘Benim gibiler mü’minlerin emirine mi istiğfar dileyecek!’ dedi. Sonra ben ısrar edince istiğfarda bulundu. Kendisine: ‘Benden ayrılma’ dedim; fakat benden gizlendi. Sonra duydum ki size, Kûfe’ye gelmiş.” Bu haberi duyan adam: ‘Böyle birisi aramızda yok, onu tanımıyoruz’ der. Hz. Ömer: ‘Hayır aranızdadır’ deyince adam: ‘Aramızda Üveys adında birisi var. Sürekli onunla alay ediyoruz’ deyince Hz. Ömer: ‘Ona yetiş ve [senin için istiğfar dilesin]’ der. Adam, Medine’den döner dönmez henüz ailesine varmadan Üveys’in yanına gider Üveys ona: ‘Bu hâlin nedir?’ diye sorar. Adam Hz. Ömer’in anlattıklarını kendisine nakleder ve ‘Benim için istiğfar dile, ya Üveys’ der. Üveys Hz. Ömer’in anlattıklarını kimseye anlatmamak ve bir daha da alay etmemek şartıyla olur der. Ve istiğfarda bulunur.” Râvi Useyr der ki: “Bir gece gidip yanına girdim ve kendisine: ‘Kardeşim bazen kayıp oluyorsun ve biz duymuyoruz’ dedim. Bana: ‘İnsanlardan çekiniyorum, herkes ameli ile başbaşa kalacaktır’ dedi. Sonra yine gözden kayboldu ve gitti.”

2017. Muhammed b. Vâsi‘ in bildirdiğine göre Üveys el-Karanî namaz kılıp vazgeçen, sonra tekrar namaza kalkan bir adam görür ve ona bunun sebebini sorunca, şu cevabı alır: “Namaza kalkıyorum, şeytan geliyor ve ‘Sen gösteriş yapıyorsun’ diyor. Vazgeçiyorum, oturuyorum. Bu sefer nefsim beni namaza teşvik ediyor, kalkıyorum” Üveys ona: “Sen tek başına kaldığında da aynı namazı kılıyor musun?” der. Adam: “Evet” cevabını verince “Öyleyse kalk

namazını kıl, sen riyakar değilsin” der.

2018. Hasan Basrî, Hz. Peygamber’in (sav) şöyle buyurduğunu haber verir: “Mudar veya Rebîa kabilesinden daha çok insan, peygamber olmayan birisinin şefaati ile ateşten çıkarılacaktır.” Bunun Hz. Osman veyahut Üveys el-Karanî olduğunu rivayet ederlerdi.

2019. Sa‘sa‘a b. Muâviye rivayet eder der ki: “Üveys b. Âmir el-Karanî Karn kabilesine mensup olup tâbiûndendir. Aynı zamanda Kûfe’lidir. Derisinde alaca hastalığı çıkmış Allah’a gidermesi için dua etmiş, O da gidermiştir. Ayrıca: ‘Allahım: Senin bu nimetini bana hatırlatacak kadar küçük bir parça bırak’ demiş; vücudunda bir parça izi de kalmıştır. Mescide çok bağlı birisiydi. Bir de amcasının oğlu vardı ki sultandan ayrılmazdı. Üveys’in de aleyhinde konuşurdu. Onu zenginlerle beraber görünce: ‘Bu onlardan bir şey koparmak istiyor’; fakirlerle görünce de: ‘Bu onları aldatmak istiyor’ derdi. Fakat Üveys amcasının oğlunu hep hayırla yâd ederdi. Ona uğradığında da kendisinden dolayı günaha girmesin diye hâlini gizlerdi. Bir gün Kûfe’den bir heyet Hz. Ömer’in yanına gider. Aralarında Üveys’in amcasının oğlu da vardır. Hz. Ömer: ‘Siz Üveys el-Karanî’yi tanıyor musunuz?’ diye sorar. Amcasının oğlu ileri atılarak: ‘O benim amcamın oğludur; kötü bir insandır, sizin tanımanıza değer birisi değildir’ der. Hz. Ömer ona: ‘Sana yazıklar olsun sen helak olmuşsun. Ona gittiğinde selamımı söyle, ona söyle, bana gelsin’ der. Amcasının oğlu Kufe’ye döner dönmez sefer elbiselerini çıkarmadan doğru Üveys’e gider ve onu mescide bulur. Ona: ‘Benim, için istiğfar dile amcamın oğlu’ der. Amcasının oğlu kendisine: ‘Allah sana da mağfiret etsin ey Üveys, mü’minlerin emiri sana selam söyledi ve seni yanına çağırıyor’ deyince: ‘Peki’ der ve doğru Medine’ye gider. Hz. Ömer’in huzuruna girince ona: ‘Sen Üveys b. Âmir el-Karanî misin?’ diye sorar. O da: ‘Evet’ der. ‘Peki sende alaca hastalığı var mıydı? Sen şöyle şöyle dua ettin de şifa buldun mu?’ der. Üveys: ‘Sen bunu nereden biliyorsun, ey mü’minlerin emiri? Vallahi hiçbir beşer bunu bilmiyor’ deyince Hz. Ömer şu cevabı verir: ‘Resûlullah (sav) bize haber verdi ve dedi ki: “Tâbiûnden Üveys el-Karanî diye birisi çıkacak; alaca hastalığına yakalanacak; sonra dua edecek ve Allah giderecek. Fakat: ‘Allahım, cesedimde Senin nimetini hatırlatacak bir benek bulundur’ diyecek ve bir parça kalacaktır. Sizden kim ona ulaşırsa ondan kendisi için istiğfarda bulunmasını istesin.’ Hz. Ömer devamla: ‘Benim için istiğfarda bulun, yâ Üveys’ der. Üveys de: ‘Allah seni bağışlasın, ey müminlerin emiri’ der. Hz. Ömer: ‘Allah seni de bağışlasın, yâ Üveys’ der. İşiten herkes Üveys’e koşarak kendileri için istiğfarda bulunmasını isterler. Bu gelenler çoğalınca ölünceye kadar ortalıktan kaybolur.”

2020. Esbağ (İbn Zeyd)'ın bildirdiğine göre Üveys'i Hz. Peygamberi (sav) görmeye gelmekten alıkoyan şey annesine iyilik ve hürmetidir.

2021. Hasan Basrî'den gelen bir rivayete göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Rebî'a ve Mudar kabilesinden daha fazla kişi, ümmetinden birisinin şefaatiyle cennete girecektir." Havşeb, Hasan'ın bu kişi için Üveys el-Karanî olduğunu söylediğini nakleder. Râvilerden Ebû Bekr der ki: "Üveys'in kabilesinden birisine: 'Bu adam hangi hasletiyle bu dereceye vâsıl oldu?' diye sordum. Bana: 'Bu Allah'ın bir fazlıdır dilediğine verir' dedi." Rivâyete göre Üveys, Sicistan'da öldü ve yanında daha önce mevcut olmayan kefenler bulundu.

2022. Herim b. Hayyân el-Abdî der ki: "Üveys el-Karanî'yi görmek için Basra'dan Kûfe'ye gittim. Günlerce kaldım, onu görmedim. Son derece sıcak bir günde öğle vakti Fırat'ın kenarına indim, bir de baktım. Bir adam, saçı sakalı karışmış çok garib görüntüsü vardı. Üzerinde peştemal ve ridâ olmak üzere iki parça elbise vardı. 'Acaba o mu, dedim?' yanına vardım. Başına dikildim. Baktı ve 'Rabbimizi tesbih ederiz. Onun va'di mutlaka yerine getirilir' dedikten sonra: 'Seni bana kim gönderdi?' diye sordu. Ben de 'Allah' dedim. Sonra elimi uzattım. Her nedense kendisi elini vermedi. Ben ağlamaya başladım. Hâlimi görünce: 'Ey Herim b. Hayyân, nasılsın kardeşim?' dedi. Ben: 'Allah hayrını versin, benim Herim b. Hayyân olduğumu nereden bildin? Oysa biz hiç görüşmedik' dedim. O: 'Nefsim senin nefsini tanıyor' dedi. Sonra elimden tutarak ağlamaya başladı. Ben de beraber ağladım. Sonra şöyle dedi: 'Ey Herim b. Hayyân, baban Âdem (as) öldü, Nûh (as), Allah'ın dostu İbrahim (as), Mûsâ (as), hep öldüler. Ey Herim, Muhammed (sav) de öldü. Müslümanların halifesi Ebû Bekr ve dostum olan Ömer (ra) de öldü.' Dedim ki: 'Allah hayrını versin Ömer daha ölmedi.' Hz. Ömer'in hilâfetinin sonları idi Dedi ki: 'Eğer anlarsan ben de sen de ölüyüz. Ey Herem, baban öldü; ya ateşte ya cennettedir.' Daha sonra kendisine: 'Resûlullah'tan (sav) işittiğin bir hadis söyle' dedim. Bana: 'Ben Resûlullah'tan birşeyler işitmedim, fakat ondan işitenden işittim' dedi. 'Öyleyse bu işittiklerini anlat' dedim. Bana şöyle dedi: 'Ben kendi nefsim yeni bir kapı açmak istemiyorum kadı, müfti ya da muhaddis olmak istemiyorum. Nefsimin yeteri kadar meşgalesi vardır zaten.' 'Öyleyse Kur'andan birkaç âyet oku' dedim. Şöyle dedi: 'Rabbimin sözleri en doğru sözlerdir. En faziletli kelim Onun kelimadır. En sağlam sözler Onundur.' Sonra eûzu besmele çekerek Duhan sûresinin ilk kırk iki âyetini okudu. Bitirir bitirmez de bir çılgık attı ve bayıldı. Ben öldü sandım. Sonra uyandı ve 'Ey kardeşim, ben zâten üzüntülüyüm. Tek başıma yaşamayı daha çok seviyorum. Bana bir şey sorma' dedi. Ben: 'Bana dua

et' dedim. Şöyle dua etti: 'Allahım, bu kardeşim Senin rızân için beni ziyâret ettiğini ve beni sevdiğini söylüyor; onun işlerini düzelt ve cennetine girdir.' Sonra yola koyulduk. İkimiz de ağlıyorduk. Ayrıldık rüyada hariç bir daha da görüşemedik."

2023. Muğîre'nin haber verdiği göre Üveys el-Karanî elbiselerini tasadduk etmiş ve çıplak kaldığı için Cumaya gidememiştir.

2024. Abdullah b. Seleme der ki: "Hz. Ömer zamanında Azerbaycanda savaşıyorduk. Yanımızda Üveys el-Karanî de vardı. Derken hastalandı ve çok geçmeden vefat etti. Bir yere indirdik. Bir de ne görelim. Kazılmış bir kabir, hazır su, ve kokulu kefen. Yıkadık, kefenledik ve namazını kıldıktan sonra defnettik. Daha sonra bazılarımız tekrar dönüp kabrini iyi tesbit edelim de gelir istiğfar dileriz dedik, döndüğümüzde kabri ne de izlerini yerinde bulamadık."

2025. Useyr b. Câbir şöyle demiştir: "Yemen'den heyetler geldikçe Hz. Ömer onlara: 'İçinizde Üveys b. Âmir el-Karanî var mı?' diye sorardı. Nihayet birgün ona denk geldi. Ona: 'Sen Üveys b. Âmir misin?' dedi. O: 'Evet' karşılığını verdi. Ömer: 'Peki sen Murâd ve Karn kabilelerinden misin?' dedi. O: 'Evet' cevabını verdi. Ömer: 'Sen hiç alaca hastalığına tutuldun da dirhem miktarı yer dışında şifâyâb oldun mu?' diye sordu. O yine: 'Evet' dedi. Bunun üzerine Ömer: 'Resûlullah (sav)ın şöyle dediğini işittim: "Size Yemen heyetleri içinde Murâd ve Karn kabilelerinden olan Üveys el-Karanî isminde biri gelecektir. Alaca hastalığına mübtelâ olmuş; ancak dirhem miktarı yer dışında şifâyâb olmuştur. Kendisinin çok hürmet ettiği bir annesi vardır. Üveys bir konuda şöyle olacak diye dua etse Allah onu sözünde doğru çıkartır. Eğer kendin için istiğfar dileyebilirsen bunu yap" Hz. Ömer devamla: 'Bizim için istiğfar dile' dedi ve ona: 'Ne tarafa gidiyorsun?' diye sordu. 'Kûfe'ye' cevabını verdi. Ömer: 'Senin için Kûfe valisine bir mektup yazayım mı?' dedi. Üveys: 'Halkın arasında olmayı tercih ederim' karşılığını verdi." (Ravi diyor ki:) "Ertesi sene, Kûfe'nin ileri gelenlerinden bir zat hacca geldi ve Ömer'le karşılaştı. Ömer ona Üveys'i sordu. Adam: 'Yoksul ve muhtaç bir vaziyette' dedi. Ömer de ona Resûlullah'ın (sav) yukarıda geçen sözlerini nakletti. Adam Kûfe'ye döner dönmez Üveys'in yanına gitti ve 'Benim için istiğfarda bulunur musun?' dedi. Üveys: 'Sen daha yeni hayırlı bir yolculuktan döndün, asıl sen benim için istiğfar dile' dedi ve Ömer'le karşılaşp karşılaşmadığını sordu. Adam, 'Evet' deyince onun için istiğfarda bulundu. İnsanlar durumu sezince yüzünü dönüp gitti." (Ravi diyor ki:) "Üzerinde bürd denilen bir elbise vardı. Onu görenler: 'Üveys bunu nereden bulmuş?' diyorlardı."

2026. Atâ el-Horasânî'nin rivayet ettiğine göre, Üveys el-Karanî'nin yanında hacdan söz açılır. Kendisine: “Sen hacca gittin mi?” diye sorarlar, “Hayır” der. Sebebini sorduklarında, sükût eder. Orada bulunanlardan birisi: “Binek benden” der. Birisi de: “Masraf benden” der. Diğeri de: “Azık benden” der. Üveys de kabul eder ve böylece hacca gider.

ESVED B. YEZİD EL-CUREŞÎ'NİN ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

2027. Ebû İshâk'ın rivayetine göre, Esved b. Yezîd, Hac ve Umre kasdıyla seksen defa Mekke'ye gitmiştir.

2028. Rivayete göre Amr b. Meymûn ise hac ve umre için altmış defa Kâbeyi ziyaret etmiştir.

2029. Abdullah b. Bişr'in bildirdiğine göre Alkame b. Kays ve Esved b. Yezid beraber hac yolculuğuna çıkmışlar. Esved ibadete çok düşkün olduğu için insanlar dinlenirken o oruç tutar. Yüzünün sarardığını gören Alkame dizlerini döverek; “Bu cesedine neden azap ediyorsun, Allah'tan korkmuyor musun?” deyince, Esved: “Yâ Ebâ Şibil, dayanmak lâzım” diye karşılık vermiştir.

2030. Ali b. Mudrik ise, Alkame'nin oruçlu olan Esved b. Yezîd'e: “Bu cesedine neden azap ediyorsun?” sorusuna, Esved'in “Onun rahatını düşündüğüm için” diye cevap verdiğini nakleder.

2031. Abdurrahman b. Serdan Ebû Kays el-Evdî aynı haberi şöyle rivayet eder: “Esved b. Yezîd çeşitli ibadet ve oruçlarla kendisini yıpratır. Alkame ona: ‘Bu cesedine neden azab ediyorsun?’ der. O da: ‘Bu iş çok ciddîdir’ diye karşılık verir.”

2032. Ebû İshâk'ın haber verdiğine göre Hz. Âişe (r.anhâ): “İrak'ta Esved b. Yezîd'den daha iyi bir insan yoktur” demiştir.

2033. Abdullah b. İdrîs'in naklettiğine göre Mâlik b. Miğvel'e bir namaz esnasında tekbir getireceği zaman: “Daha kılacak kaç rekâtın var?” diye sorulur. O da: “Yarısı kaldı; o da iki yüz elli rekattır” der.

2034. Abdülkerim el-Eyâmî der ki: “Bir defa [Mâlik b. Miğvel] el-Hemedânî’ye vardık. Alnında, dizlerinde ve ellerinde secdenin izlerini gördük. Biraz bizimle oturdu, tekrar namaz kılmaya döndü.”

2035. Ebû'l-Ahvas der ki, “Fustât [Kâhire’nin eski ismi]’a giden birisi gece [oraya yerleşen sahabenin] arı uğultusu gibi [ibâdet ederken] seslerini işitirlerdi. Ne oluyor şimdi de, onlar böyle Allah’tan korkuyorlardı da şimdiki insanlar kendilerinden emin duruyorlar.”

2036. Mâlik, Talhâ’nın: “Her insan için bir günün zorluğu vardır” dediğini, bunun üzerine kölelerinden birinin ona: “Eğer böyle devam edersen gözlerini kaybedeceksin ve seni yadeyecek birini arar hâle geleceksin” dediğini nakleder.

2037. Sâlim, Mesrûk’un şöyle dediğini haber verir: “Kişinin kalbi Allah’ı zikrettiği müddetçe çarşıda bile olsa namazda sayılır.”

2038. Ebû İshâk, Mesrûk’un hac esnasında secde hâlinde uykusunu giderdiğini rivayet eder.

2039. Saîd b. Cübeyr, Mesrûk’un şu sözünü nakleder: “Allah’a secde etmekten başka dünyadan bir şeye üzülmem.”

2040. Saîd b. Cübeyr kendisi ile karşılaşan Mesrûk’un şöyle dediğini nakleder: “Ey Saîd, yüzümüzü şu toprağa sürmekten, secdeden başka bir şeye rağbet etmeyelim.”

2041. Abdullah b. Murre, Mesrûk’un şöyle dediğini haber verir: “Kişiye ilim olarak Allah’tan korkmak yeter, cehâlet olarak da ilmi ile övünmesi yeter.”

2042. Süleyman, (el-A’meş) Mesrûk’un, “Bir adam attığı her adımda ya bir sevap alır, ya da bir günah” dediğini nakleder.

2043. Müslim’in rivayetine göre Mesrûk’a şiirden bir beyit sorulmuş. O da: “Amel defterimde şiir olmasını istemiyorum” demiştir.

2044. Abdullah b. Murre, Mesrûk’un şöyle dediğini nakleder: “Hizmetçi para yok, ekmek yok dese de rızkımın geleceğine güvenim tamdır.”

2045. Müslim, Mesrûk’un, ‘Her kim Allah’tan korkarsa ona bir çıkış yolu gösterir’ âyetini tefsir ederken: “Çıkış yolu verenin de alanın da Allah olduğunu

bilmesidir” dediğini nakleder. ‘Her kim Allah’a tevekkül ederse ona kâfidir’ âyetinde ise şöyle der: “Bu kendisine tevekkül eden herkese yetiyeceği anlamına gelmez. Kişi tevekkül eder Allah da onun günahlarına keffaret kılar ya da ecrini arttırır.” Âyetin, ‘Şüphesiz Allah emrini yerine getirendir’

kısımında ise: “Hem tevekkül eden, hem de etmeyenlerle ilgili olarak O, emrini infaz eder” der; yine aynı âyetin son bölümü olan ‘Her şey için bir ölçü koymuştur’ kısmına da: “Her şey için bir ecel biçmiştir” diye tefsir etmiştir.

2046. Müslim, Mesrûk’un şöyle dediğini rivâyet eder: “Kişi için ne kadar ilim meclisleri olursa olsun günahlarını hatırlamak ve istiğfar etmek için kendisine yalnız kalacak bir zaman ayırmalıdır.”

2047. İbrahim b. Muhammed der ki: “Mesrûk her Cuma katırına biner; beni de arkasına alır ve Cize mevkiinde bir çöplüğe giderdi. Katırını çöplüğün üzerinde durdurur ve ‘İşte dünya altımızdadır’ derdi.”

2048. Haffâf b. Ebû Seria, Mesrûk’un şöyle dediğini nakleder: “Dünyada en çok gıpta edilecek şey kabirde istirahat çekilmiş ve azaptan emin olan mümindir.”

2049. Enes b. Sîrîn, Mesrûk’un hanımının: “Mesrûk namaz kılardı, ayakları şişirdi; ben oturur hâline ağlardım” dediğini nakleder.

2050. eş-Şa‘bî, Mesrûk’un: “Biriniz kırk yaşına geldiği zaman Allah’a karşı tedbirini alsın” dediğini nakleder.

2051. Süfyân’ın naklettiğine göre bir adam Mesrûk’a: “Ben seni Allah için seviyorum” der. Mesrûk da ona: “Sen Allah’ı sevdiğin için, Allah’ı seveni de seviyorsun” der.

2052. Ebû Vâil der ki: “Mesrûk bir su yatağına emir olarak gönderilmişti. Ben de beraberdim. Ondan daha iffetli iyi birisini görmedim. Kendi ihtiyacı olan suyu Dicle’den alırdı.”

2053. eş-Şa‘bî’nin bildirdiğine göre Mesrûk, bir su yatağına memur olarak gönderilir. Mesrûk, Kûfe’den çıkınca Kûfe ehlinin kurrâsı da onu desteklemek için beraber çıkarlardı. Aralarında at üstünde bir de genç vardı. İnsanlar döner, Mesrûk sadece bazı arkadaşlarıyla kalır. Genç adam kendisine yaklaşıp şöyle der: “Sen Kûfe ehli kurrâlarının başısın. ‘En efdali kim?’ diye sorulsa, ‘Mesrûk’

derler. ‘En âlimi kim?’ denilse, ‘Mesrûk’ derler. ‘En fakihi kim?’ diye sorsalar yine ‘Mesrûk’ diye cevap verirler.”

Mesrûk ona: “Bulduğum görevde bana yardım eder misin?” der. Genç: “Ben aldığım göreve râzı değilim ki, nasıl sana yardım edeyim?” der. Genç çekip gidince Mesrûk: “Şu gencin bana yaptığı nasihati hiç kimse yapmadı” der. Sufyân der ki: “Mesrûk bu görevinden dönünce Ebû Vâil kendisine geldi. Mesrûk ona şöyle dedi: ‘Beni cehneneme sokacak bunun gibi bir görev almamıştım. Hiçbir müslümana ve zımmîye zulmetmedim amma Resûlullah’ın (sav), Ebû Bekr’in ve Ömer’in sünnetinde olmayan bu işi neden yaptım, bilemiyorum.’ Ebû Vâil: ‘Öyleyse seni bu göreve sevkeden kimdi?’ diye sorar. O da: ‘Kâdi Şureyh, İbn Ziyâd (Kûfe vâlisi) ve şeytan’ diye cevap verir.”

2054. Hâris b. Umeyr, Mesrûk’un şöyle dediğini rivâyet eder: “Belâ ehli [yâni musibetlere sabreden zâhidler ilâhi rızaya kavuşmak için] kıyâmet günü ciltlerinin makasla kesilmesini arzu ederler.”

2055. Talha, Mesrûk’un bu konuda şöyle dediğini haber verir: “Belâ ehli [musibetlere sabreden zâhidler] kıyâmet günü dünyadaki belâlara karşı mükafaat alacaklarını bildikleri için, dünyada derilerinin makasla kesilmesini dahi arzu ederler.”

2056. Amr b. Meymûn der ki: “Mescidler, Allah’ın evleridir. Ev sahibi ziyaret edenlere ikram eder.”

2057. İbrahim’in rivâyetine göre, Meymûn b. Ebû Şebîb sahte bir para gördüğü zaman onu kırar ve “Seninle bir müslüman aldanmasın” derdi.

2058. Hasan b. Hasan, Meymûn b. Ebû Şebîb’in şöyle dediğini nakleder: “Haccâc-ı [Zâlim] zamanında bir gün Cumaya gitmek için hazırlandım. Sonra kendi kendime: ‘Niye gidip bunun arkasında namaz kılayım ki?’ dedim. Bir gideyim, bir gitmiyeyim dedim ve tereddüt ettim. Sonra gitmeye karar verdim. Evin köşesinden şöyle bir ses işittim: ‘Ey iman edenler, Cuma günü namaz için çağrıldığıınızda Allah’ın zikrine koşun’ Bir defasında da bir kitap yazmaya başladım. Güzel yazıp süslesem yalan söylemiş olurum. Süslemesem kitabım kötü olacak diye düşündüm ve yazıp yazmamakta tereddüt ettim. Terketmeye karar verdim. Evin bir köşesinde şöyle bir ses işittim: Allah iman edenleri dünya hayatında ve âhirette sâbit sözle sağlam yolda yürütür...”

2059. Alkame der ki: “Bir savaşa çıktık; yanımızda, Mesrûk, Amr b. Utbe ve

Ma‘dad da vardı. Seydan suyu mevkiine geldiğimizde emirimiz olan Utbe’nin oğlu Amr: ‘Eğer bu suyun başında konaklarsak ola ki birileri gelir, bize zulmeder. Öyleyse şu ağacın dibinde biraz dinlenelim ve yemeğimizi de yiyip gidelim’ dedi. Biz de öyle yaptık. Savaşacağımız yere varınca, Amr b. Utbe beyaz bir cübbe çıkarıp giydi ve ‘Kan bu cübbenin üzerine akarsa daha güzel olur’ dedi. Sonra bir isabet aldı ve elini koyup gösterdiği yerden kan aktığını gördüm. Sonra da öldü. Akşam oldu soğuk bir geceydi Ma‘dad’a kaftanımı verdim, ona sarıldı.” İbnu’d-Devrekî der ki: “O da bir yara aldı, ancak küçüktü. Kendisi: ‘Yaram küçüktür, fakat Allah bereketlendirir’ dedi. Sonra o da öldü. Alkame bu kaftanı giyer ve ‘Ma‘dad’ın kanını görürüm de sevgim artar’ dedi.”

2060. A‘meş’in bildirdiğine göre: “Alkame b. Kays, Amr b. Utbe ve Ma‘dad, Belencer’e [Ermenistanda bir yer] gittiler. Amr b. Utbe dörtbin dirheme bir at satın alır. Kendisine: ‘Çok pahalı almışsın’ diyenlere şöyle der: ‘Benim için her adımı iki dirhem eder.’ [Zira Allah yolunda kullanacağım]”

2061. Abdullah b. Rebî‘a’dan rivâyet edildiğine göre bir gün Utbe b. Ferkad, Abdullah b. Rebî‘a’ya: “Ey Abdullah, kardeşinin oğluna görevinde yardım etmez misin ki o da bana görevimde yardım etsin” demiş. Abdullah da: “Ey Amr, babana itaat et” diyerek yanlarında oturmakta olan Ma‘dad’a bakmış ve ‘Onlara itaat etme. Secde et ve yaklaş’ âyetini okumuş [A‘meş (bunu okuyunca) secüe etmemiştir.] Amr: “Babacığım ben bir hürüm ve kendi hürriyetim için çalışırım” demiş. Utbe bundan dolayı ağlamış ve “Yavrucuğum ben seni Allah için seviyorum ve bir baba evladını nasıl severse öyle seviyorum” demiş. Amr ise: “Babacığım, bana verdiğin yetmiş bini (dînâr-dirhem) istiyorsan işte şurada, al; istemiyorsan bırak beni, onu tasadduk edeyim” demiş ve bir dirhem dahi bırakmadan sadaka olarak dağıtmıştır.

2062. Rivâyet edildiğine göre Utbe b. Ferkad, oğlu Amr’a evlenmesini teklif eder. O da reddeder. Bunun üzerine Utbe oğlunu Hz. Osman’a şikâyet eder. Hz. Osman kendisini çağırır ve “Seni evlenmekten alıkoyan nedir? Oysa hem Resûlullah (sav) hem Ebû Bekir hem de Ömer evlenmişlerdi. Amr ise şöyle cevap verir: “Kim Resûlullah’ın (sav), Ebû Bekir’in ve Ömer’in yaptığını yapabilir?” Bunun üzerine Hz. Osman: “Öyleyse git, ister evlen, ister evlenme” der.

2063. İsâ b. Ömer’in bildirdiğine göre Amr b. Utbe bir gece atına binerek kabristana varır ve “Ey kabir ehli, sayfalar dürüldü ameller kaldırıldı” der ve ağlamaya başlar. Daha sonra sabaha kadar bekler ve sabah namazında hazır

bulunur.

2064. Ali b. Sâlih'in bildirdiğine göre Amr b. Utbe, arkadaşlarının bineklerini otlarken bir bulut onu gölgeliyordu.

2065. Yine aynı rivâyete göre, Amr b. Utbe namaz kılarken yırtıcı hayvanlar onu korumuştur.

2066. Amr b. Utbe'nin azadlı kölesi der ki: "Bir gün sıcak bir saatte uyandık. Amr b. Utbe'yi aradık. Onu bir dağda secde halinde gördük. Bir bulut da onu gölgeliyordu. Beraber gazvelere çıkardık. Çok namaz kıldığı için onu bekleyemedik. Bir gece o namaz kılarken aslan sesi işittik. Hepimiz kaçtık; o namazı terketmedi. Ona: "Aslandan korkmuyor musun?" dediğimizde: "Ben Allah'tan başkasından korkmaktan haya ederim" dedi.

2067. el-A'meş, Amr b. Utbe'nin şöyle dediğini nakleder: "Allah'tan üç şey istedim. İkisini verdi; üçüncüsünü de vereceğini ümid ediyorum. Dünyada zahid olmayı, gelip geçen hiçbirşeye aldırılmayı istedim. Namaz için bana kuvvet vermesini istedim, verdi. Bir de şehid olmayı istedim onu da vereceğini ümid ediyorum."

2068. Alkame, Muhammed'in yine Amr hakkında şöyle dediğini rivâyet eder: "Amr b. Utbe kimseye benzemezdi. Bir gece çadırda namaz kılıyordu. Arkadaşı da dışarda kılıyordu. Derken bir aslan gelir, arkadaşının önünden geçerek çadıra girer ve Amr'ın ayağına dokunur. Secde etmek istediği zaman secde yerine çömelir. Amr üzerine secde eder. Sabah olunca arkadaş gelip kendisine aslanın gelişinden sözeder ve ona ayağındaki izini gösterir."

2069. Hût b. Râfi'nin bildirdiğine göre Amr b. Utbe arkadaşlarına hizmet etmeyi şart koşardı. Sıcak bir günde hayvan yayarken bazı arkadaşları yanına giderler ve bir bulut tarafından gölgelendiğini görürler. "Müjde ey Amr" dediklerinde de başkalarına söylememelerini ister.

2070. Oğlu Muhammed'in nakline göre Amr b. Utbe'nin anne ve babası onu evlendirmek ister. O da reddeder. Bunun üzerine Hz. Osman'dan yardım isterler. Hz. Osman: "Sen neden evlenmiyorsun? Oysa Resûlullah (sav), Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer de evlenmişlerdi. Ben de evlendim" deyince: "Fakat ben kim? Sizin yaptıklarınızı yapmak kim?" cevabını alır. Hz. Osman: "Subhânallâh" der ve kötü bir şey görmüşçesine yüzünü kapatır. Kendisini daha fazla sıkıştırınca kabul eder ve Cerîr'in kızı Aliyye ile nişanlarlar. Amr: "Ben bu kadınla

konuşmadan evlenmem” der ve kabul ederler. Cerîr’in kızını getirirler ve ona: “Benim kadına ihtiyacım yoktur, fakat annem babam ısrar edince evlenmek istedim. Eğer razı olursan yemen, içmen ve giyinmen bizden olacaktır, o kadar” der. Kız da razı olur ve evlenirler. Evlendikleri gece Amr, namaza durur, hanımı da arkasında tâbi olur. Sabaha kadar sürer ve her ikisi de oruç tutar. Çok geçmeden ebeveyni: “Biz seni bize torunlar yapasın diye evlendirdik. Fakat bunun çocuğu olmuyor öyleyse onu boşa” derler. Daha sonra ikinci bir hanım isterler. Onu da görüp aynı şeyleri söyler. Bir müddet sonra birgün bir yere yaslanmış dinlenirken, ailesinden bir kadın hanımına: “Senin çocuğun neden olmuyor? Yaşlandın mı yoksa?” der. Hanımı da: “Kocasız hiç çocuk olur mu?” cevabını verir. Bunu duyan Amr onu boşar. Bunun üzerine anne ve babası da onu kendi haline bırakır.

2071. es-Süddî, Amr b Utbe’nin amcasının oğlundan şunu nakleder: “Beraber güzel bir otlığa varmıştık. Amr b Utbe: ‘Bu ne güzel otlakmış, keşke şimdi birisi Allah için savaşa çağırsa, ben de hemen atma binip katılsam ve şehid olsam da sonra da buraya getirilip defnedilsem’ dedi. Daha o öyle derken birisi işgal edilen bir köy için savaşa çağırıldı ve ilk hareket eden de Amr b Utbe oldu. Babası Utbe bu haberi alınca kendisine haber gönderdi. Fakat yetişemedi ve şehid oldu. Mızrağı ile işaret ettiği o yere de getirilip gömüldü. Babası Utbe insanlarla beraber başında duruyordu.” Süddî’den başka ravilerin anlattıklarına göre önce küçük bir yara almış, “Ola ki Allah bu küçük yarayı benim için mübarek kılar. Beni o gömülmek istediğim yere yürüyerek götürün. Eğer yaşarsam kaldırır, götürürsünüz” der. Fakat o yere geldiğinde vefat eder. Allah ona rahmet etsin.

2072. Halef b. A’yün’ün rivâyet ettiğine göre Bekr b Vâil heyeti Resûlullah’a geldiğinde Resûlullah (sav) onlara; “Kuss b. Sâ’ide el-Kıyadî ne yapıyor?” diye sordu. Onlar da: “Öldü, yâ Resûlullah” deyince Resûlullah: ‘Ben onu Ukaz panayırında kırmızı bir deve üzerinde: ‘Ey insanlar, toplanın ve söyleyiceklerimi dinleyip belleyin; her yaşayan ölür, her ölen geçip gider. Her gelen gelir, geçer. Geldiği yer de konulmuş bir beşik, bir tavan akmayan yıldızlardan bitip tükenmeyen denizlerden ibarettir. Bilin ki gökten haberler vardır. Yeryüzünde de ibretler vardır. Yemin ederim Allah’ın râzı olduğu ve sizin bugünkü dininizin aksine bir din vardır, dediğini görüyor gibiyim. Sonra bir şiir okudu deyince orada bulunanlardan birisi: “Yâ Resûlullah, eğer izin verirsiniz okuduğu şiiri de ben söyleyeyim” der ve Resûlullah izin verir.

Daha önce geçen asırlarda bizim için ibretler vardır

Görüyoruz ki, ölüme gidenler var, fakat oradan dönenler yok

Görüyoruz ki, büyük küçük herkes ölüme koşuyor

Ne gidenlerden kimse dönüyor, ne de kalanlardan kimse kalıyor

Anladım ki, şüphesiz insanların gittiği yere ben de gideceğim.

2073. Abdullah, Mucâhid'in 'Onların simâları yüzlerinde secde izinden bellidir...' âyetini tefsir ederken: "Yani kıyâmet günü dünyada çok secde ettiklerinden yüzleri beyaz olacaktır" dediğini nakleder.

2074. Süfyân b Uyeyne'nin haberine göre Zer b. Amr b. Zer öldüğünde Amr b. Zer şöyle demiştir: "Ey Zer! Sana olan hüznümüz arttı. Ne dediğini ve sana ne denildiğini keşke bilsek. Allahım, bizim Zer üzerinde hakkımız varsa helal olsun. Taksiratını da affet" Sonra Amr, 'Din gününün sahibidir' âyetini okur ve "Sâdik-ların kalplerine kimsenin sahip olamayacağı o günün vay haline" der.

2075. Abdullah b. Mubârek, Osman b. Ebî Dehreş'in her sabah üzüntü ile kalktığını ve "İnsanlarla beraber (ölüme doğru) gidiyorum. Başıma ne gelecek bilemiyorum" dediğini nakleder. Ayrıca şöyle dediğini de bildirir: "Ben her namazımda taksiratımdan dolayı Allah'tan istiğfar diliyorum."

2076. Muhammed b. Bişr el-Abdî'nin bildirdiğine göre Müslim b. Ca'fer şöyle demiştir: "Dünyaya karşı oruçlu ol, iftarın ölüm olsun ve dünyada sabırla yarasını tedavi eden hasta gibi ol..."

2077. Nadr b. İsmail der ki: "Bir Ramazan gecesinde Amr b. Zerr'in meclisindeydik. Ölümünden ve ölüm esnasında hazır bulunacak azap ve rahmet meleklerinden bahsediyordu. Derken bir genç bir çığlık attı ve yere düştü. Biraz sonra da vefat etti."

2078. Rivâyete göre birgün oğlu, Amr b. Zerr'e: "Neden herkes konuşuyor da kimse ağlamıyor? Fakat sen konuşunca şurdan burdan ağlama sesleri işitiliyor" diye sorar. O da şöyle cevap verir: "Yavrum, ücretle tutulan ağıtçının ağlaması ile çocuğunu kaybedenin ağlaması bir değildir."

2079. Ebû Hayyân et-Teymî, İbrahim et-Teymî'nin şöyle dediğini nakleder: "Hep sözlerimi amellerime vurup ölçtüğümde yalancı olmaktan korkarım."

2080. Muğîre, İbrahim et-Teymî'nin evinde zikrettiğini Ebû Vâil'in de kuş gibi çırpındığını nakleder.

2081. Ebû Mis'ar, İbrahim et-Teymî'nin şöyle dediğini haber verir: "Her beldeyi ehlinden bazıları şerlere karşı müdafaa eder. Ebû Vâil'in onlardan olduğunu ümid ediyorum."

2082. Ebû Ca'fer'in haberine göre Ebû Vâil şöyle demiştir: "Yüzbin oğlum olacağına Allah yolunda cihad eden bir tek oğlumun olmasını tercih ederim."

2083. Âsım'ın haber verdiği göre Ebû Vâil'in hurma kamışından bir kulübesi vardı. Kendisi ve atı orada barınırdı. Cihada çıkacağı zaman yıkar, tasadduk ederdi. Geri dönünce de yeniden inşa ederdi.

2084. Mansûr, Ebû Vâil'in, 'Allah'a (varmak için) vesile arayınız' âyetinde: "Allah'a yakınlaştıracak şeyler amellerdir" dediğini haber verir.

2085. el-A'meş, bir dostun kendisine: "Eğer Allah'a itaat edersek bize isyan edilmez" dediğini haber verir.

2086. Âsım, Ebû Vâil'in yatsı namazından sonra alnını yere koyup: "Allahım, eğer beni affedeceksen kereminle affet, eğer azab edeceksen zâlimlere verdiğin azapla azabetme" dediğini rivâyet eder.

2087. Ma'rûf b. Vasıl, İbrahim et-Teymî'yi kısaca anlatırken Ebû Vâil'in de dinleyip ağladığını haber verir.

2088. Âsım'ın naklettiğine göre birisi Ebû Vâil'e: "Bazıları Allah mü'minleri de ateşe atacak diyorlar ne dersin?" diye sorar. O da şöyle der: "Andolsun ki cehennem için yapılan mahşer toplantısında müminler olmayacak."

2089. Ebû'l-Bahterî'nin haber verdiği göre, birgün bir adam Abdullah b. Mes'ûd'a gelerek: "Bazıları akşam namazından sonra mescidde halka kurup oturuyorlar; birisi de onlara komut vererek: 'Tekbir getirin', 'Tesbih getirin' ve 'Hamdedin' diyor. Onlar da bu komutlara uyararak, 'Allahu Ekber', 'Subhânallâh' ve 'Elhamdülillâh' diyorlar" der. İbn Mes'ûd: "Gerçekten öyle mi yapıyorlar?" diye şaşkınlığını belirttikten sonra: "Bir daha yaparlarsa bana haber ver" der. Kendisine birgün haber verildi. Üzerinde bir kaftan olduğu halde gelip mescidde oturdu. Onların bu harekete başladıklarını görünce ayağa kalktı, sert bir şekilde şöyle der: "Ben Abdullah b. Mes'ûd'um. Allah'a andolsun ki, siz ya kötü bir

bid'at peşindesiniz ya da Muhammedin (sav) ashabından ilmen daha yükseksiniz.” Aralarında bulunan Ma'dad: “Allah'a andolsun ki, biz ne kötü bir bid'at peşindeyiz, ne de ashaptan âlim olduğumuzu iddia ediyoruz” der. Yine aralarında bulunan Amr b Utbe ise: “Ey Ebû Abdurrahman! Biz Allah'a istiğfar ediyoruz” deyince İbn Mes'ûd: “Ne haliniz varsa görün, Allah'a andolsun ki, eğer bir daha yaparsanız yapmakla emrolunmadığınız uzak bir şeyi yapmış olursunuz, eğer başkalarını da buna dahil ederseniz tamamen dalalete düşersiniz” der.

2090. Âsım, Ebû Vâil'in câriyesi Bereke'ye şöyle dediğini nakleder: “Eğer oğlum Yahyâ, bu eve birşey getirirse alma fakat başka bir dostum getirirse al.” Oğlu Yahya kilise sorumlusu olduğu için Ebû Vâil böyle demiştir.

2091. Aynı rivâyete göre Ebû Vâil evinde namaz kıldığı zaman hıçkırarak ağlardı. Bütün dünya kendisine verilseydi başkası görürken bunu yapmazdı.

2092. el-A'meş bir dostunun şöyle dua ettiğini bildirir: “Allahım! Eğer bizi kötülerden yazmışsan, bu yazıyı silerek bizi saidlerden yaz. Eğer said olduğumuzu yazmışsan bu yazıyı sabit kıl. Zira kitabın anası yanındadır; dilediğini siler dilediğini sabit kılarım.”

2093. Rivâyet adıldığına göre, Suveyd b Şu'be adeta erimiş bir vaziyette hasta yatağında yatıyordu. Hanımı başı ucunda: “Ailem sana fedâ olsun, sana ne yedirelim, ne içirelim?” diye nida eder. O da gizli bir sesle şöyle cevap verir: “Hastalığım uzadı, Allah'ın onu eksiltmesini istemem.”

2094. Yezîd b. Hayyân, Anbes b. Ukbe'nin secde ederken serçe kuşlarının cansız duvar zannederek üzerine konduklarını nakleder.

2095. Süfyân'ın bildirdiğine göre Haysem, öldüğü zaman kavminin fakirlerinin gömülü olduğu mezarlığa gömülmeyi, vasiyet etmiştir.

2096. Muhammed b Hâlid ed-Dabbî der ki: “Hayseme b. Abdurrahman'ın nasıl Kur'ân okuduğunu bilmiyorduk. Hastalandığında hanımı başında oturup ağlamaya başladı. Hayseme ona: “Ne ağlıyorsun, ölüm nasıl olsa bir gün gelecektir” der. Hanımı: “Senden sonra bana bütün erkekler haramdır” deyince Hayseme şöyle der: “Bütün bunları istemiyorum. Benim korktuğum tek kişi vardır; o da fasık bir adam olan ve içki içen Muhammed b. Abdurrahman'dır. Zira günde üç defa Kur'ân okunan bu evde içki içilmesini istemem.”

2097. İbrahim et-Teymî babasından şöyle bahseder: Babası Yezîd b. Şureyk, Basra'da dörtbin dirheme bir arsa satın alıp üzerine bir ev yapar. Sonra da dörtbin dirhem kâr ile geri satar. İbrahim et-Teymî babasına: “Babacağım, keşke tekrar Basra'ya dönsek de orada yine böyle bir ev alıp satıp kâr etsen” der. Bunun üzerine babası: “Yavrum, neden öyle diyorsun? Allah'a andolsun ki, ben kâr ettiğim için fazla sevinmedim; bir daha da düşünmüyorum” der.

2098. Süfyân, Ebû'l-Bahterî et-Tâî'nin şöyle dediğini nakleder: “Bir yerde öğrenci olmayı başkalarına öğretici olmaya tercih ederim.”

2099. Nadr b. İsmail'in naklettiğine göre, Abdurrahman b. Esved günde yediyüz rekat namaz kılardı. Buna rağmen ailesinde en az amel eden olarak bilinirdi. Kendisi bir deri bir kemik kalmıştı. Esved ailesi cennet ehli diye adlandırılırdı.

2100. Hayseme'nin rivâyetine göre Hâris b. Kays el-Cûfî şöyle demiştir: “Âhiret işi oldu mu, dur; dünya işi olduğu zaman, geç. Bir hayır yapmak istediğin zaman erteleme. Namaz kılarken şeytan gelir de: ‘Sen riya olsun diye kılıyorsun?’ derse namazı uzat.

2101. Âsım'ın bildirdiğine göre Zer, Ebû Vâil'den daha büyüktür, birlikte oturduklarında Ebû Vâil onunla konuşamazdı. Birgün Ebû Vâil'i evinde yalnız başına secdede iken şöyle dediğini işittim: “Allahım, beni bağışla, beni affet, beni affedersen lutfunla affetmiş olursun, azabedersen zulmetmiş olmazsın.” Sonra hıçkırarak ağlamaya başladı. Çocuğunu kaybeden insanlar gibi ağladı. Başkası görseydi böyle ağlamazdı.

2102. el-A'meş, Ebû Vâil'in şöyle dediğini nakleder: “Ev halkı garip olan başka ailelere sofralarında helal taze ekmek yapıp bulundurmalıdır.”

2103. İbn İshâk rivâyet eder, der ki: “Abdurrahman b. Esved, Medine'ye yanımıza geldi. Ayağı sakat birisiydi. Sabaha kadar tek ayağı üzerinde durarak namaz kıldı. Yatsı abdestiyle bize sabah namazını kıldırdı.”

2104. Yine rivâyete göre Abdurrahman b. Esved farz namazları camide kılar; sonra da evine girer, gün boyu namaz kılardı.

2105. Hasan b. Abdullah, Abdurrahman b. Esved'in oruçlu iken ayaklarını suya saldiğını haber verir.

2106. Ebû Bekr b. Âmir'in haberine göre Abdurrahman b. Esved: "Her kim bir gecede Bakara sûresini okursa cennette ona bir taç giydirilir" demiştir.

2107. Zubeyd der ki: "Abdurrahman b. Esved ile her karşılaştığımızda: 'Allah'la karşılaşmaya hazır olun' derdi.

2108. Muhârib b. Disâr, Abdurrahman b. Esved'in şöyle dediğini nakleder: "Her kim yatsı namazından sonra dört rekat kılsa, Kadir gecesindeki dört rekat gibi sayılır. Kendisine: 'Bunu kimden işittin?' dedim. 'Tabi, tam şöyle şöyle olursa, aksi takdirde sadece salih bir amelden sayılır' dedi."

2109. Hilâl b. Habbâb'ın haber verdiği göre, Abdurrahman b. Esved, Âdem b. Nâime'nin azadlısı Ukbe ve Saîd Ebû Hâşim Kûfe'den hac için çıktıklarından dönünceye kadar oruç tutarlardı.

2110. Hammâd b. Ebû Süleyman'ın anlattığına göre birisi Abdurrahman b. Esved'e bir mal teslim eder. Bir müddet sonra Haccac-ı Zâlim adamın malına el kor. Kendisine Abdurrahman b. Esved'in yanında da biraz malının olduğunu söylerler. Haccâc, Kûfe valisine bir mektup yazarak Abdurrahman b. Esved'i makamına çağırır. Huzuruna girdiğinde: "Sen Abdurrahman b. Esved misin?" diye sorar. Abdurrahman: "Emir beni çağırttığına göre, ismimi de biliyor, sanıyordum" der. Haccâc: "Evet" dedikten sonra: "Falanın senin yanında nesi var?" diye sorar. O da: "İki kese parası var" der. Haccâc: "Başka bir şey yok mu?" diye sorar. O da: "Hayır" der. Haccâc der ki: "Gaybı ve hazırı bilen, Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a andolsun ki, falanın senin yanında bundan başka bir şeyi yok." Haccâc'ın yemin içtirmesi böyleydi. Abdurrahman: "Rabbime hamdederim ki ben emire yalan söylemedim, onun bende sadece iki kese parası var" der. Haccâc: "Bu kabul değil" der ve onu hapse atar. Hapishanenin başında Şam âbidlerinden birisi vardı. Âbid bakar ki, Abdurrahman namaz kıldığı zaman hep ayakta kılıyor; kılmadığı zamanlarda da Allah'ı zikrediyor, tesbih ediyor. Çok geçmeden Şamlı hastalanır ve kendi kendine der ki: "Ben Allah'a vardığımda ne derim? Bu sâlih adam hapiste belki de mazlumdur? Daha sonra Abdurrahman'ı çağırarak, "Haccâc'ı bilirsin, bana bir söz ver, seni serbest bırakacağım. Eğer iyileşirsem tekrar hapse döner ve bir kurtuluş gelinceye kadar beklersin. Şâyet ölürsem zaten sen kendini kurtarmış olursun." Abdurrahman da bunu kabul eder ve bir kadın elbisesi giyerek iki kadın arasından çıkar. Yolda bir adam katırını getirerek kendisine: "Bin" der. Kadınlardan birisi cevaben: "Biz kadınız, bir ihtiyacımız için gelmiştik. Sağ olun, siz binin" der. Adam yine kendisine işaret edince Abdurrahman meseleyi anlar

ve katıra binerek evine gelir. Şamlı ölür fakat katırı kimin getirdiği bilinmez.

2111. Ebû'n-Nu'aym en-Nehâî, Abdurrahman b. Esved'in "Ka'betullah'a bakmak ibadettir" dediğini, haber verir.

İBRAHİM ET-TEYMÎ'NİN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

2112. el-A'meş der ki; İbrahim et-Teymî'ye, "İşittiğime göre bir aydır bir şey yemeden duruyormuşsun" dedim. O da: "Evet iki ay da oluyor. Kırk gündür ailemin verdiği ve ağzıma alıp attığım bir üzüm tanesinden başka bir şey yemedim" dedi. Râvi, el-A'meş'e: "Peki sen bu habere inandın mı?" diye sorar. O da: "İbrahim kendisi doğru olduğunu söyledi" der.

2113. el-A'meş'in bildirdiğine göre yine İbrahim et-Teymî secdeye vardığı zaman serçe kuşları onu cansız bir duvar zannederek gelir ve sırtını gagalardı.

2114. Süfyân b. Uyeyne, İbrahim et-Teymî'nin şöyle dediğini nakleder: "Kendi nefsimi cehennemde farzettim. Onun boyunduruklarını takınmış; azap görüyor, zakkumunu yiyor, zemherîrini de içiyordu. Nefsime: 'Bir isteğin var mı?' diye sordum. Bana: 'Hemen dünyaya dön, öyle bir amel işle ki buradan kurtulayım' dedi. Nefsimi bir de cennette farzettim. Hûrilerle beraber sündüs ve ipekten giyinmişti. Ona: 'Bir isteğin var mı?' diye sordum. Yine bana: 'Dünyaya dön, öyle amel işle ki bu nimetler artsın' dedi. Ben de: 'Ey nefsim, öyleyse dünyadasın ve bu arzularını yerine getir' dedim."

2115. Ebû Hayyân et-Teymî, İbrahim et-Teymî'nin şöyle dediğini haber verir: "Amelimi sözlerime vurduğum zaman yani söylediklerimle yaptıklarımı mukayese ettiğim zaman hep yalancı sayılmaktan korkarım."

ÂSİM B. HUBEYRE'NİN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

2116. Cerîr, Fudayl b. Ebû Refî'den naklen Âsım b. Hubeyre'nin kendisine: "Ezan okurken, 'Lâ ilâhe illallâh' diye bittiği zaman, 'Ben de müslümanlardanım' de" dediğini haber verir.

2117. Muğîre'den gelen bir rivâyete göre Âsım, birisinin elinde bir def ile bir davul görür. Onları sahibinden alarak delip parçalamak ister. Fakat gücü yetmez. Sonra: "Bunların şeytanı bana ne gösterdi ki, bunlar ne gösterecek" dedi.

2118. Ebû İshâk'ın naklettiğine göre Ebû Meysere bir gün yatağına uzanır ve "Keşke annem beni doğurmasaydı" der. Hanımı kendisine "Allah sana hidâyet vermedi mi ki öyle diyorsun?" deyince o: "Lakin bize cehenneme uğrayacağımız haber verilmiş, ama çıkacağımız haber verilmemiştir" der.

2119. el-A'meş, Abdurrahman b. Ebû Leylâ'nın evinde sürekli namaz kıldığını, birisi de yanına girdiği zaman (riya olmasın diye) hemen yatağına uzandığını haber verir.

2120. Âsım der ki: "Ebû Vâil bana: 'Zamanımızın kurrâları neye benziyor biliyor musun?' dedi. Ben de: 'Neye benziyor?' diye soruyu kendisine yönelttim. Şöyle dedi: 'Bir koyun besleyip kestiği zaman kof çıkan bir adama benziyorlar. Bir de maden para bulup biriktirip sonunda çıkarıp kırdığı zaman bakır olduğunu anlayan adama benziyorlar.'"

2121. el-Avvâm (b. Havşeb), İbrahim et-Teymî'nin '(Cehennemde) onlara her yerden ölüm gelecek. Oysa o ölecek değildi..' âyetini anlatırken: "Kıl diplerinden bile ölüm gelecek" dediğini nakleder.

2122. Müsafir el-Hassâs, İbrahim et-Teymî'nin şöyle bir dua ettiğini haber verir: "Allahım, Kitabın ve Resûlünün sünneti ile beni hak konusunda ihtilafa düşmekten, Senden bir hidâyet olmadan hevâma tâbi olmaktan, dalâlete düşmekten, şüpheli şeylerden kalbimin eğriliğinden, karışıklık ve husumetlerden beni koru."

2123. İsmail, İbrahim en-Nehâî'nin şöyle dediğini haber verir: "İbrahim et-Teymî gibi Allah rızası için konuşanı görmedim."

2124. el-Avvâm b. Havşeb, İbrahim et-Teymî'nin "Rüyamda bir nehrin başındaydım bana: 'Sabrettiğin için ve öfkeni yendiğin için bu nehirden iç ve dilediklerine de içir' denildi" dediğini nakleder.

2125. Ebû Ishâk'ın rivâyetine göre eş-Şa'bî "Günahlarım ile sevaplarımın eşit çıkarak kurtulmama râzıyım."

2126. Mâlik b. Ebî Ferve der ki: "Abdullah b. Ebî Huzeyl'in yanında oturuyorduk. Birisi gelip başkalarından söz etmeye başladığı zaman ona: 'Ey Allah'ın kulu! Bunun için buraya oturmadık' derdi."

2127. Rivâyete göre bir gün Abdullah b. Ebî'l Huzeyl günahlarından şikâyet etti, orada bulunan bir adam kendisine: "Takva sahibi değil misin?" dedi. O da ellerini açarak: 'Allahım, bu kulun sana yakın olmak istiyor, fakat ben hâlâ onun öfkelenmesini görüyorum' der."

2128. İmrân adında bir zât rivâyet eder, der ki: "İbrahim et-Teymî'nin yanına girdim, ziyaret için ağlıyordu, kendisine 'Neden ağlıyorsun?' dedim. Bana şöyle dedi: 'Ölüm meleğini bekliyoruz, fakat bizi cennetle mi cehennemle mi müjdeleyeceğini bilemiyoruz; onun için ağlıyorum.'"

2129. el-A'meş der ki: "İbrahim'in yanındaydım. Mushafı okuyordu. Bir adam içeri girmek için izin istedi. O da hemen mushafın üstünü örterek, 'Her saat Kur'ân okuduğumu görmesin' dedi.

2130. el-A'meş, İbrahim'in şöyle dediğini haber verir: "Ben öyle bir topluluğa ulaştım ki (sahabiler) eğer onlardan birisinin yalnızca tırnaklarını yıkayarak abdest aldıklarını duysam ben de yaparım."

2131. Muhammed b. Sevka, İbrahim'in, Bir cenazeleri olurdu günlerini hüznle geçirirlerdi..." dediğini nakletmiştir.

2132. el-A'meş der ki: "Bir cenaze olurdu. Kimi taziye edeceğimizi bilemezdik."

2133. Mansûr, İbrahim'in 'Her kim Rabbının makamından korkarsa ona iki cennet vardır âyetini tefsir ederken, 'Günah işlemek istediği zaman Allah korkusu onu durdurur' dediğini haber verir.

2134. Mansûr, yine İbrahim'in şöyle dediğini nakleder: "Bana bildiğim bir şey sorulunca, beni âlim görürler korkusuyla, 'Allah daha iyi bilir' diyorum."

2135. İbrahim en-Nehâî şöyle demiştir: "Bir cenazemiz olunca veya birisinin öldüğünü işitince bu, bizim halimizden bilinirdi. Zira biz onun ölümle ya

cennete veya cehenneme gittiğini bilirdik. Birisi başka şey konuşunca da ‘Siz cenazenizde dünya işlerini mi konuşuyorsunuz?’ derdik.”

2136. Fudayl b Gazvân’ın rivâyetine göre, Talha’ya “Biraz yiyecek alsan da sonra satıp kâr etsen” derler. O da: “Allah’ın müslümanlara karşı kalbimde kötülük olduğunu bilmesini istemem” der.

2137. Cerirî’nin bildirdiğine göre Kûfelilerden birisine, “Siz Kûfeliler salih insanlar mısınız?” diye sorarlar. O da: “Kimlerin salih olduğunu bilmem, ama hâlimiz iyidir” der.

2138. Vekî’, Süfyân’ın şöyle dediğini haber verir: “Hadis kadar korktuğum bir şey yoktur. Allah’ın katındakileri isteyenler için ondan daha faziletli birşey de yoktur.”

2139. Ebû İshak’ın rivâyetine göre Ebû Abdurrahman es-Sülemî kırk yıl mescidde Kur’ân okutmuştur.

2140. Ebû Abdurrahman es-Sülemî, Osman (ra)’dan Resûlullah’ın (sav): “Sizin en hayırlınız Kur’ânı öğrenen ve öğretenidir” dediğini nakleder ve şöyle der: (Kırk yıldır) beni burada oturtan bu hadistir.

2141. el-A‘meş, Şemr’in şöyle dediğini anlatır: “Ebû Abdurrahman es-Sülemî elimden tutarak ‘Namaza karşı kuvvetin nasıl?’ diye sordu. Ben de zayıfladığından şikâyet ettim. Bana şöyle dedi: ‘Ben senin gibi iken yatsıyı kılar sonra bütün gece namaz kılardım. Sabah namazını kılariken de yatsıyı kıldığım gibi dinçtim’”

2142. Hakem, İbn Amr’ın şu sözünü nakleder: “Kişi doğru olduğunu bilse de riyayı terketmedikçe; mizah bile olsa yalanı bırakmadıkça imanın hakikatine eremez.”

2143. Ebû Davud el-Haferî, Süfyân’ın: “Sen kendini tanıyorsan insanların senin hakkında söyledikleri sana zarar vermez” dediğini nakleder.

2144. Avn b. Abdullah, Ebû İshak’a “Geriye ne bırakıyorsun?” diye sorar. O da “Bir tek rek’atte Bakara sûresini okurdum, onu bırakıyorum” der. Bunun üzerine Avn “Demek ki hayrın kalıyor, şerrin gidiyor” der.

2145. Abdullah b. İdris, amcasından şöyle bir haber nakleder: “Haccâc

zamanında bize ibretli kıssalar anlatan Kerdûs şöyle derdi: ‘Cennet ancak amel ile elde edilir. Korku ile ona olan rağbetinizi halis kılın. Salih amellere devam edin. Allah’a salim bir kalp ve güzel amellerle varın’ Sık sık da, ‘Her kim Allah’tan korkarsa kurtulur’ derdi.

2146. Abdurrahman b. Hafs el-Kureşî’nin haber verdiğine göre Hz. Hüseyin’in (ra) oğlu Ali abdest aldığı zaman sapsarı kesilirdi. Ailesi bunun sebebini sorunca: “Kimin huzuruna çıkacağım, biliyor musunuz?” derdi.

2147. İbn Uyeyne’nin bildirdiğine göre Muhammed b. Münkedir’e “Hangi ameli daha çok seviyorsun?” diye sorulur. O da: “Mü’minleri sevindirmeyi” der. “Geriye hangi hasletini bırakıyorsun?” derler. “Dostlara ikramda bulunmayı” diye karşılık verir.

2148. Amr b Dînâr, Muhammed b. Ali’nin şöyle dediğini belirtir: “Allah’tan sevdiğiniz şeyleri isteyin, hoşlanmadığınız şeyler gelirse Allah’ın sevdiğine muhalefet etmeyin.”

2149. Safvân b. Süleym, Ebû Muslim el-Havlânî’nin şöyle dediğini haber verir: “İnsanlar eskiden dikensiz yaprak gibiydiler, şimdi de yapraksız diken gibidirler. Kendilerine söverseniz söverler, tenkid ederseniz onlar da tenkid ederler. Sen onları terketsen de seni terketmezler.”

2150. Ammâr, Yezid b. Muâviye en-Nehaî’nin “Dünyanın ömrü zaten azdı. Geriye azın azı kaldı” dediğini nakleder.

2151. Ebû Hureyre (ra)’den bildirildiğine göre, Peygamber (sav) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuştur: “Mü’minle mü’min baş ile ceset gibidir.” Râvî der ki: “Aynı şekilde bir mü’minin başına gelen bir sıkıntıdan diğer mü’minler de elem duyarlar.

2152. el-A‘meş der ki: “Hayseme’nin yanına giderdik bize divanın altından hurma tatlısı ile bal ve undan yapılan bir tatlı çıkarır ve ‘Bunları sizin için yaptırırım’ derdi.

2153. Saîd İbn Âmir’in rivâyetine göre el-Cerîrî bir seferden dönünce dostları ziyaretine giderler. O, seferi esnasında karşılaştığı güzel şeyleri anlatır. Zorluklara hiç değinmez ve “Kişinin gördüğü nimetleri sayması da bir şükürdür” der.

2154. Ebû Muâviye el-Gılâbî, Kays'tan Ehl-i Cezîre'li bir adamdan şu sözünü bildirmiştir: “Hikmet kitaplarında şöyle bir ibare vardır: “Sana iyilik yapana teşekkür et, sonra teşekkür edene de iyilik yap.”

2155. Ebû Muâviye el-Gılâbî'nin verdiği habere göre: “Birgün Süleyman b. Abdilmelik minberde iken bir adam ayağa kalkarak: ‘Ey Süleyman! Allah'tan kork ve ezan gününü hatırla’ der. Melik minberden kızarak iner ve adamı çağırarak: ‘Ben Süleyman’ım, ezan günü nedir?’ diye sorar. Adam (hemen şu âyeti hatırlatır), ‘O gün bir müezzin (seslenen) ‘Allah’ın la’neti zalimlerin üzerine olsun’ diye seslenir.’ Halife adama ‘Sen ne zulme uğradın?’ der. Adam ‘Senin vâlin benim arazime el koydu’ deyince Süleyman, hemen bir mektup göndererek vâlisine adamın arazisini verip gönlünü yapmasını söyler.”

2156. Ebû Muâviye'nin bildirdiğine göre Mekke'ye gitmek üzere yola çıkan bir adama Zû'r-Rumme'nin kardeşi Hişâm şöyle der: “Sana vasiyetim; Allah'tan kork, namazını vaktinde kıl. Nasıl olsa kılıyorsun, bâri vaktinde kıl ki sana fayda versin. Beraberinde olan insanların köpeği olma, çünkü her grupta bir köpek olur. İyi olursa şükrederler kötü olursa bağlarlar, sen öyle yapma!”

2157. Leys b. Sa'd, Ubeydullah b. Ebî Ca'fer'in şöyle dediğini haber verir: “Cehennem öyle karanlıktır ki, zalimlerin kalpleri yarılr. Sonra bir daha karanlık olur, öyleki dünyadan uçup başları üzere oraya konarlar.”

2158. Muhammed b. Nadr el-Hârisî şöyle bir söz nakleder: “İlmin başı önünde susmaktır, sonra onu dinlemektir, sonra ezberlemektir, sonra da onunla amel etmektir.”

2159. Aynı zâtın, ‘O takvâ ehlidir ve mağfîret ehlidir’ âyeti hakkında şöyle dediği nakledilir: “Allah bu âyette: ‘Ben, korkulmaya lâyıkım, kulum korkmazsa Ben mağfîret etmeye ehilim’ diyor.”

2160. Abdurrahman b. Ma'kıl, Resûlullahın (sav) bir kısım ashâbının, “Mescid insanları şeytana karşı koruyan bir kaledir” dediklerini nakleder.

2161. Hammâd b. Zeyd der ki: “Sellâm b. Munzir'in yanına girdim. Can çekişiyordu, kendisine telkinde bulunuluyordu. Biraz yavaşladı, fakat bu beni kederlendirdi. Derken minâreden ezan sesi duyuldu, müezzin gibi o da şehâdet getirerek vefât etti.”

2162. Abdullah b. Ebî Bekr, b. Enes Resûlullah'ın (sav) bir hadîs-i kudsîde

Allah Teâlâ'nın kıyâmet günü şöyle dediğini haber verir: “Birgün Beni hatırlayan veya bir makamda Benden korkan herkesi cehennemden çıkarın.”

2163. İbn Cureyc, Atâ'ya, Yûsuf b. Mâhik'in ölümü arzu ettiğini söyler. O da bunu ayıplayarak, “Halinin nasıl olacağını nereden biliyor?” der.

2164. Süfyân es-Sevrî, eş-Şa'bî'nin şöyle dediğini nakleder: “Cennet ehlinden bazıları cehennem ehlinden olan bazı kimselere: ‘Size ne oldu da cehenneme girdiniz? Oysa biz sizden öğrendiklerimizle amel ediyorduk’ derler. Onlar da: ‘Biz size öğretiyor, fakat kendimiz amel etmiyorduk’ diye cevap verirler.”

2165. İbnü'l-Mubârek'in anlattığına göre bir kadın, Hz. Âişe'ye (ra) gelerek Resûlullahın (sav) kabr-i şerifini görmek istediğini söyler. Âişe (ra) “Ona gösterin” der. Gösterilince kadın ağlamaya başlar ve vefât eder.

2166. İbrahim, Ömer b. Abdulaziz'in kardeşi Ummu'l-Benîn'nin şöyle dediğini haber verir: “Cimrilik ne kötü şey. O bir yol olsaydı oraya sapsız, bir kıyafet olsaydı giymezdim.”

2167. Hafs b. Humeyd der ki: “Ziyâd b. Hudeyr bana: ‘Şiir söyleme çünkü onda fitne vardır’ Ayrıca şöyle demişti: ‘Allah'tan isteyin. Çünkü Allah kendisinden istemeyene gazab eder’ Bir adam Ziyâd'a: ‘Ben bir sefere çıkmak istiyorum’ der. Ziyâd, ‘Yolunu Allah'ı zikirle aç’ der’.”

2168. Ebû Damre, Ziyâd b. Hudeyr'in şöyle dediğini rivâyet eder: “Ben demirden bir şebekede bana gereken şeylerle beraber Allah'a mülâki oluncaya kadar kimseyle konuşmamayı tercih ederdim.”

SAÎD B. CÜBEYR'İN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

2169. Kâsım (b. Ebî Eyyûb)'dan gelen rivâyete göre Saîd b. Cübeyr'in ağlaya ağlaya gözleri zayıflamıştır.

2170. Abdulmelik b. Ebî Süleyman, Saîd b. Cübeyr'in her iki gecede bir Kur'ânı hatmettiğini bildirir.

2171. Hilâl b. Habbâb anlatır ve der ki: “Saîd b. Cübeyr ile beraber Recep ayında umreye gittik ve döndük. Zî'l-ka'de ayında da o hacca gitti. Her sene bir umre, bir de hacc yapardı.”

2172. Hilal b. Yesâf'ın bildirdiğine göre, Saîd b. Cübeyr Ka'beye geldiğinde bir rek'atta Kur'ân'ı hatmetmiştir.

2173. Kâsım b. Ebî Eyyûb, Saîd b. Cübeyr'in namazda yirmi defadan fazla şu âyeti tekrarladığını anlatır: “Hep birden Allah'a döndürüleceğiniz bir günden korkun. Sonra herkese orada kazandıklarının karşılığı eksiksiz verilir ve onlara zulmedilmezler.”

2174. Ebû İshak, Saîd b. Cübeyr'in: ‘İnsan ileriye doğru hep kötülük yapmak ister’ âyeti hakkında “İnsanlar hep tevbe edeceğim diye bu kötülükleri yaparlar” dediğini nakleder.

2175. Ca'fer b. Ebî Muğîre Saîd b. Cübeyr'in, ‘Zalimlere meyletmeyiniz’ âyetinde yani, “Onların yaptıklarına râzı olmayın” diye tefsir ettiğini haber verir.

2176. Süfyân, bir adamdan naklen Saîd b. Cübeyr'in şöyle dediğini rivâyet eder: “Ölümü hatırlamak kalbimden ayrılırsa kalbimin bozulmasından korkarım.”

2177. Bukeyr b. Atûk der ki: “Saîd b. Cübeyr'e bir bardak bal şerbeti getirdim, içtikten sonra bana nefsim artık bununla sükûnet bulup yetinmiyecektir” dedi. “Neden?” diye sordum. “Çünkü bana lezzet verdi.” dedi.

2178. Hişâm, Saîd b. Cübeyr'in şöyle dediğini nakleder: “Dünya âhirete hazırlık toplantılarından birisidir.”

2179. A'meş, İbrahim'in, sağına tükürünce “Estağfirul-lâh” dediğini nakleder.

2180. Hişâm b. Urve dizinde çıkan bir yaradan dolayı ayağı kesilen babasının şöyle dediğini haber verir: “Allahım, yaptıkları ne güzel! Benden bir aldı, üçünü, yani bir ayak iki kolu bana bıraktı...”

2181. Hişâm'ın rivâyetine göre babası (Urve) şöyle demiştir: “Sizden biriniz Allah için bir şey yaptığı zaman, bu, kerem sahibi birisine yaptığından utanacağı bir şey olmasın. Zira Allah, herkesten daha kerem sahibidir, herkesten daha çok buna hak sahibidir.”

2182. Mâlik b. Enes'in bildirdiğine göre Hişâm bir adamın hızlıca namaz kıldığını ve dua ettiğini görür. Adamı çağırarak ona şöyle der: "Senin Rabbine ihtiyacın yok mu? Ben dualarımda O'ndan tuz bile istiyorum."

2183. Hişâm b. Urve, babasının Ramazan ve Kurban bayramları hariç kırk yıl üstüste oruç tuttuğunu, ruhunu da oruçlu iken teslim ettiğini rivâyet eder.

2184. Ca'fer b. Burkân'ın haberine göre Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: "Kendi ayıbını görüp başkalarının ayıplarını görmeyenlere ne mutlu! Miskin olmadığı halde Allah için alçak gönüllü olanlara ne mutlu! Helalinden topladığı bir malı tasadduk edenlere ne mutlu! İlim, hilim ve hikmet ehli ile beraber oturanlara ne mutlu! Sünneti takib edip bid'atlere sapmayanlara ne mutlu!"

2185. Rivâyete göre yine Vehb b. Münebbih şöyle demiştir: "Dine en çok yaklaştıran ahlâk, dünyada zâhid olmaktır. En çok uzaklaştıran da hevâyâ tabi olmaktır. Dünyaya râğbet hevâyâ tabi olmaktır. Mal ve makam sevgisi dünyaya râğbeti getirir. Mal ve makam sevgisinin sebebi de haramları helal kılarak Allah'ın gazabına ermektir. Allah'ın gazabı öyle bir derttir ki, rızâsını almaktan başka bir devâsı yoktur. Allah'ın rızâsı da öyle bir şey ki hiçbir hastalık o varken zarar vermez. Her kim Rabbini râzı kılmak istiyorsa nefsine buğzetsin. Her kim nefsine buğzetmezse Rabbini râzı edemez. İnsanoğlu dininden her hoşlanmadığı şeyi terketse birgün gelir dininden hiçbirşey kalmaz."

2186. Semmâk b. Fadl, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini nakleder: "Amelsiz dua eden yaysız ok atan gibidir."

2187. Abdulmelik b. Hanîf'in verdiği habere göre, Vehb b. Münebbih şöyle der: "Mal azdırdığı gibi ilim de azdırır."

2188. Ömer b. Abdurrahman'ın rivâyetine göre Vehb'in yanında İsrailoğullarının ibadetleri ve seyahatlerinden söz edilir, o da şöyle der: "Her kim insanlarla beraber yaşar, muttakî olur ve onların eziyetlerine sabrederse bana göre bu kimse inzivâyâ çekilenden daha faziletlidir."

2189. et-Teymî, Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini haber verir: "Halatın iğne deliğinden geçmesi, zenginlerin cennete girmesinden kolaydır."

2190. Süleyman b. Uyeyne, Vehb b. Münebbih'ten şöyle dediğini rivâyet eder: "Allah akıl gibi bir şey yaratmamıştır. Evinden çıktığı zaman gördüğü herkesi aşağı görür. Kibirleşmesi kesindir. Fakat hayır işlemesi de ümit edilir."

Kendisinden öncekilere tabi olur. Sonrakilere de imam olur. Zillet izzetten, fakirlik zenginlikten ona daha güzel gelir. Kendisinin çok amelini az, başkasının az amelini çok görür. Elindeki azıkla yetinir, zengin olmaya çalışmaz.”

2191. Oğlu, Vehb’in şöyle dediğini haber verir: “Tevratta şöyle bir yazı vardır: ‘Kardeşinin davetine icabet etmemek kibirdir. Önüne gelen yemek için ‘güzel değildir’ demek kibirdir. Her kim bir yemek için Allah’a hamdederse şükürünü eda etmiş olur.’”

2192. Osman b. Mürdeveyh anlatıyor, diyor ki: “Arefe günü İbn Âmir dağında Vehb b. Münebbih ve Saîd b. Cübeyr ile beraberdim. Vehb, Saîd’e: ‘Yâ Saîd! Haccâc kaç yıldır sana eziyet ediyor?’ diye sorar. O da: ‘Ben hanımımдан ayrılırken hamileydi. Evime döndüğümde yüzünün kılları çıkmıştı’ der. Bunun üzerine Vehb şöyle der: ‘Sizden öncekilere bir belâ geldiği zaman bunu bolluk addederlerdi. Bolluk, geldiği zaman da belâ addederlerdi.’”

2193. Avf el-A’râbî: “Övülmekten hoşlanıp yerilmekten hoşlanmamak münâfıkların ahlâkındandır” demiştir.

2194. Yine Avf el-A’râbî, “Övülmekten hoşlanıp yerilmekten hoşlanmamak münâfığın alâmetidir” dediğini nakleder.

2195. İbrahim b. Haccâc, Vehb’ten işittiği şu sözü nakleder: “Âdemoğlundan, çok yiyen ve çok yatan kimseden daha fazla şeytanına sevimli kimse yoktur.”

2196. Abdullah b. Safvân, Vehb’in kızı olan annesinden naklen Vehb’in şöyle dediğini bildirir: “Mü’min için belâ, hayvanın yuları (veya kösteği) gibidir.”

2197. Rebâh, Vehb’in şöyle dediğini haber verir: “Dağlar yürütölüp cehennemın yanarken çıkardığı sesler ve çığlıklar işitildiği zaman, dağlar kadınlar gibi bağırıp çağırırlar sonra altı üstüne döner.”

2198. Bekkâr, Vehb’in şu sözünü nakleder: “Mükâfaatları terketmek, ölçü ve tartıda eksiklik yapmak gibidir.”

2199. Muhammed b. Cahhâde’nin rivâyetine göre Vehb şöyle demiştir: “Her kim ibadet ederse kuvveti artar. Her kim tembellik ederse de ibadetten uzaklaşması artar.”

2200. Fudayl b. İyâz’ın bildirdiğine göre, Saîd b. Cübeyr birgün Vehb b.

Münebbih'in evinin önünden geçer. Arkadaşına "Girelim" der ve yanına girer ve ona Haccâc'tan gördüğü eziyetleri şikâyet eder. Vehb de ona şöyle der: "Allah'ın velilerinin meşakkatleri artınca ümitleri artar, bolluk artınca korkuları artar."

2201. Abdussamed b. Ma'kıl, Vehb'in minber üzerinde okuduğu bir hutbesinde şöyle dediğini haber verir: "Benden üç şey ezberleyin. Hevânıza tâbi olmayın, kötü arkadaştan kaçının, kendi görüşünüzü üstün kabul edip övünmeyin."

2202. Aynı rivâyete göre birgün Vehb b. Münebbih meclisinde oturanlara: "Size doktorların aldırmadığı bir tıp bilgisi, fakîhlerin aldırmadığı bir fıkıh, halîmlerin aldırmadığı bir hilim öğreteyim mi?" diye sorar. "Evet" cevabını alınca şöyle der: "Doktorların aldırmadığı tıp şudur: Yemek yiyeceğiniz zaman 'Besmele' çekmeden başlamayın, sonunda da 'Elhamdulillah' deyin. Fakîh-lerin ilgilenmediği fıkıh da şudur: Sana birşey sorulduğu zaman biliyorsan söyle, bilmiyorsan 'bilmiyorum' de. Halîmlerin ilgilenmedikleri hilim de şudur: Size birşey sorulmadıkça sükutu tercih ediniz."

2203. ez-Ziyâdî'nin arkadaşı Abdulhamîd ,Vehb'in şu sözünü nakleder: "Bir adam uzun bir zaman ibadet eder, yetmiş hafta oruç tutar, her Cumartesi sadece onbir hurma yer, Allah'tan bir dilek diler. Allah vermez. Nefsine dönerek, 'Demek ki sende hayır yok, eğer olsaydı Allah verirdi' der. O anda bir melek gelerek ona: 'Nefsini kınadığın şu saat yaptığın bütün ibadetlerden hayırlıdır, dileğin şimdi verildi' der."

2204. İmrân Ebû Huzeyl, Vehb'in, 'Denizler kaynatıldığı zaman' âyetini "Denizler ateşe dönüşür" diye tefsir ettiğini bildirir.

TÂVUS B. KEYSÂN'IN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

2205. Nu'mân b. Zübeyr'in rivâyet ettiğine göre Muhammed b. Yusuf veya vâli Eyyub b.Yahya birisine yediyüz veya beşyüz dinar para vererek "Bunu Tâvus'a götür, eğer alırsa sana mükâfaat var" der. Adam parayı Tâvus'a götürür ve vâlinin kendisine gönderdiğini bildirir. Tâvus, "Benim ihtiyacım yoktur" diyerek reddeder. Adam para kesesini evinin bacasına atar ve döner. Vâliye

aldığını söyler. Bir müddet geçtikten sonra Tâvus vâlinin hoşlanmadığı bir iş tutar; yine bir adam göndererek verdiği parayı geri istetir. Tâvus parayı almadığını söyler. Adam bunu vâliye iletince kendisiyle para gönderdiği adamı, çağırır. Adam, Tâvus'a gider, "Ben sana para getirmişt看" der. Tâvus, ona "Senden birşey aldım mı?" diye sorar. Adam "Hayır" der. "Peki nereye koyduğunu biliyor musun?" diye sorar. Adam bacaya koyduğunu söyler. "Öyleyse koyduğun yere bak" der. Adam elini uzatır bir de ne görsün kese yerinde duruyor ve örümcekler üzerine ağ örmüş. Keseyi alıp tekrar vâliye götürür.

2206. Abdullah b. Bişr'in bildirdiğine göre Tâvus'un camiye giderken iki yolu vardı. Birisi çarşıdan, diğeri başka bir yerden geçerdi. Çarşıdan geçerken pişmiş kelleleri görür ve (cehennemde insanların halini andırdığı için) o gece yemek yiyemezdi.

2207. Saîd, Tâvus'un dua ederken "Yâ Rabbi! Bana mal ve evlat verme" dediğini nakleder.

2208. İbn Yemân'ın Mis'ar'dan, onun da birisinden bildirdiğine göre Tâvus, seher vakti bir adama gider ve daha yeni yattığını söyler. O da "Şimdiye kadar seher vakti kimsenin yattığını görmedim" der.

2209. İbn Uyeyne'nin verdiği habere göre Ömer b. Abdulazîz, Tâvus'a "Bir ihtiyacın varsa halifeye (Süleyman b. Abdilmelik) bildir" der. O da övüne övüne "Ona ihtiyacım yok" der.

2210. Süfyân birisi kanalıyla, Tâvus'un dua ederken "Allahım! Bana iman ve amel ver, mal ve evlat verme" diye dua ettiğini söyler.

2211. Abdullah b. Muhammed et-Teymî, birisinden naklen Tâvus'un şöyle dediğini anlatır: "Birgün Kâbe'de iken Haccâc, biraz bedevîlik olan bir adama uğradı ve 'Nereden geldin?' diye sordu. Adam, Yemen'den geldiğini söyledi. Muhammed b. Yusuf (Yemen vâlisi ve Haccâc'ın da kardeşidir) 'Nasıl birisi?' dedi. Adam 'İri cüsseli bir adam' diye cevap verdi. Haccâc, 'Sana şeklini sormuyorum ben, onun idare tarzını soruyorum' dedi. Adam, 'Son derece zâlim ve gaddâr biri' dedi. Haccâc, 'Sen onun benim kardeşim olduğunu biliyor musun?' dedi. Adam, 'Kardeşin de sana çekmiş, Allah bize sabır versin' dedi. Tâvus der ki: 'Beni sevindiren böylesi bir manzara ile karşılaşmamışımdır.' Haccâc adama bir şey de yapmadı."

2212. Abdurrezzâk'ın babasından rivâyet ettiğine göre; soğuk ve bulutlu bir kış sabahında yemen vâlisi Muhammed b.Yusuf veya Eyyûb b. Yahyâ, Tâvus'un yanına gelir, onu secde halinde görür, emreder üstüne bir kaftan atılır. Namazını bitirinceye kadar başını kaldırmaz. Selâm verince bir de bakar ki üzerinde bir kaftan var. Sonra bir tarafa bırakarak evine gider.

2213. Ma'mer'in verdiği habere göre Tâvus hasta olan bir arkadaşına bakar ve o yıl hac ibadetini kaçıır.

2214. Şemmetu'l-Akkî'nin rivâyetine göre Tâvus bir defasında kendisine şöyle der: "Yatsı namazını kıldıktan sonra üç rek'at namaz kıl ve devlet ricâlinin yemeğini yeme."

2215. Leys, Tâvus'un şöyle dediğini nakleder: "Esas iyilerin haccı, uzun mesafeler katederek göç edenlerin haccıdır."

2216. Dâvûd b. İbrahim'in haber verdiği göre hac yolunda bir gece bir aslan kafilenin önünü keser ve sabaha kadar yatmazlar, seher vakti herkes yatar, Tâvus ise kalkıp namaz kılar; kendisine 'Akşamdan beri yoruldu biraz yatsana' denir. O da 'Kim seherde uyur?' diye karşılık verir."

2217. İbn Ebî Revvâd'ın rivâyet ettiğine göre, Tâvus bazı arkadaşlarıyla ikinci namazını kıldıktan sonra kibleye döner ve konuşmadan hep dua ederlerdi.

2218. İbn Cüreyc'in naklettiğine göre Atâ (b. Ebî Rebâh) yaşlanınca ve zayıflayınca dahi bir rek'atta Bakara sûresinden ikiyüz âyet okurdu.

2219. Amr b. Verd, Atâ'nın şöyle dediğini nakleder: "Eğer gücünüz yetiyorsa Arafât'ta akşam üzeri nefsinizle başbaşa kalınız."

2220. Muhammed b. Vâsi' şöyle bir haber işittiğini nakleder: "Ateşte yanan bazılarına hani sen emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker yapıyordun" diye sorarlar. O da: "Evet ben ma'rûfu emreder fakat yapmazdım, münkeri nehyeder fakat kendim işlerdim" der.

2221. Mansûr b. Zâzân da duyduğu şu haberi nakleder: "Cehennem ehlini kokusuyla daha da rahatsız edenler olacaktır. Kendisine, 'Azabımız bize yetmiyormuş gibi, bir de senin kötü kokun bize azap veriyor. Sen ne yaptın ki böyle pis kokuyorsun?' diye sorarlar. O da: 'Ben âlimdim fakat ilmimden başkalarını faydalandırmadım' der."

2222. İmran el-Kasîr şöyle der: “İşittiğime göre cehennemde öyle bir vâdi var ki cehennem bile günde dört yüz kere oranın korkusundan Allah’a sığınır. Bu vâdi riyâkar kurrâlar için hazırlanmıştır.

2223. Mücâhid’in rivâyet ettiği bir habere göre kulun ateşe gitmesi emredilir.

2224. Rivâyete göre Mücâhid, ‘Dünyadan da nasibini unutma’ âyetini, ‘Âhiretin için dünyada amel ederek ondan nasibini al’ diye tefsir etmiştir.

2225. Leys, Mücâhid’in, “Fakîh Allah’tan korkan kimsedir” dediğini nakleder.

2226. Aynı rivâyete göre Mücâhid, “Allah kulunu mü’minlerin kalblerine göre karşılar. (Yani mü’minlerin sevdiğini severek karşılar.)

2227. Leys, yine Mücâhid’in şöyle dediğini bildirir: “Her kim helal bir şeyi yapmaktan çekinmezse, yükü hafifler nefsi rahatlar, kibri azalır.”

2228. Yunus b. Habbâb, Mücâhid’in şöyle dediğini nakleder: “Size Allah’a yönelen (Evvâb) kişiyi söyleyeyim mi? Yalnız kaldığı zaman günahlarını hatırlayıp istiğfâr edendir.”

2229. Yine bir rivâyete göre Mücâhid şöyle der: “Kıyâmet günü kulun ateşe atılması emredilir. Kul, ‘Yâ Rabbi! Ben böyle zannetmiyordum’ der. Allah, ‘Zannın ne idi?’ diye sorar; o da ‘Beni affedeceğini zannetmiyordum’ der. Bunun üzerine Allah (cc), ‘Öyleyse serbest bırakın’ der.

2230. A‘meş, Mücâhid’in “Yatsıdan sonra kılınan dört rek‘at namaz, Kadir gecesinin dört rek‘atine bedeldir” dediğini nakleder.

2231. Leys’in bildirdiğine göre Mücâhid şöyle demiştir: “Her kim nefsinin zelil kılırsa, dinini aziz kılar. Her kim de nefsinin aziz kılırsa, dinini zelil kılar.”

UBEYD B. UMEYR’İN

ZÜHDÜ İLE İLGİLİ HABERLER

d

2232. Ziyâd İbn Feyyâz’ın rivâyet ettiğine göre Ubeyd b. Umeyr şöyle

demiştir: “Allah’tan hayâ etmeyi, insanlardan utanmaya tercih ediniz.”

2233. A‘meş’in haber verdiği göre Ubeyd b. Umeyr şöyle demiştir: “Allah her kim için hayır murad ederse, onu dinde fakîh kılar ve doğru yolu ilham eder.”

2234. Mücâhid, Ubeyd b. Umeyr’in şöyle dediğini nakleder: “Şimdiki müctehidler önceki oyuncaklar gibidir.”

2235. Ebû Nevfel, Ubeyd b. Umeyr’in şöyle dediğini bildirir: “Eğer infak edemeyecek kadar cimrileşirseniz savaşamayacak kadar düşmandan korkarsanız ve uyanamayacak kadar uykuya dalarsanız. Sık sık ‘Subhânallâhi ve bi-hamdihî’ zikrini tekrarlayınız. Allah’a andolsun ki bu, Allah’ın katında altın ve gümüş olan iki dağdan daha kıymetlidir.”

2236. Habîb b. Ebî Sâbit, Ubeyd b. Umeyr’in şöyle dediğini nakleder: “Kul Allah’a muhtaç olduğunu kabul ettiği müddetçe Allah kulunun ihtiyacını giderir.”

2237. Mücâhid’in rivâyetine göre, Ubeyd b. Umeyr şöyle demiştir: “Ey Kur’ân ehli! Kış geldiği zaman namaz kılmanız için gece uzar. Gündüzler de kısılır. Gece kalkamazsanız düşmandan korkar ve cimrileşirseniz bol bol Allah’ı zikredin.”

2238. Abdulkerim b. Umeyye, Ubeyd’in şöyle dediğini haber verir: “Allah süslü giyinip, güzel atlara binen (devlet adamlarının yanına) girip çıkan Kur’ân okuyucularını sevmez.”

2239. Mücâhid’in şöyle dediği nakledilir: “Bir adam Allah’a itaat için Uhud dağı kadar mal infak etse, yine de müsriflerden sayılmaz.”

2240. Süfyân’ın bildirdiğine göre Resûlullah (sav) bir adamın, “Allahım! Ölüm anında bizi mübarek kıl” diye dua ettiğini duyar, ‘Dünyada da mübarek kılınsın’ diyerek duayı tamamlar.

2241. Ebû Yahyâ der ki: “Mücâhid’e günahlarımdan şikâyet ettim. Bana ‘Silgiye başvur’ dedi. Yani ‘İstiğfâr dile’”

2242. Ebû Zür’a b. Amr b. Cerîr’in şöyle dediği rivâyet edilir: “Allah için birbirini seven iki insanın en faziletlisi arkadaşını en çok severdir.”

2243. Hâris b. Kays'ın şöyle dediği rivâyet edilir: “Birinizin dünyalık bir ihtiyacı olursa, tevbe etsin. Âhiret ile ilgili bir ihtiyacı olursa Allah'tan dilesin.”

2244. Hafs b. Gıyâs'ın bildirdiğine göre birgün Süfyân es-Sevrî, Mecma' et-Teymî'nin yanına girer. Süfyân'ın izârında büyükçe bir yırtık vardır. Mecma', cebinden dört dirhem çıkararak Süfyân'a uzatır ve “Bununla kendine bir izâr satın al” der. Süfyân: “Hayır, benim ihtiyacım yok” deyince “Doğru söylüyorsun, senin almaya ihtiyacın yok. Fakat benim vermeye ihtiyacım var” der. Bunun üzerine Süfyân parayı alır ve onunla kendisine bir izâr satın alır. “Allah ona mükâfaatını versin. O beni giydirdi” diye de dua eder. Ayrıca Süfyân, “Mecma' et-Teymî'ye olan sevgim gibi şâibesiz bir amelim yoktur” demiştir.

2245. Ebû İdrîs el-Havlânî'nin “Mescidler kerem sahibi insanların meclisleridir” dediği nakledilir.

2246. Yine Ebû İdrîs'in şöyle dediği nakledilir: “Her kimin bir tek gayesi olursa Allah, bütün gayelerini gerçekleştirir. Her kimin de çok gayesi olursa hangisinin uğruna helak olursa olsun Allah aldırılmaz.”

2247. Yine Ebû İdrîs'in şöyle dediği haber verilir: “İnsanların kalplerini kazanmak için süslü lâflar öğrenen cennetin kokusunu duyamaz.”

2248. Ebû Muâviye, İbrahim b. Edhem'in şöyle dediğini nakleder: “Allah ile arana başka nimet veren sokma. Aksi takdirde borcun çoğalır.”

2249. Yine İbrahim b. Edhem'in şöyle dediği nakledilir: “Meşhur olmayı seven, Allah'ı gönülden tasdik etmiyor demektir.”

2250. Ali b. Zeyd'in bildirdiğine göre Ensârdan birisi ölüm döşeğinde iken oğluna şöyle vasiyet eder: “Allah'tan kork. Eğer bir hayır yapmaya gücün yeterse yarına bırakma, tamahkâr olma. Çünkü o fakirlik getirir. Ümitsiz olma. Ümitvar olduğun her konuda Allah sana yeter. Her şeyin özrü var sanma. İşlemediğin bir hayrın özrü olmaz. Namaza kalktığın zaman son namazını kılıyormuş gibi kıl. Zira bir daha namaz kılamayabilirsin.”

2251. Recâ b. Ebî Seleme'nin rivâyetine göre İbn Muhayrîz bir şey satın almak için bir dükkana girer. Satıcıya bir adam, “Bu kimdir, biliyor musun? Bu İbn Muhayrîz'dir” der. Bunun üzerine İbn Muhayrîz ayağa kalkar ve “Biz buraya paramızla bir şeyler almaya geldik, dinimizle değil” der.

2252. Abdullah b. Evs, Amr b. Evs'in şöyle dediğini rivâyet eder: “Haşyet sahibi insanlar zulmetmezler. Zulmettikleri zaman ise muvaffak olamazlar.”

2253. Süfyân b. Uyeyne'nin naklettiğine göre Hasan Basrî'ye “İyi insanlar (ebrâr) kimlerdir?” diye sorulur. O da: “Küçük karıncalara bile eziyet etmeyenlerdir” diye cevap verir.

2254. Rivâyet edildiğine göre Mücâhid şöyle demiştir: “Her insanın perçeminden tutan bir melek vardır. Kibirlendiği zaman yere sürter, mütevâzi olduğu zaman da kaldırır.”

2255. Rivâyete göre Mücâhid, ‘Allah’ın fazlından isteyiniz âyetini tefsir ederken: “Buradaki maksadın dünya olmadığını” söyler.

2256. Hilâl b. Ebû Ubeyde'nin şöyle dediği rivâyet edilir: “Kişinin kalbi çarşıda da olsa Allah’ı zikrettikçe namazda sayılır. Dudaklarını hareket ettirirse bu daha da büyüktür.”

2257. Velîd b. Kays’ın şöyle dediği rivâyet edilir: “Malı çok olanın işi de çok olur. İş çok olanın da şeytanları çok olur. Şeytanları çok olanın da hesabı şiddetli olur.”

2258. Yine Velîd b. Kays: ‘Sabredenler ecirlerini hesapsız alacaklardır.’ âyetini tefsir ederken: “Cennette kendilerine sayısız odalar verileceğini” belirtmiştir.

2259. Abdurrahman b. Yezîd b. Câbir der ki: “Atâ el-Horasânî ile beraber savaş için bir yere gitmiştik. Geceyi namazla ihyâ ederdi. Gecenin üçte biri veyahut yarısı geçtikten sonra kendi çadırında: “Ey Abdurrahman b. Yezîd, Ey Yezîd b. Yezîd, Ey Hişam, Ey falan..... kalkın, abdest alın ve namaz kılın. Gece kalkıp namaz kılmak, gündüz oruç tutmak; kan ve irin içmekten, kızgın demirlerle dağlanmaktan daha kolaydır” der ve namazına yönelirdi.

2260. Yine İbn Câbir der ki: “Yezîd b. Mersed’e sordum ‘Neden hep gözlerin yaşlı?’ Bana, ‘Neden soruyorsun?’ dedi. ‘Belki Allah’ın bana da bir fayda vereceğini umuyorum’ dedim. Bana şöyle dedi: ‘Kardeşim! Allah, kendisine isyan ettiğimiz takdirde bizi cehenneme hapsedmekle tehdit ediyor. Bizi hamama hapsedmekle tehdit etseydi yine gözlerimizin kurumaması lazımdı.’ Ona, ‘Sen halvet anında hep böyle misin’ diye sordum. Bana ‘Yine neden soruyorsun?’ dedi. ‘Aynı cevabı verdim.’ Şöyle dedi: ‘Allah’a andolsun ki bu hal ailemle otururken de bana musallat olur. Önüme yemek konur, yememe mani olur,

hanımım da ağlamaya başlar. Neden ağladığımızı bilmeyen çocuklarımız da ağlamaya başlar. Bazan hanımım yüksek sesle şöyle der: ‘Dünya hayatında seninle olan hüzünden dolayı gözlerimiz aydınlanmadı.’”

2261. Yezîd b. Yezîd b. Câbir’in rivâyet ettiğine göre: “Ebû Müslim el-Havlânî tekbir getirirken sesini yükseltirdi. Çocuklarla bile yüksek sesle tekbir getirirdi. ‘Allah’ı öyle zikredin ki câhiller sizi deli zannetsin’ derdi.”

2262. Humeyd b. Hilâl’in haber verdiğiğine göre Ebû Müslim el-Havlânî, Dicle nehrinden yürüyerek geçer ve arkadaşlarına “Bir şey kaybettiğiniz zaman Allah’tan isteyiniz” derdi.

2263. Şeybân b. Ebî Şeybe, Sellâm b. Miskin’in şöyle dediğini rivâyet eder: “Şu tepe kadar bana altın verilse, karşılığında bir mushaf satmam.”

2264. İmran’ın bildirdiğine göre Saîd b. Müseyyeb, kırk yıl bir tek vakit namazı kazaya bırakmamıştır.

2265. Osman b. Hâkim, Saîd b. Müseyyeb’in “Otuz senedir müezzin ezan okurken ben hep mesciddeydim” dediğini nakleder.

2266. İmran b. Abdullah der ki: “Saîd b. Müseyyeb Allah’a karşı kendi nefsinin bir sinekten daha değersiz görürdü.”

2267. Aynı rivâyete göre Abdülmelik b. Mervân’dan sonra Saîd b. Müseyyeb’i, Velîd b. Süleyman’a biat için çağırırlar. O bunu redderek “İki kişiye asla biat etmem” der. Kendisine “Bir kapıdan gir, diğerinden çık, yine biat etme” derler. Fakat o, “Başka insanların bana tâbi olmalarını istemem” der. Bunun üzerine Saîd b. Müseyyeb’e yüz sopa vurulur.

2268. Velîd b. Muğîre der ki: “Saîd b. Müseyyeb bana dedi ki: ‘Uzlete çekil, çünkü o da bir ibadettir.’”

2269. Meymûn b. Mihrân’ın rivâyet ettiğine göre Abdülmelik b. Mervân Medine’ye gelir. Bir öğle vakti, uykusundan uyanınca kendi muhâfızına, “Bak hele Mescid-i Nebvî’de benim tebâmdan kimse var mı?” diye sorar. Muhâfız arar Saîd b. Müseyyeb’den başka kimseyi göremez. Ona işaret eder, pek oralı olmaz. Yanına gider ve “Sana işaret ettiğimi göremedin mi?” der. Saîd “O’na, ne istiyorsun?” diye sorar. Muhâfız “Mü’minlerin emiri bana, ‘bak, tebâmdan kimse var mı?’ dedi. Ben de seni çağırdım. Saîd “Ben onun tebâsından değilim” der.

Muhâfız halifeye gelerek: “Mescidde sadece bir ihtiyar var. İşâret ettim gelmedi. Ayrıca senin tebân olmadığını söylüyor” deyince halife “Bırak onu, o Saîd b. Museyyeb’dir” der.

2270. İbn Harmele, Saîd b. Museyyeb’in kırk defa haccettiğini nakleder.

2271. Ömer b. Zer der ki: “Rebî b. Ebî Râşid’le karşılaştım. Kulağıma eğilerek şöyle dedi: ‘Allah’tan, rızâsını isteyen en büyük şeyi istemiştir.’”

2272. Ümmü Abdillah, babası Hâlid’in “Her kim dualarının kabul olmasını istiyorsa secdeye varsın, ellerini açsın ve öyle dua etsin” dediğini nakleder.

2273. Rivâyete göre Hâlid b. Ma’dân şöyle demiştir: “Allah’ın yer yüzünde bir kabı vardır. Ve bu kabın saf ve temiz kalmasını ister. O’nun yerdeki kabı salih mü’minlerin kalbidir.”

2274. Yine Halid b. Ma’dân’ın şöyle dediği rivâyet edilir: “Birinize bir hayır kapısı açılırsa sür’atle ona koşsun, zira o kapının ne zaman kapanacağı bilinmez.”

2275. Evzâî, Bilâl b. Sa’d’ın şöyle dediğini nakleder: “Sizden önceki insanlar birbirlerini sâlih amellere, namaza, zekâta, hayır işlemeye, emr-i bi’l-ma’rûfa ve nehy-i ani’l-münkere teşvik ederlerdi. Siz ise bugün birbirinizi kibire ve lükse teşvik ediyorsunuz.”

2276. Aynı rivâyete göre Bilâl b. Sa’d: “Hatânın küçüklüğüne bakmayın. Hatâ işlediğinizde kime isyan ettiğinize bakın.” demiştir.

2277. Yine Bilâl b. Sa’d’ın, “Eğer iyiliklerin ve unutkanlıkların, kötülüklerini sana unutturuyorsa, aldanıyorsun demektir” dediği nakledilir.

2278. Bilâl b. Sa’d bir başka sözünde şöyle der: “Allah bize dünyaya rağbet etmeyip zâhid olmayı emrettiği halde ona rağbet etmemiz günah olarak bize yeter.”

2279. el-Mübârek b. Yezîd b. Câbir yine Bilâl b. Sa’d’ın şöyle dediğini nakleder: “Müslüman müslümanın aynasıdır. Öyleyse benden şüphelenebilir misiniz?”

2280. Evzâî yine Bilâl b. Sa’d’ın: “Açıkta Allah’ın dostu gizlilikte onun

düşmanı olmayın” dediğini haber verir.

2281. Aynı rivâyetle gelen bir haberde de şöyle der: “Dünyaya karşı zâhid olmamız emredildiği halde ona rağbet etmemiz günah olarak yeter. Bakıyorum, zâhidiniz dünyaya rağbet ediyor, âliminiz câhil, âbidiniz de ibâdeti eksik yapıyor.”

2282. Yine Bilâl b. Sa’d’ın: “Seninle her karşılaştığında Allah’ı hatırlatan bir kardeşin her gördüğünde eline para koyan birisinden hayırlıdır” dediği rivâyet edilir.

2283. Abdurrahman b. Yezîd b. Temîm ise ondan şunu nakleder: “Ey dünyada ebedî kalacak gibi hareket edenler, siz zenginliği yaratamazsınız. Bir yerden başka yere nakledileceksiniz. Nasıl ki babanızın sulbünden, annelerinizin rahmine, rahimlerden dünyaya, dünyadan kabre, kabirden mahşere, mahşerden de ebedî bir hayata nakledileceksiniz.”

2284. Bilâl b. Sa’d’ın anlattığına göre, babası ölüm döşeginde iken kendisine “Oğulların nerede?” der. O da onları beyaz gömlekler giydirek yanına getirir. Babası onları öpüp kokladıktan sonra şöyle der: “Allahım, bunların küfürden, dalâletten, kadınlardan ve fakirlikten korunmaları için sana sığıyorum.”

2285. Bilâl b. Sa’d’ın şöyle dediği rivâyet edilir: “Ben sahâbeye ulaştım (gündüz) dünya işlerine sarılırlardı, bâzen birbirlerine gülerlerdi. Gece olunca da, kendilerini Allah’a verirlerdi.”

2286. Başka bir sözünde Bilâl b. Sa’d şöyle der: “Sevinç içinde olan nice insanlar aldanmıştır. Yer, içer, güler, Allah’ın kitabında cehennemden yakıtlarından olduğunun söylendiğini bilmez.”

2287. Süleyman b. Semir, Kesir b. Murra’nın şöyle dediğini haber verir: “Sefih insanların yanında hikmetli konuşma, seni yalanlarlar. Hekim kimselerin yanında bâtil şeyler söyleme, seni azarlarlar. Ehlinden ilmi menetmeyin günahkar olursunuz. Ehli olmayana ilmi vermeyiniz, cehaletini arttırırsınız. Bilin ki nasıl malınızda başkalarının hakkı varsa ilminizde de vardır.”

2288. Safvan b. Amr’ın anlattığına göre Dahhâk b. Abdurrahman bir gün hutbeyi bitirip minberden inerken şöyle seslenir: “Yetimleriniz konusunda Allah’tan korkun, dullarınız konusunda Allah’tan korkun, Allah’tan başka kimsesi olmayanlar konusunda Allah’tan korkun ve bunları gözetin.”

2289. Yezîd b. Meysere'nin şöyle dediği nakledilir: “Şükür ile beraber nimet zarar vermez, sabırla beraber belâ zarar vermez. Allah'a itaat hususundaki belâlar da zarar vermez. Allah'a itaat ile belâ isyan ile nimetten daha iyidir.”

2290. Cerir, Habib b. Ubeyd'in şöyle dediğini nakleder: “İlim öğrenin, onu belleyin ve ondan faydalanın. İftihar etmek için ilim öğrenmeyin; yakında öyle bir gün gelecek ki, iyi kıyafetli birinin kıyafetiyle övündüğü gibi âlim de ilmiyle övünecektir.”

2291. Muğîre b. Ziyâd, Mekhûl'un şöyle dediğini haber verir: “İki göz var ki ateş göremeyecek, biri Allah için yaşaran gözler, diğeri de müslümanların sınırlarını bekleyen gözler.”

2292. Yine Mekhûl'un şöyle dediği rivâyet edilir: “İnsanların en yumuşak kalplisi günahı en az olanıdır.”

2293. Bir başka rivâyette Mekhûl şöyle der: “Müslümanlar (birbirlerine karşı) yumuşak deve gibidirler. İdare ederseniz boyun eğler, kayanın başında oturtursanız otururlar.”

2294. Ca'fer b. Burkân, Sâlih b. Mismar'ın şöyle dediğini bildirir: “Allah'ın dünyadan kısarık verdiği nimeti, çok verdiği ve aleyhimize olacak nimetten daha iyidir.”

2295. İbn Şibrime'den şöyle bir beyit nakledilir:

“Ne zamana kadar dünyanla meşgul olacaksın? Oysa Allah için amel edeni dünya meşgul etmez.”

2296. Saîd b. Cübeyr'in şöyle dediği rivâyet edilir: “Musibetlerle o kadar beraber oldum ki, musibetlerle karşılaşmadığım zaman Rabbimin beni terkettiğini zannedirdim.”

2297. Ömer b. Sabit'in bildirdiğine göre: “Ebû Mûsâ'nın bir mushafı vardı. Onu kalbin özü diye isimlendirmişti.”

2298. Mücâhid'in rivâyetine göre ise Âişe (ra) yanındaki mushafa, el-Mecîd ismini vermiştir.

2299. Dırâr, Mâhân'ın “Eve girdiğinizde kimse yoksa ‘Rabbimizden bize

selâm olsun’ deyiniz.” dediğini nakletti.

2300. Ca’fer’in bildirdiğine göre, Saîd b. Cübeyr’e “İnsanların en âbidi kimdir?” diye sorulur, o da: “Günahlarından rahatsız olandır. Günahlarını hatırladıkça amelini küçük görendir.” der.

2301. Saîd b. Cübeyr’in şöyle dediği nakledilir: “Benî İsrailden bir kralın zamanında yağmur yağmaz, kıral halkla beraber yağmur duasına çıkar ve kıral ‘Eğer yağmur yağmazsa Allah’ı kızdırırım’ der. Nasıl kızdıracağını sorduklarında ‘Onun veli kullarını öldürmek sûretiyle’ der ve yağmur yağar.”

2302. Rivâyete göre Saîd b.Cübeyr bir oğlunu görür ve ona yönelerek: “Onun benim için en güzel hâli, ölüp dolayısıyla benim de sabrederek mükafaat almamdır.” der.

2303. A‘meş’in İbrahim’den bildirdiğine göre “[Resûlullah (sav)ın Ashâbı] bir gencin bazen çocukluk yapmasını hoş karşıladılar.”

2304. Aynı rivâyete göre İbrahim onların: “Hastanın ölüm anında meşakkat çekmesini hoş gördüklerini söyler.”

2305. Yine İbrahim’in canın şiddetle çıkmasını (günahlara keffaret olur diye) sevdiği rivâyet edilir.

2306. Halef b. Havşeb, İbrahim’in şöyle dediğini nakleder: “Allah’ın, ‘Artık kendileriyle arzu ettikleri şeyler arasında perde çekilmiştir.....’ âyetini her okuduğumda aklıma kabir toprağı gelir.”

2307. Ömer b. Abdulmelik’in haber verdiği göre İbn Muhayrîz Rum bölgesinde mütevazi bir adamla arkadaş olur. Ondan ayrılmak istediği zaman “Bana vasiyet et” der. O da şöyle der: “Eğer gücün yeterse insanları tanı. Fakat sen tanınma. İnsanlar senden istesin, sen isteme. Başkalarına git, onlar sana gelmeden.”

2308. İbn Muhayrîz’in şöyle dediği rivâyet edilir: “Her kim babasıyla yürürken önüne geçerse hürmetsizlik yapmış olur. Önünden bir eziyeti atmak içinse o ayrı. Her kim babasını ismi ve künyesiyle çağırırsa yine hürmetsizlik yapmış olur. ‘Ey Babacığım’ desin.”

2309. Rivâyete göre Müslim b. Yesâr, bir mazlûmun zâlime beddua ettiğini

görür ve ona “Her zâlimin zulmü kendisinedir. Zira ona ondan daha erken varır. Ancak bir daha yapmamak üzere tevbe eder, bir iyilik yaparsa o hariç” der.

2310. Recâ b. Ebî Seleme'nin rivâyetine göre İbn Muhayrîz, içinde nasîhatlerin yazılı olduğu bir mektubu getirir ve halife Abdulmelik'e okurdu, sonra da onu elinde bırakmazdı.

2311. Ebû Amr eş-Şeybânî'nin bildirdiğine göre birisi İbn Muhayrîz'i yüzüne karşı övdüğünde o hiddetlenerek “Nerden biliyorsun öyle olduğunu?” derdi.

2312. Rivâyet edildiğine göre İbn Muhayrîz “Cildimin alaca olması, ipek elbiseler giymekten benim için daha iyidir.”

2313. Yine İbn Muhayrîz'in şöyle dediği nakledilir: “Her kim Allah yolunda bir gece sınır gözetirse gözettiği insan ve hayvan adedince mükâfaat alır.”

2314. Rivâyete göre Abdulmelik, İbn Muhayrîz'e bir câriye gönderir. Câriyeyi evine bırakır. İbn Muhayrîz bir daha o eve girmez. Abdulmelik'e “Sen İbn Muhayrîz'i evinden sürgün ettin” derler. “Neden?” diye sorunca, câriyeden dolayı olduğunu öğrenir ve tekrar alır.

2315. Aynı rivâyete göre, İbn Muhayrîz savaşa çıktığında en beğendiği yiyeceği hayvan torbasında arardı.

2316. Rivâyete edildiğine göre Abdulmelikten sonra, oğulları Velîd ve Süleyman için biat merasimi yapıldıktan sonra Medine'de Abdurrahman b. Abdulkârî', Saîd b. Cübeyr'e şöyle der: “Sana üç şey tavsiye edebilirim: Ya evinde uzlete çekil. Çünkü (Medine vâlisi) Hişam seni görür ve eziyet eder. Yahut umreye git.” Daha üçüncüsünü söylemeden Saîd b. Cübeyr “Ben malım ve bedenimle ancak Allah rızası niyetiyle bu ibadeti yaparım” der ve üçüncüsünü sorar. Abdurrahman “Yahut biat et” der: Saîd “Allah senin gözlerini a'mâ yaptığı gibi kalbini de a'mâ yapmasını ister misin?” der ve reddeder. Hişam kendisini biat etmeye çağırır. O da reddeder. Vâli bunu bir mektupla Abdulmelik'e bildirir. Abdulmelik “Saîd ile ne hâlin varsa gör. Biz onu zorlayamıyoruz. Eğer döversen otuz kırbaç vur. Ve kıldan bir tulum giydirerek insanların arasına çıkar ki kimse ona tâbi olmasın” der. Hişam tekrar onu biat etmeye çağırır. “İki kişiye (yâni Velîd ile Süleyman'a) biat etmem” diyerek reddeder. Bunun üzerine otuz kırbaç vurularak kıldan bir tulum giydirilip insanların arasına çıkarılır. Recâ der ki: “Medine'de polislik yapan Eyleliler bana şöyle anlattılar: “Biz Saîd'in tulumu kolay kolay giymiyeceğini biliyorduk.

Kendisine “Öldürüleceksin, bâri bununla avretini ört” dedik. O da kendisi giydi. Kendisini dövünce aldattığımızı anladı ve “Eğer öldürmeyeceğinizi bilseydim bu tulumu giymezdim” dedi.

2317. Saîd b. Müseyyeb’in rivâyet ettiğine göre Ömer b. Hattab (ra) Resûlullah (sav)’ın şöyle buyurduğunu nakleder: “Her kim bir kula karşı azizlik taslarsa Allah onu zelil kılar.”

2318. Recâ b. Hayve’nin şöyle dediği rivâyet edilir: “Kişi haset ve ferahı bırakmadıkça ölümü hatırlamaz.”

2319. İsmail b. Saîd der ki: “Habbe el-Uranî’ye misâfir gittim, bana bir tabakta un ve hurma ikram etti. Ve bana ‘Buyur ye, eğer evimde bundan daha güzeli olsaydı onu ikram ederdim. Zîra Hz. Ali (as) şöyle buyururdu: “Eğer müslüman kardeşin sana gelirse, evinde bulunan en güzel şeyi yedir. Oruçlu ise, ona yağlı yemekler yap.’”

2320. Abdullah b. Mes’ûd (ra) Resûlullah (sav)’ın, ‘O gün nimetlerden sorulacaksınız âyetini tefsir ederken, ‘İçinde bulunduğunuz emniyet ve sıhatten de sorulacaksınız.’ dediğini nakleder.

2321. Râşid b. Sa’d’a “Nimet nedir?” diye sorulur. O da “Kişinin mutlu olmasıdır” der. “Zenginlik nedir?” denir. “Bedenin sıhhatli oluşudur” diye cevap verir.

2322. Mücâhid, Ubeyd b. Umeyr’in şöyle dediğini haber verir: “Allah, dünyayı hem sevdiğine hem de sevmediğine verir. Dini ise sadece sevdiğine verir. Allah bir kulunu severse ona iman verir. Her kim düşmanla cihad etmekten korkar, gece namaza kalkamaz ve infak etmeyecek kadar cimri olursa Allah’ı tesbih, tehlil ve tahmid etsin.”

2323. Rivâyet edildiğine göre, Muâviye b. Ebî Süfyân Şam’da minber üzerinde otururken, Ebû Müslim el-Havlânî ayağa kalkarak şöyle der: “Ey Muâviye, senin makamın bir kabir gibidir. Bir şeyler getirirsen karşılığını görürsün, getirmezsene bir şey bulamazsın. Ey Muâviye, halifeliği mal toplayıp dağıtmaktan ibâret sanma. Hilâfet hak ile muâmele etmek, adâletli söz söylemek, ve insanların hukukuna tecâvüz etmekten dolayı Allah’tan korkmaktır. Ey Muâviye, nehirlerin bulanması veya saflaşması bizi ilgilendirmez. Gözümüz hep sende olacaktır. Ey Muâviye, Arap kabilelerinden birini kayırırsan adâletin zâil olur.” Ebû Müslim sözlerini bitirince Muâviye ona dönerek “Allah sana rahmet etsin, Allah sana

rahmet etsin” der.

2324. Rivâyete göre bir adam Ebû Müslim el-Havlânî’ye insanların kendisine eziyet ettiğinden şikâyet eder. Ebû Müslim: “Eğer insanları tenkid edersen onlar da tenkid ederler. Sen onları terketsen onlar etmez, kaçsan seni yakalarlar” der. Adam “Öyleyse ne yapayım?” der. “Ecrini muhtaç olduğun güne bırak” cevabını alır.

2325. Ebû Müslim, Resûlullah (sav)’in şöyle buyurduğunu nakleder: “Allah bana mal biriktirmemi ve tâcirlerden olmamı vahyetmedi. Ancak bana: “Rabbini hamd ile tesbih et, secde edenlerden ol ve ölüm gelinceye kadar Rabbine ibâdet et” diye vahyolundu.”

2326. Şam ehlinden bâzılarının anlattıklarına göre Ebû Müslim el-Havlânî Rum bölgesinde iken yanında olduğu vâli bir seriyye gönderir ve dönmeleri için bir zaman tayin eder. Tayin edilen zamanda dönmezler. Ebû Müslim gecikmelerinden kuşku duyar. Nehir kıyısında abdest alırken bir karga konarak “Seriyye’nin gecikmesinden kederlenme. Onlar ganimetlerle beraber şu vakitte dönecekler” der. “Ebû Müslim sen kimsin?” der. O da “Ben, mü’minlerin kalplerine ferahlık veren Ertiyâil’im” der ve seriyye de o vakitte döner.

2327. Aynı rivâyete göre bâzı Şamlılar şöyle anlatır: “Biz Rum diyarından dönüyorduk. Humus’tan çıkıp Şam’a yöneldiğimiz zaman gece yarısı Humus’un dört mil yakınında bir uğrak yerine geldik. Manastırda ikamet eden râhip sesimizi işitince ‘Siz kimsiniz?’ diye sordu. Biz de ‘Şamlıyız, Rum diyarından dönüyoruz’ dedik. Bize ‘Ebû Müslim el-Havlânî’yi tanıyor musunuz?’ dedi. Biz de ‘Evet’ dedik. ‘Ona vardığınızda selâm söyleyin benden. Ve biz, onun Hz. İsa’nın refiki olacağını kitapta görüyoruz. Siz onu tanıyorsunuz ama ona yetişemiyebilirsiniz’ dedi. Biz Şam’a yaklaştığımızda onun ölüm haberini duyduk.”

2328. Saîd b. Abdulaziz’in anlattığına göre Hz. Muâviye zamanında kıtlık olur. Halk yağmur duasına çıkar. Muâviye, Ebû Müslim’e: “Sen inasanların içlerini biliyorsun. Allah’a dua et” der. Ebû Müslim de “Taksiratımla beraber dua edeyim” der ve başındaki kalpağı atarak şöyle dua eder: “Allahım, senden yağmur diliyoruz. Günahlarımızla geldik bizi boş çevirme Allahım” döner dönmez yağmur yağar. Daha sonra Ebû Müslim şöyle dua eder: “Allahım, Muâviye beni meşhur etti; eğer yanında bir değerim varsa (riyaya girmeden) benim ruhumu kabzet” Bir hafta sonra da vefat eder.

2329. Muhammed b. Şuayb'in rivâyet ettiğine göre, Ebû Müslim nâfile duâlarında "Allahım bana yemek ver, Allahım bana yağ ver, Allahım bana odun ver" diyerek her türlü arzusunu Allah'tan isterdi.

2330. Saîd b. Abdulaziz yine Ebû Müslim'in "Cehennem alevlendiğini duysam yine yaptığım amelleri arttıramam (yani yapabileceklerimi ancak yapabiliyorum) dediğini nakleder.

2331. Ubeydullah b. Şumayt, babasından gelen rivâyete göre Ebû Müslim el-Havlânî dolaştığı yerlerde müslümanları tenkid ediyordu. Haberi alan Muâviye bunun sebebini sorunca şu cevabı alır: "Ey Muâviye, hayır işlersen karşılığında hayır görürsün. Kötülük yaparsan karşılığında kötülük görürsün. Ey Muâviye, şunu bil ki, eğer sen âdil olursan bütün insanlar bir kişiye zulmetmek için birleşse birşey yapamazlar. Sen adâleti gerçekleştirirsin."

2332. Ebû Ubeyde b. Abdullah'ın şöyle dediği nakledilir: "Yolda iki adam yanyana otursa biri eteğine para doldurup gelip geçenlere dağıtsa, diğeri de tekbir getirerek Allah'ı zikretse; tekbir getirenin ecri daha büyüktür."

2333. Şurahbîl b. Müslim şöyle demiştir: "Ebu Müslim el-Havlânî herhangi bir harâbenin yanından geçerken durur ve 'Ey harâbe! Nereye gitti içinde yaşayanlar. Kendileri gitti; geriye sadece amelleri kaldı. Şehvetleri kesildi, günahları bâki kaldı. Ey Âdemoğlu! Günahları terketmek, tevbe etmekten daha kolaydır' derdi."

2334. Şurahbîl b. Müslim'in naklettiğine göre iki adam Ebû Müslim el-Havlânî'yi evinde ziyarete gelir. Ailesi onun mescidinde olduğunu bildirirler. Bunlar da onu rukû' ederken görürler ve beklemeye koyulurlar. Beklerken vardığı rukû'ları saymaya başlarlar. Ve dörtyüz defa rukû'a vardığını tesbit ederler. Kendilerine döndüğünde ona: "Biz arkada oturuyor ve seni bekliyorduk" derler. Ebû Müslim "Eğer bilseydim size dönerdim. Namazımı saymak size mi düştü?" dedikten sonra şöyle der: "Size yemin ederim ki kıyâmet günü için en hayırlı iş secdelerin çokluğudur."

2335. Abdullah b. Hubeyre, Ka'b'ın: "Bu ümmetin hakîmi Ebû Müslim el-Havlânî'dir" dediğini nakleder.

2336. Ebû Müslim'in şöyle dediği haber verilir: "Müslümanların zannından kaçının. Zira Allah, hakkı onların kalblerine ve dillerine vermiştir."

2337. Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr, babasından Resûlullah (sav)'ın bir hadislerinde şöyle dediğini haber verir: “Mü'min gücü yeten işleri tutar, gücünün yetmediklerine de üzülür.”

2338. Ebû Sâlih el-Hanefî'den gelen rivâyete göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah rahimdir; ancak merhametli kimselere rahmet eder, cennetine de ancak merhametli kimseleri yerleştirir.” Derler ki: “Yâ Rasûlallah! Âilemize ve malımıza karşı mı merhametli olanlar kastediliyor?” O da, “Hayır, Allah'ın ‘O (peygamber) size çok düşkün mü'minlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir.’ âyetindeki merhamet kastediliyor” diye cevap verir.

2339. Bekr b. Sevâde'nin rivayet ettiği bir başka hadisinde Resûlullah (sav) şöyle buyurur: “Ümmetimden öyle bir tâife gelecek ki, nimetler içinde yüzecekler bütün gâyeleri yemek çeşitleri ile elbise çeşitlerini artırmak olacaktır, kaba sözlüdürler, işte onlar benim ümmetimin en şerlileridir.”

2340. Hasan Basrî'den gelen bir rivâyete göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Mü'min, insanların şerrinden emin olduğu kimsedir. Muhâcir, kötülüklerden hicret edendir. Müslüman, komşusu kendisinden yana selâmette olandır. Allah'a andolsun ki komşusunun şerrinden emin olmayan kimse cennete giremez.”

2341. Ebû Hureyre (ra)'den gelen bir hadiste ise Resûlullah (sav) şöyle buyurur: “İnsan bir kelime konuşur; o kelime onu yetmiş arşın cehennem dibine götürür de farkında olmaz.”

2342. Aîşe (r.anhâ)'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sav) bütün ev işlerine yardım ederdi, en çok yaptığı iş de dikişti.

2343. Hasan Basrî'nin şöyle dediği nakledilir: “Resûlullah (sav)'la karşılaşmak isteyen onunla karşılaşır. Bu açıktır. Yalnız şunu bilin ki Resûlullah (sav), yerde oturmuş, yemeğini yere koymuş, kalın ketenler giymiş, merkebe binmiş, kölesini arkasına bindirmiş ve parmaklarını yalamıştır.”

2344. Hakîm b. Umeyr Resûlullah (sav)'ın şöyle buyurduğunu haber verir: “Her kime bir hayır kapısı açılırsa fırsatı değerlendirsin. Zira ne zaman kapanacağı bilinmez.”

2345. Şeddâd b. Evs'in rivâyetine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurur: “Akıllı kimse nefesine hâkim olandır, ölümden sonrası için amel edendir. Âciz kimse ise

nefsine tâbi olup Allah'tan temennide bulunandır.”

2346. Damre b. Habîb'in yaptığı rivâyette Resûlullah (sav) şöyle buyurur: Bu ümmetten ilk kalkacak şeyler emanet ve huşûdur. Öyleki huşu sahibi bir tek kişi görülmeyecektir.”

2347. Mâlik b. Mığvel'in rivâyetine göre Resûlullah (sav)'ın yanında birisi övülür. Resûlullah (sav), ‘O, ölümü hep hatırlar mıydı?’ diye sorar. Ashâb, “Ölümü andığını duymadık” der. Resûlullah (sav), ‘Arzu ettiği, iştahının çektiği şeyleri terkeder miydi?’ diye sorar. Ashâb, onun zengin olduğunu söyler. Bunun üzerine Resûlullah (sav): ‘Öyleyse arkadaşınız dediğiniz kadar değildir’ der. Rivâyete göre Rebî' b. Ebî Râşid'e, “Bizimle oturamaz mısınız?” derler. O da şöyle der: “Ölümü hatırlamak, kalbimden bir saat uzaklaşınca kalbim bozuluyor.” Mâlik der ki: “Ondan daha hüzünlü kimse göremedim.”

2348. Havşeb'in rivâyetine göre Resûlullah (sav)'ın şöyle dua ettiği rivâyet edilir: “Allahım, beni amel etmekten alıkoyan dünyadan sana sığınırım. Ölüm için hayırlı işlerden beni meneden hayattan da sana sığınırım.”

2349. Bir başka rivâyete göre Resûlullah (sav) şöyle buyurur: “Bir topluluk Allah'ı zikretmek için toplanırsa Allah meleklerine ‘Ben onları affettim, onları rahmetimle kuşatın’ buyurur. Melekler, ‘Yâ Rabbi, aralarında falan günahkar kişi de var’ derler. Allah Teâlâ: ‘O öyle bir topluluk ki, onlarla oturan günahkar olmaz.’ buyurur.”

2350. Haccâc b. Esved'in haber verdiği göre Hasan ile Hüseyin (r.anhumâ) küçükken acıkmışlar. Resûlullah (sav)'ın dokuz evi de aranmış onlar için yaş kuru yiyecek hiç birşey bulunmamıştır.

2351. Urve b. Zübeyr, Aîşe (r.anhâ)'nin şöyle dediğini nakleder: “Allah'a andolsun ki, Muhammed (as) rîsâletinden ölümüne kadar ne elek gördü, ne de elenmiş undan ekmek yedi.” Urve der ki: “Arpa ekmeğini nasıl yediniz?” diye sordum. “Ağzımıza battığı için ‘öf’ diye diye ” dedi.

2352. Rivâyete edildiğine göre Ebû Hureyre (ra), birgün İbnü Ahnes'in evine uğrar ve onların tirid (bir çeşit çorba) ve kebab yediklerini görür. Kendisini yemeğe davet ederler, o “Ne yiyorsunuz?” diye sorar, “Tirid ve kebab yiyoruz” deyince, “Resûlullah (sav)'ın vefatından sonra bunları yiyorsunuz” diye ağlamaya başlar. Sonra Resûlullah (sav)'ın sağken evine uğradığını, evinde hiç kazan pişmediğini, yemek ve ekmek bulamadığını anlatır. Oradakiler “Peki nasıl

yaşarlardı?” diye sorarlar, o da şöyle cevap verir: “Hurma ile sudan başka bir şey bulamazlardı. Ensârdan davarları olan bir komşuları vardı, Allah ecirlerini artırsın bâzen süt gönderirlerdi.”

2353. Hasan’ın rivâyet ettiğine göre Resûlullah (sav) bir başka hadiste şöyle buyurur: “Âdemoğlu üç şey için hesaba çekilmez. Avretini örten elbise, belini doğrultacak kadar yiyecek ve sığınacak kadar bir ev. Bunların dışında herşeyden hesaba çekilecektir.

2354. Aynı rivâyete göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah bir kul için hayır murad ederse, yoksulluğunu göstermez ve kalbini zengin kılar, her kime de şer murad ederse yoksulluğunu gösterir ve fakirliğini ona hissettirir.”

2355. Aynı isnadla gelen haberde Resûlullah (sav) şöyle buyurur: “Size cennet ehlerinden haber vereyim mi?” “Evet” derler. Bunun üzerine şöyle der: “Her zayıf, mustaz’af ve giydiği yırtık elbisesinden başka bir şeyi olmayanlardır. Allah’tan yemin ederek bir şey isteseler Allah onları doğru çıkarır ve verir.”

2356. İbn Abbas (ra), Resûlullah (sav)’ın şöyle buyduğunu nakleder: “Cennetin kapısında iki mü’min buluşur, birisi dünyadayken zengin, diğeri fakirdir. Fakir hemen girer, zengin de Allah’ın dilediği kadar bekletildikten sonra girer. Cennette fakirle buluşur ve fakir ona “Kardeşim, sen neden bekletildin, o kadar kaldın ki senden endişe duymaya başladım” der. Zengin cevaben: “Senden sonra öyle kötü hapsedildim ki sana ulaşamadım Benden o kadar ter boşandı ki bin deveyi sulayabilirdi.” der.”

2357. Hasan’ın yaptığı rivâyete göre Resûlullah (sav) bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurur: “Kul bazen günah işlediği halde cennete girer.” Kendisine “Peki nasıl cennete girer Yâ Resulallah?” diye sorulur. O da: “Allah’a tevbe ede ede gözlerinin ferî gitmiş bir vaziyette cennete girer.” buyurur.

2358. Sâid b. Müseyyeb’in bildirdiğine göre, Resûlullah (sav), her gök gürültüsü duyduğunda, yüzünün rengi değişirdi. Yağmur yağdığı zaman da sevinç duyardı. Kendisine: “Neden yüzünün rengi değişiyor?” diye sorulduğunda şöyle cevap verirdi: “Ben, bana rahmet mi, yoksa azâp mı emredildiğini bilmiyorum da ondan.”

2359. Ebû Hâzim, Ömer’in (ra) şöyle dediğini nakleder. “Bir gün Resûlullah (sav)’ın yanına girdim, ateşi vardı. Elimi elbisesinin üstüne koydum ateşi yine hissediliyordu. Kendisine: ‘Yâ Resûlallah, ateşlendiği zaman sizin gibi ateşi

yükseleni görmedim' dedim. Bunun üzerine bana şöyle dedi: "Bizim ecrimiz de böylece hep iki kat olur. En çok belâyâ ma'rûz kalanlar peygamberler, sonra sâlih insanlardır. Öyle peygamberler gelip geçti ki fakirlikten bütün varlıkları bir aba olmuştur. Öyleleri oldu ki haşerâtın tasallutuna uğramış ve öyle ölmüştür."

2360. Rivâyet edildiğine göre Ensârdan bir gencin kalbine cehennem korkusu girer ve evde hasta düşer. Resûlullah (sav) onu ziyarete gider. İçeri girer girmez hıçkırarak Resûlullah (sav)a sarılır ve oracıkta vefat eder. Resûlullah (sav): "Arkadaşınızı kefenleyin ateşin korkusu ciğerini parçaladı" der.

2361. Ebû Hureyre'nin rivâyet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "İnsanoğlunu en çok cehenneme sokan, iki dudağının arası ve iki bacağına arasındır. En çok cennete sokan iki haslet ise takva ve güzel ahlakıdır."

2362. Esed b. Vedâ'a'nın haber verdiği göre Resûlullah (sav)'a bir gün: "Hangi mü'min daha faziletlidir?" diye sorulur. Resûlullah (sav), "İçinde kin ve hasedin olmadığı gamlı kalbin sahibi olan mü'min" diye cevap verir. Soranlar, "Bu bizde yok, sonra hangisi en faziletli?" diye sordular. Resûlullah (sav), "Dünyaya karşı zâhid, âhirete karşı istekli olan der. Soranlar "Bu da Râfi' b. Hadiyc'den başka kimsede yok, sonra hangisi?" diye sorarlar. Resûlullah (sav), "Güzel ahlâk sahibi mü'min" diye cevap verir.

2363. Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Sizden hiç kimseyi amelleri kurtaramaz"; yanında bulunanlar, "Senide mi Yâ Rasûlallah?" diye sorarlar. "Evet, beni de, ancak Allah rahmeti ile bizi kuşatarsa o zaman kurtuluruz."

2364. Hasan Basrî, Resûlullah (sav)'ın bir hadisinde şöyle buyurduğunu nakleder: Allah bir kul için hayır murad ederse ona amel ettirir". "Kendisine Allah nasıl amel ettirir?" diye sorarlar: Ölmeden önce sâlih amellere muvaffak kılar, sonra da canını alır" cevabını verir.

2365. Aynı rivâyete göre Resûlullah (sav)'ın ashabının ileri gelenlerinden biri bir adamı anasından dolayı ayıplar. Resûlullah (sav) ona: "Allah'a andolsun ki, sen kırmızı veya zenci gördüklerinden üstün değilsin. Üstünlük ancak takvadadır" der.

2366. Yine aynı rivâyet zinciri ile gelen haberde Resûlullah (sav): "Allah'a andolsun ki dünya'nın Allah'ın indinde bir yaşındaki kuzu kadar değeri yoktur."

buyurmuştur.

2367. Ebû Hureyre, Resûlullah (sav)'ın şöyle buyurduğunu nakleder: “Zenginlik arâzi çokluğu ile olmaz; esas zenginlik gönül zenginliğidir.”

2368. Damre b. Habib'in rivâyetine göre: Şeddad b. Evs'in kız kardeşi Ümmü Abdillah, sıcak ve uzun bir günde Resûlullah (sav) oruçlu iken iftar vaktinde O'na (sav) bir bardak süt gönderir. Resûlullah, sütü getirene, ‘Git ve sütü nereden getirdiğini sor’ der. Sütün kendisine ait olan bir koyundan sağdığını öğrenince, koyunun nerden elde ettiğini sordurur. Sütü içer. Ertesi gün Ümmü Abdillah bunun sebebini Resûlullah (sav)'a sorar; o da şöyle cevap verir: “Benden önce de peygamberler güzel ve helal olan şeyleri yemek ve sâlih amel işlemekle emrolundular.”

2369. Meymûn der ki: “Resûlullah (sav)'a dünya nimetlerinden kadın ve güzel kokudan başka bir şey isâbet etmemiştir.”

2370. Hasan Basrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sav)'a “Hangi amel daha hayırlıdır? diye sorulur. O (sav) da: “Öldüğün gün dilin Allah'ı zikirten dolayı yaş olmasıdır.” buyurdu.

2371. Atâ b. Yesâr'ın haber verdiği göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: Dünya bana yeşil ve tatlı olarak geldi. Başını kaldırıp bana süslendi. Ben ona ‘Seni istemiyorum’ dedim. O da ‘Sen benden kurtulabilirsin ama başkası kurtulamaz.’ dedi.”

2372. Enes b. Mâlik der ki: “Resûlullah (sav)ın yanına girdim şeritlerle bağlı bir divanın üzerinde uzanıyordu. Başının altında da hurma lifinden doldurulmuş bir yastık vardı. Bir çok sahâbî geldi, derken Ömer (ra) de girdi. Resûlullah (sav) hızlıca dönünce Ömer (ra) şeritlerin Resûlullah (sav)ın vücuduna batıp iz yaptığını gördü ve ağlamaya başladı. Resûlullah (sav) “Neden ağlıyorsun ya Ömer?” dedi. Ömer (ra) de: “Ya Resûlallah! Biliyorum ki Allah'ın indinde sen Kısra ve Kayserlerden daha üstünsün, onlar dünyalık içerisinde dalmışken sen Allah'ın Resûlu de şu gördüğüm yataкта yatıyorsun. Bunun için ağlıyorum” der. Bunun üzerine Resûlullah (sav): “Dünyanın onlara, âhiretin de bize verilmesini istemez misin?” diye sorar. Ömer (ra) “Evet” deyince, “İşte onun için böyledir” der.

2373. Nu'mân b. Beşîr, Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu haber verir: “Cehennem ehlinin azâb yönünden en hafifi, kişinin ayaklarına ateşin

dokunmasıdır ki, onun etkisiyle beyni kaynar. Gören, en şiddetli azâb zanneder; oysa, en hafif azâb odur.”

2374. Hasan’ın bildirdiğine göre, çok şişman bir adam, Ömer (ra)’e gelir. Ömer (ra): “Bu kadar et de ne?” diye sorar. O da: “Allah’ın bereketi Yâ Emîre’l-mü’minîn!” diye cevaplar. Ömer (ra) ise: “Yalan söylüyorsun. Bilâkis bu, Allah’ın azâbıdır.” der.

2375. Aynı isnadla gelen bir habere göre, Ömer (ra) şöyle demiştir: “Allah’ın kitâbını okuyup, ücretini insanlardan isteyecek kimseler çıkmadan, Allah’ın kitabını okuyun ve ecrinizi Allah’tan isteyin.”

2376. Şa‘bî’nin bildirdiğine göre Mesrûk: “Nerede zâhidler, nerede âhireti arayanlar?” diye dilenen kimselere birşey verilmez” derdi.

Âsım’ın rivâyetine göre, İbn Ömer, bir defâsında birinin böyle dediğini duyar ve elinden tutarak Rasûlullah’ın (sav) kabri-i şerifine götürür. O (sav)’nun, Ebû Bekr (ra)’in ve Ömer (ra)’in kabirlerini göstererek, “İşte bunlardan iste” der.

2377. Hasan’ın rivâyetine göre, Osman b. Ebû’l-Âs es-Sakafî; birgün, bir cenâzede iken çökmüş bir kabrin başına oturur ve kendi ehlerinden birisini çağırarak: “Buraya bak, nasıl görüyorsun?” der. Adam da: “Kuru ve karanlık bir ev. Ne yemek, ne su ve ne de hanım var.” der. Osman: “Allah’a andolsun ki! Varacağın ev burasıdır. Öyleyse bu kabri başka şekle sokabilirsen, yap” der.

2378. Âişe (r.anhâ) vâlidemizin bildirdiğine göre, Rasûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah’ın gölgesine ilk varacaklar kimlerdir, biliyor musunuz?” Yanındakiler: “Allah ve Rasûlü daha iyi bilir” deyince, şöyle der: “Hak ile karşılaşınca kabul eden, kendisinden mal istenince cömert olan. İnsanlar için hüküm verirken, âdetâ, kendi âleyhine hüküm verir gibi hükmedenlerdir.”

2379. Ebû Osman en-Nehdî, Resûlullah (sav)’ın şöyle buyurduğunu nakleder: “Dünyada iyi olan kimseler, âhirette de iyidirler. Dünyada kötü olan kimseler ise, âhirette de kötüdürler.”